

Θανάσης Θεοφιλόπουλος, Εύα Σπίνου
Εισαγωγή – επιμέλεια: Θανάσης Θεοφιλόπουλος

ΤΡΕΣ ΤΟ Σ' ΕΜΑΣ

www.pestosemas.com

Κάνε την εμπειρία σου να μετρήσει
ενάντια στην **ομοφοβία** και την **τρανσφοβία**.

COLOUR
YOUTH

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ
LGBTQ ΝΕΩΝ
ΑΘΗΝΑΣ

ΟΜΟΦΟΒΙΑ ΚΑΙ ΤΡΑΝΣΦΟΒΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
Ένας Οδηγός για επαγγελματίες αλλά και κάθε ενδιαφερόμενο πολίτη

Ηλεκτρονική έκδοση με πλήρες παράρτημα νομοθεσίας

Colour Youth – Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας
Αθήνα, 2015

Θανάσης Θεοφιλόπουλος, Εύα Σπίνου

Εισαγωγή - επιμέλεια: **Θανάσης Θεοφιλόπουλος**

ΟΜΟΦΟΒΙΑ ΚΑΙ ΤΡΑΝΣΦΟΒΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ένας Οδηγός για επαγγελματίες
αλλά και για κάθε ενδιαφερόμενο πολίτη

Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας
Αθήνα, 2015

Σωματείο Colour Youth – Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας

Τηλ.: (+30) 694 55 83 395

E-mail: info@colouryouth.gr

Web: www.colouryouth.gr

Υπεύθυνος έκδοσης: Σωματείο Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας

1η Έκδοση: Αθήνα, 2015

ISBN: 978-618-82034-1-9

Στην παρούσα έκδοση συνεργάστηκαν:

Εισαγωγή - επιμέλεια: Θανάσης Θεοφιλόπουλος

Συμμετέχοντες συγγραφείς: Θανάσης Θεοφιλόπουλος, Εύα Σπίνου

Οι απόψεις που διατυπώνονται στο παρόν κείμενο είναι των συγγραφέων και δεν εκφράζουν κατ' ανάγκην τις θέσεις του εκδότη.

Για αντίτυπα μπορείτε να απευθύνεστε στο Σωματείο Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας.

Η παρούσα έκδοση διατίθεται ηλεκτρονικά και στην ιστοσελίδα του Έργου «Πες το σ' εμάς»: www.pestosemas.com

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ - ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	IX
-----------------------------	----

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Ομοφοβία και τρανσφοβία στη σύγχρονη Ελλάδα.....	1
--	---

Πορίσματα του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, 2011-2013.....	2
--	---

Ελληνική Αστυνομία, αυθαιρεσία και ρατσιστική βία	4
---	---

Αντιμετώπισης της ρατσιστικής βίας στην Ελλάδα: πρόσφατες εξελίξεις	9
---	---

Βία και διακρίσεις κατά LGBTQI+ ανθρώπων στη σύγχρονη Ελλάδα	
--	--

Ομοφοβικός/τρανσφοβικός λόγος στη σύγχρονη Ελλάδα	16
---	----

Ομοφοβική και τρανσφοβική βία στη σύγχρονη Ελλάδα	18
---	----

Διακρίσεις κατά LGBTQI+ ανθρώπων στη σύγχρονη Ελλάδα.....	20
---	----

Δεδομένα και υποστηρικτικές υπηρεσίες της Colour Youth - Κοινότητα LGBTQI+ Νέων Αθήνα	
---	--

Περιστατικά 2014.....	24
-----------------------	----

Περιστατικά 2015 (έως και 31/03/2015)	25
---	----

Σύντομη ανάλυση των αποτελεσμάτων.....	27
--	----

Υπηρεσίες της Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας προς θύματα βίας ή/και διακρίσεων	29
---	----

Πηγές	45
-------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο «Καταγραφή περιστατικών βίας ή διακρίσεων εις βάρος LGBTQI+ ανθρώπων: Βασικές έννοιες και κατευθύνσεις»	
--	--

Θανάσης Θεοφιλόπουλος

1. Βιολογικό και Κοινωνικό Φύλο	47
---------------------------------------	----

2. Ταυτότητα, φύλου, έκφραση φύλου και σεξουαλικός προσανατολισμός	49
---	----

3. Ταυτότητες φύλου και σεξουαλικοί προσανατολισμοί.....	51
--	----

3.1. Λεσβία («Lesbian»).....	52
------------------------------	----

3.2. Ομοφυλόφιλος-η («Homosexual»)	52
--	----

3.3. Αμφιφυλόφιλος-η («Bisexual»).....	52
--	----

3.4. «Τρανς*» («Trans*»).....	52
-------------------------------	----

3.5. «Γκέι» («Gay»).....	53
3.6. Κουήρ («Queer»)	53
3.7. «Μεσοφυλικός-ή» («Intersex»)	53
4. Ομοφοβία, τρανσφοβία και αμφιφυλοφοβία	
4.1. «Ομοφοβία» («Homophobia»)	54
4.2. «Τρανσφοβία» («Transphobia»).....	54
4.3. «Αμφιφοβία»/«Αμφιφυλοφοβία» («Biphobia»).....	56
4.4. «Ετεροκανονικότητα» («heteronormativity»), «ετεροσεξισμός» («heterosexism») και «cis-κανονικότητα» («cishnormativity»)	56
5. Η έννοια της Διάκρισης	
5.1. Ορισμός και είδη διάκρισης.....	57
5.2. Διακρίσεις με βάση την ταυτότητα φύλου ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό.....	58
6. Η επικοινωνία από, προς και για LGBTQI+ ανθρώπους: λέξεις και φράσεις που πρέπει να αποφεύγονται.....	60
7. Καταγράφοντας περιστατικά βίας ή διακρίσεων κατά LGBTQI+ ανθρώπων	64
7.1. Σύσταση και μεθοδολογία του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας	65
7.2. Η διεξαγωγή της συνέντευξης με ένα θύμα βίας ή διάκρισης με βάση την ταυτότητα/έκφρασης φύλου ή/και στον σεξουαλικό προσανατολισμό	66
7.3. Αντιδρώντας στη βία ή στη διάκριση: η πλευρά του LGBTQI+ ανθρώπου θύματος	69
7.4. Αντιδρώντας στη βία ή στη διάκριση: η πλευρά του μάρτυρα	74
Πηγές	88

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο «Ψυχολογικές επιπτώσεις της ομοφοβίας/ τρανσφοβίας»

Εύα Σπίνου

Εισαγωγή	93
1. Σεξουαλικότητα	93
2. Σεξισμός: Το θεμέλιο της ομοφοβίας/τρανσφοβίας	94
3. Ετεροσεξισμός ή Ιδεολογία της Ετεροκανονικότητας;	95
4. Κοινωνική και Πολιτισμική κακοποίηση.....	96

5. Εσωτερικευμένη ομοφοβία/τρανσφοβία	99
6. Πώς η ομοφοβία πληγώνει όλους μας (Blumenfeld, 1992)	100
7. Μετατραυματική Διαταραχή Άγχους (ΜΤΔΑ)	101
7.1. Ιστορία του συνδρόμου	101
7.2. Αιτιολογία	102
7.3. Μετατραυματική διαταραχή άγχους και DSM-5	103
7.4. Συμβουλές αυτοβοήθειας για άτομα με μετατραυματική διαταραχή άγχους	104
7.5. Συμβουλές για την οικογένεια, συντρόφους και φίλους/ες ατόμων με ΜΤΔΑ	105
7.6. Θεραπευτικές προσεγγίσεις για ΜΤΔΑ	106
7.7. Κατάλληλη επιλογή ειδικού ψυχικής υγείας	107
Επίλογος	109
Πηγές	110

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι - LGBTQI+ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ (2014)	115
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ - ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ & ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ..	116
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ - ΣΩΜΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	121
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙV - ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΩΞΗΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ & ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ, ΑΝΑ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ	122
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V - ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ	130
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI - ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ	134
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ	253
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΝΘΡΩΠΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ	314
ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ	325

ΠΡΟΛΟΓΟΣ - ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα έκδοση πραγματοποιείται στο πλαίσιο υλοποίησης του Έργου «Πες το σ' εμάς» από το Σωματείο Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας. Η υλοποίηση αυτού του Έργου είχε ξεκινήσει τον Απρίλιο του 2014, αλλά, μερικούς μήνες αργότερα, με την ένταξη του στο Πρόγραμμα «Είμαστε όλοι Πολίτες» του Ιδρύματος Μποδοσάκη, απέκτησε πολύ μεγαλύτερη δυναμική.

Σκοπός του Έργου είναι η συγκέντρωση και καταγραφή περιστατικών βίας ή/και διακρίσεων κατά LGBTQI+ ανθρώπων, η δωρεάν παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών προς αυτούς και η γενικότερη ευαισθητοποίηση της ελληνικής κοινωνίας σχετικά με το φαινόμενο της ομοφοβίας/τρανσφοβίας/αμφιφυλοφοβίας και των ποικίλων εκφάνσεων τους. Ο Οδηγός που κρατάτε στα χέρια σας έχει ως σκοπό:

- να παρέχει βασικές κατευθυντήριες γραμμές και πληροφορίες σε επαγγελματίες, όπως εργαζόμενοι σε νομικές και κοινωνικές υπηρεσίες και δομές του δημόσιου τομέα και της κοινωνίας των πολιτών, αναφορικά με την αντιμετώπιση περιστατικών βίας ή διακρίσεων σε βάρος LGBTQI+ ανθρώπων
- να ενημερώσει θύματα βίας ή διακρίσεων, με βάση την ταυτότητα/έκφραση φύλου ή/και τον σεξουαλικό προσανατολισμό, για τα δικαιώματά τους και τους νόμιμους και ενδεδειγμένους τρόπους αντίδρασης
- να ευαισθητοποιήσει κάθε πολίτη, ανεξαρτήτως ταυτότητας/έκφρασης φύλου ή/και σεξουαλικού προσανατολισμού, ενάντια στη βία και στις διακρίσεις κατά των LGBTQI+ ανθρώπων.

Οι συγγραφείς αισθάνονται την ανάγκη να ευχαριστήσουν θερμά, τόσο την παρούσα (2015) Διαχειριστική Ομάδα του Σωματείου Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας, όσο και την προηγούμενη (2014), για την εμπιστοσύνη με την οποία τους περιέβαλλε. Επίσης, ευχαριστίες αξίζουν στις κυβερνήσεις των χωρών που συμμετέχουν στον Χρηματοδοτικό Μηχανισμό του ΕΟΧ (Νορβηγία, Ισλανδία, Λιχτενστάιν) και στο Ίδρυμα Μποδοσάκη, Διαχειριστή της Επιχορήγησης του Προγράμματος «Είμαστε όλοι Πολίτες», το οποίο είναι μέρος του Μηχανισμού αυτού. Χωρίς τη σημαντική συνεισφορά τους, πολλά κοινωφελή Έργα όπως το «Πες το σ' εμάς», δεν θα υλοποιούνταν ή/έστω θα ήταν πολύ περιορισμένης εμβέλειας και απόδοσης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Ομοφοβία και τρανσφοβία στη σύγχρονη Ελλάδα

Τα τελευταία χρόνια, η Ελλάδα, διανύει μια περίοδο έντονης κοινωνικοοικονομικής κρίσης που αποτυπώνεται στην κατακρήμνιση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, στο υψηλό - και ενδεχομένως μη εξυπηρετούμενο - δημόσιο χρέος, στα σταθερά υψηλά ποσοστά ανεργίας - ειδικά ανάμεσα στους νέους, στην άνοδο της φτώχειας. Επίσης, η απαξίωση των πολιτικών θεσμών ως βασικών - αν όχι μοναδικών - υπεύθυνων για την κρίση και, παράλληλα, η ύπαρξη ενός γενικευμένου αισθήματος αδικίας και ατιμωρησίας των ισχυρών - που συνεπικουρούντο από την άνοδο του εθνολαϊκισμού - δημιούργησαν ένα ευνοϊκό χώρο για την εδραίωση αντιδημοκρατικών, ξενοφοβικών, εξτρεμιστικών πρακτικών και πολιτικών σχηματισμών.

Σε μια περίοδο διαρκούς ανασφάλειας και αβεβαιότητας για το αύριο και με την ευκολία που πάντα προσφέρει η αποφυγή κάθε αυτοκριτικής, παραδοχής σφαλμάτων και προσπάθειας μετάβασης προς ένα νέο, άγνωστο μέλλον μακριά από το «βολικό» χθες, ο «Άλλος», ο «Διαφορετικός», ο «Ξένος» δαίμονοποιείται ακόμα περισσότερο, ακόμα ευκολότερα. Καλείται να παίξει τον ρόλο του αποδιοπομπαίου τράγου, πάνω στον οποίο φορτώνονται τα υπαρκτά βάρη της ζωής αλλά και παράλογοι φόβοι και ανασφάλειες. Η αδιαφορία ή η αμηχανία της Πολιτείας μπροστά σε φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας δεν μπορεί παρά να οδηγήσει στη γιγάντωση τους.

Η σύσταση του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας εν μέσω κρίσης, με πρωτοβουλία της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και με τη συμμετοχή πολλών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, ήρθε για να καλύψει, ως ένα βαθμό - λόγω της περιορισμένης γεωγραφικά λειτουργίας του Δικτύου - το κενό της οργανωμένης, συστηματικής καταγραφής των περιστατικών αυτών. Η μέχρι τότε απουσία δεδομένων προσέφερε, ως ένα σημείο, τη δυνατότητα άρνησης ή έστω τεχνητής «μετρίασης» του φαινομένου, ώστε να μην αποδίδονται ευθύνες, να μην απολογείται κανείς, να μην καταδεικνύεται η δυσάρεστη αλήθεια ότι πρέπει να γίνουν μεγάλες τομές και επεμβάσεις στη δικαιοσύνη, στην εκπαίδευση, στην υγεία, να μην χρειαστεί η κοινωνία να δει στον καθρέφτη ένα αποκρουστικό πρόσωπο.

Η Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας εντάχθηκε λίγο αργότερα στο Δίκτυο αυτό (Δεκέμβριος 2012), κάνοντας μια ουσιαστική προσπάθεια να ανα-

δείξει το φαινόμενο της ομοφοβίας, τρανσφοβίας και αμφιφυλοφοβίας στην Ελλάδα. Δεν είναι σπάνιες οι αναφορές στα ελληνικά ΜΜΕ για βία και διακρίσεις (με κίνητρο το μίσος) κατά LGBTQI+ ανθρώπων, όπως δεν είναι σπάνιο φαινόμενο η αναπαραγωγή στερεοτύπων, προκαταλήψεων, ακόμα και ύβρεων εις βάρος αυτών των ανθρώπων από ελληνικά ΜΜΕ, ακόμα και από ανώτερους θεσμικούς παράγοντες. Η έκταση του φαινομένου της ομοφοβίας, τρανσφοβίας και αμφιφυλοφοβίας στην Ελλάδα, αναδεικνύεται από τα πορίσματα των Εκθέσεων του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας.

Πορίσματα του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, 2011-2013

Συγκεκριμένα, κατά την αρχική, πιλοτική λειτουργία του Δικτύου (01/10/2011 - 31/12/2011), δεν συγκεντρώνονταν περιστατικά βίας με βάση την ταυτότητα/έκφρασης φύλου ή/και τον σεξουαλικό προσανατολισμό.¹ Το 2012 (Ιανουάριος - Δεκέμβριος), δηλαδή σε μια μεγαλύτερη χρονική περίοδο, το Δίκτυο κατέγραψε συνολικά 154 περιστατικά ρατσιστικής βίας² με 154 θύματα (Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Απρίλιος 2013, σελ. 1-2). Αυτή τη φορά, η καταγραφή περιστατικών ρατσιστικής βίας επεκτάθηκε και γεωγραφικά,³ αλλά ορισμένα θύματα φοβούνταν να καταγγείλουν τα όσα βίωσαν ή προσπάθησαν αλλά ήρθαν αντιμέτωπα με έλλειψη προθυμίας ή αποθαρρύνθηκαν.⁴

Από το σύνολο των 154 θυμάτων, τα 149 ήταν άνδρες και τα 5 γυναίκες (Ibid, σελ. 2). Επιπλέον, ο μέσος όρος ηλικίας των θυμάτων ανδρών ανερχόταν στα 27 έτη και των θυμάτων γυναικών στα 24,6 έτη (Ibid). Επίσης, τα θύματα ήταν μετανάστες χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα ή/και υπό καθεστώς απέλασης (79) ή με άδεια παραμονής (15) ή αιτούντες άσυλο (44) ή πρόσφυγες (4) ή με άγνωστο νομικό καθεστώς (8) (Ibid). Στη συντριπτική τους πλειοψηφία από ασιατικές και αφρικανικές χώρες⁵ - και οι 3 ήταν πολίτες της ΕΕ: 1 Έλληνας, 1 Ρουμάνος, 1 Βούλγαρος (Ibid). Εδώ, αξίζει να σημειωθεί ότι ο μοναδικός Έλληνας που καταγράφηκε ανάμεσα στα θύματα των ρατσιστικών επιθέσεων, ήταν θύμα ομοφοβικής επίθεσης⁶ (Ibid).

Στην Έκθεση για το 2012 τονίζεται ότι: "(...) για πρώτη φορά το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας κατέγραψε επίθεση λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού. Αυτό φυσικά δεν συνδέεται με την έλλειψη περιστατικών βίας που σχετίζονται με τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου τα τελευταία χρόνια, αλλά με την πρόσφατη δραστηριοποίηση σχετικών οργανώσεων στο Δίκτυο και την ενεργή αναζήτηση στοιχείων σχετικά με τις επιθέσεις" (Ibid, σελ. 3). Συγκεκριμένα, εντάχθηκαν και ΛΟΑΤ οργανώσεις, μεταξύ των οποί-

ων και η **Μη Κυβερνητική Οργάνωση Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας**.⁷

Το 2013 (Ιανουάριος - Δεκέμβριος), το Δίκτυο κατέγραψε συνολικά 166 περιστατικά ρατσιστικής βίας⁸ με 320 θύματα (Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, 02 Απριλίου 2014, σελ. 5). Η καταγραφή των περιστατικών επεκτάθηκε και πάλι γεωγραφικά⁹ αλλά, όπως και στην Έκθεση του Δικτύου για το 2012, έτσι κι εδώ σημειώνεται η απροθυμία, ο φόβος ή και η αίσθηση ματαιότητας εκ μέρους των θυμάτων να προχωρήσουν σε νομικές ενέργειες εις βάρος των δραστών.¹⁰

Από το σύνολο των 320 θυμάτων, 297 ήταν άνδρες - εκ των οποίων ένας ήταν τρανς άνδρας - και 23 γυναίκες - εκ των οποίων οι 12 ήταν τρανς γυναίκες (Ibid, σελ. 6). Επίσης, ο μέσος όρος ηλικίας των θυμάτων ανερχόταν στα 29 έτη (Ibid). Η συντριπτική πλειοψηφία των θυμάτων, δηλαδή 297 άτομα, ήταν και πάλι μετανάστες χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα ή/και υπό καθεστώς απέλασης (213) ή μετανάστες με άδεια διαμονής (14) ή πρόσφυγες (4) ή αιτούντες άσυλο (66) - κυρίως από αφρικανικές ή ασιατικές χώρες¹¹ (Ibid). Από την κατηγορία αυτή, "τα θύματα αναφέρουν ως λόγο της επίθεσης το γεγονός ότι ήταν αλλοδαποί, και ότι στοχοποιήθηκαν λόγω της αλλοδαπότητάς τους ή/και κάποιου άλλου συναφούς χαρακτηριστικού όπως το χρώμα, η εθνοτική προέλευση ή η θρησκεία (η πλειοψηφία των αλλοδαπών θυμάτων ήταν μουσουλμανικής θρησκείας)" (Ibid).

Όσον αφορά τα LGBTQI+ άτομα:

"(...) το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας κατέγραψε, εντός του 2013, έξι (6) θύματα επιθέσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού. Πρόκειται για περιστατικά που αφορούν απειλές, εξύβριση και, σε μία περίπτωση, πρόκληση απλών σωματικών βλαβών.

Καταγράφηκαν επίσης 16 θύματα ρατσιστικής βίας λόγω ταυτότητας φύλου. Τα περισσότερα από αυτά αφορούν τις αυθαίρετες προσαγωγές τρανς γυναικών στη Θεσσαλονίκη, στις οποίες πολλά άτομα θυματοποιήθηκαν πολλαπλά, καθώς προσήχθησαν σε τμήματα υπό εξευτελιστικές συνθήκες δύο ή και τρεις μέρες στη σειρά (βλ. ειδική αναφορά στην ενότητα «Εμπλοκή ένστολων και δημόσιων λειτουργών στις επιθέσεις»). Καταγράφηκαν επίσης 4 περιστατικά που αφορούν εξύβριση, απειλές και πρόκληση σωματικών βλαβών.

Τέλος, το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας κατέγραψε το περιστατικό παράνομης κράτησης της συνηγόρου των θυμάτων κατά τη διάρκεια του ως άνω αναφερθέντος περιστατικού αυθαίρετων προσαγωγών" (Ibid, σελ. 6-7).

Ρόλο στην αύξηση των καταγεγραμμένων περιστατικών ομοφοβικής/τρανσφοβικής βίας έπαιξε και η συνέχιση συμμετοχής στο Δίκτυο ΛΟΑΤ οργανώσεων, μεταξύ των οποίων και η **Μη Κυβερνητική Οργάνωση «Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας»**.¹²

Ο πίνακας που ακολουθεί μας δίνει μια συνοπτική, συγκεντρωτική εικόνα των περιστατικών βίας που καταγράφηκαν από το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, από το 2011 έως και το 2013:

Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας 2011-2013				
Έτος αναφοράς	Συνολικός αριθμός καταγεγραμμένων περιστατικών	Συνολικός αριθμός θυμάτων	Αριθμός περιστατικών κατά LGBTQI+ ανθρώπων	Χρονική περίοδος καταγραφής περιστατικών
2011	63	63	Δεν καταγράφονταν από το Δίκτυο	01/10/2011 - 31/12/2011 πιλοτική λειτουργία
2012	154	154	1	31/01/2012- 31/12/2012
2013	166	320	23	31/01/2013- 31/12/2013

Ελληνική Αστυνομία, αυθαιρεσία και ρατσιστική βία.

Επί υπουργίας Μιχάλη Χρυσοχρΐδη, κυκλοφόρησε ένα ενημερωτικό φυλλάδιο για τους αστυνομικούς, υπό τον τίτλο «Οδηγός συμπεριφοράς της Ελληνικής Αστυνομίας σε θρησκευτικές και ευάλωτες κοινωνικές ομάδες». Στις τελευταίες σελίδες του υπάρχει η εξής μοναδική αναφορά σχετικά με τα LGBTQI+ ανθρώπους:

"Ως γενετήσιος προσανατολισμός ορίζεται ο σεξουαλικός προσανατολισμός (ετεροφυλοφιλία/ομοφυλοφιλία) και η ταυτότητα φύλου.

Ως ομοφυλοφιλία ορίζεται η ερωτική έλξη προς ή και η σεξουαλική επαφή από-μου με άτομο του ίδιου φύλου.

Ο ελεύθερος σεξουαλικός προσανατολισμός είναι δικαίωμα του ανθρώπου και προστατεύεται από το Νόμο.

Κατά τον έλεγχο/εξακρίβωση στοιχείων, την προσαγωγή, τη σύλληψη και την κράτηση, ο Αστυνομικός θα πρέπει:

- **να μην κάνει** καμμία αναφορά στο γενετήσιο προσανατολισμό του πολίτη με κανένα τρόπο, υποτιμητικό ή άλλο.
- **να δείχνει ιδιαίτερη προσοχή** στις περιπτώσεις των τραβεστί (ανδρών που έχουν προχωρήσει σε εξωτερικές αισθητικές επεμβάσεις και ντύνονται γυναικεία ή το αντίθετο) και των τρανσέξουαλς (ατόμων που έχουν προχωρήσει σε επέμβαση αλλαγής φύλου) και να αποφεύγει προσβολές που αφορούν την εμφάνισή τους" (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, χ. χ. σελ. 31).

Αν και η έκδοση του φυλλαδίου αυτού φαίνεται ως μια θετική πρωτοβουλία, εντούτοις, είναι εξαιρετικά ανεπαρκής, καθώς προσεγγίζει το ζήτημα της μεταχείρισης των πολιτών από τα αστυνομικά όργανα αρκετά επιδερμικά, πέρα φυσικά από τα όποια (σημαντικά) λάθη π.χ σε ορολογία (βλ. Κεφάλαιο 1ο της παρούσας έκδοσης). Επιπλέον, η έκδοση ενός φυλλαδίου, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υποκαταστήσει την διαρκή εκπαίδευση και ταυτόχρονα αξιολόγηση και λογοδοσία των αστυνομικών, σε ζητήματα διακρίσεων και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στη συνέχεια, τα κενά αυτά στην εκπαίδευση αλλά και στην λογοδοσία των αστυνομικών οργάνων, αναφορικά με τη μεταχείριση LGBTQI+ ανθρώπων - η οποία μας αφορά εδώ - θα αποκαλυφθούν με τον πλέον δυσάρεστο τρόπο.

Όπως σημειώνεται στην Έκθεση του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας για το 2013:

"Σε 12 περιστατικά που καταγράφηκαν κατά την περίοδο Ιουνίου-Ιουλίου 2013 τα θύματα στοχοποιήθηκαν λόγω ταυτότητας φύλου: αφορούν επαναλαμβανόμενες αυθαίρετες προσαγωγές τρανς γυναικών στη Θεσσαλονίκη. Τα περιστατικά αυτά αναφέρθηκαν εκτενώς και στον τύπο της περιόδου και συνοδεύονταν από απειλές, εξύβριση, απαξιωτικούς χαρακτηρισμούς σχετικά με την ταυτότητα φύλου, άρνηση πρόσβασης σε συνήγορο, ακόμα και άρνηση παροχής φαρμακευτικής αγωγής σε μία περίπτωση.

Τέλος, με ιδιαίτερη ανησυχία αντιμετωπίζει το Δίκτυο το περιστατικό αυθαίρετης κράτησης της συνηγόρου των θυμάτων" (Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, 02 Απριλίου 2014, σελ. 8).

Επίσης, και η Διεθνής Αμνηστία, σε Έκθεση της για την κακομεταχείριση ανθρώπων από την ΕΛ.ΑΣ. και την απουσία επιβολής ποινών στους αστυνομικούς, αναφέρεται αρκετά εκτενώς σε παρενόχληση και κακομεταχείριση τρανς γυναικών από αστυνομικά όργανα που περιλαμβάνουν ύβρεις, προσαγωγές, χτυπήματα, ακόμα και αδιαφορία έρευνας περιστατικών βίας εις βάρος τους.¹³

Εν τω μεταξύ, έπειτα από πρωτοβουλία του τότε Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, συστάθηκαν Γραφεία και Τμήματα Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας στην Ελληνική Αστυνομία (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV) με το Προεδρικό Διάταγμα 132 του 2012,¹⁴ όμως, όπως σωστά επισημάνθηκε, μεταξύ άλλων,¹⁵ στην Έκθεση του Δικτύου για το 2012:

"(...) οποιαδήποτε πρωτοβουλία από πλευράς του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη θα αποδειχθεί ατελέσφορη αν δεν αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά οι αναφορές/μαρτυρίες/καταγγελίες για κάθε είδους αστυνομική αυθαιρεσία, είτε πρόκειται για αδίκημα των αστυνομικών οργάνων κατά την τέλεση των καθηκόντων τους, είτε πρόκειται για την αναπαραγωγή στερεοτυπικών αντιδράσεων κατά των θυμάτων, οι οποίες απορρέουν από προσωπικές απόψεις ή από την απουσία ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης με αποτέλεσμα να βρίσκουν χώρο ανάπτυξης άμεσα ή έμμεσα ρατσιστικές συμπεριφορές οι οποίες συνιστούν παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων" (Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Απρίλιος 2013, σελ. 6).

Επιπλέον, το Δίκτυο, στην Έκθεση για το 2012, υπογράμμισε και άλλη μια σημαντική παράλειψη στο ΠΔ 132/2012:

"(...) το Π.Δ. 132/2012 του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη για τη δημιουργία ειδικών Τμημάτων και Γραφείων Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας περιλαμβάνει πρόσωπα ή ομάδες προσώπων που θυματοποιούνται αποκλειστικά και μόνο λόγω «της φυλετικής ή εθνικής καταγωγής ή του θρησκευματός τους». Συνεπώς, τόσο στο εν λόγω Π.Δ. όσο και σε οποιαδήποτε νομοθετική πρωτοβουλία που στοχεύει στην αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους, θα πρέπει να συμπεριλαμβάνεται η στοχοποίηση ατόμων λόγω διαφορετικού σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου" (Ibid, σελ. 9).

Στην Έκθεση του Δικτύου για το 2013, προκύπτει ότι από στοιχεία που έλαβε το Δίκτυο από την Ελληνική Αστυνομία το 2013, "καταγράφηκαν πανελλαδικά από τις αρμόδιες Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας (Τμήματα και Γραφεία Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας) εκατόν εννιά (109) περιστατικά με πιθανολογούμενο ρατσιστικό κίνητρο, τα οποία και διερευνήθηκαν. Για το σύνολο των ως άνω περιστατικών σχηματίσθηκαν δικογραφίες οι οποίες υποβλήθηκαν στις κατά τόπο αρμόδιες Εισαγγελικές Αρχές. Εξ' αυτών σαράντα τρία (43) παραπέμφθηκαν βάσει του Ν. 927/1979" (Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, 02 Απριλίου 2014, σελ. 10). Όμως, επισημαίνονται και πάλι ελλείψεις στην εκπαίδευση των αστυνομικών οργάνων καθώς και η περιορισμένη συγκέντρωση καταγγελιών αποκλειστικά από ανθρώπους που έχουν νομιμοποιητικά έγγραφα.¹⁶

Επίσης, το Δίκτυο, αναφέρεται στην ελλιπή διερεύνηση του ρατσιστικού κινήτρου από τις ελληνικές διωκτικές αρχές:

"(...) το ρατσιστικό κίνητρο δεν διερευνάται ενδελεχώς και επισταμένα από τις διωκτικές αρχές από το στάδιο της προανάκρισης. Η από 24/5/2006 Αστυνομική Εγκύκλιος, που ορίζει ότι στο πλαίσιο της κατασταλτικής τους δράσης και ιδίως κατά την προανάκριση, οι Αστυνομικές Αρχές οφείλουν να διερευνούν την πιθανότητα ύπαρξης ρατσιστικού κινήτρου στα εγκλήματα που διαπράττονται, να συλλέγουν σχετικές πληροφορίες και να καταγράφουν/αναφέρουν περιστατικά μέσω ενός συγκεκριμένου εντύπου σε όλες τις αξιόποινων πράξεων με ρατσιστικό ή πολλαπλό (μεικτό) κίνητρο, φαίνεται ότι στην πράξη έχει μείνει ανενεργή.

Σε επίπεδο διαδικασιών ενώπιον δικαστηρίων, η ατιμωρησία των δραστών οφείλεται στο γεγονός ότι η σχετική διάταξη του άρθρου 79 παρ.3 του Ποινικού Κώδικα, που προστέθηκε στην κείμενη νομοθεσία το 2008 και ορίζει ότι η τέλεση της πράξης από μίσος εθνικό, φυλετικό, θρησκευτικό ή μίσος λόγω διαφορετικού γενετήσιου προσανατολισμού συνιστά επιβαρυντική περίπτωση, δεν ενεργοποιείται ούτε από τις αστυνομικές αρχές ούτε από τον Εισαγγελέα στο στάδιο της άσκησης της ποινικής δίωξης, αλλά μόνο μετά το πέρας ουσιαστικά της αποδεικτικής διαδικασίας, στο στάδιο της επιμέτρησης της ποινής, αφού δηλαδή έχει κριθεί η ενοχή του δράστη.

(...)

Παράλληλα με τη ρητή δέσμευση ότι οι διωκτικές αρχές οφείλουν να καταγράφουν από τη στιγμή υποβολής της έγκλησης τυχόν περιστάσεις ή υπόνοιες του θύματος που παραπέμπουν σε ρατσιστικό κίνητρο, απαιτείται η θέσπιση διατάξεων που: α. είτε να προβλέπουν το έγκλημα που τελείται με ρατσιστικά κίνητρα ως έγκλημα με ιδιαίτερη νομοτυπική υπόσταση, β. είτε να προβλέπουν σε κάποιες κατηγορίες εγκλημάτων (όπως, ενδεικτικά, αυτά κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της προσωπικής ελευθερίας και της ιδιοκτησίας) επαύξηση της ποινής σε περίπτωση που το έγκλημα τελείται με ρατσιστικά κίνητρα, γ. είτε η τέλεση εγκλήματος με ρατσιστικά κίνητρα να αποτελεί γενική επιβαρυντική περίπτωση, με συγκεκριμένο όμως πλαίσιο ποινής. Με αυτό τον τρόπο, θα καταστεί δυνατή η άσκηση και κίνηση της ποινικής δίωξης με βάση συγκεκριμένη μορφή εγκλήματος, που να επιτρέπει την ανακριτική και δικαστική του διερεύνηση ήδη από την κίνηση της ποινικής διαδικασίας.

Επαναλαμβάνουμε ωστόσο ότι, ταυτόχρονα και ανεξάρτητα από την όποια νομοθετική αλλαγή, η Πολιτεία οφείλει να παρέχει την απαραίτητη εκπαίδευση και τις απαραίτητες κατευθύνσεις στις εμπλεκόμενες διωκτικές και δικαστικές

αρχές, ώστε το ρατσιστικό κίνητρο να ερευνάται σε κάθε στάδιο της ποινικής διαδικασίας" (Ibid, σελ. 12-13).

Αναφορικά με τα περιστατικά τρανσφοβικής βίας, στην Έκθεση για το 2013, το Δίκτυο υπενθυμίζει ότι "είχε εκφράσει την ικανοποίησή του για τη ρητή συμπερίληψη της ταυτότητας φύλου στη διάταξη του άρθρου 79 ΠΚ παρ. 3 τελευταίο εδάφιο, στις περιπτώσεις δηλαδή των θυμάτων εγκληματικών πράξεων για τις οποίες η τέλεση με κίνητρο το μίσος αποτελεί επιβαρυντική περίπτωση, στο πλαίσιο του Ν. 4139/2013" (Ibid, σελ. 13).

Όμως, όπως επαναλαμβάνει το Δίκτυο και στην Έκθεση του για το 2013:

"το Π.Δ. 132/2012 του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη σχετικά με τη δημιουργία ειδικών Τμημάτων και Γραφείων Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας περιλαμβάνει πρόσωπα ή ομάδες προσώπων που θυματοποιούνται αποκλειστικά και μόνο λόγω «της φυλετικής ή εθνικής καταγωγής ή του θρησκευματός τους». Συνεπώς, τόσο στο εν λόγω Π.Δ. όσο και σε οποιαδήποτε νομοθετική πρωτοβουλία που στοχεύει στην αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους, θα πρέπει να συμπεριλαμβάνεται η στοχοποίηση ατόμων λόγω διαφορετικού σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου" (Ibid).

Επίσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) του Συμβουλίου της Ευρώπης, στην πρόσφατη Έκθεση της για τον πέμπτο κύκλο επιτήρησης,¹⁷ αναφερόμενη στην ίδρυση και λειτουργία ειδικών μονάδων της ελληνικής αστυνομίας με σκοπό την αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας, τόνισε ότι:

"Η αρμοδιότητα των νέων αστυνομικών μονάδων περιορίζεται στα θύματα των πράξεων μίσους «για εθνικούς, φυλετικούς ή θρησκευτικούς λόγους» και δεν περιλαμβάνει τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου"

και για τον λόγο αυτό, η ECRI,

"συνιστά την συμπερίληψη του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου στην εντολή των νέων αντιρατσιστικών αστυνομικών μονάδων" (ECRI, 24 Φεβρουαρίου 2015, σελ. 28).

Επιπλέον, "επανειλημμένοι και συνεπείς ισχυρισμοί υπέπεσαν στην αντίληψη της ECRI που αφορούν τη συνήθη αστυνομική παρενόχληση των διεμφυλικών ατόμων επιβάλλοντάς τους πρόστιμα για άγρα πελατών και απόπειρα πορνείας απλώς με βάση την εμφάνισή τους και τη διαφορά ανάμεσα στην εμφάνισή τους και το φύλο που αναγράφεται στο δελτίο ταυτότητάς τους" (Ibid, σελ. 40). Για τον λόγο αυτό, η ECRI, "συνιστά έντονα στις ελληνικές αρχές να εκδώσουν μια σαφή εντολή προς όλους τους αστυνομικούς ότι στα διεμφυλικά άτομα δεν θα πρέπει

να επιβάλλεται πρόστιμο για δόθεν αδικήματα πορνείας λόγω απλώς της ταυτότητας και της εμφάνισής τους" (Ibid).

Ακόμα, όπως και στην Έκθεση του Δικτύου για το 2012, έτσι και σε αυτή για το 2013, επισημαινόταν η σύνδεση μεταξύ αστυνομικής και ρατσιστικής βίας, με αστυνομικά όργανα να τελούν αδικήματα εν ώρα καθήκοντος ή να αντιδρούν στερεοτυπικά απέναντι στα θύματα των ρατσιστικών επιθέσεων.¹⁸ Η Έκθεση του Δικτύου για το 2013 ζήτησε αλλαγές/βελτιώσεις - μεταξύ άλλων - όσον αφορά στην διαχείριση των εγκλημάτων μίσους,¹⁹ όσο και της βίας αστυνομικών οργάνων με ρατσιστικό κίνητρο.²⁰ Ειδικά για τις περιπτώσεις αυθαιρεσίας αστυνομικών οργάνων, πρέπει να επισημανθεί ότι το 2011 ψηφίστηκε νόμος με τον οποίο δημιουργήθηκαν Γραφεία Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας.²¹

Όμως, το Δίκτυο, στην Έκθεση του για το 2013, αναφερόμενο στα Γραφεία αυτά, πρότεινε:

"(...) τροποποίηση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου με σκοπό την συγκρότηση αποτελεσματικού μηχανισμού καταγγελιών της αστυνομικής βίας και περιστατικών αυθαιρεσίας, ανεξάρτητης διερεύνησης και παρακολούθησης, σύμφωνα με τις συστάσεις των διεθνών οργανισμών. Το Δίκτυο επαναλαμβάνει εμφατικά τις συστάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη και της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου να λυθεί το ζήτημα όχι μόνον της αποτελεσματικής λειτουργίας αλλά και της ανεξαρτησίας των προβλεπόμενων από τον ν. 3938/2011 - αλλά μη λειτουργούντων- Γραφείων Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας. Το ίδιο ισχύει και για την προβλεπόμενη στον ίδιο νόμο Επιτροπή αξιολόγησης των σχετικών καταγγελιών, η λειτουργία της οποίας είναι κρίσιμη για την επανεξέταση υποθέσεων μετά την έκδοση σχετικών αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου" (Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, 2 Απριλίου 2014, σελ. 13).²²

Αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας στην Ελλάδα: πρόσφατες εξελίξεις

Η ECRI, στην πρόσφατη Έκθεση της για τον πέμπτο κύκλο επιτήρησης, έχει επισημάνει ορισμένες θετικές εξελίξεις, κατά τα πρόσφατα έτη, στην αντιμετώπιση του ρατσισμού και της ρατσιστικής βίας από την ελληνική πολιτεία, όπως:

- σύσταση ειδικών μονάδων της ελληνικής αστυνομίας (τέλη του 2012) με σκοπό την αντιμετώπιση των κρουσμάτων ρατσιστικής βίας, εξουσιοδοτημένες για διεξαγωγή εις βάθος έρευνας, κίνησης διαδικασίας έρευνας αυτεπαγγέλτως και λήψη ανώνυμων καταγγελιών

- διορισμός εισαγγελέα (Οκτώβριος 2013) για άσκηση διώξεων για πράξεις βίας με ρατσιστικό κίνητρο
- συμπερίληψη της καταπολέμησης της ρατσιστικής βίας και του ρατσισμού γενικότερα, στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων 2014-2016 από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
- τροποποίηση (2013) του άρθρου 79(3) του Ποινικού Κώδικα - το οποίο ήδη ανέφερε ομοφοβικά/ρατσιστικά κίνητρα ως επιβαρυντικό στοιχείο - ώστε να συμπεριλαμβάνει την ταυτότητα φύλου και να καθιστά μη δυνατή την επιβολή ποινής με ανασταλτικό χαρακτήρα
- ψήφιση του νέου αντιρατσιστικού νόμου 4285/2014 (Σεπτέμβριος 2014),²³ με σκοπό την ενδυνάμωση της (νομικής) αντιμετώπισης του φαινομένου: με το νόμο αυτό καταργήθηκε το τμήμα του άρθρου 79(3) με τα επιβαρυντικά στοιχεία και εισήχθη το άρθρο 81Α στον Ποινικό Κώδικα, κάνοντας αυστηρότερες τις ελάχιστες ποινές που δύνανται να επιβληθούν για αδικήματα που έχουν ως κίνητρο το μίσος, ενώ οι ποινές δεν έχουν επίσης ανασταλτικό χαρακτήρα (ECRI, 24 Φεβρουαρίου 2015, σελ. 7).

Παρ' όλα αυτά, η ECRI επισημαίνει ότι υπάρχουν σημαντικές εκκρεμότητες και προβλήματα που δεν έχουν επιλυθεί, με σκοπό την ουσιαστική και αποτελεσματική αντιμετώπιση του ρατσισμού και της ρατσιστικής βίας, όπως:

- δεν έχει κυρωθεί από τη χώρα το 12ο Πρωτόκολλο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου²⁴ και δεν έχει διαφανεί πρόθεση από τις αρχές για προετοιμασία της επικύρωσης²⁵
- "δεν έχει τεθεί σε ισχύ ολοκληρωμένη και πολυτομεακή στρατηγική" - με σκοπό την αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών του ρατσισμού - ούτε έχουν εμπλακεί οι εταίροι της κοινωνίας των πολιτών στον μάχη κατά του ρατσισμού από τις ελληνικές αρχές
- υφίσταται "σημαντική διάκριση έναντι των ΛΟΑΤ και ιδίως κατά των διεμφυλικών ατόμων", ενώ οι παρενοχλήσεις από την ελληνική αστυνομία "είναι ένα συνηθισμένο φαινόμενο" όπως και "οι διακρίσεις στον τομέα της εκπαίδευσης": γενικά, αυτοί οι άνθρωποι "δεν έχουν επαρκή υποστήριξη ή προστασία από τις διακρίσεις" (Ibid, σελ. 7-8).

Για την αντιμετώπιση των παραπάνω ζητημάτων, η ECRI προχώρησε σε γενικές συστάσεις όπως:

- επικύρωση από την χώρα του 12ου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

- δημιουργία Ομάδας Δράσης "για την ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης εθνικής στρατηγικής για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας", η οποία "θα πρέπει να αποτελείται από τις σχετικές αρχές, τους δυο ανεξάρτητους φορείς (Συνήγορος του Πολίτη και Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου) και ΜΚΟ, ώστε να ενισχυθεί η συνεργασία μεταξύ των αρχών και της κοινωνίας των πολιτών για το θέμα αυτό", ενώ η εθνική στρατηγική "θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να περιλαμβάνει μια ανάλυση της κατάστασης, μια επισκόπηση των υφιστάμενων μέτρων, των κενών και των αναγκών, και στρατηγικές συστάσεις για τον τρόπο αντιμετώπισής τους, συμπεριλαμβανομένων στόχων και μετρήσιμων δεικτών"
- το πιθανό ρατσιστικό, ομοφοβικό ή τρανσφοβικό κίνητρο "σε περιπτώσεις βίαιων περιστατικών θα πρέπει να γίνει αναπόσπαστο μέρος των ερευνών και των δικαστικών διαδικασιών από το ξεκίνημά τους", ενώ πρέπει "να παρέχεται περαιτέρω κατάρτιση της αστυνομίας, για την οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν τα προγράμματα που προτείνονται από διεθνείς οργανισμούς", καθώς και "εκπαίδευση στους δικαστές και τους εισαγγελείς για την εφαρμογή του άρθρου 81Α του Ποινικού Κώδικα σχετικά με αδικήματα με κίνητρο το μίσος"
- έναρξη, από τις ελληνικές αρχές, μιας ευρείας εκστρατείας ενημέρωσης των πολιτών, "για την καταγγελία της ρατσιστικής συμπεριφοράς ως αντίθετης προς τις ελληνικές αξίες και συμφέροντα και για την προαγωγή μιας πολυπολιτισμικής και χωρίς αποκλεισμούς προσέγγισης της ελληνικής ταυτότητας"
- ανάπτυξη, επίσης από τις ελληνικές αρχές, μιας εθνικής στρατηγικής, "μαζί με τους εκπροσώπους των ΛΟΑΤ, για την καταπολέμηση των διακρίσεων και της ομο- / τρανσφοβίας, σε μέρη που συμπεριλαμβάνουν τα εκπαιδευτικά ιδρύματα", ενώ, επίσης, "το εκπαιδευτικό προσωπικό θα πρέπει να ενθαρρύνεται και να υποστηρίζεται στην παροχή βοήθειας στα θύματα εκφοβισμού" και οι αρχές "να εκδώσουν μια σαφή εντολή προς όλους τους αστυνομικούς ότι στα διεμφυλικά άτομα δεν θα πρέπει να επιβάλλεται πρόστιμο για δήθεν αδικήματα πορνείας λόγω απλώς της ταυτότητας και της εμφάνισής τους" (Ibid, σελ. 8-9).

Όσον αφορά την ελληνική νομοθεσία κατά των φυλετικών διακρίσεων και του ρατσισμού και συγκεκριμένα με το 12ο Πρωτόκολλο της **Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου**, η ECRI επεσήμανε ότι:

- "Στην τρίτη και την τέταρτη έκθεσή της, η ECRI συνέστησε στην Ελλάδα να επικυρώσει το συντομότερο δυνατό, το 12ο Πρωτόκολλο, που υπεγράφη στις 4 Νοεμβρίου 2000. Οι ελληνικές αρχές επανέλαβαν τη θέση τους, που στη-

ριζόταν στον σχετικά μικρό αριθμό επικυρώσεων και την απουσία μιας καλά εδραιωμένης νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε σχέση με το κείμενο αυτό. Ωστόσο, η ECRJ θεωρεί, ότι η προθυμία επικύρωσης του Πρωτοκόλλου που τέθηκε σε ισχύ την 1η Απριλίου 2005, δεν θα πρέπει να εξαρτάται από τον αριθμό των άλλων επικυρώσεων, αλλά από τη χρησιμότητά του για την καταπολέμηση του ρατσισμού στην Ελλάδα.²⁶ Επιπλέον, η ECRJ επιθυμεί να επιστήσει την προσοχή της Ελλάδας στην απόφαση για την υπόθεση Σένιτις και Φίντσι κατά Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, της 22ας Δεκεμβρίου 2009, στην οποία το Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων διαπίστωσε ότι **το 12ο Πρωτόκολλο θα πρέπει να ερμηνεύεται με τον ίδιο τρόπο όπως το άρθρο 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου**"²⁷ (Ibid, σελ. 11).

Όσον αφορά το Ποινικό Δίκαιο, παρά την υπερψήφιση ενός νέου αντιρατσιστικού νόμου τον Σεπτέμβριο του 2014, "με σκοπό την προσαρμογή του νόμου 927/1979 στην απόφαση-πλαίσιο 2008/913 / ΔΕΥ για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου", η ECRJ επισημαίνει ορισμένες αδυναμίες/ελλείψεις όπως:

- "Το άρθρο 1.1 του νόμου 927/1979²⁸ ποινικοποιεί την εκ προθέσεως δημόσια υποκίνηση πράξεων ή δραστηριοτήτων που ενδέχεται να οδηγήσουν σε διακρίσεις, μίσος ή βία εναντίον ατόμων ή ομάδων με βάση τη φυλετική, εθνική ή εθνοτική καταγωγή, το χρώμα, τη θρησκεία, τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου. Η δημιουργία ή η ηγεσία ή η συμμετοχή σε μια ομάδα που προωθεί το ρατσισμό απαγορεύεται από το άρθρο 1.4 του νόμου" (Ibid, σ. 11). Όμως, αν και "ο νόμος καλύπτει τη σύσταση που περιέχεται στην §18 γ της υπ αριθ. 7 Σύστασης Γενικής Πολιτικής (GPR) της ECRJ στην εθνική νομοθεσία για την καταπολέμηση του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων, που σχετίζονται με ρατσιστικές απειλές, **δεν αντιμετωπίζει εκείνες στην §§ 18 β σχετικά με τις ύβρεις και τη δυσφήμιση ή την 18 στ, σχετικά με τη δημόσια διάδοση, δημόσια διανομή ή παραγωγή ή αποθήκευση ρατσιστικού υλικού**"²⁹ (Ibid, σελ. 11-12).
- "Ο νόμος 927/1979 **δεν ποινικοποιεί την δημόσια έκφραση, με ρατσιστικό σκοπό, των ιδεολογιών με ισχυρισμό ανωτερότητας**,³⁰ όπως συνιστάται στην υπ αριθ. 7, § 18δ GPR" (Ibid, σελ. 12).
- "Η ECRJ συνιστά την τροποποίηση του νόμου 927/1979 προκειμένου να ποινικοποιηθεί η δημόσια έκφραση με ρατσιστικό σκοπό, των ιδεολογιών με ισχυρισμό ανωτερότητας" (Ibid).

- "Ο νόμος 927/1979 δεν ακολουθεί άμεσα την υπ αριθ. 7 §20 της GPR (που ποινικοποιεί την ηθική αυτουργία, συνέργεια ή απόπειρα διάπραξης αξιόποινων πράξεων), αλλά υπάρχουν γενικές διατάξεις του Ποινικού Κώδικα για το σκοπό αυτό" (Ibid).
- **"Η έννοια της ποινικής ευθύνης νομικών προσώπων δεν υπάρχει στο ελληνικό δίκαιο."**³¹ Ωστόσο, το άρθρο 4 του νόμου 4285/2014 προβλέπει την επιβολή διοικητικών προστίμων σε νομικά πρόσωπα, όταν μία από τις αξιόποινες πράξεις του νόμου 927/1979 έχει διαπραχθεί εκ μέρους τους" (Ibid).
- "Το Άρθρο 79(3) του Ποινικού Κώδικα κατέστησε επιβαρυντικό στοιχείο τη διάπραξη πράξης μίσους με βάση τη φυλή, τη θρησκεία, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, ή τον διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου του θύματος. Η ποινή δεν θα μπορούσε να ανασταλεί. Ο νόμος 4285/2014 εισήγαγε το άρθρο 81Α του Ποινικού Κώδικα κάνοντας αυστηρότερες τις κατώτερες ποινές που μπορούν να επιβληθούν για αδικήματα με κίνητρο το μίσος. Ο νόμος 4285/2014 κατήργησε το τμήμα του άρθρου 79(3) σχετικά με τα επιβαρυντικά στοιχεία. Ο κατάλογος των λόγων στο άρθρο 81Α είναι ο ίδιος με εκείνον που εμφανιζόταν στο άρθρο 79(3) εκτός από το ότι το χρώμα (καθώς και η αναπηρία) έχει συμπεριληφθεί. Και πάλι, οι ποινές δεν μπορούν να ανασταλούν" (Ibid, σελ. 12-13).

Όμως, **"η νέα διάταξη δεν ανταποκρίνεται πλήρως με την §21 της υπ αριθ. 7 GPR"**,³² αλλά, "την προσοχή της ECRI έχει επίσης τραβήξει η **πρόχειρη εφαρμογή του άρθρου 79(3)**"³³ (Ibid, σελ. 13). Ακόμα, σύμφωνα με την ECRI, **"είναι σημαντικό οι αρχές να παρακολουθούν προσεκτικά τον τρόπο με τον οποίο θα χρησιμοποιηθεί το άρθρο 81Α από τα δικαστήρια για να εκτιμήσουν κατά πόσον μπορεί να βοηθήσει να ξεπεραστούν τα προβλήματα που ανέκυψαν με το άρθρο 79(3)"**³⁴ (Ibid).

Ως προς το αστικό και διοικητικό δίκαιο, η ECRI επισημαίνει επίσης ορισμένες αδυναμίες/ελλείψεις όπως:

- "Ο νόμος 3304/2005³⁵ παρέχει προστασία κατά της διάκρισης", αλλά, σύμφωνα με την ECRI υπάρχουν **"ορισμένα κενά που απαιτούν τροποποίηση για να παρέχουν ευρύτερη προστασία κατά των διακρίσεων για τους λόγους που περιέχονται στην υπ αριθ. 7 GPR της ECRI"**³⁶ (Ibid).
- "Ο νόμος 3304/2005 καλύπτει τις διακρίσεις λόγω φυλής, εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, φύλου, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού και επεκτείνεται τόσο στον δημόσιο όσο και τον ιδιωτικό τομέα. Καλύπτει την εργασία, την κοινωνική προστασία, την παιδεία και την πρόσβαση σε δημόσια αγαθά και υπηρεσίες, περιλαμβανομένης

και της στέγασης" (Ibid). Βέβαια, αν και αυτό **"δεν αναφέρεται ρητά στο νόμο"**,³⁷ κάποιιοι παρατηρητές "θεωρούν ότι είναι προφανές από τα συμφραζόμενα ότι τα φυσικά πρόσωπα, καθώς και οι οργανώσεις είναι υπεύθυνα όταν διαπράττουν πράξεις διάκρισης. Το άρθρο 2(1) απαγορεύει την άμεση και έμμεση διάκριση και το άρθρο 2(3) απαγορεύει επίσης την εντολή για την εφαρμογή διακρίσεων" (Ibid).

- **"Η διάκριση δια συσχετισμού ή η διάκριση λόγω εικασίας, όπως αναφέρονται στην υπ αριθ. 7 §6 GPR της ECRI, δεν καλύπτονται από το νόμο"**³⁸ (Ibid, σελ. 14).
- **"Δεν υπάρχουν διατάξεις στο νόμο 3304/2005 που θέτουν μια άμεση υποχρέωση στις δημόσιες αρχές για την πρόληψη των διακρίσεων κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, όπως συνιστάται στην υπ αριθ. 7 §§8 και 9 GPR της ECRI"**³⁹ (Ibid).
- "Η ECRI συνιστά την τροποποίηση του νόμου 3304/2005 σύμφωνα με την υπ αριθ. 7 Σύσταση Γενικής Πολιτικής της, για να: περιλαμβάνει λόγους χρώματος, ιθαγένειας και γλώσσας, να επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής του Κεφαλαίου III του νόμου στην κοινωνική προστασία, την εκπαίδευση και την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες, να περιλαμβάνει τις διακρίσεις λόγω συσχετισμού και εικασίας και να περιλαμβάνει μια άμεση υποχρέωση για όλες τις δημόσιες αρχές να αποτρέπουν την εφαρμογή διακριτικής μεταχείρισης κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους" (Ibid).
- "Ο νόμος 3304/2005 δεν παρέχει τη δυνατότητα κατάργησης της δημόσιας χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων τα οποία υποδαυλίζουν το ρατσισμό ή διάλυσή τους, σύμφωνα με τις §§16 και 17 αντίστοιχα της υπ' αριθ. 7 GPR της ECRI. Ωστόσο, το φθινόπωρο του 2013, μετά τη σύλληψη αρκετών μελών της ηγεσίας του νεοναζιστικού κόμματος Χρυσή Αυγή λόγω άσκησης ποινικής δίωξης, το κοινοβούλιο αποφάσισε ότι η δημόσια χρηματοδότηση ενός κόμματος μπορεί να ανασταλεί αν η ηγεσία του ή 10% των βουλευτών του, κατηγορηθεί για συμμετοχή σε «εγκληματική οργάνωση» ή «τρομοκρατικές ενέργειες». Η χρηματοδότηση μπορεί να ακυρωθεί αν οι κατηγορούμενοι καταδικαστούν. Εάν όμως δεν καταδικαστούν, τα ποσά της διακοπείσας χρηματοδότησης θα πρέπει να πληρωθούν. **Η ECRI έχει πλήρη επίγνωση της σημασίας της δημόσιας χρηματοδότησης για τα πολιτικά κόμματα ώστε να μπορέσουν να εκπληρώσουν την αποστολή τους μέσα σε ένα δημοκρατικό σύστημα. Ωστόσο, αυτό δεν μπορεί να αποτελέσει δικαιολογία για την παροχή δημόσιων κονδυλίων σε ρατσιστικά κόμματα που παραβιάζουν βασικές δημοκρατικές αξίες**"⁴⁰ (Ibid, σελ. 14-15).

- "Η ίδια λογική ισχύει για το ερώτημα εάν θα επιτρέπεται η ύπαρξη και η λειτουργία στις εκλογές, ρατσιστικών κομμάτων. Παρόλο που η δημιουργία ή η ηγεσία μιας ομάδας που προωθεί τον ρατσισμό απαγορεύεται από το νόμο 927/1979, **η διάταξη αυτή δεν εφαρμόζεται**.⁴¹ Η τρέχουσα πρακτική υποχρεώνει τα πολιτικά κόμματα που επιθυμούν να εγγραφούν για τις εκλογές να υποβάλλουν γραπτή δέσμευση για την τήρηση του Συντάγματος, αλλά **το ερώτημα αν μια τέτοια δέσμευση αντιστοιχεί στο πρόγραμμα και τη συμπεριφορά του κόμματος ουδέποτε αποτέλεσε αντικείμενο ανασκόπησης**.⁴² Οι ελληνικές αρχές τόνισαν ότι το σύνταγμα της χώρας δεν περιέχει μια διάταξη για την απαγόρευση πολιτικών κομμάτων. (...) το Σύνταγμα δεν αποκλείει την απαγόρευση των ρατσιστικών και νεοναζιστικών κομμάτων, ακόμη και αν αυτό δεν προβλέπεται ρητώς. **Η ECRI τονίζει ότι έγκαιρα μέτρα θα πρέπει να ληφθούν ενάντια σε τέτοιου είδους κόμματα για την αποφυγή κλιμάκωσης εγκληματικών δραστηριοτήτων. Για τον ίδιο λόγο, τα άσχημα εκλογικά αποτελέσματα τέτοιων κομμάτων δεν θα έπρεπε να χρησιμοποιούνται σαν επιχείρημα για την μη απαγόρευσή τους**"⁴³ (Ibid, σελ. 15).
- "Η ECRI συνιστά, σύμφωνα με την υπ αριθ. 7 GPR της, την τροποποίηση της νομοθεσίας όχι μόνο για την κατάργηση της δημόσιας χρηματοδότησης οργανώσεων που υποδαυλίζουν το ρατσισμό, αλλά επίσης για την πρόβλεψη της δυνατότητας διάλυσης τέτοιων οργανώσεων" (Ibid).

Ως προς τις ανεξάρτητες αρχές, η ECRI επισημαίνει ότι:

- "Ο νόμος 3304/2005 αναθέτει σε τρεις εξειδικευμένους φορείς την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι ένας από αυτούς. Η εντολή του καλύπτει την ίση μεταχείριση ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στο δημόσιο τομέα. Η ECRI σημειώνει ότι ο τέταρτος κύκλος συστάσεων της σχετικά με την ενδυνάμωση του Συνήγορου του Πολίτη να εκπροσωπεί τα φερόμενα ως θύματα στο δικαστήριο ή να τους παρέχει νομική βοήθεια, καθώς και η παράταση της προθεσμίας για την υποβολή καταγγελιών, **δεν έχει παρακολουθηθεί**"⁴⁴ (Ibid).
- "Ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί **μόνο να παραπέμψει μια υπόθεση στον αρμόδιο εισαγγελέα ή διοικητική αρχή για έρευνα, χωρίς να έχει το δικαίωμα να ξεκινήσει και να συμμετέχει σε δικαστικές υποθέσεις**.⁴⁵ Από το 2010, η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) προτείνει την τροποποίηση του νόμου 3304/2005 για να επιτρέπεται στο Συνήγορο του Πολίτη να παρεμβαίνει υπέρ ενός ενάγοντος σε υποθέσεις που έχουν ερευνηθεί στο παρελθόν από αυτόν και στη συνέχεια οδηγούνται ενώπιον των δικαστηρίων.

Ωστόσο, τέτοιες τροποποιήσεις δεν έχουν γίνει ούτε προγραμματίζονται"⁴⁶ (Ibid).

- "Ο Συνήγορος του Πολίτη **δεν μπορεί να λάβει καταγγελίες σχετικά με τον ιδιωτικό τομέα**,⁴⁷ όπως συνιστάται στην υπ αριθ. 7 §24 GPR της ECRI" (Ibid, σελ. 16).
- "Η ECRI συνιστά την τροποποίηση του νόμου 3304/2005 για να δώσει στον Συνήγορο του Πολίτη το δικαίωμα να κινήσει δικαστικές διαδικασίες, να συμμετέχει σε αυτές και να παρεμβαίνει υπέρ των εναγόντων των οποίων τις υποθέσεις έχει ερευνήσει. Θα πρέπει να επιτρέπεται στον Συνήγορο του Πολίτη να λαμβάνει καταγγελίες από τον ιδιωτικό τομέα σχετικά με φυλετικές διακρίσεις. Διαφορετικά, μια ανεξάρτητη αρχή ισότητας, που ασχολείται, μεταξύ άλλων, με τις φυλετικές διακρίσεις θα πρέπει να δημιουργηθεί σύμφωνα με αυτά που σύστησε η ECRI στην προαναφερθείσα υπ αριθ. 7 σύσταση γενικής πολιτικής της και την πιο λεπτομερή υπ αριθ. 2 σύσταση γενικής πολιτικής για ειδικευμένα όργανα για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, του αντισημιτισμού και της μισαλλοδοξίας σε εθνικό επίπεδο" (Ibid).
- "Οι άλλοι δύο φορείς που είναι επιφορτισμένοι με την παρακολούθηση της συμμόρφωσης με την αρχή της ίσης μεταχείρισης είναι η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης, η οποία καλύπτει όλους τους τομείς με εξαίρεση τον δημόσιο τομέα και την απασχόληση, καθώς και η Επιθεώρηση Εργασίας, η οποία δραστηριοποιείται στο τομέα της απασχόλησης και του επαγγέλματος στον ιδιωτικό τομέα. Ωστόσο, **δεν είναι ανεξάρτητοι φορείς**,⁴⁸ δεδομένου ότι αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Υπουργείου Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων αντίστοιχα. Οι αρχές έχουν πληροφορήσει την ECRI ότι **δεν υπάρχουν σχέδια αλλαγής του καθεστώτος των φορέων αυτών**"⁴⁹ (Ibid).
- "Η ECRI συνιστά ότι για να γίνουν ανεξάρτητες αρχές, η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης και η Επιθεώρηση Εργασίας, θα πρέπει να τους δοθεί μια κατάσταση παρόμοια με εκείνη του Συνηγόρου του Πολίτη. Εναλλακτικά, οι αρμοδιότητές τους θα μπορούσαν να μεταφερθούν σε μια ανεξάρτητη αρχή, όπως προτείνεται στην §31" (Ibid).

Βία και διακρίσεις κατά LGBTQI+ ανθρώπων στη σύγχρονη Ελλάδα

Ομοφοβικός/τρανσφοβικός λόγος στη σύγχρονη Ελλάδα

Η ECRI, αναφέρει ότι, κατά την επίσκεψη αντιπροσωπείας της στη χώρα, αυτή "ενημερώθηκε από διάφορους συνομιλητές ότι το διαδεδομένο πρόβλημα των

ομιλιών μίσους είχε αυξηθεί σημαντικά από το 2009, ιδίως στο πλαίσιο της ανόδου της Χρυσής Αυγής" (Ibid, σελ. 16). Οι θέσεις αυτές των συνομιλητών της, "επιβεβαιώθηκαν από την ανασκόπηση των μέσων μαζικής ενημέρωσης, των blog στο διαδίκτυο και του πολιτικού λόγου" και στρέφονταν, κυρίως, κατά των Ρομά, των μεταναστών, των μουσουλμάνων, αλλά και των ΛΟΑΤ ανθρώπων και των Εβραίων (Ibid).

Όπως επισημαίνει η ECRI:

"Ο ακριβής αριθμός των περιστατικών αυτών είναι δύσκολο να εξακριβωθεί με την απουσία συστηματικής συλλογής δεδομένων. Εξάλλου, δεν υπάρχουν λεπτομερή στατιστικά στοιχεία σχετικά με τις λίγες υποθέσεις που φτάνουν στα δικαστήρια, δεδομένου ότι δεν υπάρχει κεντρική βάση δεδομένων για τα εγκλήματα μίσους. Κάθε δικαστήριο υποτίθεται ότι θα συγκεντρώνει τα δικά του δεδομένα, χωρίς τυποποιημένα κριτήρια" (Ibid).

Για τον λόγο αυτό:

"Η ECRI συνιστά στις ελληνικές αρχές να δημιουργήσουν έναν εθνικό μηχανισμό παρακολούθησης για περιστατικά ομιλιών μίσους. Αυτός θα πρέπει να περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, μια κεντρική βάση δεδομένων για δικαστικές υποθέσεις" (Ibid, σελ. 16-17).

Επιπλέον, η ECRI, υπογραμμίζει:

"την απουσία συστηματικών προσπαθειών πρόληψης. Επίσης επιθυμεί να τονίσει την έλλειψη αποτελεσματικών απαντήσεων: η σχετική ποινική νομοθεσία δεν εφαρμόζεται πάντα και η κατάσταση χειροτερεύει από τη μη καταδίκη των ομιλιών μίσους και την απουσία των μέτρων αυτορρύθμισης μεταξύ των πολιτικών κομμάτων ή των μέσων μαζικής ενημέρωσης" (Ibid, σελ. 17).

Στην Ελλάδα, "οι ομο- και τρανσφοβικές ομιλίες μίσους, η λεκτική παρενόχληση και τα απρεπή σχόλια είναι συνήθη στο ευρύ κοινό", γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα "τα άτομα των ομάδων ΛΟΑΤ να αισθάνονται ότι αντιμετωπίζουν συνεχώς διακρίσεις και ότι υφίστανται αποκλεισμό στην καθημερινή ζωή" (Ibid, σελ. 21).

Δύο χαρακτηριστικά περιστατικά, έχουν ως πρωταγωνιστές έναν βουλευτή της Χρυσής Αυγής και έναν επίσκοπο της (Ορθόδοξης) Εκκλησίας της Ελλάδος. Συγκεκριμένα:

"Η Χρυσή Αυγή και ακραίες θρησκευτικές ομάδες ηγήθηκαν μιας βίαιης διαδήλωσης που ανάγκασε το κατέβασμα του αμφιλεγόμενου θεατρικού έργου Κόρπους Κρίστι του Τέρενς Μακ Νάλι - στο οποίο ο Ιησούς και οι απόστολοι απεικο-

νίζονται ως γκέι άντρες - στην Αθήνα τον Οκτώβριο 2012. Ο βουλευτής της Χρυσής Αυγής Ηλίας Παναγιώταρος κινηματογραφήθηκε να φωνάζει ομοφοβικές προσβολές στον σκηνοθέτη της παράστασης. Μετά την ματαίωση του έργου, ο σκηνοθέτης έλαβε απειλές για τη ζωή του" (Ibid).

Επίσης:

"Στις αρχές Δεκεμβρίου 2013, ο Πειραιώς Σεραφείμ, γνωστός για τις ομοφοβικές του απόψεις, απείλησε με αφορισμό οποιονδήποτε βουλευτή που θα ψήφιζε την επέκταση των συμφώνων συμβίωσης στους ομοφυλόφιλους" (Ibid, σελ. 21-22).

Η ECRI, αναφορικά με τον ομοφοβικό/τρανσφοβικό λόγο ανώτερων εκκλησιαστικών παραγόντων της Εκκλησίας της Ελλάδος, τονίζει ότι:

"Ο εξέχων ρόλος της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην ελληνική κοινωνία θέτει μια ηθική υποχρέωση στους ηγέτες της να τοποθετούνται σαφώς ενάντια σε κάθε μορφή ομιλιών μίσους, συμπεριλαμβανομένων των ομοφοβικών δηλώσεων που έκαναν ορισμένοι εκπρόσωποι της Εκκλησίας" (Ibid, σελ. 22).

Επιπλέον, η ECRI "συνιστά στις αρχές να συζητήσουν με την ηγεσία της Ορθόδοξης Εκκλησίας τον τρόπο με τον οποίο η Εκκλησία μπορεί να χρησιμοποιήσει την ηθική της υπόσταση για την πρόληψη και την καταπολέμηση των ομιλιών μίσους, καθώς και κατά των ΛΟΑΤ" (Ibid). Τέλος, "συνιστά στις αρχές να κάνουν μια δημόσια δήλωση που καταδικάζει τις ομο- / τρανσφοβικές ομιλίες μίσους" και "σε όλα τα πολιτικά κόμματα να λάβουν σταθερή δημόσια θέση κατά του ομο- / τρανσφοβικού λόγου από τους εκπροσώπους τους" (Ibid).

Ομοφοβική και τρανσφοβική βία στη σύγχρονη Ελλάδα

Η πιο πρόσφατη έρευνα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Union Agency for Fundamental Rights - FRA) για τη βία και τις διακρίσεις εις βάρος ΛΟΑΤ⁵⁰ ανθρώπων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μας δίνει μια αρκετά λεπτομερή εικόνα του φαινομένου.⁵¹

Όσον αφορά τη βία κατά ΛΟΑΤ ανθρώπων στην Ελλάδα:

- 263 στους 1000 ΛΟΑΤ ανθρώπους στην Ελλάδα, βίωσαν περιστατικά σεξουαλικής/σωματικής επίθεσης ή απειλής (262 ανά 1000 ΛΟΑΤ άτομα, ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) κατά τους προηγούμενους 12 μήνες (FRA, 2014, σελ. 60).
- 26% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (35% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) θεωρούν ότι η τελευταία σεξουαλική/σωματική επίθεση ή απειλή που δέχτηκαν κατά τους τελευταίους 12 μήνες, οφείλεται πλήρως ή εν μέρει στο γεγονός ότι θεωρήθηκαν ότι είναι ΛΟΑΤ, κουήρ κ.λπ. (Ibid, σελ. 63).

- 6% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (17% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) ανέφεραν οι ίδιοι ή κάποιος-α άλλος-η στην αστυνομία, την τελευταία σεξουαλική/σωματική επίθεση ή απειλή που δέχτηκαν- η οποία οφειλόταν πλήρως ή εν μέρει στο γεγονός ότι θεωρήθηκαν ότι είναι ΛΟΑΤ, κουήρ κ.λπ. - κατά τους τελευταίους 12 μήνες (Ibid, σελ. 67).
- 21% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (18% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) δέχτηκαν παρενόχληση με κίνητρο το μίσος κατά τους τελευταίους 12 μήνες (Ibid, σελ. 71).
- 973 περιστατικά παρενόχλησης⁵² ανά 1000 ΛΟΑΤ ανθρώπους στην Ελλάδα, (1012 περιστατικά ανά 1000 ΛΟΑΤ άτομα, ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) κατά τους προηγούμενους 12 μήνες (Ibid, σελ. 72).
- Το τελευταίο περιστατικό παρενόχλησης με κίνητρο το μίσος, που βίωσαν οι ΛΟΑΤ άνθρωποι στην Ελλάδα ήταν 36% αποκλειστικά φραστικές προσβολές, 5% αποκλειστικά μη φραστικές προσβολές, 57% και φραστικές και μη φραστικές προσβολές, 3% άλλο (32%, 6%, 60% και 2% τα αντίστοιχα ποσοστά κατά μ.ό. στην ΕΕ) (Ibid, σελ. 74).
- 2% των ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (4% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) που δέχτηκαν παρενόχληση με κίνητρο το μίσος κατά τους τελευταίους 12 μήνες, το ανέφεραν οι ίδιοι ή κάποιος-α άλλος-η στην αστυνομία (Ibid, σελ. 77).

Αργότερα, η ECRI επεσήμανε το "σοβαρό πρόβλημα με την ελλιπή αναφορά της ρατσιστικής ή ομο- / τρανσεξουαλικής⁵³ βίας στην Ελλάδα" (ECRI, 24 Φεβρουαρίου 2015, σελ. 22). Ειδικά για τη ρατσιστική βία, το γεγονός αυτό οφείλεται κυρίως "στο φόβο των θυμάτων ότι θα συλληφθούν και θα απελαθούν όταν καταγγέλλουν ένα τέτοιο έγκλημα στην αστυνομία, με δεδομένο το γεγονός ότι πολλοί από αυτούς δεν έχουν άδειες παραμονής" (Ibid). Επιπλέον, "αποτρεπτικοί παράγοντες περιλαμβάνουν την απουσία επιτυχών διώξεων των δραστών, καθώς και επίμονους και συνεχείς ισχυρισμούς, μερικοί από τους οποίους είχαν επισήμως διερευνηθεί, για συμπαιγνία μεταξύ αστυνομικών και Χρυσής Αυγής, που μείωσαν σημαντικά την εμπιστοσύνη των θυμάτων ρατσιστικής βίας στην αστυνομία" (Ibid).

Ακόμα, "το γεγονός ότι η αστυνομία έχει ζητήσει από αρκετά θύματα να καταβάλουν το ποσό των € 100 για την υποβολή καταγγελιών, δημιούργησε ένα πρόσθετο εμπόδιο, αν και οι αρχές υπέδειξαν στην ECRI ότι στις περιπτώσεις αυτές κανένα ποσό δεν θα πρέπει να χρεώνεται από την αστυνομία", κάτι που "έχει καταστεί σαφές στο νόμο 4285/2014, ο οποίος στο άρθρο 5 αποκλείει ρητά τέτοιου είδους ποσά" (Ibid).

Έτσι, η ECRI "συνιστά στις αρχές να διασφαλίσουν ότι παρέχονται σαφείς οδηγίες σε όλους τους αστυνομικούς ότι κανένα ποσό δεν χρεώνεται για την καταγγελία ρατσιστικής ή ομο- / τρανσφοβικής βίας. Τα θύματα θα πρέπει να ενημερώνονται πάντα ανάλογα" (Ibid).

Επίσης, η ECRI υπογραμμίζει την απουσία ενός ολοκληρωμένου, ενιαίου συστήματος καταγραφής περιστατικών ρατσιστικής βίας στην Ελλάδα:

"Οι ελληνικές αρχές δεν συγκεντρώνουν πλήρη στατιστικά στοιχεία σχετικά με την έκταση της ρατσιστικής βίας. Υπάρχουν επίσημα στοιχεία για τα δεδομένα εγκλημάτων μίσους που υποβλήθηκαν από το γραφείο του εισαγγελέα και του υπουργείου Δικαιοσύνης στον ΟΑΣΕ (ODIHR) (...). Ωστόσο, πολύ περισσότερα πρέπει να γίνουν για να μετατραπεί η τρέχουσα συλλογή δεδομένων σε ένα σύστημα πλήρους κλίμακας. Ωστόσο, το γεγονός αυτό δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ως ένδειξη χαμηλού αριθμού περιστατικών, αλλά μάλλον ενδεικτικό των τεράστιων προβλημάτων όσον αφορά την καταγγελία, τη διερεύνηση και τη δίωξη πράξεων ρατσιστικής βίας στην Ελλάδα" (Ibid, σελ. 22-23).

Επιπροσθέτως, σύμφωνα πάντα με την ECRI:

"το ρατσιστικό κίνητρο ως επιβαρυντικό στοιχείο, για παράδειγμα σε περιπτώσεις φόνου, απόπειρας δολοφονίας, ή επίθεσης, αυτή τη στιγμή λαμβάνεται υπόψη μόνο κατά το τέλος της δίκης, όταν μια καταδικαστική απόφαση έχει επιτευχθεί και η ποινή πρόκειται να καθοριστεί. Ωστόσο, ακόμα και που αυτό γίνεται σπάνια, όπως αποδεικνύεται από την περίπτωση των δύο ανδρών που καταδικάστηκαν στις 15 Απριλίου 2014 για τη δολοφονία ενός Πακιστανού μετανάστη, του Σαχζάτ Λουκμάν, τον Ιανουάριο 2013, χωρίς να ληφθούν υπόψη τα ρατσιστικά κίνητρά τους" (Ibid, σελ. 23).

Διακρίσεις κατά LGBTQI+ ανθρώπων στη σύγχρονη Ελλάδα.

Τα βασικά πορίσματα της πιο πρόσφατης έρευνας του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσον αφορά τις διακρίσεις κατά ΛΟΑΤ ανθρώπων στην Ελλάδα, είναι τα ακόλουθα:

- 48% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (47% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) ένωσαν διακρίσεις ή παρενόχληση λόγω «γενετήσιου προσανατολισμού» τους τελευταίους 12 μήνες (FRA, 2014, σελ. 26).
- 19% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (19% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) ένωσαν διακρίσεις κατά τους τελευταίους 12 μήνες, στην χώρα επειδή ήταν ΛΟΑΤ (Ibid, σελ. 30).

- 34% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (32% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) είχαν νιώσει διακρίσεις κατά τους προηγούμενους 12 μήνες σε τομείς εκτός της απασχόλησης επειδή ήταν ΛΟΑΤ (Ibid, σελ. 34).
- 25% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (18% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) ένιωσαν διακρίσεις από το προσωπικό του σχολείου ή του πανεπιστημίου τους κατά τους τελευταίους 12 μήνες, επειδή ήταν ΛΟΑΤ (Ibid, σελ. 35).
- 76% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (67% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) «πάντα» ή «συχνά» έκρυβαν ή συγκάλυπταν την ΛΟΑΤ ταυτότητά τους κατά τη διάρκεια της σχολικής τους εκπαίδευσης πριν από την ηλικία των 18 ετών (Ibid, σελ. 36).
- 75% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (68% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) είχαν βιώσει αρνητικά σχόλια ή συμπεριφορές στο σχολείο επειδή ήταν ΛΟΑΤ (Ibid, σελ. 38).
- 96% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (91% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) είχαν ακούσει αρνητικά σχόλια ή είχαν δει αρνητικές συμπεριφορές στο σχολείο επειδή ένας/μία συμμαθητής/συμμαθήτρια τους θεωρούταν ΛΟΑΤ (Ibid, σελ. 38).
- 81% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (72% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) είχαν ακούσει αρνητικά σχόλια ή είχαν δει αρνητικές συμπεριφορές στο σχολείο επειδή ένας/μία δάσκαλος/δασκάλα τους θεωρούταν ΛΟΑΤ (Ibid, σελ. 38).
- 22% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (56% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) γνώριζαν ότι υπήρχε ένας νόμος στη χώρα ο οποίος απαγορεύει τις διακρίσεις εναντίον προσώπων λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού κατά την υποβολή αίτησης για μια θέση εργασίας (Ibid, σελ. 43).
- 23% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (42% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) γνώριζαν ότι υπήρχε ένας νόμος στη χώρα ο οποίος απαγορεύει τις διακρίσεις εναντίον προσώπων λόγω της ταυτότητας φύλου τους κατά την υποβολή αίτησης για μια θέση εργασίας (Ibid, σελ. 44).
- 66% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (65% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) έχουν δει οποιοδήποτε πρόγραμμα ή εκστρατεία ευαισθητοποίησης από ΜΚΟ ή την κυβέρνηση για την αντιμετώπιση των διακρίσεων εις βάρος των λεσβιών, γκέι και αμφιφυλόφιλων (Ibid, σελ. 46).
- 33% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (30% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) έχουν δει οποιοδήποτε πρόγραμμα ή εκστρατεία ευαισθητοποίησης από ΜΚΟ

ή την κυβέρνηση για την αντιμετώπιση των διακρίσεων εις βάρος των διεμφυλικών ανθρώπων (Ibid, σελ. 46).

- 56% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (56% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) έχουν δει οποιοδήποτε πρόγραμμα ή εκστρατεία ευαισθητοποίησης από ΜΚΟ ή την κυβέρνηση για την αντιμετώπιση των διακρίσεων εις βάρος των ΛΟΑΤ ανθρώπων (Ibid, σελ. 46).
- 6% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (10% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) έχουν αναφέρει οι ίδιοι ή κάποιος άλλος το πιο πρόσφατο περιστατικό διάκρισης (Ibid, σελ. 48).

Όσον αφορά την καθημερινή ζωή των ΛΟΑΤ ανθρώπων στην Ελλάδα:

- 58% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (38% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) δεν είναι ποτέ ανοιχτά ΛΟΑΤ, κουήρ κ.λπ. (Ibid, σελ. 81).
- 7% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (22% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) είναι πάντα ανοιχτά ΛΟΑΤ, κουήρ κ.λπ. (Ibid, σελ. 81).
- 68% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (44% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) θεωρούν ότι, στη χώρα, η προσβλητική γλώσσα για τους ΛΟΑΤ ανθρώπους από πολιτικούς, είναι «αρκετά» ή «πολύ διαδεδομένη» (Ibid, σελ. 83).
- 45% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (37% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) θεωρούν ότι, στη χώρα, τα περιστατικά με αστεία κατά των ΛΟΑΤ ανθρώπων είναι «πολύ διαδεδομένα» (Ibid, σελ. 84).
- 1% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (3% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) θεωρούν ότι, στη χώρα, το να κρατιούνται ομόφυλα ζευγάρια, σε δημόσιο χώρο, από το χέρι, είναι «πολύ διαδεδομένο» (Ibid, σελ. 86).
- 74% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (66% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) αποφεύγουν να κρατήσουν δημόσια το χέρι του ομόφυλου συντρόφου τους, επειδή φοβούνται ότι θα δεχτούν επίθεση, παρενόχληση ή απειλές επειδή είναι ΛΟΑΤ (Ibid, σελ. 87).
- 46% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (50% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) αποφεύγουν συγκεκριμένες τοποθεσίες ή μέρη, επειδή φοβούνται ότι θα δεχτούν επίθεση, παρενόχληση ή απειλές επειδή είναι ΛΟΑΤ (Ibid, σελ. 90).
- 35% των ερωτηθέντων διεμφυλικών στην Ελλάδα (67% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) θεωρούν ότι, στην Ελλάδα, ένα άτομο μπορεί να αλλάξει τα δημόσια έγγραφά του ώστε να ταιριάζουν με το κοινωνικό του φύλο, υπό προϋποθέσεις (Ibid, σελ. 93).

- 52% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (32% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) που εργαζόντουσαν οποιαδήποτε στιγμή κατά τα τελευταία πέντε χρόνια, δεν ήταν ποτέ ανοιχτά ΛΟΑΤ στη δουλειά τους (Ibid, σελ. 100).

Τέλος, όσον αφορά τις προτάσεις των ΛΟΑΤ ανθρώπων στην Ελλάδα για την βελτίωση των δικαιωμάτων τους:

- 89% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (58% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) θεωρούν ότι τα μέτρα που λαμβάνονται με σκοπό την προώθηση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των αμφιφυλόφιλων, των γκέι και των λεσβιών είναι «αρκετά σπάνια» ή «πολύ σπάνια» (Ibid, σελ. 108).
- 90% των ερωτηθέντων ΛΟΑΤ στην Ελλάδα (76% ο αντίστοιχος μ.ό. στην ΕΕ) θεωρούν ότι τα μέτρα που λαμβάνονται με σκοπό την προώθηση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των διεμφυλικών είναι «αρκετά σπάνια» ή «πολύ σπάνια» (Ibid, σελ. 109).

Η ECRI διαπιστώνει ότι η χώρα μας, "δεν έχει μια αποτελεσματική πολιτική για την προστασία των ΛΟΑΤ ατόμων κατά των διακρίσεων ή μια στρατηγική για την προώθηση της ανοχής απέναντι σε αυτή την ομάδα" (ECRI, 24 Φεβρουαρίου 2015, σελ. 39). Η ταυτότητα φύλου και ο σεξουαλικός προσανατολισμός, "συμπεριλήφθηκαν ως αιτιολογία στο παλαιό άρθρο 79(3) του Ποινικού Κώδικα σχετικά με τα επιβαρυντικά στοιχεία και στον νόμο 4285/2014, που πρόσθεσε το νέο άρθρο 81Α για αδικήματα με κίνητρο το μίσος στον Ποινικό Κώδικα" (Ibid). Εντούτοις, η ταυτότητα φύλου δεν περιλαμβάνεται "στο σκεπτικό του νόμου 3304/2005" και "δεν υπάρχει εθνικό πρόγραμμα με στόχο την αύξηση της ευαισθητοποίησης του κοινού και την καταπολέμηση των αρνητικών στερεοτύπων και των προκαταλήψεων" (Ibid).

Ακόμα, η ECRI, υποστηρίζει ότι έλαβε ενημέρωση από ΛΟΑΤ ομάδες ότι οι άνθρωποι αυτοί, συνήθως, δύνανται να μην πέσουν θύματα διακρίσεων αν κρατήσουν κρυφό τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό και επισημαίνει ότι:

"Αν και είναι λυπηρό το γεγονός ότι κάποιος αισθάνεται υποχρεωμένος να καταφύγει σε μυστικότητα, μια τέτοια «επιλογή» συχνά δεν είναι καν διαθέσιμη για διεμφυλικά και τρανσεξουαλικά άτομα" (Ibid).

Επίσης, η ECRI, "συνιστά έντονα στις ελληνικές αρχές να αναπτύξουν μια εθνική στρατηγική, μαζί με τους εκπροσώπους των ΛΟΑΤ, για την καταπολέμηση των διακρίσεων και της ομο- / τρανσφοβίας, σε μέρη που συμπεριλαμβάνουν τις εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις. Επιπλέον, όλο το εκπαιδευτικό προσωπικό θα πρέπει να ενθαρρύνεται και να υποστηρίζεται στη βοήθεια των θυμάτων εκφοβισμού" (Ibid, σελ. 40).

Δεδομένα⁵⁴ και υποστηρικτικές υπηρεσίες της Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας

Περιστατικά 2014

Το 2014 (01/01/2014-31/12/2014), έγιναν 41 περιστατικά βίας/διακρίσεων⁵⁵ - με βάση την ταυτότητα/έκφραση φύλου ή και τον σεξουαλικό προσανατολισμό - και 30 θύματα,⁵⁶ τα οποία καταγράφηκαν από την Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας. Από τα περιστατικά αυτά, συντριπτική πλειοψηφία - 40 από τα 41 (97,56%) - καταγράφηκαν από τα ίδια τα θύματα και 1 (2,43%) από αυτόπτη μάρτυρα. Επίσης, τα 40 από τα 41 περιστατικά (97,56%) αφορούσαν αποκλειστικά την άσκηση βίας, ενώ 1 αφορούσε διάκριση (2,43%).

Ως προς τα χαρακτηριστικά των θυμάτων, η συντριπτική πλειοψηφία αυτών - 25 από τα 30 θύματα (83,33%) - ήταν άνδρες και 5 γυναίκες (16,66%). Ο μέσος όρος ηλικίας των θυμάτων ήταν τα 23,46 έτη. Επίσης, η συντριπτική πλειοψηφία - 28 από τα 30 θύματα (93,33%) - είχαν ελληνική υπηκοότητα, ενώ ένα είχε αλβανική (3,33%) και ένα πακιστανική (3,33%).

Ως προς τα χαρακτηριστικά των δραστών, καταγράφηκαν τουλάχιστον 43 άνδρες και 7 γυναίκες: σε δύο περιστατικά, ενεπλάκησαν και άνδρες και γυναίκες, αλλά το θύμα δεν μπορούσε να προσδιορίσει τον ακριβή αριθμό τους, ενώ σε άλλο περιστατικό το φύλο του/των δράστη-ων δεν μπορούσε να προσδιοριστεί. Ο μέσος όρος ηλικίας των ανδρών δραστών ήταν τα 28,04 έτη και των γυναικών δραστών τα 31,42 έτη - σε ένα περιστατικό το θύμα δεν μπορούσε να προσδιορίσει την ηλικία του/των δράστη-ών. Στην πλειοψηφία των καταγεγραμμένων περιστατικών - 26 από τα 41 περιστατικά (63,41%) - οι δράστες ήταν πάνω από 1 άτομο, σε 14 περιστατικά ο δράστης ήταν ένα άτομο (34,14%), ενώ σε ένα περιστατικό δεν μπορούσε να προσδιοριστεί αν ο δράστης ήταν ένα ή περισσότερα άτομα. Ως προς την (θεωρούμενη) εθνικότητα των δραστών, στη συντριπτική πλειοψηφία των περιστατικών - στα 36 από τα 41 περιστατικά (87,80%) - οι δράστες ήταν αποκλειστικά άνθρωποι ελληνικής υπηκοότητας, εκτός από δύο περιστατικά με δράστη (θεωρούμενης) αλβανικής υπηκοότητας, ενώ σε τρία περιστατικά δεν μπορούσε να προσδιοριστεί η (πιθανή) υπηκοότητα του/των δράστη-ών. Τέλος, ως προς την ιδιότητα των δραστών, στη συντριπτική πλειοψηφία των περιστατικών - 40 από τα 41 περιστατικά (97,56%) - ενεπλάκησαν αποκλειστικά πολίτες, εκτός από ένα περιστατικό όπου η ιδιότητα του δράστη δεν μπορούσε να προσδιοριστεί.

Ως προς τον τόπο πράξης βίας ή/και διάκρισης, από τα καταγεγραμμένα περιστατικά, τα περισσότερα έλαβαν χώρα σε ανοιχτό δημόσιο χώρο (δρόμο) και συγκεκριμένα 21 από τα 41 (51,21%). Καταγράφηκαν επίσης 6 περιστατικά στο σπί-

τι του θύματος (14,63%), 5 σε Μέσα Μαζικής Μεταφοράς (12,19%), 2 στο διαδίκτυο (4,87%), 2 σε σχολική μονάδα (4,87%), 2 σε επιχείρηση εστίασης (4,87%), 1 σε ταξί (2,43%), 1 στο χώρο εργασίας του θύματος (2,43%) και 1 μέσω τηλεφώνου (2,43%). Το μοναδικό περιστατικό διάκρισης, έλαβε χώρα σε επιχείρηση εστίασης.

Ως προς τους λόγους άσκησης βίας ή/και διάκρισης, στην συντριπτική πλειοψηφία των περιστατικών - σε 34 από τα 41 περιστατικά (82,92%) - ήταν αποκλειστικά ο θεωρούμενος ή πραγματικός σεξουαλικός προσανατολισμός του θύματος και σε 7 η ταυτότητα φύλου του θύματος (17,07%). Όσον αφορά το μοναδικό περιστατικό διάκρισης που αναφέρθηκε στην Colour Youth - LGBTQ Νέων Αθήνας, ο λόγος αυτής ήταν η ταυτότητα φύλου.

Ως προς τον τύπο της εγκληματικής πράξης, από το σύνολο των καταγεγραμμένων περιστατικών βίας ή/και διάκρισης, όλα περιλάμβαναν (και) εξύβριση (100%), 18 από τα 41 περιστατικά (43,90%) περιλάμβαναν (και) διατύπωση απειλών, 10 από τα 41 περιστατικά περιλάμβαναν (και) πρόκληση σωματικής βλάβης (24,39%), 3 από τα 41 περιστατικά περιλάμβαναν (και) πρόκληση βαριάς σωματικής βλάβης (7,31%), 1 περιστατικό (2,43%) περιλάμβανε (και) φθορά περιουσιακού στοιχείου και, τέλος, 1 περιστατικό (2,43%) περιλάμβανε (και) διατάραξη οικιακής ειρήνης. Το μοναδικό περιστατικό διάκρισης περιλάμβανε εξύβριση.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι σε σύνολο 41 περιστατικών βίας ή/και διάκρισης, μόλις 4 (9,75%) καταγγέλθηκαν στην αστυνομία, ενώ επίσης, για μόλις 4 (9,75%) από αυτά εκφράστηκε η πρόθεση από το θύμα να τα καταγγείλει στις αστυνομικές αρχές.

Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας				
Έτος αναφοράς	Συνολικός αριθμός καταγεγραμμένων περιστατικών	Συνολικός αριθμός θυμάτων	Περιστατικά βίας	Περιστατικά διακρίσεων
2014	41	30	40	1

Περιστατικά 2015 (έως και 31/03/2015)

Τους πρώτους τρεις μήνες του 2015 (01/01/2015-31/03/2015), έγιναν 15 περιστατικά βίας/διακρίσεων - με βάση την ταυτότητα/έκφραση φύλου ή/και τον σεξουαλικό προσανατολισμό - και 14 θύματα,⁵⁷ τα οποία καταγράφηκαν από την Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας. Από τα περιστατικά αυτά, η συντριπτική πλειοψηφία - 14 από τα 15 περιστατικά (93,33%) - καταγράφηκαν από τα ίδια τα θύματα και 1 (6,66%) από αυτόπτη μάρτυρα. Επίσης, τα 13 από τα 15

περιστατικά (86,66%) αφορούσαν αποκλειστικά την άσκηση βίας, ενώ τα 2 αφορούσαν διάκριση (13,33%).

Ως προς τα χαρακτηριστικά των θυμάτων, τα μισά - 7 από τα 14 θύματα (50%) - ήταν άνδρες, 5 ήταν γυναίκες (35,71%) και 2 δήλωσαν κουήρ/queer (14,28%). Ο μέσος όρος ηλικίας των θυμάτων ήταν τα 22,7 έτη. Επίσης, η συντριπτική πλειοψηφία - 13 από τα 14 θύματα (92,85%) - είχαν ελληνική υπηκοότητα, ενώ ένα θύμα είχε διπλή (ελληνική και ιταλική).

Ως προς τα χαρακτηριστικά των δραστών, καταγράφηκαν πάνω από 15 άνδρες - σε 3 περιστατικά ήταν απροσδιόριστος ο αριθμός των ανδρών δραστών - και 7 γυναίκες. Ο μέσος όρος ηλικίας των ανδρών δραστών ήταν τα 28,9 έτη και των γυναικών δραστών τα 32 έτη. Στην πλειοψηφία των καταγεγραμμένων περιστατικών - 8 από τα 15 περιστατικά (53,33%) - οι δράστες ήταν πάνω από 1 άτομο, ενώ στα υπόλοιπα 7 ο δράστης ήταν ένα άτομο (46,66%). Ως προς την (θεωρούμενη) εθνικότητα των δραστών, στη συντριπτική πλειοψηφία των περιστατικών - 13 από τα 15 περιστατικά (86,66%) - ενεπλάκησαν αποκλειστικά Έλληνες/ίδες, εκτός από ένα περιστατικό, όπου η εθνικότητα του δράστη δεν μπορούσε να προσδιοριστεί, ενώ σε άλλο ήταν (θεωρούταν) αλβανική. Τέλος, ως προς την ιδιότητα των δραστών, στη συντριπτική πλειοψηφία των περιστατικών - 13 από τα 15 περιστατικά (86,66%) - ενεπλάκησαν αποκλειστικά πολίτες, εκτός από δύο περιστατικά όπου οι (αποκλειστικά) άνδρες δράστες ανήκαν στην ελληνική αστυνομία.

Ως προς τον τόπο πράξης βίας ή/και διάκρισης, από τα καταγεγραμμένα περιστατικά, τα περισσότερα έλαβαν χώρα σε ανοιχτό δημόσιο χώρο (δρόμο) και συγκεκριμένα 6 από τα 15 ή το 40%. Καταγράφηκαν επίσης 2 περιστατικά σε σχολική μονάδα (13,33%), 2 στο διαδίκτυο (13,33%), 2 σε φοιτητική εστία (13,33%), 2 σε επιχείρηση εστίασης (13,33%) και 1 στην οικία του θύματος (6,66%). Και τα δύο περιστατικά διάκρισης που αναφέρθηκαν στην Colour Youth - LGBTQ Νέων Αθήνας, έγιναν σε ανοιχτό δημόσιο χώρο (δρόμο).

Ως προς τους λόγους άσκησης βίας ή/και διάκρισης, στην πλειοψηφία των περιστατικών βίας ή/και διακρίσεων - σε 9 από τα 15 περιστατικά (60%) - ήταν αποκλειστικά ο θεωρούμενος ή πραγματικός σεξουαλικός προσανατολισμός του θύματος, σε 4 περιστατικά (26,66%) ήταν αποκλειστικά η ταυτότητα φύλου και σε 2 περιστατικά (13,33%) η ταυτότητα φύλου και ο σεξουαλικός προσανατολισμός του θύματος. Όσον αφορά τα δύο περιστατικά διάκρισης που αναφέρθηκαν στην Colour Youth - LGBTQ Νέων Αθήνας, ο λόγος της μεταχείρισης αυτής ήταν, σύμφωνα πάντα με τα θύματα, ο σεξουαλικός προσανατολισμός.

Ως προς τον τύπο της εγκληματικής πράξης, από το σύνολο των καταγεγραμμένων περιστατικών βίας ή/και διακρίσεων, όλα περιλάμβαναν (και) εξύβριση (100%), 6 από τα 15 περιστατικά (40%) περιλάμβαναν (και) διατύπωση απειλών, ενώ σε μία περίπτωση αναφέρθηκε πρόκληση σωματικής βλάβης (6,66%). Τα δύο περιστατικά διάκρισης, περιλάμβαναν εξύβριση.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι σε σύνολο 15 καταγεγραμμένων περιστατικών, μόλις 3 (20%) καταγγέλθηκαν στην αστυνομία, ενώ επίσης, για μόλις 3 (20%) από αυτά εκφράστηκε η πρόθεση από το θύμα να τα καταγγείλει στις αστυνομικές αρχές.

Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθηνάς				
Έτος αναφοράς	Συνολικός αριθμός καταγεγραμμένων περιστατικών	Συνολικός αριθμός θυμάτων	Περιστατικά βίας	Περιστατικά διακρίσεων
2015 (έως και 31/03/2015)	15	14	13	2

Σύντομη ερμηνεία των αποτελεσμάτων

Από τα παραπάνω δεδομένα που έχουν συλλέξει μέλη και στελέχη του Σωματείου Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθηνάς, χρησιμοποιώντας αποκλειστικά τη φόρμα καταγραφής του Δικτύου Καταγραφών Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, προκύπτουν ορισμένα βασικά συμπεράσματα.

Πρώτον, ως προς τον χώρο των επιθέσεων, οι επιθέσεις κυρίως σε ανοιχτούς δημόσιους χώρους, ίσως σημαίνει ότι οι δράστες αισθάνονται/θεωρούν ότι δεν θα τιμωρηθούν ή/και ότι η πράξη τους θα έχει την αποδοχή ή έστω την ανοχή των περαστικών. Μόνο η ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση των πολιτών, αλλά και η έγκαιρη και αποτελεσματική παρέμβαση των αστυνομικών και δικαστικών αρχών, μπορεί να περιορίσει δραστικά αυτό το φαινόμενο.

Δεύτερον, σχετικά με τους τύπους εγκληματικών πράξεων, αν και κυριαρχούν τα πιο «ήπια» περιστατικά εξύβρισης ή/και διατύπωσης απειλών, το διατηρούμενο - και, χειρότερα, το αυξανόμενο - αίσθημα ατιμωρησίας των δραστών, ενδέχεται να ενεργήσει ενθαρρυντικά για αυτούς, ώστε να επαναλάβουν ή κλιμακώσουν τις βίαιες ενέργειες τους. Παράλληλα, η ατιμωρησία ενδέχεται να ενθαρρύνει ανθρώπους με έντονες και βαθιές αρνητικές προκαταλήψεις και στερεότυπα, να τις εκφράσουν (περισσότερο) «έμπρακτα». Έχουν ήδη εμφανιστεί περι-

στατικά επιθέσεων με τραυματισμούς, λόγω μίσους για την (θεωρούμενη) ταυτότητα/έκφραση φύλου ή/και τον σεξουαλικό προσανατολισμό του θύματος.

Τρίτον, αναφορικά με τα θύματα των επιθέσεων ή/και των διακρίσεων, αυτά θα πρέπει να ενθαρρύνονται να καταγγέλλουν τα περιστατικά στις αρμόδιες αρχές, διότι μόνο με αυτόν τον τρόπο μπορεί να καταδειχθεί η πραγματική έκταση και διαχρονική εξέλιξη του φαινομένου και, κατ' επέκταση, να ασκηθεί αποτελεσματική πίεση προς τις αρμόδιες αρχές για την εφαρμογή πολιτικών αντιμετώπισης, μέσω μιας καλά τεκμηριωμένης επιχειρηματολογίας. Στην ενθάρρυνση των θυμάτων να αναζητούν τη βοήθεια της αστυνομίας, παίζει αποφασιστικό ρόλο η στάση των ίδιων των αστυνομικών υπηρεσιών, η οποία θα πρέπει να διακρίνεται από υψηλό επαγγελματισμό (έγκαιρη παρέμβαση, εξέταση του ρατσιστικού κινήτρου, αναζήτηση και εξέταση μαρτύρων, χειρισμός του περιστατικού με την απαραίτητη ευαισθησία). Αναγκαία είναι, φυσικά, η αμείλικτη στάση των δικαστικών και των αστυνομικών αρχών απέναντι σε οποιοδήποτε περιστατικό αστυνομικής βίας και αυθαιρεσίας.

Ως λόγοι μη καταγγελίας περιστατικών στις αστυνομικές αρχές έχουν αναφερθεί, μεταξύ άλλων, η έλλειψη εμπιστοσύνης στην ελληνική δικαιοσύνη και ο φόβος κακής μεταχείρισης από αστυνομικές αρχές. Μόνο πειστικές ενέργειες - όπως, για παράδειγμα, η απαρέγκλιτη εφαρμογή της νομοθεσίας, μέσω συλλήψεων και επιβολή ποινών σε δράστες περιστατικών βίας ή/και διακρίσεων, η συνεχής κατάρτιση και εκπαίδευση αστυνομικών και δικαστικών υπαλλήλων, σε ζητήματα προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η πάταξη φαινομένων αυθαιρεσίας - μπορούν να αντιστρέψουν το κλίμα και να θεμελιώσουν σχέσεις εμπιστοσύνης και εκτίμησης μεταξύ πολιτών, αστυνομίας και δικαιοσύνης.

Πέμπτον, όσον αφορά τους δράστες, ο μάλλον χαμηλός μέσος όρος ηλικίας των δραστών (κάτω των 30 ετών) - ορισμένοι από τους οποίους ήταν και ανήλικοι - υποδηλώνει την περιορισμένη έκταση ή αποτελεσματικότητα - αν όχι απουσία - εκπαιδευτικών προγραμμάτων/εκστρατειών/δράσεων εντός της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αναφορικά με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την αποδοχή - και όχι απλώς ανοχή - του οποιουδήποτε «Άλλου». Επίσης, καταδεικνύει για μια ακόμα φορά την απουσία οργανωμένης διαπαιδαγώγησης των μελλοντικών πολιτών, σε ζητήματα που αφορούν τη σεξουαλικότητα, το φύλο, τη γονεϊκότητα, την ανθρώπινη αναπαραγωγή, τις ανθρώπινες σχέσεις. Εκεί που λείπει το ενδιαφέρον της πολιτείας, η γνώση, ο διάλογος, βρίσκει γόνιμο έδαφος η προκατάληψη, το στερεότυπο και τελικά η βία.

Τέλος, οι επιβαλλόμενες ποινές σε συλληφθέντες - εκτός από τις περιπτώσεις βαριών αδικημάτων όπως π.χ. η απόπειρα ανθρωποκτονίας - δεν θα πρέπει να

εξαντλούνται σε ποινές τιμωρητικού χαρακτήρα (π.χ. φυλάκιση, επιβολή χρηματικού προστίμου), αλλά να προσανατολίζονται κυρίως σε ποινές σωφρονιστικού χαρακτήρα, όπως η κοινωνική εργασία εκατοντάδων ωρών σε φορείς και υπηρεσίες κοινωνικού-δικαιωματικού χαρακτήρα.

Υπηρεσίες της Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας προς θύματα βίας ή/και διακρίσεων

Το Έργο «Πες το σ' εμάς» έχει τα εξής βασικά χαρακτηριστικά, που το κάνουν να ξεχωρίζει από αντίστοιχα έργα/προγράμματα άλλων φορέων:

- **δωρεάν παροχή ψυχολογικής και νομικής υποστήριξης σε θύματα βίας ή/και διακρίσεων με βάση την ταυτότητα φύλου ή/και τον σεξουαλικό προσανατολισμό, από εξειδικευμένους επαγγελματίες και όχι παραπομπή για αυτές τις υπηρεσίες σε άλλο δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα**
- δυνατότητα καταγραφής περιστατικών βίας/διακρίσεων που έλαβαν χώρα και σε παλαιότερα έτη και **όχι μόνο περιστατικά που έλαβαν χώρα το τρέχον ή το προηγούμενο έτος** (από την καταγραφή)
- δυνατότητα καταγραφής περιστατικών βίας/διακρίσεων από θύματα **ανεξαρτήτως ηλικίας**
- δυνατότητα καταγραφής περιστατικών βίας/διακρίσεων από **αυτόπτες μάρτυρες**
- δυνατότητα καταγραφής περιστατικών βίας όπου ο δράστης ανήκει στο οικογενειακό περιβάλλον του θύματος.

Επιπλέον, η Μη Κυβερνητική Οργάνωση Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας, μέσω των δικτύων συνεργασίας που έχει αναπτύξει, βρίσκεται σε θέση να εξασφαλίζει και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των θυμάτων βίας, με βάση την ταυτότητα/έκφραση φύλου ή/και τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Στόχος της Οργάνωσης είναι η συνεχής ανάπτυξη και εξέλιξη των συνεργατικών αυτών δικτύων, ώστε, μέσω (και) των εταίρων της, να προσφέρει μια όσο το δυνατόν περισσότερο, πλήρη και ολοκληρωμένη φροντίδα και προστασία των LGBTQI+ ανθρώπων που γίνονται θύματα βίας ή/και διακρίσεων. Για την Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας, σημασία δεν έχει απλώς η πρόσκαιρη ανακούφιση, αλλά η καθοδήγηση και ενδυνάμωση των ανθρώπων που έχουν δεχτεί ή απειλούνται με βία και διακρίσεις, με σκοπό την κοινωνική τους (επαν)ένταξη.

Ο Οδηγός που κρατάτε στα χέρια σας αποσκοπεί ακριβώς σε αυτό: στην έγκυρη πληροφόρηση και καθοδήγηση των LGBTQI+ ανθρώπων που βίωσαν, βιώνουν ή

φοβούνται ότι θα βιώσουν βία ή διάκριση, αλλά και όλων των επαγγελματιών κοινωνικών φορέων/υπηρεσιών του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, που έρχονται σε επαφή μαζί τους.

Θανάσης Θεοφιλόπουλος,
Υπεύθυνος Έργου «Πες το σ' εμάς»

Αθήνα, 01 Απριλίου 2015.

Υποσημειώσεις:

1. Κατά την εξεταζόμενη περίοδο (01/10/2011 - 31/12/2011), καταγράφηκαν 63 περιστατικά ρατσιστικής βίας, με 63 θύματα, εκ των οποίων 56 άνδρες και 7 γυναίκες. Σύμφωνα με την Έκθεση του Δικτύου για το 2011 (πιλοτική λειτουργία), τα περιστατικά αυτά αφορούσαν **"κυρίως σωματικές βλάβες (30) και βαριές σωματικές βλάβες (12)** (10 με ανάγκη ιατρικής περίθαλψης). Καταγράφηκαν, τέλος, κρούσματα καταστροφής περιουσιακών στοιχείων (καταστροφή οχήματος διανομής παντοπωλείου, εμπρησμός ανθοπωλείου)". Επιπλέον, τα θύματα ήταν μετανάστες χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα (27) ή αιτούντες άσυλο (23) ή νομίμως διαμένοντες (5), καθώς και ένα αναγνωρισμένος πρόσφυγας και 1 υπό καθεστώς επικουρικής προστασίας (Ibid). Ακόμα, τα θύματα προέρχονταν κατά κύριο λόγο από το Αφγανιστάν (25), την Υποσαχάρια Αφρική (21), το Μπαγκλαντές (4) και το Πακιστάν (2). Κατά την πιλοτική λειτουργία του Δικτύου, "καταγράφηκαν περιστατικά κυρίως στη γεωγραφική περιοχή στην οποία δραστηριοποιούνται οι συμμετέχοντες φορείς, δηλαδή στις περιοχές του κέντρου της Αθήνας (πλησίον της Ομόνοιας, στην πλατεία Αττικής, στον Άγιο Παντελεήμονα) και σε ορισμένες περιοχές της Πάτρας". Ένας ακόμα περιορισμός ήταν ότι η καταγραφή των περιστατικών ρατσιστικής βίας βασιζόταν αποκλειστικά στη αυτόβουλη προσέλευση και αναφορά του ίδιου του θύματος στα μέλη του Δικτύου. Έτσι, σε συνδυασμό και με τους προαναφερθέντες γεωγραφικούς περιορισμούς, είναι αναμενόμενο ότι "τα αποτελέσματα αντιπροσωπεύουν ένα μικρό έως ελάχιστο μόνο δείγμα της πραγματικής κατάστασης" (Ibid). Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι τα μέλη του Δικτύου "διαπίστωσαν ότι ακόμα και στις περιπτώσεις στις οποίες το θύμα, συχνά με νωπά τα σημάδια της βίας, αναζητά κάποια βοήθεια στις υπηρεσίες τους, αποφεύγει την καταγγελία" και οι λόγοι αυτής της στάσης μπορούν να εντοπιστούν μάλλον "στον φόβο, στην έλλειψη εμπιστοσύνης στο σύστημα και κάποιες φορές, στην παθητική εξοικείωση με τη ρατσιστική συμπεριφορά" (Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (21 Μαρτίου 2012). «Παρουσίαση αποτελεσμάτων πιλοτικής φάσης 1.10.2011-31.12.2011», σελ. 1-2. Διαθέσιμα και στην διεύθυνση <http://rvrn.org/2012/03/%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%83%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%80%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82/>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015).
2. Σύμφωνα με την Έκθεση του Δικτύου για το 2012, "οι τύποι των εγκληματικών πράξεων είναι κυρίως βαριές σωματικές βλάβες (66 περιστατικά) και απλές σωματικές βλάβες (76 περιστατικά), συνδυαζόμενες ως επί το πλείστον με απειλές, εξύβριση και φθορά ξένης παρουσίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι 22 τουλάχιστον περιπτώσεις αναφέρο-

νται σε εγκλήματα κατά περιουσίας συνδυαστικά με εγκλήματα κατά ανθρώπου/-ων, συμπεριλαμβανομένης της περίπτωσης εμπρησμού ενός κομμωτηρίου Πακιστανού υπηκόου στη Μεταμόρφωση. Τα περισσότερα περιστατικά έλαβαν χώρα τις βραδινές ή πρώτες πρωινές ώρες" (στο Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (Απρίλιος 2013). «Ετήσια Έκθεση 2012», σελ. 1-2. Διαθέσιμη και στη διεύθυνση <http://rvrn.org/2013/04/%CE%B5%CF%84%CE%AE%CF%83%CE%B9%CE%B1-%CE%AD%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-2012/>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015).

3. Συγκεκριμένα, τα 107 από τα περιστατικά καταγράφηκαν σε περιοχές του κέντρου των Αθηνών, 23 σε ορισμένες άλλες περιοχές της Αττικής, 13 στην Πάτρα, 3 στην Κόρινθο, 3 σε Ηγουμενίτσα και Έβρο εντός χώρων κράτησης μεταναστών, ενώ καταγράφηκαν περιστατικά και σε Ρόδο, Χίο, Νέα Μανωλάδα Ηλείας και Κόνιτσα (Ibid, σελ. 1).
4. Συγκεκριμένα:
"Όσον αφορά την επίσημη καταγγελία στις αρμόδιες αρχές της χώρας και την κίνηση της ποινικής διαδικασίας, μόνο 24 θύματα ανέφεραν ότι έχουν προβεί σε σχετικές ενέργειες ενώ 23 θα το επιθυμούσαν. Οι υπόλοιποι δεν θα ήθελαν να προβούν σε καμία περαιτέρω ενέργεια, τις περισσότερες φορές επειδή δεν διαθέτουν νομιμοποιητικά έγγραφα και κατά συνέπεια φοβούνται ότι θα κρατηθούν προς έκδοση απόφασης απέλασης. Στην πράξη, αντί οι αστυνομικές αρχές να τους αντιμετωπίσουν ως πιθανά θύματα εγκληματικής πράξης, επιδεικνύουν προτεραιότητα στον έλεγχο της νόμιμης διαμονής του καταγγέλλοντος και απέχουν από την υποχρέωση να διερευνήσουν το ίδιο το συμβάν που τους καταγγέλλεται. (...) Επίσης, κάποια θύματα δεν επιθυμούσαν να προβούν σε καταγγελία επειδή έχουν υπάρξει στο παρελθόν θύματα αστυνομικής βίας ή επειδή γνωρίζουν ότι οι θύτες έχουν σχέσεις με την αστυνομία ή/και τη Χρυσή Αυγή και φοβούνται ότι θα στοχοποιηθούν". Τέλος, μερικά θύματα προσπάθησαν να καταγγείλουν τα περιστατικά αλλά προσέκρουσαν στην απροθυμία ή αποθάρρυνση" ή στην "άρνηση στην πράξη των αστυνομικών αρχών να ανταποκριθούν", ενώ υπήρχε η "διάχυτη εντύπωση ότι, ακόμα κι αν καταγγείλουν το περιστατικό στις αρμόδιες αρχές, δεν πρόκειται εντέλει να αποδοθεί δικαιοσύνη" (Ibid, σελ. 4-5).
5. Πιο αναλυτικά, 47 θύματα προέρχονταν από το Αφγανιστάν, 13 από το Πακιστάν, 12 από την Αλγερία, 12 από το Μπαγκλαντές, 10 από την Αίγυπτο, 7 από το Μαρόκο, 6 από τη Σομαλία, έξι από το Σουδάν, 6 από τη Γουινέα, 5 από την Τυνησία, 4 από το Ιράκ, ενώ τα υπόλοιπα θύματα προέρχονταν από την Γκάμπια, την Γκάνα, την Ερυθραία, το Κονγκό, τη Σενεγάλη, την Ακτή του Ελεφαντοστού, τη Μαυριτανία, το Ιράν, τη Συρία, την Παλαιστίνη, τις Κομόρες, την Αλβανία και τη Γεωργία (Ibid, σελ. 2).
6. Γενικά, σύμφωνα με την Έκθεση του Δικτύου για το 2012:
"Στη συντριπτική πλειοψηφία των περιστατικών τα θύματα αναφέρουν ως λόγο της επίθεσης το γεγονός ότι ήταν αλλοδαποί, και ότι στοχοποιήθηκαν λόγω της αλλοδαπότητάς τους ή/και κάποιου άλλου συναφούς χαρακτηριστικού όπως το χρώμα, η εθνική προέλευση ή η θρησκεία (η πλειοψηφία των αλλοδαπών θυμάτων ήταν μουσουλμανικής θρησκείας). Αξίζει να αναφερθεί ότι στις 2 από τις 5 περιπτώσεις επίθεσης κατά γυναικών τα θύματα πιστεύουν ότι στοχοποιήθηκαν επειδή φορούσαν μαντίλα. Στην πλειονότητα των περιστατικών ο λόγος επίθεσης έγινε αντιληπτός από τα θύματα, καθώς οι επιθέσεις ξεκίνησαν μετά από ερώτηση ή σχόλιο για την καταγωγή των θυμάτων και συνοδεύονταν από λεκτικές ύβρεις και απειλές κατά των αλλοδαπών. Σε πολλές άλλες περιπτώσεις (κυρίως θυμάτων που διέμεναν για μικρό διάστημα στη χώρα και δεν ήταν ενημερωμένα για τα κρούσματα ρατσιστικής βίας), ο λόγος δη-

λώθηκε κατά τη διάρκεια του περιστατικού, αφού το θύμα εξέφρασε απορία ως προς τα κίνητρα των δραστών" (Ibid, σελ. 2).

7. Το 2012, μέλη του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής βίας ήταν οι εξής οργανώσεις και φορείς: Αίτημα, Αντιγόνη-Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης, Άρσις, Πατροί του Κόσμου, Διεθνής Αμνηστία, Δίκτυο Κοινωνικής Υποστήριξης Προσφύγων και Μεταναστών, Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, Ελληνικό Παρατηρητήριο Συμφωνιών του Ελσίνκι, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών, Ελληνικό Φόρουμ Προσφύγων, Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Δικηγορικού Συλλόγου Ρόδου, Θετική Φωνή, Ιατρική Παρέμβαση, Κέντρο Ημέρας «Βαβέλ», Κέντρο Συμπαράστασης Παλιννοστούντων και Μεταναστών-Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων, Κίνηση Υπεράσπισης των Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών/-στριών (Πάτρα) Κόσμος χωρίς Πολέμους και Βία, ΛΑΘΡΑ; - Επιτροπή αλληλεγγύης στους πρόσφυγες Χίου, ΜΕΤΑδραση, Ομάδα Δικηγόρων για τα Δικαιώματα Προσφύγων και Μεταναστών, Ομάδα Νομικών για την Υπεράσπιση των Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών (Θεσσαλονίκη), Ομοφυλοφιλική και Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας (ΟΛΚΕ), Σύλλογος Ενωμένων Αφγανών, Φόρουμ Μεταναστών Κρήτης, Colour Youth, i-RED Ινστιτούτο για τα Δικαιώματα, την Ισότητα και την Ετερότητα, PRAKSIS, YsMedia και ο Συνήγορος του Πολίτη ως παρατηρητής (Ibid, σελ. 10).
8. Σύμφωνα με την Έκθεση, το 2013, "οι τύποι των εγκληματικών πράξεων είναι κυρίως βαριές σωματικές βλάβες (75 περιπτώσεις) και απλές σωματικές βλάβες (58 περιπτώσεις), συνδυαζόμενες ως επί το πλείστον με απειλές, εξύβριση, φθορά ξένης περιουσίας και κλοπές. Τα περισσότερα περιστατικά έλαβαν χώρα τις βραδινές ή τις πρώτες πρωινές ώρες. Σημειώθηκαν επίσης 27 περιστατικά λεκτικής βίας (εξύβριση, απειλές), εκ των οποίων 1 συνδυάστηκε και με προσβολή θρησκείας, 1 με ασέλγεια/προσβολή γενετικής αξιοπρέπειας και 12 με αυθαίρετη προσαγωγή και κράτηση. Ακόμα, καταγράφηκαν 2 περιστατικά εμπρησμού και 3 περιστατικά διατάραξης οικιακής ειρήνης, συνοδευόμενα από απειλές και εξύβριση. Σημειώνεται επίσης ότι το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας κατέγραψε, κατόπιν επικοινωνίας με την οικογένεια του θύματος και εκπροσώπους της Πακιστανικής κοινότητας, τη δολοφονική επίθεση εναντίον του 26χρονου Σαχζάτ Λουκμάν από δύο άτομα που επέβαιναν σε μηχανή στην περιοχή των Πετραλώνων στις αρχές του 2013" (στο Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (02 Απριλίου 2014). «Ετήσια Έκθεση 2013», σελ. 5-6. Διαθέσιμη στην διεύθυνση <http://rvrn.org/wp-content/uploads/2014/04/Report2013final.pdf> τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015).
9. Από τα 166 καταγεγραμμένα περιστατικά για το 2013, 103 έγιναν σε περιοχές του κέντρου των Αθηνών, 8 σε άλλες περιοχές της Αττικής, 5 στον Πειραιά, 15 στη Θεσσαλονίκη, 15 στην Πάτρα, 1 στη Νέα Μανωλάδα Ηλείας, 5 στο νομό Ηρακλείου, 4 στα Χανιά, 2 στη Μυτιλήνη, καθώς και σε Ρόδο, Κω, Κέρκυρα, Γιαννιτσά, Λαμία, Καβάλα και σε πλοίο εντός των ελληνικών χωρικών υδάτων (Ibid, σελ. 5). Όμως, ο γεωγραφικός περιορισμός εξακολουθεί να υφίσταται, καθώς, όπως επισημαίνεται στην Έκθεση του Δικτύου για το 2013: "Η συχνή δημοσιοποίηση περιστατικών σε άλλες περιοχές από αυτές όπου δραστηριοποιούνται οι συμμετέχοντες φορείς αποτελεί επίσης σημαντική ένδειξη ότι ο αριθμός καταγραφής περιστατικών από το Δίκτυο είναι πολύ μικρότερος του πραγματικού (...)" (Ibid, σελ. 9).

10. Συγκεκριμένα: "Μόνο 33 από τα 166 περιστατικά έχουν καταγγελλθεί στην αστυνομία και έχει κινηθεί ποινική διαδικασία. Η συντριπτική πλειοψηφία των θυμάτων δεν θέλει να προβεί σε περαιτέρω ενέργειες, κυρίως λόγω φόβου που σχετίζεται με την έλλειψη νομιμοποιητικών εγγράφων (...). Αναφέρθηκαν επίσης σχετικά: απροθυμία ή αποθάρρυνση και, σε ορισμένες περιπτώσεις, άρνηση στην πράξη των αστυνομικών αρχών να συμπράξουν για υποβολή μήνυσης. Επίσης, κάποια θύματα δεν επιθυμούσαν να προβούν σε καταγγελία επειδή έχουν υπάρξει στο παρελθόν θύματα αστυνομικής βίας ή επειδή γνωρίζουν ότι οι θύτες έχουν σχέσεις με την αστυνομία ή/και τη Χρυσή Αυγή και φοβούνται ότι θα στοχοποιηθούν. Επίσης, αναφέρθηκε η έλλειψη εμπιστοσύνης των θυμάτων στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης, με αποτέλεσμα πολλά από αυτά να θεωρούν μάταιο να κινήσουν κάποια διαδικασία. Οι ενδεικτικές αυτές αναφορές δείχνουν ότι, σε γενικό επίπεδο, ένα σημαντικό μέρος των διωκτικών αρχών θεωρούν τις ρατσιστικές επιθέσεις ως ένα καθημερινό φαινόμενο ενταγμένο σε μια «κανονικότητα» και, άρα, δεν επιδεικνύουν κάποια ιδιαίτερη διάθεση καταπολέμησης. Όπως προκύπτει από μαρτυρίες των θυμάτων, σε αρκετές περιπτώσεις οι αρχές αποφεύγουν να επέμβουν κατά τη διάρκεια των περιστατικών και, όταν το κάνουν, πολλές φορές αντιμετωπίζουν τα θύματα με απαξίωση ή/και τα αποθαρρύνουν από το να κινήσουν κάποια διαδικασία" (Ibid, σελ. 9).
11. Πιο αναλυτικά, 51 θύματα προέρχονταν από το Αφγανιστάν, 11 από το Πακιστάν, 4 από την Αλγερία, 164 από το Μπαγκλαντές, 4 από την Αίγυπτο, 8 από το Μαρόκο, 3 από τη Σομαλία, 6 από το Σουδάν, 6 από τη Γουινέα, 1 από την Τυνησία, 6 από το Ιράν, 3 από τη Συρία, 1 από την Ερυθραία, 4 από το Κονγκό, 6 από τη Νιγηρία, 1 από τη ΣεNEGÁΛΗ, 1 από την Παλαιστίνη, 3 από την Ακτή του Ελεφαντοστού, 3 από την Μπουργκίνα Φάσο, 1 από την Γκάνα, 1 από τη Λιβύη, 2 από το Μαλί, 1 από τη Μαυριτανία, 1 από τη Νέα Γουινέα, 1 από το Καμερούν και 1 από την Αλβανία. Επίσης, σε ένα περιστατικό δεν δηλώθηκε η καταγωγή, ενώ δύο ήταν πολίτες της ΕΕ και συγκεκριμένα της Βουλγαρίας (Ibid, σελ. 6).
12. Το 2013, μέλη του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής βίας ήταν οι εξής οργανώσεις και φορείς: Αίτημα, Αντιγόνη-Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης, Άρσις, Πατροί του Κόσμου, Διεθνής Αμνηστία, Δίκτυο Κοινωνικής Υποστήριξης Προσφύγων και Μεταναστών, «Ελληνική Δράση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα» - Πλειάδες, Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Ελληνικό Παρατηρητήριο Συμφωνιών του Ελσίνκι, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών, Ελληνικό Φόρουμ Προσφύγων, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Δικηγορικού Συλλόγου Ρόδου, Θετική Φωνή, Ιατρική Παρέμβαση, Κέντρο Ημέρας «Βαβέλ», Κέντρο Συμπαραστάσεως Παλιννοστούτων και Μεταναστών-Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων, Κίνηση Υπεράσπισης των Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών/-στριών (Πάτρα), Κόσμος χωρίς Πολέμους και Βία, ΛΑΟΡΑ; - Επιτροπή αλληλεγγύης στους πρόσφυγες Χίου, ΜΕΤΑδραση, Ομάδα Δικηγόρων για τα Δικαιώματα Προσφύγων και Μεταναστών, Ομάδα Νομικών για την Υπεράσπιση των Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών (Θεσσαλονίκη), Ομοφυλοφιλική και Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας (ΟΛΚΕ), Πρωτοβουλία για τα Δικαιώματα των Κρατουμένων, Σύλλογος Ενωμένων Αφγανών, Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών, Φόρουμ Μεταναστών Κρήτης, Act Up Hellas, ASANTE, Colour Youth, i-RED Ινστιτούτο για τα Δικαιώματα, την Ισότητα και την Ετερότητα, PRAKSIS, YsMedia, καθώς και το Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών του Δήμου Αθηναίων και ο Συνήγορος του Πολίτη ως παρατηρητές (Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστι-

κής Βίας, (02 Απριλίου 2014). Ετήσια Έκθεση 2013, Αθήνα, σελ. 18. Διαθέσιμη στην διεύθυνση http://www.hlhr.gr/images/site/1010/1035_large/report2013final.pdf, τελευταία είσοδος 26 Μαρτίου 2015).

13. Σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία, "μία καταγγελλείσα παράλειψη της αστυνομίας να ερευνήσει έγκλημα μίσους αφορά μια επίθεση εναντίον της Άννας, 26χρονης τρανς γυναίκας, που βίωσε διακρίσεις και βία σε νυκτερινό σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Αθήνα. Τον Ιούνιο του 2012, η Άννα υπήρξε θύμα σοβαρής επίθεσης όταν ένας μαθητής και ένας φίλος του την περιέλουσαν με βενζίνη και αποπειράθηκαν να τηςβάλουν φωτιά ακριβώς έξω από τον χώρο του σχολείου. Η Διεθνή Αμνηστία πληροφορήθηκε από τη δικηγόρο της Άννας ότι, ενώ περιπολικό της αστυνομίας κατέφθασε στον χώρο του επεισοδίου, η επίθεση στη συνέχεια δεν ερευνήθηκε" (Διεθνής Αμνηστία, (2014). Έκθεση «Κράτος εν κράτει: Κουλτούρα κακομεταχείρισης και ατιμωρησίας στην ελληνική αστυνομία», σελ. 28. Διαθέσιμη στην διεύθυνση http://www.amnesty.org.gr/wp-content/uploads/2014/04/2014-0403-A-law-into-themselves_report.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015).

Ακόμα, σύμφωνα πάντα με τη Διεθνή Αμνηστία, συχνά εκδιδόμενες τρανς γυναίκες στη χώρα μας, "δέχονται συχνά παρενοχλήσεις από την αστυνομία και σε ορισμένες περιπτώσεις γίνονται θύματα βίας και κακομεταχείρισης". Το Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών, ανέφερε στη Διεθνή Αμνηστία τον Μάρτιο του 2013, ότι οι τρανς γυναίκες που παρέχουν υπηρεσίες σεξ, συχνά έρχονται αντιμέτωπες με τη σύλληψη και την κατηγορία ότι προσβάλλουν τη δημόσια αιδω. Ακόμα, κάποιες φορές, υφίστανται αστυνομική βία, ενώ κρατούνται από την αστυνομία. Για παράδειγμα, η Άννα, μια τρανς γυναίκα και πρώην εκδιδόμενο πρόσωπο, ανέφερε στη Διεθνή Αμνηστία έχει κρατηθεί περισσότερες από 100 φορές:

«Μια φορά ένας αστυνομικός με ρώτησε γιατί είμαι πούστης, απάντησα απλά ότι μου αρέσει, με έσπρωξε και κατρακύλησα στις σκάλες και μετά άρχισε να με χτυπάει και να με κλοτσάει».

Η αστυνομία, στα τέλη του Μαΐου του 2013, αύξησε την άσκηση αυθαιρέτων ελέγχων της ταυτότητας τρανς γυναικών. Η ενέργεια αυτή εμφανίστηκε ως μια προσπάθεια αλλαγής προς το καλύτερο η εικόνα της Θεσσαλονίκης, μέσω της αντιμετώπισης της πορνείας και της αύξησης της ασφάλειας. Το Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών, ανέφερε στη Διεθνή Αμνηστία ότι 25 τρανς γυναίκες στην πόλη πέρασαν από έλεγχο της ταυτότητάς τους και αμέσως μετά προσήχθησαν σε αστυνομικά τμήματα, όπου αυθαιρέτως κρατήθηκαν επί πολλές ώρες και στη συνέχεια απελευθερώθηκαν. Υποστηρίχθηκε επίσης ότι οι έλεγχοι συνεχίστηκαν και τον Ιούλιο του 2013. Επίσης, η κ. Ηλέκτρα Κούτρα, δικηγόρος που εκπροσωπεί το Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών, κατήγγειλε ότι κρατήθηκε επίσης αυθαιρέτως και υπέστη εκφοβισμό από αστυνομικούς όταν προσήλθε για να βοηθήσει μία από τις τρανς γυναίκες που κρατούνταν σε ένα αστυνομικό τμήμα στην πόλη, στις 5 Ιουνίου 2013. Αυτή η τρανς γυναίκα, έχει υποστηριχθεί ότι είχε προσαχθεί τρεις φορές σε αστυνομικό τμήμα μέσα σε μόλις τέσσερις ημέρες (Ibid, σελ. 43).

14. Βλ. Παράρτημα VI.

15. Συγκεκριμένα, το Δίκτυο, στην Έκθεση του για το 2012, έκανε τις και εξής επισημάνσεις αναφορικά με το ΠΔ 132/2012: "Πρέπει να επισημανθεί ότι, από τις διατάξεις του Προεδρικού Διατάγματος, δεν προκύπτει η αντιμετώπιση ζητημάτων σημαντικών για την αποτελεσματικότητα, όπως ζητήματα επιλογής, στελέχωσης και εκπαί-

δευσης των υπηρετούντων στα Τμήματα. Μέλη του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας συμμετείχαν στη διήμερη εκπαίδευση των υπαλλήλων που στελεχώνουν τα Τμήματα, η οποία όμως σε καμία περίπτωση δεν είναι επαρκής για να καλύψει τις αυξημένες εκπαιδευτικές ανάγκες σχετικά με ένα τόσο ευαίσθητο και περίπλοκο ζήτημα. Προτείνεται μία υποχρεωτική **διαδικασία συνεχούς επιμόρφωσης** και επανατροφοδότησης της γνώσης στους υπηρετούντες στα εν λόγω Τμήματα. Προς το σκοπό αυτό, το Δίκτυο προτείνει την κατάρτιση ενός οδηγού με βασικές οδηγίες και διευκρινήσεις σχετικές με τα εγκλήματα μίσους, στο οποίο το ίδιο θα μπορούσε να έχει ενεργό συμβολή. Σε κάθε περίπτωση, οι συχνές καταγγελίες σχετικά με έκνομες ενέργειες αστυνομικών οργάνων με ρατσιστικό κίνητρο καθιστούν επιβεβλημένη τη διαφανή και αντικειμενική διαδικασία επιλογής στελεχών και τον αποκλεισμό ατόμων τα οποία θα υπονόμειαν την αποτελεσματική λειτουργία των εν λόγω Τμημάτων.

Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί πως η ως άνω νομοθετική πρωτοβουλία δεν παρέχει καμία εγγύηση για τη δυνατότητα καταγγελίας από πρόσωπα που δεν διαθέτουν νομιμοποιητικά έγγραφα. Όμως, η αποτελεσματική πρόληψη και καταστολή του ρατσιστικού εγκλήματος προϋποθέτει την πραγματική δυνατότητα του θύματος να το καταγγείλει υπό ασφαλείς συνθήκες, χωρίς φόβο να βρεθεί σε ιδιαίτερα δυσμενή θέση, ικανή να το αποτρέψει από την καταγγελία. Η Πολιτεία οφείλει να ενθαρρύνει τα θύματα -ασχέτως του καθεστώτος διαμονής τους στη χώρα- να καταγγέλλουν τις απειλές ή επιθέσεις εναντίον τους. Είναι ενδεικτικό ότι από τα 154 θύματα που καταγράφηκαν από το Δίκτυο μέσα στο 2012, η μεγάλη πλειοψηφία δεν επιθυμεί να προβεί σε καταγγελία λόγω φόβου που σχετίζεται κυρίως με την έλλειψη νομιμοποιητικών εγγράφων. Οι στερούμενοι νομιμοποιητικών εγγράφων, οι οποίοι αποτελούν την πλειονότητα των ρατσιστικών επιθέσεων, ακόμα και στις περιπτώσεις στις οποίες επιθυμούν να καταγγείλουν τα περιστατικά, τίθενται αυτόματα με την άφιξή τους στο αστυνομικό Τμήμα υπό κράτηση προς έκδοση απόφασης απέλασης, με συνέπεια να αποτρέπονται από το να καταγγείλουν οποιοδήποτε σε βάρος τους ρατσιστικό ρατσιστικής βίας. Επίσης, κατά τη διάρκεια τυχόν δικαστικής διαδικασίας σε βάρος του δράστη, ο στερούμενος νομιμοποιητικών εγγράφων και πάλι αποθαρρύνεται να συμμετέχει στη διαδικασία, καθώς και σε αυτό το στάδιο απειλείται με σύλληψη και κράτηση προς το σκοπό της απέλασης" (Ετήσια Έκθεση 2012, όπ. π., σελ. 6-7).

16. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Έκθεση του Δικτύου για το 2013:

"Εντούτοις, οι ως άνω αριθμοί αφορούν ένα μικρό μόνο δείγμα των κρουσμάτων ρατσιστικής βίας που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα το 2013 καθώς (...) αφορούσαν καταγγελίες από άτομα που διέθεταν νομιμοποιητικά έγγραφα και κατά συνέπεια είχαν τη δυνατότητα καταγγελίας στις αστυνομικές αρχές (εκτός από τις τηλεφωνικές καταγγελίες). Ενδεικτικό είναι ότι από τα 166 περιστατικά που έχουν καταγραφεί από το Δίκτυο μόνο τα 33 έχουν καταγγελλθεί στις αστυνομικές αρχές.

Επίσης, το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας επισημαίνει ότι η διήμερη εκπαίδευση που έλαβαν οι υπηρετούντες στα εν λόγω Τμήματα κατά την αρχή της λειτουργίας τους δεν είναι επαρκής για να καλύψει τις αυξημένες εκπαιδευτικές ανάγκες σχετικά με ένα τόσο ευαίσθητο και περίπλοκο ζήτημα. Προτείνεται μία υποχρεωτική διαδικασία συνεχούς επιμόρφωσης και ανατροφοδότησης της γνώσης για τους υπηρετούντες στα εν λόγω Τμήματα αλλά και για το σύνολο του προσωπικού της ΕΛΑΣ που έρχεται σε επαφή με ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Προς το σκοπό αυτό, το Δίκτυο έχει επανειλημμένα προτείνει στις ελληνικές αρχές να ζητήσουν

επίσημα συνδρομή από διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς με εξειδίκευση και εμπειρία στην εκπαίδευση των σωμάτων ασφαλείας και των δικαστικών λειτουργιών. Προτείνεται επίσης η κατάρτιση ενός Οδηγού με βασικές οδηγίες και διευκρινήσεις σχετικές με τα εγκλήματα μίσους" (Ετήσια Έκθεση 2013, όπ. π., σελ. 11).

17. Όπως διευκρινίζεται στην Έκθεση αυτή της ECRI:

"Η επιτήρηση της ECRI ανά χώρα αφορά όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης σε ισότιμη βάση. Η εργασία διεκπεραιώνεται σε κύκλους διάρκειας πέντε ετών καλύπτοντας εννέα με δέκα χώρες κάθε χρόνο. Οι εκθέσεις του πρώτου κύκλου ολοκληρώθηκαν στα τέλη του 1998, εκείνες του δεύτερου κύκλου στα τέλη του 2002, εκείνες του τρίτου κύκλου στα τέλη του 2007 και εκείνες του τέταρτου κύκλου θα ολοκληρωθούν στις αρχές του 2014. Η εργασία πάνω στον πέμπτο κύκλο εκθέσεων ξεκίνησε το Νοέμβριο του 2012.

Η μεθοδολογία εργασίας για την σύνταξη των εκθέσεων περιλαμβάνει την ανάλυση εγγράφων, τεκμηρίων και μαρτυριών, μια επίσκεψη επαφής στην χώρα που αποτελεί το αντικείμενο της έκθεσης και έπειτα, έναν εμπιστευτικό διάλογο που διεξάγεται με τις αρχές του εν λόγω κράτους.

Οι εκθέσεις της ECRI δεν είναι αποτέλεσμα ερευνών ή μαρτυριών. Αποτελούν αναλύσεις ικανού όγκου πληροφοριών που συλλέγονται από μια ευρεία ποικιλία πηγών. Η μελέτη της τεκμηρίωσης στηρίζεται σε σημαντικό αριθμό εθνικών αλλά και διεθνών γραπτών πηγών. Η επί τόπου επίσκεψη παρέχει την δυνατότητα διεξαγωγής απευθείας συναντήσεων με τους ενδιαφερόμενους (σε κυβερνητικό και μη κυβερνητικό επίπεδο) με στόχο την συλλογή εμπεριστατωμένων πληροφοριών. Η διαδικασία του εμπιστευτικού διαλόγου με τις αρχές του κράτους μέλους επιτρέπει σε αυτές, εφόσον το κρίνουν απαραίτητο, να παρέχουν σχόλια για το προσχέδιο της έκθεσης με σκοπό την αποκατάσταση τυχόν λαθών που θα μπορούσε να περιέχει η έκθεση ως προς τα πραγματικά περιστατικά. Με την ολοκλήρωση του διαλόγου οι εθνικές αρχές μπορούν, εφόσον το επιθυμούν, να ζητήσουν να επισυναφθούν οι απόψεις τους στην τελική έκθεση της ECRI.

Ο πέμπτος κύκλος των ανά χώρα εκθέσεων επικεντρώνεται σε τέσσερα θέματα, κοινά σε όλα τα κράτη μέλη: (1) Νομοθετικά θέματα, (2) Ομιλίες μίσους, (3) Βία, (4) Πολιτικές ένταξης και έναν αριθμό θεμάτων που είναι ειδικά για το καθένα από αυτά. Οι ενδιάμεσες συστάσεις του τέταρτου κύκλου που δεν εφαρμόστηκαν ή εφαρμόστηκαν εν μέρει κατά τη διάρκεια του τέταρτου κύκλου παρακολούθησης θα πρέπει να παρακολουθηθούν μέσα σε αυτό το πλαίσιο.

Στο πλαίσιο του πέμπτου κύκλου, ζητείται και πάλι προτεραιότητα για δύο συγκεκριμένες συστάσεις που επιλέχθηκαν από εκείνες που έγιναν στην έκθεση. Μια διαδικασία ενδιαμέσων παρακολούθησης για τις δυο αυτές συστάσεις θα διεξαχθεί από την ECRI μέσα στα επόμενα δύο χρόνια μετά τη δημοσίευση της έκθεσης αυτής.

Η έκθεση που ακολουθεί συντάχθηκε από την ECRI με δική της ευθύνη. Καλύπτει την κατάσταση στις 18 Ιουνίου 2014. Οποιαδήποτε εξέλιξη συνέβη έκτοτε ούτε καλύπτεται στην παρακάτω ανάλυση ούτε λαμβάνεται υπόψη στα συμπεράσματα και τις προτάσεις σε αυτή" (European Commission against Racism and Intolerance - ECRI (24 Φεβρουαρίου 2015). «ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ECRI ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (πέμπτος κύκλος επιτήρησης)», σελ. 5. Διαθέσιμη στην διεύθυνση <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Greece/GRC-CbC-V-2015-001-GRC.pdf>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015).

18. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Έκθεση του Δικτύου για το 2013:

"Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας επισημαίνει με ανησυχία την αύξηση των περιστατικών όπου η αστυνομική συνδέεται με τη ρατσιστική βία. Είναι επιτακτική ανάγκη να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά οι αναφορές/μαρτυρίες/καταγγελίες για κάθε είδους αστυνομική αυθαιρεσία, είτε πρόκειται για αδικήματα των αστυνομικών οργάνων κατά την τέλεση των καθηκόντων τους, είτε πρόκειται για την αναπαραγωγή στερεοτυπικών αντιδράσεων κατά των θυμάτων, οι οποίες απορρέουν από προσωπικές απόψεις ή από την απουσία ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης με αποτέλεσμα να βρίσκουν χώρο ανάπτυξης άμεσα ή έμμεσα ρατσιστικές συμπεριφορές οι οποίες συνιστούν παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επομένως, η έμπρακτη και ανεπιφύλακτη καταδίκη εκ μέρους της Πολιτείας κάθε πράξης αστυνομικής βίας και αυθαιρεσίας είναι επιτακτική ανάγκη" (Ετήσια Έκθεση 2013, όπ. π., σελ. 14).

19. Όσον αφορά την (καλύτερη) διαχείριση των εγκλημάτων μίσους, το Δίκτυο, στην Έκθεση του για το 2013, πρότεινε τα εξής:

"1. Υιοθέτηση ειδικού επιχειρησιακού σχεδίου πρόληψης και αντιμετώπισης των ρατσιστικών επιθέσεων, σε συνεργασία με εξειδικευμένους διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς.

2. Καταδίκη των ρατσιστικών επιθέσεων από την πολιτική ηγεσία και την ηγεσία της ΕΛ.ΑΣ. και ρητή αποτροπή των αστυνομικών από βίαιες πρακτικές με ρατσιστικό κίνητρο.

3. Διεξαγωγή εκπαιδευτικού προγράμματος, με συνδρομή από διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς με εξειδίκευση και εμπειρία στην εκπαίδευση των σωμάτων ασφαλείας και δικαιοσύνης, για τους υπηρετούντες στα Τμήματα και Γραφεία Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας αλλά και το σύνολο των υπηρετούντων της ΕΛΑΣ.

5. Διασφάλιση της εφαρμογής της με αριθμό 7100/4/3 από 24.5.2006 εγκυκλίου σχετικά με την υποχρέωση διερεύνησης ρατσιστικού κινήτρου, συλλογής σχετικών στοιχείων, καταγραφής ή/ και αναφοράς από τους αστυνομικούς βάσει ειδικής φόρμας, ανεξαρτήτως από την κατάθεση μήνυσης, κάθε περιστατικού σε βάρος ατόμου λόγω εθνικής ή εθνοτικής προέλευσης, χρώματος, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου.

6. Ενημέρωση των αστυνομικών σχετικά με την υποχρέωση συνδρομής των θυμάτων, παρέμβασης για τη διάσωσή τους και μέριμνας για την παραπομπή τους στις κατάλληλες υπηρεσίες.

7. Συνεργασία των αστυνομικών τμημάτων με κυβερνητικούς ή μη φορείς και μεταναστευτικές κοινότητες για την παροχή ιατρο-κοινωνικής βοήθειας, νομικής συνδρομής και διερμηνείας ώστε να διευκολύνεται η πρόσβαση του θύματος στην αστυνομία.

8. Προστασία των δικαιωμάτων των *υπερασπιστών* ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δηλαδή όσων ατόμων και φορέων προωθούν και προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και των *μαρτύρων* των ρατσιστικών επιθέσεων και διασφάλιση της πρόσβασής τους στις αρχές" (Ibid, σελ. 16).

Παρομοίως, η Διεθνής Αμνηστία, ως προς την αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους, κάλεσε τις ελληνικές αρχές:

- "Να συλλέγουν και να δημοσιεύουν στοιχεία για τα εγκλήματα μίσους σε όλα τα επίπεδα, περιλαμβανομένης της καταγγελίας, της έρευνας, της ποινικής δίωξης και της επιβολής ποινής. Τα στοιχεία πρέπει να είναι ταξινομημένα κατά κίνητρο δια-

κρίσεων και να χρησιμοποιούνται από τις αρχές για να αναπτύξουν πολιτικές για να καταπολεμήσουν αποτελεσματικά τα εγκλήματα μίσους και τις διακρίσεις.

- Να επεκτείνουν την εντολή των Ειδικών Αστυνομικών Τμημάτων και Γραφείων, που είναι επιφορτισμένα με τη διερεύνηση εγκλημάτων μίσους με φυλετικά κίνητρα, σε άλλους λόγους διακρίσεων με βάση τους οποίους μπορεί να διαπραχθεί ένα έγκλημα με βάση το Άρθρο 79 παρ. 3 του ΠΚ.
- Να διασφαλίσουν ότι τα Ειδικά Αστυνομικά Τμήματα και Γραφεία διαθέτουν επαρκείς πόρους και ότι το προσωπικό τους λαμβάνει συστηματική και επαρκή εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα και κατά των διακρίσεων.
- Να διασφαλίσουν ότι τυχόν τροποποιήσεις που θα εισαχθούν στον Νόμο 927/1979 περί ρητορικής μίσους θα εξισορροπούν κατάλληλα την προστασία κατά των διακρίσεων και την προστασία του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης. Οι τροποποιήσεις πρέπει να αλλάξουν ώστε να αντικατοπτρίζουν την αυξανόμενη διεθνή νομική συναίνεση ότι η ποινική τιμωρία της έκφρασης πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο για τις σοβαρότερες περιπτώσεις εσκεμμένης συνηγορίας σε μίσος που συνιστά υποκίνηση διακρίσεων, εχθροπάθειας ή βίας και ότι πρέπει να υπάρχει τεκμήριο κατά των απαγορεύσεων εκφράσεων γνώμης για ιστορικά γεγονότα.
- Να θεσπίσουν νομοθεσία που να διασφαλίζει ότι τα θύματα εγκλημάτων μίσους ή άλλων σοβαρών παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων που έχουν παράτυπο καθεστώς παραμονής προστατεύονται από την κράτηση και απέλαση κατά τη διερεύνηση και την πιθανή ποινική δίωξη των φερόμενων ως δραστών.
- Να διασφαλίσουν ότι όλα τα εγκλήματα που διαπράττονται με κίνητρο που έχει χαρακτηριστικά διακρίσεων, περιλαμβανομένων των εγκλημάτων με φυλετικά κίνητρα, ερευνώνται πλήρως και αποτελεσματικά, μεταξύ άλλων προχωρώντας σε όλες τις ενέργειες για την αποκάλυψη του διακριτικού κινήτρου. Εκείνοι σε βάρος των οποίων υπάρχουν επαρκή παραδεκτά αποδεικτικά στοιχεία πρέπει να διώκονται ποινικά σύμφωνα με νόμους που να προβλέπουν κυρώσεις που αντικατοπτρίζουν τη βαρύτητα των καταπατήσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Να διασφαλίσουν την αποτελεσματική εφαρμογή της Εγκυκλίου 7100/4/3 που αφορά την υποχρέωση των αστυνομικών να ερευνούν πιθανά ρατσιστικά κίνητρα και να υιοθετήσουν περαιτέρω δεσμευτικά πρωτόκολλα για να διασφαλίσουν ότι οι ερευνητικές αρχές θα ασκούν τη δέουσα επιμέλεια για να αποκαλύπτουν κάθε τυχόν κίνητρο μίσους με βάση το οποίο ενδέχεται να διαπράχθηκε ένα έγκλημα.
- Να διασφαλίσουν ότι κάθε τυχόν κίνητρο μίσους λαμβάνεται δεόντως υπόψη στην ποινική δίωξη και την επιμέτρηση της ποινής των δραστών εγκλημάτων μίσους, περιλαμβανομένου μέσω οδηγιών προς τους εισαγγελείς, ή νομοθετικές αλλαγές όπου χρειάζεται" («Κράτος εν κράτει: Κουλτούρα κακομεταχείρισης και ατιμωρησίας στην ελληνική αστυνομία», όπ. π., σελ. 59-60).

20. Όσον αφορά την αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας από αστυνομικούς, το Δίκτυο, στην Έκθεσή του για το 2013, πρότεινε τα εξής:

"1. Τροποποίηση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου με σκοπό την συγκρότηση αποτελεσματικού μηχανισμού καταγγελιών της αστυνομικής βίας και περιστατικών αυθαιρεσίων, ανεξάρτητης διερεύνησης και παρακολούθησης, σύμφωνα με τις συστάσεις των διεθνών οργανισμών.

2. Πρόβλεψη ειδικής διαδικασίας στο πλαίσιο του πειθαρχικού ελέγχου εντός της ΕΛ.ΑΣ. για την ταχύτερη εξέταση αυθαιρεσιών με ρατσιστικό κίνητρο" (Ετήσια Έκθεση 2013, όπ. π., σελ. 16).

21. Βλ. Παράρτημα VI.

22. Παρομοίως, η Διεθνής Αμνηστία σε Έκθεση της, έχει αναφερθεί εκτενώς στους προβληματισμούς της γύρω από την αποτελεσματικότητα των Γραφείων Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας και στις προθέσεις της ελληνικής Πολιτείας αναφορικά με το ζήτημα της αυθαιρεσίας αστυνομικών οργάνων. Συγκεκριμένα:

"Αυτό το Γραφείο είναι κρίσιμο ότι στερείται θεσμικής ανεξαρτησίας, ωστόσο, καθώς προορίζεται να λειτουργεί μέσα στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, που είναι το υπεύθυνο Υπουργείο για την Ελληνική Αστυνομία. Ανησυχίες έχουν επίσης εκφραστεί για τους περιορισμούς των αρμοδιοτήτων αυτού του Γραφείου, καθώς επί του παρόντος έχει την εντολή μόνο να πραγματοποιεί έρευνες σε υποθέσεις που ο νόμος κατατάσσει ως «σοβαρές καταγγελίες ή περιστατικά» και μόνο σε σχέση με τις πειθαρχικές πτυχές τέτοιων υποθέσεων. Σε κάθε περίπτωση, σε μια ακόμη ένδειξη της απροθυμίας του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη να αντιμετωπίσει ουσιαστικά τις αστυνομικές καταπατήσεις, δύο χρόνια μετά τη θέσπιση του νόμου, το Γραφείο Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας δεν έχει ακόμη αρχίσει να λειτουργεί".

Επιπλέον, σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία:

"Στα τέλη Ιανουαρίου 2014, το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη κατέθεσε νομοσχέδιο για την αναδιάρθρωση της Ελληνικής Αστυνομίας που τροποποιεί τον Νόμο 3938/11 για το ανύπαρκτο Γραφείο Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας. Το νομοσχέδιο συζητείται στη Βουλή. Το Άρθρο 10 του νομοσχεδίου επεκτείνει την αρμοδιότητα του Γραφείου ώστε να δέχεται επίσης καταγγελίες εναντίον αστυνομικών οργάνων που αφορούν «παράνομη συμπεριφορά που υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση» και «άλλη προσβλητική της προσωπικότητας συμπεριφορά». Αυτό θα αποτελούσε σχετική βελτίωση ενός μη ικανοποιητικού μηχανισμού.

Το νομοσχέδιο επίσης προβλέπει ότι ένα από τα μέλη της τριμελούς Επιτροπής που εξετάζει τις καταγγελίες εναντίον αστυνομικών οργάνων θα μπορούσε να είναι πρόσωπο που έχει θητεύσει ως Συνήγορος του Πολίτη ή Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη. Περαιτέρω, προβλέπει ότι ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να παρίσταται στις εργασίες της Επιτροπής και να υποβάλει προτάσεις ή να γνωμοδοτεί αλλά χωρίς δικαίωμα ψήφου.

Το γεγονός παραμένει ότι υπάρχει επείγουσα ανάγκη για έναν μηχανισμό που να διερευνά τις αστυνομικές καταπατήσεις, ο οποίος να μην έχει καμία διαρθρωτική ή οργανωτική σύνδεση με την αστυνομία. Οι ερευνητικές του εξουσίες δεν πρέπει να περιορίζονται στις πειθαρχικές πτυχές μιας καταγγελίας και δεν πρέπει να εξαρτώνται από τη διακριτική ευχέρεια του Υπουργού Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη. Μόνο ένας τέτοιος μηχανισμός θα καταπολεμήσει αποτελεσματικά τη μακρόχρονη κουλτούρα ατιμωρησίας για τα μέλη των σωμάτων ασφαλείας στην Ελλάδα και θα αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη του κοινού στην ακεραιότητα των ελληνικών δομών επιβολής του νόμου" («Κράτος εν κράτει: Κουλτούρα κακομεταχείρισης και ατιμωρησίας στην ελληνική αστυνομία», όπ. π., σελ. 46).

Επίσης, η Διεθνής Αμνηστία, επεσήμανε ότι οι αρχές της χώρας "πρέπει να ιδρύσουν έναν αληθινά ανεξάρτητο και αποτελεσματικό μηχανισμό εξέτασης καταγγελιών εναντίον αστυνομικών οργάνων", ο οποίος θα πρέπει:

- "Να μην έχει καμία διαρθρωτική ή οργανωτική σύνδεση με την αστυνομία, όπως με τη μορφή ανεξάρτητου μη υπουργικού δημοσίου οργάνου, για παράδειγμα εξειδικευμένου Συνηγόρου του Πολίτη για την Αστυνομία ή Ανεξάρτητου Οργάνου Διε-

ρεύνησης Καταγγελιών για Αστυνομικά Όργανα. Ένα τέτοιο όργανο πρέπει να στελεχωθεί επαρκώς και να τελεί υπό την ηγεσία επαγγελματιών εγνωσμένης ικανότητας, αμεροληψίας, ειδικής γνώσης, ανεξαρτησίας και ακεραιότητας, που να μην είναι μέλη των υπηρεσιών επιβολής του νόμου. Πρέπει να διαθέτει δικό του σώμα ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων ερευνητών για να ερευνά τις καταγγελίες.

- Να έχει εντολή να ερευνά όλες τις καταγγελίες για σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων από μέλη των σωμάτων ασφαλείας, περιλαμβανομένων των θανάτων κατά την κράτηση, των θανάσιμων και μη πυροβολισμών, των βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακομεταχείρισης και της παραβατικής συμπεριφοράς με φυλετικά κίνητρα ή άλλο χαρακτήρα διακρίσεων.
- Να διαθέτει δικές του εξουσίες να ερευνά, και όχι απλώς να συλλέγει, να καταγράφει και να αξιολογεί καταγγελίες που στη συνέχεια διαβιβάζονται στα αρμόδια ερευνητικά όργανα· οι εξουσίες αυτές δεν πρέπει να περιορίζονται στις πειθαρχικές πτυχές μιας καταγγελίας και δεν πρέπει να εξαρτώνται από τη διακριτική ευχέρεια του Υπουργού Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη.
- Να διαθέτει εξουσίες έρευνας που να περιλαμβάνουν την εξουσία και τους πόρους ώστε να ασφαλίσει και να εξετάζει αμέσως τον τόπο του περιστατικού, και την εξουσία να κλητεύει μάρτυρες και να διατάζει την παράδοση στοιχείων και εγγράφων.
- Να διαθέτει την εξουσία να παραπέμπει μια υπόθεση κατευθείαν στις εισαγγελικές αρχές για ποινική δίωξη όπου αρμόζει και την εξουσία να ασκεί προσφυγή σε δικαστήριο κατά οποιασδήποτε απόφασης των εισαγγελικών αρχών.
- Να διαθέτει την εξουσία να λαμβάνει δεσμευτικές αποφάσεις ότι πρέπει να ζητηθεί συνώνυμη ή πρέπει να ασκηθεί κριτική, και την εξουσία να συνιστά την καταβολή επαρκούς αποζημίωσης στα θύματα" (Ibid, σελ. 54).

Επιπλέον, η Διεθνής Αμνηστία "καλεί τις ελληνικές Υπηρεσίες Επιβολής του Νόμου και τις δικαστικές αρχές να διασφαλίσουν ότι:

- "Όλοι οι ισχυρισμοί για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων από μέλη των σωμάτων ασφαλείας, περιλαμβανομένης της υπερβολικής χρήσης βίας, των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, της παράλειψης προστασίας προσφύγων, μεταναστών και άλλων ατόμων από επιθέσεις ακροδεξιών ομάδων, των συλλογικών απελάσεων και της παράνομης χρήσης πυροβόλων όπλων θα υπόκεινται σε έγκαιρες, διεξοδικές, ανεξάρτητες και αμερόληπτες έρευνες.
- Η ευθύνη των μελών των σωμάτων ασφαλείας που βρίσκονται σε εποπτικές και διευθυντικές θέσεις επ' αυτών που διαπράττουν τέτοια αδικήματα θα διαπιστώνεται και θα επισύρει τις κατάλληλες κυρώσεις.
- Τα θύματα ή/και οι οικογένειές τους πρέπει να έχουν πρόσβαση στις πειθαρχικές ακροαματικές διαδικασίες για μέλη των σωμάτων ασφαλείας που κατηγορούνται για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η έκβαση της πειθαρχικής διαδικασίας πρέπει να τους γνωστοποιείται εγκαίρως και χωρίς να χρειάζεται να υποβάλουν αίτηση για την παροχή τέτοιας πληροφόρησης.
- Όταν η πειθαρχική διερεύνηση μιας υπόθεσης φερόμενων ως παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων ανατίθεται στην αστυνομία, πρέπει πάντοτε να ανατίθεται σε αξιωματικό διαφορετικής διεύθυνσης από εκείνη του φερόμενου ως παραβάτη.
- Ότι οι λειτουργοί που τελούν υπό έρευνα για σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, περιλαμβανομένων των βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακομεταχείρισης ή εγκλημάτων μίσους, απομακρύνονται από θέσεις ευθύνης όσο εκκρεμεί

η έκβαση των πειθαρχικών ή/και άλλων δικαστικών διαδικασιών εναντίον τους" (Ibid, σελ. 55).

23. Βλ. Παράρτημα VI.

24. "ΔΩΔΕΚΑΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ

Στη Σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών*

Ρώμη, 4 Νοεμβρίου 2000

Τα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης που υπογράφουν το παρόν Πρωτόκολλο,

Λαμβάνοντας υπόψη τη θεμελιώδη αρχή σύμφωνα με την οποία όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι ενώπιον του νόμου και δικαιούνται ίσης προστασίας από τον νόμο

Αποφασισμένα να λάβουν νέα μέτρα για να προωθήσουν την ισότητα όλων μέσω της συλλογικής εγγύησης μιας γενικής απαγόρευσης των διακρίσεων βάσει της Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής αναφερόμενη ως «η Σύμβαση»)

Επαναβεβαιώνοντας ότι η αρχή της μη διάκρισης δεν αποτρέπει τα Κράτη μέλη από τη λήψη μέτρων προκειμένου να προωθούν την πλήρη και ουσιαστική ισότητα, με την προϋπόθεση ότι τα μέτρα αυτά βασίζονται σε μία αντικειμενική και λογική αιτιολόγηση,

Συμφώνησαν τα ακόλουθα:

Άρθρο 1

Γενική απαγόρευση των διακρίσεων

1. Η απόλαυση κάθε δικαιώματος που προβλέπεται στον νόμο πρέπει να διασφαλίζεται χωρίς καμία διάκριση, που βασίζεται ιδίως στο φύλο, τη φυλή, το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, την πολιτική ή άλλη γνώμη, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την ιδιότητα μέλους εθνικής μειονότητας, την περιουσία, τη γέννηση ή κάθε άλλη κατάσταση.

2. Κανείς δεν θα υφίσταται διακρίσεις από οποιαδήποτε δημόσια αρχή ιδίως βάσει των λόγων που αναφέρονται στην παράγραφο

Άρθρο 2

Εδαφική εφαρμογή

1. Κάθε Κράτος μπορεί, κατά το χρόνο υπογραφής ή κατάθεσης του εγγράφου επικύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης, να καθορίσει το έδαφος ή τα εδάφη όπου θα εφαρμόζεται το παρόν Πρωτόκολλο.

2. Κάθε Κράτος μπορεί, οποτεδήποτε στη συνέχεια, με δήλωση απευθυνόμενη στον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, να επεκτείνει την εφαρμογή του παρόντος Πρωτοκόλλου σε κάθε άλλο έδαφος που καθορίζεται στη δήλωση. Στο έδαφος αυτό, το Πρωτόκολλο θα τεθεί σε ισχύ την πρώτη ημέρα του μήνα που ακολουθεί τη λήξη περιόδου τριών μηνών μετά την ημερομηνία παραλαβής της δήλωσης από τον Γενικό Γραμματέα.

3. Κάθε δήλωση που γίνεται σύμφωνα με τις δύο προηγούμενες παραγράφους μπορεί να ανακληθεί ή να τροποποιηθεί, για οποιοδήποτε έδαφος καθορίζεται στη δήλωση αυτή, με κοινοποίηση απευθυνόμενη στον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η ανάκληση ή η τροποποίηση θα τίθεται σε ισχύ την πρώτη ημέρα του μήνα που ακολουθεί τη λήξη περιόδου τριών μηνών μετά την ημερομηνία παραλαβής της κοινοποίησης από τον Γενικό Γραμματέα.

4. Μία δήλωση που έγινε σύμφωνα με το παρόν άρθρο θα θεωρείται ότι έχει γίνει σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 56 της Σύμβασης.

5. Κάθε Κράτος το οποίο έχει κάνει δήλωση σύμφωνα με την παράγραφο 1 ή 2 του παρόντος άρθρου μπορεί, οποτεδήποτε στη συνέχεια, να δηλώσει, σχετικά με ένα ή περισσότερα από τα εδάφη τα οποία αναφέρονται στη δήλωση αυτή, ότι αποδέχεται την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να επιλαμβάνεται των προσφυγών φυσικών προσώπων, μη κυβερνητικών οργανώσεων ή ομάδων προσώπων όπως προβλέπεται στο άρθρο 34 της Σύμβασης, δυνάμει του άρθρου 1 του παρόντος Πρωτοκόλλου.

Άρθρο 3

Σχέσεις με τη Σύμβαση

Τα Κράτη μέλη θα θεωρούν τα άρθρα 1 και 2 του παρόντος Πρωτοκόλλου πρόσθετα άρθρα της Σύμβασης και κατά συνέπεια θα εφαρμόζονται όλες οι διατάξεις της Σύμβασης.

Άρθρο 4

Υπογραφή και επικύρωση

Το παρόν Πρωτόκολλο είναι ανοικτό προς υπογραφή των Κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης που έχουν υπογράψει την Σύμβαση. Υπόκειται σε κύρωση, αποδοχή ή έγκριση. Ένα Κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης δεν μπορεί να κυρώσει, αποδεχθεί ή εγκρίνει το Πρωτόκολλο εάν δεν έχει προηγουμένως ή ταυτοχρόνως επικυρώσει τη Σύμβαση. Τα έγγραφα επικυρώσεως θα κατατεθούν στον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Άρθρο 5

Έναρξη ισχύος

1. Το παρόν Πρωτόκολλο θα τεθεί σε ισχύ την πρώτη ημέρα του μηνός που ακολουθεί την λήξη τριμήνου προθεσμίας που έπεται της ημερομηνίας κατά την οποίαν δέκα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης θα έχουν εκφράσει την συναίνεσή τους να δεσμευτούν από το παρόν Πρωτόκολλο σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 4.

2. Ως προς κάθε Κράτος μέλος που θα εκφράσει μεταγενέστερα την συναίνεσή του να δεσμευτεί από το παρόν Πρωτόκολλο, αυτό θα τεθεί σε ισχύ την πρώτη ημέρα του μηνός που ακολουθεί την λήξη τριμήνου προθεσμίας που έπεται της ημερομηνίας καταθέσεως του εγγράφου επικυρώσεως, αποδοχής ή εγκρίσεως.

Άρθρο 6

Καθήκοντα του θεματοφύλακα

Ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρώπης γνωστοποιεί στα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης:

α. κάθε υπογραφή,

β. την κατάθεση ενός εγγράφου επικύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης,

γ. κάθε ημερομηνία θέσεως σε ισχύ του παρόντος Πρωτοκόλλου σύμφωνα με τα Άρθρα 2 και 5,

δ. κάθε άλλη πράξη, ειδοποίηση ή κοινοποίηση σχετική με το παρόν Πρωτόκολλο.

Σε πίστωση των ανωτέρω, οι υπογράφωντες, δεόντως εξουσιοδοτημένοι προς τούτο, υπέγραψαν το παρόν Πρωτόκολλο.

Έγινε στη Ρώμη, στις 4 Νοεμβρίου 2000, στην γαλλική και την αγγλική γλώσσα, με αμφότερα τα κείμενα να είναι εξίσου αυθεντικά, σε ένα μόνο αντίτυπο το οποίο θα κατατεθεί στα αρχεία του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρώπης θα διαβιβάσει επικυρωμένα αντίγραφα σε κάθε Κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης" (Συμβούλιο της Ευρώπης - Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (χ. χ.), «Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου»).

που», Στρασβούργο, σελ. 55-59. Διαθέσιμη στην διεύθυνση http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015).

25. Όπως σημειώνει σχετικά η ECRI:

"Στην τρίτη και την τέταρτη έκθεσή της, η ECRI συνέστησε στην Ελλάδα να επικυρώσει το συντομότερο δυνατό, το 12ο Πρωτόκολλο, που υπεγράφη στις 4 Νοεμβρίου 2000. Οι ελληνικές αρχές επανέλαβαν τη θέση τους, που στηριζόταν στον σχετικά μικρό αριθμό επικυρώσεων και την απουσία μιας καλά εδραιωμένης νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε σχέση με το κείμενο αυτό. Ωστόσο, η ECRI θεωρεί, ότι η προθυμία επικύρωσης του Πρωτοκόλλου που τέθηκε σε ισχύ την 1η Απριλίου 2005, δεν θα πρέπει να εξαρτάται από τον αριθμό των άλλων επικυρώσεων, αλλά από τη χρησιμότητά του για την καταπολέμηση του ρατσισμού στην Ελλάδα. Επιπλέον, η ECRI επιθυμεί να επιστήσει την προσοχή της Ελλάδας στην απόφαση για την υπόθεση Σέιντιτς και Φίντσι κατά Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, της 22ας Δεκεμβρίου 20092, στην οποία το Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων διαπίστωσε ότι το 12ο Πρωτόκολλο θα πρέπει να ερμηνεύεται με τον ίδιο τρόπο όπως το άρθρο 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου" («ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ECRI ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (πέμπτος κύκλος επιτήρησης)», όπ. π., σελ. 11).

26. Η έμφαση δική μου.

27. Η έμφαση δική μου.

28. Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI.

29. Η έμφαση δική μου.

30. Η έμφαση δική μου.

31. Η έμφαση δική μου.

32. Η έμφαση δική μου.

33. Η έμφαση δική μου.

34. Η έμφαση δική μου.

35. Βλ. Παράρτημα VI.

36. Η έμφαση δική μου.

37. Η έμφαση δική μου.

38. Η έμφαση δική μου.

39. Η έμφαση δική μου.

40. Η έμφαση δική μου.

41. Η έμφαση δική μου.

42. Η έμφαση δική μου.

43. Η έμφαση δική μου.

44. Η έμφαση δική μου.

45. Η έμφαση δική μου.
46. Η έμφαση δική μου.
47. Η έμφαση δική μου.
48. Η έμφαση δική μου.
49. Η έμφαση δική μου.
50. Στην Έκθεση του FRA χρησιμοποιείται ο όρος «LGBT».
51. Η έρευνα αυτή - η μεγαλύτερη που διεξήχθη ποτέ στην ΕΕ (και στην Κροατία) σε ΛΟΑΤ ανθρώπους - πραγματοποιήθηκε στην ΕΕ (και στην Κροατία), από τον Απρίλιο έως τον Ιούλιο του 2012, με δείγμα 93.079 ενήλικους - άνω των 18 ετών - ΛΟΑΤ ανθρώπους, οι οποίοι απάντησαν σε ερωτήματα σχετικά με τις προσωπικές τους εμπειρίες παρενοχλήσεων ή/και βίας λόγω μίσους, διακρίσεων και άλλων σχετικών θεμάτων (European Union Agency for Fundamental Rights - FRA (2014). «EU LGBT survey. European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey. Main results», σελ. 23. Διαθέσιμη στην διεύθυνση http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-eu-lgbt-survey-main-results_tk3113640enc_1.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015). Το δείγμα για την Ελλάδα ανερχόταν στα 2760 ενήλικα άτομα (Ibid, σελ. 115). Από αυτά, τα 399 ήταν λεσβίες γυναίκες (14%), 1590 γκέι άνδρες (58%), 219 αμφιφυλόφιλες γυναίκες (8%), 288 αμφιφυλόφιλοι άνδρες (10%) και 264 διεμφυλικά άτομα (10%) (Ibid, σελ. 117). Όσον αφορά την ηλικία και το βιολογικό φύλο, 11% των ατόμων ήταν θηλυκά 18-24 ετών, 13% ήταν θηλυκά 25 έως 39 ετών, 6% ήταν θηλυκά 40 έως 54 ετών, 3% ήταν θηλυκά από 55 ετών και πάνω, 15% ήταν αρσενικά 18 έως 24 ετών, 24% ήταν αρσενικά 25 έως 39 ετών, 20% ήταν αρσενικά 40 έως 54 ετών και 9% ήταν αρσενικά από 55 ετών και πάνω (Ibid, σελ. 125). Ως προς τον τόπο κατοικίας, τον 81% κατοικούν σε πόλεις και το 19% σε περιοχές με μικρότερο πληθυσμό, ενώ ως προς το μέγεθος του νοικοκυριού, το 61% συγκατοικεί και το 39% μένει μόνο του (Ibid, σελ. 130-131).
52. Ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) έδωσε τον εξής ορισμό της παρενόχλησης ("harassment") προς τους/τις ερωτώμενους-ες: "Με την παρενόχληση εννοούμε την ανεπιθύμητη και ενοχλητική συμπεριφορά προς εσάς, όπως οι επιθετικοί χαρακτηρισμοί ή γελοιοποίηση που δεν περιελάμβανε πραγματική βία ή απειλή βίας" (Ibid, σελ. 55).
53. Πιθανό σφάλμα στην μετάφραση στην ελληνική γλώσσα: ο σωστός όρος είναι «τραν-σφοβική βία».
54. Έως και 31/03/2015.
55. Με βάση τις καταγραφές της Οργάνωσης από 01/01/2014 έως και 31/03/2015.
56. Δηλαδή, 30 διαφορετικά άτομα δέχτηκαν τουλάχιστον μία φορά βία ή/και διάκριση, με βάση την ταυτότητα/έκφραση φύλου ή/και τον σεξουαλικό προσανατολισμό, κατά τη διάρκεια του 2014.
57. Δηλαδή, 14 διαφορετικά άτομα δέχτηκαν τουλάχιστον μία φορά βία ή/και διάκριση, με βάση την ταυτότητα/έκφραση φύλου ή/και τον σεξουαλικό προσανατολισμό, κατά τη διάρκεια των τριών πρώτων μηνών του 2015.

Πηγές

- Διεθνής Αμνηστία, (2014). Έκθεση «Κράτος εν κράτει: Κουλτούρα κακομεταχείρισης και ατιμωρησίας στην ελληνική αστυνομία». Διαθέσιμη στην διεύθυνση http://www.amnesty.org.gr/wp-content/uploads/2014/04/2014-0403-A-law-into-themselves_report.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (21 Μαρτίου 2012). «Παρουσίαση αποτελεσμάτων πιλοτικής φάσης 1.10.2011-31.12.2011», σελ. 1-2. Διαθέσιμη και στην διεύθυνση <http://rvrn.org/2012/03/%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%83%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%80%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82/>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (Απρίλιος 2013). «Ετήσια Έκθεση 2012», σελ. 1-2. Διαθέσιμη και στη διεύθυνση <http://rvrn.org/2013/04/%CE%B5%CF%84%CE%AE%CF%83%CE%B9%CE%B1-%CE%AD%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-2012/>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (02 Απριλίου 2014). «Ετήσια Έκθεση 2013», σελ. 5. Διαθέσιμη στην διεύθυνση <http://rvrn.org/wp-content/uploads/2014/04/Report2013final.pdf> τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- European Union Agency for Fundamental Rights - FRA (2014). «EU LGBT survey. European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey. Main results». Διαθέσιμη στην διεύθυνση http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-eu-lgbt-survey-main-results_tk3113640enc_1.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- European Commission against Racism and Intolerance - ECRI (24 Φεβρουαρίου 2015). «ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ECRI ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (πέμπτος κύκλος επιτήρησης)». Διαθέσιμη στην διεύθυνση <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Greece/GRC-CbC-V-2015-001-GRC.pdf>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Συμβούλιο της Ευρώπης - Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (χ. χ.), «Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου», Στρασβούργο. Διαθέσιμη στην διεύθυνση http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, χ. χ. «Οδηγός συμπεριφοράς της Ελληνικής Αστυνομίας σε θρησκευτικές και ευάλωτες κοινωνικές ομάδες».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

«Καταγραφή περιστατικών βίας ή διακρίσεων εις βάρος LGBTQI+ ανθρώπων: βασικές έννοιες και κατευθύνσεις»

Θανάσης Θεοφιλόπουλος

1. Βιολογικό και Κοινωνικό Φύλο

Ο άνθρωπος έχει «βιολογικό» και «κοινωνικό» φύλο: το δεύτερο «κατασκευάζεται» κοινωνικά - πολιτισμικά, ενώ το πρώτο αφορά βιολογικά-ανατομικά χαρακτηριστικά. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Heywood:

"Αν και οι όροι «κοινωνικό φύλο» [gender] και «βιολογικό φύλο» [sex] χρησιμοποιούνται συχνά ως συνώνυμοι στα αγγλικά της καθομιλουμένης, στην κοινωνική και πολιτική θεωρία η διάκριση μεταξύ τους είναι κρίσιμη. Σε αυτά τα συμφραζόμενα, ο όρος κοινωνικό φύλο χρησιμοποιείται αναφορικά με κοινωνικές και πολιτισμικές διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών ενώ ο όρος βιολογικό φύλο χρησιμοποιείται προκειμένου να υπογραμμίσει βιολογικές και άρα ανεξάλειπτες σχετικές διαφορές. Το κοινωνικό φύλο είναι λοιπόν μια κοινωνική κατασκευή που συνήθως βασίζεται σε στερεότυπα «θηλυπρεπούς» και «ανδροπρεπούς» συμπεριφοράς" (Heywood, 2007, σελ. 279)⁵⁸.

Παρομοίως, σύμφωνα με τον Συνήγορο του Πολίτη, το κοινωνικό φύλο:

"(...) είναι το σύνολο των χαρακτηριστικών, συμπεριφορών κι ενδιαφερόντων με τα οποία το κάθε άτομο εντάσσεται στην κοινωνία των ανθρώπων. Βασίζεται κυρίως στην αυτοαντίληψη του κάθε ατόμου για το φύλο του, σε συνδυασμό με τους κοινωνικούς παράγοντες που ισχύουν σε μια δεδομένη κοινωνία, μια δεδομένη χρονική στιγμή" (Συνήγορος του Πολίτη, 2014, ενότητα πέντε, σελ. 1).

Όπως υπογραμμίζει ο Συνήγορος του Πολίτη, το κοινωνικό φύλο ενός ανθρώπου "δεν συμπίπτει εξ ορισμού με το βιολογικό του φύλο", ενώ "δεν πρέπει να συγχέουμε τα άτομα που κοινωνικοποιούνται με κοινωνικό φύλο διαφορετικό από το βιολογικό τους με αυτά που έχουν ομοερωτικό σεξουαλικό προσανατολισμό" (Ibid).

Η διάκριση μεταξύ βιολογικού και κοινωνικού φύλου εισήχθη με την δημιουργία του όρου «gender» κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970, από τον αγγλοσαξονικό φεμινιστικό επιστημονικό χώρο (Γιαννακόπουλος, 2003, σελ. 15). Όπως

διευκρινίζει ο Γιαννακόπουλος, αυτή η επινόηση "είχε ως σκοπό να αμφισβητήσει την αναγωγή στη φύση, στη βιολογία των κοινωνικών σχέσεων του φύλου και, συνακόλουθα, να καταδείξει ότι η υποταγή και η κατωτερότητα των γυναικών αποτελούν κοινωνικές, πολιτισμικές, ιστορικές και, εν τέλει, πολιτικές κατασκευές" (Ibid, σελ. 15-16).

Η Ann Oakley, στο έργο της *Sex, Gender and Society* (1972) ορίζει το βιολογικό και το κοινωνικό φύλο ως εξής:

«Ο όρος “βιολογικό φύλο” [sex] αναφέρεται στις βιολογικές διαφορές ανάμεσα στο αρσενικό και το θηλυκό: στην ορατή διαφορά των γεννητικών οργάνων τους και τη συνακόλουθη διαφορά των αναπαραγωγικών τους λειτουργιών. Το “κοινωνικό φύλο” [gender] αφορά τον πολιτισμό: αναφέρεται στην κοινωνική κατηγοριοποίηση σε “άνδρικό” και “γυναικείο”» (παρατίθεται στο ίδιο, σελ. 16)⁵⁹.

Η Αμερικανίδα Judith Butler, στο έργο της *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*, "θεμελίωσε", σύμφωνα με τον Γιαννακόπουλο, τη "μεταδομιστική φεμινιστική θέση περί κοινωνικής, πολιτισμικής και πολιτικής κατασκευής της βιολογικής έμφυλης διαφοράς" (Ibid). Η Butler, σύμφωνα πάντα με τον Γιαννακόπουλο, έχοντας βασιστεί στη θεωρία του Λόγου του Michel Foucault, υποστήριξε ότι το κοινωνικό φύλο είναι προϊόν του Λόγου, ενώ το βιολογικό φύλο είναι προϊόν του κοινωνικού: όπως οι Γαλλίδες του υλιστικού φεμινισμού, η Butler, "από διαφορετική θεωρητική σκοπιά και με διαφορετικές πολιτικές προεκτάσεις", αμφισβήτησε "τη «φυσική» προτεραιότητα του βιολογικού φύλου και τη διάκρισή του από το κοινωνικό" (Ibid). Επιπλέον, η συνάφεια κοινωνικού, βιολογικού φύλου και σεξουαλικής συμπεριφοράς που θεωρούταν ως φυσική, ήταν μια ψευδαίσθηση η οποία επιτελούταν και υλοποιούνταν από μια ορισμένη πρακτική Λόγου, ενώ σε αντίθεση με τις υλίστριες που θεωρούσαν ότι η ιεραρχία καθορίζει τη διαφορά, η Butler και οι μεταδομίστριες, "θεωρούν", σύμφωνα με τον Γιαννακόπουλο, "ότι η επιτέλεση της «φυσικότητας» της διαφοράς εμπεριέχει ασυνέχειες, ρωγμές, δυνατότητες αντίστασης" (Ibid).

Όπως υπενθυμίζει η Butler, σε συνέντευξη της σε ελληνική εφημερίδα:

«Η Μποβουάρ δεν αρνήθηκε ότι υπάρχουν βιολογικές διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών αλλά αρνήθηκε ότι αυτές καθορίζουν και το ρόλο που θα παίξουν αυτοί στην κοινωνία. Όταν είπε ότι γυναίκα δεν γεννιέσαι αλλά γίνεσαι, εννοούσε ότι μπορεί να γεννηθείς με συγκεκριμένα ανατομικά χαρακτηριστικά, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι θα γίνεις γυναίκα με την κοινωνική ή πολιτισμική έννοια. Καθιέρωσε τη διαφορά ανάμεσα στο βιολογικό και το κοινωνικό φύλο που ήταν εξαιρετικά σημαντική για τη θεωρία των φύλων. Για εμένα, το αξιοσημείωτο ήταν το "γίνεσαι" » (Η Καθημερινή, 10 Ιανουαρίου 2010).

Τέλος, η Μπάτλερ, αναφερόμενη στην έννοια του κοινωνικού φύλου, υποστήριξε ότι:

«Σίγουρα υπάρχουν νόρμες που προσδιορίζουν τι η κοινωνία μας θεωρεί έναν «κανονικό» άντρα ή μια «κανονική» γυναίκα. Η άποψή μου είναι ότι κανείς από εμάς δεν κατοικεί απολύτως σε αυτές τις νόρμες. Για την ακρίβεια, πιστεύω ότι αυτές οι νόρμες είναι μη κατοικήσιμες, δεν μπορούν να βιωθούν καθ' ολοκληρίαν. Ακόμα και ο πιο στερεοτυπικά «σωστός» άντρας που αισθάνεται ασφαλής μέσα στην ανδροπρέπεια του θα αισθάνεται κάποτε άγχος για αυτήν και βεβαίως το ίδιο ισχύει για τις γυναίκες. Από τη στιγμή που η σεξουαλική ταυτότητα πρέπει να επικυρώνεται και να επαναλαμβάνεται σε καθημερινή βάση, μοιραία θα υφίσταται διάφορα είδη δοκιμασιών, προκλήσεως και ως ένα βαθμό ελέγχεται από την κοινωνία αν και δεν νομίζω ότι η κοινωνία επικαθορίζει τα πάντα γύρω από το φύλο. Όλοι παλεύουμε με τις κοινωνικές κατηγορίες που μας αναλογούν. Δεν λέω ότι μπορούμε να τις αποτινάξουμε. Λέω ότι μπορούμε να τις βιώσουμε με έναν πολύ πιο εκλεπτυσμένο τρόπο. Δεν υπάρχει τρόπος να απαλλαγούμε και δεν υπάρχει κάτι πριν από αυτές. Γι' αυτό και πιστεύω ότι είναι αντικείμενο κοινωνικού αγώνα. Να τις κάνουμε πιο βιώσιμες ειδικά για όσους συνιστούν μειονότητες. Να μην ξεχνάμε ότι υπάρχουν άνθρωποι που δεν εμπίπτουν στις «κανονικές» νόρμες του φύλου και της σεξουαλικότητας» (*Η Καθημερινή*, 10 Ιανουαρίου 2010).

2. Ταυτότητα, φύλου, έκφραση φύλου και σεξουαλικός προσανατολισμός

Οι πλέον αποδεκτοί όροι - από την επιστημονική κοινότητα και από θεσμικούς παράγοντες - για την ταυτότητα φύλου και τον σεξουαλικό προσανατολισμό, είναι αυτοί των Αρχών της Γιογκιακάρτα⁶⁰. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις «Αρχές της Γιογκιακάρτα για την Εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα σε σχέση με τον Σεξουαλικό Προσανατολισμό και την Ταυτότητα Φύλου» («Yogyakarta Principles on the Application of International Human Rights Law in relation to Sexual Orientation and Gender Identity»)⁶¹:

"Ο σεξουαλικός προσανατολισμός είναι κατανοητό ότι αναφέρεται στην ικανότητα κάθε ατόμου για βαθιά συναισθηματική, στοργική και σεξουαλική έλξη για - και προσωπικές και σεξουαλικές σχέσεις με - άτομα διαφορετικού κοινωνικού φύλου⁶² ή του ίδιου κοινωνικού φύλου⁶³ ή περισσοτέρων του ενός κοινωνικών φύλων"⁶⁴ (The International Commission of Jurists and the International Service for Human Rights, March 2007, σελ. 6).

Όπως συμπληρώνει ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

"Ο σεξουαλικός προσανατολισμός αναφέρεται στην ταυτότητα (είναι), στη διαγωγή (συμπεριφορά) και αφορά άλλα πρόσωπα (σχέσεις). Είναι γενικά παραδεκτό ότι τα άτομα είναι ετεροφυλόφιλα (προσανατολισμός προς άτομα διαφορετικού κοινωνικού φύλου⁶⁵), ομοφυλόφιλα (γκέι ή λεσβίες, προσανατολισμός προς άτομα του ιδίου κοινωνικού φύλου⁶⁶) ή αμφιφυλόφιλα (προσανατολισμένη προς και τα δύο κοινωνικά φύλα⁶⁷)" (FRA, 2014, σελ. 19).

Επιπλέον, σύμφωνα με το Συνήγορο του Πολίτη:

"Ο σεξουαλικός προσανατολισμός, ετεροερωτικός ή μη, σύμφωνα με την επισημονική κοινότητα, δεν αποτελεί επιλογή. Επιπλέον δεν περιορίζεται μόνο στη σεξουαλική ζωή ενός ατόμου αλλά αφορά τη συνολική προσωπική και κοινωνική ταυτότητά του και συνδέεται στενά με τις προσωπικές σχέσεις που καλύπτουν την ανάγκη για αγάπη, δέσμευση και συντροφικότητα". (Συνήγορος του Πολίτη, 2014, ενότητα τέσσερα, σελ. 1).

Μάλιστα, ο Συνήγορος του Πολίτη, τονίζει ότι:

"ο σεξουαλικός προσανατολισμός εκτός από κοινωνικό δεδομένο, αποτελεί στοιχείο της προσωπικότητας του ατόμου, και προστατεύεται αυτοτελώς τόσο από την εθνική και διεθνή νομοθεσία που δεσμεύει τη χώρα, όσο και από την ίδια τη συνταγματική μας έννομη τάξη, στο πλαίσιο της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας (άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος) και του σεβασμού της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2 του Συντάγματος)" (Ibid).

Όσον αφορά την ταυτότητα φύλου, σύμφωνα με τις Αρχές της Γιογκιακάρτα:

"Η ταυτότητα φύλου είναι κατανοητό ότι αναφέρεται στην βαθιά αισθητή, εσωτερική και ατομική εμπειρία του κάθε ανθρώπου για το κοινωνικό φύλο⁶⁸ το οποίο μπορεί να αντιστοιχεί ή όχι με το βιολογικό φύλο⁶⁹ που του αποδόθηκε κατά τη γέννηση,⁷⁰ περιλαμβανομένης της προσωπικής αίσθησης του σώματος (η οποία μπορεί να περιλαμβάνει - αν επιλέχθηκε ελεύθερα - την τροποποίηση της σωματικής εμφάνισης ή λειτουργίας με ιατρικά, χειρουργικά ή άλλα μέσα) και άλλων εκφράσεων του κοινωνικού φύλου περιλαμβανομένων του ντυσίματος, της ομιλίας και των ιδιομορφιών⁷¹" (The International Commission of Jurists and the International Service for Human Rights, March 2007, σελ. 6).

Όπως προσθέτει κι εδώ ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

"Εκείνοι των οποίων η ταυτότητα φύλου δεν αντιστοιχεί με το βιολογικό φύλο που [τους] αποδόθηκε κατά τη γέννηση συνήθως αναφέρονται ως διεμφυλικά⁷² άτομα. Η ομάδα αυτή περιλαμβάνει άτομα που επιθυμούν κάποια στιγμή στη ζωή τους να υποβληθούν σε αγωγές επαναπροσδιορισμού φύλου (συνήθως αναφέρονται ως διαφυλικά⁷³ άτομα), καθώς και άτομα που «παρ - ενδύονται» ή άτομα που δεν ή δεν θέλουν να θεωρούν τους εαυτούς τους ως «άνδρες» ή «γυναίκες». Μερικά από αυτά αναφέρονται στους εαυτούς τους ως «εναλλακτικού φύλου»"⁷⁴ (FRA, 2014, σελ. 19).

Οι παραπάνω ορισμοί της ταυτότητας φύλου και του σεξουαλικού προσανατολισμού από τις Αρχές της Πιογκιακάρτα, γίνονται αποδεκτοί και υιοθετούνται, μεταξύ άλλων, από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τον Επίτροπο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Κοινωνικά, Οικονομικά και Πολιτισμικά Δικαιώματα και τον Ύπατο Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (Ibid).

Τέλος, ως προς την έκφραση φύλου, σύμφωνα με τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αυτή αναφέρεται:

"στην εκδήλωση ενός ατόμου της ταυτότητας του κοινωνικού του φύλου,⁷⁵ για παράδειγμα μέσω της «αρσενικής», «θηλυκής» ή «εναλλακτικού φύλου»⁷⁶ συμπεριφοράς, ντυσίματος, κόμμωσης, φωνής ή των σωματικών χαρακτηριστικών" (Ibid).

Παρομοίως, σύμφωνα με το ευρωπαϊκό παράρτημα της Διεθνούς Ένωσης για τις Λεσβίες, τους/τις Ομοφυλόφιλους-ες, τους/τις Αμφιφυλόφιλους, τους/τις Τρανς και τους/τις Μεσοφυλικούς-ές,⁷⁷ η «έκφραση φύλου» («gender expression») αναφέρεται "στην εκδήλωση της ταυτότητας φύλου των ανθρώπων κι εκείνης που γίνεται αντιληπτή από τους άλλους. Συνήθως, οι άνθρωποι προσπαθούν να κάνουν την έκφραση ή την παρουσίαση του φύλου τους να ταιριάζει με την/τις ταυτότητα-ες του φύλου τους, ανεξαρτήτως από το βιολογικό φύλο⁷⁸ που τους αποδόθηκε κατά τη γέννησή τους" (ILGA - Europe, July 2014).

3. Ταυτότητες φύλου και σεξουαλικοί προσανατολισμοί

Η συντομογραφία «ΛΟΑΤ» (Λεσβίες, Ομοφυλόφιλοι, Αμφιφυλόφιλοι, Τρανς - «LGBT») ή η πληρέστερη «LGBTQI+» («Λεσβίες, Ομοφυλόφιλοι, Αμφιφυλόφιλοι, Τρανς, Κουήρ, Μεσοφυλικοί-ες κ.ά.) χρησιμοποιείται για τους μη ετεροφυλόφιλους ανθρώπους ή/και για εκείνους-ες που το κοινωνικό τους φύλο δεν συμφωνεί με το φύλο που τους αποδόθηκε κατά τη γέννηση. Ας δούμε αναλυτικά την επεξήγηση του όρου «LGBTQI+».⁷⁹

3.1. Λεσβία («Lesbian»)

Σύμφωνα με την ILGA Europe ο όρος «Λεσβία» («Lesbian»), αφορά "μια γυναίκα που σεξουαλικά και συναισθηματικά ελκύεται από γυναίκες" (Ibid).

3.2. Ομοφυλόφιλος-η («Homosexual»)

Ο όρος «Ομοφυλόφιλος» («Homosexual»)⁸⁰, χρησιμοποιείται για να κατηγοριοποιηθούν άνθρωποι "με βάση το κοινωνικό φύλο⁸¹ τους και το κοινωνικό φύλο⁸² του/των σεξουαλικού-ών τους συντρόφου-ων. Όταν το κοινωνικό φύλο του σεξουαλικού συντρόφου είναι το ίδιο με του [αυτό ενός] ατόμου, τότε το άτομο [αυτό] κατηγοριοποιείται ως ομοφυλόφιλο" (Ibid).

3.3. Αμφιφυλόφιλος-η («Bisexual»)

Ο όρος «Αμφιφυλόφιλος-η» («Bisexual»), αφορά έναν άνθρωπο που "συναισθηματικά ή/και σεξουαλικά ελκύεται από άτομα περισσότερων τους ενός φύλου" (Ibid).

3.4. «Τρανς*» («Trans*»)⁸³

Ο όρος «Τρανς» («Trans»), "είναι ένας περιεκτικός όρος ομπρέλα που αναφέρεται σε εκείνους τους ανθρώπους που η ταυτότητα φύλου τους ή/και η έκφραση φύλου τους διαφέρει από το φύλο⁸⁴ που τους έχει αποδοθεί κατά τη γέννηση. Περιλαμβάνει αλλά δεν περιορίζεται σε: άνδρες και γυναίκες με διεμφυλικό παρελθόν και ανθρώπους που αναγνωρίζονται ως διαφυλικοί,⁸⁵ διεμφυλικοί,⁸⁶ τραβεστί/παρενδυτικοί,⁸⁷ ανδρόγυνοι,⁸⁸ πολυφυλικοί,⁸⁹ τζέντερκουηρ,⁹⁰ άφυλοι,⁹¹ εναλλακτικού φύλου⁹² ή με οποιαδήποτε άλλη ταυτότητα ή/και έκφραση φύλου που δεν είναι τυπικά αρσενική ή θηλυκή και εκφράζουν το φύλο τους μέσω της επιλογής ρούχων, παρουσίας ή τροποποίησης του σώματος, συμπεριλαμβανομένων πολλαπλών χειρουργικών επεμβάσεων" (Ibid).

Έναν πολύ παρόμοιο ορισμό των τρανς ανθρώπων, δίνει η Μη Κυβερνητική Οργάνωση «Διεμφυλική Ευρώπη» (TGEU):

"Ένας όρος που καλύπτει ένα ευρύ φάσμα ανθρώπων οι οποίοι θα ανακαλύψουν ότι η ταυτότητα ή έκφραση του φύλου τους δεν αντιστοιχεί πλήρως με το φύλο που τους έχει αποδοθεί κατά τη γέννηση.

Αυτός ο όρος μπορεί να περιλαμβάνει - αλλά δεν περιορίζονται σε - ανθρώπους που προσδιορίζονται χρησιμοποιώντας τους ακόλουθους πιο ειδικούς όρους: διαφυλικοί άνθρωποι, διεμφυλικοί άνθρωποι, τραβεστί / cross-dressing άνθρωποι,⁹³ μη-δυσαιδικού [φύλου],⁹⁴ άνθρωποι εναλλακτικού φύλου"⁹⁵ (Transgender Europe - TGEU, August 2011, σελ. 18).

3.5. «Γκέι» («Gay»)

Ο όρος «Γκέι» («Gay»), αναφέρεται σε "ένα άτομο που αισθάνεται σεξουαλική ή/και συναισθηματική επιθυμία αποκλειστικά ή κυρίως για άτομα του δικού της/του βιολογικού φύλου".⁹⁶ Ωστόσο, ο όρος έχει χρησιμοποιηθεί καταχρηστικά για να καλύπτει όλους τους γκέι άνδρες και γυναίκες (και μερικές φορές ακόμα και τους/τις αμφιφυλόφιλους-ες). Αυτό έχει συζητηθεί ευρέως και γι' αυτό, ο [όρος] γκέι θα πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο όταν αναφέρεται σε άνδρες που ελκύονται σεξουαλικά ή/και από άλλους άνδρες. Εάν η πρόθεση είναι να καλύψει όλους-ες χωρίς σκόπιμο αποκλεισμό οποιουδήποτε σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητα/έκφραση φύλου τότε συνίσταται να μην χρησιμοποιείται μόνο ο όρος γκέι και αντ' αυτού να χρησιμοποιείται ο όρος ΛΟΑΤΜ (λεσβίες, ομοφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι, τρανς και μεσοφυλικοί άνθρωποι)" (ILGA - Europe, July 2014).

3.6. Κουήρ («Queer»)

Ο όρος «Κουήρ» («Queer»), - που είναι και ταυτότητα φύλου και σεξουαλικός προσανατολισμός - "έχει γίνει ένας ακαδημαϊκός όρος που περιλαμβάνει ανθρώπους που δεν είναι ετεροφυλόφιλοι - περιλαμβάνει λεσβίες, γκέι άνδρες, αμφιφυλόφιλους-ες και τρανς. Η κουήρ θεωρία αμφισβητεί τις ετεροκανονικές κοινωνικές νόρμες όσον αφορά το κοινωνικό φύλο⁹⁷ και τη σεξουαλικότητα και ισχυρίζεται ότι οι ρόλοι των φύλων είναι κοινωνικές κατασκευές. Για πολλούς ΛΟΑΤΜ ανθρώπους, ο όρος «κουήρ» έχει αρνητική χροιά, καθώς ήταν παραδοσιακά ένα καταχρηστικός όρος, ωστόσο, σήμερα, πολλοί ΛΟΑΤΜ άνθρωποι είναι άνετοι με τον όρο και τον έχουν «ανακτήσει» ως ένα σύμβολο υπερηφάνειας" (Ibid).

3.7. «Μεσοφυλικός-ή» («Intersex»)

Ο όρος «Μεσοφυλικός-ή» («Intersex»),⁹⁸ είναι "έναν όρο που αναφέρεται σε μια σειρά από φυσικά χαρακτηριστικά ή παραλλαγές που βρίσκονται μεταξύ των στερεοτυπικών ιδεωδών του αρσενικού και του θηλυκού. Οι μεσοφυλικοί άνθρωποι γεννιούνται με φυσικά, ορμονικά ή γενετικά χαρακτηριστικά που δεν είναι ούτε αποκλειστικά θηλυκά ούτε αποκλειστικά αρσενικά ή ένας συνδυασμός θηλυκού και αρσενικού, ούτε θηλυκά ούτε αρσενικά. Υπάρχουν πολλές μορφές μεσοφυλικών, είναι ένα φάσμα ή ένας όρος ομπρέλα, παρά μια ενιαία κατηγορία.

Ένα μεσοφυλικό άτομο γεννιέται μεσοφυλικό. Μερικές κοινές παραλλαγές μεσοφυλικών διαγιγνώσκονται προγεννητικά μέσω προγεννητικού γενετικού ελέγχου. Οι μεσοφυλικές διαφορές μπορούν να είναι άμεσα ορατές κατά τη γέννηση.

Κάποια από τα μεσοφυλικά χαρακτηριστικά γίνονται εμφανή κατά την εφηβεία ή όταν γίνεται προσπάθεια σύλληψης ή μέσω τυχαίας πιθανότητας. Άλλες περιπτώσεις μπορούν να ανακαλυφθούν μόνο κατά τη διάρκεια αυτοψίας" (Ibid).

4. Ομοφοβία, τρανσφοβία και αμφιφυλοφοβία

4.1. «Ομοφοβία» («Homophobia»)

Η ILGA Europe, δίνει ίσως τους πληρέστερους ορισμούς για την ομοφοβία, σε αντίθεση με άλλους φορείς.⁹⁹ Σύμφωνα λοιπόν με αυτήν, η ομοφοβία ορίζεται ως:

"ο φόβος, ο παράλογος θυμός, η δυσανεξία ή/και το μίσος προς την ομοφυλοφιλία. Η ομοφοβία μπορεί να εμφανιστεί με διάφορους τρόπους:

- *Εσωτερικευμένη Ομοφοβία*: όταν οι λεσβίες, οι γκέι άνδρες και οι αμφιφυλόφιλοι άνθρωποι εξετάζουν και αποδέχονται την ετεροφυλοφιλία ως τον σωστό τρόπο ύπαρξης και διαβίωσης.
- *Θεσμοποιημένη Ομοφοβία*: όταν κυβερνήσεις και αρχές ενεργούν κατά της ισότητας για τους ΛΟΑ ανθρώπους. Αυτό μπορεί να είναι ρητορική μίσους από δημόσια εκλεγμένα πρόσωπα, απαγόρευση εκδηλώσεων υπερηφάνειας και άλλες μορφές διακρίσεων ΛΟΑ ανθρώπων" (ILGA - Europe, July 2014).

4.2. «Τρανσφοβία» («Transphobia»)

Η ILGA Europe, ορίζει επίσης αρκετά πιο αναλυτικά την τρανσφοβία¹⁰⁰:

"αναφέρεται σε αρνητικές πολιτισμικές και προσωπικές πεποιθήσεις, γνώμες, στάσεις και συμπεριφορές, που βασίζονται σε προκατάληψη, αποστροφή, φόβο ή/και μίσος για τους τρανς ανθρώπους ή κατά παραλλαγών ταυτότητας φύλου και έκφρασης φύλου" (Ibid).

Η TGEU, χρησιμοποιεί (σχεδόν) τον ίδιο ορισμό για την τρανσφοβία:

"Ένας όρος που σημαίνει αρνητικές, πολιτισμικές και προσωπικές πεποιθήσεις, απόψεις, στάσεις και συμπεριφορές που βασίζονται σε προκαταλήψεις, αποστροφή, φόβο ή/και μίσος για τους τρανς* ανθρώπους ή κατά των παραλλαγών της ταυτότητας φύλου και της έκφρασης φύλου" (Transgender Europe - TGEU, August 2011, σελ. 18).

Η ILGA Europe διακρίνει σε «θεσμοποιημένη» και σε «κοινωνική» τρανσφοβία:

"Η θεσμοποιημένη τρανσφοβία εκδηλώνεται μέσω νομικών κυρώσεων, παθολογικοποίησης και ανύπαρκτων/ανεπαρκών μηχανισμών για την καταπολέμηση

της βίας και των διακρίσεων. Η κοινωνική τρανσφοβία εκδηλώνεται με τις μορφές φυσικής και άλλων μορφών βίας, ρητορικής μίσους, διάκρισης, απειλών, περιθωριοποίησης, κοινωνικού αποκλεισμού, εξωτικοποίησης, γελοιοποίησης και προσβολών" (ILGA - Europe, July 2014).

Παρομοίως, σύμφωνα με την TGEU:

"Η τρανσφοβία μπορεί να λάβει διάφορες μορφές όπως άμεση σωματική βία, παρενόχληση, απειλές, ρητορική μίσους και προσβλητικό λόγο, διακριτική κάλυψη από τα ΜΜΕ και κοινωνικός αποκλεισμός. Περιλαμβάνει επίσης θεσμοθετημένες μορφές διακρίσεων και στιγματισμού του, όπως η μεταχείριση των ανθρώπων ως εγκληματίες ή ψυχικά ασθενών επειδή απλώς είναι τρανς* ή εκφράζουν μια διακύμανση κοινωνικού φύλου" (Transgender Europe - TGEU, August 2011, σελ. 18).

Σύμφωνα με Έκθεση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, οι σωματικές και ψυχολογικές επιθέσεις κατά ΛΟΑΤ ανθρώπων:

"(...) αποτελούν μια μορφή βίας με βάση το κοινωνικό φύλο, οδηγούμενες από την επιθυμία να τιμωρήσουν εκείνους που θεωρούνται ότι αψηφούν νόρμες του κοινωνικού φύλου" (United Nations General Assembly, 17 Νοεμβρίου 2011, σελ. 8).

Οι άνθρωποι που θεωρούνται ως ΛΟΑΤ μπορούν να δεχτούν όχι μόνο "αυθόρμητες επιθέσεις" στο δρόμο, αλλά ακόμα και οργανωμένες όπως για παράδειγμα από νεοναζί, ακραίους εθνικιστές, φονταμενταλιστές και παραστρατιωτικές ομάδες (Ibid). Επίσης:

"Οι νεαροί ΛΟΑΤ και εκείνοι-ες όλων των ηλικιών που φαίνονται να παραβιάζουν κοινωνικούς κανόνες βρίσκονται σε κίνδυνο βίας από την οικογένεια και την κοινότητα. Οι λεσβίες και οι διεμφυλικές γυναίκες διατρέχουν ιδιαίτερο κίνδυνο λόγω της ανισότητας των φύλων και των σχέσεων εξουσίας μέσα στην οικογένεια και την ευρύτερη κοινωνία" (Ibid).

Στην Έκθεση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, έγινε και η ακόλουθη διαπίστωση αναφορικά με την καταγραφή των περιστατικών ομοφοβικής/τρανσφοβικής βίας:

"Η ποσοτικοποίηση της ομοφοβικής και τρανσφοβικής βίας περιπλέκεται από το γεγονός ότι λίγα κράτη έχουν συστήματα για την παρακολούθηση, την καταγραφή και την αναφορά αυτών των περιστατικών. Ακόμα κι εκεί όπου υπάρχουν συστήματα, τα περιστατικά μπορεί να παραμείνουν αδήλωτα ή λανθασμένα αναφερόμενα, διότι τα θύματα δεν εμπιστεύονται την αστυνομία, φοβούνται αντίποινα ή απειλές στην ιδιωτική ζωή, είναι απρόθυμα να αυτοπροσδιορίζονται ως

ΛΟΑΤ ή επειδή οι υπεύθυνοι για την καταγραφή των περιστατικών αποτυγχάνουν να αναγνωρίσουν τα κίνητρα των δραστών" (Ibid, σελ. 8-9).

4.3. «Αμφιφοβία»/«Αμφιφυλοφοβία» («Biphobia»).

Η αμφιφοβία ή αμφιφυλοφοβία είναι, σύμφωνα με την ILGA Europe:

"ο φόβος, ο παράλογος θυμός, η δυσανεξία ή/και το μίσος προς την αμφιφυλοφιλία και τους αμφιφυλόφιλους ανθρώπους (...). Η φοβία μπορεί να υπάρχει μεταξύ των ετεροφυλόφιλων, των γκέι ανδρών, των λεσβιών ή των ίδιων των αμφιφυλόφιλων και συχνά σχετίζεται με πολλαπλά αρνητικά στερεότυπα για τους αμφιφυλόφιλους με κέντρο την πεποίθηση ότι η αμφιφυλοφιλία δεν υπάρχει και τη γενίκευση ότι οι αμφιφυλόφιλοι είναι συγκεχυμένοι" (ILGA - Europe, July 2014).

4.4. «Ετεροκανονικότητα» («heteronormativity»), «ετεροσεξισμός» («heterosexism») και «cis-κανονικότητα» («cisnormativity»)

Τέλος, θα ήταν χρήσιμο να εξετάσουμε τους όρους «ετεροκανονικότητα», «ετεροσεξισμός» και «cis-κανονικότητα», καθώς (και) μέσω αυτών, ένας άνθρωπος μπορεί να οδηγηθεί σε υιοθέτηση ομοφοβικών/τρανσφοβικών/αμφιφυλοφοβικών αντιλήψεων, στάσεων και συμπεριφορών.

Όσον αφορά την «ετεροκανονικότητα» («heteronormativity»), σύμφωνα με την ILGA Europe, πρόκειται για:

"Αναφορά σε πολιτισμικές και κοινωνικές πρακτικές όπου οι άνδρες και οι γυναίκες οδηγούνται στο να πιστεύουν και να συμπεριφέρονται σαν να είναι η ετεροφυλοφιλία η μόνη νοητή σεξουαλικότητα. Συνεπάγεται επίσης την τοποθέτηση της ετεροφυλοφιλίας ως τον μόνο τρόπο του να είναι κανείς «φυσιολογικός» και ως πρωταρχικής πηγής κοινωνικής ανταμοιβής" (Ibid).

Ο «ετεροσεξισμός» («heterosexism»):

"είναι η πίστη, ρητή ή σιωπηρή, ότι η ετεροφυλοφιλία είναι ανώτερη (θρησκευτικά, ηθικά, κοινωνικά, συναισθηματικά, συμπεριφοριστικά ή/και με κάποιον άλλον τρόπο) από άλλες σεξουαλικότητες, η υπόθεση ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ετεροφυλόφιλοι (μπορεί να είναι συνειδητά ή ασυνειδητά), η πεποίθηση ότι όλοι οι άνθρωποι πρέπει να είναι ετεροφυλόφιλοι. Ως ένα θεσμοθετημένο σύστημα καταπίεσης, ο ετεροσεξισμός επηρεάζει αρνητικά τους ΛΟΑΤΜ ανθρώπους καθώς και ορισμένα ετεροφυλόφιλα άτομα που δεν συμμερίζονται τα παραδοσιακά πρότυπα του ανδρισμού και της θηλυκότητας" (Ibid).

Τέλος, όσον αφορά την «cis¹⁰¹-κανονικότητα» («cisnormativity»), αυτή:

"αναφέρεται στις πρακτικές και στους θεσμούς που νομιμοποιούν και παραχωρούν προνόμιο σε εκείνους-ες που είναι άνετα στο κοινωνικό φύλο που ανήκει στο βιολογικό φύλο που τους/τις είχε αποδοθεί κατά τη γέννηση. Από την άλλη πλευρά, αυτός ο κανόνας αδικεί συστηματικά και περιθωριοποιεί όλα τα άτομα η ταυτότητα και η έκφραση φύλου των οποίων δεν πληρούν τις κοινωνικές προσδοκίες" (Ibid).

5. Η έννοια της Διάκρισης

5.1. Ορισμός και είδη διάκρισης

Όπως επισημαίνει το Συμβούλιο της Ευρώπης: "Ούτε η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ούτε άλλες διεθνείς συμφωνίες που έχουν έναν γενικό ορισμό της «διάκρισης», αν και αναφέρονται σε αυτή αρκετές φορές. Τα διεθνή και τα περιφερειακά όργανα για τα ανθρώπινα δικαιώματα που ασχολούνται με συγκεκριμένες μορφές διακρίσεων διαφέρουν ως προς τους ορισμούς τους ανάλογα με το είδος των διακρίσεων που εμπλέκονται" (Council of Europe, χ. χ.).

Οι διακρίσεις είναι άμεσες ή έμμεσες:

"Η άμεση διάκριση χαρακτηρίζεται από την πρόθεση να διακρίνεις κατά ενός ατόμου ή μιας ομάδας, όπως ένα γραφείο ευρέσεως εργασίας το οποίο απορρίπτει έναν Ρομά αιτούντα δουλειά ή μια εταιρεία κατοικιών που δεν νοικιάζει διαμερίσματα σε μετανάστες" (Ibid).

Σύμφωνα με ευρωπαϊκή Οδηγία 2000/43/EK:

"συντρέχει άμεση διάκριση όταν, για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, σε ένα πρόσωπο επιφυλάσσεται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν της οποίας τυγχάνει, έτυχε ή θα ετύγχανε ένα άλλο πρόσωπο, σε ανάλογη κατάσταση" (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (19 Ιουλίου 2000), Κεφάλαιο 1, Άρθρο 2, Παράγραφος 2α).

Όσον αφορά την έμμεση διάκριση, σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης:

"Η έμμεση διάκριση εστιάζει στην επίδραση μιας πολιτικής ή ενός μέτρου. Αυτό συμβαίνει όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική θέτει εκ των πραγμάτων ένα άτομο ή άτομα μιας συγκεκριμένης μειονότητας σε μειονεκτική θέση σε σύγκριση με άλλους. Τα παραδείγματα μπορούν να κυμαίνονται από ένα ελάχιστο κριτήριο του ύψους για τους πυροσβέστες (το οποία μπορεί να αποκλείσει πολλές περισσότερες γυναίκες από ό, τι άνδρες υποψήφιους), στο πολυκατάστημα που δεν προσλαμβάνουν άτομα με μακριές φούστες,

ή στο κυβερνητικό γραφείο ή στον σχολικό κανονισμό που απαγορεύει την είσοδο ή τη συμμετοχή των ατόμων με καλυμμένα κεφάλια. Οι κανόνες αυτοί, εκ πρώτης όψεως ουδέτεροι όσον αφορά την εθνικότητα ή τη θρησκεία, μπορούν εκ των πραγμάτων να θέσουν δυσανάλογα σε μειονεκτική θέση μέλη ορισμένων μειονοτικών και θρησκευτικών ομάδων που φορούν μακριές φούστες ή μαντίλα" (Council of Europe, χ. χ.)

Με άλλα λόγια, κατά την προαναφερθείσα ευρωπαϊκή οδηγία:

"συντρέχει έμμεση διάκριση όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική μπορεί να θέσει πρόσωπα συγκεκριμένης φυλετικής ή εθνικής καταγωγής σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με άλλα πρόσωπα, εκτός εάν η διάταξη, το κριτήριο ή η πρακτική αυτή δικαιολογείται αντικειμενικά από ένα θεμιτό σκοπό και τα μέσα επίτευξης αυτού του σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία" (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (19 Ιουλίου 2000), Κεφάλαιο 1, Άρθρο 2, Παράγραφος 2β).

5.2. Διακρίσεις με βάση την ταυτότητα φύλου ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό

Όσον αφορά ειδικά τις διακρίσεις με βάση την ταυτότητα φύλου ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό, σύμφωνα με τις αρχές της Γιογκιακάρτα:

"Οι διακρίσεις με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου, περιλαμβάνουν κάθε διάκριση, αποκλεισμό, περιορισμό ή προτίμηση με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου που έχει ως σκοπό ή αποτέλεσμα την αναίρεση ή την εξασθένηση της ισότητας ενώπιον του νόμου ή την ίση προστασία από το νόμο, ή την αναγνώριση, την απόλαυση ή την άσκηση - σε ισότιμη βάση - όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Οι διακρίσεις με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου μπορούν να επιδεινώνονται - και συνήθως έτσι γίνεται - από διακρίσεις για άλλους λόγους περιλαμβανομένων του κοινωνικού φύλου,¹⁰² της φυλής, της ηλικίας, του θρησκευματος, της αναπηρίας, της κατάστασης υγείας και της οικονομικής κατάστασης" (The International Commission of Jurists and the International Service for Human Rights, March 2007, σελ. 10-11).

Ακόμα, όσον αφορά πάντα τις διακρίσεις κατά των LGBTQI+ ανθρώπων, μπορούμε να τις εξετάσουμε σε δύο ομάδες: Νομοθεσίες που προάγουν/νομιμοποιούν τη διάκριση και στις Πρακτικές Διάκρισης.

Όσον αφορά τις Νομοθεσίες που προάγουν/νομιμοποιούν διακρίσεις, ορισμένα ενδεικτικά παραδείγματα είναι οι νόμοι που τιμωρούν τις ομοφυλοφιλικές σχέσεις, με ποινές φυλάκισης, ακόμα και με την ποινή του θανάτου, ως «αφύσικες»,

«ανήθικες» κ.ο.κ. (United Nations General Assembly, 17 Νοεμβρίου 2011, σελ. 13-15). Όσον αφορά τις πρακτικές διακρίσεων κατά LGBTQI+ ανθρώπων,¹⁰³ υπάρχουν οι εξής μορφές:

- **διακρίσεις στην εργασία**, όπως μη πρόσληψη, μη προαγωγή ή απόλυση λόγω ταυτότητας φύλου ή σεξουαλικού προσανατολισμού
- **διακρίσεις στην υγεία**, όπως επιπλέον στιγματισμός, παραβίαση του ιατρικού απορρήτου, κακές συμπεριφορές του προσωπικού, μη κάλυψη επεμβάσεων επαναπροσδιορισμού φύλου από ασφαλιστικά ταμεία, μη απαραίτητες χειρουργικές επεμβάσεις σε μεσοφυλικά άτομα χωρίς την συναίνεση αυτών ή και των γονέων αυτών
- **διακρίσεις στην εκπαίδευση**, όπως μη αποδοχή εγγραφής μαθητών σε σχολεία ή αποβολή αυτών λόγω της ταυτότητας φύλου ή και τους σεξουαλικού τους προσανατολισμού, εκφοβισμός και παρενόχληση από εκπαιδευτικούς και συμμαθητές για τον ίδιο λόγο
- **διακρίσεις που αφορούν στην ελευθερία της έκφρασης, του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι**, όπως για παράδειγμα η δημιουργία νομικών εμποδίων σε μη κυβερνητικές οργανώσεις LGBTQI+ανθρώπων (διαγραφή από μητρώα του κράτους ή απορρίψεις αιτήσεων εγγραφής σε αυτά), η δυσφήμιση υπερασπιστών δικαιωμάτων των ανθρώπων αναφορικά με τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου, η μη παροχή αστυνομικής προστασίας σε διάφορες εκδηλώσεις, πορείες κ.λπ. LGBTQI+ οργανώσεων, περιορισμοί στην παροχή πληροφοριών αναφορικά με τον σεξουαλικό προσανατολισμό (δήθεν για λόγους δημόσιας υγείας, ηθικής ή ασφάλειας)
- **διακρίσεις που αφορούν στην κοινότητα και στην οικογένεια**, όπως εξαναγκασμός ενός LGBTQI+ ανθρώπου από την οικογένεια του, να παντρευτεί, να ακολουθήσει ψυχιατρική αγωγή, να εγκαταλείψει το σχολείο κ.λπ., καθώς επίσης να αποκληρωθεί ή να τιμωρηθεί από αυτήν και να υποστεί ταπεινωτική μεταχείριση ή βία από μέλη της κοινότητας του
- **διακρίσεις που αφορούν στην αναγνώριση σχέσεων και σε σχετιζόμενες δημόσιες υπηρεσίες/παροχές**, όπως η απαγόρευση τέλεσης (πολιτικού) γάμου για άτομα του ιδίου βιολογικού φύλου και, κατ' επέκταση η στέρηση συνταξιοδοτικών, κληρονομικών και άλλων δικαιωμάτων που ισχύουν για τα ετερόφυλα ζευγάρια
- **διακρίσεις που αφορούν στην αναγνώριση του κοινωνικού φύλου**, όπως η αδυναμία αλλαγής του ονόματος και του φύλου των διεμφυλικών ανθρώπων στα δημόσια έγγραφα, η υποχρεωτική στείρωση ή το υποχρεωτικό διαζύγιο

(εφόσον το διεμφυλικό άτομο είναι παντρεμένο) για την νομική αναγνώριση του φύλου (Ibid, σελ. 16-22).

Αναφορικά με την ελληνική νομοθεσία κατά των διακρίσεων, ο Συνήγορος του Πολίτη, επισημαίνει ότι:

"Με τον νόμο 3304/2005 ενσωματώθηκαν στο ελληνικό δίκαιο οι Ευρωπαϊκές Οδηγίες **2000/43/ΕΚ «περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής»**,¹⁰⁴ στους τομείς της **απασχόλησης, εργασίας, συμμετοχής σε σωματεία και επαγγελματικές οργανώσεις, στην εκπαίδευση, σε κοινωνικές παροχές και την πρόσβαση στη διάθεση και παροχή αγαθών και υπηρεσιών** που διατίθενται (σύμφωνα με τα συναλλακτικά ήθη) στο κοινό, και **2000/78/ΕΚ «για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού»**,¹⁰⁵ μόνο στον τομέα της **απασχόλησης και εργασίας**" (Συνήγορος του Πολίτη, 2014, ενότητα 1, σελ. 1).

Συνοπτικά, η καταγγελία ενός περιστατικού διάκρισης είναι η ακόλουθη:

"Το θύμα διάκρισης παρουσιάζει στην αρμόδια διοικητική αρχή ή στο δικαστήριο τα πραγματικά περιστατικά. Εκείνος/εκείνη που κατηγορείται ότι έχει προβεί σε πράξη διάκρισης πρέπει να αποδείξει ότι δεν παραβίασε το νόμο. Οι υπαίτιοι μπορεί να τιμωρηθούν με **ποινή φυλάκισης έως 3 έτη** και με **χρηματική ποινή έως 5.000 ευρώ** (άρθρο 16, ν. 3304/2005 και άρθρο 23, ν. 3896/2010¹⁰⁶).

Ειδικά, για τις περιπτώσεις που επιλαμβάνεται ο ΣτΠ, εάν διαπιστωθεί ότι έχει υπάρξει διάκριση ή άνιση μεταχείριση, τότε η Αρχή διαμεσολαβεί για την προστασία του θύματος και την άρση των δυσμενών συνεπειών, τις οποίες έχει υποστεί το θύμα της διάκρισης" (Ibid).

6. Η επικοινωνία από, προς και για LGBTQI+ ανθρώπους: λέξεις και φράσεις που πρέπει να αποφεύγονται¹⁰⁷

Όταν απευθυνόμαστε ή αναφερόμαστε σε LGBTQI+ ανθρώπους, είτε μέσω του γραπτού είτε μέσω του προφορικού λόγου, οφείλουμε, όπως και για κάθε άλλο άνθρωπο, να προσέχουμε το λεξιλόγιο/φρασεολόγιο που χρησιμοποιούμε. Γνωρίζουμε ότι οι λέξεις και οι φράσεις είναι φορείς νοημάτων, εκφράζουν (και) βαθύτερες αντιλήψεις, προκαταλήψεις και στερεότυπα. Έτσι, εκτός φυσικά από τις (απροκάλυπτες) ύβρεις και τους διάφορους υποτιμητικούς προσδιορισμούς και «παρατσούκλια», λέξεις και φράσεις που ενδεχομένως θεωρούμε «αθώες» ή/και «ουδέτερες» - ίσως κι επειδή χρησιμοποιούνται συχνά στην καθημερινότητα, στον μιντιακό λόγο κ.λπ. - μπορούν να προσβάλλουν, να θυμώσουν, να πλη-

γώσουν βαθιά τους συνανθρώπους μας - έστω και αν εκείνος-η που τις εκφέρει δεν είχε την πρόθεση να κάνει κάτι τέτοιο - να (ανά)παράγουν και να δικαιολογούν αρνητικά στερεότυπα και προκαταλήψεις, ακόμα και να δικαιολογούν/νομιμοποιούν εμμέσως την βία και τις διακρίσεις κατά των LGBTQI+ ανθρώπων. Αντιθέτως, η υιοθέτηση των όρων που χρησιμοποιούν οι ίδιοι για τους εαυτούς τους, μεταφράζεται ως αναγνώριση, σεβασμός και αποδοχή της/των ταυτότητας/έκφραση φύλου και του σεξουαλικού τους προσανατολισμού και συμβάλλει στην κοινωνική τους (επαν)ένταξη. Ακολουθούν ορισμένες οδηγίες:

- Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, πάντα πρέπει να γίνεται προσεχτική χρήση αντωνυμιών, άρθρων κ.λπ. Απευθυνόμαστε ή αναφερόμαστε στον LGBTQI+ συνάνθρωπό μας, χρησιμοποιώντας το όνομα με το οποίο μας συστήθηκε - και τις αντίστοιχες αντωνυμίες και άρθρα. Αν, για οποιονδήποτε λόγο δεν γνωρίζουμε ή/και (δεν) είμαστε σε θέση να μάθουμε το όνομα με το οποίο συστήνεται, χρησιμοποιούμε γι' αυτόν άρθρα και αντωνυμίες που θα μας πει ότι προτιμά.
- Όταν γίνεται αναφορά στην ταυτότητα φύλου ενός LGBTQI+ ανθρώπου, χρησιμοποιείται πάντα αυτή που επιθυμεί το ίδιο: για παράδειγμα, «τρανς άνδρας» ή «άνδρας» ή «τρανς γυναίκα» ή «γυναίκα».

Όσον αφορά ειδικά τους όρους «τρανς» ή «διεμφυλικός-η-ές-οί», χρησιμοποιούνται πάντα ως ένας επιθετικός προσδιορισμός και όχι ως ένα ουσιαστικό: για παράδειγμα, «η Ιωάννα είναι μια τρανς γυναίκα» και όχι «η Ιωάννα είναι τρανς» ή αντί «την εκδήλωση παρακολούθησαν πολλοί-ες τρανς» να χρησιμοποιηθεί η φράση «την εκδήλωση παρακολούθησαν πολλοί-ες τρανς άνθρωποι/άνδρες/γυναίκες».

Επίσης, δεν πρέπει να γίνεται ποτέ αυθαίρετα ο προσδιορισμός ενός ανθρώπου ως «τρανς»: είναι τρανς άνθρωπος, αν και εφόσον αυτοπροσδιορίζεται ο ίδιος έτσι. Επιπλέον, δεν υπάρχουν «βαθμίδες» (π.χ. λίγο, πολύ, εν μέρει) τρανς, όπως δεν υπάρχουν βαθμίδες γκέι, λεσβίας, ετεροφυλόφιλου κ.λπ. Ακόμα, όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη υποενότητα του παρόντος κεφαλαίου,¹⁰⁸ η χρήση όρων όπως «τραβεστί», «τρανσέξουαλ» (ή της ελληνικής μετάφρασης «διαφυλικός-η») πρέπει να αποφεύγεται, καθώς παραπέμπουν σε ιατρική, κλινική ορολογία. Ειδικά ο όρος «τραβεστί» παραπέμπει και σε τρανς ανθρώπους που παρέχουν σεξουαλική εργασία, ενώ ο όρος «τρανσέξουαλ»/«διαφυλικός-ή» συνδέει την ιδιότητα του τρανς ανθρώπου με το φύλο που του αποδόθηκε κατά τη γέννηση και όχι με το κοινωνικό του φύλο, όπως και θα έπρεπε. Τέλος, δεν θα πρέπει να γίνονται αναφορές περί «τρίτου φύλου»: δεν υπάρχει ούτε «πρώτο» (πρωταγωνιστικό ή κυρίαρχο) φύλο, ούτε δεύτερο (και υποδεέστερο), ούτε, κατ' επέκταση «τρίτο».

- Δεν υπάρχει «σεξουαλική ταυτότητα», αλλά «ταυτότητα φύλου», «έκφραση φύλου» και «σεξουαλικός προσανατολισμός».
- Πρέπει να αποφεύγονται εκφράσεις όπως «αλλαγή φύλου», «διόρθωση φύλου», «ευνουχισμός» - που είτε εμφανίζουν την διαδικασία ως μια αρνητικά φορτισμένη, βάνανυση «παρέμβαση» είτε ως μια «επανορθωτική» παρέμβαση για την αποκατάσταση κάποιας βλάβης είτε υποβαθμίζουν την πολυπλοκότητα της. Θα πρέπει να προτιμάται ο όρος «επαναπροσδιορισμός φύλου», που περιγράφει τη μακρά διαδικασία της μετάβασης (σε επίπεδο προσωπικό-κοινωνικό, νομικό, ιατρικό) και υποδηλώνει έναν πλήρως λειτουργικό άνθρωπο (και όχι «ακρωτηριασμένο»).

Επίσης, πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι γεγονός ότι δεν έχουν όλοι οι τρανς άνθρωποι τη θέληση ή/και την οικονομική δυνατότητα να προχωρήσουν σε χειρουργική επέμβαση επαναπροσδιορισμού φύλου. Ο τρανς άνθρωπος που δεν έχει προχωρήσει σε αγωγή με ορμόνες ή και χειρουργική επέμβαση, δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως λιγότερο «άνδρας» ή «γυναίκα» από κάποιον που έχει προχωρήσει και ολοκληρώσει αυτές τις διαδικασίες. Όπως προαναφέρθηκε, δεν υπάρχουν «βαθμίδες τρανς».

- Όταν γίνεται αναφορά σε σεξουαλικό προσανατολισμό, ο όρος «ομοφυλόφιλος-η» - που συχνά θεωρείται υποτιμητικός από την LGBTQI+ κοινότητα και παραπέμπει σε κλινική ορολογία ή υποδηλώνει (ιστορικά) κάποια παθολογία ή εστιάζει αποκλειστικά στην σεξουαλική επαφή - μπορεί να αντικατασταθεί από τους πιο συγκεκριμένους, αντιπροσωπευτικούς και αποδεκτούς από την κοινότητα όρους «γκέι» (για ομοφυλόφιλους ανθρώπους με ανδρικό κοινωνικό φύλο) και «λεσβία» (για ομοφυλόφιλους ανθρώπους με γυναικείο κοινωνικό φύλο).
- Επίσης, όταν γίνεται αναφορά σε σεξουαλικό προσανατολισμό, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι οι αμφιφυλόφιλοι άνθρωποι δεν είναι «αναποφάσιστοι», «μπερδεμένοι», «λεσβίες», «γκέι» ή οπωσδήποτε «πολυγαμικοί», ούτε «δοκιμάζουν», ούτε «πειραματίζονται». Πρόκειται απλώς για έναν σεξουαλικό προσανατολισμό σαν όλους τους άλλους και τίποτα παραπάνω.
- Δεν πρέπει να γίνονται αναφορές στην «επιλογή» ή στην «προτίμηση» ενός ανθρώπου να συνευρίσκεται με άτομα του ίδιου (κοινωνικού) ή/κα του άλλου (κοινωνικού) φύλου, ούτε στην «κλίση» του ούτε στον «τρόπο ζωής» του - δεν υπάρχουν, για παράδειγμα, ομοφυλοφιλικόι/γκέι/λεσβιακοί/αμφιφυλοφιλικόι «τρόποι ζωής», όπως δεν υπάρχουν και ετεροφυλοφιλικόι.

Αντιθέτως, γίνεται πάντα αναφορά στον «σεξουαλικό προσανατολισμό ενός ανθρώπου», ο οποίος είναι ένα βασικό χαρακτηριστικό της ανθρώπινης φύσης, όχι μια απλή επιλογή, προτίμηση ή γούστο.

- Δεν πρέπει να γίνονται αναφορές περί ανθρώπων που ζουν «διακριτικά» ή «χωρίς να προκαλούν» όσον αφορά την ταυτότητα φύλου ή/και τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Υπάρχουν άνθρωποι που ζουν ανοιχτά και άνθρωποι που, δυστυχώς, αναγκάζονται να κρύβουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό ή/και την ταυτότητα φύλου τους ή που, για οποιονδήποτε λόγο, δεν τον προτάσσουν.
- Να αποφεύγονται όροι όπως «τραβεστί» ή «τρανσέξουαλ» (ο οποίος παραπέμπει σε παλαιότερη ιατρική και κλινική και ψυχολογική ορολογία) και να προτιμούνται οι πιο γενικοί, αποδεκτοί και περιεκτικοί όροι «διεμφυλικός-η-οί-ές» ή «τρανς».
- Να αποφεύγεται ο όρος «ερμαφρόδιτος» ο οποίος έχει ξεπεραστεί και δημιουργεί συχνά αρνητικούς συνειρμούς περί «ασθένειας», «ανωμαλίας», «παράδοξότητας», ενώ εστιάζει αποκλειστικά σε εξωτερικά χαρακτηριστικά. Να χρησιμοποιείται αντ' αυτού ο (και επιστημονικός) όρος «μεσοφυλικός-η».
- Φράσεις όπως «δεν σου φαίνεται/νόμιζα ότι είσαι ετεροφυλόφιλος, γκέι, λεσβία κ.ο.κ.», «πώς ήσουν πριν κάνεις επαναπροσδιορισμό φύλου, χειρουργική επέμβαση, αγωγή με ορμόνες κ.ο.κ.»;», «(γιατί) έχεις κάνει ή πώς είναι/γίνεται (η) ορμονοθεραπεία, χειρουργική επέμβαση αλλαγής φύλου κ.ο.κ.», «είσαι/αισθάνεσαι (περισσότερο) άνδρας ή γυναίκα;», «έχεις κάνει ποτέ σεξ με άνδρα, γυναίκα κ.ο.κ.»;», «είσαι βιολογικά /γεννήθηκες άνδρας/γυναίκα;», μπορεί να μην είναι μόνο άσχετες με το θέμα συζήτησης, αλλά και ιδιαίτερα προσβλητικές και γι' αυτό θα πρέπει να αποφεύγονται. Ερωτήσεις που έχουν ως σκοπό να ικανοποιήσουν μόνο την περιέργεια μας, δεν μας βοηθούν να έρθουμε πιο κοντά στον/στην συνομιλητή/συνομιλήτρια μας και είναι πιθανό να προκαλέσουν εξαιρετικά δυσάρεστα αισθήματα σε αυτόν-ή.

Ο/η συνομιλητής/συνομιλήτρια μας δεν πρέπει ούτε να ντρέπεται, ούτε να «απολογείται» για την ταυτότητα/έκφραση φύλου του ή/και τον σεξουαλικό του/της προσανατολισμό, ούτε να μας «δικαιολογηθεί», ούτε οφείλει να μας μιλήσει για το παρελθόν του/της, τα συναισθήματα και τις σκέψεις του/της ως προς την ταυτότητα/έκφραση φύλου ή/και τον σεξουαλικό του προσανατολισμό.

Τον/την αποδεχόμαστε και τον/την σεβόμαστε, ανεξαρτήτως ταυτότητας/έκφρασης φύλου ή/και σεξουαλικού προσανατολισμού και γι' αυτό αποφεύγουμε κάθε ερώτηση/κρίση που δεν είναι μόνο άσχετη με το θέμα, αλλά είναι κυρίως αδιάκριτη ή/και αναπαράγει στερεότυπα και προκαταλήψεις.

- Δεν υπάρχουν «LGBTQI+/ειδικά δικαιώματα», ούτε μια «LGBTQI+ ατζέντα». Οι LGBTQI+ άνθρωποι απαιτούν ίση μεταχείριση με τους μη LGBTQI+ ανθρώπους, απαιτούν σεβασμό και δικαιοσύνη και όχι ειδικά προνόμια ή ειδική μεταχείριση, όπως υπονοούν όροι όπως για παράδειγμα «τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων».

Έτσι, δεν πρέπει να γίνεται λόγος για τα «εργασιακά» ή «στεγαστικά» «δικαιώματα» των LGBTQI+ ανθρώπων ή για το «δικαίωμα τους να υιοθετήσουν», αλλά για νομική προστασία από απόλυση ή έξωση αντιστοίχως μόνο και μόνο επειδή είναι LGBTQI+ άνθρωποι, καθώς και για «φροντίδα», «ανατροφή» παιδιών, «παροχή σε αυτά ενός περιβάλλοντος με αγάπη, ασφάλεια, σταθερότητα».

- Όταν γίνεται αναφορά σε υιοθεσία από LGBTQI+ ανθρώπους, θα πρέπει να αποφεύγονται όροι όπως «ομοφυλόφιλη υιοθεσία» ή «υιοθεσία από ομοφυλόφιλο ζευγάρι», όπως δεν υπάρχει αντιστοίχως «ετεροφυλόφιλη υιοθεσία» ή «υιοθεσία από ετεροφυλόφιλο ζευγάρι». Αντιθέτως, να προτιμάται ο όρος υιοθεσία από γκέι, λεσβίες κ.ο.κ. «γονείς» ή «δύο μαμάδες» ή «δύο μπαμπάδες»: άνθρωποι που θα αναθρέψουν με αγάπη και φροντίδα ένα παιδί, μέσα σε ένα σίγουρο, σταθερό και ασφαλές περιβάλλον, σε ένα σπιτικό.

Τέλος, ο όρος «τεκνοθεσία» ή «παιδοθεσία», είναι πιο δόκιμος και προτιμάται από τον όρο «υιοθεσία», ο οποίος έχει ένα «έμφυλο» περιεχόμενο.

- Ακόμα, δεν υπάρχει «ομόφυλος, ομοφυλοφιλικός, λεσβιακός κ.λπ. γάμος» ή «ομόφυλη, ομοφυλοφιλική, λεσβιακή κ.λπ. σχέση» ή «ομοφυλοφιλικό, λεσβιακό κ.λπ. σεξ» όπως ακριβώς δεν υπάρχει «ετεροφυλοφιλικός γάμος», «ετεροφυλόφιλη σχέση» ή «ετεροφυλοφιλικό σεξ». Υπάρχει απλώς «γάμος», «σχέση» και «σεξ». Αν για οποιονδήποτε λόγο χρειάζεται να γίνει κάποια διευκρίνιση, μπορεί να αναφερθεί σχέση ή γάμος ομόφυλου ζευγαριού ή σε σεξουαλική επαφή μεταξύ ανθρώπων του ίδιου (κοινωνικού) φύλου.
- Τέλος, ποτέ κάποιος-α δεν «παραδέχτηκε» ή «ομολόγησε» ότι είναι π.χ. γκέι, ούτε ότι είναι «δεδηλωμένος» π.χ. γκέι. Η χρήση αυτών των όρων υποδηλώνει ντροπή, διατήρηση μυστικών, ενοχή. Αντιθέτως, μπορούμε να πούμε ή να γράψουμε ότι κάποιος-α είναι «ανοιχτά γκέι, λεσβία, αμφιφυλόφιλος-η».

7. Καταγράφοντας περιστατικά βίας ή διακρίσεων κατά LGBTQI+ ανθρώπων

Το προσωπικό που είναι επιφορτισμένο με την υποδοχή και καταγραφή των περιστατικών βίας ή/και διακρίσεων με βάση την ταυτότητα/έκφραση φύλου ή/και τον σεξουαλικό προσανατολισμό, δεν πρέπει να ενεργεί «εν θερμώ» ούτε να συ-

μπεριφέρεται «αυθόρμητα», αλλά να ακολουθεί συγκεκριμένους κανόνες, ώστε να διευκολύνει το θύμα να μιλήσει και να λάβει έτσι μια όσο το δυνατόν πληρέστερη εικόνα του συμβάντος.

7.1. Σύσταση και μεθοδολογία του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας

Το 2011 ξεκίνησε η - πιλοτική αρχικά - λειτουργία του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (01/10/2011 - 31/12/2011). Το Δίκτυο αυτό, συστήθηκε έπειτα από πρωτοβουλία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) **"με σκοπό την αναπλήρωση του κενού που δημιουργεί η απουσία ενός επίσημου και αποτελεσματικού συστήματος καταγραφής περιστατικών και τάσεων του ρατσισμού και της ρατσιστικής βίας στην Ελλάδα**, σύμφωνα με τις διεθνείς και ευρωπαϊκές υποχρεώσεις του κράτους" (Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, 21 Μαρτίου 2012, σελ. 1). Αργότερα, θα επισημανθεί ότι το Δίκτυο συστάθηκε "σε συνέχεια δύο σημαντικών διαπιστώσεων: α) της απουσίας επίσημου και αποτελεσματικού συστήματος καταγραφής και β) της ανάγκης διασύνδεσης των φορέων οι οποίοι καταγράφουν με δική τους πρωτοβουλία τα περιστατικά ρατσιστικής βίας σε βάρος προσώπων τα οποία προσέρχονται στις υπηρεσίες τους" (Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, 02 Απριλίου 2014, σελ. 3).

Τα πρώτα μέλη του Δικτύου αποτέλεσαν 18 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και φορείς.¹⁰⁹ Τα "απαιτούμενα χαρακτηριστικά συμμετοχής" για κάθε ενδιαφερόμενη να συμμετάσχει οργάνωση ήταν να "προσφέρει ιατρικές, κοινωνικές και νομικές υπηρεσίες ή/και έρχεται σε άμεση επαφή με τα θύματα ρατσιστικής βίας" (Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, 21 Μαρτίου 2012, σελ. 1). Η καταγραφή των περιστατικών γινόταν (και γίνεται ακόμα) με τη χρήση μιας κοινής **Φόρμας Καταγραφής Ρατσιστικού Περιστατικού** "με στόχο να προκύπτουν σαφείς και ολοκληρωμένες κατά το δυνατόν ενδείξεις για τις ποσοτικές και ποιοτικές τάσεις της ρατσιστικής βίας στην Ελλάδα" (Ibid). Η συμπλήρωση αυτής της φόρμας "βασίζεται στην επαφή με το θύμα και τη μαρτυρία του, και χρησιμοποιείται αποκλειστικά και μόνο για χρήση από το Δίκτυο με σκοπό την καταπολέμηση του ρατσισμού και των εγκλημάτων μίσους" (Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, 02 Απριλίου 2014, σελ. 3).

Όπως διευκρινίζεται στην Έκθεση για το 2013:

"Για τους σκοπούς του Δικτύου, περιστατικά ρατσιστικής βίας θεωρούνται εγκληματικές πράξεις ή βίαιες ενέργειες ή συμπεριφορές εις βάρος ατόμων, τα οποία στοχοποιούνται λόγω εθνικής ή εθνοτικής προέλευσης, χρώματος, θρη-

σκευτικής προέλευσης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου ή αναπηρίας. Καταγράφονται επίσης εγκληματικές πράξεις ή βίαιες ενέργειες ή συμπεριφορές σε βάρος των *υπερασπιστών* ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δηλαδή όσων ατόμων προωθούν και προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και στοχοποιούνται λόγω αυτής της ιδιότητας" (Ibid).

7.2. Η διεξαγωγή της συνέντευξης με ένα θύμα βίας ή διάκρισης με βάση την ταυτότητα/έκφρασης φύλου ή/και τον σεξουαλικό προσανατολισμό¹¹⁰

- Η συνέντευξη θα πρέπει να γίνεται σε ένα όσο το δυνατόν περισσότερο ήσυχο και ταυτόχρονα ευχάριστο (φωτεινό, καθαρό, αρκετά ευρύχωρο για δύο άτομα) περιβάλλον. Δεν πρέπει να υπάρχει τίποτα στον περιβάλλοντα χώρο που ν' αποσπά την προσοχή του/της συνεντευκτή/συνεντεύκτριας ή του/της συνεντευξιζόμενου-ης ή να προκαλεί οποιαδήποτε ενόχληση ή ανησυχία (όπως τηλέφωνα που χτυπούν, άνθρωποι που μετακινούνται, ραδιόφωνο κ.λπ.).
- Αν ο/η συνεντευξιζόμενος-η προέρχεται από άλλη χώρα και δεν μπορεί ή δυσκολεύεται να επικοινωνήσει μαζί μας στην ελληνική γλώσσα, η συνέντευξη θα διεξαχθεί στην γλώσσα του/της (αν την γνωρίζουμε ή με τη βοήθεια μεταφραστή) ή σε μια άλλη γλώσσα που γνωρίζει καλά και ο συνεντευκτής/συνεντεύκτρια και ο/η συνεντευξιζόμενος-η. Θα πρέπει να διευκολυνθεί όσο το δυνατόν περισσότερο η επικοινωνία του συνεντευξιζόμενου-ης, ώστε να μπορεί να γίνεται πιο συγκεκριμένος-η, σαφής και αναλυτικός-η στην αναφορά του/της.
- Ενδεχομένως, ο/η συνεντευξιζόμενος-η, να αισθάνεται έντονη ανασφάλεια (ειδικά αν είναι ανήλικος) και να ζητήσει να παρευρίσκεται συγγενικό ή φιλικό του/της πρόσωπο στη συνέντευξη. Γενικά, η παρουσία τρίτων προσώπων θα πρέπει να αποφεύγεται: ο/η συνεντευξιζόμενος-η θα πρέπει να αισθάνεται όσο το δυνατόν περισσότερο ελεύθερος-η να μιλήσει και να εκφραστεί. Η παρουσία τρίτου προσώπου μπορεί να προκαλέσει πρόσθετη συναισθηματική φόρτιση, αμηχανία, ντροπή κ.λπ. με αποτέλεσμα να μην πει τα όσα θα ήθελε και μπορούσε να πει.

Σε περίπτωση που ο/η συνεντευξιζόμενος-η επιμένει για την παρουσία φιλικού/συγγενικού του προσώπου, αφού πρώτα του εξηγηθεί γιατί θα πρέπει να είναι μόνος-η του/της στον χώρο της συνέντευξης, μπορεί, αν αυτό είναι εφικτό, να επιτραπεί την παρουσία του προσώπου αυτού σε γειτονικό δωμάτιο ή αίθουσα αναμονής.

- Κατά την έναρξη της συνέντευξης, ο/η συνεντευκτής/συνεντεύκτρια θα πρέπει να δηλώσει στον/στην συνεντευξιζόμενο-η το ονοματεπώνυμο και την ιδιότητά του/της και τι ακριβώς προτίθεται να κάνει, δηλαδή ποιο-α εργαλείο-α (π.χ. ερωτηματολόγιο) θα χρησιμοποιήσει.
- Επίσης, ξεκινώντας, ο/η συνεντευκτής/συνεντεύκτρια θα πρέπει να καταστήσει σαφές στον/στην συνεντευξιζόμενο-η ότι η συζήτηση τους είναι **εμπιστευτική** και ότι σε καμία περίπτωση δεν θα δημοσιοποιηθεί οποιοδήποτε στοιχείο ταυτοποίησης (ονοματεπώνυμο, διεύθυνση, φωτογραφία κ.λπ.).
- Ο/η συνεντευκτής/συνεντεύκτρια μπορεί να ενθαρρύνει ακόμα περισσότερο τον/την συνεντευξιζόμενο-η, δηλώνοντας σε αυτόν-ή ότι η παρουσία του/της και η επιθυμία του/της για καταγραφή του περιστατικού, φανερώνει το θάρρος και την αποφασιστικότητα του/της να αντιμετωπίσει τη βία ή διάκριση που δέχτηκε.
- Ακόμα, ο/η συνεντευκτής/συνεντεύκτρια, καλό θα ήταν να ρωτήσει τον/την συνεντευξιζόμενο-η με ποια αντωνυμία (ή όνομα) θέλει ο/η πρώτος-η να απευθύνεται στον/στην δεύτερο-η. Αν ο συνεντευκτής/συνεντεύκτρια επιλέξει μόνος-η του/της μια αντωνυμία μη λαμβάνοντας υπόψη την έκφραση φύλου του/της συνομιλητή/συνομιλήτριας του ή αποτύχει να χρησιμοποιεί διαρκώς την αντωνυμία που θα ζητήσει ο συνεντευξιζόμενος-η, είναι πολύ πιθανό να προκαλέσει την (έντονη) δυσφορία του/της τελευταίου-ας ή/και να χάσει την εμπιστοσύνη του/της.

Πέρα από τη συνέντευξη για την καταγραφή ενός περιστατικού βίας ή/και διάκρισης, πάντα χρησιμοποιείται η κατάλληλη αντωνυμία (όπως συστήθηκε) για τον/την συνεντευξιζόμενο-η και όχι η αντωνυμία που αντιστοιχεί στο όνομα του/της που αναφέρεται σε κάποιο δημόσιο/νομικό έγγραφο (βλ. αναλυτικά ενότητα 6).

- Δεν είναι απίθανό ο συνεντευξιζόμενος-η να ρωτήσει τον/την συνεντευκτή/συνεντεύκτρια σχετικά με την ταυτότητα φύλου του/της ή τον/την σεξουαλικό προσανατολισμό του/της ή/και την εθνικότητά του/της τελευταίου-ας (αν ο/η συνεντευξιζόμενος-η προέρχεται από άλλη χώρα). Ο/η συνεντευκτής/συνεντεύκτρια δεν θα πρέπει να εκφράσει ή να αφήσει να διαφανεί δυσφορία γι' αυτές τις ερωτήσεις: ενδεχομένως, ο/η συνεντευξιζόμενος-η να αισθάνεται έντονη ανασφάλεια και να αναζητά ένα «κοινό τόπο», ένα «σημείο επαφής» με τον συνεντευκτή/συνεντεύκτρια.

Βέβαια, η «αποκάλυψη» της ταυτότητας φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού ή/και της εθνικότητας του συνεντευκτή/συνεντεύκτριας, μπορεί να προκαλέσει (πρόσθετη) δυσφορία, ανησυχία, ντροπή κ.ο.κ. στον/στην συνεντευξιζό-

μενο-η, θεωρώντας ότι ο/η πρώτος-η δεν θα είναι σε θέση να τον «ακούσει», να τον «καταλάβει». Στην περίπτωση αυτή, ο/η συνεντευκτής/συνεντεύκτρια, μπορεί να παραδεχτεί ότι, πράγματι, δεν είναι σε θέση να «καταλάβει» τι είναι αυτό που βίωσε ο/η συνεντευξιαζόμενος-η, όμως, αυτό δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι δεν μπορεί να τον/την ακούσει και να τον/την στηρίξει. Ο/η συνεντευκτής/συνεντεύκτρια βρίσκεται εκεί για να προσφέρει τις υπηρεσίες του/της σε οποιονδήποτε άνθρωπο, ανεξαρτήτως ταυτότητας φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού ή/και εθνικότητας και ότι δεν είναι αρμόδιος-α να κρίνει οποιονδήποτε για αυτό που είναι. Τέλος, (αληθινά και ποτέ ψεύτικα) παραδείγματα από την προσωπική και επαγγελματική του ζωή του/της συνεντευκτή/συνεντεύκτριας, μπορούν να αυξήσουν την εμπιστοσύνη του συνεντευξιαζόμενου-ης: για παράδειγμα, η διατήρηση καλών προσωπικών ή/και επαγγελματικών σχέσεων με άτομα της ίδιας ταυτότητας φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού ή/και εθνικότητας με αυτής-ου του/της συνεντευξιαζόμενου/ης.

- Ο/η συνεντευκτής/συνεντεύκτρια οφείλει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός-ή ως προς το λεξιλόγιο και φρασεολόγιο που χρησιμοποιεί, καθώς, ενδέχεται, ακόμα και άθελά του/της, να προκαλέσει εκνευρισμό, θυμό, θλίψη στον/στην συνεντευξιαζόμενο-η, με αποτέλεσμα την δημιουργία κλίματος καχυποψίας, ακόμα και τη διακοπή της συνέντευξης και την αποχώρηση του/της συνεντευξιαζόμενου-ης. (βλ. αναλυτικά ενότητα 6).
- Ο/η συνεντευκτής/συνεντεύκτρια δεν πρέπει να ντρέπεται να δηλώσει άγνοια, αν δεν γνωρίζει να απαντήσει σε ερώτηση του/της συνεντευξιαζόμενου-ης (π.χ. για νομικά ή ιατρικά ζητήματα). Οφείλει να δείξει υπευθυνότητα και ειλικρίνεια, αναφέροντας ότι δεν γνωρίζει για το συγκεκριμένο ζήτημα αλλά μπορεί να μάθει και να ενημερώσει σχετικά τον/την συνεντευξιαζόμενο-η ή να τον/την παραπέμψει στον/στην ειδικό-ή.

Γενικά, ο ο/η συνεντευκτής/συνεντεύκτρια θα πρέπει να φροντίσει να εμπλουτίσει τις γνώσεις του, να μη διστάζει να ζητά τη γνώμη και τη βοήθεια των συναδέλφων/συνεργατών του - λιγότερο ή περισσότερο έμπειρων - και να αποδέχεται την καλόβουλη κριτική. Έτσι, όχι μόνο θα παραμείνει αποτελεσματικός-ή και αξιόπιστος-η στη δουλειά του/της, αλλά θα βελτιώνεται διαρκώς.

- Ο/η συνεντευκτής/συνεντεύκτρια δεν πρέπει ποτέ να δίνει υποσχέσεις οι οποίες δεν μπορούν να τηρηθούν, να δημιουργεί ψευδείς εντυπώσεις για το άτομο του και τις προθέσεις του ή/και να δημιουργεί προσωπικές σχέσεις με τον/στην συνεντευξιαζόμενο-η. Η σχέση τους πρέπει να είναι σαφώς οριοθετημένη και η στάση του συνεντευκτή/συνεντεύκτρια απέναντι στον/στην συνεντευξιαζόμενο-η πρέπει να χαρακτηρίζεται από επαγγελματισμό, δηλαδή (αυτό)σεβασμό, υπευθυνότητα, ειλικρίνεια, σαφή όρια.

- Ο/η συνεντευκτής/συνεντεύκτρια οφείλει να είναι ψύχραιμος-η και αντικειμενικός-ή, ν' αποφεύγει οποιαδήποτε συναισθηματική έξαρση ή ταύτιση με τον/την συνεντευξιαζόμενο-η: βρίσκεται εκεί για να τον/την ακούσει και να τον/την καθοδηγήσει στα επόμενα βήματά του, όχι για να του/της προκαλέσει πρόσθετη έξαψη και αναστάτωση ή για να «δικαιολογήσει» τυχόν παρορμητικές ενέργειές ή τάσεις του/της.
- Ακόμα, ο/η συνεντευκτής/συνεντεύκτρια πρέπει να προσπαθήσει να αποβάλλει κάθε στερεότυπο και προκατάληψη: κάθε άνθρωπος είναι μια ξεχωριστή προσωπικότητα, με προσωπικές εμπειρίες και συναισθήματα, φορέας της δικής του ιστορίας. Δεν υπάρχουν «ιδεότυποι» και «νόρμες» γκέι, λεσβιών, αμφιφυλόφιλων, ετεροφυλόφιλων, τρανς ανθρώπων κ.ο.κ. Ο διαρκής εμπλουτισμός των γνώσεων, η αυξανόμενη επαγγελματική εμπειρία αλλά, κυρίως, η ειλικρινής διάθεση για ξεπέρασμα των προκαταλήψεων και των στερεοτύπων, μέσω της συνεχιζόμενης έρευνας και ενδοσκόπησης, του προβληματισμού, του ανοιχτού διαλόγου με τον εαυτό και με τους άλλους, συμβάλλουν αποφασιστικά στην απελευθέρωση από τα δεσμά της άγνοιας και της «κανονικότητας».
- Επιπλέον, ο/η συνεντευκτής/συνεντεύκτρια, δεν πρέπει ούτε να επιδοκιμάζει ούτε να αποδοκιμάζει είτε λεκτικά, είτε γραπτά, είτε με μορφασμούς και με τη γλώσσα του σώματος του, την ταυτότητα/έκφραση φύλου ή/και τον σεξουαλικό προσανατολισμό του/της συνεντευξιαζόμενου-ης. Βρίσκεται εκεί για να βοηθήσει, όχι για να κρίνει. Αποδέχεται τον/την συνεντευξιαζόμενο-η όπως αυτός-η αυτοπροσδιορίζεται και αισθάνεται και δεν κάνει υποθέσεις ούτε βγάζει εύκολα συμπεράσματα για τον/την συνεντευξιαζόμενο-η.
- Επίσης, ο/η συνεντευκτής/συνεντεύκτρια, οφείλει να αντιμετωπίζει τον/την συνεντευξιαζόμενο-η με την απαραίτητη ευαισθησία και διακριτικότητα, αποφεύγοντας να ζητά υπερβολικές λεπτομέρειες ή να κάνει ερωτήσεις κλειστού τύπου (π.χ. «σε χτύπησε», «σε βίασε;» κ.λπ.), ειδικά σε περιπτώσεις βαριών περιστατικών (π.χ. ξυλοδαρμού, βιασμού ή απόπειρας βιασμού, απόπειρας δολοφονίας κ.λπ.).

7.3. Αντιδρώντας στη βία ή στη διάκριση: η πλευρά του LGBTQI+ ανθρώπου θύματος¹¹¹

Ένας άνθρωπος που θα δεχτεί βία ή διάκριση λόγω της ταυτότητα/έκφρασης φύλου του ή/και του σεξουαλικού του προσανατολισμού, θα πρέπει να θυμάται πάντα ότι προτεραιότητα του θα πρέπει να είναι η διαφύλαξη της σωματικής του ακεραιότητας και η προστασία της ζωής του. Δεν έχει να αποδείξει τίποτα σε κανέναν και δεν έχει να κερδίσει τίποτα αντιδρώντας στη βία με τη βία ή

παραμένοντας ηθελημένα σε ένα χώρο που γνωρίζει ότι κινδυνεύει. Αντιθέτως, έχει πολλά να χάσει (την υγεία του, ακόμα και την ζωή του), ενώ μπορεί να βρεθεί απολογούμενο αν αντιδράσει βίαια. Ακολουθούν ορισμένες οδηγίες ενδεδειγμένης αντίδρασης.

- Αν κάποιος άνθρωπος δεχτεί λεκτική βία λόγω της πραγματικής ή θεωρούμενης ταυτότητας/έκφρασης φύλου ή του σεξουαλικού του προσανατολισμού, θα πρέπει να κατευθυνθεί σε ένα πιο πολυσύχναστο και πιο φωτεινό μέρος (π.χ. ένα μεγάλο κατάστημα, μια δημόσια υπηρεσία κ.λπ.) ώστε να υπάρχουν (περισσότεροι) μάρτυρες των οποίων και μόνο η παρουσία ενδεχομένως να δράσει αποτρεπτικά για τον/τη/τους επιτιθέμενο-η-ους. Δεν πρέπει να απαντήσει στις ύβρεις, στις ειρωνείες ή στους χαρακτηρισμούς του/των δράστη-ών, ώστε να μην λάβει διαστάσεις τα επεισόδια.
- Αν δεχτεί επίθεση, πρέπει να απομακρυνθεί γρήγορα από το σημείο και να καλέσει την αστυνομία ή να κατευθυνθεί αμέσως σε αστυνομικό τμήμα, αν γνωρίζει κάποιο που είναι κοντά στο σημείο της επίθεσης. Η καταγγελία στις αστυνομικές υπηρεσίες αντιμετώπισης ρατσιστικής βίας (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV) πρέπει να γίνει όσο το δυνατόν πιο γρήγορα, ώστε να είναι σε θέση να περιγράψει καλύτερα το περιστατικό και τον/τους δράστη-ες. Επίσης, θα πρέπει να αναζητήσει μάρτυρες από καταστήματα κ.λπ. πλησίον του σημείου επίθεσης και να ζητήσει τα στοιχεία επικοινωνίας τους. Στην αστυνομία να αναφέρει ότι το κίνητρο του δράστη ήταν το μίσος για την ταυτότητα/έκφραση φύλου του ή/και τον σεξουαλικό του προσανατολισμό).
- Αν τραυματιστεί έπειτα από επίθεση, προτεραιότητα του θα πρέπει να είναι η αναζήτηση ιατρικής φροντίδας, για την αποκατάσταση της υγείας του. Όλα τα άλλα - όπως η καταγγελία του δράστη - έπονται.
- Αν χρειαστεί να μεταβεί σε νοσοκομείο λόγω τραυματισμού, θα πρέπει να φροντίσει να λάβει έγγραφα που να πιστοποιούν το είδος και την έκταση των τραυμάτων του.
- Αν δεχτεί βία από συγγενικό του πρόσωπο, θα πρέπει να καταλάβει ότι δεν φταίει αυτός και ότι δεν έχει κανένα λόγο να αισθάνεται ντροπή ή ενοχή. Μπορεί να αναζητήσει τη βοήθεια των ειδικών, απευθυνόμενος στους νομικούς συμβούλους των LGBTQI+ οργανώσεων του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I) ή αν είναι ανήλικος και σε αρχές όπως ο Συνήγορος του Παιδιού (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II).
- Αν δεχτεί βία ή διάκριση στον χώρο της εκπαίδευσης (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια η γενικά μεταλυκειακή εκπαίδευση):

- μπορεί να απευθυνθεί στους καθηγητές ή/και στη διεύθυνση του σχολείου του (αν είναι ανήλικος και ο θύτης είναι συμμαθητής/συμμαθήτρια) ή στο Συνήγορο του Παιδιού (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II) ή/και σε μια από τις LGBTQI+ οργανώσεις του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (αν ο-οι δράστες είναι εκπαιδευτικός-οι ή αδιαφόρησαν για την καταγγελία του) (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I).
- μπορεί επίσης να απευθυνθεί στο Συνήγορο του Πολίτη (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II) ή/και σε μια από τις LGBTQI+ οργανώσεις του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (αν είναι ενήλικος) (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I).
- Αν δεχτεί βία ή διάκριση στην εργασία του, μπορεί να απευθυνθεί στον/στην διαχειριστή/διαχειρίστρια ανθρώπινου δυναμικού ή αν δεν υπάρχει στον/στην διευθυντή/διευθύντρια. Αν έχει βάσιμες υποψίες ή ακόμα και στοιχεία ότι δεν προάχθηκε, ότι έχασε τη δουλειά του ή ότι δεν προσλήφθηκε λόγω της πραγματικής ή θεωρούμενης ταυτότητας/έκφρασης φύλου ή του σεξουαλικού του προσανατολισμού, μπορεί να απευθυνθεί - **εφόσον εργάζεται στον δημόσιο τομέα** - στο Συνήγορο του Πολίτη (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II) ή - **εφόσον εργάζεται στον ιδιωτικό τομέα**¹¹² - στο Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ III). Σε κάθε περίπτωση, μπορεί να απευθυνθεί στους νομικούς συμβούλους των LGBTQI+ οργανώσεων του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I).
- Αν δεχτεί βία ή διάκριση κατά την επίσκεψη του σε δημόσια υπηρεσία, μπορεί, σε πρώτο στάδιο, να αναζητήσει το γραφείο του/της τμηματάρχη ή του/της διευθυντή/διευθύντριας για να διαμαρτυρηθεί, πάντα με κόσμιο τρόπο. Επιπλέον, μπορεί να έρθει σε επαφή και πάλι με το Συνήγορο του Πολίτη (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II) ή/και με τους νομικούς συμβούλους των LGBTQI+ οργανώσεων του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I). Για να ενισχύσει την καταγγελία του, καλό θα ήταν να συγκεντρώσει ονόματα εμπλεκόμενων υπαλλήλων και τα τμήματα όπου αυτοί ανήκουν, καθώς και ονόματα πολιτών-μαρτύρων του περιστατικού βίας ή διάκρισης.
- Αν δεχτεί βία ή διάκριση κατά την διάρκεια της στρατιωτικής του θητείας, μπορεί, σε πρώτο στάδιο, να απευθυνθεί στον αμέσως επόμενο ιεραρχικά ανώτερο - αν ο-οι θύτης-ες είναι επίσης στρατευμένοι-οι - ή στον ανώτερο από αυτόν/ους υπαξιωματικό ή αξιωματικό (αν ο-οι θύτης -ες είναι υπαξιωματικός-οι ή αξιωματικός-οι). Επίσης, μπορεί να αναζητήσει ψυχολογική στήριξη από την Ψυχοκοινωνική Υπηρεσία του Κλάδου του (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V).

Κάθε στρατευμένος πρέπει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη του ότι, επειδή το στρατιωτικό περιβάλλον είναι ιδιαίτερο, κλειστό και με ισχύ του στρατιωτικού νόμου, καλό θα ήταν να αναζητήσει πρώτα τους νομικούς συμβούλους των

LGBTQI+ οργανώσεων του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι).

- Αν δεχτεί βία ή διάκριση κατά την επίσκεψη του σε δημόσια υπηρεσία, μπορεί, αρχικά, να αναζητήσει το γραφείο του/της τμηματάρχη ή του/της διευθυντή/διευθύντριας για να διαμαρτυρηθεί, πάντα με κοσμιότητα. Επιπλέον, μπορεί να έρθει σε επαφή και πάλι με το Συνήγορο του Πολίτη (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ) ή/και με τους νομικούς συμβούλους των LGBTQI+ οργανώσεων του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι). Για να ενισχύσει την καταγγελία του, καλό θα ήταν να συγκεντρώσει ονόματα εμπλεκόμενων υπαλλήλων και τα τμήματα όπου αυτοί ανήκουν, καθώς και ονόματα πολιτών-μαρτύρων του περιστατικού βίας ή διάκρισης.
 - Όσον αφορά τον εκφοβισμό μέσω διαδικτύου,¹¹³ ένας άνθρωπος μπορεί να δεχτεί επιθέσεις, μέσω επικοινωνιακών μέσων, δηλαδή μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail), γραπτών μηνυμάτων και μηνυμάτων πολυμέσων στο κινητό (sms και mms αντιστοίχως), κοινωνικών δικτύων (Facebook, twitter, LinkedIn) ή/και χώρων διαδικτυακών συνομιλιών (chatrooms). Ο εκφοβισμός αυτός μπορεί να λάβει τις παρακάτω μορφές:
 - Αποστολή μηνυμάτων με υβριστικό περιεχόμενο.
 - Παρενόχληση μέσω συνεχούς αποστολής μηνυμάτων με κακόβουλο, επιθετικό, υβριστικό περιεχόμενο.
 - Δυσφήμιση με διάδοση φημών, μέσω συγκεκριμένων αναρτήσεων, σχολίων, μηνυμάτων
 - Οικειοποίηση ταυτότητας από τρίτο πρόσωπο, με σκοπό τη δημιουργία αρνητικών εντυπώσεων ή/και την πρόκληση προβλημάτων.
 - Αποκάλυψη αυστηρά προσωπικών δεδομένων, μέσω βίντεο, φωτογραφιών η κειμένων.
 - Εξαπάτηση με σκοπό την απόσπαση προσωπικών δεδομένων και εν συνεχεία κοινοποίηση/ανάρτηση τους.
 - Κακόβουλος αποκλεισμός από διαδικτυακές ομάδες.
 - Συνεχής καταδίωξη στα ηλεκτρονικά μέσα, με ασταμάτητη και εξαιρετικά σοβαρή παρενόχληση και δυσφήμιση.
- Αν δεν πρόκειται για κάποια γνώμη που έχει διατυπωθεί με άκομφο, αρνητικό τρόπο, τότε οι ενδεδειγμένοι τρόποι αντίδρασης είναι οι παρακάτω:

- Αν ο δράστης είναι άνθρωπος που το θύμα γνωρίζει προσωπικά, μπορεί να του ζητήσει ευγενικά να σταματήσει να συμπεριφέρεται έτσι ή/και να αφαιρέσει το επίμαχο σχόλιο, ανάρτηση, φροντίζοντας όμως να αποθηκεύσει - αν αυτό είναι εφικτό - το επίμαχο σχόλιο/μήνυμα/ανάρτηση καθώς και την απάντηση που θα λάβει στο αίτημα του.
 - Οι ύβρεις δεν πρέπει να απαντώνται με ύβρεις, ούτε οι απειλές με απειλές, διότι τα πράγματα ίσως γίνουν πολύ χειρότερα και επιπλέον, μπορεί να βρεθεί (και) το θύμα απολογούμενο.
 - Τα στοιχεία του δράστη (π.χ. όνομα προφίλ, διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, τηλεφωνικός αριθμός κ.λπ.) καθώς και η ημερομηνία και η ώρα του περιστατικού, θα πρέπει να καταγραφούν σε ασφαλές σημείο, ώστε να μπορούν αν αξιοποιηθούν αναλόγως.
 - Αν ο άνθρωπος που δεχτεί διαδικτυακή επίθεση/εκφοβισμό είναι ανήλικος, μπορεί να μιλήσει για το περιστατικό σε κάποιον υπεύθυνο ενήλικο που εμπιστεύεται και ο οποίος τον αποδέχεται για αυτό που πραγματικά είναι (π.χ. στους γονείς του, στους δασκάλους του, στους καθηγητές του). Θα νιώσει καλύτερα αν το μοιραστεί και θα λάβει στήριξη και κατευθύνσεις.
 - Αν το θύμα επίθεσης/εκφοβισμού φοβάται ότι η συζήτηση για ή η καταγγελία του περιστατικού συνεπάγεται την - ανεπιθύμητη για αυτό - αποκάλυψη της ταυτότητας φύλου του ή/και του σεξουαλικού του προσανατολισμού, μπορεί να απευθυνθεί σε μια από τις LGBTQI+ οργανώσεις του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι) ή στην Αστυνομία (**με επώνυμη καταγγελία**).
 - Πρέπει επίσης να έχει πάντα υπόψη σου ότι υπάρχει αρμόδια υπηρεσία της Ελληνικής Αστυνομίας που μπορεί να παρέμβει άμεσα και να το βοηθήσει (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ). Κανείς δεν έχει το δικαίωμα να βρίζει, να απειλεί, να διαδίδει κακόβουλα ψεύδη εις βάρος άλλου-ων ανθρώπων στο διαδίκτυο..
 - Μπορεί να καταγγείλει τη συμπεριφορά του/των δράστη-ών στον πάροχο της υπηρεσίας, π.χ. στο κοινωνικό δίκτυο όπου δέχτηκε την επίθεση ή στον διαχειριστή της ιστοσελίδας/χώρου διαδικτυακής συνομιλίας. Έτσι, μπορεί να προστατέψει όχι μόνο τον εαυτό του από νέες επιθέσεις αλλά και άλλους συνανθρώπους του.
- Γενικά, κάθε χρήστης/χρήστρια του διαδικτύου πρέπει πάντα να διαφυλάττει τους προσωπικούς του κωδικούς (passwords) για τον λογαριασμό ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του, τους λογαριασμούς στα κοινωνικά δίκτυα κ.ο.κ. και να μην τους μοιράζεται με κανέναν. Αν έχει έστω και την παραμικρή υποψία ότι οι λο-

γαριασμοί του παραβιάστηκαν, πρέπει να προχωρήσει αμέσως σε αλλαγή των κωδικών. Επίσης, να φροντίσει «αποσυνδέεται» πριν κλείσει κάποια ιστοσελίδα και πάντα να είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικός-η ως προς τις πληροφορίες και τα αρχεία που μοιράζεται, τις διαδικτυακές «επαφές» και φίλους» του/της και τα μηνύματα από άγνωστους χρήστες.

7.4. Αντιδρώντας στη βία ή στη διάκριση: η πλευρά του μάρτυρα¹¹⁴

Ο/η μάρτυρας ενός περιστατικού βίας ή διάκρισης, οφείλει να γνωρίζει ότι η σιωπή, είτε από φόβο είτε από αδιαφορία, είναι συνενοχή. Αυτό που συμβαίνει σήμερα στον συνάνθρωπό του/της, μπορεί να συμβεί αύριο σε αυτόν/αυτή για κάποιον άλλο λόγο (π.χ. λόγω φύλου, εθνικότητας, θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων). Αν αδρανήσει, μπροστά σε ένα περιστατικό βίας ή διάκρισης, τότε πολλοί άλλοι μελλοντικά θα δεχτούν την ίδια μεταχείριση, ακριβώς λόγω της θεωρούμενης σιωπηλής «επιδοκιμασίας» και «νομιμοποίησης». Επίσης, αυτό που συμβαίνει σήμερα σε έναν/μία άγνωστο-η, αύριο μπορεί να βρεθεί ένα αγαπημένο του/της πρόσωπο στη θέση του. Ακολουθούν ορισμένες οδηγίες ενδεδειγμένης αντίδρασης.

- Αν ένας άνθρωπος βρεθεί μπροστά σε περιστατικό φυσικής βίας, σε δημόσιο χώρο, μπορεί να καλέσει σε βοήθεια τους άλλους περαστικούς, πολίτες (αν υπάρχουν κοντά στο σημείο). Αν το θύμα της επίθεσης έχει τραυματιστεί, τότε ο/η μάρτυρας πρέπει να καλέσει αμέσως ασθενοφόρο και αμέσως μετά την αστυνομία. Στη συνέχεια, μπορεί να παρατηρήσει προσεκτικά τα χαρακτηριστικά των δραστών και, εφόσον δεν κινδυνεύει, να τραβήξει, όσο πιο διακριτικά γίνεται, φωτογραφία με το κινητό του/της τηλέφωνο.
- Αν βρεθεί μπροστά σε περιστατικό λεκτικής βίας (με ύβρεις, ειρωνείες κ.λπ.) σε δημόσιο χώρο, μπορεί να απευθυνθεί με έμμεσο τρόπο στο δράστη, για παράδειγμα, λέγοντας στο θύμα «δεν αξίζει να απαντήσει σε τέτοιου είδους συμπεριφορά». Μπορεί επίσης, να τραβήξει ελαφρά μαζί του το θύμα της λεκτικής επίθεσης και να απομακρυνθούν μαζί, εν ηρεμία, από το σημείο.
- Αν βρεθεί μπροστά σε περιστατικό βίας ή διάκρισης συμμαθητή/συμμαθήτρια του στο σχολείο, μπορεί να απευθυνθεί στους/στις δασκάλους-ες ή στους καθηγητές/καθηγήτριες ή/και στη διεύθυνση του σχολείου. Επίσης, σημαντικό είναι να στηρίξει ψυχολογικά το θύμα, δηλώνοντας του την συμπαράστασή του και να το προτρέψει να μιλήσει γι' αυτό στους εκπαιδευτικούς ή στον/στην διεύθυντή/διευθύντρια του σχολείου. Μπορεί επίσης να επικοινωνήσει με το Συνήγορο του Παιδιού (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II) για να αναφέρει το περιστατικό.

- Αν βρεθεί μπροστά σε περιστατικό βίας ή διάκρισης συμφοιτητή/συμφοιτήτρια στο τριτοβάθμιο ή στο μεταλυκειακό εκπαιδευτικό ίδρυμα που φοιτά/σπουδάζει, μπορεί επίσης να στηρίξει ψυχολογικά το θύμα, δηλώνοντας του την συμπαράστασή του και να το προτρέψει να μιλήσει γι' αυτό. Μπορεί να επικοινωνήσει με το Συνήγορο του Πολίτη (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II) ή/και με τις LGBTQI+ οργανώσεις του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I). Επίσης, μπορεί να απευθυνθεί στις πρυτανικές αρχές/στη διεύθυνση.
- Αν βρεθεί μπροστά σε ενδοοικογενειακό περιστατικό λεκτικής ή φυσικής βίας, οφείλει να συνειδητοποιήσει πρώτα απ' όλα ότι η κατάσταση δεν μπορεί να βελτιωθεί από μόνη της. Υπάρχουν νόμοι που προστατεύουν τους ανθρώπους από την άσκηση οποιασδήποτε μορφής βίας από πρόσωπα του οικογενειακού τους περιβάλλοντος (γονείς, αδέρφια, σύζυγοι, μόνιμοι σύντροφοι που είναι και συγγάτοικοι). Οι κοινωνικές υπηρεσίες και οι νομικοί σύμβουλοι των LGBTQI+ οργανώσεων του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I) ή/και οι κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου του (αν υπάρχουν), μπορούν να τον κατευθύνουν, πριν προχωρήσει σε καταγγελία στην αστυνομία.
- Αν βρεθεί μπροστά σε ένα περιστατικό βίας ή διάκρισης στον χώρο εργασίας, μπορεί να στηρίξει ανοιχτά αλλά και με κοσμιότητα το θύμα, να το ενθαρρύνει να απευθυνθεί στους ιεραρχικά ανώτερους και, εφόσον ρωτηθεί σχετικά, να επιβεβαιώσει την αλήθεια των καταγγελλόμενων σε αυτούς.
- Αν βρεθεί μπροστά σε ένα περιστατικό βίας ή διάκρισης κατά την επίσκεψη του σε δημόσια υπηρεσία, μπορεί και πάλι να υποστηρίξει ανοιχτά και με κοσμιότητα το θύμα και να το συνοδεύσει στο γραφείο του/της ιεραρχικά ανώτερου-ης για να καταγγείλει το περιστατικό. Επίσης, μπορεί να δώσει στο θύμα τα στοιχεία επικοινωνίας του σε περίπτωση που χρειαστεί μάρτυρες για να κινήσει νομική διαδικασία, να το ενημερώσει και να το προτρέψει να καταγγείλει το περιστατικό (και) στο Συνήγορο του Πολίτη (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II).
- Αν βρεθεί μπροστά σε ένα περιστατικό βίας ή διάκρισης κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής του θητείας, μπορεί να στηρίξει ψυχολογικά το θύμα και να του δηλώσει του τη συμπαράστασή του. Επίσης, θα πρέπει να το ενθαρρύνει να απευθυνθεί στην Ψυχοκοινωνική Υπηρεσία του Κλάδου του (IV), όπου μπορεί να λάβει ψυχολογική στήριξη και προστασία από ειδικούς. Επιπλέον, μπορεί να το προτρέψει αναζητήσει την καθοδήγηση των νομικών συμβούλων των LGBTQI+ οργανώσεων του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I).

Υποσημειώσεις:

58. Επίσης, σύμφωνα με τον Heywood:

"Οι φεμινιστικές θεωρίες τονίζουν παραδοσιακά τη διαφορά των δύο όρων προκειμένου να δείξουν ότι οι φυσικές ή βιολογικές διαφορές δεν είναι ανάγκη να σημαίνουν ότι οι γυναίκες και οι άνδρες πρέπει να έχουν διαφορετικούς κοινωνικούς ρόλους και θέσεις. Εν ολίγοις, η επιδίωξη της ισότητας των φύλων αντανάκλα την πεποίθηση ότι οι βιολογικές διαφορές τους δεν έχουν κοινωνική ή πολιτική σημασία. Οι αντιφεμινιστικές θέσεις συχνά εδράζονται στην άρνηση της διάκρισης μεταξύ κοινωνικών και βιολογικών διαφορών, υπονοώντας, απλούστατα, ότι «η βιολογία είναι μοίρα»" (Heywood Andrew (2007). *Εισαγωγή στην Πολιτική*, μετάφρ. Γιώργος Καράμπελας, Αθήνα: Πόλις, σελ. 279).

59. Η Oakley, όπως παρατηρεί ο Γιαννακόπουλος, θεωρούσε ότι το βιολογικό φύλο ήταν πάντα σταθερό, και αμετάβλητο, σε αντίθεση με το κοινωνικό το οποίο διέφερε από κοινωνία σε κοινωνία. Αυτός ο όρος συνέβαλλε σε μεγάλο βαθμό στην μελέτη της πολιτισμικής/κοινωνικής συγκρότησης του φύλου, όμως είχε περιορισμούς: το κοινωνικό φύλο εμφανίστηκε ως το ένα μέλος κάποιου εννοιολογικού ζευγαριού, ως το ένα μέρος μιας διχοτόμησης με το άλλο μέρος να είναι το βιολογικό φύλο (Ibid). Με τον τρόπο αυτό, κατά τον Γιαννακόπουλο:

"(...) η εισαγωγή του όρου *gender* είχε ως στόχο την από-φυσικοποίηση του φύλου, η διάκριση του κοινωνικού από το βιολογικό φύλο επανεισήγαγε τελικά την ιδέα της ύπαρξης μίας φύσης, μίας βιολογίας προ-κοινωνικής, δεδομένης αμετάβλητης. Η διάκριση αυτή αντιστοιχούσε στην άλλη - ευρέως διαδεδομένη την εποχή εκείνη και θεωρούμενη ως οικουμενική - αντίστιξη φύση/πολιτισμός" (Γιαννακόπουλος Κώστας (2003), Πρόλογος στο Laquer Thomas, *Κατασκευάζοντας το φύλο. Σώμα και κοινωνικό φύλο από τους αρχαίους Έλληνες έως τον Φρόιντ*, μετάφρ. Πελαγία Μαρκέτου, Αθήνα: Πολύτροπον, σελ. 16).

60. Το ευρωπαϊκό παράρτημα της Διεθνούς Ένωσης για τις Λεσβίες, τους/τις Ομοφυλόφιλους-ες, τους/τις Αμφιφυλόφιλους, τους/τις Τρανς και τους/τις Μεσοφυλικούς-ές, δίνει σχεδόν τους ίδιους ορισμούς για την «ταυτότητα φύλου» και τον «σεξουαλικό προσανατολισμό». Συγκεκριμένα:

- η «ταυτότητα φύλου» («gender identity») αναφέρεται "στην βαθιά αισθητή, εσωτερική και προσωπική εμπειρία του κοινωνικού φύλου κάθε ατόμου, η οποία μπορεί ή δεν μπορεί να αντιστοιχεί με το βιολογικό φύλο που αποδόθηκε κατά τη γέννηση, συμπεριλαμβανομένης της προσωπικής αίσθησης του σώματος (η οποία μπορεί να περιλαμβάνει, εφόσον επιλέγεται ελεύθερα, τροποποιήσεις της σωματικής εμφάνισης ή λειτουργίας με ιατρικά, χειρουργικά ή άλλα μέσα) και άλλες εκφράσεις του κοινωνικού φύλου, περιλαμβανομένων του ντυσίματος, της ομιλίας και του μανιερισμού [στοιχείων συμπεριφοράς]"
- ο «σεξουαλικός προσανατολισμός» («sexual orientation»), αναφέρεται "στην ικανότητα κάθε ατόμου για βαθιά συναισθηματική, στοργική και σεξουαλική έλξη για και προσωπικές και σεξουαλικές σχέσεις με άτομα διαφορετικού κοινωνικού φύλου ή του ίδιου κοινωνικού φύλου ή περισσότερων του ενός κοινωνικού φύλου" (International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association - Europe (July 2014). «ILGA - Europe Glossary». Διαθέσιμο στην διεύθυνση <http://www.ilga-europe.org/home/publications/glossary>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015).

61. "Η Διεθνής Επιτροπή Νομικών και η Διεθνής Υπηρεσία για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, εκ μέρους ενός συνασπισμού οργανισμών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανέλαβαν ένα έργο για να αναπτύξουν ένα σύνολο διεθνών νομικών αρχών - σχετικά με την εφαρμογή του διεθνούς δικαίου για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που βασίζονται στον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου - για να φέρουν μεγαλύτερη σαφήνεια και συνοχή στις υποχρεώσεις των κρατών για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Μια διακεκριμένη ομάδα ειδικών για τα ανθρώπινα δικαιώματα έχει συντάξει, αναπτύξει, συζητήσει και αποσαφηνίσει αυτές τις Αρχές. Μετά τη συνάντηση ειδικών στο Πανεπιστήμιο Gadjah Mada στη Γιόγκιακάρτα, Ινδονησία, από τις 6 έως τις 9 Νοεμβρίου 2006, 29 διακεκριμένοι ειδικοί από 25 χώρες, με διαφορετικά υπόβαθρα και εξειδίκευση σε θέματα δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων, υιοθέτησαν ομόφωνα Αρχές της Υογκιακάρτα για την Εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα σε σχέση με τον Σεξουαλικό Προσανατολισμό και την Ταυτότητα Φύλου" (The International Commission of Jurists and the International Service for Human Rights (March 2007). «Yogyakarta Principles on the Application of International Human Rights Law in relation to Sexual Orientation and Gender Identity», σελ. 7. Διαθέσιμες στην διεύθυνση http://www.yogyakartaprinciples.org/principles_en.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015).

62. Στο κείμενο "gender".

63. Στο κείμενο "gender".

64. Στο κείμενο "gender".

65. Στο κείμενο "gender".

66. Στο κείμενο "gender".

67. Στο κείμενο "gender".

68. Στο κείμενο "gender".

69. Στο κείμενο "sex".

70. Όταν αναφερόμαστε σε φύλο που έχει αποδοθεί κατά τη γέννηση, σύμφωνα με το Παρατηρητήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, εννοούμε: "Η κατάταξη των σωμάτων κατά τη γέννηση ως αρσενικά ή θηλυκά, με βάση παράγοντες όπως εξωτερικά γεννητικά όργανα, την εσωτερική σεξουαλικά και αναπαραγωγικά όργανα, ορμόνες και χρωμοσώματα" (Human Rights Watch (2014). «"I'm Scared to Be a Woman". Human Rights Abuses Against Transgender People in Malaysia», σελ. iii. Διαθέσιμο στην διεύθυνση http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/malaysia0914_ForUpload.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015).

71. Στο κείμενο "mannerisms". Εννοεί, στοιχείων συμπεριφοράς.

72. Στο κείμενο "transgender".

73. Στο κείμενο "transsexual".

74. Στο κείμενο "gender variant". Πρόκειται για ανθρώπους που δεν ταυτίζονται ούτε με το ανδρικό ούτε με το γυναικείο φύλο.

75. Στο κείμενο "gender".

76. Στο κείμενο "gender variant".

77. European Region of the International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association, <http://www.ilga-europe.org/>

78. Στο κείμενο "sex".

79. Το σύμβολο «+» αφορά πρόσθετες ταυτότητες φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμούς όπως:
- Ασέξουαλ («asexual»): Σύμφωνα με την ILGA - Europe, "ένα ασέξουαλ άτομο είναι κάποιο που δεν βιώνει σεξουαλική έλξη. Οι ασέξουαλ άνθρωποι έχουν τις ίδιες συναισθηματικές ανάγκες όπως όλοι οι άλλοι και είναι το ίδιο ικανοί να σχηματίζουν στενές προσωπικές σχέσεις. Η ασεξουαλικότητα δεν πρέπει να παρερμηνευθεί ως αγαμία, η οποία είναι μια επιλογή ή μια συγκεκριμένη κατάσταση. Ορισμένοι θεωρούν την ασεξουαλικότητα ως ένα σεξουαλικό προσανατολισμό" («ILGA - Europe Glossary», όπ. π.).
 - Πανσέξουαλ («pansexual»): "Ένα άτομο που συναισθηματικά, σωματικά ή/και ρομαντικά ελκύεται από κάποιους ανθρώπους, ανεξαρτήτως της ταυτότητας φύλου ή του βιολογικού φύλου αυτού του ατόμου" (Anti-Defamation League - ADL (2014). «DEFINITIONS RELATED TO SEXUAL ORIENTATION AND GENDER IDENTITY». Διαθέσιμοι στην διεύθυνση <http://www.adl.org/assets/pdf/education-outreach/definitions-related-to-sexual-orientation-and-gender-identity.pdf>, τελευταία σελίδα 01 Απριλίου 2015).
 - Ερωτηματικός-η («questioning»): "Αναφέρεται σε ανθρώπους που βρίσκονται στη διαδικασία της κατανόησης και εξερεύνησης του σεξουαλικού τους προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου. Συνήθως αναζητούν πληροφορίες και υποστήριξη κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου της ανάπτυξης της ταυτότητας τους" (Ibid).
80. Το 1990, η Διεθνής Ταξινόμηση των Νόσων (International Classification of Diseases - ICD) του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, αναθεωρήθηκε κι έτσι, η ομοφυλοφιλία έπαψε να θεωρείται ως μια ασθένεια (Human Rights Watch (2014). «License to Harm. Violence and Harassment against LGBT People and Activists in Russia», σελ. 10. Διαθέσιμη στην διεύθυνση http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/russia1214_ForUpload.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015 / World Health Organization (χ.χ.). «The ICD-10 Classification of Mental and Behavioral Disorders - Clinical descriptions and diagnostic guidelines», σελ. 36-37, 168-173. Διαθέσιμη στην διεύθυνση <http://www.who.int/classifications/icd/en/bluebook.pdf>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015). Ακόμα και στον εικοστό αιώνα, στην κλινική βιβλιογραφία, η ομοφυλοφιλία αντιμετωπιζόταν ως μια παθολογία, μια μορφή ψυχοσεξουαλικής διαταραχής όπως π.χ. η ηδονοβλεψία, ο φετιχισμός, η νυμφομανία κ.λπ. (Giddens A. (2005). *Η μεταμόρφωση της Οικειότητας: Σεξουαλικότητα, αγάπη & ερωτισμός στις μοντέρνες κοινωνίες*, μετάφρ. Απόστολος Καλογιάννης, προλ. - επιστημ. - επίμ. Μπετίνα Ντάβου, Αθήνα: Πολύτροπον, σελ. 37-38). Δυστυχώς πολλοί ετεροφυλόφιλοι εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν την ομοφυλοφιλία ως μια διαστροφή, δηλαδή, ως κάτι που είναι ηθικά κατακριτέο και σε ιδιαίτερο βαθμό αφύσικο (Ibid, σελ. 38). Βέβαια, η «διαστροφή» ως όρος έχει απαλειφτεί ως ένα βαθμό, από την κλινική ψυχιατρική, ενώ η ιατρική δεν παρέχει στήριξη στην αποστροφή που προκαλείται σε πολλούς από την ομοφυλοφιλία (Ibid).
81. Στο κείμενο "gender".
82. Στο κείμενο "gender".
83. Σύμφωνα με την διεθνή οργάνωση Σύνδεσμος κατά της Δυσφήμισης, ο όρος «τρανς» με αστερίσκο («*») είναι: "Ένας όρος ομπρέλα που αναφέρεται σε όλες τις ταυτότητες εντός του φάσματος της ταυτότητας φύλου" (Anti-Defamation League - ADL (2014). «TERMINOLOGY RELATED TO TRANSGENDER AND GENDER NON-

CONFORMING IDENTITY». Διαθέσιμη στην διεύθυνση <http://www.adl.org/assets/pdf/education-outreach/terminology-related-to-transgender-and-gender-non-conforming-identity.pdf>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015).

84. Στο κείμενο "sex".

85. «Διαφυλικοί» ή «Τσανσέξουαλ» («Transsexual»), είναι οι άνθρωποι που ταυτίζονται κατά τρόπο πλήρη "με το ρόλο του κοινωνικού φύλου που είναι αντίθετο με αυτό που τους αποδόθηκε κατά τη γέννησή τους" και οι οποίοι επιχειρούν "να ζήσουν μόνιμα στον προτιμώμενο ρόλο κοινωνικού φύλου". Επιπλέον: "Αυτό πηγαίνει συχνά μαζί με την ισχυρή απόρριψη των φυσικών πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων χαρακτηριστικών του βιολογικού φύλου τους και με την επιθυμία να ευθυγραμμίσουν το σώμα τους με το προτιμώμενο κοινωνικό φύλο. Οι διεμφυλικοί άνθρωποι μπορεί να προτιμούνται να υποβληθούν, να υποβάλλονται ή να έχουν υποβληθεί σε αγωγή αλλαγής φύλου (η οποία μπορεί να περιλαμβάνει ή όχι ορμονοθεραπεία ή χειρουργική επέμβαση)" («ILGA - Europe Glossary», όπ. π.).

Παρομοίως, σύμφωνα με το Παρατηρητήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, ως προς τον όρο «διαφυλικός» («transsexual»), αυτός: "(...) έχει συχνά μια πιο στενή έννοια: εκείνοι που χρησιμοποιούν ορμόνες ή υποβάλλονται σε χειρουργική επέμβαση, προκειμένου να επιτύχουν ένα σωματικό μετασχηματισμό από το ένα βιολογικό φύλο στο άλλο" («"I'm Scared to Be a Woman". Human Rights Abuses Against Transgender People in Malaysia», όπ. π., σελ. ii). Με άλλα λόγια, «διαφυλικός» είναι: "(...) ένα άτομο που επιδιώκει να υποβληθεί ή έχει υποβληθεί σε σωματική τροποποίηση, όπως η εγχείρηση επαναπροσδιορισμού φύλου, έτσι ώστε το σωματικό [βιολογικό] τους φύλο να αντιστοιχεί στην αισθητή τους ταυτότητα φύλου. Οι διαφυλικοί άνθρωποι εμπίπτουν στον όρο ομπρέλα «διεμφυλικοί»" (Ibid, σελ. vi).

Όπως επισημαίνει η Διεθνής Αμνηστία, ο «τρανσεξουαλισμός» περιλαμβάνεται ακόμα στην Διεθνή Στατιστική Ταξινόμηση Νόσων και Συναφών Προβλημάτων Υγείας του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (World Health Organization, International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems, ICD-10th version, ICD 10th version), ως μια συμπεριφορική, πνευματική διαταραχή " (Amnesty International, (2014). «The state decides who I am. Lack of legal gender recognition for transgender people in Europe», σελ. 17. Διαθέσιμη στην διεύθυνση <https://www.amnesty.org/en/documents/EUR01/001/2014/en/>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015).

Πράγματι, σύμφωνα με την πιο πρόσφατη έκδοση της παραπάνω Ταξινόμησης του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας για το 2015, ο «τρανσεξουαλισμός», αναφέρεται στις "Διαταραχές ταυτότητας φύλου" και ορίζεται ως:

"Μια επιθυμία να ζήσει και να γίνει αποδεκτός-η ως μέλος του αντίθετου βιολογικού φύλου, συνήθως συνοδευόμενη από μια αίσθηση δυσφορίας με ή ακαταλληλότητας του ανατομικού του φύλου και μια επιθυμία να υποβληθεί σε χειρουργική επέμβαση και ορμονική αγωγή για να κάνει το σώμα του-της να ταιριάζει όσο το δυνατόν με το προτιμώμενο βιολογικό φύλο" (World Health Organization (2015). «International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems 10th Revision (ICD-10)-2015-WHO Version for ;2015», Chapter V Mental and behavioural disorders (F00-F99), Disorders of adult personality and behavior (F60-F69), F64 - Gender identity disorders, <http://apps.who.int/classifications/icd10/browse/2015/en#/F64.0>. τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015).

Το 2010, η Γαλλία έγινε η πρώτη χώρα στον κόσμο που έπαψε να θεωρεί τον «τρανσεξουαλισμό» ως ψυχική ασθένεια, αφαιρώντας την αναφορά περί «πρώιμων προβλημάτων στην ταυτότητα του φύλου» από τον κώδικα κοινωνικής ασφάλισης, έπειτα από διάταγμα του Υπουργείου Υγείας (In.gr, «Ο τρανσεξουαλισμός παύει να θεωρείται ψυχική ασθένεια στη Γαλλία», 12 Φεβρουαρίου 2010, <http://news.in.gr/science-technology/article/?aid=1105835>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015). Σχετικά με το θέμα, η ελληνική Μη Κυβερνητική Οργάνωση Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών αναφέρει στις διεκδικήσεις της στον τομέα της πρόνοιας, της ασφάλειας και στην υγεία (27 Απριλίου 2010):

"Αφαίρεση της παρενδυσίας, του τρανσβεστισμού, της διαφυλικότητας (τρανσεξουαλισμού) από τον κατάλογο των ψυχιατρικών διαταραχών (κατάλογος αντίστοιχος του ICD-10, του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας - ΠΟΥ). Ωστόσο, παράλληλα με την αφαίρεση από τον κατάλογο ψυχιατρικών διαταραχών, η διαφυλικότητα (τρανσεξουαλισμός) ζητούμε να θεωρηθεί ως ιατρική (όχι όμως κλινική-παθολογική) κατάσταση που απαιτεί την ψυχολογική υποστήριξη αλλά και την κατάλληλη ενδοκρινολογική ή άλλη αγωγή ώστε η εξωτερική εμφάνιση να ακολουθεί το επιθυμητό φύλο. Ως πρότυπο μπορεί να θεωρηθεί η πρόσφατη πρόταση ειδικών γιατρών σε συνέδριο στο Άμστερνταμ, καθώς και η νομοθεσία που πρόσφατα υιοθετήθηκε από την κυβέρνηση της Γαλλίας" (Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών «ΑΤΖΕΝΤΑ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΩΝ», 27 Φεβρουαρίου 2010).

86. «Διεμφυλικοί» («Transgender»), είναι οι τρανς άνθρωποι: "που ζουν μόνιμως στο προτιμώμενο κοινωνικό φύλο χωρίς κατ' ανάγκη να χρειάζεται να υποβληθούν σε ιατρική-ές παρέμβαση-εις. Μέχρι πρόσφατα, όρος αυτός ήταν και ο πρωταρχικός όρος ομπρέλα αναφερόμενος σε όλους τους τρανς ανθρώπους, αλλά τώρα αυτή η χρήση χάνει υπέρ του όρους «τρανς» ο οποίος θεωρείται ότι είναι πιο περιεκτικός για όλες τις τρανς κοινότητες" («ILGA - Europe Glossary», όπ. π.).

Παρομοίως, το Παρατηρητήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, προσδιορίζει ως εξής τον «διεμφυλικό» άνθρωπο («transgender»): "Η ταυτότητα φύλου των ανθρώπων των οποίων το φύλο της γέννησης (το οποίο είχε δηλωθεί ότι είχαν κατά τη γέννηση) δεν είναι σύμφωνο με το βιωμένο ή/και με το θεωρούμενο κοινωνικό φύλο (το κοινωνικό φύλο με το οποίο είναι πιο άνετα, που το εκφράζουν ή θα το εξέφραζαν αν τους δινόταν μια ευκαιρία). Ένα διεμφυλικό άτομο συνήθως υιοθετεί ή θα προτιμούσε να υιοθετήσει μια έκφραση φύλου σε συνήχηση με το προτιμώμενο του κοινωνικό φύλο, αλλά μπορεί να επιθυμεί ή όχι να αλλάξει μόνιμα τα σωματικά χαρακτηριστικά προκειμένου να συμμορφώνονται με το προτιμώμενο κοινωνικό φύλο του" («License to Harm. Violence and Harassment against LGBT People and Activists in Russia», όπ. π., σελ. 10).

Σε άλλο κείμενό του, το Παρατηρητήριο κάνει μια πιο εκτενή και αναλυτικά αναφορά στον όρο «διεμφυλικός» («transgender»):

"«**Διεμφυλικός**» είναι ένας περιεκτικός όρος για οποιουσδήποτε των οποίων το βιολογικό φύλο που τους έχει ανατεθεί κατά τη γέννηση, δηλαδή - ο προσδιορισμός ως «γυναίκα» ή «άνδρας» στο πιστοποιητικό γέννησής τους - δεν συμμορφώνεται με τον βιωμένο ή θεωρούμενο κοινωνικό φύλο τους (το κοινωνικό φύλο που είναι το πιο άνετο να εκφράζουν ή να εξέφραζαν, εάν τους δοθεί η επιλογή).

Ξεκινάμε από την αρχή ότι ο καθένας έχει μια ταυτότητα φύλου. Οι περισσότεροι άνθρωποι προσδιορίζονται είτε ως γυναίκες είτε ως άνδρες, αν και ορισμένοι έ-

ρεί να προσδιορίζονται ως και τα δύο ή κανένα [από αυτά]. Αν κάποιος έχει επισημανθεί ως «γυναίκα» κατά τη γέννηση, αλλά προσδιορίζεται ως άνδρας, είναι ένας **διεμφυλικός άνδρας** (ή **τρανς άνδρας**). Αν κάποιος έχει επισημανθεί ως «άνδρας» κατά τη γέννηση, αλλά προσδιορίζεται ως γυναίκα, αυτή είναι μια **διεμφυλική γυναίκα** (ή **τρανς γυναίκα**). Ο όρος «**σις-τζέντερ**» (δηλαδή μη - διεμφυλικός) χρησιμοποιείται για κάποιον που προσδιορίζεται με το ίδιο κοινωνικό φύλο, ανδρικό ή γυναικείο, όπως το βιολογικό φύλο, που του αποδόθηκε κατά τη γέννηση.

Οι διεμφυλικοί άνθρωποι (...) δεν «παρενδύονται» απλώς, για ευχαρίστηση, [αλλά] μάλλον βιώνουν μια βαθιά αίσθηση ταύτισης με ένα κοινωνικό φύλο διαφορετικό από το βιολογικό φύλο που τους αποδόθηκε κατά τη γέννηση. Μπορεί ή όχι να παίρνουν μέτρα για να αλλάξουν το σώμα τους, όπως να υποβάλλονται σε **θεραπεία ορμονικής υποκατάστασης (HRT)** ή **χειρουργική επέμβαση επαναπροσδιορισμού φύλου (SRS)**.

Η ταυτότητα φύλου δεν είναι το ίδιο πράγμα με τον **σεξουαλικό προσανατολισμό**. Όπως οι σιστζέντερ άνθρωποι, οι διεμφυλικοί άνθρωποι μπορεί να προσδιορίζονται ως ετεροφυλόφιλοι, ομοφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι ή ασέξουαλ, δηλαδή, μπορούν να ελκύονται από ανθρώπους του αντίθετου κοινωνικού φύλου, του ίδιου κοινωνικού φύλου, και των δύο κοινωνικών φύλων ή κανενός" («“I’m Scared to Be a Woman”. Human Rights Abuses Against Transgender People in Malaysia», όπ. π., σελ. ι). Όπως σωστά τονίζει το Παρατηρητήριο, οι διεμφυλικοί άνδρες "αναφέρονται με αντωνυμίες αρσενικού γένους" και, αντιστοίχως, οι διεμφυλικές γυναίκες "αναφέρονται με αντωνυμίες θηλυκού γένους" (Ibid, σελ. ν).

Τέλος, σύμφωνα με το Συνήγορο του Πολίτη, ως διεμφυλικό άτομο, ορίζεται εκείνο που βρίσκεται ή έχει ολοκληρώσει τη διαδικασία επαναπροσδιορισμού του κοινωνικού του φύλου. Πρόκειται για μια διαδικασία "με την οποία το άτομο εναρμονίζει το βιολογικό με το κοινωνικό του φύλο, όταν αυτά είναι διαφορετικά" και "μπορεί να είναι αμιγώς ψυχολογική, ή να έχει και ιατρικές πτυχές, όπως λ.χ. ορμονοληψία και χειρουργικές επεμβάσεις". Όμως, όπως τονίζει ο Συνήγορος του Πολίτη, "η ολοκλήρωση της ιατρικής διαδικασίας επαναπροσδιορισμού φύλου δεν αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για να υπάρξει σεβασμός στην διεμφυλική προσωπικότητα του ατόμου", καθώς αυτή η προσωπικότητα "πρέπει να γίνεται σεβαστή ως έκφραση αυτοαντίληψης και αυτοπροσδιορισμού, ανεξαρτήτως των επιλογών που θα κάνει το άτομο για την πορεία του επαναπροσδιορισμού του" (Συνήγορος του Πολίτη (2014). «Ποιον έχω απέναντί μου. Οδηγός διαφορετικότητας για δημοσίους υπαλλήλους με σκοπό την καταπολέμηση των διακρίσεων», ενότητα πέντε, σελ. 1. Διαθέσιμος στην διεύθυνση <http://www.synigoros.gr/resources/web.pdf>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015).

Ο αριθμός των διεμφυλικών ανθρώπων στην Ευρώπη δεν είναι γνωστός: ορισμένες εκτιμήσεις για τον αριθμό τους στηρίζονται στον αριθμό των ανθρώπων που έχουν προχωρήσει σε χειρουργικό επαναπροσδιορισμό φύλου ή λάμβαναν αγωγή με ορμόνες, ενώ άλλες εκτιμήσεις στηρίζονταν στον αριθμό των ανθρώπων που πέτυχαν νομική αναγνώριση του κοινωνικού τους φύλου («The state decides who I am. Lack of legal gender recognition for transgender people in Europe», όπ. π., σελ. 11). Ο αριθμός τους, με βάση τις προαναφερθείσες εκτιμήσεις, ανέρχεται στους 30.000 στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ibid). Βέβαια, δεν λαμβάνονται υπόψη οι άνθρωποι που έχουν προχωρήσει σε (χειρουργικό) επαναπροσδιορισμό φύλου ή έχουν λάβει κάποια αγωγή (Ibid). Πιο πρόσφατα, εκτιμήσεις που δεν βασίστηκαν μόνο σε δεδομέ-

να από φορείς υγείας, αλλά από έρευνες σχετικά με την ταυτότητα φύλου - πως αυτοπροσδιορίζονται οι άνθρωποι - ανεβάζουν τον αριθμό των ανθρώπων που δεν ταυτίζονται πλήρως με το βιολογικό φύλο που τους αποδόθηκε κατά την γέννηση, στο 1.500.000 στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ibid).

87. «Τραβεστί»/«Παρενδυτικοί» («Transvestite»/«Cross-dressers»), είναι οι άνθρωποι εκείνοι "που απολαμβάνουν να φορούν ρούχα ενός άλλου κοινωνικού φύλου για ορισμένες χρονικές περιόδους. Η αίσθηση της ταύτισης με ένα άλλο κοινωνικό φύλο κυμαίνεται από το να είναι πολύ ισχυρή και μάλιστα [να είναι] το πρωταρχικό κοινωνικό τους φύλο, μέχρι να είναι λιγότερο κρίσιμο μέρος της ταυτότητάς τους. Μερικοί τραβεστί ή παρενδυτικοί άνθρωποι μπορεί να αναζητήσουν ιατρική βοήθεια για τη μετάβαση και να ζήσουν μονίμως στο προτιμώμενο κοινωνικό φύλο σε κάποια στιγμή της ζωής τους. Άλλοι είναι ευτυχείς να συνεχίσουν την παρενδυσία μερικής απασχόλησης για το υπόλοιπο της ζωής τους" («ILGA - Europe Glossary», όπ. π.).

Παρομοίως, σύμφωνα με το Παρατηρητήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, όσον αφορά τον όρο «τραβεστί» («transvestite»):

"[Ο όρος] «τραβεστί» αναφέρεται με μεγαλύτερη ακρίβεια σε ένα πρόσωπο που παρενδύεται από καιρού εις καιρόν για την ευχαρίστηση [του]. Οι τραβεστί ή οι «παρενδυτικοί» δεν είναι απαραίτητο να προσδιορίζονται με ένα κοινωνικό φύλο διαφορετικό από το κοινωνικό φύλο που σχετίζεται με το βιολογικό φύλο, το οποίο τους αποδόθηκε κατά τη γέννηση" («"I'm Scared to Be a Woman". Human Rights Abuses Against Transgender People in Malaysia», όπ. π., σελ. i-ii).

Πιο σύντομα, ο όρος «παρενδυτικός» είναι: "Ένας όρος που αναφέρεται γενικά σε ένα άτομο που μερικές φορές φορά για ευχαρίστηση την ενδυμασία που σχετίζεται με το αντίθετο βιολογικό φύλο, αλλά δεν ταυτίζεται βαθιά με ένα κοινωνικό φύλο διαφορετικό από το βιολογικό φύλο που του αποδόθηκε κατά τη γέννηση" (Ibid, σελ. vi).

Γενικά ο όρος «τραβεστί», θεωρείται απαξιωτικός και ότι στιγματίζει το προσδιοριζόμενο άτομο. Χρησιμοποιείται μόνο αν το ίδιο το άτομο αυτοπροσδιοριστεί/αυτοπροσδιορίζεται έτσι.

88. Στο κείμενο "androgyné".
89. Στο κείμενο "polygender".
90. Στο κείμενο "genderqueer".

Σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία, ο όρος «τζέντερ κουήρ» («gender queer»): "αναφέρεται σε ταυτότητες κοινωνικού φύλου, εκτός από «άνδρας» και «γυναίκα», και συνεπώς δεν εμπίπτουν στο δυαδικό φύλο" («The state decides who I am. Lack of legal gender recognition for transgender people in Europe», όπ. π., σελ. 16).

Πιο αναλυτικά, σύμφωνα με την ΜΚΟ Συμμαχία Γκέι και Λεσβιών Κατά της Δυσφήμισης, ο όρος «genderqueer», είναι:

"Ένας όρος που χρησιμοποιείται από κάποιους ανθρώπους που βιώνουν την ταυτότητα του φύλου τους ή/και την έκφραση φύλου τους, ως εμπίπτουσα εκτός των κατηγοριών του άνδρα και της γυναίκας. Μπορεί να καθορίζουν το φύλο τους, ως υπαγόμενο κάπου μεταξύ του άνδρα και της γυναίκας ή μπορεί να το καθορίζουν ως εντελώς διαφορετικό από αυτούς τους όρους. Ο όρος δεν είναι συνώνυμο για τους/τις διεμφυλικούς-ές ή τους/τις διαφυλικούς-ές και πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο αν κάποιος-α αυτοπροσδιορίζεται ως τζέντερ κουήρ" (Gay & Lesbian Alliance Against Defamation - GLAAD (2014). «Media Reference Guide - 9th Edition», σελ. 17. Διαθέσι-

- μος στην διεύθυνση http://www.glaad.org/sites/default/files/GLAAD%20MRG_9th.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015).
91. Στο κείμενο "agender".
 92. «Εναλλακτικού φύλου» («Gender variant») είναι ένας άνθρωπος "του οποίου το κοινωνικό φύλο διαφέρει από την κανονιστική ταυτότητα φύλου και τους ρόλους του κοινωνικού φύλου που αποδίδονται κατά τη γέννηση" («ILGA - Europe Glossary», όπ. π.).
 93. Στο κείμενο "transvestite/ cross-dressing people".
 94. Στο κείμενο "non-binary".
 95. Στο κείμενο "gender-variant".
 96. Στο κείμενο "sex".
 97. Στο κείμενο "gender".
 98. Σύμφωνα με την ILGA - Europe:
 "Το χαμηλότερο δημοφιλές στατιστικό στοιχείο είναι περίπου ένας στους 2.000 ανθρώπους (0,5% των γεννήσεων) αλλά ένας πιο πιθανός αριθμός είναι κοντά στο 1,7%. Αυτό καθιστά τις μεσοφυλικές διαφορές περίπου τόσο κοινές όσο τα κόκκινα μαλλιά. Αυτό σημαίνει ότι στην Ευρώπη των 742,5 εκατομμυρίων ανθρώπων (2013) θα μπορούσαν να υπάρχουν μεταξύ 371.750 και 12.622.500 μεσοφυλικοί άνθρωποι" (Ibid). Όπως επισημαίνει η Διεθνής Αμνηστία, υπάρχουν "διάφορες μεσοφυλικές συνθήκες οι οποίες ταξινομούνται ιατρικώς ως «Διαταραχές της Ανάπτυξης του Φύλου»" - όπως από τις «Κλινικές κατευθυντήριες γραμμές για την αντιμετώπιση των διαταραχών της ανάπτυξης [βιολογικού] φύλου στην παιδική ηλικία» από την Κοινοπραξία για την αντιμετώπιση των διαταραχών της ανάπτυξης [βιολογικού] φύλου της Intersex Society of North America («The state decides who I am. Lack of legal gender recognition for transgender people in Europe», όπ. π., σελ. 28, υποσημείωση 53 / Consortium on the management of disorders of sex development (2006). «Clinical Guidelines for the Management of Disorders of Sex development in the Childhood», Intersex Society of North America, 2006, <http://www.accordalliance.org/dsdguidelines/clinical.pdf>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015) - γεγονός όμως που προκαλεί την αντίδραση ορισμένων μελετητών αλλά και μεσοφυλικών ακτιβιστών, επειδή, με τέτοιους όρους στιγματίζονται αυτοί οι άνθρωποι (The state decides who I am. Lack of legal gender recognition for transgender people in Europe», όπ. π., σελ. 28). Έτσι, μελετητές όπως οι Milton Diamond and Hazel Beh του Κέντρου του Ειρηνικού και το Φύλο και την Κοινωνία του Πανεπιστημίου της Χαβάης, κάνουν λόγο για «Παραλλαγές Ανάπτυξης [Βιολογικού] Φύλου αντί για Διαταραχές Ανάπτυξης [Βιολογικού] Φύλου» (Ibid, σελ. 28, υποσημείωση 54 / Diamond Milton & Beh Hazel (χ.χ.), «Variations of Sex Development Instead of Disorders of Sex Development», Pacific Center For Sex And Society, University of Hawai'i at Mānoa, <http://www.hawaii.edu/PCSS/biblio/articles/2005to2009/2006-variations.html>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015).
 99. Ένας σύντομος και πολύ γενικός ορισμός για την ομοφοβία είναι αυτός του Συνηγόρου του Πολίτη: "Η φοβία που αντιτάσσει η κοινωνία στα άτομα με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό (...)" («Ποιον έχω απέναντι μου. Οδηγός διαφορετικότητας για δημοσίους υπαλλήλους με σκοπό την καταπολέμηση των διακρίσεων», όπ. π., ενότητα τέσσερα, σελ. 1). Το Παρατηρητήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (Human Rights Watch) γίνεται πιο συγκεκριμένο όταν ορίζει την ομοφοβία ως: "Φόβο και πε-

ριφρόρηση για τους ομοφυλόφιλους, που συνήθως βασίζονται σε αρνητικά στερεότυπα για την ομοφυλοφιλία" («License to Harm. Violence and Harassment against LGBT People and Activists in Russia», όπ. π., σελ. 10).

100. Ο Συνήγορος του Πολίτη δίνει έναν πολύ γενικό και σύντομο ορισμό της τρανσφοβίας: "Η φοβία που αντιτάσσει η κοινωνία στα διεμφυλικά άτομα (...)" («Ποιον έχω απέναντί μου. Οδηγός διαφορετικότητας για δημοσίους υπαλλήλους με σκοπό την καταπολέμηση των διακρίσεων», όπ. π., ενότητα τέσσερα, σελ. 1). Το Παρατηρητήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, ορίζει την τρανσφοβία ως εξής: "Ο φόβος της και η περιφρόνηση για τα διεμφυλικά και διαφυλικά άτομα, που συχνά βασίζονται σε αρνητικά στερεότυπα για την διεμφυλικότητα και τη διαφυλικότητα" («'I'm Scared to Be a Woman'. Human Rights Abuses Against Transgender People in Malaysia», όπ. π., σελ. v).
101. Ο όρος «cis - gender» («cisgender»), "αναφέρεται σε εκείνους τους ανθρώπους των οποίων η ταυτότητα φύλου και η έκφραση φύλου ταιριάζουν με το βιολογικό φύλου που τους έχει αποδοθεί κατά τη γέννηση και τις κοινωνικές προσδοκίες που σχετίζονται με το κοινωνικό τους φύλο" («ILGA - Europe Glossary», όπ. π.). Επίσης, σύμφωνα με την ΜΚΟ Συμμαχία Γκέι και Λεσβίων Κατά της Δυσφήμισης, ο όρος «cisgender», είναι: "Ένας όρος που χρησιμοποιείται από κάποιους-ες για να περιγράψει τους ανθρώπους που δεν είναι διεμφυλικοί. «Cis-» είναι ένα λατινικό πρόθεμα που σημαίνει «στην ίδια πλευρά όπως» και είναι ένα αντώνυμο του «τρανς». Ένας πιο ευρέως κατανοητός τρόπο να περιγράψει ανθρώπους που δεν είναι διεμφυλικοί είναι απλώς να πεις να πεις μη-διεμφυλικοί άνθρωποι" («Media Reference Guide - 9th Edition», όπ. π., σελ. 17).
102. Στο κείμενο "gender".
103. Όσον αφορά ειδικά την Ελλάδα, ο Συνήγορος του Πολίτη, έχει επισημάνει την ύπαρξη ορισμένων προκαταλήψεων και επιθετικών συμπεριφορών κατά ατόμων με μη «αποδεκτό» σεξουαλικό προσανατολισμό:
"Συναλλαγή με την διοίκηση. Κατά τη συναλλαγή με δημόσιες υπηρεσίες τα άτομα με «διαφορετικό» σεξουαλικό προσανατολισμό αντιμετωπίζουν συχνά την έλλειψη σεβασμό της προσωπικότητας και του δικαιώματος τους στον αυτοπροσδιορισμό. Ειρωνικά, κακόβουλα ή ακόμη και υβριστικά, επιθετικά σχόλια, που μπορεί να καταλήξουν σε εξευτελισμό της προσωπικότητας, αποτελούν υπαρκτά φαινόμενα ομοφοβικής συμπεριφοράς στην χώρα μας.
Απασχόληση/εργασία/εκπαίδευση. Άτομα με «διαφορετικό» σεξουαλικό προσανατολισμό συχνά υφίστανται εξευτελιστική συμπεριφορά από προϊσταμένους ή συναδέλφους τους (παρενόχληση). Για τον λόγο αυτό τα άτομα αυτά συνήθως αποφεύγουν να δηλώσουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό στον χώρο εργασίας. Επιπλέον ο σεξουαλικός προσανατολισμός μπορεί να αποτελέσει λόγο αποκλεισμού από την πρόσβαση στην απασχόληση ή την επαγγελματική εξέλιξη.
 Ένα πεδίο στο οποίο καταγράφονται σημαντικά προβλήματα είναι ο χώρος της εκπαίδευσης, τόσο σε σχέση με την ενημέρωση κι ευαισθητοποίηση εκπαιδευτικών και μαθητών, όσο και ως προς την ενδοσχολική βία (ομοφοβικό bullying).
Αναγνώριση και άσκηση δικαιωμάτων. Όσον αφορά θέματα προστασίας της οικογένειας, δεν αναγνωρίζονται στα ομόφυλα ζευγάρια δικαιώματα, αντίστοιχα με αυτά που ισχύουν για τα ετερόφυλα (σύμφωνο συμβίωσης, περιουσιακά ή κληρονομικά δικαιώματα, φορολογική μεταχείριση, ασφαλιστικές παροχές, συνταξιο-

δότηση, υιοθεσία, κ.λπ.). Σύμφωνα με απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου («Βαλλιανάντος κ.ά. κατά Ελλάδας» αριθμ. προσφυγών 29381/2009 και 32684/2009), ο αποκλεισμός των ομόφυλων ζευγαριών από το πεδίο εφαρμογής του νόμου 3719/2008 και τη δυνατότητα σύναψης συμφώνου συμβίωσης συνιστά παραβίαση του άρθρου 8 (προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής) σε συνδυασμό με το άρθρο 14 (απαγόρευση διακρίσεων) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Σημαντικά είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ομογενεϊκές οικογένειες (Ομογενεϊκή οικογένεια είναι η οικογένεια που αποτελείται από δύο γονείς του ίδιου φύλου), κυρίως ως προς την αναγνώριση γονεϊκών δικαιωμάτων στον γονέα που δεν έχει έννομη (βιολογική ή θετή) σχέση με το παιδί (ληξιαρχικές εγγραφές, συμμετοχή σε σχολικές δραστηριότητες, πρόσβαση σε περίθαλψη κ.λπ.)" («Ποιον έχω απέναντι μου. Οδηγός διαφορετικότητας για δημοσίους υπαλλήλους με σκοπό την καταπολέμηση των διακρίσεων», ενότητα τέσσερα, σελ. 2).

Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε επίσης τις προκαταλήψεις και επιθετικές συμπεριφορές με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπο ένα άτομο με μη «αποδεκτή» ταυτότητα φύλου:

"Αλλαγή ταυτότητας φύλου. Η νομοθεσία που ισχύει στην Ελλάδα σήμερα δεν επιτρέπει την αλλαγή των στοιχείων αστυνομικής ταυτότητας διεμφυλικού ατόμου πριν την ολοκλήρωση της πλήρους ιατρικής διαδικασίας επαναπροσδιορισμού φύλου και την έκδοση της σχετικής δικαστικής απόφασης. Ωστόσο, όπως ήδη αναφέραμε, πολλά διεμφυλικά άτομα δεν επιθυμούν την ολοκλήρωση μιας τέτοιας ιατρικής διαδικασίας, ή δεν έχουν την οικονομική ή ψυχολογική δυνατότητα να την ολοκληρώσουν. Επιπλέον, ακόμη και στην περίπτωση που σκοπεύουν να την ολοκληρώσουν, πρόκειται για μια πολύ χρονοβόρα διαδικασία. Ως εκ τούτου, το πλέον χαρακτηριστικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν τα διεμφυλικά άτομα είναι η διαφορά που παρουσιάζουν τα στοιχεία της αστυνομικής τους ταυτότητας ή άλλου εγγράφου ταυτοποίησης, με την εξωτερική τους εμφάνιση.

Συναλλαγή με δημόσιες υπηρεσίες. Στην συναλλαγή τους με δημόσιες υπηρεσίες, κυρίως όταν απαιτείται επίδειξη της αστυνομικής ταυτότητας (εφορία, αστυνομία, στρατός, ταχυδρομεία κ.λπ.), πολύ συχνά τα διεμφυλικά άτομα έρχονται αντιμέτωπα με ειρωνικά, κακόβουλα, υβριστικά και επιθετικά σχόλια, που συνιστούν εξευτελισμό της προσωπικότητάς τους. Επιπλέον συναντούν δυσπιστία, πολλαπλές διαδικασίες διακρίβωσης στοιχείων, ακόμη και άρνηση συναλλαγών. Έχουν αυξημένες πιθανότητες να υποστούν αστυνομική αυθαιρεσία και προσαγωγές σύμφωνα με τον νόμο περί εκδιδόμενων προσώπων, χωρίς να υπάρχουν ενδείξεις ότι εκδίδονται. Όταν παρουσιάζονται στον στρατό για απαλλαγή στράτευσης, αντιμετωπίζουν κι εκεί ψυχολογική βία και προσβολές. Τέλος, προβλήματα αντιμετωπίζουν τα διεμφυλικά άτομα στην παροχή υπηρεσιών από τον δημόσιο τομέα, είτε στην εκπαίδευση, είτε στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, είτε στις ασφαλιστικές καλύψεις και στις προνοιακές παροχές.

Πρόσβαση στην απασχόληση. Ενώ υφίσταται νομοθεσία (ν. 3896/2010, άρθρο 3, παρ. 2β) που προστατεύει τα διεμφυλικά άτομα από διακρίσεις στην πρόσβαση στην απασχόληση και στην εργασία, στην πράξη, όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, οδηγούν τα άτομα αυτά σε πλήρη αποκλεισμό από την αγορά εργασίας.

Διαχείριση των προβλημάτων από τους δημοσίους υπαλλήλους. Όπως σε όλες τις περιπτώσεις διακρίσεων, αυτό που απαιτείται κυρίως είναι ενημέρωση και ευαισθητοποίηση. Πρέπει να γίνει κατανοητή η έννοια της ταυτότητας κοινωνικού φύλου και να γίνει σεβαστή η αυτοαντίληψη του καθενός για το φύλο του, ασχέτως των στοιχείων της αστυνομικής του ταυτότητας ή των λοιπών εγγράφων ταυτοποίησης. Όταν γίνεται αντιληπτή μια τέτοια περίπτωση πρέπει να τηρούνται οι ίδιες διαδικασίες με όλους τους υπόλοιπους πολίτες" (Ibid, ενότητα πέντε, σελ. 2).

104. Βλ. Παράρτημα VI.
105. Βλ. Παράρτημα VI.
106. Βλ. Παράρτημα VI.
107. Για τη συγκεκριμένη υποενότητα, εκτός από τις προσωπικές εμπειρίες και γνώσεις του γράφοντος, ελήφθησαν υπόψη «ILGA - Europe Glossary», όπ. π. / «Media Reference Guide - 9th Edition», όπ. π., σελ. 6-8, 10-12, 14-16, 18-21, 26-29, 35 / United Nation Higher Commissioner for Refugees (April 2013). «Resettlement Assessment Tool: Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Intersex Refugees», σελ. 10-11, 20. Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.refworld.org/pdfid/5163f3ee4.pdf>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015 / Gay & Lesbian Alliance Against Defamation - GLAAD (2011). «AN ALLY'S GUIDE TO TERMINOLOGY: Talking About LGBT People & Equality». Διαθέσιμος στην διεύθυνση <http://www.lgbtmap.org/file/allys-guide-to-terminology.pdf>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015 / Γαλανού Μαρίνα (2014). *Ταυτότητα και έκφραση φύλου. Ορολογία, διακρίσεις, στερεότυπα και μύθοι*. Αθήνα: Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών, σελ. 31-32, 47-50, 63-66, 93-94. Διαθέσιμος στην διεύθυνση <https://transgendersupportassociation.files.wordpress.com/2014/11/001-106-tautotita-kai-ekfrasi-filou.pdf>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015..
108. Βλ. υποενότητα 3.4. και τις υποσημειώσεις αυτής.
109. Οι Οργανώσεις και φορείς αυτοί ήταν: Αίτημα, Αντιγόνη, Γιατροί του Κόσμου, Διεθνής Αμνηστία, Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Ελληνικό Παρατηρητήριο Συμφωνιών του Ελσίνκι, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών, Ελληνικό Φόρουμ Προσφύγων, Κέντρο Ημέρας «Βαβέλ», Κίνηση Υπεράσπισης των Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών/στριών (Πάτρα), ΜΕΤΑδραση, Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων, Ομάδα Δικηγόρων για τα Δικαιώματα Προσφύγων και Μεταναστών, Ομάδα Νομικών για την Υπεράσπιση των Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών (Θεσσαλονίκη), Φόρουμ Μεταναστών Κρήτης, i-RED Ινστιτούτο για τα Δικαιώματα, την Ισότητα και την Ετερότητα, PRAKSIS και ο Συνήγορος του Πολίτη ως παρατηρητής (στο Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, (21 Μαρτίου 2012). Παρουσίαση αποτελεσμάτων πιλοτικής φάσης 1.10.2011-31.12.2011, Αθήνα, σελ. 1).
110. Για τη συγκεκριμένη ενότητα, εκτός από τις προσωπικές εμπειρίες και γνώσεις του γράφοντος, ελήφθησαν υπόψη United Nation Higher Commissioner for Refugees, «Resettlement Assessment Tool: Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Intersex Refugees», April 2013, σελ. 8-11, <http://www.refworld.org/pdfid/5163f3ee4.pdf>, τελευταία είσοδος 26 Μαρτίου 2015 / Gay & Lesbian Alliance Against Defamation - GLAAD, «AN ALLY'S GUIDE TO TERMINOLOGY: Talking About LGBT People & Equality», 2011, <http://www.lgbtmap.org/file/allys-guide-to-terminology.pdf>, τελευταία είσοδος 26 Μαρτίου 2015 / *Ταυτότητα και έκφραση φύλου. Ορολογία, διακρίσεις, στερεότυπα και μύθοι*, όπ. π., σελ. 31-32.

111. Για την υποενότητα αυτή βλ. Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας, χ.χ. «Πες το σ' εμάς. Οδηγός», σελ. 7-10, 14-15. Διαθέσιμο στην διεύθυνση http://media.wix.com/ugd/746f42_6c58d0791a8e4c00ad89f1b0bd6e460b.pdf, τελευταία είσοδος 26 Μαρτίου 2015 / Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, Ενημερωτικό Φυλλάδιο, χ.χ. σελ. 3-6.
112. Ο Συνήγορος του Πολίτη: "**Κατ'** εξαίρεση, μπορεί να ελέγξει και τη συμπεριφορά ιδιωτών ή/και ιδιωτικών φορέων **όταν:**
(...)
• Όταν εργαζόμενος/η στον ιδιωτικό τομέα υφίσταται δυσμενή μεταχείριση λόγω φύλου ή/και οικογενειακής κατάστασης. Ο Συνήγορος του Πολίτη εξετάζει υποθέσεις που αφορούν την άνιση μεταχείριση λόγω φύλου κατά την πρόσληψη, την έναρξη και τη λύση της σύμβασης εργασίας, τις συνθήκες εργασίας, την υπηρεσιακή εξέλιξη, την κατάρτιση, την αμοιβή, καθώς και την προστασία των εργαζόμενων κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της λοχείας και της άδειας ανατροφής παιδιού. Επιλαμβάνεται, επίσης, υποθέσεων όταν υφίσταται πρόβλημα σεξουαλικής παρενόχλησης ή/και προσβλητικής συμπεριφορά στον χώρο εργασίας και σχετίζεται με το **φύλο**" (Συνήγορος του Πολίτη, «Που παρεμβαίνουμε», http://www.synigoros.gr/?i=stp.el.faq_parembasi#fi26908, τελευταία είσοδος 31 Μαρτίου 2015).
113. Πολλές πληροφορίες και κατευθυντήριες γραμμές για το ζήτημα του διαδικτυακού/ηλεκτρονικού εκφοβισμού κατά LGBTQI+ ανθρώπων, αντλήθηκαν από: Accept ΛΟΑΤ Κύπρου - Dundalk Outcomers, 2014. «Ενάντια στον Ομοφοβικό Ηλεκτρονικό Εκφοβισμό. Ένας Οδηγός για νέους», Λευκωσία, σελ. 5-6, 14-15, 18. Διαθέσιμο στην διεύθυνση <http://lgbtcy.org/wp-content/uploads/2015/03/lgbtcy-eBook-el.pdf>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
114. Για την υποενότητα αυτή βλ. Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας, χ.χ. «Πες το σ' εμάς. Οδηγός», σελ. 7-10, 14-15. Διαθέσιμος στην διεύθυνση http://media.wix.com/ugd/746f42_6c58d0791a8e4c00ad89f1b0bd6e460b.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.

Πηγές

- Accept ΛΟΑΤ Κύπρου - Dundalk Outcomers (2014). «Ενάντια στον Ομοφοβικό Ηλεκτρονικό Εκφοβισμό. Ένας Οδηγός για νέους», Λευκωσία. Διαθέσιμο στην διεύθυνση <http://lgbtcb.org/wp-content/uploads/2015/03/lgbtCB-eBook-el.pdf>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Amnesty International, (2014). «The state decides who I am. Lack of legal gender recognition for transgender people in Europe». Διαθέσιμη στην διεύθυνση <https://www.amnesty.org/en/documents/EUR01/001/2014/en/>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Anti-Defamation League - ADL (2014). «DEFINITIONS RELATED TO SEXUAL ORIENTATION AND GENDER IDENTITY». Διαθέσιμοι στην διεύθυνση <http://www.adl.org/assets/pdf/education-outreach/definitions-related-to-sexual-orientation-and-gender-identity.pdf>, τελευταία σελίδα 01 Απριλίου 2015.
- Anti-Defamation League - ADL (2014). «TERMINOLOGY RELATED TO TRANSGENDER AND GENDER NON-CONFORMING IDENTITY». Διαθέσιμη στην διεύθυνση <http://www.adl.org/assets/pdf/education-outreach/terminology-related-to-transgender-and-gender-non-conforming-identity.pdf>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Γαλανού Μαρίνα, *Ταυτότητα και έκφραση φύλου. Ορολογία, διακρίσεις, στερεότυπα και μύθοι* (2014). Αθήνα: Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών. Διαθέσιμο στην διεύθυνση <https://transgendersupportassociation.files.wordpress.com/2014/11/001-106-tautotita-kai-ekfrasi-filou.pdf>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Γιαννακόπουλος Κώστας (2003). Πρόλογος στο Laquer Thomas, *Κατασκευάζοντας το φύλο. Σώμα και κοινωνικό φύλο από τους αρχαίους Έλληνες έως τον Φρόιντ*, μετάφρ. Πελαγία Μαρκέτου, Αθήνα: Πολύτροπον.
- Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας (χ. χ.). «Πες το σ' εμάς. Οδηγός», σελ. 7-10, 14-15. Διαθέσιμος στην διεύθυνση http://media.wix.com/ugd/746f42_6c58d0791a8e4c00ad89f1b0bd6e460b.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Consortium on the management of disorders of sex development (2006). «Clinical Guidelines for the Management of Disorders of Sex development in the Childhood», Intersex Society of North America, 2006, <http://www.accordalliance.org/dsdguidelines/clinical.pdf>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.

- Council of Europe (χ. χ.). «Compass» - «Manual on Human Rights Education with Young People», http://eycb.coe.int/compass/en/chapter_5/5_4.html, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Diamond Milton & Beh Hazel (χ.χ.). «Variations of Sex Development Instead of Disorders of Sex Development», Pacific Center For Sex And Society, University of Hawai'i at Mānoa, <http://www.hawaii.edu/PCSS/biblio/articles/2005to2009/2006-variations.html>. τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (χ. χ.). Ενημερωτικό Φυλλάδιο.
- Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (Απρίλιος 2013). «Ετήσια Έκθεση 2012», σελ. 1-2. Διαθέσιμη και στη διεύθυνση <http://rvrn.org/2013/04/%CE%B5%CF%84%CE%AE%CF%83%CE%B9%CE%B1-%CE%AD%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-2012/>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (02 Απριλίου 2014). «Ετήσια Έκθεση 2013», σελ. 5. Διαθέσιμη στην διεύθυνση <http://rvrn.org/wp-content/uploads/2014/04/Report2013final.pdf> τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (21 Μαρτίου 2012). «Παρουσίαση αποτελεσμάτων πιλοτικής φάσης 1.10.2011-31.12.2011», Αθήνα.
- European Union Agency for Fundamental Rights - FRA (2014). «EU LGBT survey. European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey. Main results». Διαθέσιμη στην διεύθυνση http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-eu-lgbt-survey-main-results_tk3113640enc_1.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Gay & Lesbian Alliance Against Defamation - GLAAD (2011). «AN ALLY'S GUIDE TO TERMINOLOGY: Talking About LGBT People & Equality». Διαθέσιμος στην διεύθυνση <http://www.lgbtmap.org/file/allys-guide-to-terminology.pdf>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Gay & Lesbian Alliance Against Defamation - GLAAD (2014). «Media Reference Guide - 9th Edition». Διαθέσιμος στην διεύθυνση http://www.glaad.org/sites/default/files/GLAAD%20MRG_9th.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Giddens A. (2002). *Κοινωνιολογία*, μετάφρ. - επιμέλ. Δημήτρης Γ. Τσαούσης, Αθήνα: Gutenberg.

- Giddens A. (2005). *Η μεταμόρφωση της Οικειότητας: Σεξουαλικότητα, αγάπη & ερωτισμός στις μοντέρνες κοινωνίες*, μετάφρ. Απόστολος Καλογιάννης, προλ. - επιστμ. - επίμ. Μπετίνα Ντάβου, Αθήνα: Πολύτροπον.
- Heywood Andrew (2007). *Εισαγωγή στην Πολιτική*, μετάφρ. Γιώργος Καράμπελας, Αθήνα: Πόλις.
- Human Rights Watch (2014). «“I’m Scared to Be a Woman”. Human Rights Abuses Against Transgender People in Malaysia». Διαθέσιμο στην διεύθυνση http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/malaysia0914_ForUpload.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Human Rights Watch (2014). «License to Harm. Violence and Harassment against LGBT People and Activists in Russia». Διαθέσιμη στην διεύθυνση http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/russia1214_ForUpload.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- In.gr, «Ο τρανσεξουαλισμός παύει να θεωρείται ψυχική ασθένεια στη Γαλλία», 12 Φεβρουαρίου 2010, <http://news.in.gr/science-technology/article/?aid=1105835>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association - Europe (July 2014). «ILGA - Europe Glossary». Διαθέσιμο στην διεύθυνση <http://www.ilga-europe.org/home/publications/glossary>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (10 Ιανουαρίου 2010). «Γιατί να μη παντρεύονται περισσότεροι από δύο;», συνέντευξη της Τζούντιθ Μπάτλερ στον Ματθαίο Τσιμιτάκη, <http://www.kathimerini.gr/381446/article/politismos/arxeio-politismoy/giati-na-mh-pantreyontai-perissoteroi-aro-dyo>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (19 Ιουλίου 2000). ΟΔΗΓΙΑ 2000/43/ΕΚ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 29ης Ιουνίου 2000 περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής.
- Συνήγορος του Πολίτη (2014). «Ποιον έχω απέναντι μου. Οδηγός διαφορετικότητας για δημοσίους υπαλλήλους με σκοπό την καταπολέμηση των διακρίσεων». Διαθέσιμος στην διεύθυνση <http://www.synigoros.gr/resources/web.pdf>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Συνήγορος του Πολίτη, «Που παρεμβαίνουμε», http://www.synigoros.gr/?i=stp.el.faq_parembasi#fi26908, τελευταία είσοδος 31 Μαρτίου 2015.
- Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών (27 Φεβρουαρίου 2010). «ΑΤΖΕΝΤΑ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΩΝ».

- The International Commission of Jurists and the International Service for Human Rights (March 2007). «Yogyakarta Principles on the Application of International Human Rights Law in relation to Sexual Orientation and Gender Identity». Διαθέσιμες στην διεύθυνση http://www.yogyakartaprinciples.org/principles_en.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- Transgender Europe - TGEU (August 2011). «“...And Others!” Argumentation Training for Transgender Inclusion in Europe - A ‘Good Practice’ Toolkit for Trans* Activists and Allies Working for Trans* Equality, Rights and Inclusion». Διαθέσιμο στη διεύθυνση, http://tgeu.org/sites/default/files/transgender_inclusion_argumentation_toolkit%20.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- United Nation Higher Commissioner for Refugees (April 2013). «Resettlement Assessment Tool: Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Intersex Refugees». Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.refworld.org/pdfid/5163f3ee4.pdf>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015
- United Nations General Assembly (17 November 2011). «Discriminatory laws and practices and acts of violence against individuals based on their sexual orientation and gender identity, Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights». Διαθέσιμη στην διεύθυνση http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Discrimination/A.HRC.19.41_English.pdf, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- World Health Organization (χ.χ.). «The ICD-10 Classification of Mental and Behavioral Disorders - Clinical descriptions and diagnostic guidelines». Διαθέσιμη στην διεύθυνση <http://www.who.int/classifications/icd/en/bluebook.pdf>, τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.
- World Health Organization (2015). «International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems 10th Revision (ICD-10)-2015-WHO Version for ;2015», Chapter V Mental and behavioural disorders (F00-F99), Disorders of adult personality and behavior (F60-F69), F64 - Gender identity disorders, <http://apps.who.int/classifications/icd10/browse/2015/en#/F64.0>. τελευταία είσοδος 01 Απριλίου 2015.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

«Ψυχολογικές επιπτώσεις της ομοφοβίας/τρανσφοβίας»

Εύα Σπίνου

Εισαγωγή

Το θέμα της σεξουαλικότητας στην σύγχρονη ελληνική κοινωνία εξακολουθεί να αποτελεί ένα θέμα ταμπού, φορτισμένο με αρκετά στερεότυπα και προκαταλήψεις. Αυτό που δεν μπορεί να εκφραστεί ανοιχτά γίνεται αντιληπτό ως κάτι ντροπιαστικό. Όταν οι γονείς είτε αποτυγχάνουν, είτε αρνούνται να μιλήσουν ανοιχτά για κάποιο θέμα, είτε για την σεξουαλικότητα ή για κάποιο οικογενειακό μυστικό, η ντροπή είναι αυτή που κλείνει τα στόματά τους. Όταν τα ΜΜΕ προσφέρουν ελάχιστους LGBTQI+ χαρακτήρες που να είναι περήφανοι για την ταυτότητά τους ή οι εκπαιδευτικοί φορείς αποτυγχάνουν να μπουν σε έναν ανοιχτό διάλογο για τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου, αυτή η εκκωφαντική σιωπή το μόνο που κάνει είναι να ενισχύει και να επικυρώνει το τοξικό αίσθημα ντροπής. Ως συνέπεια τούτου, διαιωνίζεται όχι μόνο ένας φαύλος κύκλος μύθων και στερεοτύπων γύρω από τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου, αλλά και η περιθωριοποίηση των LGBTQI+ ατόμων.

Σε αυτό το κεφάλαιο θα εξετάσουμε από ψυχολογική σκοπιά, την θέση των LGBTQI+ ατόμων μέσα σε μια ετεροσεξιστική κοινωνία και τις ψυχοσυναισθηματικές της επιπτώσεις και θα αναλύσουμε την έννοια του τραύματος και της μετατραυματικής διαταραχής άγχους (ΜΤΔΑ). Ξεκινώντας, θα δώσουμε μια ερμηνεία κάποιων βασικών εννοιών, έτσι ώστε να υπάρχει μια κοινή αφετηρία κατανόησης ως προς το περιεχόμενο και την ουσία του συγκεκριμένου κεφαλαίου.

1. Σεξουαλικότητα

Υπάρχουν 4 βασικοί παράγοντες που καθορίζουν την ανθρώπινη σεξουαλικότητα:

1. *Το βιολογικό φύλο* - γεννητικά όργανα, χρωμοσώματα, γονίδια, ορμόνες, κλπ.
2. *Η ταυτότητα φύλου* - Η εσωτερική και υποκειμενική αίσθηση του φύλου. Μπορεί να συμβαδίζει ή όχι με το φύλο που αποδόθηκε κατά την γέννηση.

3. *Το κοινωνικό φύλο (Έκφραση φύλου)* - Η συμμόρφωση ή μη με τα κοινωνικά συμβατικά πρότυπα για την θηλυκή και αρσενική συμπεριφορά. Στο κοινωνικό φύλο περιλαμβάνονται όλες οι κοινωνικές συμπεριφορές και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά (στάση σώματος, τρόπος ομιλίας, τρόπος σκέψης, περπατήματος, χρήση γλώσσας, ντύσιμο, κομμώσεις) που θεωρούνται αποκλειστικά ή κυρίαρχα για το κάθε φύλο. Αυτά τα χαρακτηριστικά διαμορφώνονται και επιβάλλονται από το εκάστοτε κοινωνικό πλαίσιο. Για παράδειγμα, τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα με ροζ έντυναν τα αγόρια και με μπλε τα κορίτσια. Το ροζ ήταν η «παιδική» έκδοση του κόκκινου, του χρώματος που συνδεόταν με το πάθος και τον ανδρισμό. Στη Βρετανία μάλιστα, οι στολές των στρατιωτών ήταν κόκκινες, γι' αυτό πολλοί θεωρούσαν ότι ένα αγόρι αρμόζει να το ντύνουν μόνο με ροζ. Το γαλάζιο, από την άλλη, θεωρείτο ένα απαλό, ντελικάτο χρώμα, που ταίριαζε καλύτερα σε ένα κορίτσι από το έντονο ροζ.

4. *Ο σεξουαλικός προσανατολισμός* - Η διαρκής συναισθηματική, ερωτική ή/και σεξουαλική έλξη προς άτομα του άλλου φύλου, του ίδιου φύλου ή και των δύο φύλων. Ο σεξουαλικός προσανατολισμός περιγράφει το μοτίβο της σεξουαλικής έλξης, συμπεριφοράς και ταυτότητας. Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να επαναλάβουμε ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός δεν είναι επιλογή. Είναι ένα έμφυτο χαρακτηριστικό το οποίο *δεν διδάσκεται, δεν μαθαίνεται, δεν «κολλάει», δεν «θεραπεύεται».*

2. Σεξισμός: Το θεμέλιο της ομοφοβίας/τρανσφοβίας

«Σεξισμό ονομάζουμε το σύνολο των προκαταλήψεων και συμπεριφορών που πηγάζουν από τη βίαη - δηλαδή, αυθαίρετα άνιση - δυσιστική ιδεολογία, η οποία βασίζεται στο διαχωρισμό των φύλων σε αρσενικό και θηλυκό.

Έτσι το ένα εκ των δύο φύλων θεωρείται βιολογικά, ηθικά, διανοητικά και πνευματικά υποδεέστερο του άλλου, επιτρέποντας, ή και θεσμοθετώντας, τις εναντίον του συστηματικές διακρίσεις, αρνητικές ή φοβικές κρίσεις, φυσικούς περιορισμούς ή και εκδηλώσεις μίσους» (Φύλο Συκής, 27 Νοεμβρίου 2012).

Με βάση λοιπόν, τον σεξισμό, ένας ομοφυλόφιλος άνδρας θεωρείται ότι έχει προδώσει το προνόμιό του ως κυρίαρχο αρσενικό και έχει «καταπέσει» στο στάτους μιας γυναίκας, άρα σε ένα κατώτερο στάτους. Ως προδότης λοιπόν, πρέπει να τιμωρηθεί και να αφανιστεί, καθώς αποτελεί απειλή για την διαιώνιση της ανδρικής κυριαρχίας. Το ίδιο ισχύει και για μια τρανς γυναίκα, η οποία αφού «απαρνήθηκε» το προνόμιο του να γεννηθεί με αρσενικά βιολογικά χαρακτηριστικά, επέλεξε να «καταπέσει» και εκείνη στην κατώτερη κατάσταση της γυναίκας.

Από την άλλη, μία λεσβία, αφού δεν εξαρτάται σεξουαλικά και οικονομικά από έναν άντρα, αποτελεί απειλή για την πυρηνική οικογένεια και για την ανδρική κυριαρχία καθεαυτή. Ένας τρανς άντρας δεν θεωρείται «αληθινός» άντρας, αφού η βιολογική του προέλευση είναι θηλυκή και άρα δεν μπορεί να διεκδικεί και τα αντίστοιχα προνόμια.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να καταστήσουμε σαφές ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η ταυτότητα φύλου είναι δύο διαφορετικές έννοιες και δεν συνδέονται. Ο σεξουαλικός προσανατολισμός έχει να κάνει με το ποιο/α φύλο/α μας ελκύει/-ουν συναισθηματικά και σεξουαλικά, ενώ η ταυτότητα φύλου έχει να κάνει με το πώς αντιλαμβανόμαστε το δικό μας φύλο εσωτερικά και υποκειμενικά. Για παράδειγμα, μια τρανς γυναίκα μπορεί να έχει είτε ετεροφυλόφιλο είτε ομοφυλόφιλο είτε αμφιφυλόφιλο σεξουαλικό προσανατολισμό. Μέσα από το πρίσμα του σεξισμού, όμως, υπάρχει η τάση του να γίνονται τα πράγματα αντιληπτά μέσα από δίπολα: άνδρας - γυναίκα, ετεροφυλόφιλος - ομοφυλόφιλος και πάντα το πρώτο σκέλος του διπόλου είναι το κυρίαρχο, το ανώτερο.

Εξίσου σημαντικό είναι και να διαχωρίσουμε τον σεξουαλικό προσανατολισμό από την έκφραση φύλου. Η έκφραση φύλου, δηλαδή το πώς κανείς συμπεριφέρεται, ντύνεται, μιλάει κλπ. δεν συνδέεται απαραίτητα με τον σεξουαλικό προσανατολισμό του. Υπό το πρίσμα του σεξισμού όμως, οτιδήποτε ξεφεύγει από τα στενά όρια του πώς *πρέπει* να ντύνεται, να συμπεριφέρεται, τι κόμμωση να έχει κλπ. ανάλογα με το φύλο στο οποίο ανήκει κάποιος/α, αυτόματα σημαίνει ότι κάτι δεν πάει καλά και αυτό το άτομο πρέπει είτε να επανακληθεί στην - καθεστηκυία - τάξη ή να εξοστρακιστεί ή να τιμωρηθεί.

3. Ετεροσεξισμός ή Ιδεολογία της Ετεροκανονικότητας;

Υποστηρίζει ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ή πρέπει να είναι ετεροφυλόφιλοι, ότι η ετεροφυλοφιλία είναι ανώτερη και η ομοφυλοφιλία κατώτερη.

Ο ετεροσεξισμός παράγει προνόμια τα οποία παρέχουν θεσμικές, νομικές και κοινωνικές ελευθερίες που αποδίδονται αυτόματα.

– Θεσμικές Ελευθερίες: Οι ετεροφυλόφιλοι μπορούν να δουλεύουν και να νοικιάζουν σπίτι χωρίς φόβο απόλυσης ή έξωσης λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού ή/και της ταυτότητας φύλου τους. Μπορούν να υιοθετούν παιδιά και να γίνονται δεκτοί σε θρησκευτικές πρακτικές.

– Νομικές Ελευθερίες: Οι ετεροφυλόφιλοι έχουν δικαίωμα γάμου, από τον οποίο απορρέουν φοροαπαλλαγές, επισκέψεις στο νοσοκομείο ως συγγενείς πρώτου βαθμού, δικαίωμα αίτησης κηδεμονίας των παιδιών μετά το διαζύγιο.

– Κοινωνικές Ελευθερίες: Οι ετεροφυλόφιλοι μπορούν να κρατούν από το χέρι και να φιλούν τους αγαπημένους τους χωρίς να ανησυχούν για την σωματική τους ακεραιότητα ή για επικριτικά σχόλια από τους γύρω τους.

Τα προνόμια αυτά διδάσκουν τα LGB άτομα ότι παραπλανώντας τους άλλους ώστε να τα θεωρούν ετεροφυλόφιλα είναι ο μοναδικός τρόπος για να ζήσουν. Η ειλικρίνεια επιφέρει την απειλή της απόρριψης, της απομόνωσης, ακόμα και της τιμωρίας. Ως αποτέλεσμα, τα LGB άτομα μπορούν να βιώσουν κάποιο βαθμό πένθους από την απώλεια αυτών των προνομίων και η έκφραση αυτού του πένθους μπορεί να κυμαίνεται από απλή δυσθυμία έως μείζονα κατάθλιψη.

4. Κοινωνική και Πολιτισμική κακοποίηση

Η ομοφοβία και ο ετεροσεξισμός έχουν καταστροφικές και περίπλοκες ψυχολογικές και ψυχοσεξουαλικές επιπτώσεις, προκαλώντας ντροπή και ενοχές, τόσο βαθιές όσο και αυτές που προκαλεί η σεξουαλική κακοποίηση. Η έκφραση της ομοφοβίας και του ετεροσεξισμού μέσω του κοινωνικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος περιλαμβάνει χρόνιες λεκτικές, συναισθηματικές, ψυχολογικές και μερικές φορές σεξουαλικές επιθέσεις εναντίον της έκφρασης φύλου ενός ατόμου, εναντίον των σεξουαλικών αισθημάτων του και των συμπεριφορών του. Επίσης, περιλαμβάνει τον χλευασμό μέσω του εξευτελισμού, προσβλητική γλώσσα, σεξιστικά αστεία και αισχρολογίες. Αυτές οι επιθέσεις μπορεί να κατευθύνονται σε ένα LGBTQI+ άτομο είτε άμεσα είτε έμμεσα.

Το να μην αποκηρύσσεις ομοφοβικές/τρανσφοβικές φραστικές επιθέσεις είναι μια άλλη μορφή - έμμεσης - κακοποίησης. Για ένα LGBTQI+ άτομο, αλλά και για ένα οποιοδήποτε κακοποιημένο άτομο, το γεγονός ότι δεν το προστάτευσαν είναι μερικές φορές πιο προσβλητικό και πιο μειωτικό από την ίδια την αρχική κακοποίηση. Αυτά τα άτομα εσωτερικεύουν το μήνυμα ότι δεν είναι άξια προστασίας και ότι κανείς δεν θα τα υπερασπιστεί. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το να νιώθουν αόρατα, ότι δεν έχουν το δικαίωμα να υπάρχουν και ότι αν εκφράσουν τον εαυτό τους, θα βιώσουν την απόρριψη και την μοναξιά.

Μέσα από την μελέτη της σε κακοποιημένα παιδιά, η Terr (1991) διαφοροποίησε το «μονομιάς τραύμα» (“single-blow” trauma) από τα «επαναλαμβανόμενα τραύματα» (“repeated traumas”). Ανέφερε χαρακτηριστικά ότι όσο τραυματικό και αν είναι το γεγονός του «μονομιάς τραύματος» (π.χ. βιασμός, αυτοκινητιστικό ατύχημα κλπ.) οι τραυματικές εμπειρίες που επιφέρουν τα σοβαρότερα ψυχολογικά συμπτώματα και ψυχιατρικές διαταραχές είναι τα παρατεταμένα και επαναλαμβανόμενα τραύματα, τα οποία μερικές φορές μπορεί να επεκτείνο-

νται για πολλά χρόνια (π.χ. παιδική κακοποίηση, αντιμετώπιση σοβαρής χρόνιας ασθένειας κλπ.).

Υπάρχουν τέσσερις βασικοί άξονες μέσα από τους οποίους λειτουργεί η κοινωνική και πολιτισμική κακοποίηση απέναντι σε LGBTQI+ άτομα, λαμβάνοντας την μορφή επαναλαμβανόμενου τραύματος:

1) Η πεποίθηση ότι η ομοφυλοφιλία ισούται με ενήλικο σεξ:

Επειδή οι άνθρωποι συνήθως συνδέουν την LGB ταυτότητα με ενήλικη σεξουαλική συμπεριφορά, όταν σκέφτονται ότι ένα παιδί μπορεί να είναι LGB, τότε του προβάλλουν ενήλικη σεξουαλικότητα, κάτι που είναι άστοχο και απρεπές. Το να θεωρείς ότι ένα παιδί είναι LGB δεν υπονοεί περισσότερη ή λιγότερη σεξουαλικότητα από το να θεωρείς ότι είναι ετεροφυλόφιλο (Savin-Williams, 2005). Κάποιοι θεωρούν ότι τα παιδιά είναι ασεξουαλικά ή απλά δεν τα σκέφτονται καθόλου ως σεξουαλικά. Παρ' όλα αυτά σκεφτόμαστε τα παιδιά ως ρομαντικά, όταν κρατιούνται χεράκι-χεράκι ή ακόμα και όταν φιλιούνται. Δεν σεξουαλικοποιούμε τα φλερτ που συμβαίνουν στο δημοτικό αλλά τα δικαιολογούμε ως «υγιή» εξάσκηση για την εφηβεία και αργότερα για τον γάμο. Ρωτάμε τα κοριτσάκια εάν έχουν ερωτευτεί τον δάσκαλό τους ή τα αγοράκια εάν τα «έχουν φτιάξει» με κάποιο κορίτσι. Αργότερα αποδεχόμαστε το ότι ένα κοριτσάκι μπορεί να αγκαλιάζεται με ένα άλλο κοριτσάκι χωρίς να βάλουμε ταμπέλα ότι είναι λεσβία ή αμφιφυλόφιλο. Ανεχόμαστε όταν δύο αγοράκια της πρώτης δημοτικού κρατιούνται χεράκι-χεράκι. Τίποτα από όλα αυτά δεν θεωρείται σεξουαλικό διότι επιμένουμε ότι τα παιδιά δεν μπορεί να είναι σεξουαλικά. Αλλά η λανθάνουσα υπόθεση σε όλες αυτές τις περιπτώσεις είναι ότι το παιδί θα μεγαλώσει και θα γίνει ετεροφυλόφιλο και το ότι ενθαρρύνουμε ή ότι επιτρέπουμε αυτές τις συμπεριφορές των παιδιών θεωρείται αποδεκτό, επειδή όλοι αναγνωρίζουμε ότι η ετεροφυλοφιλία περιλαμβάνει περισσότερα στοιχεία από την ενήλικη σεξουαλική συμπεριφορά: το συναίσθημα, τον ρομαντισμό, την τρυφερότητα. Η ομοφυλοφιλία από την άλλη πλευρά θεωρείται ως *μόνο* σεξουαλική συμπεριφορά αντί για μια πολυπρόσωπη ταυτότητα, που περιλαμβάνει τρυφερότητα, ρομαντικά συναισθήματα, αγάπη, όπως και η ετεροφυλοφιλία. Οπότε, όταν ένα παιδί ή νέος/α έφηβος εκφράσει ρομαντικά συναισθήματα προς κάποιον του ίδιου φύλου αντιδρούμε σεξουαλικοποιώντας τον. Οι συνέπειες αυτής της σεξουαλικοποίησης της έλξης από το ίδιο φύλο κάνει την ίδια ζημιά στα παιδιά όπως και σε οποιοδήποτε παιδί που υπερσεξουαλικοποιείται. Αυτά τα παιδιά δεν είναι αναπτυξιακά έτοιμα να διαχειριστούν αυτήν την ενήλικη σεξουαλικότητα. Οι αρνητικές επιπτώσεις της έκθεσης ενός παιδιού σε αυτήν την πρώιμη σεξουαλική κακοποίηση - είτε προφανή είτε συγκαλυμμένη - θα είναι αίσθημα ντροπής, πεποίθηση ότι το σφάλμα είναι δικό τους, αυτοκαταστροφική συμπεριφορά, κατάθλιψη, χαμηλή αυτο-

εκτίμηση, θυμός είτε προς τον εαυτό του είτε προς τους άλλους και ανικανότητα να εμπιστευτεί τους άλλους (Kort, 2008).

2) Διακρίσεις με βάση το κοινωνικό φύλο:

Τα παιδιά ή οι έφηβοι μπορεί να νιώθουν έντονη έλξη από την συμπεριφορά του αντίθετου φύλου την οποία θέλουν να υιοθετήσουν. Μπορεί επίσης να παρατηρήσουν κάτι από το ίδιο φύλο που τους έλκει συναισθηματικά αλλά δεν έχουν κάποιον να το μοιραστούν και, αν το μοιραστούν, μπορεί να τους αντιμετωπίσουν με περιφρόνηση ή άρνηση. Κατακλύζονται από αυτά τα συναισθήματα και τις σκέψεις χωρίς να έχουν κάποια θετική διέξοδο για να τα εκτονώσουν. Για αυτά τα άτομα τα συμπτώματα μετατραυματικής διαταραχής άγχους προέρχονται από το ότι πρέπει να κρατήσουν όλη αυτή την σημαντική και συγκινησιακά υψηλά φορτισμένη πληροφορία μέσα τους. Επιπλέον, η πατριαρχική και ετεροσεξιστική κοινωνία τιμωρεί τα LGBTQI+ άτομα όταν δεν συμμορφώνονται με τους άκαμπτους κοινωνικούς σεξουαλικούς ρόλους, οι οποίοι επιβάλλουν ότι μόνο το αντίθετο φύλο μπορεί να αποτελεί το αντικείμενο του πόθου και της επιθυμίας σου τόσο σεξουαλικά όσο και συναισθηματικά.

Τα αγόρια τείνουν να ντροπιάζονται και να μειώνονται πιο συχνά σε σχέση με τα κορίτσια, όταν δεν συμμορφώνονται με τον κοινωνικό ρόλο του φύλου τους. Το να είσαι άνδρας είναι μια προνομιακή κατάσταση και οτιδήποτε άλλο θεωρείται κατώτερο. Από την άλλη, τα κορίτσια πολλές φορές επιβραβεύονται όταν υιοθετούν συμπεριφορές και ενδιαφέροντα του αντίθετου φύλου. Για παράδειγμα είναι εντάξει για τα κορίτσια να είναι «αγοροκόριτσα» για μια περίοδο (με την λανθάνουσα υπόθεση ότι απλά είναι μια «φάση» και θα περάσει), ενώ στα αγόρια δεν επιτρέπεται καθόλου και ποτέ να παρουσιάζουν «κοριτσίστικη» συμπεριφορά, καθώς θεωρείται άκρως υποτιμητική. Τα παιδιά καθαυτά δεν έχουν κάποιο εγγενές πρόβλημα με την έκφραση φύλου τους (Baker, 2002). Η σύγχυση και τα προβλήματα έρχονται από έξω, όταν οι άλλοι προσπαθούν να τους πλάσουν και να τους μάθουν τον «σωστό» τύπου αρσενικού ή θηλυκού που *πρέπει* να είναι. Αυτά τα παιδιά ή οι έφηβοι μπορεί να είναι ετεροφυλόφιλα ή μη, μπορεί η ταυτότητα φύλου τους να συμφωνεί με το φύλο που τους αποδόθηκε κατά την γέννηση (cisgender) μπορεί και να μην συμφωνεί (transgender). Όπως ήδη έχουμε πει, η έκφραση φύλου δεν συνδέεται αναγκαστικά με τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή/και την ταυτότητα φύλου.

3) Σύνδεση ομοφυλοφιλίας με παιδεραστία:

Ένας από τους πιο επιζήμιους μύθους είναι ότι η ομοφυλοφιλία και η παιδεραστία συνδέονται. Αυτή είναι η χειρότερη μορφή κοινωνικής και πολιτισμικής ομοφοβικής κακοποίησης που υφίστανται τα παιδιά (ιδίως τα αγόρια): «Να προ-

σέχουν τους ανώμαλους ομοφυλόφιλους που θέλουν να τα αποπλανήσουν». Η παιδεραστία αποτελεί μια διαστροφή, όπου το άτομο χρειάζεται ένα παιδί ή την νοητική εικόνα ενός παιδιού για να πετύχει σεξουαλική ικανοποίηση. Ένας παιδεραστής σπάνια βιώνει σεξουαλική επιθυμία για ενηλίκους (ανεξαρτήτως φύλου). Η πλειοψηφία είναι ετεροφυλόφιλοι - ακόμα και αυτοί που κακοποιούν παιδιά του ίδιου φύλου. Αυτό που τους ερεθίζει σεξουαλικά είναι το νεαρό της ηλικίας, όχι το φύλο. Για τους παιδεραστές το φύλο του παιδιού δεν έχει μεγάλη σημασία. Ο πιο σημαντικός παράγοντας είναι η *προσβασιμότητα* (Salter, 2004). Για αυτό και τα περισσότερα περιστατικά συμβαίνουν σε κοινότητες ή μέρη όπου οι παιδεραστές έχουν μεγάλη προσβασιμότητα σε παιδιά και συνήθως κατέχουν θέσεις κύρους και τους εμπιστεύονται τόσο τα παιδιά όσο και οι οικογένειές τους. Μπορεί να είναι ιερείς, δάσκαλοι, προπονητές κλπ.

4) Πνευματική/θρησκευτική κακοποίηση:

Ένας άλλος τομέας όπου πολλά LGBTQI+ άτομα δεν νιώθουν την αίσθηση του ανήκειν είναι η θρησκεία. Εξαιτίας της ζημιάς που έχουν προκαλέσει πολλές θρησκείες στην διαδικασία ανάπτυξης του LGBTQI+ εαυτού, αυτά τα άτομα δεν μπορούν να ζητήσουν πνευματική καθοδήγηση. Δεν νιώθουν απομονωμένα μόνο από τους άλλους ανθρώπους αλλά και από την ύψιστη δύναμη στην οποία μπορεί να πιστεύουν, καθώς και από οποιοδήποτε άτομο με θρησκευτική ή πνευματική ιδιότητα. Έτσι, στρέφονται στην ψυχοθεραπεία και συχνά ζητούν από τον θεραπευτή τους πνευματική καθοδήγηση. Ο Amico (2003) επισημαίνει τις διαφορές ανάμεσα στην έννοια της θρησκείας και της πνευματικότητας. Υποστηρίζει ότι η εικόνα των LGBTQI+ ατόμων για την έννοια της πνευματικότητας είναι πιο θετική σε σχέση με την εικόνα που έχουν για την θρησκεία. Επίσης, τα LGBTQI+ άτομα δεν νιώθουν τόσο ευπρόσδεκτα στην θρησκεία που ανήκουν, ενώ αντιθέτως, νιώθουν πιο άνετα μιλώντας και αναζητώντας θέματα που άπτονται της πνευματικότητας γενικότερα. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνει:

«Το να αγνοήσουμε την πνευματική/θρησκευτική κακοποίηση είναι σαν να αγνοούμε την σεξουαλική, σωματική ή συναισθηματική κακοποίηση, ως μέρος της θεραπευτικής διαδικασίας» (pp. 18).

5. Εσωτερικευμένη ομοφοβία/τρανσφοβία

Οι LGBTQI+ μπορεί να εσωτερικεύσουν την ομοφοβία/τρανσφοβία, προβάλλοντας εσωτερικά τις κοινωνικές πεποιθήσεις. Τα παιδιά (και οι ενήλικοι) βομβαρδίζονται με μηνύματα από την εκκλησία, από τους πολιτικούς, από τα σχολεία, από τους συνομηλικούς τους και από την οικογένειά τους ότι το να είσαι LGBTQI+ είναι ηθικά λάθος, αμαρτία και απαγορευμένο και, σε ένα επίπεδο, εσωτερικεύ-

ουν αυτό το μήνυμα. Το αίσθημα ντροπής και ενοχής είναι τόσο βαθύ που γίνεται μέρος της ταυτότητάς τους. Έτσι λοιπόν, έχουν μάθει ότι η σεξουαλικότητά τους είναι δικό τους σφάλμα και ότι αν το πουν σε κάποιον θα πάθουν κακό είτε ψυχολογικά είτε σωματικά είτε λεκτικά ή συναισθηματικά. Η σιωπή επιβραβεύεται από την κοινωνία μας και το να κρύβεσαι γίνεται τρόπος ζωής. Τα αισθήματα ντροπής, φόβου και μυστικοπάθειας που βιώνουν οι LGBTQI+, οδηγούν στην απομόνωση, στην μοναξιά, στο να νιώθουν αβοήθητοι και χωρίς ελπίδα.

Οι LGBTQI+ που δεν νιώθουν άνετα με τον σεξουαλικό προσανατολισμό τους ή/και την ταυτότητα φύλου τους προσκολλώνται στα κοινωνικά στερεότυπα και αυτό έχει ως αποτέλεσμα ένα αίσθημα απέχθειας του εαυτού, χαμηλής αυτοεκτίμησης και κατωτερότητας. Η εσωτερικευμένη ομοφοβία/τρανσφοβία είναι εσωτερικευμένη ντροπή του να είσαι LGBTQI+ - μια εσωτερίκευση αυτού που μεγαλώνοντας έμαθες να απεχθάνεσαι και να θεωρείς κακό.

6. Πώς η ομοφοβία πληγώνει όλους μας (Blumenfeld, 1992)

«Δεν χρειάζεται να είναι κανείς LGBTQI+ για να επηρεαστεί αρνητικά από την ομοφοβία. Παρά το γεγονός ότι η ομοφοβία πληγώνει άμεσα τα LGBTQI+, κάνει κακό και στους ετεροφυλόφιλους.

Η ομοφοβία:

- 1) παρεμποδίζει την ικανότητα των ετεροφυλόφιλων να σχηματίσουν κοντινές, οικείες σχέσεις με άτομα του ίδιου φύλου, από φόβο ότι θα προσληφθούν ως ομοφυλόφιλοι ή αμφιφυλόφιλοι.*
- 2) κλειδώνει τους ανθρώπους σε άκαμπτους ρόλους φύλου που εμποδίζουν την προσωπική έκφραση και δημιουργικότητα.*
- 3) χρησιμοποιείται συχνά για να στιγματίσει ετεροφυλόφιλους είτε ως «γονείς ομοφυλόφιλων», «παιδιά ομοφυλόφιλων», «φίλους ομοφυλόφιλων», «αδέρφια ομοφυλόφιλων» κλπ.*
- 4) διακινδυνεύει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια αναγκάζοντας ανθρώπους να φέρονται με τρόπο απεχθή που πάει ενάντια στην βασική τους ανθρωπιά.*
- 5) συνδυασμένη με την φοβία για το σεξ, έχει σαν αποτέλεσμα την αφάνεια της σεξουαλικής ζωής των LGBTQI+ ατόμων και της σεξουαλικότητάς τους, αποκρύπτοντας πληροφορίες ζωτικής σημασίας από τους νέους. Τέτοιοι αφανισμοί πληροφοριών είναι εν μέρει υπεύθυνοι και για την εξάπλωση του HIV/AIDS και άλλων σεξουαλικά μεταδιδόμενων ασθένειών.*

6) είναι ένας από τους λόγους που οι νέοι εμπλέκονται πρόωρα σε σεξουαλικές σχέσεις, οδηγώντας σε εφηβικές εγκυμοσύνες και στην διάδοση σεξουαλικώς μεταδιδόμενων νοσημάτων. Νέοι άνθρωποι, κάθε σεξουαλικού προσανατολισμού, συχνά πιέζονται να αποδείξουν την ετεροφυλοφιλία τους και την «κανονικότητά» τους.

7) εμποδίζει μερικά LGBTQI+ άτομα να αναπτύξουν μια αυθεντική ταυτότητα, αίσθησης του εαυτού και προσθέτει πίεση να παντρευτούν που με την σειρά του δημιουργεί στρες και πόνο στους εαυτούς τους, στους συντρόφους και στα παιδιά τους.

8) εμποδίζει την εκτίμηση άλλων ειδών διαφορετικότητας, κάνοντας ανασφαλή την ζωή για όλους, γιατί ο καθένας έχει ατομικά χαρακτηριστικά που δεν θεωρούνται κυρίαρχα ή κοινωνικά συμβατά. Όταν ένας από εμάς υποστεί μειωτική συμπεριφορά, τότε όλοι μας μειωνόμαστε.

Δουλεύοντας με την ομοφοβία, δεν στηρίζεις μόνο τα δικαιώματα μιας περιθωριοποιημένης ομάδας, αλλά αγωνίζεσαι για μια κοινωνία που δέχεται και τιμά τους πάντες».¹¹⁵

7. Μετατραυματική Διαταραχή Άγχους (ΜΤΔΑ)

Το μετατραυματικό άγχος είναι μια ψυχολογική κατάσταση που μπορεί να εμφανιστεί σε κάθε άτομο που είχε άμεση εμπειρία ή ήταν μάρτυρας σε καταστάσεις που είτε απείλησαν τη δική του ζωή ή εκείνη κάποιου άλλου είτε το τραυμάτισαν ψυχολογικά. Τέτοιες καταστάσεις συνήθως είναι ο πόλεμος, οι φυσικές καταστροφές και οι τρομοκρατικές ενέργειες, όπως επίσης και σοβαρά δυστυχήματα ή βίαιες επιθέσεις, όπως ο βιασμός ή η παιδική κακοποίηση. Τα άτομα που υποφέρουν από μετατραυματικό άγχος συχνά έχουν μια αίσθηση επαναβίωσης της εμπειρίας (flashback), δυσκολεύονται να κοιμηθούν και νιώθουν αποκομμένα από την πραγματικότητα. Αυτά τα συμπτώματα μπορεί να είναι τόσο έντονα και να εμφανίζονται τόσο συχνά, ώστε να έχουν άμεσο αρνητικό αντίκτυπο στην κοινωνική, επαγγελματική ή άλλη σημαντική περιοχή της λειτουργικότητάς τους.

7.1. Ιστορία του συνδρόμου

Κατά την διάρκεια του Αμερικανικού Εμφυλίου πολέμου, λόγω της εμφάνισης στους στρατιώτες που μετείχαν στις πολεμικές επιχειρήσεις συμπτωμάτων του αυτόνομου νευρικού συστήματος που συνδέονταν με την καρδιά (ταχυκαρδία, εφίδρωση, θωρακικά άλγη, αίσθημα παλμών στο στήθος, νευρικότητα, ανεξήγητο άγχος, διαταραχές του ύπνου) περιγράφηκε από τον στρατιωτι-

κό ιατρό Jacob DaCosta το σύνδρομο «η καρδιά του στρατιώτη» ή «ευερέθιστη καρδιά». Αργότερα κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, το ίδιο σύνδρομο αναφέρθηκε ως «σοκ των οβίδων» και αποδόθηκε σε πιθανές εγκεφαλικές βλάβες από τις εκρήξεις των οβίδων κοντά στους στρατιώτες. Στις αρχές του 20ού αιώνα, κάτω από την έντονη επίδραση της ψυχανάλυσης στις ΗΠΑ, το σύνδρομο ονομάστηκε «τραυματική νεύρωση», ενώ η ανάλογη συμπτωματολογία που αναπτύχθηκε σε βετεράνους του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου, σε επιζήσαντες από τα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης και από τις ατομικές βόμβες στην Ιαπωνία ονομάστηκε «επιχειρησιακή κόπωση» ή «νεύρωση της μάχης». Το μετατραυματικό σύνδρομο καθορίστηκε με τη σημερινή έννοια έπειτα από τη μεγάλη νοσηρότητα που παρατηρήθηκε στους βετεράνους του Βιετνάμ.

Μεγάλο μέρος της γνώσης και της θεραπείας της μετατραυματικής διαταραχής στις μέρες μας προέρχεται από τις αρχικές αυτές έρευνες που εστίαζαν στα βιώματα των βετεράνων του πολέμου στο Βιετνάμ. Εκείνοι παρουσίαζαν έντονο συναισθηματικό στρες που σχετιζόταν με τον πόλεμο, σε ιδιαίτερα οξεία μορφή.

«Η απρόβλεπτη πολεμική τακτικών των Βιετκόνγκ, η αγωνιώδης δυσκολία να διακρίνει κανείς τον άμαχο πληθυσμό από τους στρατιώτες και η πικρή αμφισβήτηση για την ηθική δικαιολόγηση του πολέμου όταν επέστρεψαν στην Αμερική, όλα αυτά συνέτειναν στο να καταστήσουν την στρατιωτική θητεία στο Βιετνάμ ως μια εξαιρετικά επιζήμια ψυχολογική εμπειρία με επώδυνες και μακροχρόνιες συνέπειες» (Bulkeley, 2004).

7.2. Αιτιολογία

Εξ ορισμού ο στρεσογόνος παράγοντας είναι ο κύριος αιτιολογικός παράγοντας στην πρόκληση της διαταραχής. Όμως, δεν εμφανίζουν όλα τα άτομα την διαταραχή μετά από ένα τραυματικό γεγονός, το οποίο σημαίνει ότι ο στρεσογόνος παράγοντας είναι μεν αναγκαίος αλλά όχι και επαρκής για να προκαλέσει την μετατραυματική διαταραχή άγχους. Η πρόσφατη έρευνα για την ΜΤΔΑ έχει δώσει μεγαλύτερη έμφαση στην *υποκειμενική αντίδραση* του ατόμου και λιγότερο στην ένταση της τραυματικής εμπειρίας. Τα άτομα στην πλειοψηφία τους, ακόμα και όταν έρχονται αντιμέτωπα με ένα κατακλυσμικό τραυματικό γεγονός, δεν αναπτύσσουν την διαταραχή. Αντιστοίχως, είναι δυνατόν τραυματικά γεγονότα λιγότερο από καταστροφικά για τα περισσότερα άτομα, να προκαλέσουν την διαταραχή σε ορισμένους ανθρώπους, λόγω του υποκειμενικού γί'αυτούς νοήματος του συμβάντος. Η εμφάνιση της ΜΤΔΑ εμφανίζεται περίπου στο 1-3% του γενικού πληθυσμού, αν και εικάζεται ότι ένα επιπλέον ποσοστό 5-15% βιώνουν μια υποκλινική μορφή της διαταραχής (Kaplan & Sadock, 1996).

7.3. Μετατραυματική διαταραχή άγχους και DSM-5

Η διάγνωση της μετατραυματικής διαταραχής άγχους (ΜΤΔΑ) γίνεται με την βοήθεια του Διαγνωστικού και Στατιστικού Εγχειριδίου των Ψυχικών Διαταραχών (DSM), το οποίο εκδίδεται από την Αμερικανική Ψυχιατρική Ένωση. Η τελευταία έκδοση (DSM V) πραγματοποιήθηκε τον Μάιο του 2013.

Τα διαγνωστικά κριτήρια για την μετατραυματική διαταραχή άγχους (PTSD - Post Traumatic Stress Disorder) απαιτούν την έκθεση σε ένα τραυματικό γεγονός που περιλαμβάνει πραγματικό ή επαπειλούμενο θάνατο, σοβαρό τραυματισμό ή σεξουαλική βία με έναν (ή παραπάνω) από τους κάτωθι τρόπους:

- το άτομο βίωσε το τραυματικό γεγονός.
- το άτομο υπήρξε μάρτυρας του τραυματικού γεγονότος.
- το άτομο έλαβε γνώση ότι ένα κοντινό του πρόσωπο βίωσε ή απειλήθηκε από τραυματικό γεγονός.
- το άτομο επανειλημμένως εκτίθεται σε απεχθείς λεπτομέρειες τραυματικών γεγονότων (π.χ. διασώστες).

Όταν το άτομο βιώνει ένα ή περισσότερα από τα παρακάτω συμπτώματα μετά το τραυματικό γεγονός:

- επαναλαμβανόμενες και παρείσακτες ενοχλητικές ανακλήσεις του γεγονότος, στις οποίες περιλαμβάνονται εικόνες, σκέψεις ή αντιλήψεις.
- επαναλαμβανόμενα ενοχλητικά όνειρα του γεγονότος.
- αίσθηση επαναβίωσης της εμπειρίας και αποσυνδεδετικά επεισόδια επαναβιώσεων (flashbacks).
- έντονη ψυχολογική ενόχληση και σωματική αντίδραση σε εσωτερικές ή εξωτερικές νύξεις που συμβολίζουν ή μοιάζουν με κάποια πλευρά του τραυματικού γεγονότος.

Επιπρόσθετα, για περίοδο μεγαλύτερη του ενός μηνός μετά το τραυματικό γεγονός, το άτομο μπορεί να:

- προσπαθεί να αποφύγει σκέψεις, αισθήματα ή συζητήσεις που συνδέονται με το τραύμα.
- μην μπορεί να ανακαλέσει σημαντικά κομμάτια του τραύματος.
- χάνει το ενδιαφέρον για δραστηριότητες που παλαιότερα το ευχαριστούσαν και αποξενώνεται από τους άλλους.

- να έχει μία αίσθηση συναισθηματικού «μουδιάσματος», να νιώθει ευερεθιστότητα και να έχει ξεσπάσματα θυμού.
- να παρουσιάζει ριψοκίνδυνη ή αυτοκαταστροφική συμπεριφορά.
- να παρουσιάζει υπερεπαγρύπνηση και υπερβολική απάντηση στο ξάφνιασμα.
- παρουσιάζει δυσκολία επέλευσης ή διατήρησης του ύπνου και δυσκολία συγκέντρωσης.

7.4. Συμβουλές αυτοβοήθειας για άτομα με μετατραυματική διαταραχή άγχους

Η ανάρρωση από την ΜΤΔΑ είναι μια σταδιακή και δυναμική διαδικασία. Η θεραπεία δεν μπορεί να επέλθει εν μια νυκτί ούτε οι αναμνήσεις του τραυματικού γεγονότος μπορούν να εξαφανιστούν εντελώς. Αυτό μπορεί να κάνει την ζωή να φαίνεται δύσκολη κατά καιρούς. Όμως υπάρχουν πολλά πράγματα που μπορεί να κάνει κανείς για να αντιμετωπίσει τα συμπτώματα και να μειώσει το άγχος και τον φόβο.

- Αναζήτηση υποστήριξης από συγγενείς και φίλους.

Η ΜΤΔΑ μπορεί να κάνει το άτομο να νιώθει αποκομμένο από τους άλλους ανθρώπους. Μπορεί να έχει την ανάγκη να αποσυρθεί από κοινωνικές δραστηριότητες και από αγαπημένα άτομα. Όμως, είναι σημαντικό να παραμείνει συνδεδεμένο με την ζωή και με τους ανθρώπους που νιώθει κοντά του. Η υποστήριξη από άλλους ανθρώπους είναι ζωτικής σημασίας για την ανάρρωση από την ΜΤΔΑ. Μπορεί, επίσης, να συμμετάσχει σε ομάδα υποστήριξης για άτομα που έχουν βιώσει ΜΤΔΑ. Αυτές οι ομάδες βοηθούν στην μείωση του αισθήματος απομόνωσης και αδυναμίας και παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για το πώς μπορεί κανείς να αντιμετωπίσει τα συμπτώματα και να προχωρήσει προς την θεραπεία. Για τα LGBTQI+ άτομα είναι πολύ σημαντικό να έχουν χτίσει ένα υποστηρικτικό κοινωνικό δίκτυο φίλων, καθώς στην πλειοψηφία - δυστυχώς - των περιπτώσεων, η οικογένειά τους είτε δεν γνωρίζει για την σεξουαλικότητά τους είτε είναι απορριπτική απέναντί τους είτε αποτελεί τον ίδιο τον θύτη.

- Αποφυγή αλκοόλ και ναρκωτικών ουσιών.

Όταν ένα άτομο έχει να αντιμετωπίσει έντονα και δύσκολα συναισθήματα, καθώς και τραυματικές αναμνήσεις, μπορεί πολύ εύκολα να μπει στον πειρασμό να «ανακουφίσει» αυτά τα συναισθήματα με την χρήση αλκοόλ ή/και ναρκωτικών ουσιών. Ενώ αυτές οι ουσίες μπορούν να επιφέρουν μια προσωρινή επιφανειακή ανακούφιση, μακροπρόθεσμα επιδεινώνουν την ΜΤΔΑ. Η χρήση ουσιών επιδεινώνει πολλά από τα συμπτώματα της ΜΤΔΑ, όπως το συναισθηματικό μού-

διασμα, την κοινωνική απομόνωση, τον θυμό και την κατάθλιψη. Επίσης, παρεμβαίνει αρνητικά στην θεραπευτική διαδικασία και προκαλεί προβλήματα στις κοινωνικές σχέσεις.

- Δραστηριοποίηση.

Η ικανότητα του ατόμου να ξεπεράσει το αίσθημα αβοήθητου είναι ζωτικής σημασίας για να ξεπεράσει την ΜΤΔΑ. Το τραύμα αφήνει το άτομο να νιώθει αδύναμο και ευάλωτο. Είναι σημαντικό λοιπόν, να υπάρχει η υπενθύμιση ότι το άτομο διαθέτει εκείνους τους ψυχολογικούς πόρους και τις δεξιότητες διαχείρισης που μπορούν να το βοηθήσουν να βγει από αυτήν την δύσκολη κατάσταση. Ένας από τους καλύτερους τρόπους ώστε το άτομο να διεκδικήσει την ανάκτηση της δύναμής του είναι με το να προσφέρει την βοήθειά του σε άλλους ανθρώπους: να γίνει εθελοντής/ντρια, δωρητής/τρια αίματος, να βοηθήσει κάποιον/α φίλο/η που έχει ανάγκη κλπ.

- Επαφή με την φύση.

Άτομα με ΜΤΔΑ μπορούν να ωφεληθούν από την χαλάρωση, την απομόνωση και την γαλήνη που προσφέρει το φυσικό περιβάλλον. Οι σωματικές δραστηριότητες στην φύση, όπως π.χ. πεζοπορία, ποδηλασία, κολύμβηση κλπ. βοηθούν το νευρικό σύστημα να εκτονώσει την συσσωρευμένη ένταση και να «ξεκολλήσει» από το τραυματικό γεγονός.

7.5. Συμβουλές για την οικογένεια, συντρόφους και φίλους/ες ατόμων με ΜΤΔΑ

Η ΜΤΔΑ εκτός από το ίδιο το άτομο επηρεάζει και τους κοντινούς του ανθρώπους δημιουργώντας προβλήματα στις μεταξύ τους σχέσεις. Καθώς το τραύμα έχει επηρεάσει αρνητικά την ικανότητα του ατόμου να εμπιστευτεί τους άλλους και να συνδεθεί μαζί τους, είναι πολύ σημαντικό οι άνθρωποι του κοντινού του περιβάλλοντος να ενημερωθούν για τα συμπτώματα της ΜΤΔΑ και να ερευνήσουν το πώς μπορούν να υποστηρίξουν με τον καλύτερο τρόπο το αγαπημένο τους πρόσωπο.

- Να είστε υπομονετικοί/-ές και να δείχνετε κατανόηση.

Ακόμα και αν έχει ξεκινήσει θεραπεία, η βελτίωση χρειάζεται χρόνο και πολλές φορές η διαδικασία μπορεί να περιλαμβάνει και «πισωγυρίσματα». Παραμείνετε θετικοί/-ές και σταθεροί/-ές στην υποστήριξή σας.

- Ενημερωθείτε για την ΜΤΔΑ.

Όσο περισσότερα γνωρίζετε για τα συμπτώματα, τις αντιδράσεις και τις θεραπευτικές επιλογές, τόσο πιο κατάλληλα εξοπλισμένοι/ες θα είστε για να βοηθήσετε το αγαπημένο σας πρόσωπο και να κατανοήσετε τι ακριβώς περνάει.

- Μην πιέζετε το αγαπημένο σας πρόσωπο να μιλάει.

Για πολλά άτομα με ΜΤΔΑ μπορεί να είναι πολύ δύσκολο να μιλάνε για την τραυματική τους εμπειρία και αυτό μπορεί να επιδεινώσει την κατάστασή τους. Αντί να ασκείτε πίεση για να μιλήσουν, δείξτε τους ότι είστε πρόθυμοι/ες να τους/τις ακούσετε όταν είναι έτοιμοι/ες.

- Μην παίρνετε τα συμπτώματα της ΜΤΔΑ προσωπικά.

Μερικά από τα πιο κοινά συμπτώματα της ΜΤΔΑ περιλαμβάνουν συναισθηματικό μούδιασμα, θυμό και απόσυρση. Αν το αγαπημένο σας πρόσωπο σας φαίνεται απόμακρο, ευερέθιστο ή με έντονες συναισθηματικές μεταστροφές, να έχετε υπόψη σας ότι αυτό μπορεί να μην συνδέεται με εσάς ή με την σχέση σας.

- Αποδεχτείτε τα (ενδεχόμενα) ανάμεικτα συναισθήματα.

Καλό είναι να είστε προετοιμασμένοι/ες να αντιμετωπίσετε ένα περίπλοκο μείγμα συναισθημάτων, μερικά από τα οποία μπορεί να μην θέλετε να τα παραδεχτείτε καν. Να θυμάστε ότι το να νιώθετε αρνητικά συναισθήματα προς ένα κοιντό σας πρόσωπο, δεν σημαίνει ότι έχετε σταματήσει να το αγαπάτε.

- Φροντίστε τον εαυτό σας.

Να έχετε υπόψη σας ότι δεν θα μπορείτε να βοηθήσετε καθόλου το αγαπημένο σας πρόσωπο, αν είστε εξουθενωμένοι/ες, εξαντλημένοι/ες ή άρρωστοι/ες. Να είστε ρεαλιστές/ριες για το τι μπορείτε να προσφέρετε, θέστε τα όριά σας και κρατήστε τα. Μην εγκαταλείψετε φίλους ή δραστηριότητες που σας κάνουν ευτυχισμένους/ες.

7.6. Συμβουλές υποστήριξης ατόμων με ΜΤΔΑ για μέλη ΜΚΟ/ομάδων εθελοντισμού

- Δημιουργία χώρου ασφάλειας, σεβασμού και εμπιστευτικότητας. Υποστήριξη του ατόμου όταν αναφέρει ένα τραυματικό γεγονός και αποφυγή υποτίμησης, αδιαφορίας ή σύγκρισης με άλλα παρόμοια περιστατικά.
- Αναγνώριση και σεβασμός των ορίων του ατόμου. Δεν το πιέζουμε να μοιραστεί περισσότερα από όσα επιθυμεί την δεδομένη στιγμή ή, από την άλλη, δείχνουμε κατανόηση και υπομονή αν επιθυμεί να μιλάει για το τραυματικό γεγονός ξανά και ξανά. Επίσης, λαμβάνουμε υπόψη και σεβόμαστε το γεγονός ότι

το άτομο πολύ πιθανόν να μην μπορεί να αντεπεξέλθει στο ίδιο επίπεδο με άλλους εθελοντές και, παράλληλα, το επιβραβεύουμε για την συμβολή του (π.χ. «Σ'ευχαριστώ για την δουλειά/συνεισφορά σου»).

- Αποφυγή (περαιτέρω) θυματοποίησης με την μορφή «υπερ-προστατευτικότητας». Όσο σημαντική είναι η δημιουργία χώρου εμπιστευτικότητας, σεβασμού και ασφάλειας για το άτομο, εξίσου σημαντική είναι και η ενδυνάμωσή του μέσα από την συμμετοχή σε ΜΚΟ/ομάδες εθελοντισμού. Για τον λόγο αυτό είναι πολύ σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι ο εθελοντισμός δεν υποκαθιστά την ψυχοθεραπευτική διαδικασία και ότι το άτομο είναι υπεύθυνο για τον εαυτό του και τις πράξεις του. Εξίσου σημαντική είναι και η αναγνώριση από την πλευρά του ατόμου των κανόνων και των ορίων της εκάστοτε ΜΚΟ/εθελοντικής ομάδας.

7.7. Θεραπευτικές προσεγγίσεις για ΜΤΔΑ

Η θεραπεία της ΜΤΔΑ ανακουφίζει τα συμπτώματα βοηθώντας το άτομο να διαχειριστεί το τραύμα που έχει βιώσει. Κατά την διάρκεια της θεραπείας, το άτομο θα ενθαρρυνθεί να ανακαλέσει και να επεξεργαστεί τα συναισθήματα και τις αισθήσεις που ένιωσε κατά το τραυματικό γεγονός και πιο συγκεκριμένα γίνεται διερεύνηση των αισθημάτων ενοχών, αυτο-κατηγορίας, έλλειψης εμπιστοσύνης κλπ. Επίσης, διερευνάται ο αντίκτυπος που έχει παρουσιάσει η ΜΤΔΑ στην ζωή και στις σχέσεις του ατόμου. Στόχος της θεραπείας, εκτός από την απελευθέρωση και εκτόνωση των συναισθημάτων που έχουν συσσωρευτεί, είναι η αποκατάσταση της αίσθησης της αυτοκυριαρχίας και η ψυχολογική ενδυνάμωση του ατόμου.

- *Γνωσιακή - συμπεριφορική προσέγγιση.*

Περιλαμβάνει προσεκτική και σταδιακή «έκθεση» του ατόμου σε σκέψεις, αισθήματα και καταστάσεις που υπενθυμίζουν το τραυματικό γεγονός. Η θεραπεία έκθεσης (Exposure therapy) βοηθά το άτομο να αντιμετωπίσει τους φόβους του μέσω της σταδιακής έκθεσης του σε αυτούς. Επιτυγχάνεται μέσω της πραγματικής έκθεσης (in vivo) ή της νοητικής απεικόνισης. Επίσης, περιλαμβάνει τον εντοπισμό συγκεκριμένων ανακριβών ή/και παράλογων σκέψεων που σχετίζονται με το τραυματικό γεγονός και την αντικατάστασή τους με μια πιο ισορροπημένη εικόνα. Επίσης, γίνεται εκμάθηση τεχνικών για την διαχείριση καταστάσεων θυμού, ενοχών και φόβου.

- *EMDR.*

Τα αρχικά EMDR σημαίνουν στην αγγλική γλώσσα *Eye Movement Desensitization and Reprocessing*, όρος που αποδίδεται στα ελληνικά ως «απευαισθητοποίηση

ση και επαναπροσαρμογή μέσω οφθαλμικών κινήσεων». Η θεραπευτική διαδικασία αποτελείται από συγκεκριμένα πρωτόκολλα, ενώ ένα βασικό της στοιχείο είναι τα διεστιακά (αμφίπλευρα) αισθητηριακά ερεθίσματα (οπτικά, ακουστικά, απτικά). Κατά τη διάρκεια των φάσεων θεραπευτικής επεξεργασίας ο/η θεραπευόμενος/η εστιάζει την προσοχή του/της σε στρεσογόνες αναμνήσεις, ενώ ταυτόχρονα καλείται να παρακολουθήσει τα διεστιακά αυτά ερεθίσματα. Τα αισθητηριακά αμφίπλευρα ερεθίσματα ενισχύουν συνειρμικές διαδικασίες, με αποτέλεσμα ο/η θεραπευόμενος/η να βιώνει αλλαγές σε επίπεδο γνωστικό, συναισθηματικό, νευροφυσιολογικό και σωματικών αισθήσεων.

- **Οικογενειακή θεραπεία.**

Καθώς, όπως είδαμε, η ΜΤΔΑ δεν επηρεάζει μόνο το ίδιο το άτομο αλλά και τα κοντινά του πρόσωπα, η οικογενειακή θεραπεία μπορεί να βοηθήσει στην βελτίωση της επικοινωνίας ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας, στην περαιτέρω ενημέρωση για τα συμπτώματα της ΜΤΔΑ και στην εκμάθηση δεξιοτήτων διαχείρισης συναισθημάτων. Το άτομο με ΜΤΔΑ μπορεί να επιλέξει ατομική ψυχοθεραπεία για την βελτίωση των συμπτωμάτων του και οικογενειακή θεραπεία για την βελτίωση των κοινωνικών του σχέσεων.

- **Φαρμακευτική αγωγή.**

Η φαρμακευτική αγωγή συχνά είναι συμπληρωματική και υποστηρικτική, ιδιαίτερα εάν το άτομο εμφανίζει και σημάδια κατάθλιψης. Τα αντικαταθλιπτικά βοηθούν στην ομαλή διεξαγωγή της ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας. Από μόνη της η φαρμακευτική αγωγή έχει βραχύχρονα αποτελέσματα και δεν θεραπεύει τις αιτίες της ΜΤΔΑ.

7.8. Κατάλληλη επιλογή ειδικού ψυχικής υγείας

Ο/Η ειδικός που θα επιλέξετε, εκτός από τα διαπιστευτήρια και την εξειδίκευση που χρειάζεται να διαθέτει, πρέπει να σας κάνει να νιώθετε ασφάλεια και άνεση έτσι ώστε να μην υπάρχει επιπρόσθετος φόβος και άγχος για την θεραπευτική διαδικασία καθεαυτή. Είναι πολύ σημαντικό να νιώθετε ότι σας σέβονται και σας κατανοούν. Αν για οποιονδήποτε λόγο θεωρήσετε ότι ο/η συγκεκριμένος/η ειδικός δεν σας βοηθάει, τότε θα ήταν καλό να αναζητήσετε άμεσα κάποιον/α άλλον/η.

Τα LGBTQI+ άτομα συνήθως επιλέγουν ειδικούς ψυχικής υγείας που να ανήκουν κι εκείνοι/ες στην LGBTQI+ κοινότητα, έτσι ώστε να νιώθουν ασφάλεια ότι ως προς την σεξουαλικότητά τους θα μπορούν να εκφραστούν και να εισακουστούν με σεβασμό και αποδοχή. Ο σεξουαλικός προσανατολισμός ή/και η ταυτότητα φύλου του/της ψυχοθεραπευτή/τριας, όμως, δεν αποτελεί την μοναδι-

κή ούτε και την αναγκαία προϋπόθεση για την επιτυχή έκβαση της θεραπευτικής διαδικασίας. Το πιο σημαντικό είναι ο/η ψυχοθεραπευτής/τρια να έχει δουλέψει δικά του/της θέματα σε σχέση με την ομοφοβία/τρανσφοβία, να γνωρίζει τα ιδιαίτερα θέματα που αντιμετωπίζει η συγκεκριμένη μειονότητα και να έχει και την ανάλογη εμπειρία.

Επίλογος

Με αυτό το κεφάλαιο θελήσαμε να δώσουμε έμφαση στο γεγονός ότι δεν υπάρχει καμία εγγενής παθολογία στο να είναι κάποιος/α LGBTQI+ , αλλά στο ότι τα περισσότερα προβλήματα για αυτά τα άτομα προκύπτουν από την ομοφοβική/τρανσφοβική κοινωνία στην οποία όλοι μας διαβιούμε. Ελπίζουμε ότι αυτός ο οδηγός θα αποτελέσει αφορμή ώστε να ξεκινήσει ένας επικοινωνιατικός διάλογος γύρω από θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου από θεσμικούς φορείς και όχι μόνο. Εξάλλου, μόνο η ορατότητα, η ενημέρωση και ο διάλογος μέσα σε πλαίσιο αμοιβαίου σεβασμού μπορούν να σπάσουν τον φαύλο κύκλο των προκαταλήψεων και των στερεοτύπων.

Υποσημειώσεις:

115. Μετάφραση στα ελληνικά και προσαρμογή από το Gay Straight Alliance Network - http://gsanetwork.ca/sites/default/files/resources/How_Does_Homophobia_Hurt_Us_All/How%20Does%20Homophobia%20Hurt%20Us%20All.pdf, [σημειώσεις Εκπαιδευτικού Σεμιναρίου για την τηλεφωνική γραμμή ψυχολογικής υποστήριξης 1528 σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου που έλαβε χώρα το 2012 με εκπαιδεύτρια την Αλεξάνδρα Βασιλείου Ph.D. (www.processworkhub.gr)]

Πηγές

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Allen, J. (1995). *Coping with trauma*. Washington, DC: American Psychiatric Press.
- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. (5th ed.). Washington, DC: American Psychiatric Press.
- Baker, J.M. (2002). *How homophobia hurts children*. Binghamton, NY: Haworth.
- Berzon, B. (2004). *Permanent partners: Building gay and lesbian relationships that last* (Rev. ed.). New York: Plume.
- Bieschke, J. K., Perez, M. R., & DeBord A. K. (2007). *Handbook of counseling and psychotherapy with lesbian, gay, bisexual and transgender clients* (Second ed.). Washington, DC: American Psychological Association.
- Blumenfeld, W. J. (ed.) (1992). *Homophobia: How We All Pay the Price*. Boston: Beacon Press.
- Bulkeley, K. (2004). *Dreams of healing*. Mahwah, NJ: Paulist Press.
- Davies, D., & Neal, C. (eds) (2000). *Issues in therapy with lesbian, gay, bisexual and transgender clients*. Buckingham: Open University Press.
- Herman, J. (1997). *Trauma and recovery: The aftermath of violence - From domestic abuse to political terror*. New York: Basic Books.
- Isay, R. (1996). *Becoming gay: The journey to self-acceptance*, New York: Pantheon.
- Kaufman, G., & Raphael, L. (1996). *Coming out of shame: Transforming gay and lesbian lives*. New York: Doubleday.
- Kort, J. (2008). *Gay affirmative therapy for the straight clinician*. New York: Norton.
- Levine, P. (1997). *Waking the tiger: Healing trauma*. Berkeley, CA: North Atlantic Books.
- Namaste, V. K. (2000). *Invisible lives: The erasure of transsexual and transgendered people*. Chicago: University of Chicago Press.
- Rothschild, B. (2000). *The body remembers: The psychophysiology of trauma and trauma treatment*. New York: Norton.
- Salter, A. C. (2004). *Predators, pedophiles, rapists and other sex offenders*. New York: Basic.

- Savin-Williams, R. (2005). *The new gay teenager*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Scaer, R. (2005). *The trauma spectrum*. New York: Norton.
- Shapiro, F. (1995). *Eye movement desensitization and processing: Basic principles, protocols and procedures*. New York: Guilford.
- Terr, L. (1991): "Childhood traumas: an outline and overview". *Am J Psychiatry* 148, pp. 10-20.

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Αποστολλέλη, Άν. & Χαλκιά Αλ., (επιμ.) (2012). *Σώμα, φύλο, σεξουαλικότητα: ΛΟΑΤΚ πολιτικές στην Ελλάδα/ Συλλογικό έργο*, Καντσά, Β., Αποστολίδου, Άν., Λαχανιώτη, Λ., Σπηλιώτης, Κ., Χαλάτσης, Γ., Κανάκης, Κ., Γιαννακόπουλος, Κ., Αποστολλέλη, Άν., Χαλκιά Αλ., 1η έκδοση. Αθήνα: Πλέθρον.
- Γαλανού, Μ., (2014). *Ταυτότητα και έκφραση φύλου. Ορολογία, διακρίσεις, στερεότυπα και μύθοι*. Αθήνα: Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών.
- Γιαννακόπουλος, Κ., (επιμ.) (2006). *Σεξουαλικότητα: Θεωρίες και πολιτικές της ανθρωπολογίας / Συλλογικό έργο*, Bolin, A., Butler, J., Γιαννακόπουλος, Κ., Elliston, D. A., Lancaster, R. N., Mathieu, N. C., Newton, E., Rubin, G., Tabet, P., Vance, C. S., Weeks, J., Weston, K., 1η έκδοση. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Kaplan, H. I., Sadock, B. J., Grebb, J. A., (1996). *Ψυχιατρική*. Γιωτάκος, Ορ., Γκοτζαμάνης, Κ., Ζερβός, Κ., Σαραντίδης, Δ., Τριποδιανάκης, Ι., (μτφ), 7η έκδοση. Αθήνα: Ιατρικές Εκδόσεις Λίτσα.

Άλλες πηγές

- Φύλο Συκής (27 Νοεμβρίου 2012). «Τι είναι ο σεξισμός;», Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.fylosykyis.gr/2012/11/%CF%84%CE%B9%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B9-%CE%BF-%CF%83%CE%B5%CE%BE%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82/>, τελευταία είσοδος 25 Απριλίου 2015.
- National Centre for PTSD: <http://www.ptsd.va.gov>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

LGBTQI+ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ (2015)

- **Colour Youth – Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας**

Τηλ: 694 55 83 395

Ιστοσελίδα: www.colouryouth.gr

e-mail: info@colouryouth.gr

Facebook: <https://el-gr.facebook.com/ColourYouth>

Twitter: twitter.com/colouryouth

- **Οικογένειες Ουράνιο Τόξο**

Ιστοσελίδα: <http://ouraniotoksofamilies.blogspot.gr/>

e-mail: ouraniotoksofamilies@gmail.com

Facebook: <https://el-gr.facebook.com/pages/Οικογένειες-Ουράνιο-Τόξο>

- **Ομοφυλοφιλική Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας (ΟΛΚΕ)**

Ερμού 64 - 105 51 Αθήνα

Τηλ: 694 562 6890

Ιστοσελίδα: olkegr.blogspot.gr

Facebook: www.facebook.com/OLKEorg

e-mail: info.olke@gmail.com

- **Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών (Σ.Υ.Δ).**

Συγγρού 29, 1ος όροφος, Αθήνα, Τ.Κ. 11743, ώρες Γραφείου: Τρίτη & Πέμπτη 17.00-19.00.

Τηλ.: 6944820441 (ώρες: 15.00-20.00).

Ιστοσελίδα: www.transgender-association.gr

Facebook: www.facebook.com/pages/Σωματείο-Υποστήριξης-Διεμφυλικών

e-mail: transgender.support.association@gmail.com.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ¹¹⁶

Χαλκοκονδύλη 17, Τ.Κ. 104 32, Αθήνα

Ωράριο λειτουργίας για το κοινό Δευτέρα - Παρασκευή 08.30 πμ - 2 μμ, κάθε Τετάρτη έως 4.30μμ.

Τηλ. (+30) 213 1306 600

Φαξ: (+30) 213 1306 800, (+30) 210 7292 129

Ιστοσελίδα: www.synigoros.gr

Facebook: www.facebook.com/Synigoros

Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα της Ανεξάρτητης Αρχής, ο Συνήγορος του Πολίτη "είναι αρμόδιος για υποθέσεις που αφορούν στις υπηρεσίες:

- του δημοσίου, όπως υπουργεία, εφορίες, τελωνεία, πολεοδομίες, αστυνομικά τμήματα, φυλακές, σχολεία, πρεσβείες της Ελλάδας κ.λπ.¹¹⁶
- των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των επιχειρήσεών τους

116 "Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι αρμόδιος για υποθέσεις που αφορούν στις υπηρεσίες:

- του δημοσίου, όπως υπουργεία, εφορίες, τελωνεία, πολεοδομίες, αστυνομικά τμήματα, φυλακές, σχολεία, πρεσβείες της Ελλάδας κ.λπ.
- των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των επιχειρήσεών τους
- των λοιπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (νπδδ), όπως ασφαλιστικά ταμεία, νοσοκομεία, πανεπιστήμια κ.λπ.
- των επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας (ΕΥΔΑΠ, ΔΕΗ, ΕΛΤΑ κ.λπ.)
- των κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου (νπιδ), των δημοσίων επιχειρήσεων και των επιχειρήσεων των οποίων τη διοίκηση ορίζει άμεσα ή έμμεσα το δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος.

Κατ' εξαίρεση, ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να ελέγξει και συμπεριφορά ιδιωτών, όταν:

- προσβάλλεται δικαίωμα παιδιού
- υπάρχει άνιση μεταχείριση μεταξύ ανδρών και γυναικών σε εργασιακά θέματα". (Συνήγορος του Πολίτη, Αρμοδιότητες, <http://www.synigoros.gr/?i=stp.el.responsibilities>, τελευταία είσοδος 29 Μαρτίου 2015).

"Ο Συνήγορος του Πολίτη δεν είναι αρμόδιος:

- εάν έχουν περάσει περισσότεροι από 6 μήνες από τότε που ο πολίτης πληροφορήθηκε την παράνομη πράξη ή παράλειψη της δημόσιας διοίκησης που τον αφορά
- να εκπροσωπεί τους πολίτες στα δικαστήρια

- των λοιπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (νπδδ), όπως ασφαλιστικά ταμεία, νοσοκομεία, πανεπιστήμια κ.λπ.
- των επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας (ΕΥΔΑΠ, ΔΕΗ, ΕΛΤΑ κ.λπ.)
- των κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου (νπιδ), των δημοσίων επιχειρήσεων και των επιχειρήσεων των οποίων τη διοίκηση ορίζει άμεσα ή έμμεσα το δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος.

Κατ' εξαίρεση, ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να ελέγξει και συμπεριφορά ιδιωτών, όταν:

- προσβάλλεται δικαίωμα παιδιού
- υπάρχει άνιση μεταχείριση μεταξύ ανδρών και γυναικών σε εργασιακά θέματα¹¹⁷.

Όμως, αυτή η Ανεξάρτητη Αρχή **δεν** είναι αρμόδια :

- "εάν έχουν περάσει περισσότεροι από 6 μήνες από τότε που ο πολίτης πληροφορήθηκε την παράνομη πράξη ή παράλειψη της δημόσιας διοίκησης που τον αφορά

-
- να ελέγχει πράξεις ιδιωτών (με εξαίρεση την περίπτωση που προσβάλλεται δικαίωμα παιδιού ή όταν υπάρχει άνιση μεταχείριση μεταξύ ανδρών και γυναικών σε εργασιακά θέματα)
 - για υποθέσεις που αφορούν την υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού των δημοσίων υπηρεσιών, εκτός αν πρόκειται για αθέμιτη διάκριση σε βάρος υπαλλήλου λόγω φύλου, εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, σεξουαλικού προσανατολισμού, ηλικίας και αναπηρίας
 - για υποθέσεις που αφορούν την εθνική άμυνα και ασφάλεια, την εξωτερική πολιτική και τις διεθνείς σχέσεις της χώρας ή την κρατική ασφάλεια
 - για υποθέσεις που εκκρεμούν ενώπιον των δικαστηρίων
 - για πράξεις των δικαστικών αρχών, του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, των ανεξάρτητων αρχών ως προς την κύρια λειτουργία τους και των θρησκευτικών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου
 - για πράξεις υπουργών και υφυπουργών, ως προς τη διαχείριση της πολιτικής λειτουργίας
 - σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η διοικητική ενέργεια έχει γεννήσει ή δημιουργήσει δικαιώματα και ευνοϊκές καταστάσεις υπέρ τρίτων, που ανατρέπονται μόνο με δικαστική απόφαση, εκτός αν προφανώς συντρέχει παρανομία ή αν τα δικαιώματα αυτά έχουν σχέση κατά το κύριο αντικείμενό τους με την προστασία του περιβάλλοντος". (Συνήγορος του Πολίτη, Περιπτώσεις αναρμοδιότητας, <http://www.synigoros.gr/?i=stp.el.anarmodiotita>, τελευταία είσοδος 29 Μαρτίου 2015).

117. Συνήγορος του Πολίτη, Αρμοδιότητες, <http://www.synigoros.gr/?i=stp.el.responsibilities>, τελευταία είσοδος 29 Μαρτίου 2015.

- να εκπροσωπεί τους πολίτες στα δικαστήρια
- να ελέγχει πράξεις ιδιωτών (με εξαίρεση την περίπτωση που προσβάλλεται δικαίωμα παιδιού ή όταν υπάρχει άνιση μεταχείριση μεταξύ ανδρών και γυναικών σε εργασιακά θέματα)
- για υποθέσεις που αφορούν την υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού των δημοσίων υπηρεσιών, εκτός αν πρόκειται για αθέμιτη διάκριση σε βάρος υπαλλήλου λόγω φύλου, εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, σεξουαλικού προσανατολισμού, ηλικίας και αναπηρίας
- για υποθέσεις που αφορούν την εθνική άμυνα και ασφάλεια, την εξωτερική πολιτική και τις διεθνείς σχέσεις της χώρας ή την κρατική ασφάλεια
- για υποθέσεις που εκκρεμούν ενώπιον των δικαστηρίων
- για πράξεις των δικαστικών αρχών, του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, των ανεξάρτητων αρχών ως προς την κύρια λειτουργία τους και των θρησκευτικών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου
- για πράξεις υπουργών και υφυπουργών, ως προς τη διαχείριση της πολιτικής λειτουργίας
- σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η διοικητική ενέργεια έχει γεννήσει ή δημιουργήσει δικαιώματα και ευνοϊκές καταστάσεις υπέρ τρίτων, που ανατρέπονται μόνο με δικαστική απόφαση, εκτός αν προφανώς συντρέχει παρανομία ή αν τα δικαιώματα αυτά έχουν σχέση κατά το κύριο αντικείμενό τους με την προστασία του περιβάλλοντος".¹¹⁸

Τέλος, όσον αφορά τις προϋποθέσεις αναφοράς σε αυτή την Ανεξάρτητη Αρχή:

"Κάθε πολίτης, προτού καταφύγει στον Συνήγορο, θα πρέπει να έχει έλθει σε επαφή με τη δημόσια υπηρεσία με την οποία σχετίζεται η υπόθεσή του. Μόνον εφόσον η επαφή αυτή με τη δημόσια υπηρεσία δεν έχει οδηγήσει σε επίλυση του προβλήματος μπορεί να καταθέσει αναφορά στον Συνήγορο του Πολίτη.

Η αναφορά πρέπει:

- να είναι **έγγραφη**, όχι όμως απαραίτητα στην ελληνική γλώσσα.
- να είναι **επώνυμη** και **υπογεγραμμένη**.
- να προέρχεται από **τον άμεσα ενδιαφερόμενο*** ή νόμιμο πληρεξούσιο αυτού.

118 Συνήγορος του Πολίτη, Περιπτώσεις αναρμοδιότητας, <http://www.synigoros.gr/?i=stp.el.anarmodiotita>, τελευταία είσοδος 29 Μαρτίου 2015.

- να **απευθύνεται ρητά** στον Συνήγορο του Πολίτη, ζητώντας την παρέμβασή του (όχι απλή κοινοποίηση).
- να περιέχει **στοιχεία επικοινωνίας**, δηλαδή ταχυδρομική διεύθυνση και αριθμό τηλεφώνου.

Σε θέματα δικαιωμάτων παιδιού, ως άμεσα ενδιαφερόμενος θεωρείται:

α) ο ασκών τη γονική μέριμνα του παιδιού,

Σημείωση: δεν απαιτείται να συναινούν για την κατάθεση της αναφοράς και οι δύο γονείς, ως φορείς της γονικής μέριμνας.

β) συγγενής του παιδιού,

γ) επίτροπος του παιδιού, προσωρινός ή οριστικός,

δ) τρίτος που έχει άμεση αντίληψη παραβίασης δικαιώματος του παιδιού.

Η αναφορά πρέπει να περιλαμβάνει:

- συνοπτική περιγραφή του προβλήματος
- ποια είναι η εμπλεκόμενη δημόσια υπηρεσία
- τις ενέργειες που έχουν προηγηθεί
- το αποτέλεσμα τους
- κάθε αποδεικτικό στοιχείο ή πληροφορία που μπορεί να βοηθήσει στη διερεύνηση του θέματος".¹¹⁹

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Χαλκοκονδύλη 17, Αθήνα Τ.Κ. 10432, Ωράριο λειτουργίας για το κοινό 9:00πμ - 3:00μ.μ.

Τηλ.

- **800.11.32.000** - τηλέφωνο χωρίς χρέωση **για παιδιά** (Δευτέρα έως Παρασκευή 9:00πμ - 4:00μμ)
- **213 1306703, 213 1306605** - Γραμματεία Δικαιωμάτων του Παιδιού (Δευτέρα έως Παρασκευή 9:00πμ - 4:00μμ)

119. Συνήγορος του Πολίτη, Προϋποθέσεις αναφοράς, <http://www.synigoros.gr/?i=stp.el.submissionrequirements>, τελευταία είσοδος 29 Μαρτίου 2015.

- **213 1306 600** - τηλεφωνικό κέντρο Συνηγόρου του Πολίτη (Δευτέρα έως Παρασκευή, 8:30πμ - 2:00μμ, Τετάρτη 8:30πμ - 4:30μμ)

ΦΑΞ 210 7292129 (με ένδειξη για Συνήγορο του Παιδιού)

Ιστοσελίδα: www.0-18.gr

Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Παιδιού – που επεκτείνει την αποστολή της Ανεξάρτητης Αρχής του Συνηγόρου του Πολίτη – σε αυτόν μπορεί να απευθυνθεί ένας ανήλικος, ένας μέλος της οικογένειάς του του η οποιοσδήποτε άνθρωπος "γνωρίζει ότι παραβιάζονται δικαιώματα του παιδιού".¹²⁰

Επίσης, ο Συνήγορος του Παιδιού:

- "συναντά και επικοινωνεί άμεσα με ομάδες παιδιών σε σχολεία, χώρους φιλοξενίας, κ.λπ.
- δίνει πληροφορίες για τα δικαιώματα των παιδιών μέσα από ειδική τηλεφωνική γραμμή, έντυπα και το διαδίκτυο
- όταν κρίνει ότι είναι χρήσιμο, λέει την άποψή του για θέματα που αφορούν τα παιδιά στις εφημερίδες, το ραδιόφωνο ή την τηλεόραση
- συνεργάζεται με υπηρεσίες ή φορείς εκπαίδευσης, πρόνοιας και δικαιοσύνης, διεθνείς οργανισμούς και μη κυβερνητικές οργανώσεις που ασχολούνται με το παιδί.

Επίσης...

- μπορεί να ερευνήσει μία πολύ σοβαρή παραβίαση και με δική του πρωτοβουλία μπορεί επίσης να επισκεφθεί κάποιο σχολείο, νοσοκομείο, ξενώνα, χώρο κράτησης, κ.λπ. για να διαπιστώσει αν προστατεύονται τα δικαιώματα των παιδιών".¹²¹

120. Συνήγορος του Παιδιού, Πως μπορούμε να σε βοηθήσουμε, <http://www.0-18.gr/gia-paidia/pos-mporoume-na-se-boithisoyme>, τελευταία είσοδος 29 Μαρτίου 2015.

121. Στο ίδιο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

ΣΩΜΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

"Στο Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.ΕΠ.Ε.) λειτουργεί η Τηλεφωνική γραμμή (15512) από τις 9πμ έως 5μμ στο πλαίσιο του Αυτοτελούς Γραφείου Ενημέρωσης, Υποδοχής, Αξιολόγησης και Διαχείρισης Καταγγελιών (άρθρο 11 Ν. 3996/2011).

Η ανωτέρω τηλεφωνική γραμμή την παρούσα περίοδο χρησιμοποιείται **αποκλειστικά** για την υποβολή καταγγελιών επώνυμων ή ανώνυμων σχετικά με παραβάσεις της εργατικής νομοθεσίας και της αδήλωτης εργασίας. Ειδικότερα για παραβάσεις:

αα) των διατάξεων της εργατικής νομοθεσίας της σχετικής ιδίως με τους όρους και τις συνθήκες εργασίας, τα χρονικά όρια εργασίας, την αμοιβή ή άλλες παροχές, την ασφάλεια και την υγεία των εργαζομένων, τους ειδικούς όρους και συνθήκες εργασίας των ευπαθών ομάδων εργαζομένων (όπως ανήλικοι, νέοι, γυναίκες σε κατάσταση εγκυμοσύνης ή λοχείας, άτομα με αναπηρία), καθώς και ειδικών κατηγοριών εργαζομένων,

ββ) των όρων κάθε είδους συλλογικών συμβάσεων εργασίας,

γγ) των διατάξεων της ασφαλιστικής νομοθεσίας της σχετικής με την ασφαλιστική κάλυψη των εργαζομένων, την αδήλωτη εργασία και την παράνομη απασχόληση,

δδ) των διατάξεων σχετικά με τη νομιμότητα της απασχόλησης των εργαζομένων υπηκόων τρίτων χωρών και

εε) της νομοθεσίας για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας".¹²²

122. Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Κοινωνικής Αλληλεγγύης, «Τηλεφωνική γραμμή καταγγελιών από την Επιθεώρηση Εργασίας (15512)», <http://www.yrakp.gr/>, τελευταία είσοδος 31 Μαρτίου 2015.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΩΞΗΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Διεύθυνση: Λ. Αλεξάνδρας 173, Τ.Κ. 115 22 - Αθήνα

Γραμμή καταγγελιών: 11188 ή μέσω της εφαρμογής (Android & iOS) CYBERALERT
FAX : 210-6476462

E-mail: ccu@cybercrimeunit.gov.gr

Διαδικτυακή και διαδραστική εφαρμογή χρήσιμων συμβουλών της Διεύθυνσης Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, για την ασφαλή πλοήγηση στο διαδίκτυο: www.cyberkid.gov.gr

Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα της Ελληνικής Αστυνομίας:

"Η αποστολή της Διεύθυνσης Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος συμπεριλαμβάνει την πρόληψη, την έρευνα και την καταστολή εγκλημάτων ή αντικοινωνικών συμπεριφορών, που διαπράττονται μέσω του διαδικτύου ή άλλων μέσων ηλεκτρονικής επικοινωνίας.

Η Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, στην εσωτερική της δομή, αποτελείται από τέσσερα τμήματα που συμπληρώνουν όλο το φάσμα προστασίας του χρήστη και ασφάλειας του Κυβερνοχώρου. Έτσι, στη νέα αναβαθμισμένη δομή της αποτελείται από:

- Το Τμήμα Γενικών Υποθέσεων και Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων που ασχολείται με τις εγκληματικές πράξεις που διαπράττονται στα μέσα ηλεκτρονικής επικοινωνίας και ψηφιακής αποθήκευσης ή μέσω αυτών σε ολόκληρη τη χώρα.
- Το Τμήμα Προστασίας Ανηλίκων που ασχολείται με τα εγκλήματα που διαπράττονται κατά των ανηλίκων με τη χρήση του διαδικτύου και των άλλων μέσων ηλεκτρονικής ή ψηφιακής επικοινωνίας και αποθήκευσης.
- Το Τμήμα Προστασίας Λογισμικού και Πνευματικών Δικαιωμάτων που ασχολείται με τις υποθέσεις παράνομης διείσδυσης σε υπολογιστικά συστήματα και κλοπής, καταστροφής ή παράνομης διακίνησης λογισμικού υλικού, ψηφιακών δεδομένων και οπτικοακουστικών έργων, που τελούνται σε ολόκληρη τη χώρα.
- Το Τμήμα Ασφάλειας Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών, που ασχολείται με την πρόληψη και καταστολή εγκλημάτων παραβίασης του απορρήτου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών".¹²³

123. Ελληνική Αστυνομία, Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=8194&Itemid=378&lang, τελευταία είσοδος 28 Μαρτίου 2015.

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ, ΑΝΑ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ¹²⁴

- **Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής**

- Υποδιεύθυνση Κρατικής Ασφάλειας Αττικής,**

- Λ. Αλεξάνδρας 173, Τ.Κ. 11 522, Αθήνα

- Τμηματάρχης 210-6476751 210-6476752

- Αξιωματικός Υπηρεσίας 210-6476749 210-6476750

- Γραμματεία 210-6476753 210-6476754 Fax: 210-6476845

- Γραφείο Προανακρίσεων 210-6476755

- Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Αθηνών,** Θήρας 17, Τ.Κ. 11 257, Αθήνα

- Τηλέφωνο 210-8695537, 210-8695547

- Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Βορειοανατολικής Αττικής,**

- Αγ. Όρους 16 & Πάτμου, Τ.Κ. 15 123, Μαρούσι

- Τηλέφωνο 210-6875197, 210-6824581

- Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Δυτικής Αττικής,**

- Μαρμαρά 21, Τ.Κ. 12 242, Αιγάλεω Αττικής

- Τηλέφωνο 210-5319295, 210-5911046

- Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Πειραιώς,**

- Ηρ. Πολυτεχνείου 37, Τ.Κ. 18 532, Πειραιάς

- Τηλέφωνο 210-4178714, 210-4178715, 210-4177493

- Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Νοτιοανατολικής Αττικής,**

- Πρώην Ανατολικός Αερολιμένας Αθηνών, Τ.Κ. 16 777, Ελληνικό

- Τηλέφωνο 210-9690810, 210-9621189

- **Αστυνομική Διεύθυνση Αιτωλίας**

- Τμήμα Ασφαλείας Μεσολόγγι,** Δαμασκηνού 11, Τ.Κ. 30 200, Μεσολόγγι

- Τηλέφωνο 26310 55712, 26310 55743, ΦΑΞ 26310 23561

- **Αστυνομική Διεύθυνση Ακαρνανίας**

- Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Αγρινίου,** Κυριαζή α/α, Τ.Κ. 30 100, Αγρίνιο

- Τηλέφωνο 26410 30167, ΦΑΞ 26410 54945

124. Ελληνική Αστυνομία, Τηλεφωνικός κατάλογος Υπηρεσιών Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας, ανά Αστυνομική Διεύθυνση, http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang&perform=view&id=23683&Itemid=0 , τελευταία είσοδος 28 Μαρτίου 2015.

- **Αστυνομική Διεύθυνση Αλεξανδρούπολης**
Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Αλεξανδρούπολης,
Αλεξανδρούπολη, Καραϊσκάκη 6, 2ος όροφος
Τηλέφωνο 25510 66220 - 66260, ΦΑΞ 25510 83456
- **Αστυνομική Διεύθυνση Αργολίδας**
Τμήμα Ασφαλείας Ναυπλίου, Ναύπλιο, Ελευθερίας 1-2
Τηλέφωνο 27520 98747-8, ΦΑΞ 27520 25418
Τμήμα Ασφαλείας Άργους, Αγ. Αρτεμίου 4, Τ.Κ. 21200 Άργος
Τηλέφωνο 27510-62242, 27510-67258, ΦΑΞ 27510-63552
- **Αστυνομική Διεύθυνση Αρκαδίας**
Τμήμα Ασφαλείας Τρίπολης, Τρίπολη,
Αλ. Σούτσου 29 & Γ. Σαχτούρη - 1ος όροφος
Τηλέφωνο 2710 230557, 2710 230560, ΦΑΞ 2710 222877
- **Αστυνομική Διεύθυνση Άρτας**
Τμήμα Ασφαλείας Άρτας, Άρτα, Αγ. Αρτεμίου και Αγ. Ειρήνης 1
Τηλέφωνο 26810 80146, ΦΑΞ 26810 26282
- **Αστυνομική Διεύθυνση Αχαΐας**
Τμήμα Ασφαλείας Αιγίου, Αίγιο, Σολωμού 26
Τηλέφωνο 26910 68740/747, ΦΑΞ 26910 68748
Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Πατρών, Πάτρα, Ερμού 95
Τηλέφωνο 2610 695171-2, ΦΑΞ 2610-224519
- **Αστυνομική Διεύθυνση Βοιωτίας**
Τμήμα Ασφαλείας Λιβαδειάς, Λιβαδειά, Φίλωνος 51
Τηλέφωνο 22610 88852, ΦΑΞ 22610 89213
Τμήμα Ασφαλείας Θήβας, Θήβα, Διρκαίου
Τηλέφωνο 22620 82187, ΦΑΞ 22620 26988
- **Αστυνομική Διεύθυνση Γρεβενών**
Τμήμα Ασφαλείας Γρεβενών, Γρεβενά, Μητροπόλεως 4
Τηλέφωνο 24620 80319, ΦΑΞ 24620 87879
- **Αστυνομική Διεύθυνση Δράμας**
Τμήμα Ασφαλείας Δράμας, Δράμα, Γ. Παπανδρέου 35 -1ος όροφος
Τηλέφωνο 25210 55287, ΦΑΞ 25210 55274
- **Αστυνομική Διεύθυνση Δωδεκανήσου**
Τμήμα Ασφαλείας Κω, Κως, Ακτή Μιαούλη 2
Τηλέφωνο 22420 24444, ΦΑΞ 22420 26863

Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Ρόδου, Ρόδος, Εθ. Δωδεκανησίων 43
Τηλέφωνο 22410-23294, ΦΑΞ 22410-32535

- **Αστυνομική Διεύθυνση Εύβοιας**

Τμήμα Ασφαλείας Χαλκίδας, Χαλκίδα, Αρεθούσης 153-2ος όροφος
Τηλέφωνο 22210 37036, ΦΑΞ 22210 37036

- **Αστυνομική Διεύθυνση Ευρυτανίας**

Τμήμα Ασφαλείας Καρπενησίου, Καρπενήσι, Εθν. Αντίστασης 9
Τηλέφωνο 22370 89177, ΦΑΞ 22370 89186

- **Αστυνομική Διεύθυνση Ζακύνθου**

Τμήμα Ασφαλείας Ζακύνθου, Ζάκυνθος, Λομβάρδου 62
Τηλέφωνο 26950 24490 26950-24494, ΦΑΞ 26950 44871

- **Αστυνομική Διεύθυνση Ηλείας**

Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Πύργου, Πύργος, Διονυσίου 1
Τηλέφωνο 26210 81740, ΦΑΞ 26210-33048

Τμήμα Ασφαλείας Αμαλιάδας

Σισίνη - Αγ. Γεωργίου, Τ.Κ. 27 200 Αμαλιάδα

Τηλέφωνο 26220-38212, 26220-24101, 26220-38231, 26220-38233,
ΦΑΞ 26220-38234

- **Αστυνομική Διεύθυνση Ημαθίας**

Τμήμα Ασφαλείας Βέροιας, Βέροια, Σ. Πέτρουλα 1

Τηλέφωνο 23310 76661, 23310 76654, ΦΑΞ 23310 70588

Τμήμα Ασφαλείας Αλεξάνδρειας,

Αλεξάνδρεια, Αλ. Παπάγου & Δ. Βετσοπούλου

Τηλέφωνο 23330 53352, 23330 53345, ΦΑΞ 23330 25505

Τμήμα Ασφαλείας Νάουσας, Νάουσα, Πλ. Τρόμπακα 1

Τηλέφωνο 23320 52574, 23320 52572, ΦΑΞ 23320 29470

- **Αστυνομική Διεύθυνση Ηρακλείου**

Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Ηρακλείου, Αγ. Αρτεμίου 1, Ν. Αλικαρνασός

Τηλέφωνο 2810 274222, ΦΑΞ 2810 333690

- **Αστυνομική Διεύθυνση Θεσπρωτίας**

Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Ηγουμενίτσας,

Ηγουμενίτσα, Αγίων Αποστόλων 5 - 2ος όροφος

Τηλέφωνο 26650 29629, 26650 29630, 26650 29640, ΦΑΞ 26650 22329

- **Αστυνομική Διεύθυνση Θεσσαλίας**

Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Λάρισας, Λάρισα, Αλ. Παπαναστασίου 86

Τηλέφωνο 2410 683208, ΦΑΞ 2410 623167

- **Αστυνομική Διεύθυνση Θεσσαλονίκης**
Υποδιεύθυνση Κρατικής Ασφάλειας Θεσσαλονίκη,
Θεσσαλονίκη, Μοναστηρίου 326-2ος όροφος
Τηλέφωνο 2310 388436
- **Αστυνομική Διεύθυνση Ιωαννίνων**
Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Ιωαννίνων, Ιωάννινα, 28ης Οκτωβρίου 11-1ος όροφος
Τηλέφωνο 26510 65984, ΦΑΞ 26510 33617
- **Αστυνομική Διεύθυνση Καβάλας**
Τμήμα Ασφαλείας Καβάλας, Καβάλα, Ομονοίας αρ. 119 - 1ος όροφος
Τηλέφωνο 2510 622267, 2510 622268, ΦΑΞ 2510 223581
- **Αστυνομική Διεύθυνση Καρδίτσας**
Τμήμα Ασφαλείας Καρδίτσας, Καρδίτσα, 2ο χλμ Π.Ο Καρδίτσας - Τρικάλων
Τηλέφωνο 24410 80231, ΦΑΞ 24410 21540
- **Αστυνομική Διεύθυνση Καστοριάς**
Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Καστοριάς, Καστοριά, Γράμμου 25
Τηλέφωνο 24670 21550, ΦΑΞ 24670 83322
- **Αστυνομική Διεύθυνση Κέρκυρας**
Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Κέρκυρας, Κέρκυρα, Αλυκές Ποταμού
Τηλέφωνο 26610-29170, 26610-29176, ΦΑΞ 26610 22214
- **Αστυνομική Διεύθυνση Κεφαλληνίας**
Τμήμα Ασφαλείας Αργοστολίου, Αργοστόλι, ΒΙ.ΠΕ Αργοστολίου
Τηλέφωνο 26710-27842, 26710-27843, ΦΑΞ 26710-25270
- **Αστυνομική Διεύθυνση Κιλκίς**
Τμήμα Ασφαλείας Κιλκίς, Κιλκίς, Κ. Παλαιολόγου αρ. 03 - 1ος όροφος
Τηλέφωνο 23410 77023, ΦΑΞ 23410 77027
- **Αστυνομική Διεύθυνση Κοζάνης**
Τμήμα Ασφαλείας Κοζάνης, Κοζάνη, Λ. Ανδρέα Παπανδρέου-2ος όροφος
Τηλέφωνο 24610 54439, ΦΑΞ 24610 54434
Τμήμα Ασφαλείας Πτολεμαΐδας, Πτολεμαΐδα, Τραπεζούντος 57-1ος όροφος
Τηλέφωνο 24630 55429, ΦΑΞ 24630 23990
- **Αστυνομική Διεύθυνση Κορινθίας**
Τμήμα Ασφαλείας Κορίνθου, Κόρινθος, Ερμού 51-4ος όροφος
Τηλέφωνο 27410 77212, ΦΑΞ 27410 23666

- **Αστυνομική Διεύθυνση Κυκλάδων**
Τμήμα Ασφαλείας Ερμούπολης, Ερμούπολη, Πλ. Ρεθύμνης 1
Τηλέφωνο 22810 96112, ΦΑΞ 22810 80286
- **Αστυνομική Διεύθυνση Λακωνίας**
Τμήμα Ασφαλείας Σπάρτης, Σπάρτη, Επισκόπου & Βρεσθένης 18
Τηλέφωνο 27310 89612-3, ΦΑΞ 27310 27632
- **Αστυνομική Διεύθυνση Λασιθίου**
Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Αγίου Νικολάου, Άγιος Νικόλαος, Ερ. Σταυρού 47
Τηλέφωνο 28410 91412
Τμήμα Ασφαλείας Ιεράπετρας, Ιεράπετρα, Μαρκοπούλου 35
Τηλέφωνο 28420 90178
- **Αστυνομική Διεύθυνση Λευκάδας**
Τμήμα Ασφαλείας Λευκάδας, Λευκάδα, Ηρώων Πολυτεχνείου 30
Τηλέφωνο 26450 29375, ΦΑΞ 26450 22941
- **Αστυνομική Διεύθυνση Μαγνησίας**
Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Βόλου, Βόλος, Κ. Καρτάλη 69 και Ροζού
Τηλέφωνο 24210 76958, ΦΑΞ 24210 76948
- **Αστυνομική Διεύθυνση Μεσσηνίας**
Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Καλαμάτας,
Καλαμάτας Ηρώων Πολυτεχνείου- Ν. Είσοδος
Τηλέφωνο 27210 44641, ΦΑΞ 27210 44646
- **Αστυνομική Διεύθυνση Λέσβου**
Υποδιεύθυνση Ασφαλείας, Μυτιλήνη, Στρ. Μυριβήλη & Μ. Κουντουρά 2
Τηλέφωνο 22510 58870, ΦΑΞ 22510 41729
- **Αστυνομική Διεύθυνση Ξάνθης**
Τμήμα Ασφαλείας Ξάνθης, Ξάνθη, Νέστου 2Α
Τηλέφωνο 25410 84133-8,147 ΦΑΞ 25410 22707
- **Αστυνομική Διεύθυνση Ορεστιάδας**
Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Ορεστιάδας, Ορεστιάδα, Βασ. Κωνσταντίνου 4
Τηλέφωνο 25520 81828, ΦΑΞ 25520 26302
Τμήμα Ασφαλείας Διδυμοτείχου, Διδυμότειχο, Βασ. Γεωργίου 1
Τηλέφωνο 25530 26853, ΦΑΞ 25530 22103
- **Αστυνομική Διεύθυνση Έδεσσας**
Τμήμα Ασφαλείας Έδεσσας, Έδεσσα, Ηρ. Πολυτεχνείου αρ. 13-4ος όροφος
Τηλέφωνο 23810 51722, ΦΑΞ 23810 51719

Τμήμα Ασφαλείας Γιαννιτσών, Γιαννιτσά, Εθν. Αντιστάσεως αρ. 7-1ος όροφος
Τηλέφωνο 23820 84262, ΦΑΞ 23820 84265

- **Αστυνομική Διεύθυνση Πιερίας**

Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Κατερίνης, Κατερίνη
Τηλέφωνο 23510 46632

- **Αστυνομική Διεύθυνση Πρέβεζας**

Τμήμα Ασφαλείας Πρέβεζας, Πρέβεζα, Λ. Ιωαννίνων 200
Τηλέφωνο 26820 89542, ΦΑΞ 210 6991903

- **Αστυνομική Διεύθυνση Ρεθύμνου**

Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Ρεθύμνου,
Ρέθυμνο, Πλατεία Ηρώων Πολυτεχνείου αρ. 26
Τηλέφωνο 28310 88189, ΦΑΞ 28310 25246

Τμήμα Ασφαλείας Γεροποτάμου Ρεθύμνου,
Πέραμα Μυλοποτάμου, Πλ. Ηρώων Πολυτεχνείου 26
Τηλέφωνο 28340 22812

- **Αστυνομική Διεύθυνση Ροδόπης**

Τμήμα Ασφαλείας Κομοτηνής, Κομοτηνή, Λ. Δημοκρατίας 3
Τηλέφωνο 25310 83228, ΦΑΞ 25310 83854

- **Αστυνομική Διεύθυνση Σάμου**

Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Σάμου, Σάμος, Πρεσ. Δημητρίου Νικολαρεΐζη 3
Τηλέφωνο 22730 87329, ΦΑΞ 22730 22255

- **Αστυνομική Διεύθυνση Σερρών**

Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Σερρών, Σέρρες, Κερασούντος 3-2ος όροφος
Τηλέφωνο 23210 90806, ΦΑΞ 23210 90905

- **Αστυνομική Διεύθυνση Τρικάλων**

Τμήμα Ασφαλείας Τρικάλων, Τρίκαλα, Γιαννιτσών και Φαρμάκη
Τηλέφωνο 24310 63027, ΦΑΞ 24310 63022

- **Αστυνομική Διεύθυνση Φθιώτιδας**

Τμήμα Ασφαλείας Λαμίας, Λ. Αθηνών 188, Τ.Κ. 35 100 Λαμία
Τηλέφωνο 22310-56863, 22310-56869, ΦΑΞ 22310-23288

- **Αστυνομική Διεύθυνση Φλώρινας**

Τμήμα Ασφαλείας Φλώρινας, Φλώρινα, Ιωάννου Τρύπη 1-1ος όροφος
Τηλέφωνο 23850 44229, ΦΑΞ 23850 29502

- **Αστυνομική Διεύθυνση Φωκίδας**
Τμήμα Ασφαλείας Άμφισσας, Άμφισσα, Λεωφ. Σαλώνων και Καραμανλή
Τηλέφωνο 22650 79420, ΦΑΞ 22650 23491
- **Αστυνομική Διεύθυνση Χαλκιδικής**
Τμήμα Ασφαλείας Πολύγυρου, Πολύγυρος, Χαρ. Τρικούπη 41
Τηλέφωνο 23710 21645
- **Αστυνομική Διεύθυνση Χανίων**
Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Χανίων, Χανιά, Λ. Ηρακλείου 23
Τηλέφωνο 28210 25817, ΦΑΞ 28210 28752
- **Αστυνομική Διεύθυνση Χίου**
Υποδιεύθυνση Ασφαλείας Χίου, Χίος, Πολεμίδα 1
Τηλέφωνο 22710 81541, ΦΑΞ 22710 44802

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ
ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΝΑΥΤΙΚΟ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ (ΓΠΨΥ)

Τηλ

- **800.114.5553**, 24ωρη τηλεφωνική γραμμή, χωρίς χρέωση από σταθερό τηλέφωνο
- **210-5574121**, 24ωρη τηλεφωνική γραμμή, με αστική χρέωση, **31376** (εσωτ) και **31377** (εσωτ).

Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του Πολεμικού Ναυτικού:

"1. Γνωρίζεται ότι στη ΔΝΕ, στο χώρο της ΝΒ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ, λειτουργεί το γραφείο προληπτικής ψυχικής υγιεινής (ΓΠΨΥ), το οποίο δραστηριοποιείται στην προαγωγή ψυχικής υγείας, και στην ψυχοκοινωνική μέριμνα για το προσωπικό του ΠΝ (Μόνιμα στελέχη-Στρατευμένης θητείας-Πολιτικό προσωπικό) καθώς και για τα ενήλικα μέλη των οικογενειών τους.

2. Το ΓΠΨΥ παρέχει τη δυνατότητα για ψυχοθεραπεία, συμβουλευτική οικογένειας-γονέων-ζεύγους, αντιμετώπιση εργασιακού στρες, διαλέξεις, συμβουλευτική διοικήσεων και παρεμβάσεις σε κρίση και σε επείγοντα γεγονότα. Εστιάζει επίσης στη δυσπροσαρμογή και στην πρόληψη ακραίων εκδηλώσεων της συμπεριφοράς (χρήση ναρκωτικών, βιαιότητα, αυτοκαταστροφικότητα).

3. Στο ΓΠΨΥ λειτουργεί όλο το 24ωρο, 365 μέρες του έτους η τηλεφωνική γραμμή ψυχολογικής υποστήριξης, στο νούμερο **800.114.5553** (χωρίς χρέωση από σταθερό τηλέφωνο) και **210-5574121** (με αστική χρέωση), **31376** (εσωτ) και **31377** (εσωτ). Η γραμμή στελεχώνεται από επαγγελματίες ψυχικής υγείας, έχει ρόλο υποστηρικτικό και συμβουλευτικό και μπορεί το προσωπικό του ΠΝ (Μόνιμο-Στρατευμένης θητείας-Πολιτικό προσωπικό) και ενήλικα μέλη των οικογενειών του να καλεί εμπιστευτικά, ανώνυμα ή (διαζ) επώνυμα.

4. Προτρέπει το προσωπικό να κάνει χρήση των ανωτέρω υπηρεσιών όποτε επιθυμεί και να συμβάλει στην ευρύτερη πληροφόρηση για τις παρεχόμενες υπηρεσίες του ΓΠΨΥ στο σύνολο του προσωπικού και στις οικογένειες τους.

5. Από ΓΠΨΥ διατίθεται έντυπο ενημερωτικό υλικό του ΥΠΕΘΑ (αφίσες, δίπτυχα, κάρτες) σχετικά με την τηλεφωνική γραμμή ψυχολογικής υποστήριξης το οποίο

μπορούν να προμηθευτούν οι ενδιαφερόμενες μονάδες κατόπιν συνεννοήσεως με το ΓΠΣΥ".¹²⁵

ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

414 Στρατιωτικό Νοσοκομείο Ειδικών Νοσημάτων,
Ταξιάρχου Βελίου 6, 15236 Παλαιά Πεντέλη, ΣΤΓ 902.

Τηλ.

- 8001145551-2-3, 24ωρη τηλεφωνική γραμμή, χωρίς χρέωση από σταθερό τηλέφωνο.
- 2108105068, 2105574121, με αστική χρέωση.

Όπως αναφέρεται στην επίσημη ιστοσελίδα της Πολεμικής Αεροπορίας - αλλά και του Στρατού Ξηράς¹²⁶:

"Το Διακλαδικό Κέντρο Ψυχικής Υγείας Ενόπλων Δυνάμεων (ΔΚΨΥΕΔ) είναι μία εξωνοσοκομειακή δομή παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας η οποία απευθύνεται στη στρατιωτική κοινότητα. Υπάγεται στη ΔΥΓ/ΓΕΕΘΑ και φιλοδοξεί να προσεγγίσει τόσο το έφεδρο όσο και το μόνιμο προσωπικό των Ενόπλων Δυνάμεων, καθώς και τα μέλη των οικογενειών αυτών παρέχοντας πληροφόρηση, υποστήριξη και θεραπεία.

Η φιλοσοφία του ΔΚΨΥΕΔ διαφοροποιείται από την κλασσική ιατρική αντιμετώπιση της ψυχικής νόσου, η οποία θέλει το άτομο παθητικό δέκτη των ιατρικών οδηγιών, αλλά εστιάζει σε μία ενεργό κινητοποίηση και συμμετοχή. Επιδιώκει την εκπαίδευση των μελών της στρατιωτικής κοινότητας ώστε να αναγνωρίζουν και να συμβάλουν στην αντιμετώπιση των ψυχολογικών προβλημάτων.

Στόχοι

- Πρόληψη των ψυχικών νοσημάτων στη στρατιωτική κοινότητα και προαγωγή της ψυχικής υγείας

125. Πολεμικό Ναυτικό, Προαγωγή Ψυχικής Υγείας, http://www.hellenicnavy.gr/el/?option=com_content&view=article&id=785&catid=168, τελευταία είσοδος 29 Μαρτίου 2015.

126. Γενικό Επιτελείο Στρατού, Μέριμνα Προσωπικού, Διακλαδικό Κέντρο Ψυχικής Υγείας Ενόπλων Δυνάμεων, 19 Σεπτεμβρίου 2013, http://army.gr/default.php?prname=Article&art_id=88752&cat_id=8, τελευταία είσοδος 29 Μαρτίου 2015.

- Πρόληψη και αντιμετώπιση προβληματικών εκδηλώσεων της συμπεριφοράς (αυτοκτονικότητα, βιαιότητα, κατάχρηση αλκοόλ και ναρκωτικών) στο στρατιωτικό, οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον
- Υποβοήθηση των στρατευσίμων στην ομαλή προσαρμογή και ολοκλήρωση της θητείας τους
- Υποστήριξη των οικογενειών του εν ενεργεία και εν αποστρατεία στρατιωτικού προσωπικού και πολιτικών υπαλλήλων του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας
- Πρόληψη και διαχείριση του καθημερινού στρες
- Πρόληψη και διαχείριση του εργασιακού στρες
- Διαχείριση στρες οφειλόμενου σε ψυχικά τραυματικό γεγονός
- Πρόληψη και διαχείριση στρες οφειλόμενου σε στρατιωτικές επιχειρήσεις

Παρεχόμενες Υπηρεσίες

- Λειτουργία σε 24ωρη βάση της Τηλεφωνικής Γραμμής Ψυχολογικής Υποστήριξης και Παρέμβασης σε Κρίση.

Τηλέφωνα επικοινωνίας: 8001145551-2-3 χωρίς χρέωση από σταθερό τηλέφωνο και 2108105068, 2105574121 με αστική χρέωση

- Συμβουλευτική Διοικήσεων για χειρισμό ειδικών περιστατικών και καταστάσεων
- Πρόγραμμα πρόληψης και διαχείρισης εργασιακού στρες
- Πρόγραμμα πρόληψης και διαχείρισης επιχειρησιακού στρες ειρηνευτικών αποστολών και ανθρωπιστικών επιχειρήσεων
- Εκπαιδευτικές και ενημερωτικές δράσεις στο προσωπικό των Ενόπλων Δυνάμεων με στόχο την ευαισθητοποίηση, πρόληψη και προαγωγή της ψυχικής υγείας
- Ψυχοθεραπεία, συμβουλευτική ατόμου - ζεύγους - γονέων - οικογένειας, ατομική και ομαδική ψυχοθεραπεία
- Ψυχιατρική παρακολούθηση ενηλίκων
- Παρέμβαση σε δυνητικά ψυχικά τραυματικά γεγονότα για τον περιορισμό των ψυχικών επιπτώσεων του συμβάντος
- Λειτουργία εξειδικευμένου κέντρου μελέτης και εφαρμογής συστημάτων επιλογής στρατιωτικού προσωπικού
- Έρευνα σε θέματα στρατιωτικής ψυχικής υγείας

- Εξειδικευμένο γραφείο συμβουλευτικής των εξαρτήσεων

Τα Τμήματα

- Πρόληψης
- Θεραπείας - Αποκατάστασης
- Εκπαίδευση - Έρευνας
- Ψυχικής Υγείας στη διάρκεια Επιχειρήσεων
- Επιλογής - Ανάπτυξης προσωπικού

Το Προσωπικό

- Το προσωπικό αποτελείται από ειδικούς ψυχικής υγείας και των τριών Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων: Ψυχιάτρους, Ψυχολόγους, Νοσηλευτές, Κοινωνικούς Λειτουργούς κ.ά.

Οι Δικαιούχοι των Υπηρεσιών

- Εν ενεργεία στρατιωτικό προσωπικό Ενόπλων Δυνάμεων, μόνιμο και στρατευμένης θητείας
- Εν αποστρατεία μόνιμο στρατιωτικό προσωπικό
- Πολιτικοί Υπάλληλοι Υπουργείου Εθνικής Άμυνας
- Συνταξιούχοι πολιτικοί υπάλληλοι Υπουργείου Εθνικής Άμυνας

Ενήλικα μέλη των οικογενειών των ανωτέρω κατηγοριών".¹²⁷

127. Πολεμική Αεροπορία, Διακλαδικό Κέντρο Ψυχικής Υγείας Ενόπλων Δυνάμεων, 17 Σεπτεμβρίου 2013, <http://www.haf.gr/el/news.asp?id=8033>, τελευταία είσοδος 29 Μαρτίου 2015.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

ΝΟΜΟΣ 927/1979

Περί κολασμού πράξεων ή ενεργειών αποσκοπούντων
εις φυλετικές διακρίσεις
(ΦΕΚ Α' 139/28.6.1979)

1487

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΗ 28 ΙΟΥΝΙΟΥ 1979

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ
139

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΝΟΜΟΙ	
927. Περί κολασμού πράξεων ή ενεργειών αποσκοπούντων εις φυλετικές διακρίσεις.	1
928. Περί κολασμού της εις 'Αθήνας την 27ην 'Ιουλίου 1976 διαγραφείσης, μεταξύ της 'Ελληνικής Γεω- γραφικής Γκεωγραφίας Στρατιώ και του Γαλλικού 'Ε- θνικού Γεωγραφικού 'Ινστιτούτου, Συμφωνίας υπερί ἀμοιβαίας 'Ιστορικοεπιστημονικής και τεχνικής συνεργασίας, ως και ανταλλαγής πληροφοριών και χαρτογραφικού ὕλικου.	2
929. Πά την κλήρωση της Συμφωνίας Μορφωτικής και 'Επιστημονικής συνεργασίας μεταξύ της Κυβερνήσεως της 'Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβερνήσεως της 'Εθνικής Σοσιαλιστικής Σοβιετικής Δημοκρατίας του Μόσχας της 6 'Ιανουαρίου 1978.	3

ΝΟΜΟΙ

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 927

Περί κολασμού πράξεων ή ενεργειών αποσκοπούντων εις
φυλετικές διακρίσεις.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Υ'αριθμόν 4899/79 μετὰ της Βουλής, διατάσσεται:

Άρθρον 1.

1. 'Όστις διακρίνει, είτε προερρηκώς είτε διὰ τοῦ τύπου
ἢ διὰ τραπεζιῶν κανόνων ἢ εὐνονομαρχίαν ἢ παντὶς ἄλλου
ῥέπου ἢ προέβλεψε προτίμει εἰς πράξεις ἢ ἐνεργείας ἐνο-
νήσαντες τὴν προκαλούσαν διακρίσει, πῶς ἢ ὅπως ἀποφύ-
γειν ἢ ἀποφύγειν ἐκ μόνου τοῦ λόγου τῆς φυλετικῆς ἢ
ἐθνικῆς καταγωγῆς του, τιμωρεῖται μὴ φυλετικῶν μέγε-
θων ἢ μὴ χρηματικῶν ποσῶν ἢ καὶ δι' ἀρκετέραν τῶν πο-
σῶν τούτων.

2. Διὰ τῶν ἐν παρ. 1 ποσῶν τιμωρεῖται καὶ ὅστις συντε-
λῇ ἢ συμμετέχῃ εἰς ἀρνητικὰ, αἱ δὲ αἱ ἐπιδόκοντες ὄργανοι
ποινῶν προσαγορεύουν ἢ ἐπιτελούντες πᾶσι μορφεῖς ἐπιδόκοντες
εἰς φυλετικές διακρίσεις.

Άρθρον 2.

'Όστις διακρίνει, είτε προερρηκώς είτε διὰ τοῦ τύπου ἢ
διὰ τραπεζιῶν κανόνων ἢ εὐνονομαρχίαν ἢ παντὶς ἄλλου
ῥέπου, διακρίνει ἴσως προεπιληπτικῶς κατὰ πρόσωπον ἢ ἀπο-
φύγειν ἢ ἀποφύγειν ἐκ μόνου τοῦ λόγου τῆς φυλετικῆς ἢ
ἐθνικῆς καταγωγῆς του, τιμωρεῖται μὴ φυλετικῶν μέγε-
θων ἢ μὴ χρηματικῶν ποσῶν ἢ καὶ δι' ἀρκετέραν τῶν πο-
σῶν τούτων.

Άρθρον 3.

Διὰ φυλετικῶν μέγε-
θων εἰς ὅσους ἢ διὰ χρηματικῶν πο-
σῶν ἢ δι' ἀρκετέραν τῶν ποσῶν τούτων τιμωρεῖται ὅστις
κατ' ἐπιτηδεύματα προεκρίθην ἀρκετὰ ἢ προεβλεψάντο διακρίσεις
ἀρκεταί εἰς τὴν παρεχόν τούτων μόνον λόγῳ τῆς φυλετι-
κῆς ἢ ἐθνικῆς καταγωγῆς αὐτοῦ ἢ ἀρκετὰ τῶν παρεχόν ἀπὸ
ἄλλων διακρίσεων εἰς τὴν φυλετικῆς ἢ ἐθνικῆς καταγωγῆς τοῦ-
του.

Άρθρον 4.

Τοῖς τῶν κατὰ τὴν παρῶντα νόμον ἐγκλημάτων ἢ ἐπι-
λογῶν μόνον ἐπὶ ἐπιδόκοντες.

Άρθρον 5.

Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ παρῶντος ἀρχαίει ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεώς τοι
διὰ τῆς 'Εκτελέσεως τῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ παρῶν νόμος ἐκτελεστέος ἀπὸ τῆς ἡμετέρας καὶ παρ' ἡμετέρας
ἡμετέρας ἡμετέρας ἐκτελεστέος διὰ τῆς ἡμετέρας τῆς
Κυβερνήσεως καὶ ἐκτελεστέος ἐκ τῆς ἡμετέρας τῆς
Κυβερνήσεως.

Ἐν 'Αθήναις τῇ 22 'Ιουλίου 1979

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΤΣΑΤΣΟΣ

ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΛΛΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ
ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΛΛΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ
ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΛΛΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 928

Περί κολασμού της εις 'Αθήνας την 27ην 'Ιουλίου 1976
διαγραφείσης, μεταξύ της 'Ελληνικής Γεωγραφικής Γκεωγραφίας
Στρατιώ και του Γαλλικού 'Εθνικού Γεωγραφικού 'Ινστιτούτου,
Συμφωνίας υπερί ἀμοιβαίας 'Ιστορικοεπιστημονικής και τεχνικής συνεργασίας,
ως και ανταλλαγής πληροφοριών και χαρτογραφικού ὕλικου.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Υ'αριθμόν 4899/79 μετὰ της Βουλής, διατάσσεται:

Κατὰ τῶν ἐν παρ. 1 ποσῶν τιμωρεῖται καὶ ὅστις συντε-
λῇ ἢ συμμετέχῃ εἰς ἀρνητικὰ, αἱ δὲ αἱ ἐπιδόκοντες ὄργανοι
ποινῶν προσαγορεύουν ἢ ἐπιτελούντες πᾶσι μορφεῖς ἐπιδόκοντες
εἰς φυλετικές διακρίσεις.

ΝΟΜΟΣ 1426/1984**Για την κύρωση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη**

(ΦΕΚ 32/21.3.1984)

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Κυρούμεν και εκδίδομεν τον κατωτέρω υπό της Βουλής ψηφισθέντα νόμον:

Άρθρο πρώτο

Κυρώνεται και έχει την ισχύ που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης που υπογράφηκε στο Τουρίνο της Ιταλίας στις 18 Οκτώβρη 1961, του οποίου το κείμενο, στο γαλλικό πρωτότυπο και την ελληνική του μετάφραση είναι το ακόλουθο:

(...)

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

Οι Κυβερνήσεις που υπογράφουν και είναι μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης:

Αφού έκριναν ότι ο σκοπός του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι η πραγματοποίηση στενότερης ένωσης των μελών του για τη διαφύλαξη και προώθηση των ιδανικών και των αρχών που αποτελούν την κοινή τους κληρονομιά και την ευνόηση της οικονομικής και κοινωνικής προόδου τους, ιδίως με την προάσπιση και ανάπτυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών,

Αφού έκριναν ότι σύμφωνα με τη Σύμβαση για τη Διαφύλαξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στην Ρώμη στις 4 Νοέμβρη 1950 και το συμπληρωματικό Πρωτόκολλό της, που υπογράφηκε στο Παρίσι στις 20 Μαρτη 1952, τα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης συμφώνησαν να εξασφαλίσουν στους πληθυσμούς τους τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα και τις ελευθερίες που προβλέπονται στα κείμενα αυτά,

Αφού έκριναν ότι η απόλαυση των κοινωνικών δικαιωμάτων θα πρέπει να εξασφαλίζεται χωρίς διάκριση που να βασίζεται στη φυλή, στο χρώμα, στο φύλο, στο θρήσκευμα, στις πολιτικές πεποιθήσεις, στην εθνική καταγωγή ή την κοινωνική προέλευση,

Αφού αποφάσισαν να καταβάλλουν κοινές προσπάθειες για να βελτιώσουν το βιοτικό επίπεδο και να προωθήσουν την καλή διαβίωση όλων των κατηγοριών του πληθυσμού τους, αγροτικών και αστικών, με τα κατάλληλα μέσα και επιτεύγματα.

Συμφώνησαν τα ακόλουθα:

ΜΕΡΟΣ Ι

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναγνωρίζουν, ως αντικειμενικό σκοπό της πολιτικής τους να συνεχίσουν με όλα τα χρήσιμα μέσα, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, την επίτευξη προϋποθέσεων για την εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης των ακόλουθων δικαιωμάτων και αρχών:

1. Κάθε πρόσωπο θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να κερδίζει τη ζωή του με εργασία που αναλαμβάνει ελεύθερα.
2. Όλοι οι εργαζόμενοι έχουν δικαίωμα σε δίκαιες συνθήκες εργασίας.
3. Όλοι οι εργαζόμενοι έχουν δικαίωμα σε ασφάλεια και υγιεινή στην εργασία τους.
4. Όλοι οι εργαζόμενοι έχουν δικαίωμα σε δίκαιη αμοιβή, που να εξασφαλίζει σ' αυτούς και τις οικογένειές τους ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο.
5. Όλοι οι εργαζόμενοι και οι εργοδότες έχουν δικαίωμα να συνεταιρίζονται ελεύθερα στα πλαίσια εθνικών ή διεθνών οργανώσεων για την προστασία των οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων του.
6. Όλοι οι εργαζόμενοι και οι εργοδότες τους έχουν δικαίωμα για συλλογικές διαπραγματεύσεις.
7. Τα παιδιά και τα νεαρά πρόσωπα έχουν δικαίωμα για ειδική προστασία από τους σωματικούς και ηθικούς κινδύνους στους οποίους εκτίθενται.
8. Οι εργαζόμενες γυναίκες, σε περίπτωση μητρότητας, καθώς και οι άλλες εργαζόμενες, σε ορισμένες περιπτώσεις, έχουν δικαίωμα για ειδική προστασία στην εργασία τους.
9. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα για κατάλληλα μέσα επαγγελματικού προσανατολισμού για να βοηθηθεί στην επιλογή επαγγέλματος σύμφωνα με τις προσωπικές ικανότητες και ενδιαφέροντά του.
10. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα για κατάλληλα μέσα επαγγελματικής εκπαίδευσης.
11. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να απολαμβάνει κάθε μέτρο που του επιτρέπει να έχει την καλύτερη δυνατή κατάσταση υγείας.
12. Όλοι οι εργαζόμενοι και τα προστατευόμενα απ' αυτούς μέλη της οικογένειάς τους έχουν δικαίωμα για κοινωνική ασφάλεια.

13. Κάθε πρόσωπο που δεν έχει επαρκείς πόρους έχει δικαίωμα για κοινωνική και ιατρική αντίληψη.
14. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να απολαμβάνει εξειδικευμένες κοινωνικές υπηρεσίες.
15. Κάθε ανάπηρο πρόσωπο έχει δικαίωμα για επαγγελματική εκπαίδευση και για επαγγελματική και κοινωνική επαναπροσαρμογή, ανεξάρτητα από την αιτία και τη φύση της αναπηρίας του.
16. Η οικογένεια, ως βασικό κύτταρο της κοινωνίας, έχει δικαίωμα για κατάλληλη κοινωνική, νομική και οικονομική προστασία για να εξασφαλίσει την πλήρη ανάπτυξή της.
17. Η μητέρα και το παιδί, ανεξάρτητα από την οικογενειακή κατάσταση και τις οικογενειακές σχέσεις, έχουν δικαίωμα για κατάλληλη κοινωνική και οικονομική προστασία.
18. Οι υπήκοοι ενός από τα Συμβαλλόμενα Μέρη έχουν δικαίωμα να ασκούν στο έδαφος ενός άλλου Μέρους οποιαδήποτε κερδοφόρα δραστηριότητα με ίσους όρους με τους υπηκόους του Μέρους αυτού, με την επιφύλαξη περιορισμών που βασίζονται σε σοβαρούς λόγους οικονομικού ή κοινωνικού χαρακτήρα.
19. Οι μετανάστες εργαζόμενοι που είναι υπήκοοι ενός από τα Συμβαλλόμενα Μέρη καθώς και οι οικογένειές τους έχουν δικαίωμα για προστασία και αντίληψη στο έδαφος οποιουδήποτε άλλου Συμβαλλόμενου Μέρους.

ΜΕΡΟΣ II

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να θεωρούν ότι δεσμεύονται, όπως προβλέπεται στο Μέρος III, από τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τα παρακάτω άρθρα και παραγράφους.

Άρθρο 1

Δικαίωμα για εργασία

Για εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος για εργασία τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση :

1. Να αναγνωρίζουν, ως έναν από τους κυριότερους αντικειμενικούς τους σκοπούς και αρμοδιότητες την πραγματοποίηση και τη διατήρηση του ψηλότερου και σταθερότερου δυνατού επίπεδου απασχόλησης για την επίτευξη της πλήρους απασχόλησης.
2. Να προστατεύουν με αποτελεσματικό τρόπο το δικαίωμα του εργαζόμενου να κερδίζει τη ζωή του με εργασία που αναλαμβάνει ελεύθερα.

3. Να συστήνουν ή να διατηρούν δωρεάν υπηρεσίες απασχόλησης για όλους τους εργαζόμενους.
4. Να εξασφαλίζουν ή να ευνοούν κατάλληλο επαγγελματικό προσανατολισμό καθώς επί της και κατάλληλη επαγγελματική εκπαίδευση και επαναπροσαρμογή.

Άρθρο 2

Δικαίωμα για δίκαιες συνθήκες εργασίας

Για εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος για δίκαιες συνθήκες εργασίας, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση:

1. Να καθορίζουν λογική διάρκεια ημερήσιας και εβδομαδιαίας εργασίας, ενώ θα πρέπει να μειώνεται σταδιακά η εβδομαδιαία διάρκεια της εργασίας, εφόσον το επιτρέπουν η αύξηση της παραγωγικότητας και οι άλλοι σχετικοί παράγοντες.
2. Να προβλέπουν αργίες με αποδοχές.
3. Να εξασφαλίζουν τη χορήγηση ετήσιας άδειας με αποδοχές με διάρκεια τουλάχιστο δύο εβδομάδες.
4. Να εξασφαλίζουν στους εργαζόμενους που απασχολούνται σε ορισμένες επικίνδυνες ή ανθυγιεινές εργασίες είτε μείωση της διάρκειας της εργασίας είτε συμπληρωματική άδεια με αποδοχές.
5. Να εξασφαλίζουν εβδομαδιαία ανάπαυση που να συμπίπτει, κατά το δυνατό, με την ημέρα της εβδομάδας που αναγνωρίζεται ως ημέρα ανάπαυσης είτε παραδοσιακά είτε από τις συνήθειες της χώρας ή της περιοχής.

Άρθρο 3

Δικαίωμα για ασφαλείς και υγιεινές συνθήκες εργασίας

Για εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος για ασφαλείς και υγιεινές συνθήκες εργασίας, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση :

1. Να εκδίδουν κανονισμούς ασφάλειας και υγιεινής.
2. Να καθορίζουν μέτρα ελέγχου της εφαρμογής των κανονισμών αυτών.
3. Να συμβουλευούνται όταν είναι δυνατόν τις εργοδοτικές και εργατικές οργανώσεις πάνω στα μέτρα που αποσκοπούν στη βελτίωση της ασφάλειας και της υγιεινής της εργασίας.

Άρθρο 4

Δικαίωμα για δίκαιη αμοιβή

Για εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος για δίκαιη αμοιβή, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση:

1. Να αναγνωρίζουν το δικαίωμα των εργαζομένων για αμοιβή αρκετή να εξασφαλίζει σ' αυτούς και τις οικογένειές τους ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης.
2. Να αναγνωρίζουν το δικαίωμα των εργαζομένων για αυξημένη αμοιβή για υπερωριακή απασχόληση, με εξαίρεση ορισμένες ειδικές περιπτώσεις.
3. Να αναγνωρίζουν το δικαίωμα των εργαζομένων, αντρών και γυναικών, για ίση αμοιβή για εργασία ίσης αξίας.
4. Να αναγνωρίζουν το δικαίωμα όλων των εργαζομένων για λογική προθεσμία προειδοποίησης σε περίπτωση τερματισμού της απασχόλησης.
5. Να επιτρέπουν κρατήσεις πάνω στις αποδοχές μόνο σύμφωνα με τις προϋποθέσεις και μέσα στα όρια που προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία ή ρύθμιση ή καθορίζονται με συλλογικές συμβάσεις ή διαιτητικές αποφάσεις.

Η άσκηση των δικαιωμάτων αυτών θα πρέπει να εξασφαλίζεται είτε με ελεύθερα συναπτόμενες συλλογικές συμβάσεις είτε με διαιτητικές αποφάσεις είτε με οποιοδήποτε άλλο τρόπο σύμφωνα με τις εθνικές συνθήκες.

Άρθρο 5

Συνδικαλιστικό δικαίωμα

Για την εξασφάλιση ή την προώθηση της ελευθερίας των εργοδοτών και των εργαζομένων να συνιστούν τοπικές, εθνικές ή διεθνείς οργανώσεις για την προστασία των οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων τους και να προσχωρούν σ' αυτές τις οργανώσεις, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση ώστε η εθνική νομοθεσία να μη προσβάλλει αλλά ούτε να εφαρμόζεται με τέτοιο τρόπο που να προσβάλλει την ελευθερία αυτή. Το μέτρο στο οποίο οι εγγυήσεις που προβλέπονται απ' αυτό το άρθρο θα εφαρμόζονται στην αστυνομία θα καθορίζεται από την εθνική νομοθεσία ή ρύθμιση. Η αρχή της εφαρμογής των εγγυήσεων αυτών στα μέλη των ενόπλων δυνάμεων και το μέτρο στο οποίο θα μπορούσαν να εφαρμοσθούν σ' αυτήν την κατηγορία προσώπων καθορίζονται επίσης από την εθνική νομοθεσία ή ρύθμιση.

Άρθρο 6

Δικαίωμα συλλογικής διαπραγμάτευσης

Για εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος της συλλογικής διαπραγμάτευσης, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση:

1. Να ευνοούν την ισομερή συνεννόηση μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων.
2. Να προωθούν, όταν αυτό είναι αναγκαίο και σκόπιμο, την καθιέρωση διαδικασιών εκούσιας διαπραγμάτευσης μεταξύ των εργοδοτών ή των οργανώσεων των εργοδοτών εφ' ενός και των οργανώσεων των εργαζομένων αφ' ετέρου, προκειμένου να ρυθμίζονται οι όροι απασχόλησης με συλλογικές συμβάσεις.
3. Να ευνοούν την καθιέρωση και χρησιμοποίηση κατάλληλων διαδικασιών συνδιαλλαγής και διαιτησίας για τη ρύθμιση των εργασιακών διαφορών και αναγνωρίζουν :
4. Το δικαίωμα των εργαζομένων και των εργοδοτών για συλλογικές ενέργειες σε περίπτωση σύγκρουσης συμφερόντων, περιλαμβανομένου και του δικαιώματος της απεργίας, με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων που θα μπορούσαν να προκύψουν από τις ισχύουσες συλλογικές συμβάσεις.

Άρθρο 7

Δικαίωμα των παιδιών και των νεαρών προσώπων για προστασία

Για εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος των παιδιών και των νεαρών προσώπων για προστασία, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση :

1. Να καθορίζουν το 15ο έτος της ηλικίας ως κατώτατο όριο ηλικίας για την είσοδο στην απασχόληση, με δυνατότητα όμως εξαιρέσεων για παιδιά, που απασχολούνται σε ορισμένες ελαφρές εργασίες που δεν απειλούν να βλάψουν την υγεία τους, την ηθική τους ή την εκπαίδευσή τους.
2. Να καθορίζουν ψηλότερο κατώτατο όριο ηλικίας για την είσοδο στην απασχόληση για ορισμένες εργασίες που θεωρούνται επικίνδυνες ή ανθυγιεινές. 3. Να απαγορεύουν την απασχόληση παιδιών, που υποχρεούνται να φοιτούν στο σχολείο, σε εργασίες που τους στερούν τη δυνατότητα να επωφεληθούν από την εκπαίδευση αυτή.
4. Να περιορίζουν τη διάρκεια της εργασίας των εργαζομένων που έχουν ηλικία κάτω των 16 ετών έτσι ώστε να ανταποκρίνεται αυτή στις απαιτήσεις της ανάπτυξής τους και ιδιαίτερα στις ανάγκες της επαγγελματικής τους εκπαίδευσης.
5. Να αναγνωρίζουν το δικαίωμα των νεαρών εργαζομένων και των μαθητευομένων για δίκαιη αμοιβή ή για κατάλληλη παροχή.
6. Να προβλέπουν ότι οι ώρες που διαθέτουν τα νεαρά πρόσωπα για επαγγελματική εκπαίδευση κατά την κανονική διάρκεια της εργασίας τους, με τη συναίνεση του εργοδότη τους, θα θεωρούνται ότι περιλαμβάνονται στην ημερήσια εργασία.

7. Να καθορίζουν τη διάρκεια της κανονικής άδειας με αποδοχές για τους εργαζόμενους με ηλικία κάτω των 18 ετών σε τρεις εβδομάδες τουλάχιστον.
8. Να απαγορεύουν την απασχόληση εργαζομένων με ηλικία κάτω των 18 ετών σε νυκτερινές εργασίες με εξαίρεση ορισμένες απασχολήσεις που καθορίζονται από την εθνική νομοθεσία ή ρύθμιση.
9. Να προβλέπουν ότι οι εργαζόμενοι με ηλικία κάτω των 18 ετών που απασχολούνται σε ορισμένες εργασίες που καθορίζονται από την εθνική νομοθεσία ή ρύθμιση θα πρέπει να υποβάλλονται σε τακτική ιατρική εξέταση.
10. Να εξασφαλίζουν ειδική προστασία από τους σωματικούς και ηθικούς κινδύνους στους οποίους εκτίθενται τα παιδιά και τα νεαρά πρόσωπα και κυρίως από τους κινδύνους εκείνους που προκαλούνται άμεσα ή έμμεσα από την εργασία τους.

Άρθρο 8

Δικαίωμα των εργαζομένων γυναικών για προστασία

Για εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος των εργαζομένων γυναικών για προστασία τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση :

1. Να εξασφαλίζουν στις γυναίκες, πριν και μετά τον τοκετό, ανάπαυση συνολικής διάρκειας τουλάχιστον 12 εβδομάδων είτε με τη μορφή αδειάς με αποδοχές είτε με τη μορφή κατάλληλων παροχών κοινωνικής ασφάλειας ή παροχών από δημόσια κεφάλαια.
2. Να θεωρούν παράνομη την κοινοποίηση από μέρους του εργοδότη της απόλυσης σε γυναίκα ενώ διαρκεί η άδεια της λόγω μητρότητας ή σε ημερομηνία που η προθεσμία της προειδοποίησης εκπνέει κατά τη διάρκεια της απουσίας αυτής.
3. Να εξασφαλίζουν στις μητέρες που θηλάζουν τα παιδιά τους παύσεις εργασίας που να είναι αρκετές για το σκοπό αυτόν.
4. α) Να ρυθμίζουν την απασχόληση του γυναικείου εργατικού δυναμικού για νυκτερινή εργασία σε βιομηχανικές απασχολήσεις.
β) Να απαγορεύουν την απασχόληση του γυναικείου εργατικού δυναμικού σε υπόγειες εργασίες στα μεταλλεία και ενδεχόμενα σε όλες τις εργασίες που δεν ταιριάζουν στο εργατικό αυτό δυναμικό λόγω του επικίνδυνου, ανθυγιεινού ή επίπονου χαρακτήρα τους.

Άρθρο 9

Δικαίωμα για επαγγελματικό προσανατολισμό

Για εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος για επαγγελματικό προσανατολισμό, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να συστήνουν ή να προωθούν, εφόσον είναι αναγκαίο, υπηρεσία που θα βοηθάει όλα τα πρόσωπα, περιλαμβανομένων και των αναπήρων, στην επίλυση των προβλημάτων τους που σχετίζονται με την εκλογή του επαγγέλματος ή με την επαγγελματική τους προώθηση, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ενδιαφερομένου και τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα σ' αυτά και στις δυνατότητες της αγοράς εργασίας. Η βοήθεια αυτή θα πρέπει να παρέχεται δωρεάν, τόσο στους νέους, στους οποίους περιλαμβάνονται και τα παιδιά σχολικής ηλικίας, όσο και στους ενήλικες.

Άρθρο 10

Δικαίωμα για επαγγελματική εκπαίδευση

Για εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος για επαγγελματική εκπαίδευση, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση:

1. Να εξασφαλίζουν ή να ευνοούν, εφόσον είναι ανάγκη, την τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση όλων των προσώπων, περιλαμβανομένων και των αναπήρων, σε συνεννόηση με τις επαγγελματικές οργανώσεις των εργοδοτών και των εργαζομένων και να παρέχουν τα μέσα που θα επιτρέπουν την είσοδό τους στην ανώτερη τεχνική εκπαίδευση και στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση με μοναδικό κριτήριο την ατομική ικανότητα.
2. Να εξασφαλίζουν ή να ευνοούν σύστημα μαθητείας καθώς και άλλα συστήματα εκπαίδευσης των νεαρών αγοριών και κοριτσιών στις διάφορες απασχολήσεις τους.
3. Να εξασφαλίζουν ή να ευνοούν, εφόσον είναι ανάγκη:
 - α) κατάλληλα και προσιτά μέτρα για την εκπαίδευση των ενήλικων εργαζομένων, β) ειδικά μέτρα για επαγγελματική μετεκπαίδευση των ενήλικων εργαζομένων που επιβάλλεται από την τεχνική εξέλιξη ή από νέο προσανατολισμό της αγοράς εργασίας.
4. Να ενθαρρύνουν την πλήρη χρησιμοποίηση των μέσων, που προβλέπονται από κατάλληλες διατάξεις όπως είναι:
 - α) η μείωση ή η κατάργηση δικαιωμάτων και τίτλων,
 - β) η χορήγηση οικονομικής βοήθειας στις κατάλληλες περιπτώσεις,

γ) ο συνυπολογισμός στο κανονικό ωράριο εργασίας του χρόνου που διατίθεται για συμπληρωματικά εκπαιδευτικά μαθήματα που παρακολουθούν οι εργαζόμενοι κατά τη διάρκεια της απασχόλησής τους μετά από αίτημα του εργοδότη τους,

δ) η εγγύηση με κατάλληλο έλεγχο και σε συνεννόηση με τις επαγγελματικές οργανώσεις των εργοδοτών και των εργαζομένων, της αποτελεσματικότητας του συστήματος μαθητείας και κάθε άλλου συστήματος εκπαίδευσης για νεαρούς εργαζόμενους και γενικά της κατάλληλης προστασίας των νεαρών εργαζομένων.

Άρθρο 11

Δικαίωμα για προστασία της υγείας

Για εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος για προστασία της υγείας, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να λαμβάνουν είτε απευθείας είτε με τη συνεργασία δημόσιων και ιδιωτικών οργανώσεων, κατάλληλα μέτρα που αποσκοπούν ιδίως:

1. Να εξαφανίζουν κατά το δυνατό τα αίτια μη ικανοποιητικής υγείας.
2. Να προβλέπουν συμβουλευτικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διαφώτισης σε ό,τι αφορά τη βελτίωση της υγείας και την ανάπτυξη της συναίσθησης ατομικής ευθύνης στον τομέα της υγείας.
3. Να προλαβαίνουν, κατά το δυνατό, τις επιδημικές, ενδημικές και άλλες ασθένειες.

Άρθρο 12

Δικαίωμα για κοινωνική ασφάλεια

Για εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος για κοινωνική ασφάλεια, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση:

1. Να καθιερώνουν ή να διατηρούν σύστημα κοινωνικής ασφάλειας.
2. Να διατηρούν το σύστημα κοινωνικής ασφάλειας σε ικανοποιητικό επίπεδο ίσο τουλάχιστο μέ εκείνο που απαιτείται για την επικύρωση της 102 Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας σχετικά με τα ελάχιστα όρια κοινωνικής ασφάλειας.
3. Να καταβάλλουν προσπάθειες για την ανύψωση του συστήματος κοινωνικής ασφάλειας σε ψηλότερο επίπεδο.
4. Να λαμβάνουν μέτρα με τη σύναψη των κατάλληλων διμερών ή πολυμερών συμβάσεων ή με άλλα μέσα και με την επιφύλαξη των προϋποθέσεων που καθορίζονται με τις συμφωνίες αυτές, για να διασφαλίζουν:

α) την ισότητα μεταχείρισης ανάμεσα στους υπηκόους του κάθε Συμβαλλόμενου Μέρους και τους υπηκόους άλλων Μερών αναφορικά με τα δικαιώματα για κοινωνική ασφάλεια, περιλαμβάνοντας και τις διαφυλάξεις των πλεονεκτημάτων που έχουν παραχωρηθεί από τις νομοθεσίες κοινωνικής ασφάλειας, ανεξάρτητα με τις μετακινήσεις που θα ήταν δυνατόν να πραγματοποιήσουν τα προστατευόμενα πρόσωπα στο έδαφος των Συμβαλλομένων Μερών,

β) την παροχή, διατήρηση και αποκατάσταση των δικαιωμάτων για κοινωνική ασφάλεια με μέσα όπως είναι ο συνυπολογισμός των περιόδων ασφάλισης ή απασχόλησης που πραγματοποιούνται σύμφωνα με τη νομοθεσία του καθενός από τα Συμβαλλόμενα Μέρη.

Άρθρο 13

Δικαίωμα για κοινωνική και ιατρική αντίληψη

Για εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος για κοινωνική και ιατρική αντίληψη, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση:

1. Να μεριμνούν ώστε κάθε πρόσωπο, που δεν διαθέτει επαρκείς πόρους και δεν είναι σε θέση να τους εξασφαλίσει με δικά του μέσα ή από άλλη πηγή, ιδίως δε από παροχές που καταβάλλονται από σύστημα κοινωνικής ασφάλειας, να μπορεί να λαμβάνει κατάλληλη βοήθεια και σε περίπτωση ασθένειας τις φροντίδες που απαιτεί η κατάσταση της υγείας του.

2. Να μεριμνούν ώστε τα πρόσωπα που δικαιούνται παρόμοια βοήθεια να μην βλέπουν να τους περιορίζονται από το λόγο αυτό τα πολιτικά ή κοινωνικά δικαιώματά τους.

3. Να προβλέπουν ότι όλα τα πρόσωπα θα μπορούν να λαμβάνουν από τις αρμόδιες υπηρεσίες δημοσίου ή ιδιωτικού χαρακτήρα οποιαδήποτε αναγκαία προσωπική βοήθεια για την πρόληψη, εξέλιξη ή βελτίωση της κατάστασης ανάγκης προσωπικής ή οικογενειακής φύσεως.

4. Να εφαρμόζουν τις διατάξεις των παραγρ. 1, 2 και 3 αυτού του άρθρου με βάση την ισότητα των υπηκόων τους με τους υπηκόους άλλων Συμβαλλομένων Μερών, που βρίσκονται νόμιμα στο έδαφός τους, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν με βάση της Ευρωπαϊκή Σύμβαση Κοινωνικής και Ιατρικής Αντίληψης, που υπογράφηκε στο Παρίσι στις 11 Δεκέμβρη 1953.

Άρθρο 14

Δικαίωμα για απόλαυση των κοινωνικών υπηρεσιών

Για εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος για απόλαυση των κοινωνικών υπηρεσιών, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση:

1. Να ενθαρρύνουν ή να οργανώνουν τις υπηρεσίες που χρησιμοποιούν τις μεθόδους που ταιριάζουν στην κοινωνική υπηρεσία και συμβάλλουν στην καλή διαβίωση και στην ανάπτυξη των ατόμων και των ομάδων μέσα στην κοινωνία καθώς και στην προσαρμογή τους στο κοινωνικό περιβάλλον.
2. Να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή των ατόμων και των εθελοντικών οργανώσεων στη σύσταση ή στη διατήρηση των υπηρεσιών αυτών.

Άρθρο 15

Δικαίωμα των προσώπων που μειονεκτούν σωματικά ή διανοητικά για επαγγελματική εκπαίδευση και επαγγελματική και κοινωνική επαναπροσαρμογή

Για εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος των προσώπων που μειονεκτούν σωματικά ή διανοητικά για επαγγελματική εκπαίδευση και επαγγελματική και κοινωνική επαναπροσαρμογή, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση:

1. Να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για να θέτουν στη διάθεση των ενδιαφερομένων μέσα επαγγελματικής εκπαίδευσης, στα οποία θα περιλαμβάνονται, ενδεχόμενα, ειδικευμένα ιδρύματα δημοσίου ή ιδιωτικού χαρακτήρα.
2. Να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για την τοποθέτηση των σωματικών μειονεκτούντων προσώπων, ιδίως μέσω ειδικευμένων υπηρεσιών τοποθέτησης σε εργασία, για τη δημιουργία δυνατοτήτων προστατευόμενης απασχόλησης και την εφαρμογή μέτρων για την ενθάρρυνση των εργοδοτών να προσλαμβάνουν σωματικά μειονεκτούντα πρόσωπα.

Άρθρο 16

Δικαίωμα της οικογένειας για κοινωνική, νομική και οικονομική προστασία

Για πραγματοποίηση των απαραίτητων συνθηκών διαβίωσης που απαιτούνται για την πλήρη ανάπτυξη της οικογένειας που είναι βασικό κύτταρο της κοινωνίας, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προωθούν την οικονομική, νομική και κοινωνική προστασία της οικογενειακής ζωής, ιδίως με κοινωνικές και οικογενειακές παροχές, με φορολογικές διατάξεις, με ενθάρρυνση για την κατασκευή κατοικιών που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της οικογένειας, με την ενίσχυση των νέων εστιών ή με κάθε άλλο κατάλληλο μέτρο.

Άρθρο 17

Δικαίωμα της μητέρας και του παιδιού για κοινωνική και οικονομική προστασία

Για εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος της μητέρας και του παιδιού για κοινωνική και οικονομική προστασία τα Συμβαλλόμενα Μέρη

θα λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα για το σκοπό αυτόν περιλαμβανομένης της σύστασης ή της διατήρησης κατάλληλων ιδρυμάτων ή υπηρεσιών.

Άρθρο 18

Δικαίωμα για την άσκηση κερδοφόρας δραστηριότητας στο έδαφος άλλων Συμβαλλομένων Μερών

Για εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος εξάσκησης κερδοφόρας δραστηριότητας στο έδαφος οποιουδήποτε άλλου Συμβαλλόμενου Μέρους, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση:

1. Να εφαρμόζουν τους υπάρχοντες κανονισμούς με φιλελεύθερο πνεύμα.
2. Να απλοποιούν τις διατυπώσεις που ισχύουν και να μειώνουν ή να καταργούν τα δικαστικά τέλη και κάθε άλλη οικονομική επιβάρυνση που καταβάλλεται από τους αλλοδαπούς εργαζόμενους ή τους εργοδότες τους.
3. Να κάνουν ελαστικότερους, είτε ατομικά είτε συλλογικά, τους κανονισμούς που ισχύουν για την απασχόληση των αλλοδαπών εργαζομένων και να αναγνωρίζουν:
4. Το δικαίωμα εξόδου των υπηκόων τους που επιθυμούν να αναπτύξουν κερδοφόρα δραστηριότητα στο έδαφος άλλων Συμβαλλόμενων Μερών.

Άρθρο 19

Δικαίωμα των μεταναστών εργατών και των οικογενειών τους για προστασία και αντίληψη

Για εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος των μεταναστών εργατών και των οικογενειών τους για προστασία και αντίληψη στο έδαφος οποιουδήποτε άλλου Συμβαλλόμενου Μέρους, τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση:

1. Να διατηρούν ή να εξασφαλίζουν την ύπαρξη κατάλληλων υπηρεσιών που θα απασχολούνται δωρεάν με την παροχή βοήθειας στους εργαζόμενους αυτούς και ιδίως με την παροχή σ' αυτούς σωστών πληροφοριών και να λαμβάνουν κάθε χρήσιμο μέτρο, μέσα στα πλαίσια που επιτρέπονται από την εθνική νομοθεσία και ρύθμιση, ενάντια σε κάθε απατηλή προπαγάνδα που αναφέρεται στη μετανάστευση και παλιννόστηση.
2. Να λαμβάνουν, στα πλαίσια της δικαιοδοσίας τους, κατάλληλα μέτρα για να διευκολύνεται η αναχώρηση, το ταξίδι και η υποδοχή των εργαζομένων αυτών και των οικογενειών τους και να εξασφαλίζουν σ' αυτούς στα πλαίσια της δικαιοδοσίας τους, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους τις απαραίτητες υγειονομικές και ιατρικές υπηρεσίες καθώς και καλές συνθήκες υγιεινής.

3. Να προωθούν τη συνεργασία, ανάλογα με την περίπτωση, μεταξύ των κοινωνικών υπηρεσιών, δημοσίων ή ιδιωτικών, των χωρών προέλευσης και υποδοχής.

4. Να εξασφαλίζουν στους εργαζόμενους αυτούς που βρίσκονται νόμιμα στο έδαφός τους, εφόσον τα θέματα αυτά ρυθμίζονται από τη νομοθεσία ή τη ρύθμιση ή υπάγονται στον έλεγχο των διοικητικών αρχών, ίδια μεταχείριση με τους υπηκόους τους αναφορικά με τα παρακάτω θέματα:

α) αμοιβή και άλλοι όροι απασχόλησης και εργασίας,

β) υπαγωγή σε συνδικαλιστικές οργανώσεις και απόλαυση των πλεονεκτημάτων που παρέχονται από τις συλλογικές συμβάσεις,

γ) στέγαση.

5. Να εξασφαλίζουν στους εργαζόμενους αυτούς που βρίσκονται νόμιμα στο έδαφός τους ίση μεταχείριση με τους υπηκόους τους αναφορικά με τους δασμούς, τους φόρους και τις εισφορές που σχετίζονται με την εργασία και καταβάλλονται με αφορμή την ιδιότητα του εργάτη.

6. Να διευκολύνουν, κατά το δυνατό, την επανασυγκέντρωση της οικογένειας του μετανάστη εργάτη στον οποία έχει επιτραπεί να εγκατασταθεί στο έδαφός τους.

7. Να εξασφαλίζουν στους εργαζόμενους αυτούς που βρίσκονται νόμιμα στο έδαφος τους ίση μεταχείριση με τους υπηκόους τους από την άποψη της προσφυγής στη δικαιοσύνη σχετικά με τα ζητήματα που αναφέρονται στο άρθρο αυτό.

8. Να εξασφαλίζουν στους εργαζόμενους αυτούς που διαμένουν κανονικά στο έδαφός τους ότι θα μπορούν να απελαθούν μόνο σε περίπτωση που απειλούν την ασφάλεια του Κράτους ή παραβιάζουν τη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη.

9. Να επιτρέπουν, μέσα στα όρια που καθορίζονται από τη νομοθεσία, τη μεταφορά οποιουδήποτε τμήματος των αποδοχών και των οικονομιών των μεταναστών εργατών που αυτοί επιθυμούν να μεταφέρουν.

10. Να επεκτείνουν την προστασία και τη βοήθεια που προβλέπονται από το άρθρο αυτό και στους μετανάστες εργαζόμενους που εργάζονται για δικό τους λογαριασμό εφόσον αυτά τα μέτρα εφαρμόζονται και στην κατηγορία αυτή.

ΜΕΡΟΣ III

Άρθρο 20

Δεσμεύσεις

1. Καθένα από τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνει την υποχρέωση:

α) Να θεωρήσει το Μέρος Ι του Χάρτη ως διακήρυξη που καθορίζει τους αντικειμενικούς σκοπούς, την υλοποίηση των οποίων θα επιδιώξει με κάθε χρήσιμο μέσο σύμφωνα με τις διατάξεις της εισαγωγικής παραγράφου του Μέρους αυτού.

β) Να θεωρήσει ότι δεσμεύεται από πέντε τουλάχιστον από τα παρακάτω άρθρα του Μέρους ΙΙ του Χάρτη : 1, 5, 6, 12, 13, 16 και 19.

γ) Να θεωρήσει ότι δεσμεύεται από συμπληρωματικό αριθμό άρθρων ή αριθμημένων παραγράφων του Μέρους ΙΙ του Χάρτη τα οποία θα διαλέξει, με την προϋπόθεση όμως ότι ο συνολικός αριθμός των άρθρων και των αριθμημένων παραγράφων που θα το δεσμεύουν δεν θα είναι κατώτερος από 10 άρθρα ή 45 αριθμημένες παραγράφους.

2. Τα άρθρα ή οι παράγραφοι που διαλέγονται σύμφωνα με τις διατάξεις των εδαφ. β) και γ) της παραγρ. 1 του άρθρου αυτού θα γνωστοποιούνται στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης από τα Συμβαλλόμενο Μέρος κατά τη στιγμή της κατάθεσης του κειμένου της επικύρωσης ή της αποδοχής του.

3. Καθένα από τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα μπορεί οποτεδήποτε μεταγενέστερα να δηλώνει με ανακοίνωσή του που θα απευθύνεται στο Γενικό Γραμματέα ότι θεωρεί ότι δεσμεύεται και με οποιοδήποτε άλλο άρθρο ή αριθμημένη παράγραφο που περιλαμβάνεται στο Μέρος ΙΙ του Χάρτη που δεν είχε μέχρι τώρα αποδεχθεί σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 1 αυτού του άρθρου. Οι μεταγενέστερες αυτές δεσμεύσεις θα θεωρούνται αναπόσπαστο μέρος της επικύρωσης ή της αποδοχής και θα έχουν τα ίδια αποτελέσματα από την τριακοστή ημέρα μετά την ημερομηνία της ανακοίνωσης.

4. Ο Γενικός Γραμματέας θα κοινοποιήσει σε όλες τις Κυβερνήσεις που υπογράφουν τον Χάρτη και στο Γενικό Διευθυντή του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας, κάθε ανακοίνωση που έχει λάβει σύμφωνα με το μέρος αυτό του Χάρτη.

5. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος θα διαθέτει σύστημα επιθεώρησης εργασίας ανάλογο με τις εθνικές του συνθήκες.

ΜΕΡΟΣ IV

Άρθρο 21

Διατάξεις που έγιναν αποδεκτές

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα υποβάλλουν κάθε δύο χρόνια στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, σύμφωνα με τον τύπο που θα καθοριστεί από την Επιτροπή των Υπουργών, έκθεση σχετική με την εφαρμογή των διατάξεων του Μέρους ΙΙ του Χάρτη που έχουν αποδεχθεί.

Άρθρο 22

Εκθέσεις σχετικά με τις διατάξεις που δεν έχουν γίνει αποδεκτές

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα υποβάλλουν στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, σε κατάλληλα χρονικά διαστήματα και μετά από αίτημα της Επιτροπής των Υπουργών, εκθέσεις αναφερόμενες στις διατάξεις του Μέρους II του Χάρτη που δεν είχαν αποδεχθεί κατά τη στιγμή της επικύρωσης ή της αποδοχής ή με μεταγενέστερη ανακοίνωση. Η Επιτροπή των Υπουργών θα καθορίσει σε κανονικά χρονικά διαστήματα, πάνω σε ποιές διατάξεις θα ζητηθούν οι εκθέσεις αυτές και ποιος θα είναι ο τύπος τους.

Άρθρο 23

Κοινοποίηση αντιγράφων

1. Καθένα από τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα απευθύνει αντίγραφα των εκθέσεων που αναφέρονται στα άρθρα 21 και 22 στις εθνικές του οργανώσεις που είναι μέλη διεθνών οργανώσεων των εργοδοτών και των εργαζομένων και θα προσκληθούν σύμφωνα με το άρθρο 27 παρ. 2 να εκπροσωπηθούν στην Υποεπιτροπή της Κυβερνητικής Κοινωνικής Επιτροπής.

2. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα διαβιβάζουν στο Γενικό Γραμματέα οποιαδήποτε παρατήρηση έχουν λάβει πάνω στις εκθέσεις αυτές από τις παραπάνω εθνικές οργανώσεις, αν αυτές το ζητήσουν.

Άρθρο 24

Εξέταση των εκθέσεων

Οι εκθέσεις που υποβάλλονται στο Γενικό Γραμματέα σε εφαρμογή των άρθρων 21 και 22 θα εξετάζονται από Επιτροπή εμπειρογνομόνων, που θα έχει επίσης στη διάθεσή 11 Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης της όλες τις παρατηρήσεις που θα έχουν διαβιβασθεί στο Γενικό Γραμματέα, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 23.

Άρθρο 25

Επιτροπή εμπειρογνομόνων

1. Η Επιτροπή εμπειρογνομόνων θα αποτελείται από επτά το πολύ μέλη που θα υποδεικνύονται από την Επιτροπή των Υπουργών από κατάλογο ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων με τη μεγαλύτερη ακεραιότητα του χαρακτήρα και αναγνωρισμένη ικανότητα στα διεθνή κοινωνικά θέματα οι οποίοι θα προτείνονται από τα Συμβαλλόμενα Μέρη.

2. Τα μέλη της Επιτροπής θα διορίζονται για χρονική περίοδο έξι χρόνων: η θητεία τους θα είναι δυνατό να ανανεωθεί. Εν τούτοις η θητεία δύο από τα αρχικά μέλη θα λήξει με την παρέλευση τεσσάρων χρόνων.

3. Τα μέλη των οποίων η θητεία θα λήξει με τη συμπλήρωση της τετραετούς αρχικής περιόδου θα υποδεικνύονται με κλήρωση από την Επιτροπή των Υπουργών αμέσως μετά τον πρώτο διορισμό.

4. Μέλος της Επιτροπής εμπειρογνομόνων που διορίστηκε σε αντικατάσταση μέλους του οποίου η θητεία δεν έχει λήξει θεωρείται ότι διορίζεται για το υπόλοιπο της θητείας του προκατόχου του.

Άρθρο 26

Συμμετοχή της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας

Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας θα προσκληθεί να ορίσει αντιπρόσωπό της που θα συμμετέχει συμβουλευτικά στις συζητήσεις των εμπειρογνομόνων.

Άρθρο 27

Υποεπιτροπή της Κυβερνητικής Κοινωνικής Επιτροπής

1. Οι εκθέσεις των Συμβαλλομένων Μερών καθώς και τα συμπεράσματα της Επιτροπής εμπειρογνομόνων θα υποβάλλονται για εξέταση σε Υποεπιτροπή της Κυβερνητικής Κοινής Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης.

2. Η Υποεπιτροπή αυτή θα αποτελείται από έναν αντιπρόσωπο από κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος. Θα προσκαλέσει δύο το πολύ διεθνείς οργανώσεις εργοδοτών και εργαζομένων να αποστείλουν παρατηρητές, με συμβουλευτικά καθήκοντα, στις συνόδους της. Θα μπορεί επίσης να καλεί ως συμβούλους δύο το πολύ αντιπροσώπους διεθνών μη κυβερνητικών οργανώσεων που έχουν συμβουλευτικό χαρακτήρα στο Συμβούλιο της Ευρώπης, για θέματα που έχουν ιδιαίτερη ειδίκευση όπως είναι π.χ. η καλή κοινωνική διαβίωση και η οικονομική και κοινωνική προστασία της οικογένειας.

3. Η Υποεπιτροπή θα υποβάλλει στην Επιτροπή των Υπουργών έκθεση που θα περιέχει τα συμπεράσματά της και στην οποία θα επισυνάπτεται και η έκθεση της Επιτροπής εμπειρογνομόνων.

Άρθρο 28

Συμβουλευτική Συνέλευση

Ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρώπης θα διαβιβάζει στη Συμβουλευτική Συνέλευση τα πορίσματα της Επιτροπής εμπειρογνομόνων. Η Συμβουλευτική Συνέλευση θα κοινοποιεί στην Επιτροπή Υπουργών τη γνώμη της πάνω στα πορίσματα αυτά.

Άρθρο 29**Επιτροπή των Υπουργών**

Η Επιτροπή των Υπουργών, με τη πλειοψηφία των δύο τρίτων (2/3) των μελών της, θα μπορεί με βάση την έκθεση της Υποεπιτροπής και αφού έχει συμβουλευθεί τη Συμβουλευτική Συνέλευση να απευθύνει τις αναγκαίες συστάσεις σε καθεένα από τα Συμβαλλόμενα Μέρη.

ΜΕΡΟΣ V**Άρθρο 30****Εξαιρέσεις σε περίπτωση πολέμου ή δημόσιου κινδύνου**

1. Σε περίπτωση πολέμου ή δημοσίου κινδύνου που απειλεί τη ζωή του έθνους, κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος θα μπορεί να λάβει μέτρα παρέκκλισης από τις υποχρεώσεις που προβλέπει ο Χάρτης, στο μέτρο όμως που επιβάλλεται αυστηρά από την κατάσταση και με την προϋπόθεση ότι τα μέτρα αυτά δεν θα είναι αντίθετα με τις άλλες υποχρεώσεις που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο.
2. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος που έχει κάνει χρήση του δικαιώματος αυτού θα ενημερώνει απόλυτα μέσα σε λογική προθεσμία το Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης πάνω στα μέτρα που έλαβε και στους λόγους που τα επέβαλαν. Θα πρέπει επίσης να ενημερώνει το Γενικό Γραμματέα πάνω στην ημερομηνία από την οποία έπαψαν να ισχύουν τα μέτρα αυτά και εφαρμόζονται και πάλι πλήρως οι διατάξεις του Χάρτη που έχει αποδεχθεί.
3. Ο Γενικός Γραμματέας θα ενημερώνει τα άλλα Συμβαλλόμενα Μέρη και το Γενικό Διευθυντή του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας σχετικά με κάθε ανακοίνωση που θα έχει λάβει σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου αυτού.

Άρθρο 31**Περιορισμοί**

1. Τα δικαιώματα και οι αρχές που εξαγγέλλονται στο Μέρος Ι, όταν θα εφαρμοσθούν αποτελεσματικά και η αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων και αρχών αυτών, όπως προβλέπεται στο Μέρος ΙΙ, δεν θα μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο περιορισμών που δεν προβλέπονται στα Μέρη Ι και ΙΙ με εξαίρεση τους περιορισμούς που προβλέπονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι σε μια δημοκρατική κοινωνία για την εγγύηση του σεβασμού των δικαιωμάτων και ελευθεριών και των λοιπών προσώπων ή για την προστασία της δημόσιας τάξης, της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας υγείας ή των χρηστών ηθών.
2. Οι περιορισμοί που επιβλήθηκαν σύμφωνα με το Χάρτη στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που θεσπίζονται μ' αυτόν θα εφαρμόζονται μόνο για το σκοπό για τον οποίο προβλέφθη καν.

Άρθρο 32

Σχέσεις του Χάρτη και του εσωτερικού δικαίου ή των διεθνών συμφωνιών

Οι διατάξεις του Χάρτη δεν θίγουν τις διατάξεις του εσωτερικού δικαίου και των συνθηκών, συμβάσεων ή διμερών ή πολυμερών συμφωνιών που ισχύουν ή θα ισχύουν και θα είναι ευνοϊκότερες για τα προστατευόμενα πρόσωπα.

Άρθρο 33

Εφαρμογή με τις συλλογικές συμβάσεις

1. Στα Κράτη μέλη που οι διατάξεις των παραγράφων 1, 2, 3, 4 και 5 του άρθρου 2 των παραγράφων 4, 6 και 7 του άρθρου 7 και των παραγράφων 1, 2, 3 και 4 του άρθρου 10 του Μέρους II του Χάρτη εξαρτώνται κανονικά από συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ εργοδοτών ή οργανώσεων εργοδοτών και οργανώσεων εργαζομένων ή εφαρμόζονται συνήθως με άλλο τρόπο και όχι με νόμο, τα Συμβαλλόμενα Μέρη μπορούν να αναλάβουν τις αντίστοιχες δεσμεύσεις και οι δεσμεύσεις αυτές θα θεωρούνται ότι εκπληρούνται όταν οι διατάξεις αυτές θα εφαρμόζονται στη μεγάλη πλειοψηφία των ενδιαφερόμενων εργαζομένων με συλλογικές συμβάσεις ή με άλλα μέσα.

2. Στα Κράτη μέλη, που οι διατάξεις αυτές εξαρτώνται κανονικά από τη νομοθεσία, τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα μπορούν επίσης να αναλάβουν αντίστοιχες δεσμεύσεις και οι δεσμεύσεις αυτές θα θεωρούνται ότι εκπληρούνται όταν οι διατάξεις αυτές θα εφαρμόζονται με το νόμο στη μεγάλη πλειοψηφία των ενδιαφερόμενων εργαζομένων.

Άρθρο 34

Εδαφική εφαρμογή

1. Ο Χάρτης εφαρμόζεται στα μητροπολιτικά εδάφη κάθε Συμβαλλόμενου Μέρους. Κάθε Κυβέρνηση που τον υπογράφει μπορεί κατά την υπογραφή ή την κατάθεση του οργάνου επικύρωσης ή αποδοχής της να προσδιορίσει με έγγραφη δήλωση προς το Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης τα εδάφη που θεωρούνται για το σκοπό αυτόν ως μητροπολιτικά.

2. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος μπορεί κατά τη στιγμή της επικύρωσης ή της αποδοχής του Χάρτη ή και μεταγενέστερα να δηλώσει με έγγραφη ανακοίνωση προς το Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, ότι ο Χάρτης στο σύνολό του ή εν μέρει, θα εφαρμοσθεί σε εκείνο ή εκείνα τα μη μητροπολιτικά εδάφη που αναφέρονται στην ανακοίνωση αυτή και των οποίων εξασφαλίζει τις διεθνείς σχέσεις ή για τα οποία αναλαμβάνει τη διεθνή ευθύνη. Στη δήλωση αυτή θα προσδιορίζει τα άρθρα ή τις παραγράφους του Μέρους II του Χάρτη που απο-

δέχεται ως υποχρεωτικές αναφορικά για καθένα από τα καθοριζόμενα στη δήλωση του εδάφους.

3. Ο Χάρτης θα εφαρμοσθεί στο έδαφος ή στα εδάφη τα οποία ορίζονται στην ανακοίνωση που προβλέπεται στην προηγούμενη παράγραφο, από την τριακοστή ημέρα μετά την ημερομηνία κατά την οποία ο Γενικός Γραμματέας θα έχει λάβει την ανακοίνωση της δήλωσης αυτής.

4. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος θα μπορεί, οποτεδήποτε μεταγενέστερα, με ανακοίνωση στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, να δηλώνει ότι αναφορικά με ένα ή περισσότερα εδάφη στα οποία εφαρμόζεται ο Χάρτης, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου αυτού, αποδέχεται ως υποχρεωτικό οποιοδήποτε άρθρο ή αριθμημένη παράγραφο που δεν είχε μέχρι τώρα αποδεχθεί ως προς το έδαφος ή τα εδάφη αυτά. Οι μεταγενέστερες αυτές υποχρεώσεις θα θεωρούνται αναπόσπαστο τμήμα της αρχικής δήλωσης αναφορικά με το συγκεκριμένο έδαφος και θα έχουν τα ίδια αποτελέσματα μετά την τριακοστή ημέρα από την ημέρα της ανακοίνωσης.

5. Ο Γενικός Γραμματέας θα κοινοποιεί σε όλες τις Κυβερνήσεις που υπογράφουν το Χάρτη και στο Γενικό Διευθυντή του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας οποιαδήποτε ανακοίνωση που θα του έχει διαβιβασθεί σύμφωνα με το άρθρο αυτό.

Άρθρο 35

Υπογραφή, επικύρωση, έναρξη ισχύος

1. Ο Χάρτης είναι ανοικτός για υπογραφή από τα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, θα επικυρωθεί ή θα γίνει αποδεκτός. Τα όργανα επικύρωσης ή αποδοχής θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα.

2. Ο Χάρτης θα τεθεί σε ισχύ την τριακοστή ημέρα από την ημερομηνία κατάθεσης του πέμπτου οργάνου επικύρωσης ή αποδοχής.

3. Για κάθε Κράτος που θα τον επικυρώσει μεταγενέστερα ο Χάρτης θα τεθεί σε ισχύ την τριακοστή ημέρα από την ημερομηνία κατάθεσης του οργάνου επικύρωσης ή αποδοχής.

4. Ο Γενικός Γραμματέας θα γνωστοποιήσει σε όλα τα μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης και στο Γενικό Διευθυντή του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας την έναρξη ισχύος του Χάρτη, από τα ονόματα των Συμβαλλομένων Μερών που θα τον έχουν επικυρώσει ή αποδεχθεί και την κατάθεση κάθε οργάνου μεταγενέστερης επικύρωσης ή αποδοχής.

Άρθρο 36 **Τροποποιήσεις**

Κάθε μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης μπορεί να προτείνει τροποποιήσεις του Χάρτη με κοινοποίησή του στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ο Γενικός Γραμματέας θα διαβιβάσει στα άλλα μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης τις προτεινόμενες τροποποιήσεις που θα εξετασθούν από την Επιτροπή των Υπουργών και θα υποβληθούν για γνωμοδότηση στη Συμβουλευτική Συνέλευση. Όποια τροποποίηση θα εγκρίνεται από την Επιτροπή των Υπουργών θα αρχίζει να ισχύει την τριακοστή ημέρα από τότε που όλα τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα είχαν γνωρίσει στο Γενικό Γραμματέα την αποδοχή της. Ο Γενικός Γραμματέας θα γνωστοποιήσει σε όλα τα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης και στο Γενικό Διευθυντή του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας την έναρξη ισχύος των τροποποιήσεων αυτών.

Άρθρο 37 **Καταγγελία**

1. Συμβαλλόμενο Μέρος δεν θα μπορεί να καταγγείλει το Χάρτη πριν περάσει πενταετία από την ημερομηνία που τέθηκε σε ισχύ για το Μέρος αυτό ή πριν περάσει κάθε άλλη μεταγενέστερη διετής περίοδος και πριν κοινοποιηθεί προειδοποίηση πριν έξη μήνες στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης ο οποίος θα ενημερώσει τα άλλα Συμβαλλόμενα Μέρη και το Γενικό Διευθυντή του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας. Η καταγγελία αυτή δεν θίγει την εγκυρότητα του Χάρτη για τα υπόλοιπα Συμβαλλόμενα Μέρη, με την επιφύλαξη όμως ότι ο αριθμός τους δεν θα είναι ποτέ μικρότερος των πέντε.

2. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος μπορεί, σύμφωνα με τους όρους των διατάξεων της προηγούμενης παραγράφου, να καταγγείλει οποιοδήποτε άρθρο ή παράγραφο του Μέρους II του Χάρτη που έχει αποδεχθεί, με την επιφύλαξη ότι ο αριθμός των άρθρων ή των παραγράφων με τον οποίο θα δεσμεύεται το Συμβαλλόμενο αυτό Μέρος δεν θα είναι κατώτερος από 10 στην πρώτη περίπτωση και από 45 στη δεύτερη και ότι ο αριθμός αυτός των άρθρων ή των παραγράφων θα εξακολουθεί να περιλαμβάνει μεταξύ εκείνων που διάλεξε το Συμβαλλόμενο αυτό Μέρος και τα άρθρα για τα οποία γίνεται ειδική μνεία στο άρθρο 20 παρ. 1 (εδάφ. β).

3. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος μπορεί να καταγγείλει το Χάρτη ή οποιοδήποτε άρθρο ή παράγραφο του Μέρους II του Χάρτη, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 αυτού του άρθρου, αναφορικά με κάθε έδαφος στο οποίο εφαρμόζεται ο Χάρτης με δήλωση που θα γίνεται σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 34.

Άρθρο 38 **Παράρτημα**

Το Παράρτημα στο Χάρτη αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του.

Για επιβεβαίωση των παραπάνω οι υπογράφωντες, κατάλληλα εξουσιοδοτημένοι για το σκοπό αυτόν, υπέγραψαν το Χάρτη.

Έγινε στο Τορίνο στις 18 Οκτώβρη 1961, στη γαλλική και αγγλική γλώσσα, κείμενο που είναι το ίδιο αυθεντικά σε ένα μόνο αντίτυπο που θα κατατεθεί στα αρχεία του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ο Γενικός Γραμματέας θα κοινοποιήσει πιστά κυρωμένα αντίγραφα σε όλους τους υπογράφωντες.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΧΑΡΤΗ

Έκταση του Κοινωνικού Χάρτη αναφορικά με τα προστατευόμενα πρόσωπα

1. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 12 παρ. 4 και του άρθρου 13 παρ. 4, στα πρόσωπα που αναφέρονται στα άρθρα 1-17 δεν περιλαμβάνονται αλλοδαποί, εκτός αν είναι υπήκοοι των Συμβαλλομένων Μερών και διαμένουν νόμιμα ή εργάζονται κανονικά στο έδαφος του ενδιαφερόμενου Συμβαλλόμενου Μέρους, ενώ εξυπακούεται ότι τα προαναφερόμενα άρθρα θα ερμηνεύονται με το πνεύμα των διατάξεων των άρθρων 18 και 19. Η ερμηνεία αυτή δεν απο κλείει την επέκταση ανάλογων δικαιωμάτων και σε άλλα πρόσωπα από οποιοδήποτε από τα Συμβαλλόμενα Μέρη.

2. Κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος θα παρέχει στους πρόσφυγες που περιλαμβάνονται στο ορισμό που δίνει η Σύμβαση της Γενεύης της 29 Ιουλίου 1951, σχετικά με την Κατάσταση των Προσφύγων και διαμένουν κανονικά στο έδαφός του ίση κατά το δυνατό μεταχείριση και σε κάθε περίπτωση όχι λιγότερο ευνοϊκή από εκείνη για την οποία έχει δεσμευθεί με τη Σύμβαση του 1951 καθώς και με άλλες διεθνείς συμφωνίες που ισχύουν και εφαρμόζονται στους πρόσφυγες που προαναφέρονται.

Μέρος Ι Μέρος ΙΙ Παράγραφος 18 και Άρθρο 18, παράγραφος 1.

Είναι ευνόητο ότι οι διατάξεις αυτές δεν αναφέρονται στην είσοδο στο έδαφος των Συμβαλλόμενων Μερών και δεν θίγουν τις διατάξεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Εγκατάστασης που υπο γράφηκε στο Παρίσι στις 13 Δεκέμβρη 1955.

ΜΕΡΟΣ ΙΙ

Άρθρο 1, παράγραφος 2

Η διάταξη αυτή δεν θα πρέπει να ερμηνεύεται ότι απαγορεύει ή ότι επιτρέπει τις ρήτρες ή πρακτικές συνδικαλιστικής ασφάλειας.

Άρθρο 4, παράγραφος 4

Η διάταξη αυτή θα ερμηνεύεται με τέτοιο τρόπο ώστε να μην απαγορεύει την άμεση απόλυση σε περίπτωση σοβαρού παραπτώματος.

Άρθρο 4, παράγραφος 5

Είναι ευνόητο, ότι ένα Συμβαλλόμενο Μέρος θα μπορεί να αναλάβει τη δέσμευση που απαιτείται από την παράγραφο αυτή αν οι κρατήσεις πάνω στο μισθό απαγορεύονται για τη μεγάλη πλειοψηφία των εργαζομένων είτε από το νόμο είτε από τις συλλογικές συμβάσεις ή διαιτητικές αποφάσεις, με μοναδική εξαίρεση τα πρόσωπα που δεν καλύπτονται από τα κείμενα αυτά.

Άρθρο 6, παράγραφος 4

Είναι ευνόητο, ότι κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος θα μπορεί, καθόσο το αφορά, να ρυθμίσει την άσκηση του δικαιώματος της απεργίας με το νόμο, με τον όρο ότι οποιοσδήποτε ενδεχόμενος περιορισμός του δικαιώματος αυτού θα μπορεί να δικαιολογηθεί σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 31.

Άρθρο 7, παράγραφος 8

Είναι ευνόητο, ότι ένα Συμβαλλόμενο Μέρος θα έχει εκπληρώσει τη δέσμευση που απαιτείται στην παράγραφο αυτή αν συμμορφώνεται προς το πνεύμα της δέσμευσης αυτής, προβλέποντας στη νομοθεσία του ότι η μεγάλη πλειοψηφία των κάτω των 18 ετών ανηλίκων δεν θα απασχολείται σε νυκτερινή εργασία.

Άρθρο 12, παράγραφος 4

Οι λέξεις «και με την επιφύλαξη των προϋποθέσεων που καθορίζονται στις συμφωνίες αυτές» που βρίσκονται στην εισαγωγή αυτής της παραγράφου θεωρούνται ότι σημαίνουν ότι, αναφορικά με τις παροχές που υπάρχουν ανεξάρτητα με σύστημα που βασίζεται στη συνεισφορά, ένα Συμβαλλόμενο Μέρος θα μπορεί να απαιτήσει τη συμπλήρωση ορισμένης περιόδου διαμονής προτού χορηγήσει τις παροχές αυτές στους υπηκόους άλλων Συμβαλλόμενων Μερών.

Άρθρο 13, παράγραφος 4

Οι Κυβερνήσεις που δεν είναι Μέρη της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Κοινωνικής και Ιατρικής Αντίληψης θα μπορούν να επικυρώσουν τον Κοινωνικό Χάρτη αναφορικά με την παράγραφο αυτή, με την επιφύλαξη ότι θα παρέχουν στους υπηκόους των άλλων Συμβαλλόμενων Μερών μεταχείριση σύμφωνα με τις διατάξεις της εν λόγω Σύμβασης.

Άρθρο 19, παράγραφος 6

Για την εφαρμογή της διάταξης αυτής, οι όροι «οικογένεια του μετανάστη εργάτη» ερμηνεύονται, ότι καλύπτουν τουλάχιστον τη σύζυγο του εργαζόμενου και τα παιδιά του που είναι κάτω των 21 ετών και τον βαρύνουν.

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

Είναι ευνόητο ότι ο Χάρτης περιέχει νομικές δεσμεύσεις διεθνούς χαρακτήρα, η εφαρμογή των οποίων υπόκειται μόνο στον έλεγχο που αναφέρεται στο Μέρος IV.

Άρθρο 20, παράγραφος 1

Είναι ευνόητο, ότι οι «αριθμημένες παράγραφοι» θα μπορούν να περιλαμβάνουν άρθρα που περιέχουν μία μόνο παράγραφο.

ΜΕΡΟΣ V**Άρθρο 30**

Οι όροι «σε περίπτωση πολέμου ή σε περίπτωση άλλου δημοσίου κινδύνου» θα ερμηνεύονται με τέτοιο τρόπο ώστε να καλύπτουν επίσης την απειλή πολέμου.

Άρθρο δεύτερο

1. Από τις διατάξεις του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, που κυρώνεται με το νόμο αυτόν, δεν δεσμεύουν την Ελλάδα οι διατάξεις των άρθρων 5 και 6.

2. Με προεδρικά διατάγματα, που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού Εργασίας και των άλλων αρμόδιων ανάλογα με την περίπτωση Υπουργών, θα είναι δυνατόν να γίνουν δεσμευτικές για την χώρα και οι διατάξεις που αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο.

Άρθρο τρίτο

Η ισχύς του νόμου αυτού, καθώς και του Κοινωνικού Χάρτη που κυρώνεται με αυτόν, αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Παραγγέλλομεν να δημοσιευθή στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως το κείμενο του παρόντος και να εκτελεσθή ως νόμος του Κράτους.

Αθήνα, 19 Μαρτίου 1984

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2462

Κύρωση του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στο Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και του Δευτέρου Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στο Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα σχετικού με την κατάργηση της ποινής του θανάτου
(ΦΕΚ 25/26.2.1997)

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδουμε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

Άρθρο πρώτο

Κυρώνονται και έχουν την ισχύ, που ορίζει το άρθρ. 28 παρ. 1 του Συντάγματος, το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στη Νέα Υόρκη στις 16 Δεκεμβρίου 1966, το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 16 Δεκεμβρίου 1966 και το Δεύτερο Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα σχετικό με την κατάργηση της ποινής του θανάτου, που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 15 Δεκεμβρίου 1989. Το κείμενο του Συμφώνου και των Πρωτοκόλλων σε πρωτότυπο στη γαλλική γλώσσα και σε μετάφραση στην ελληνική έχει ως εξής:

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ**ΤΑ ΣΥΜΒΑΛΛΟΜΕΝΑ ΚΡΑΤΗ ΣΤΟ ΠΑΡΟΝ ΣΥΜΦΩΝΟ**

ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ ΥΠΟΨΗ ότι, σύμφωνα με τις αρχές του χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, η αναγνώριση της εγγενούς αξιοπρέπειας και των ίσων και αναφαίρετων δικαιωμάτων όλων των μελών της ανθρωπίνης κοινωνίας αποτελεί τη βάση της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο,

ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ότι τα δικαιώματα αυτά πηγάζουν από την εγγενή αξιοπρέπεια του ατόμου,

ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ότι, σύμφωνα με την οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το ιδεώδες του ελεύθερου ανθρώπου, που απολαμβάνει ατομική και πολιτική ελευθερία και είναι απελευθερωμένος από το φόβο και την αθλιότητα, μπορεί να επιτευχθεί μόνον εάν δημιουργηθούν συνθήκες κάτω από τις οποίες κάθε άνθρωπος θα μπορεί να απολαμβάνει τα ατομικά και πολιτικά

του δικαιώματα, καθώς και τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά του δικαιώματα,

ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ ΥΠΟΨΗ ότι ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών επιβάλλει στα Κράτη την υποχρέωση να προάγουν τον παγκόσμιο και πραγματικό σεβασμό των δικαιωμάτων και ελευθεριών του ανθρώπου,

ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ ΥΠΟΨΗ ότι το άτομο έχει καθήκοντα απέναντι στα άλλα άτομα και στο κοινωνικό σύνολο στο οποίο ανήκει και ότι έχει υποχρέωση να προσπαθεί να προαγάγει και να σεβασθεί τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στο παρόν Σύμφωνο,

ΣΥΜΦΩΝΟΥΝ ΤΑ ΑΚΟΛΟΥΘΑ :

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Άρθρο 1

1. Όλοι οι λαοί έχουν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης. Σύμφωνα με το δικαίωμα αυτό, καθορίζουν ελεύθερα το πολιτικό καθεστώς τους και εξασφαλίζουν ελεύθερα την οικονομική, κοινωνική και μορφωτική ανάπτυξή τους.

2. Για να επιτύχουν τους σκοπούς τους, όλοι οι λαοί μπορούν να διαθέτουν ελεύθερα τον πλούτο και τους φυσικούς πόρους τους, με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη διεθνή οικονομική συνεργασία, η οποία στηρίζεται στην αρχή του αμοιβαίου συμφέροντος και του διεθνούς δικαίου. Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί ένας λαός να στερηθεί τα μέσα επιβίωσής του.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο Σύμφωνο αυτό, συμπεριλαμβανομένων και των Κρατών τα οποία έχουν την ευθύνη διοίκησης εδαφών που δεν είναι αυτόνομα ή που βρίσκονται υπό καθεστώς κηδεμονίας, έχουν την υποχρέωση να διευκολύνουν την πραγματοποίηση του δικαιώματος των λαών στην αυτοδιάθεση και να σέβονται το δικαίωμα αυτό, σύμφωνα με τις διατάξεις του χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Άρθρο 2

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο παρόν Σύμφωνο αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται και να εγγυώνται σε όλα τα άτομα που βρίσκονται στην επικράτειά τους και υπάγονται στη δικαιοδοσία τους τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στο παρόν Σύμφωνο, χωρίς καμία διάκριση, ιδίως φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας, θρησκευματος, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας, γέννησης ή κάθε άλλης κατάστασης.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο παρόν Σύμφωνο αναλαμβάνουν την υποχρέωση να δημιουργήσουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις, σύμφωνα με τις συνταγματικές τους διαδικασίες και τις διατάξεις του παρόντος Συμφώνου, που θα επιτρέψουν τη λήψη μέτρων νομοθετικού ή άλλου χαρακτήρα, καταλλήλων για την πραγματοποίηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στο παρόν Σύμφωνο στις περιπτώσεις όπου τέτοιες διατάξεις ή μέτρα δεν έχουν ήδη προβλεφθεί.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο παρόν Σύμφωνο αναλαμβάνουν την υποχρέωση:

α) να εγγυώνται ότι κάθε άτομο, του οποίου τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που αναγνωρίζονται στο παρόν Σύμφωνο παραβιασθούν, θα έχει στη διάθεσή του μία πρόσφορη προσφυγή, ακόμη και εάν η παραβίαση θα έχει διαπραχθεί από πρόσωπα που ενεργούν υπό την επίσημη κρατική ιδιότητά τους,

β) να εγγυώνται ότι η αρμόδια δικαστική, διοικητική, νομοθετική ή οποιαδήποτε άλλη αρμόδια αρχή σύμφωνα με τη νομοθεσία του Κράτους θα αποφαινεται πράγματι σχετικά με τα δικαιώματα του προσφεύγοντος και να προωθήσουν τη δυνατότητα δικαστικής προσφυγής,

γ) να εγγυώνται την εκτέλεση, από τις αρμόδιες αρχές, κάθε απόφασης που θα έχει κάνει δεκτή τη σχετική προσφυγή.

Άρθρο 3

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο παρόν Σύμφωνο αναλαμβάνουν την υποχρέωση να διασφαλίσουν το δικαίωμα ισότητας ανδρών και γυναικών στην απόλαυση όλων των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων που αναφέρονται στο παρόν Σύμφωνο.

Άρθρο 4

1. Σε περίπτωση εξαιρετικού δημόσιου κινδύνου, ο οποίος απειλεί την ύπαρξη του έθνους και αναγνωρίζεται από επίσημη πολιτειακή πράξη, τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο παρόν Σύμφωνο μπορούν να λάβουν, στο βαθμό που οι περιστάσεις το απαιτούν, μέτρα που παρεκκλίνουν των υποχρεώσεων που προβλέπονται στο παρόν Σύμφωνο, υπό την προϋπόθεση ότι τα μέτρα αυτά δεν θα είναι ασυμβίβαστα προς τις άλλες υποχρεώσεις που τους επιβάλλει το διεθνές δίκαιο και δεν θα συνεπάγονται καμία διάκριση που βασίζεται αποκλειστικά στη φυλή, το χρώμα, το γένος, τη γλώσσα, το θρήσκευμα ή την κοινωνική προέλευση.

2. Η προηγούμενη διάταξη δεν επιτρέπει καμία παρέκκλιση από τις διατάξεις των άρθρων 6, 7, 8, (παρ. 1 και 2), 11, 15, 16 και 18.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο παρόν Σύμφωνο, που κάνουν χρήση του δικαιώματος παρέκκλισης, υποχρεούνται, δια μέσου του Γενικού Γραμματέα του οργα-

νισμού Ηνωμένων Εθνών, να γνωστοποιήσουν ευθύς αμέσως στα άλλα Συμβαλλόμενα Κράτη τις διατάξεις από τις οποίες έχουν παρεκκλίνει, καθώς και τα αίτια που προκάλεσαν αυτή την παρέκκλιση. Νέα γνωστοποίηση θα γίνει με τον ίδιο τρόπο, την ημερομηνία κατά την οποία θα τεθεί τέρμα σε αυτές τις παρεκκλίσεις.

Άρθρο 5

1. Καμιά διάταξη του Συμφώνου αυτού δεν μπορεί να ερμηνευθεί κατά τρόπο ώστε να συνεπάγεται οποιοδήποτε δικαίωμα για ένα κράτος, μία ομάδα ή ένα άτομο να επιδοθεί σε δραστηριότητα ή να τελέσει πράξη που να αποβλέπει στην κατάλυση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζει το Σύμφωνο ή σε περιορισμούς ευρύτερους από αυτούς που προβλέπονται με το παρόν.

2. Είναι απαράδεκτος οποιοσδήποτε περιορισμός ή παρέκκλιση από τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου που είναι αναγνωρισμένα ή ισχύουν σε οποιοδήποτε Συμβαλλόμενο Κράτος στο παρόν Σύμφωνο σε εφαρμογή νόμων, συμβάσεων, κανονισμών ή εθίμων, με επίκληση ότι το παρόν Σύμφωνο δεν αναγνωρίζει τέτοια δικαιώματα ή τα αναγνωρίζει σε μικρότερο βαθμό.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

Άρθρο 6

1. Το δικαίωμα στη ζωή είναι εγγενές στον άνθρωπο. Το δικαίωμα αυτό πρέπει να προστατεύεται από το νόμο. Από κανένα δεν μπορεί να αφαιρεθεί αυθαίρετα η ζωή.

2. Στις χώρες που δεν έχουν καταργήσει την ποινή του θανάτου, η καταδίκη σε θάνατο δεν μπορεί να επιβληθεί παρά μόνο για τα πιο σοβαρά εγκλήματα, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία τη στιγμή που το έγκλημα τελέσθηκε, η οποία δεν πρέπει να είναι αντίθετη με τις διατάξεις του παρόντος Συμφώνου ούτε με τη Σύμβαση για την πρόληψη και τιμωρία του εγκλήματος της γενοκτονίας. Η ποινή αυτή δεν μπορεί να εκτελεστεί παρά μόνο δυνάμει τελεσίδικης απόφασης που εκδόθηκε από αρμόδιο δικαστήριο.

3. Όταν η αφαίρεση της ζωής αποτελεί το έγκλημα της γενοκτονίας, είναι αυτόντο ότι τίποτα στο παρόν άρθρο δεν επιτρέπει σε κανένα Συμβαλλόμενο Κράτος στο παρόν Σύμφωνο να παρεκκλίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο από οποιαδήποτε υποχρέωση που έχει αναλάβει βάσει των διατάξεων της Σύμβασης για την πρόληψη και τιμωρία του εγκλήματος της γενοκτονίας.

4. Οποιοδήποτε πρόσωπο που καταδικάζεται σε θάνατο έχει το δικαίωμα να υποβάλει αίτηση χάριτος ή μετατροπής της ποινής. Σε όλες τις περιπτώσεις μπορεί να χορηγείται αμνηστία, χάρις ή μετατροπή της ποινής του θανάτου.

5. Η θανατική ποινή δεν επιβάλλεται για εγκλήματα που διαπράχθηκαν από πρόσωπα κάτω των δεκαοκτώ ετών και δεν εκτελείται όσον αφορά τις εγκύους.

6. Καμιά διάταξη του παρόντος άρθρου δεν μπορεί να γίνει αντικείμενο επίκλησης προκειμένου να καθυστερήσει ή να εμποδιστεί η κατάργηση της θανατικής ποινής από ένα Συμβαλλόμενο Κράτος στο παρόν Σύμφωνο.

Άρθρο 7

Κανείς δεν υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε ποινές ή μεταχειρίσεις σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές. Ειδικότερα, απαγορεύεται η υποβολή προσώπου, χωρίς την ελεύθερη συγκατάθεσή του σε ιατρικό ή επιστημονικό πείραμα.

Άρθρο 8

1. Κανείς δεν υπόκειται σε δουλεία. Η δουλεία και το δουλεμπόριο σε όλες τις μορφές του απαγορεύονται.

2. Κανείς δεν κρατείται σε υποτέλεια.

3. α) Κανείς δεν πιέζεται να εκτελέσει αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία,

β) Το εδάφιο (α) δεν μπορεί να ερμηνευθεί έτσι ώστε να απαγορεύει στις χώρες, όπου ορισμένα εγκλήματα μπορούν να τιμωρηθούν με φυλάκιση συνοδευόμενη από καταναγκαστικά έργα, την εκτέλεση ποινής καταναγκαστικών έργων που επιβλήθηκε από αρμόδιο δικαστήριο,

γ) Για τους σκοπούς αυτής της παραγράφου, ο όρος «καταναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία» δεν περιλαμβάνει:

i. Οποιαδήποτε εργασία ή υπηρεσία, που δεν αναφέρεται στο εδάφιο (β), η οποία απαιτείται από όσα πρόσωπα κρατούνται με βάση νόμιμη απόφαση δικαστηρίου ή όσα πρόσωπα έχουν αποφυλακιστεί υπό όρους,

ii. Οποιαδήποτε θητεία στρατιωτικού χαρακτήρα και, στις χώρες όπου αναγνωρίζονται οι αντιρρησίες συνείδησης, οποιαδήποτε εθνική υπηρεσία που προβλέπει ο νόμος για τους αντιρρησίες συνείδησης,

iii. Οποιαδήποτε υπηρεσία που απαιτείται σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης ή καταστροφής που απειλούν τη ζωή ή την ευημερία της κοινότητας,

iv. Οποιαδήποτε εργασία ή υπηρεσία που αποτελεί μέρος των συνήθων υποχρεώσεων του πολίτη.

Άρθρο 9

1. Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια του προσώπου του. Κανείς δεν υποβάλλεται σε αυθαίρετη σύλληψη ή κράτηση. Κανείς δεν στερείται την ελευθερία του, παρά μόνο στις περιπτώσεις και σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπει ο νόμος.
2. Οποιοσδήποτε συλλαμβάνεται, πληροφορείται, τη στιγμή της σύλληψής του, τους λόγους της σύλληψης και ενημερώνεται αμέσως για οποιεσδήποτε κατηγορίες εναντίον του.
3. Κάθε πρόσωπο που συλλαμβάνεται ή κρατείται για ποινικό αδίκημα, οδηγείται μέσα στην πιο σύντομη προθεσμία, ενώπιον δικαστή ή άλλης αρχής εξουσιοδοτημένης από τα νόμο να ασκεί δικαστική εξουσία, πρέπει δε να δικαστεί σε εύλογο χρονικό διάστημα ή να αποφυλακισθεί. Η προφυλάκιση των υποδίκων δεν πρέπει να αποτελεί τον κανόνα, αλλά η αποφυλάκισή τους μπορεί να υποβληθεί σε εγγυήσεις εμφάνισής τους στη δίκη, σε οποιοδήποτε άλλο στάδιο της διαδικασίας και, ενδεχομένως για την εκτέλεση της απόφασης.
4. Οποιοσδήποτε στερείται της ελευθερίας του λόγω σύλληψης ή κράτησης έχει δικαίωμα να προσφύγει ενώπιον δικαστηρίου, προκειμένου αυτό να αποφασίσει χωρίς καθυστέρηση για τη νομιμότητα της κράτησής του και να διατάξει την αποφυλάκισή του εάν η κράτηση είναι παράνομη.
5. Κάθε πρόσωπο, θύμα παράνομης σύλληψης ή κράτησης, έχει δικαίωμα αποζημίωσης.

Άρθρο 10

1. Κάθε πρόσωπο που στερείται της ελευθερίας του αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και σεβασμό της εγγενούς ανθρώπινης αξιοπρέπειας.
2. α) Οι κατηγορούμενοι, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις, διαχωρίζονται από τους καταδίκους και υπόκεινται σε διαφορετική αντιμετώπιση, όπως αρμόζει στο καθεστώς τους ως υποδίκων,
β) Οι ανήλικοι κατηγορούμενοι διαχωρίζονται από τους ενηλίκους και η περίπτωσή τους κρίνεται το συντομότερο δυνατόν.
3. Το σωφρονιστικό σύστημα προβλέπει μεταχείριση των κρατουμένων, ουσιαστικός σκοπός της οποίας είναι η βελτίωση και η κοινωνική επανένταξή τους. Οι ανήλικοι παραβάτες διαχωρίζονται από τους ενηλίκους και τυγχάνουν αντιμετώπισης ανάλογης προς την ηλικία και τη νομική τους θέση.

Άρθρο 11

Κανείς δεν φυλακίζεται αποκλειστικά λόγω της αδυναμίας του να εκπληρώσει συμβατική υποχρέωση.

Άρθρο 12

1. Οποιοσδήποτε βρίσκεται νόμιμα στο έδαφος ενός Κράτους έχει δικαίωμα ελεύθερης μετακίνησης και ελεύθερης επιλογής κατοικίας στο έδαφος αυτού του Κράτους.

2. Καθένας είναι ελεύθερος να εγκαταλείψει οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης και της δικής του.

3. Τα ανωτέρω αναφερόμενα δικαιώματα δεν υπόκεινται σε περιορισμούς, με την εξαίρεση όσων περιορισμών προβλέπει ο νόμος και οι οποίοι είναι απαραίτητοι για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας, των χρηστών ηθών ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και σύμφωνα με τα άλλα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στο παρόν Σύμφωνο.

4. Κανείς δεν στερείται αυθαίρετα του δικαιώματος εισόδου στη χώρα του.

Άρθρο 13

Αλλοδαπός που βρίσκεται νόμιμα στο έδαφος ενός Συμβαλλόμενου Κράτους στο παρόν Σύμφωνο δεν μπορεί να απελαθεί παρά μόνο σε εκτέλεση απόφασης που εκδόθηκε σύμφωνα με το νόμο. Ο αλλοδαπός πρέπει να έχει τη δυνατότητα να επικαλεσθεί τους λόγους που συνηγορούν κατά της απέλασής του, και να ζητήσει την επανεξέταση της περίπτωσης του από την αρμόδια αρχή ή από ένα ή περισσότερα πρόσωπα ειδικά εξουσιοδοτημένα από την αρχή αυτή, καθώς και να εκπροσωπηθεί για το σκοπό αυτόν, εκτός εάν επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας επιβάλλουν το αντίθετο.

Άρθρο 14

1. Όλοι είναι ίσοι ενώπιον των δικαστηρίων. Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα η υπόθεσή του να δικαστεί δίκαια και δημόσια από αρμόδιο, ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει συσταθεί με νόμο, το οποίο θα αποφασίσει για το βάσιμο κάθε κατηγορίας σχετικά με ποινικό αδίκημα, η οποία έχει απαγγελθεί εναντίον του, καθώς και για αμφισβητήσεις δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αστικού χαρακτήρα. Η διεξαγωγή δίκης κεκλεισμένων των θυρών μπορεί να αποφασισθεί για το σύνολο ή μέρος της, είτε για την προστασία των χρηστών ηθών, της δημόσιας τάξης ή της εθνικής ασφάλειας σε μια δημοκρατική κοινωνία είτε όταν αυτό απαιτεί η προστασία της ιδιωτικής ζωής των διαδίκων είτε

ακόμη στο μέτρο που το δικαστήριο κρίνει ότι κάτι τέτοιο είναι απολύτως απαραίτητο δεδομένου ότι, λόγω ειδικών συνθηκών της υπόθεσης η δημοσιότητα θα ζημίωνε την ορθή απονομή της δικαιοσύνης. Ωστόσο, οποιαδήποτε απόφαση που εκδίδεται σε ποινική υπόθεση ή αστική διαφορά, δημοσιοποιείται, εκτός εάν το συμφέρον των ανηλίκων απαιτεί το αντίθετο ή εάν η δίκη αφορά διαφορές συζύγων ή γονική μέριμνα ή επιτροπεία ανηλίκων.

2. Κάθε πρόσωπο που κατηγορείται για ποινικό αδίκημα τεκμαίρεται ότι είναι αθώο εωσότου η ενοχή του αποδειχθεί σύμφωνα με το νόμο.

3. Κάθε πρόσωπο που κατηγορείται για ποινικό αδίκημα απολαύει, σε πλήρη ισότητα τις ακόλουθες τουλάχιστον εγγυήσεις:

α) να πληροφορηθεί το συντομότερο δυνατό σε γλώσσα που κατανοεί και λεπτομερώς, τη φύση και τους λόγους της κατηγορίας εναντίον του,

β) να διαθέτει επαρκή χρόνο και ευκολίες για την προετοιμασία της υπεράσπισής του και για την επικοινωνία με το δικηγόρο της επιλογής του,

γ) να δικαστεί χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση,

δ) να παρίσταται στη δίκη και να υπερασπισθεί τον εαυτό του αυτοπροσώπως ή με τη βοήθεια του συνηγόρου της επιλογής του. Εάν δεν έχει συνήγορο, να ενημερωθεί για το δικαίωμά του αυτό και να διορισθεί συνήγορος αυτεπαγγέλτως σε κάθε περίπτωση που αυτό απαιτείται για το συμφέρον της δικαιοσύνης, χωρίς ο κατηγορούμενος να βαρύνεται με την αμοιβή του, εάν δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να τον πληρώσει,

ε) να εξετάσει ή να ζητήσει την εξέταση των μαρτύρων κατηγορίας και να εξασφαλίσει την παρουσία και την εξέταση των μαρτύρων υπεράσπισης με τους ίδιους όρους που ισχύουν για τους μάρτυρες κατηγορίας,

στ) να έχει την ελεύθερη συνδρομή μεταφραστή, εάν δεν μιλάει ή δεν καταλαβαίνει τη γλώσσα που χρησιμοποιείται στο ακροατήριο,

ζ) να μην εξαναγκάζεται να καταθέσει εναντίον του εαυτού του ή να ομολογήσει την ενοχή του.

4. Για τον καθορισμό της διαδικασίας που εφαρμόζεται στους νέους ανθρώπους που δεν είναι ακόμη ενήλικες από τη σκοπιά του ποινικού νόμου λαμβάνεται υπόψη η ηλικία τους και το συμφέρον που παρουσιάζει η αναμόρφωσή τους.

5. Κάθε πρόσωπο που κρίνεται ένοχο για παράβαση έχει δικαίωμα, η απόφαση περί της ενοχής και της καταδίκης του να εξετασθεί από ανώτερο δικαστήριο, σύμφωνα με το νόμο.

6. Εάν μια οριστική ποινική καταδίκη ακυρωθεί από ανώτερο δικαστήριο ή αν δοθεί χάρις διότι προέκυψε ένα νέο ή πρόσφατα αποκαλυφθέν γεγονός που αποδεικνύει την ύπαρξη δικαστικής πλάνης, το πρόσωπο στο οποίο επιβλήθηκε ποινή εξαιτίας αυτής της καταδίκης αποζημιώνεται σύμφωνα με το νόμο, εκτός εάν αποδειχθεί ότι ευθύνεται το ίδιο εξ ολοκλήρου ή εν μέρει, για τη μη έγκαιρη αποκάλυψη του αγνώστου στοιχείου.

7. Κανείς δεν δικάζεται ούτε τιμωρείται για ένα αδίκημα για το οποίο έχει ήδη απαλλαγεί ή καταδικαστεί με οριστική απόφαση που εκδόθηκε σύμφωνα με το δίκαιο και την ποινική δικονομία κάθε χώρας.

Άρθρο 15

1. Κανείς δεν καταδικάζεται για πράξεις ή παραλείψεις, οι οποίες δεν ήταν αξιόποινες κατά το εσωτερικό ή το διεθνές δίκαιο τη στιγμή της διάπραξής τους. Επίσης δεν επιβάλλεται βαρύτερη ποινή από εκείνην που προβλεπόταν κατά τη χρονική στιγμή της διάπραξης του ποινικού αδικήματος. Εάν, μετά τη διάπραξη του ο νόμος προβλέπει την επιβολή ελαφρύτερης ποινής, ο δράστης επωφελείται από αυτήν.

2. Τίποτα στο παρόν άρθρο δεν εμποδίζει τη διεξαγωγή δίκης και την καταδίκη οποιουδήποτε προσώπου λόγω πράξεων ή παραλείψεων, οι οποίες, κατά το χρόνο της τέλεσής τους ήταν εγκληματικές σύμφωνα με τις γενικές αρχές του δικαίου που αναγνωρίζονται από τη διεθνή κοινωνία.

Άρθρο 16

Κάθε πρόσωπο έχει οπουδήποτε το δικαίωμα αναγνώρισης της νομικής προσωπικότητάς του.

Άρθρο 17

1. Κανείς δεν υπόκειται σε αυθαίρετες ή παράνομες παρενοχλήσεις της ιδιωτικής του ζωής, της οικογένειας, της κατοικίας ή της αλληλογραφίας του, ούτε σε παράνομες προσβολές της τιμής και της υπόληψής του.

2. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα προστασίας από το νόμο έναντι τέτοιων παρενοχλήσεων ή προσβολών.

Άρθρο 18

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας. Αυτό το δικαίωμα περιλαμβάνει την ελευθερία να έχει ή να υιοθετεί κανείς τη θρησκεία ή την πεποίθηση της επιλογής του, καθώς και την ελευθερία να εκδηλώνει τη θρησκεία ή την πεποίθησή του, ατομικά ή από κοινού με άλλους μέσω της λατρείας, πράξεων ιεροτελεστίας, πρακτικής και διδασκαλίας.

2. Κανείς δεν υπόκειται σε καταναγκασμό, που θα μπορούσε να παρεμποδίσει την ελευθερία του να έχει ή να υιοθετήσει τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις της επιλογής του.

3. Η ελευθερία εκδήλωσης της θρησκείας ή των πεποιθήσεων δεν μπορεί να υπόκειται παρά μόνο σε όσους περιορισμούς ορίζει ο νόμος και είναι απαραίτητοι για την προστασία της δημόσιας ασφάλειας, τάξης και υγείας ή της ηθικής ή των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο παρόν Σύμφωνο αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται την ελευθερία των γονέων ή των νόμιμων κηδεμόνων, να φροντίζουν για τη θρησκευτική και ηθική αγωγή των παιδιών τους σύμφωνα με τις πεποιθήσεις τους.

Άρθρο 19

1. Κανείς δεν πρέπει να υπόκειται σε διακριτική μεταχείριση και να παρενοχλείται για τις απόψεις του.

2. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία της αναζήτησης, της λήψης και της μετάδοσης πληροφοριών και απόψεων κάθε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, προφορικά, γραπτά, σε έντυπα, σε κάθε μορφή τέχνης ή με κάθε άλλο μέσο της επιλογής του.

3. Η άσκηση των δικαιωμάτων, που προβλέπονται στην παράγραφο 2 του άρθρου αυτού, συνεπάγεται ειδικά καθήκοντα και ευθύνες. Μπορεί, επομένως, να υπόκειται σε ορισμένους περιορισμούς, οι οποίοι όμως πρέπει να προβλέπονται με σαφήνεια από το νόμο και να είναι απαραίτητοι:

α. Για το σεβασμό των δικαιωμάτων ή της υπόληψης των άλλων.

β. Για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας ή των χρηστών ηθών.

Άρθρο 20

1. Κάθε προπαγάνδα υπέρ του πολέμου απαγορεύεται από το νόμο.

2. Κάθε επίκληση εθνικού, φυλετικού ή θρησκευτικού μίσους, που αποτελεί υποκίνηση διακρίσεων, εχθρότητας ή βίας απαγορεύεται από το νόμο.

Άρθρο 21

Αναγνωρίζεται το δικαίωμα ειρηνικής συνάθροισης. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού δεν υπόκειται σε περιορισμούς άλλους εκτός από εκείνους που επιβάλλονται σύμφωνα με το νόμο και είναι απαραίτητοι σε μία δημοκρατική κοινωνία

για το συμφέρον της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας ασφάλειας, της δημόσιας τάξης ή για την προστασία της δημόσιας υγείας, των χρηστών ηθών ή των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων.

Άρθρο 22

1. Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος σύστασης συνδικαλιστικών οργανώσεων και συμμετοχής του σε αυτές για την προστασία των συμφερόντων του.

2. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού δεν υπόκειται σε περιορισμούς όλους εκτός από εκείνους που προβλέπονται από το νόμο και είναι απαραίτητοι σε μία δημοκρατική κοινωνία για το συμφέρον της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας ασφάλειας της δημόσιας τάξης ή για την προστασία της δημόσιας υγείας, των χρηστών ηθών ή των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων. Το παρόν άρθρο δεν εμποδίζει την επιβολή νόμιμων περιορισμών στην άσκηση αυτού του δικαιώματος στα μέλη των ενόπλων δυνάμεων και της αστυνομίας.

3. Καμία διάταξη αυτού του άρθρου δεν επιτρέπει στα Συμβαλλόμενα Κράτη στη Σύμβαση του 1948 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας σχετικά με τη συνδικαλιστική ελευθερία και την προστασία του συνδικαλιστικού δικαιώματος να λαμβάνουν νομοθετικά μέτρα τα οποία θα αντιστρατεύονταν - ή να εφαρμόζουν το νόμο κατά τρόπο που θα παραβίαζε - εγγυήσεις που παρέχονται από την παρπάνω Σύμβαση.

Άρθρο 23

1. Η οικογένεια είναι φυσικό και θεμελιώδες στοιχείο της κοινωνίας, τα μέλη της δεν απολαμβάνουν την προστασία της κοινωνίας και του Κράτους.

2. Αναγνωρίζεται το δικαίωμα ανδρών και γυναικών σε ηλικία γάμου να παντρεύονται και να δημιουργούν οικογένεια.

3. Κανένας γάμος δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς την ελεύθερη και πλήρη συναίνεση των μελλοντικών συζύγων.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο παρόν Σύμφωνο λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για την εξασφάλιση της ισότητας των δικαιωμάτων και των ευθυνών των συζύγων σε σχέση με το γάμο, κατά τον έγγαμο βίο και κατά τη λύση του γάμου. Σε περίπτωση λύσης του γάμου, λαμβάνονται μέτρα για την εξασφάλιση της απαραίτητης προστασίας των παιδιών.

Άρθρο 24

1. Κάθε παιδί, χωρίς διάκριση λόγω φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας, θρησκείας, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας ή γέννησης, έχει δικαίω-

μα, έναντι της οικογένειάς του, της κοινωνίας και του Κράτους στα μέτρα προστασίας που απαιτεί η θέση του ως ανηλίκου.

2. Κάθε παιδί πρέπει να εγγράφεται αμέσως μετά τη γέννησή του στο Ληξιαρχείο και να αποκτά όνομα.

3. Κάθε παιδί έχει δικαίωμα να αποκτά ιθαγένεια.

Άρθρο 25

1. Κάθε πολίτης έχει το δικαίωμα και τη δυνατότητα χωρίς καμία διάκριση από εκείνες που αναφέρονται στο άρθρο 2 και χωρίς υπέρμετρους περιορισμούς:

α. να συμμετέχει στην άσκηση δημόσιας εξουσίας είτε άμεσα είτε δια μέσου ελεύθερα επιλεγμένων εκπροσώπων,

β. να εκλεγεί και να εκλέγεται, κατά τη διάρκεια εκλογών περιοδικών, τίμιων, με καθολική, ίση και μυστική ψηφοφορία, που εξασφαλίζουν την ελεύθερη έκφραση της βούλησης των ψηφοφόρων,

γ. να έχει πρόσβαση, υπό γενικούς όρους ισότητας, στα δημόσια αξιώματα της χώρας του.

Άρθρο 26

Όλα τα πρόσωπα είναι ίσα ενώπιον του νόμου και έχουν δικαίωμα, χωρίς καμία διάκριση, σε ίση προστασία του νόμου. Ως προς αυτό το ζήτημα, ο νόμος πρέπει να απαγορεύει κάθε διάκριση και να εγγυάται σε όλα τα πρόσωπα ίση και αποτελεσματική προστασία έναντι κάθε διάκρισης, ιδίως λόγω φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας, γέννησης ή άλλης κατάστασης.

Άρθρο 27

Στα Κράτη όπου υπάρχουν εθνοτικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές μειονότητες, τα πρόσωπα που ανήκουν σε αυτές δεν μπορούν να στερηθούν του δικαιώματος να έχουν, από κοινού με τα άλλα μέρη της ομάδας τους, τη δική τους πολιτιστική ζωή, να εκδηλώνουν και να ασκούν τη δική τους θρησκεία ή να χρησιμοποιούν τη δική τους γλώσσα.

(...)¹²⁸

128. Ακολουθεί το ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ με άρθρα που αφορούν την σύσταση και λειτουργία Επιτροπής δικαιωμάτων του ανθρώπου.

ΠΕΜΠΤΟ ΜΕΡΟΣ

Άρθρο 46

Καμία διάταξη του παρόντος Συμφώνου δεν μπορεί να ερμηνευτεί κατά τρόπο που δεν συμβιβάζεται με τις διατάξεις του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και των καταστατικών των ειδικευμένων οργανισμών, οι οποίες προσδιορίζουν τις ευθύνες των διαφόρων οργάνων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και των ειδικευμένων οργανισμών του σε σχέση με τα ζητήματα στα οποία αναφέρεται το παρόν Σύμφωνο.

Άρθρο 47

Καμία διάταξη του παρόντος Συμφώνου δεν ερμηνεύεται ώστε να προσβάλει το δικαίωμα όλων των λαών να απολαμβάνουν και να εκμεταλλεύονται πλήρως και ελεύθερα τον πλούτο και τους φυσικούς τους πόρους.

(...)¹²⁹

ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ΤΑ ΣΥΜΒΑΛΛΟΜΕΝΑ ΚΡΑΤΗ ΣΤΟ ΠΑΡΟΝ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ,

ΕΚΤΙΜΩΝΤΑΣ ότι για να εξασφαλίσουν καλύτερα την εκπλήρωση των σκοπών του Διεθνούς Συμφώνου για το Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (που θα αναφέρεται παρακάτω ως «το Σύμφωνο») και την εφαρμογή των διατάξεών του, θα ήταν σκόπιμο να επιφορτίσουν την Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η οποία προβλέπεται στο Τέταρτο Μέρος του Συμφώνου (που θα αναφέρεται παρακάτω ως «η Επιτροπή») να λαμβάνει και να εξετάζει, όπως προβλέπεται στο παρόν Πρωτόκολλο, αναφορές προερχόμενες από άτομα που ισχυρίζονται ότι είναι θύματα παραβίασης οποιουδήποτε από τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στο Σύμφωνο,

ΣΥΜΦΩΝΟΥΝ ΤΑ ΑΚΟΛΟΥΘΑ:

ΑΡΘΡΟ ΠΡΩΤΟ

Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος στο Σύμφωνο, που γίνεται Συμβαλλόμενο Μέρος στο παρόν Πρωτόκολλο, αναγνωρίζει στην Επιτροπή την αρμοδιότητα να λαμβάνει και να εξετάζει αναφορές προερχόμενες από άτομα, που υπόκεινται στη δικαιοδοσία του, τα οποία ισχυρίζονται ότι είναι θύματα παραβίασης, εκ μέρους αυτού του Συμβαλλόμενου Κράτους, οποιουδήποτε από τα δικαιώματα που

129. Ακολουθεί το ΕΚΤΟ ΜΕΡΟΣ με άρθρα που αφορούν την προσχώρηση κρατών στο Σύμφωνο και στην επικύρωση αυτού από τα πρώτα..

αναγνωρίζονται στο Σύμφωνα. Η Επιτροπή δεν αποδέχεται καμία αναφορά που αφορά Συμβαλλόμενο Κράτος στο Σύμφωνο, το οποίο δεν είναι Συμβαλλόμενο μέρος στο παρόν Πρωτόκολλο.

ΑΡΘΡΟ 2

Με την επιφύλαξη των διατάξεων του πρώτου άρθρου, κάθε άτομο που ισχυρίζεται ότι είναι θύμα παραβίασης οποιουδήποτε από τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στο Σύμφωνο και το οποίο εξήντλησε όλα τα διαθέσιμα εσωτερικά μέσα προστασίας μπορεί να υποβάλει γραπτή αναφορά στην Επιτροπή προκειμένου αυτή να την εξετάσει.

ΑΡΘΡΟ 3

Η Επιτροπή κηρύσσει απαράδεκτη κάθε αναφορά που υποβάλλεται δυνάμει του παρόντος Πρωτοκόλλου, η οποία είναι ανώνυμη ή που θεωρεί ότι αποτελεί κατάχρηση του δικαιώματος υποβολής τέτοιου είδους αναφορών ή είναι ασυμβίβαστη με τις διατάξεις του Συμφώνου.

ΑΡΘΡΟ 4

1. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 3, η Επιτροπή θέτει κάθε αναφορά που της υποβάλλεται, σύμφωνα με το παρόν Πρωτόκολλο, υπόψη του Συμβαλλόμενου Κράτους σ' αυτά το Πρωτόκολλο το οποίο έχει παραβιάσει ενδεχομένως οποιαδήποτε από τις διατάξεις του Συμφώνου.

2. Εντός των έξι μηνών που ακολουθούν, το εν λόγω Κράτος υποβάλλει γραπτώς στην Επιτροπή τις εξηγήσεις ή δηλώσεις οι οποίες αποσαφηνίζουν το ζήτημα και υποδεικνύουν, ενδεχομένως, τα μέτρα που έχει λάβει για να επανορθώσει την κατάσταση.

ΑΡΘΡΟ 5

1. Η Επιτροπή εξετάζει τις αναφορές που δέχεται δυνάμει του παρόντος Πρωτοκόλλου, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις γραπτές πληροφορίες που της υποβλήθηκαν από το άτομο και από το ενδιαφερόμενο Συμβαλλόμενο Κράτος.

2. Η Επιτροπή δεν θα εξετάσει καμία αναφορά ατόμου χωρίς να βεβαιωθεί ότι:

α) Το ίδιο ζήτημα δεν βρίσκεται ήδη υπό εξέταση από ένα άλλο διεθνές όργανο έρευνας ή επίλυσης.

β) Το άτομο έχει εξαντλήσει όλα τα διαθέσιμα εσωτερικά μέσα προστασίας. Αυτός ο κανόνας δεν εφαρμόζεται εάν οι σχετικές διαδικασίες υπερβαίνουν την εύλογη διάρκεια.

3. Η Επιτροπή συνεδριάζει κεκλεισμένων των θυρών όταν εξετάζει τις αναφορές που προβλέπονται στο παρόν Πρωτόκολλο.

4. Η Επιτροπή παρουσιάζει τις διαπιστώσεις της στο ενδιαφερόμενο Συμβαλλόμενο Κράτος και στο άτομο.

ΑΡΘΡΟ 6

Η Επιτροπή συμπεριλαμβάνει στην ετήσια έκθεσή της, που καταρτίζει σύμφωνα με το άρθρο 45 του Συμφώνου, περίληψη των δραστηριοτήτων της με βάση το παρόν Πρωτόκολλο.

ΑΡΘΡΟ 7

Αναμένοντας την πραγματοποίηση των στόχων του ψηφίσματος 1514 (XV), που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών την 14η Δεκεμβρίου 1960, σχετικά με τη Διακήρυξη για τη χορήγηση ανεξαρτησίας στις αποικιακές χώρες και λαούς, οι διατάξεις του παρόντος Πρωτοκόλλου δεν περιορίζουν το δικαίωμα προσφυγής που χορηγήθηκε σ' αυτούς τους λαούς από το χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και τις άλλες συμβάσεις και διεθνή κείμενα που συνομολογήθηκαν υπό την αιγίδα του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών ή των ειδικευμένων οργανισμών του.

ΑΡΘΡΟ 8

1. Το παρόν Πρωτόκολλο είναι ανοιχτό για υπογραφή από κάθε Κράτος που έχει υπογράψει το Σύμφωνο.

2. Το παρόν Πρωτόκολλο υπόκειται στην επικύρωση κάθε Κράτους που έχει επικυρώσει το Σύμφωνο ή έχει προσχωρήσει σ' αυτό. Τα έγγραφα επικύρωσης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

3. Το παρόν Πρωτόκολλο θα είναι ανοιχτό στην προσχώρηση κάθε Κράτους που έχει επικυρώσει το Σύμφωνο ή έχει προσχωρήσει σ' αυτό.

4. Η προσχώρηση θα πραγματοποιηθεί με την κατάθεση ενός εγγράφου προσχώρησης στο Γενικό Γραμματέα του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

5. ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών θα πληροφορήσει όλα τα Κράτη που έχουν υπογράψει το παρόν Πρωτόκολλο ή που έχουν προσχωρήσει σ' αυτό για την κατάθεση κάθε εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης.

ΑΡΘΡΟ 9

1. Με την επιφύλαξη της θέσης σε ισχύ του Συμφώνου, το παρόν Πρωτόκολλο θα τεθεί σε ισχύ τρεις μήνες μετά την ημερομηνία της κατάθεσης στο Γενικό Γραμ-

ματέα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών του δεκάτου εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης.

2. Για καθένα από το Κράτη, που θα επικυρώσουν το παρόν Πρωτόκολλο ή θα προσχωρήσουν σ' αυτό μετά την κατάθεση του δεκάτου εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης, το εν λόγω Πρωτόκολλο θα τεθεί σε ισχύ τρεις μήνες μετά την κατάθεση από κάθε Κράτος του εγγράφου της επικύρωσης ή της προσχώρησης.

ΑΡΘΡΟ 10

Οι διατάξεις του παρόντος Πρωτοκόλλου εφαρμόζονται, χωρίς περιορισμό ή εξαίρεση, σε όλες τις συστατικές μονάδες των ομοσπονδιακών Κρατών.

ΑΡΘΡΟ 11

1. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος στο παρόν Πρωτόκολλο μπορεί να προτείνει τροποποίηση και να καταθέσει το κείμενό της στο Γενικό Γραμματέα του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Ο Γενικός Γραμματέας διαβιβάζει όλα τα σχέδια τροποποιήσεων στα Συμβαλλόμενα Κράτη αυτού του Πρωτοκόλλου ζητώντας να του υποδείξουν εάν επιθυμούν να συγκληθεί διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Κρατών ώστε να εξετασθούν αυτά τα σχέδια και να τεθούν σε ψηφοφορία. Εάν το ένα τρίτο τουλάχιστον των Κρατών εκδηλωθεί υπέρ αυτής της σύγκλησης, ο Γενικός Γραμματέας συγκαλεί τη διάσκεψή υπό την αιγίδα του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Κάθε τροποποίηση που εγκρίνεται από την πλειοψηφία των Κρατών που ήταν παρόντα και ψήφισαν στη διάσκεψη υποβάλλεται για έγκριση στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών.

2. Οι τροποποιήσεις αυτές τίθενται σε ισχύ αφού εγκριθούν από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και γίνουν αποδεκτές, σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς τους κανόνες, από την πλειοψηφία των δύο τρίτων των Συμβαλλόμενων Κρατών στο παρόν Πρωτόκολλο.

3. Αφότου οι τροποποιήσεις αυτές τεθούν σε ισχύ, είναι υποχρεωτικές για τα Συμβαλλόμενα Κράτη που τις έχουν αποδεχθεί, τα δε υπόλοιπα Συμβαλλόμενα Κράτη εξακολουθούν να δεσμεύονται από τις διατάξεις του παρόντος Πρωτοκόλλου και από κάθε προηγούμενη τροποποίηση που έχουν αποδεχθεί.

ΑΡΘΡΟ 12

1. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί, σε κάθε στιγμή, να καταγγείλει το παρόν Πρωτόκολλο με έγγραφη ειδοποίηση, η οποία θα απευθύνεται στο Γενικό Γραμματέα του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Η καταγγελία θα αρχίσει να ισχύει τρεις μήνες μετά την ημερομηνία κατά την οποία ο Γενικός Γραμματέας έλαβε την ανακοίνωση.

2. Η καταγγελία δεν εμποδίζει την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος Πρωτοκόλλου σε κάθε αναφορά που υποβάλλεται, δυνάμει του άρθρου 2, πριν από την ημερομηνία κατά την οποία η καταγγελία αρχίζει να ισχύει.

ΑΡΘΡΟ 13

Ανεξάρτητο από τις ειδοποιήσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 5 του άρθρου 8 του παρόντος Πρωτοκόλλου, ο Γενικός Γραμματέας του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών θα πληροφορήσει όλα τα Κράτη, στα οποία αναφέρεται η παράγραφος 1 του άρθρου 48 του Συμφώνου, για:

α) Τις υπογραφές που τέθηκαν στο παρόν Πρωτόκολλο και τα έγγραφα επικύρωσης και προσχώρησης που κατατέθηκαν σύμφωνα με το άρθρο 8

β) Την ημερομηνία κατά την οποία το παρόν Πρωτόκολλο θα τεθεί σε ισχύ σύμφωνα με το άρθρο 9 και την ημερομηνία κατά την οποία θα τεθούν σε ισχύ οι τροποποιήσεις που προβλέπονται στο άρθρο 11.

γ) Τις καταγγελίες που έγιναν σύμφωνα με το άρθρο 12.

ΑΡΘΡΟ 14

1. Το παρόν Πρωτόκολλο, του οποίου το κείμενο στην Αγγλική, Κινεζική, Ισπανική, Γαλλική και Ρωσική έχουν την ίδια ισχύ, θα κατατεθεί στο αρχείο του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

2. Ο Γενικός Γραμματέας του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών διαβιβάζει κυρωμένο αντίγραφο του παρόντος Πρωτοκόλλου σε όλα τα Κράτη στα οποία αναφέρεται το άρθρο 48 του Συμφώνου.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

ΤΑ ΣΥΜΒΑΛΛΟΜΕΝΑ ΚΡΑΤΗ ΣΤΟ ΠΑΡΟΝ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ,

ΠΕΠΕΙΣΜΕΝΑ ότι η κατάργηση της θανατικής, ποινής συντελεί στο να προαγάγει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και την προοδευτική ανάπτυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου,

ΥΠΕΝΘΥΜΙΖΟΝΤΑΣ το άρθρο 3 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που υιοθετήθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 1948, καθώς και το άρθρο 6 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και πολιτικά Δικαιώματα που υιοθετήθηκε στις 16 Δεκεμβρίου 1966,

ΣΗΜΕΙΩΝΟΝΤΑΣ ότι το άρθρο 8 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα αναφέρεται στην κατάργηση της ποινής του θανάτου με όρους

οι οποίοι δεν αφήνουν καμία αμφιβολία πως η κατάργηση της ποινής του θανάτου είναι επιθυμητή,

ΠΕΠΕΙΣΜΕΝΑ ότι όλα τα λαμβανόμενα μέτρα για την κατάργηση της ποινής του θανάτου πρέπει να θεωρούνται ως πρόοδος στην απόλαυση του δικαιώματος στη ζωή, ΕΧΟΝΤΑΣ την επιθυμία να αναλάβουν, με το παρόν Πρωτόκολλο, τη διεθνή υποχρέωση να καταργήσουν την ποινή του θανάτου,

ΣΥΜΦΩΝΟΥΝ ΤΑ ΑΚΟΛΟΥΘΑ:

ΑΡΘΡΟ ΠΡΩΤΟ

1. Κανένα πρόσωπο, που υπόκειται στη δικαιοδοσία Συμβαλλόμενου Κράτους στον παρόν Πρωτόκολλο, δεν θα εκτελεσθεί.
2. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος θα λάβει όλα τα απαιτούμενα μέτρα για την κατάργηση της θανατικής ποινής μέσα στα όρια της δικαιοδοσίας του.

ΑΡΘΡΟ 2

1. Δεν θα γίνει δεκτή καμία επιφύλαξη στο παρόν Πρωτόκολλο, εκτός της επιφύλαξης που θα διατυπωθεί κατά την επικύρωση ή την προσχώρηση και θα προβλέπει την εφαρμογή της θανατικής ποινής σε καιρό πολέμου μετά από καταδίκη για έγκλημα στρατιωτικού χαρακτήρα, υψίστης σημασίας, που τελέσθηκε σε καιρό πολέμου.
2. Το Συμβαλλόμενο Κράτος, διατυπώνοντας μια τέτοια επιφύλαξη, θα κοινοποιήσει στο Γενικό Γραμματέα του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, κατά την επικύρωση ή την προσχώρηση, τις σχετικές διατάξεις της εσωτερικής νομοθεσίας που εφαρμόζονται σε καιρό πολέμου.
3. Το Συμβαλλόμενο Κράτος, που διατύπωσε μία τέτοια επιφύλαξη, θα γνωστοποιήσει στο Γενικό Γραμματέα του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών την κήρυξη ή την άρση της κατάστασης πολέμου στο έδαφός του.

ΑΡΘΡΟ 3

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο παρόν Πρωτόκολλο θα παραθέσουν, στις εκθέσεις που θα παρουσιάσουν στην Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, δυνάμει του άρθρου 40 του Συμφώνου, τα μέτρα που θα ληφθούν για να θέσουν σε εφαρμογή το παρόν Πρωτόκολλο.

ΑΡΘΡΟ 4

Όσον αφορά τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο Σύμφωνο που έχουν κάνει τη δήλωση που προβλέπεται στο άρθρο 41, η αρμοδιότητα, που αναγνωρίζεται στην Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου να λαμβάνει και να εξετάζει τις αναφορές

στις οποίες ένα Συμβαλλόμενο Κράτος ισχυρίζεται πως ένα άλλο Συμβαλλόμενο Κράτος δεν εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του, επεκτείνεται στις διατάξεις του παρόντος Πρωτοκόλλου, εφόσον το ενδιαφερόμενο Συμβαλλόμενο Κράτος δεν έχει κάνει αντίθετη δήλωση κατά την επικύρωση ή την προσχώρηση.

ΑΡΘΡΟ 5

Όσον αφορά τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο πρώτο προαιρετικό Πρωτόκολλο σχετιζόμενο με το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα που υιοθετήθηκε στις 16 Δεκεμβρίου 1966, η αρμοδιότητα, που αναγνωρίζεται στην Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου να λαμβάνει και να εξετάζει αναφορές προερχόμενες από άτομα που υπόκεινται στη δικαιοδοσία τους, επεκτείνεται στις διατάξεις του παρόντος Πρωτοκόλλου, εφόσον το ενδιαφερόμενο Συμβαλλόμενο Κράτος δεν έχει κάνει αντίθετη δήλωση κατά την επικύρωση ή την προσχώρηση.

ΑΡΘΡΟ 6

1. Οι διατάξεις του παρόντος Πρωτοκόλλου εφαρμόζονται ως διατάξεις πρόσθετες στο Σύμφωνο. 2. Χωρίς να βλάπτει τη δυνατότητα διατύπωσης της επιφύλαξης που προβλέπει το άρθρο 2 του παρόντος Πρωτοκόλλου, το δικαίωμα που εγγυάται η παράγραφος 1 του πρώτου άρθρου του παρόντος Πρωτοκόλλου δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο καμίας από τις παρεκκλίσεις που προβλέπονται στο άρθρο 4 του Συμφώνου.

ΑΡΘΡΟ 7

1. Το παρόν Πρωτόκολλο είναι ανοιχτό για υπογραφή από κάθε Κράτος που έχει υπογράψει το Σύμφωνο.
2. Το παρόν Πρωτόκολλο υπόκειται στην επικύρωση κάθε Κράτους που έχει επικυρώσει το Σύμφωνο ή έχει προσχωρήσει σ' αυτό. Τα έγγραφα επικύρωσης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.
3. Το παρόν Πρωτόκολλο θα είναι ανοιχτό στην προσχώρηση κάθε Κράτους που έχει επικυρώσει το Σύμφωνο ή έχει προσχωρήσει σ' αυτό.
4. Η προσχώρηση θα πραγματοποιηθεί με την κατάθεση ενός εγγράφου προσχώρησης στο Γενικό Γραμματέα του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.
5. Ο Γενικός Γραμματέας του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών θα πληροφορήσει όλα τα Κράτη που έχουν υπογράψει το παρόν Πρωτόκολλο ή που έχουν προσχωρήσει σ' αυτό για την κατάθεση κάθε εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης.

ΑΡΘΡΟ 8

1. Το παρόν Πρωτόκολλο θα τεθεί σε ισχύ τρεις μήνες μετά την ημερομηνία της κατάθεσης στο Γενικά Γραμματέα του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών του δεκάτου εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης.

2. Για καθένα από τα Κράτη, που θα επικυρώσει το παρόν Πρωτόκολλο ή θα προσχωρήσει σ' αυτό μετά την κατάθεση του δεκάτου εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης, το εν λόγω Πρωτόκολλο θα τεθεί σε ισχύ τρεις μήνες μετά την κατάθεση από κάθε Κράτος του εγγράφου της επικύρωσης ή της προσχώρησης.

ΑΡΘΡΟ 9

Οι διατάξεις του παρόντος Πρωτοκόλλου εφαρμόζονται, χωρίς περιορισμό ή εξαίρεση, σε όλες τις συστατικές μονάδες των ομοσπονδιακών Κρατών.

ΑΡΘΡΟ 10

Ο Γενικός Γραμματέας του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών θα πληροφορήσει όλα τα Κράτη τα οποία αναφέρονται στην παράγραφο 1 του άρθρου 48 του Συμφώνου για:

α) Τις επιφυλάξεις, ανακοινώσεις και γνωστοποιήσεις που ελήφθησαν με βάση το άρθρο 2 του παρόντος Πρωτοκόλλου

β) Τις δηλώσεις που έγιναν δυνάμει των άρθρων 4 ή 5 του παρόντος Πρωτοκόλλου.

γ) Τις υπογραφές που τέθηκαν στο παρόν Πρωτόκολλο και τα έγγραφα επικύρωσης και προσχώρησης που κατατέθηκαν σύμφωνα με το άρθρο 7 του παρόντος Πρωτοκόλλου

δ) Την ημερομηνία κατά την οποία το παρόν Πρωτόκολλο θα τεθεί σε ισχύ σύμφωνα με το άρθρο 8 αυτού.

ΑΡΘΡΟ 11

1. Το παρόν Πρωτόκολλο, του οποίου τα κείμενα στην Αγγλική, Αραβική, Κινεζική, Ισπανική, Γαλλική και Ρωσική έχουν την ίδια ισχύ, θα κατατεθεί στο αρχείο του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

2. Ο Γενικός Γραμματέας του οργανισμού Ηνωμένων Εθνών διαβιβάζει κυρωμένο αντίγραφο του παρόντος Πρωτοκόλλου σε όλα τα Κράτη στα οποία αναφέρεται το άρθρο 48 του Συμφώνου.

Άρθρο δεύτερο

Η Ελληνική Κυβέρνηση διατυπώνει την επιφύλαξη που προβλέπει το άρθρο 2 παρ. Ι του Δεύτερου Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στο Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, για την εφαρμογή της θανατικής ποινής σύμφωνα με τις διατάξεις του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα (ν. 2287/1995 ΦΕΚ 20 Α') σε καιρό πολέμου, μετά από καταδίκη για έγκλημα στρατιωτικού χαρακτήρα υψίστης σημασίας που τελέσθηκε σε καιρό πολέμου.

Άρθρο τρίτο

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, του Συμφώνου που κυρώνεται από την πλήρωση των προϋποθέσεων του άρθρου 49 παρ. 2 αυτού, του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στο Σύμφωνο από την πλήρωση των προϋποθέσεων του άρθρου 9 παρ. 2 αυτού και του Δεύτερου Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στο Σύμφωνο από την πλήρωση των προϋποθέσεων του άρθρου παρ. 2 αυτού.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 21 Φεβρουαρίου 1997

**ΟΔΗΓΙΑ 2000/43/ΕΚ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 29ης Ιουνίου 2000
περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως
φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής**

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,

Έχοντας υπόψη:

τη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, και ιδίως το άρθρο 13,
την πρόταση της Επιτροπής¹³⁰,

τη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου¹³¹,

τη γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής¹³²,

τη γνώμη της Επιτροπής Περιφερειών¹³³,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

(1) Η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση σηματοδοτεί μια νέα φάση στη διαδικασία μιας ακόμη μεγαλύτερης συνένωσης των λαών της Ευρώπης.

(2) Κατά το άρθρο 6, η Ευρωπαϊκή Ένωση βασίζεται στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, καθώς και του κράτους δικαίου, αρχές οι οποίες είναι κοινές για όλα τα κράτη μέλη, και σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την ευρωπαϊκή σύμβαση για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου.

(3) Η ισότητα ενώπιον του νόμου και η προστασία όλων των ατόμων έναντι των διακρίσεων αποτελεί οικουμενικό δικαίωμα αναγνωρισθέν από την οικουμενική διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών

130. Δεν δημοσιεύθηκε ακόμα στην Επίσημη Εφημερίδα.

131. Γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 18ης Μαΐου 2000 (δεν δημοσιεύθηκε ακόμα στην Επίσημη Εφημερίδα).

132. Γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 12ης Απριλίου 2000 (δεν δημοσιεύθηκε ακόμα στην Επίσημη Εφημερίδα).

133. Γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 31ης Μαΐου 2000 (δεν δημοσιεύθηκε ακόμα στην Επίσημη Εφημερίδα).

για την εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης εις βάρος των γυναικών, τη διεθνή σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής φυλετικής διάκρισης, τα σύμφωνα των Ηνωμένων Εθνών για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα και από την ευρωπαϊκή σύμβαση για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, συμβαλλόμενα μέρη των οποίων είναι όλα τα κράτη μέλη.

(4) Είναι σημαντικό να γίνονται σεβαστά αυτά τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι. Είναι επίσης σημαντικό, όσον αφορά την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών, να προστατευθεί η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή και οι συναλλαγές που γίνονται στο πλαίσιό της.

(5) Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει εκδώσει σειρά ψηφισμάτων για την καταπολέμηση του ρατσισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

(6) Η Ευρωπαϊκή Ένωση απορρίπτει τις θεωρίες που προσπαθούν να καθορίσουν την ύπαρξη χωριστών ανθρωπίνων φυλών η χρησιμοποίηση του όρου «φυλετική καταγωγή» στην παρούσα οδηγία δεν συνεπάγεται την αποδοχή τέτοιων θεωριών.

(7) Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε στις 15 και 16 Οκτωβρίου 1999, κάλεσε την Επιτροπή να υποβάλει το συντομότερο δυνατόν προτάσεις για την εφαρμογή του άρθρου 13 της συνθήκης ΕΚ όσον αφορά την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

(8) Οι κατευθυντήριες γραμμές του 2000 για την απασχόληση, οι οποίες εγκρίθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι στις 10 και 11 Δεκεμβρίου 1999, τονίζουν ότι πρέπει να προωθηθεί η δημιουργία προϋποθέσεων για μια αγορά εργασίας που θα εννοεί την κοινωνική ένταξη, με τη διαμόρφωση ενός συνεκτικού συνόλου πολιτικών που θα στοχεύουν στην καταπολέμηση των διακρίσεων εις βάρος ομάδων όπως είναι οι εθνοτικές μειονότητες.

(9) Οι διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής μπορούν να υπονομεύσουν την επίτευξη των στόχων της συνθήκης ΕΚ, ειδικότερα δε την επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής, την οικονομική και κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη. Μπορούν επίσης να υπονομεύσουν το στόχο ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.

(10) Τον Δεκέμβριο του 1995, η Επιτροπή υπέβαλε ανακοίνωση σχετικά με το ρατσισμό, την ξενοφοβία και του αντισημιτισμό.

(11) Το Συμβούλιο ενέκρινε, στις 15 Ιουλίου 1996, κοινή δράση (96/443/ΔΕΥ) σχετικά με την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας¹³⁴, δια της οποίας τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν να εξασφαλίσουν αποτελεσματική δικαστική συνεργασία όσον αφορά τα αδικήματα που στηρίζονται σε ρατσιστική ή ξενοφοβική συμπεριφορά.

(12) Προκειμένου να εξασφαλιστεί η ανάπτυξη δημοκρατικών και ανεκτικών κοινωνιών οι οποίες θα επιτρέπουν τη συμμετοχή παντός, ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, μια συγκεκριμένη δράση στον τομέα των διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής πρέπει να εκτείνεται πέρα από την πρόσβαση σε δραστηριότητες απασχόλησης και αυτοαπασχόλησης και να καλύπτει τομείς όπως η παιδεία και η κοινωνική προστασία, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης, οι κοινωνικές παροχές και η πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και στην παροχή αυτών.

(13) Προς τούτο, πρέπει να απαγορεύεται σε όλη την Κοινότητα κάθε άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής σε ό,τι αφορά τους τομείς που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία. Η απαγόρευση των διακρίσεων πρέπει να εφαρμόζεται και σε υπηκόους τρίτων χωρών, αλλά δεν καλύπτει τη διαφορετική μεταχείριση λόγω ιθαγένειας και δεν θίγει τις διατάξεις που ρυθμίζουν την είσοδο και την παραμονή υπηκόων τρίτων χωρών και την πρόσβασή τους στην απασχόληση και την επαγγελματική δραστηριότητα.

(14) Κατά την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξάρτητα από φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, η Κοινότητα θα πρέπει, σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 2 της συνθήκης ΕΚ, να επιδιώξει να εξαλείψει τις ανισότητες και να προωθήσει την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, ιδίως διότι οι γυναίκες είναι συχνά τα θύματα πολλαπλών διακρίσεων.

(15) Αρμόδια για την εκτίμηση των γεγονότων, από τα οποία μπορεί να συναχθεί άμεση ή έμμεση διάκριση, είναι τα εθνικά δικαστήρια ή άλλοι αρμόδιοι φορείς, σύμφωνα με τους κανόνες του εθνικού δικαίου ή την πρακτική οι κανόνες αυτοί μπορούν να προβλέπουν παν αποδεικτικό μέσο για την έμμεση διάκριση, συμπεριλαμβανομένων και των στατιστικών στοιχείων.

(16) Είναι σημαντικό να προστατεύονται όλα τα φυσικά πρόσωπα από διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής τα κράτη μέλη πρέπει επίσης να παρέχουν, όταν χρειάζεται και σύμφωνα με τις εθνικές τους παραδόσεις και πρακτικές, προστασία στα νομικά πρόσωπα όταν υφίστανται διακριτική μεταχείριση λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής των μελών τους.

134. ΕΕ L 185 της 24.7.1996, σ. 5.

(17) Η απαγόρευση της διακριτικής μεταχείρισης δεν πρέπει να θίγει τη διατήρηση ή θέσπιση μέτρων που αποσκοπούν στην πρόληψη ή αντιστάθμιση της μειονεκτικής θέσης στην οποία περιέρχονται ομάδες προσώπων συγκεκριμένης φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής τα μέτρα αυτά μπορούν να επιτρέπουν τις οργανώσεις ατόμων συγκεκριμένης φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, όταν ο κύριος σκοπός τους είναι η προαγωγή των ειδικών αναγκών των εν λόγω ατόμων.

(18) Σε πολύ περιορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να δικαιολογείται διαφορετική μεταχείριση όταν ένα χαρακτηριστικό που αφορά τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή συνιστά ουσιαστική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση, εφόσον ο σκοπός είναι νόμιμος και η επαγγελματική προϋπόθεση ανάλογη. Οι περιπτώσεις αυτές πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στις πληροφορίες που παρέχουν τα κράτη μέλη στην Επιτροπή.

(19) Τα άτομα που έχουν υποστεί διακριτική μεταχείριση λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής πρέπει να διαθέτουν τα κατάλληλα μέσα έννομης προστασίας. Προκειμένου να υπάρξει ένα πιο ουσιαστικό επίπεδο προστασίας, ενώσεις ή νομικά πρόσωπα θα πρέπει επίσης να δύνανται να κινήσουν διαδικασίες, όπως ορίζουν κατ' ιδίαν τα κράτη μέλη, είτε εξ ονόματος κάποιου θύματος είτε προς υπεράσπισή του, χωρίς να θίγονται εθνικοί δικονομικοί κανόνες όσον αφορά την εκπροσώπηση και την υπεράσπιση ενώπιον των δικαστηρίων.

(20) Η αποτελεσματική εφαρμογή της αρχής της ισότητας απαιτεί κατάλληλη έννομη προστασία έναντι αντιποίνων.

(21) Όταν πιθανολογείται διακριτική μεταχείριση, οι κανόνες περί βάρους της αποδείξεως πρέπει να προσαρμόζονται και, προκειμένου να εφαρμοστεί αποτελεσματικά η αρχή της ίσης μεταχείρισης, το βάρος της αποδείξεως πρέπει να αντιστρέφεται στον εναγόμενο εφόσον προσάγονται αποδείξεις μιας τέτοιας διακριτικής μεταχείρισης.

(22) Τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να εφαρμόζουν τους κανόνες σχετικά με το βάρος της αποδείξεως σε διαδικασίες κατά τις οποίες εναπόκειται στο δικαστήριο ή σε άλλο αρμόδιο φορέα να διερευνήσει τα πραγματικά περιστατικά οι προαναφερόμενες διαδικασίες είναι εκείνες στις οποίες δεν απαιτείται από τον ενάγοντα να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά, η διερεύνηση των οποίων εναπόκειται στο δικαστήριο ή τον αρμόδιο φορέα.

(23) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προωθούν το διάλογο μεταξύ των κοινωνικών εταίρων και με μη κυβερνητικές οργανώσεις για την αντιμετώπιση των διαφορών μορφών διακρίσεων και την καταπολέμησή τους.

(24) Η προστασία έναντι διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής θα πρέπει να ενισχυθεί με την ίδρυση ενός ή περισσότερων φορέων σε κάθε κράτος μέλος, αρμοδίων για την ανάλυση σχετικών προβλημάτων, τη μελέτη δυνατών λύσεων και την παροχή συγκεκριμένης υποστήριξης προς τα θύματα.

(25) Η παρούσα οδηγία καθορίζει ελάχιστες προϋποθέσεις, αφήνοντας στα κράτη μέλη τη δυνατότητα θέσπισης ή διατήρησης ευνοϊκότερων διατάξεων. Η εφαρμογή της παρούσας οδηγίας δεν θα πρέπει να χρησιμεύσει ως δικαιολογία για ενδεχόμενη οπισθοδρόμηση σε σχέση με την σημερινή κατάσταση στα κράτη μέλη

(26) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προβλέψουν ουσιαστικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις για την περίπτωση παράβασης των υποχρεώσεων εκ της παρούσας οδηγίας.

(27) Τα κράτη μέλη μπορούν να αναθέσουν στους κοινωνικούς εταίρους, εφόσον το ζητήσουν από κοινού, την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, όσον αφορά τις διατάξεις οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο των συλλογικών συμβάσεων, ενώ τα κράτη μέλη θα λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να δύνανται ανά πάσα στιγμή να εγγυηθούν τα αποτελέσματα που επιβάλλονται από την εν λόγω οδηγία.

(28) Σύμφωνα με τις αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας, όπως ορίζονται από το άρθρο 5 της συνθήκης ΕΚ, ο στόχος της παρούσας οδηγίας, δηλαδή η εξασφάλιση ενός υψηλού κοινού επιπέδου προστασίας έναντι των διακρίσεων σε όλα τα κράτη μέλη, δεν μπορεί να επιτευχθεί επαρκώς από τα κράτη μέλη και, επομένως, λόγω της κλίμακας και του αντίκτυπου της προτεινόμενης δράσης, μπορεί να επιτευχθεί καλύτερα σε επίπεδο Κοινότητας. Η παρούσα οδηγία δεν υπερβαίνει τα αναγκαία όρια για το σκοπό αυτό,

ΕΞΕΔΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 1

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι να θεσπισθεί πλαίσιο για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, με στόχο να πραγματοποιηθεί στα κράτη μέλη η αρχή της ίσης μεταχείρισης.

Άρθρο 2

Η έννοια των διακρίσεων

1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η αρχή της ίσης μεταχείρισης σημαίνει την απουσία άμεσης ή έμμεσης διάκρισης λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής.

2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1:

α) συντρέχει άμεση διάκριση όταν, για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, σε ένα πρόσωπο επιφυλάσσεται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν της οποίας τυγχάνει, έτυχε ή θα ετύγχανε ένα άλλο πρόσωπο, σε ανάλογη κατάσταση·

β) συντρέχει έμμεση διάκριση όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική μπορεί να θέσει πρόσωπα συγκεκριμένης φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με άλλα πρόσωπα, εκτός εάν η διάταξη, το κριτήριο ή η πρακτική αυτή δικαιολογείται αντικειμενικά από ένα θεμιτό σκοπό και τα μέσα επίτευξης αυτού του σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία.

3. Η παρενόχληση νοείται ως διάκριση κατά την έννοια της παραγράφου 1, εφόσον σημειώνεται ανεπιθύμητη συμπεριφορά συνδεδεμένη με φυλετική ή εθνοτική καταγωγή με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος. Στη συνάρτηση αυτή, η έννοια της παρενόχλησης μπορεί να ορισθεί σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική των κρατών μελών.

4. Εντολή για την εφαρμογή διακριτικής μεταχείρισης λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής νοείται ως διάκριση κατά την έννοια της παραγράφου 1.

Άρθρο 3

Πεδίο εφαρμογής

1. Εντός των ορίων των εξουσιών που απονέμονται στην Κοινότητα, η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά:

α) τους όρους πρόσβασης στην απασχόληση, την αυτοαπασχόληση και την εργασία, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας, συμπεριλαμβανομένων των προαγωγών·

β) την πρόσβαση σε όλα τα είδη και όλα τα επίπεδα επαγγελματικού προσανατολισμού, επαγγελματικής κατάρτισης, επιμόρφωσης και επαγγελματικού αναπροσανατολισμού, συμπεριλαμβανομένης της απόκτησης πρακτικής επαγγελματικής πείρας·

γ) τις εργασιακές συνθήκες και τους όρους απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων των απολύσεων και των αμοιβών·

δ) την ιδιότητα του μέλους και την συμμετοχή σε μια οργάνωση εργαζομένων ή εργοδοτών ή σε οποιαδήποτε οργάνωση τα μέλη της οποίας ασκούν ένα συγκεκριμένο επάγγελμα, συμπεριλαμβανομένων των πλεονεκτημάτων που χορηγούνται από τέτοιες οργανώσεις·

ε) την κοινωνική προστασία, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης·

στ) τις κοινωνικές παροχές·

ζ) την εκπαίδευση·

η) την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες που είναι διαθέσιμα στο κοινό, και στην παροχή αυτών, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης.

2. Η παρούσα οδηγία δεν καλύπτει τη διαφορετική μεταχείριση λόγω υπηκοότητας και δεν θίγει τις διατάξεις και τις προϋποθέσεις που αφορούν την εισδοχή και την παραμονή υπηκόων τρίτων χωρών και απατρίδων στην επικράτεια των κρατών μελών, ούτε τη μεταχείριση που απορρέει από τη νομική κατάσταση των εν λόγω υπηκόων τρίτων χωρών ή απατρίδων.

Άρθρο 4

Ουσιαστικές και καθοριστικές επαγγελματικές προϋποθέσεις

Κατά παρέκκλιση του άρθρου 2 παράγραφοι 1 και 2, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι η διαφορετική μεταχείριση που βασίζεται σε ένα χαρακτηριστικό σχετικό με τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή δεν συνιστά διάκριση όταν, λόγω της φύσης των συγκεκριμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων ή του πλαισίου εντός του οποίου διεξάγονται αυτές, ένα τέτοιο χαρακτηριστικό αποτελεί ουσιαστική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση, εφόσον ο στόχος είναι θεμιτός και η προϋπόθεση είναι ανάλογη.

Άρθρο 5

Θετική δράση

Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η πλήρης ισότητα, η αρχή της ίσης μεταχείρισης δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να διατηρήσουν ή να θεσπίσουν ειδικά μέτρα

με σκοπό την πρόληψη ή την αντιστάθμιση μειονεκτημάτων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής.

Άρθρο 6

Ελάχιστες προϋποθέσεις

1. Τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν ή να διατηρούν διατάξεις που είναι ευνοϊκότερες για την προστασία της αρχής της ίσης μεταχείρισης από αυτές που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία.
2. Η εφαρμογή της παρούσας οδηγίας δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να αποτελέσει αφορμή μείωσης του επιπέδου προστασίας έναντι των διακρίσεων το οποίο παρέχεται ήδη από τα κράτη μέλη στους τομείς που καλύπτονται από την οδηγία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΕΝΔΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗ

Άρθρο 7

Υπεράσπιση των δικαιωμάτων

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι κάθε πρόσωπο που θεωρεί εαυτό ζημιωθέν από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ακόμη και εάν η σχέση στο πλαίσιο της οποίας εικάζεται ότι σημειώθηκε η διάκριση έχει λήξει, έχει πρόσβαση σε δικαστικές ή/και διοικητικές διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένων, όπου κρίνεται ενδεδειγμένο, διαδικασιών συνδιαλλαγής, για την πραγμάτωση των υποχρεώσεων εκ της παρούσας οδηγίας.
2. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι ενώσεις, οργανώσεις ή άλλα νομικά πρόσωπα, τα οποία έχουν, σύμφωνα με τα κριτήρια της εθνικής τους νομοθεσίας, έννομο συμφέρον να διασφαλίσουν ότι τηρούνται οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας, μπορούν να κινήσουν, είτε εξ ονόματος του ενάγοντος/αιτούντος είτε προς υπεράσπισή του, και με την έγκρισή του, κάθε δικαστική ή/και διοικητική διαδικασία, προβλεπόμενη για την πραγμάτωση των υποχρεώσεων εκ της παρούσας οδηγίας.
3. Οι παράγραφοι 1 και 2 δεν θίγουν τις εθνικές διατάξεις περί των προθεσμιών ασκήσεως αγωγής σχετιζομένης με την αρχή της ίσης μεταχείρισης.

Άρθρο 8

Βάρος της αποδείξεως

1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, σύμφωνα με την εθνική δικονομία, προκειμένου να διασφαλίζουν ότι όταν ένα πρόσωπο που θεωρεί εαυτό ζημιωθέν από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσάγει, ενώπιον

δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, πραγματικά περιστατικά, από τα οποία τεκμαίρεται η υπαρξη άμεσης ή έμμεσης διάκρισης, θα εναπόκειται στον εναγόμενο να αποδείξει ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

2. Η παράγραφος 1 δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να εισάγουν κανόνες περί αποδείξεως ευνοϊκότερους για τους ενάγοντες.

3. Η παράγραφος 1 δεν ισχύει για ποινικές διαδικασίες.

4. Οι παράγραφοι 1, 2 και 3 ισχύουν επίσης για κάθε διαδικασία κινηθείσα σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 2.

5. Τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να εφαρμόζουν την παράγραφο 1 σε διαδικασίες στις οποίες εναπόκειται στο δικαστήριο ή στον αρμόδιο φορέα να διερευνήσει τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης.

Άρθρο 9

Προστασία έναντι αντιποίνων

Τα κράτη μέλη εισάγουν στην έννομη τάξη τους τα απαιτούμενα μέτρα προστασίας των εργαζομένων κατά τυχόν δυσμενούς μεταχείρισης ή δυσμενούς επίπτωσης, ως αντίδρασης σε κάποια καταγγελία ή διαδικασία που στοχεύει στην πραγμάτωση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Άρθρο 10

Ενημέρωση

Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι διατάξεις που θεσπίζονται κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, καθώς και οι ήδη ισχύουσες σχετικές διατάξεις, τίθενται υπόψη των ενδιαφερομένων με κάθε πρόσφορο μέσο σε όλο το έδαφός τους.

Άρθρο 11

Κοινωνικός διάλογος

1. Τα κράτη μέλη, σύμφωνα με τις εθνικές παραδόσεις και πρακτικές, λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα ίσχυσης του κοινωνικού διαλόγου μεταξύ των δύο κοινωνικών εταίρων με σκοπό την προώθηση της ίσης μεταχείρισης, συμπεριλαμβανόμενης της παρακολούθησης των πρακτικών στον εργασιακό χώρο, των συλλογικών συμβάσεων, των κωδίκων δεοντολογίας, της έρευνας ή της ανταλλαγής εμπειριών και ορθών πρακτικών.

2. Όταν συνάδει προς τις εθνικές παραδόσεις και πρακτικές, τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν τους κοινωνικούς εταίρους, χωρίς να θίγεται η αυτονομία τους, να συνάπτουν στο ενδεδειγμένο επίπεδο, συμφωνίες για τη θέσπιση κανόνων κατά των διακρίσεων στους τομείς του άρθρου 3 που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των συλλογικών διαπραγματεύσεων. Οι συμφωνίες αυτές τηρούν τις ελά-

χιστες προϋποθέσεις που ορίζονται στην παρούσα οδηγία και τα εθνικά μέτρα εφαρμογής.

Άρθρο 12

Διάλογος με μη κυβερνητικές οργανώσεις

Τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν το διάλογο με τις κατάλληλες μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι οποίες έχουν, σύμφωνα με το εθνικό τους δίκαιο και πρακτική, έννομο συμφέρον να συμβάλλουν στην καταπολέμηση των διακρίσεων για λόγους φυλετικής και εθνοτικής καταγωγής, με σκοπό την προώθηση της ίσης μεταχείρισης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

ΦΟΡΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Άρθρο 13

1. Τα κράτη μέλη ορίζουν ένα φορέα ή φορείς για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης όλων των προσώπων χωρίς διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής. Οι φορείς αυτοί μπορεί να αποτελούν μέρος οργανισμών επιφορτισμένων σε εθνικό επίπεδο με την προάσπιση των ανθρωπίνων ή των ατομικών δικαιωμάτων.

2. Τα κράτη μέλη περιλαμβάνουν στις αρμοδιότητες των εν λόγω φορέων :

- παροχή ανεξάρτητης συνδρομής προς τα θύματα διακρίσεων όταν καταγγέλλουν διακριτική μεταχείριση, με την επιφύλαξη του δικαιώματος των θυμάτων και των ενώσεων, οργανισμών ή άλλων νομικών προσώπων που αναφέρονται στο άρθρο 7 παράγραφος 2,
- διενέργεια ανεξάρτητων ερευνών για τις διακρίσεις,
- δημοσίευση ανεξάρτητων εκθέσεων και διατύπωση συστάσεων για κάθε θέμα που αφορά τέτοιες διακρίσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 14

Συμμόρφωση με την οδηγία

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα ώστε να :

- α) καταργηθεί κάθε νομοθετική, κανονιστική ή διοικητική διάταξη αντιβαίνουσα στην αρχή της ίσης μεταχείρισης,
- β) κηρύσσονται ή μπορούν να κηρυχθούν άκυρες ή να τροποποιούνται οποιεσδήποτε διατάξεις αντίθετες προς την αρχή της ίσης μεταχείρισης οι οποίες περι-

έχονται στις ατομικές ή συλλογικές συμβάσεις ή συμφωνίες, τους εσωτερικούς κανονισμούς των επιχειρήσεων, τα καταστατικά κερδοσκοπικών ή μη κερδοσκοπικών οργανώσεων, και τα καταστατικά ανεξάρτητων επαγγελματικών οργανώσεων και συνδικαλιστικών οργανώσεων εργαζομένων και των εργοδοτών.

Άρθρο 15

Κυρώσεις

Τα κράτη μέλη καθορίζουν τους κανόνες επιβολής κυρώσεων σε περίπτωση παραβίασης των εθνικών διατάξεων που θεσπίζονται κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας και λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα εφαρμογής τους. Οι κυρώσεις, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν την καταβολή αποζημίωσης στο θύμα, πρέπει να είναι αποτελεσματικές, ανάλογες με την παράβαση και αποτρεπτικές. Τα κράτη μέλη κοινοποιούν τις εν λόγω διατάξεις στην Επιτροπή έως τις 19 Ιουλίου 2003 το αργότερο και κοινοποιούν κάθε μεταγενέστερη τροποποίηση το συντομότερο δυνατόν.

Άρθρο 16

Εφαρμογή

Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που είναι αναγκαίες για τη συμμόρφωση προς αυτή το αργότερο έως τις 19 Ιουλίου 2003 ή μπορούν να αναθέσουν στους κοινωνικούς εταίρους, εφόσον οι κοινωνικοί εταίροι το ζητήσουν από κοινού, την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας όσον αφορά τις διατάξεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των συλλογικών συμβάσεων. Σε αυτή την περίπτωση, τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίσουν ότι έως τις 19 Ιουλίου 2003 το αργότερο, οι κοινωνικοί εταίροι θα έχουν λάβει τα απαραίτητα μέτρα μέσω συμφωνιών, ενώ παράλληλα τα κράτη μέλη πρέπει να έχουν λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να δύνανται ανά πάσα στιγμή να εξασφαλίζουν τα αποτελέσματα που επιβάλλονται από την παρούσα οδηγία. Ενημερώνουν αμέσως σχετικά την Επιτροπή.

Όταν τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις εν λόγω διατάξεις, οι τελευταίες περιέχουν παραπομπή στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από παρόμοια παραπομπή κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Ο τρόπος της παραπομπής καθορίζεται από τα κράτη μέλη.

Άρθρο 17

Έκθεση

1. Τα κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή, έως τις 19 Ιουλίου 2005 και στη συνέχεια ανά πενταετία, όλες τις πληροφορίες που είναι απαραίτητες προκειμέ-

νου να συντάξει η Επιτροπή έκθεση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.

2. Στην έκθεση της Επιτροπής λαμβάνονται υπόψη, ανάλογα με τις περιπτώσεις, οι απόψεις του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για το Ρατσισμό και την Ξενοφοβία, καθώς και οι απόψεις των κοινωνικών εταίρων και των σχετικών μη κυβερνητικών οργανώσεων. Σύμφωνα με την αρχή της ένταξης της ισότητας των δύο φύλων, στην έκθεση αυτή θα υπάρχει, μεταξύ άλλων, αξιολόγηση των επιπτώσεων των ληφθέντων μέτρων στις γυναίκες και τους άνδρες. Με βάση τις λαμβανόμενες πληροφορίες, η έκθεση αυτή θα περιλαμβάνει, εφόσον χρειάζεται, προτάσεις για την αναθεώρηση και την ενημέρωση της παρούσας οδηγίας.

Άρθρο 18

Έναρξη ισχύος

Η παρούσα οδηγία αρχίζει να ισχύει την ημέρα δημοσίευσής της στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Άρθρο 19

Αποδέκτες

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη.

Λουξεμβούργο, 29 Ιουνίου 2000.

Για το Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος

M. ARCANJO

**ΟΔΗΓΙΑ 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2000
για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην
απασχόληση και την εργασία**

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

Έχοντας υπόψη:

τη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ιδίως
το άρθρο 13,

την πρόταση της Επιτροπής¹³⁵,

τη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου¹³⁶,

τη γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής¹³⁷,

τη γνώμη της Επιτροπής Περιφερειών¹³⁸,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

(1) Κατά το άρθρο 6 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ευρωπαϊκή Ένωση βασίζεται στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, καθώς και του κράτους δικαίου, αρχές οι οποίες είναι κοινές για όλα τα κράτη μέλη και σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την ευρωπαϊκή σύμβαση για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου.

(2) Η αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φύλου έχει παγιωθεί σε ένα σημαντικό σύνολο κειμένων κοινοτικού δικαίου, ειδικότερα δε στην οδηγία 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Φεβρουαρίου 1976, περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας¹³⁹.

135. ΕΕ C 177 της 27.6.2000, σ. 42.

136. Γνώμη που εδόθη στις 12 Οκτωβρίου 2000 (δεν δημοσιεύθηκε ακόμη στην Επίσημη Εφημερίδα).

137. ΕΕ C 204 της 18.7.2000, σ. 82.

138. ΕΕ C 226 της 8.8.2000, σ. 1.

139. ΕΕ L 39 της 14.2.1976, σ. 40.

(3) Κατά την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης, η Κοινότητα θα πρέπει, σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 2 της συνθήκης ΕΚ, να επιδιώξει να εξαλείψει τις ανισότητες και να προωθήσει την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, ιδίως διότι οι γυναίκες είναι συχνά τα θύματα πολλαπλών διακρίσεων.

(4) Η ισότητα ενώπιον του νόμου και η προστασία όλων των ατόμων έναντι των διακρίσεων αποτελεί οικουμενικό δικαίωμα αναγνωρισθέν από την οικουμενική διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης εις βάρος των γυναικών, τα σύμφωνα των Ηνωμένων Εθνών για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα και από την ευρωπαϊκή σύμβαση για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, συμβαλλόμενα μέρη των οποίων είναι όλα τα κράτη μέλη. Η Σύμβαση της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας αριθ. 111 απαγορεύει τις διακρίσεις στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας.

(5) Είναι σημαντικό να γίνονται σεβαστά τα εν λόγω θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες. Η οδηγία αυτή δεν θίγει το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι στο οποίο συμπεριλαμβάνεται και το δικαίωμα παντός να ιδρύσει, μαζί με άλλους, συνδικάτα και να εγγραφεί ως μέλος σε συνδικάτα για την προάσπιση των ιδίων συμφερόντων.

(6) Ο Κοινοτικός χάρτης των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων, αναγνωρίζει την σημασία της καταπολέμησης κάθε είδους διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένης της ανάγκης να λαμβάνονται κατάλληλα μέτρα για την κοινωνική και οικονομική ένταξη των ηλικιωμένων και των προσώπων με ειδικές ανάγκες.

(7) Η συνθήκη ΕΚ περιλαμβάνει μεταξύ των στόχων της τον καλύτερο συντονισμό των πολιτικών των κρατών μελών για την απασχόληση. Για το σκοπό αυτό, στη συνθήκη ΕΚ ενσωματώθηκε ένα νέο κεφάλαιο για την απασχόληση, με σκοπό τη χάραξη συντονισμένης στρατηγικής στον τομέα της απασχόλησης και ιδιαίτερα την προώθηση ειδικευμένου, καταρτισμένου και ευπροσάρμοστου εργατικού δυναμικού.

(8) Οι κατευθυντήριες γραμμές του 2000 για την απασχόληση, οι οποίες εγκρίθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι στις 10 και 11 Δεκεμβρίου 1999, τονίζουν ότι πρέπει να προωθηθεί η δημιουργία προϋποθέσεων για μια αγορά εργασίας που θα ευνοεί την κοινωνική ένταξη, με τη διαμόρφωση ενός συνεκτικού συνόλου πολιτικών που θα στοχεύουν στην καταπολέμηση των διακρίσεων εις βάρος ομάδων, όπως είναι τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Επίσης, υπογραμμίζουν την ανάγκη να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην υποστήριξη των ηλικιωμέ-

νων εργαζομένων, ούτως ώστε να αυξηθεί η συμμετοχή τους στην επαγγελματική ζωή.

(9) Η απασχόληση και η εργασία αποτελούν θεμελιώδη στοιχεία για τη διασφάλιση των ίσων ευκαιριών για όλους και συντελούν σε μεγάλο βαθμό στην πλήρη συμμετοχή των πολιτών στην οικονομική, πολιτιστική και κοινωνική ζωή καθώς και στην προσωπική ανέλιξη.

(10) Το Συμβούλιο θέσπισε στις 29 Ιουνίου 2000 την οδηγία 2000/43/ΕΚ¹⁴⁰ περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνικής τους καταγωγής, με την οποία διασφαλίζεται ήδη η προστασία κατά των διακρίσεων αυτών στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας.

(11) Οι διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού μπορούν να υπονομεύσουν την επίτευξη των στόχων της συνθήκης ΕΚ, ειδικότερα δε την επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής, την οικονομική και κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη.

(12) Προς τούτο, πρέπει να απαγορεύεται σε όλη την Κοινότητα κάθε άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στους τομείς που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία. Η απαγόρευση των διακρίσεων πρέπει να εφαρμόζεται και σε υπηκόους τρίτων χωρών, αλλά δεν καλύπτει τη διαφορετική μεταχείριση λόγω ιθαγένειας και δεν θίγει τις διατάξεις που ρυθμίζουν την είσοδο και την παραμονή υπηκόων τρίτων χωρών και την πρόσβασή τους στην απασχόληση και την επαγγελματική δραστηριότητα.

(13) Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής προστασίας οι παροχές των οποίων δεν εξομοιούνται προς αμοιβή κατά την έννοια που δίδεται στον όρο αυτόν από την εφαρμογή του άρθρου 141 της συνθήκης ΕΚ, ούτε προς τις πάσης φύσεως αμοιβές που καταβάλλει το κράτος με στόχο την πρόσβαση στην απασχόληση ή την παραμονή σε αυτήν.

(14) Η παρούσα οδηγία δεν θίγει τις εθνικές διατάξεις σχετικά με τον καθορισμό της ηλικίας συνταξιοδότησης.

(15) Αρμόδια για την εκτίμηση των γεγονότων, από τα οποία μπορεί να συναχθεί άμεση ή έμμεση διάκριση, είναι τα εθνικά δικαστήρια ή άλλοι αρμόδιοι φορείς. Σύμφωνα με τους κανόνες του εθνικού δικαίου ή την πρακτική, οι κανόνες αυτοί μπορούν να προβλέπουν παν αποδεικτικό μέσο για την έμμεση διάκριση συμπεριλαμβανομένων και των στατιστικών στοιχείων.

140. ΕΕ L 180 της 19.7.2000, σ. 22.

(16) Η θέσπιση μέτρων για την αντιμετώπιση των αναγκών των ατόμων με ειδικές ανάγκες στον εργασιακό χώρο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω ειδικών αναγκών.

(17) Η παρούσα οδηγία δεν απαιτεί την πρόσληψη, προαγωγή ή διατήρηση στη θέση απασχόλησης ή την παροχή εκπαίδευσης σε άτομο που δεν είναι κατάλληλο, ικανό και πρόθυμο να εκτελεί τα βασικά καθήκοντα της εν λόγω θέσης απασχόλησης, ή να παρακολουθήσει έναν δεδομένο κύκλο εκπαίδευσης, με την επιφύλαξη της υποχρέωσης να προβλέπονται εύλογες προσαρμογές για τα πρόσωπα με ειδικές ανάγκες.

(18) Η οδηγία αυτή, ιδίως, δεν έχει ως αποτέλεσμα να επιβάλλει στις ένοπλες δυνάμεις καθώς και στις αστυνομικές και σωφρονιστικές υπηρεσίες ή τις υπηρεσίες εκτάκτων αναγκών να προσλαμβάνουν ή να διατηρούν σε θέση απασχόλησης, πρόσωπα χωρίς την απαιτούμενη επαγγελματική επάρκεια, για την άσκηση όλων των καθηκόντων στα οποία ενδέχεται να κληθούν, λαμβάνοντας υπόψη το θεμιτό στόχο να διατηρηθεί η επιχειρησιακή ετοιμότητα των υπηρεσιών αυτών.

(19) Επιπλέον τα κράτη μέλη έχουν την ευχέρεια να μην εφαρμόσουν τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας τις σχετικές με τις ειδικές ανάγκες ή την ηλικία στο σύνολο ή σε μέρος των ενόπλων δυνάμεών τους, προκειμένου να διατηρήσουν τις ικανότητες αυτών των δυνάμεων τα κράτη μέλη που κάνουν χρήση αυτής της ευχερείας οφείλουν να καθορίσουν το πεδίο εφαρμογής της παρέκκλισης.

(20) Πρέπει να προβλέπονται κατάλληλα μέτρα, δηλαδή μέτρα αποτελεσματικά και πρακτικά για τη διαμόρφωση της θέσης εργασίας ανάλογα με τις ειδικές ανάγκες, παραδείγματος χάριν με τη διαμόρφωση του χώρου ή με προσαρμογή του εξοπλισμού, του ρυθμού εργασίας, της κατανομής καθηκόντων ή της παροχής μέσων κατάρτισης ή πλαisiώσης.

(21) Για να διαπιστώνεται αν τα εν λόγω μέτρα συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση, πρέπει να λαμβάνεται ιδίως υπόψη το οικονομικό και άλλο κόστος που επιφέρουν, το μέγεθος και οι οικονομικοί πόροι του οργανισμού ή της επιχείρησης και η διαθεσιμότητα δημοσίων πόρων ή οιασδήποτε άλλης ενίσχυσης.

(22) Η παρούσα οδηγία δεν θίγει τις εθνικές νομοθεσίες περί την οικογενειακή κατάσταση και τις παροχές που εξαρτώνται από αυτήν.

(23) Σε πολύ περιορισμένες περιπτώσεις, η διαφορετική μεταχείριση μπορεί να δικαιολογείται όταν ένα γνώρισμα που συνδέεται με το θρήσκευμα ή τις πεποιθήσεις, με μια ειδική ανάγκη, την ηλικία ή το γενετήσιο προσανατολισμό, συνιστά ουσιαστική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση, εφόσον ο σκοπός είναι νόμιμος και η επαγγελματική προϋπόθεση ανάλογη. Οι περιπτώσεις αυτές

πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στις πληροφορίες που παρέχουν τα κράτη μέλη στην Επιτροπή.

(24) Η Ευρωπαϊκή Ένωση με τη δήλωσή της αριθ. 11 σχετικά με το καθεστώς των εκκλησιών και των μη ομολογιακών ενώσεων, η οποία επισυνάπτεται στην τελική πράξη της Συνθήκης του Άμστερνταμ, αναγνώρισε ρητώς ότι σέβεται και δεν θίγει το καθεστώς που απολαμβάνουν στα κράτη μέλη εκκλησίες και θρησκευτικές ενώσεις ή κοινότητες δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας και ότι σέβεται ωσαύτως το καθεστώς των φιλοσοφικών και μη ομολογιακών ενώσεων. Με αυτή την προοπτική, τα κράτη μέλη μπορούν να διατηρούν ή να θεσπίζουν ειδικές διατάξεις σχετικά με τις ουσιώδεις, θεμιτές και δικαιολογημένες επαγγελματικές απαιτήσεις που ενδέχεται να απαιτούνται για την άσκηση σχετικής επαγγελματικής δραστηριότητας.

(25) Η απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ηλικίας αποτελεί ουσιώδες στοιχείο για την πραγματοποίηση των στόχων που καθορίζονται στις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση και για την ενθάρρυνση της ποικιλομορφίας στην απασχόληση εντούτοις, η διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας μπορεί να δικαιολογείται υπό ορισμένες περιστάσεις και, συνεπώς, απαιτούνται ειδικές διατάξεις οι οποίες μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με την κατάσταση των κρατών μελών. Συνεπώς, ο διαχωρισμός μεταξύ της διαφορετικής μεταχείρισης που δικαιολογείται με βάση θεμιτούς στόχους των πολιτικών απασχόλησης αγοράς εργασίας και επαγγελματικής κατάρτισης και των απαγορευμένων διακρίσεων είναι ουσιαστικής σημασίας.

(26) Η απαγόρευση της διακριτικής μεταχείρισης δεν πρέπει να θίγει τη διατήρηση ή θέσπιση μέτρων που αποσκοπούν στην πρόληψη ή αντιστάθμιση της μειονεκτικής θέσης στην οποία περιέρχονται ομάδες προσώπων ενός δεδομένου θρησκευματος ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, και τα μέτρα αυτά μπορούν να επιτρέπουν τις οργανώσεις ατόμων ενός δεδομένου θρησκευματος ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, όταν ο κύριος σκοπός τους είναι η προαγωγή των ειδικών αναγκών των εν λόγω ατόμων.

(27) Το Συμβούλιο, στη σύστασή του, 86/379/ΕΟΚ της 24ης Ιουλίου 1986¹⁴¹, για την απασχόληση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην Κοινότητα θέσπισε πλαίσιο προσανατολισμού που απαριθμεί παραδείγματα θετικών δράσεων για την προώθηση της πρόσληψης και της εκπαίδευσης ατόμων με ειδικές ανάγκες, στο δε ψήφισμά του, της 17ης Ιουνίου 1999, σχετικά με την ισότητα των ευκαιριών

141. ΕΕ L 225 της 12.8.1986, σ. 43.

για τα άτομα με ειδικές ανάγκες¹⁴², επιβεβαίωσε ότι προέχει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή ιδίως στην πρόσληψη, στην παραμονή στη θέση εργασίας και στη διαβίωση εκπαίδευση και μαθητεία των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

(28) Η παρούσα οδηγία καθορίζει ελάχιστες προϋποθέσεις, αφήνοντας στα κράτη μέλη τη δυνατότητα θέσπισης ή διατήρησης ευνοϊκότερων διατάξεων. Η εφαρμογή της παρούσας οδηγίας δεν θα πρέπει να χρησιμεύσει ως δικαιολογία για ενδεχόμενη οπισθοδρόμηση σε σχέση με την σημερινή κατάσταση στα κράτη μέλη.

(29) Τα άτομα που έχουν υποστεί διακριτική μεταχείριση λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού πρέπει να διαθέτουν κατάλληλα μέσα έννομης προστασίας. Προκειμένου να υπάρξει ένα πιο ουσιαστικό επίπεδο προστασίας, οι ενώσεις ή τα νομικά πρόσωπα θα πρέπει επίσης να δύνανται να κινήσουν διαδικασίες, όπως ορίζουν κατ' ιδίαν τα κράτη μέλη, είτε εξ ονόματος κάποιου θύματος είτε προς υπεράσπισή του, χωρίς να θίγονται εθνικοί δικονομικοί κανόνες όσον αφορά την εκπροσώπηση και την υπεράσπιση ενώπιον των δικαστηρίων.

(30) Η αποτελεσματική εφαρμογή της αρχής της ισότητας απαιτεί κατάλληλη δικαστική προστασία έναντι αντιποίνων.

(31) Όταν πιθανολογείται διακριτική μεταχείριση, οι κανόνες περί βάρους της αποδείξεως πρέπει να προσαρμόζονται και, προκειμένου να εφαρμοστεί αποτελεσματικά η αρχή της ίσης μεταχείρισης, το βάρος της αποδείξεως πρέπει να αντιστρέφεται στον εναγόμενο εφόσον προσάγονται αποδείξεις μιας τέτοιας διακριτικής μεταχείρισης. Εντούτοις, ο εναγόμενος δεν είναι υπεύθυνος να αποδείξει ότι ο ενάγων πιστεύει σε δεδομένη θρησκεία, έχει δεδομένες πεποιθήσεις, παρουσιάζει δεδομένο μειονέκτημα, έχει δεδομένη ηλικία ή δεδομένο γενετήσιο προσανατολισμό.

(32) Τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να εφαρμόζουν τους κανόνες σχετικά με το βάρος της αποδείξεως σε διαδικασίες κατά τις οποίες εναπόκειται στο δικαστήριο ή σε άλλο αρμόδιο φορέα να διερευνήσει τα πραγματικά περιστατικά οι προαναφερόμενες διαδικασίες είναι εκείνες στις οποίες δεν απαιτείται από τον ενάγοντα να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά, η διερεύνηση των οποίων εναπόκειται στο δικαστήριο ή τον αρμόδιο φορέα.

(33) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προωθούν το διάλογο μεταξύ των κοινωνικών εταίρων καθώς και, στα πλαίσια των εθνικών πρακτικών, και με μη κυβερνητικές

142. ΕΕ C 186 της 2.7.1999, σ. 3.

οργανώσεις για την αντιμετώπιση των διαφόρων μορφών διακρίσεων στο χώρο εργασίας και την καταπολέμησή τους.

(34) Η ανάγκη προώθησης της ειρήνης και της συμφιλίωσης μεταξύ των κυριοτέρων κοινοτήτων της Βόρειας Ιρλανδίας απαιτεί την ενσωμάτωση ειδικών διατάξεων στην παρούσα οδηγία.

(35) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προβλέψουν ουσιαστικές αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις για την περίπτωση παράβασης των υποχρεώσεων εκ της παρούσας οδηγίας.

(36) Τα κράτη μέλη δύνανται να αναθέσουν στους κοινωνικούς εταίρους, κατόπιν κοινής τους αιτήσεως, την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας όσον αφορά τις διατάξεις περί συλλογικών συμβάσεων, υπό τον όρο ότι θα λάβουν κάθε αναγκαίο μέτρο ώστε να μπορούν ανά πάσα στιγμή να εγγυηθούν τα αποτελέσματα που επιβάλλει η παρούσα οδηγία.

(37) Σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, όπως ορίζεται από το άρθρο 5 της συνθήκης ΕΚ, οι στόχοι της παρούσας οδηγίας, δηλαδή η εντός της Κοινότητας δημιουργία ενός πεδίου δράσης όσον αφορά την ισότητα στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, δεν μπορούν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη και, δύνανται συνεπώς, λόγω των διαστάσεων ή των αποτελεσμάτων της προβλεπόμενης δράσης να επιτευχθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο. Σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, του ιδίου άρθρου, η παρούσα οδηγία δεν υπερβαίνει τα αναγκαία όρια για το σκοπό αυτόν,

ΕΞΕΔΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 1

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι η θέσπιση γενικού πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, προκειμένου να υλοποιηθεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης στα κράτη μέλη.

Άρθρο 2

Η έννοια των διακρίσεων

1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η αρχή της ίσης μεταχείρισης σημαίνει την απουσία άμεσης ή έμμεσης διάκρισης για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1.

2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1:

α) συντρέχει άμεση διάκριση όταν, για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο,

β) συντρέχει έμμεση διάκριση όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική ενδέχεται να προκαλέσει μειονεκτική μεταχείριση ενός προσώπου μιας ορισμένης θρησκείας ή πεποιθήσεων, με μια ορισμένη ειδική ανάγκη, μιας ορισμένης ηλικίας, ή ενός ορισμένου γενετήσιου προσανατολισμού, σε σχέση με άλλα άτομα εκτός εάν,

i) η εν λόγω διάταξη, κριτήριο ή πρακτική δικαιολογείται αντικειμενικά από ένα θεμιτό στόχο και τα μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία, ή

ii) για τα πρόσωπα με κάποιο μειονέκτημα, ο εργοδότης ή κάθε πρόσωπο ή οργανισμός έναντι του οποίου ισχύει η παρούσα οδηγία, υποχρεούται, δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας, να λάβει κατάλληλα μέτρα, ανταποκρινόμενα στην αρχή που θέτει το άρθρο 5, με σκοπό την εξάλειψη των μειονεκτημάτων που συνεπάγεται η εν λόγω διάταξη, κριτήριο ή πρακτική.

3. Η παρενόχληση νοείται ως διάκριση κατά την έννοια της παραγράφου 1, εφόσον σημειώνεται ανεπιθύμητη συμπεριφορά που συνδέεται με ένα από τους λόγους του άρθρου 1 με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος. Στη συνάρτηση αυτή, η έννοια της παρενόχλησης μπορεί να οριστεί σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική των κρατών μελών.

4. Εντολή για την εφαρμογή διακριτικής μεταχείρισης προσώπων, που συνδέεται με ένα από τους λόγους του άρθρου 1, νοείται ως διάκριση κατά την έννοια της παραγράφου 1.

5. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει τα μέτρα που προβλέπει ο εθνικός νόμος και τα οποία σε μια δημοκρατική κοινωνία είναι αναγκαία για την ασφάλεια, την προστασία της τάξης και την πρόληψη ποινικών παραβάσεων, την προστασία της υγείας και των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων.

Άρθρο 3

Πεδίο εφαρμογής

1. Εντός των ορίων των εξουσιών που απονέμονται στην Κοινότητα, η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά:

α) τους όρους πρόσβασης στην απασχόληση, την αυτοαπασχόληση και την εργασία, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας, συμπεριλαμβανομένων των προαγωγών,

β) την πρόσβαση σε όλα τα είδη και όλα τα επίπεδα επαγγελματικού προσανατολισμού, επαγγελματικής κατάρτισης, επιμόρφωσης και επαγγελματικού αναπροσανατολισμού, συμπεριλαμβανομένης της απόκτησης πρακτικής επαγγελματικής πείρας,

γ) τις εργασιακές συνθήκες και τους όρους απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων των απολύσεων και των αμοιβών,

δ) την ιδιότητα του μέλους και τη συμμετοχή σε μια οργάνωση εργαζομένων ή εργοδοτών ή σε οποιαδήποτε οργάνωση τα μέλη της οποίας ασκούν ένα συγκεκριμένο επάγγελμα, συμπεριλαμβανομένων των πλεονεκτημάτων που χορηγούνται από τέτοιες οργανώσεις.

2. Η παρούσα οδηγία δεν καλύπτει τη διαφορετική μεταχείριση λόγω υπηκοότητας και δεν θίγει τις διατάξεις και τις προϋποθέσεις που αφορούν την εισδοχή και την παραμονή υπηκόων τρίτων χωρών και απατρίδων στην επικράτεια των κρατών μελών, ούτε στη μεταχείριση που απορρέει από τη νομική κατάσταση των εν λόγω υπηκόων τρίτων χωρών ή απατρίδων.

3. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στις πάσης φύσεως παροχές που καταβάλλουν τα δημόσια συστήματα ή τα εξομοιούμενα προς τα δημόσια, συμπεριλαμβανομένων των δημοσίων συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης ή προστασίας.

4. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν ότι η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στις ένοπλες δυνάμεις, στο βαθμό που αφορά τις διαφορές μεταχείρισης λόγω ειδικής ανάγκης ή ηλικίας.

Άρθρο 4

Επαγγελματικές απαιτήσεις

1. Κατά παρέκκλιση του άρθρου 2 παράγραφοι 1 και 2, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι η διαφορετική μεταχείριση που βασίζεται σε ένα από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1, δεν συνιστά διάκριση όταν, λόγω της φύσης των συγκεκριμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων ή του πλαισίου εντός του οποίου διεξάγονται αυτές, ένα τέτοιο χαρακτηριστικό αποτελεί ουσιαστική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση, εφόσον ο στόχος είναι θεμιτός και η προϋπόθεση είναι ανάλογη.

2. Τα κράτη μέλη μπορούν να διατηρούν στην ισχύουσα κατά την ημερομηνία έκδοσης της παρούσας οδηγίας εθνική τους νομοθεσία ή να προβλέψουν σε μελλοντική νομοθεσία η οποία αφορά τις ισχύουσες εθνικές πρακτικές, κατά την ημερομηνία έκδοσης της παρούσας οδηγίας διατάξεις βάσει των οποίων, στην περίπτωση των επαγγελματικών δραστηριοτήτων των εκκλησιών ή άλλων δημοσίων ή ιδιωτικών ενώσεων η δεοντολογία των οποίων εδράζεται στη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, η διαφορετική μεταχείριση που εδράζεται στο θρήσκευμα ή τις πεποιθήσεις ενός προσώπου δεν συνιστά διάκριση όταν, λόγω της φύσης των εν λόγω δραστηριοτήτων ή του πλαισίου εντός του οποίου ασκούνται, η θρησκεία ή οι πεποιθήσεις αποτελούν επαγγελματική απαίτηση ουσιώδη, θεμιτή και δικαιολογημένη, λαμβάνοντας υπόψη τη δεοντολογία της οργάνωσης. Αυτή η διαφορετική μεταχείριση ασκείται τηρουμένων των συνταγματικών διατάξεων και αρχών των κρατών μελών, καθώς και των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου και δεν μπορεί να αιτιολογεί διάκριση η οποία βασίζεται σε άλλους λόγους.

Εφόσον οι διατάξεις της τηρούνται κατά τα λοιπά, η παρούσα οδηγία δεν θίγει συνεπώς το δικαίωμα των εκκλησιών και των λοιπών δημόσιων ή ιδιωτικών ενώσεων των οποίων η δεοντολογία εδράζεται στο θρήσκευμα ή στις πεποιθήσεις, εφόσον ενεργούν σύμφωνα με τις εθνικές συνταγματικές και νομοθετικές διατάξεις, να απαιτούν από τα πρόσωπα που εργάζονται για λογαριασμό τους στάση καλής πίστεως και συμμόρφωσης προς την δεοντολογία τους.

Άρθρο 5

Εύλογες προσαρμογές για τα πρόσωπα με ειδικές ανάγκες

Για να εξασφαλισθεί η τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης έναντι προσώπων με ειδικές ανάγκες, προβλέπονται εύλογες προσαρμογές. Αυτό σημαίνει ότι ο εργοδότης λαμβάνει τα ενδεδειγμένα μέτρα, ανάλογα με τις ανάγκες που παρουσιάζονται σε μια συγκεκριμένη κατάσταση, ώστε το πρόσωπο με ειδικές ανάγκες να μπορεί να έχει πρόσβαση σε θέση εργασίας, να ασκεί ή να προάγεται στο επάγγελμά του, ή προκειμένου να του παρέχεται εκπαίδευση, αρκεί τα μέτρα αυτά να μη συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση για τον εργοδότη. Η επιβάρυνση δεν είναι δυσανάλογη όταν αντισταθμίζεται επαρκώς με μέτρα λαμβανόμενα στο πλαίσιο της πολιτικής ενός κράτους μέλους υπέρ των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Άρθρο 6

Δικαιολογημένη διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας

1. Κατά παρέκκλιση εκ του άρθρου 2 παράγραφος 2, τα κράτη μέλη δύνανται να προβλέπουν ότι η λόγω ηλικίας διαφορετική μεταχείριση δεν συνιστά διάκριση

εφόσον δικαιολογείται στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου αντικειμενικά και λογικά από έναν θεμιτό στόχο, ιδίως δε από θεμιτούς στόχους της πολιτικής στον τομέα της απασχόλησης, της αγοράς εργασίας και της επαγγελματικής κατάρτισης, και εφόσον τα μέσα επίτευξης του στόχου αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία.

Αυτή η διαφορετική μεταχείριση μπορεί ιδίως να περιλαμβάνει:

α) την καθιέρωση ειδικών συνθηκών για την πρόσβαση στην απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση, για την απασχόληση και την εργασία, συμπεριλαμβανομένων των όρων απόλυσης και αμοιβής, για τους νέους, τους ηλικιωμένους και τους εργαζομένους που συντηρούν άλλα πρόσωπα, προκειμένου να ευνοείται η επαγγελματική τους ένταξη ή να εξασφαλίζεται η προστασία τους,

β) τον καθορισμό ελάχιστων όρων ηλικίας, επαγγελματικής εμπειρίας ή αρχαιότητας στην απασχόληση για την πρόσβαση στην απασχόληση ή σε ορισμένα πλεονεκτήματα που συνδέονται με την απασχόληση,

γ) τον καθορισμό ανώτατου ορίου ηλικίας για την πρόσληψη, με βάση την απαιτούμενη κατάρτιση για τη συγκεκριμένη θέση εργασίας ή την ανάγκη εύλογης περιόδου απασχόλησης πριν από τη συνταξιοδότηση.

2. Κατά παρέκκλιση εκ του άρθρου 2 παράγραφος 2, τα κράτη μέλη δύνανται να προβλέπουν ότι δεν συνιστά διάκριση λόγω ηλικίας, όσον αφορά τα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, ο καθορισμός ηλικίας για την ένταξη ή την αποδοχή σε παροχές συνταξιοδότησης ή αναπηρίας, συμπεριλαμβανομένου και του καθορισμού για τα καθεστώτα αυτά διαφορετικού ορίου ηλικίας για εργαζόμενους ή για ομάδες ή κατηγορίες εργαζομένων και της χρήσης στο πλαίσιο των συστημάτων αυτών κριτηρίων ηλικίας στους αναλογιστικούς υπολογισμούς, υπό τον όρο ότι αυτό δεν καταλήγει σε διακρίσεις λόγω φύλου.

Άρθρο 7

Θετική δράση και ειδικά μέτρα

1. Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η πλήρης ισότητα στην επαγγελματική ζωή, η αρχή της ίσης μεταχείρισης δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να διατηρήσουν ή να θεσπίσουν ειδικά μέτρα με σκοπό την πρόληψη ή την αντιστάθμιση μειονεκτημάτων για ένα από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1.

2. Όσον αφορά τα πρόσωπα με ειδικές ανάγκες, η αρχή της ίσης μεταχείρισης δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να διατηρήσουν ή να εισάγουν διατάξεις προστασίας της υγείας και της ασφαλείας στο χώρο εργασίας, ούτε μέτρα που στοχεύουν στη δημιουργία ή τη διατήρηση προϋποθέσεων ή διευκολύνσεων με σκοπό τη διαφύλαξη ή την ενθάρρυνση της ένταξής τους στον κόσμο της εργασίας.

*Άρθρο 8***Ελάχιστες προϋποθέσεις**

1. Τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν ή να διατηρούν διατάξεις που είναι ευνοϊκότερες για την προστασία της αρχής της ίσης μεταχείρισης από αυτές που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία.
2. Η εφαρμογή της παρούσας οδηγίας δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να αποτελέσει αφορμή μείωσης του επιπέδου προστασίας έναντι των διακρίσεων, το οποίο παρέχεται ήδη από τα κράτη μέλη στους τομείς που καλύπτονται από την οδηγία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II**ΕΝΔΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗ***Άρθρο 9***Υπεράσπιση των δικαιωμάτων**

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι κάθε πρόσωπο που θεωρεί εαυτό ζημιωθέν από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ακόμη και εάν η σχέση στο πλαίσιο της οποίας εικάζεται ότι σημειώθηκε η διάκριση έχει λήξει, έχει πρόσβαση σε δικαστικές ή/και διοικητικές διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένων, όπου κρίνεται ενδεδειγμένο, διαδικασιών συνδιαλλαγής, για την πραγμάτωση των υποχρεώσεων εκ της παρούσας οδηγίας.
2. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ενώσεις, οργανώσεις ή άλλα νομικά πρόσωπα, τα οποία έχουν, σύμφωνα με τα κριτήρια της εθνικής τους νομοθεσίας, έννομο συμφέρον να διασφαλίσουν ότι τηρούνται οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας, μπορούν να κινησουν, είτε εξ ονόματος του ενάγοντος είτε προς υπεράσπισή του, και με την έγκρισή του, κάθε δικαστική ή/και διοικητική διαδικασία προβλεπόμενη για την πραγμάτωση των υποχρεώσεων εκ της παρούσας οδηγίας.
3. Οι παράγραφοι 1 και 2 δεν θίγουν τις εθνικές διατάξεις περί των προθεσμιών ασκήσεως αγωγής σχετιζομένης με την αρχή της ίσης μεταχείρισης.

*Άρθρο 10***Βάρος της αποδείξεως**

1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, σύμφωνα με την εθνική δικονομία, προκειμένου να διασφαλίζουν ότι όταν ένα πρόσωπο που θεωρεί εαυτό ζημιωθέν από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσάγει, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, πραγματικά περιστατικά, από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διάκρισης, θα εναπόκειται στον εναγόμενο να αποδείξει ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

2. Η παράγραφος 1 δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να εισάγουν κανόνες περί αποδείξεως ευνοϊκότερους για τους ενάγοντες.
3. Η παράγραφος 1 δεν ισχύει για ποινικές διαδικασίες.
4. Οι παράγραφοι 1, 2 και 3 ισχύουν επίσης για κάθε διαδικασία κινηθείσα σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 2.
5. Τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να εφαρμόζουν την παράγραφο 1 σε διαδικασίες στις οποίες εναπόκειται στο δικαστήριο ή στον αρμόδιο φορέα να διερευνήσει τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης.

Άρθρο 11

Προστασία έναντι αντιποίνων

Τα κράτη μέλη εισάγουν στην έννομη τάξη τους τα μέτρα εκείνα που απαιτούνται για την προστασία των εργαζομένων κατά της απόλυσης ή άλλης δυσμενούς μεταχείρισης που θα συνιστούσε αντίδραση του εργοδότη σε καταγγελία εντός της επιχείρησης ή σε κίνηση δικαστικής διαδικασίας που στοχεύει στην πραγμάτωση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Άρθρο 12

Ενημέρωση

Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι διατάξεις που θεσπίζονται κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, καθώς και οι ήδη ισχύουσες σχετικές διατάξεις, τίθενται υπόψη των ενδιαφερομένων με κάθε πρόσφορο μέσο π.χ. στο χώρο εργασίας και σε όλο το έδαφός τους.

Άρθρο 13

Κοινωνικός διάλογος

1. Τα κράτη μέλη, σύμφωνα με τις εθνικές παραδόσεις και πρακτικές, λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα ενίσχυσης του κοινωνικού διαλόγου μεταξύ των δύο κοινωνικών εταίρων με σκοπό την προώθηση της ίσης μεταχείρισης, συμπεριλαμβανομένης της παρακολούθησης των πρακτικών στον εργασιακό χώρο, των συλλογικών συμβάσεων, των κωδίκων δεοντολογίας, της έρευνας ή της ανταλλαγής εμπειριών και ορθών πρακτικών.
2. Όταν συνάδει προς τις εθνικές παραδόσεις και πρακτικές, τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν τους κοινωνικούς εταίρους, χωρίς να θίγεται η αυτονομία τους, να συνάπτουν στο ενδεδειγμένο επίπεδο, συμφωνίες για τη θέσπιση κανόνων κατά των διακρίσεων στους τομείς του άρθρου 3 που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των συλλογικών διαπραγματεύσεων. Οι συμφωνίες αυτές τηρούν τις ελάχιστες προϋποθέσεις που ορίζονται στην παρούσα οδηγία και τα εθνικά μέτρα εφαρμογής.

*Άρθρο 14***Διάλογος με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις**

Τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν το διάλογο με τις κατάλληλες μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι οποίες έχουν, σύμφωνα με το εθνικό τους δίκαιο και πρακτική, έννομο συμφέρον να συμβάλλουν στην καταπολέμηση των διακρίσεων για ένα από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1, με σκοπό την προώθηση της ίσης μεταχείρισης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III**ΙΔΙΑΙΤΕΡΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ***Άρθρο 15***Βόρεια Ιρλανδία**

1. Προκειμένου να αντιμετωπισθεί η χαμηλή εκπροσώπηση μιας από τις κυριότερες θρησκευτικές κοινότητες στις αστυνομικές υπηρεσίες στη Βόρεια Ιρλανδία, οι διαφορές μεταχείρισης σχετικά με την πρόσληψη στις υπηρεσίες αυτές, συμπεριλαμβανομένου του προσωπικού υποστήριξης, δεν αποτελούν διάκριση, στο μέτρο που αυτές οι διαφορές μεταχείρισης επιτρέπονται ρητά από την εθνική νομοθεσία.

2. Προκειμένου να διατηρηθεί ισορροπία όσον αφορά τις δυνατότητες απασχόλησης για τους εκπαιδευτικούς στη Βόρεια Ιρλανδία, και παράλληλα να προωθηθεί η υπέρβαση των ιστορικών διαιρέσεων μεταξύ των κύριων θρησκευτικών κοινοτήτων της, οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας σχετικά με τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις δεν εφαρμόζονται στην πρόσληψη εκπαιδευτικών στα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Βόρειας Ιρλανδίας, στο μέτρο που αυτό επιτρέπεται ρητά από την εθνική νομοθεσία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV**ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ***Άρθρο 16***Συμμόρφωση**

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα ώστε να:

α) καταργηθεί κάθε νομοθετική, κανονιστική ή διοικητική διάταξη αντιβαίνουσα στην αρχή της ίσης μεταχείρισης,

β) κηρύσσονται ή μπορούν να κηρυχθούν άκυρες ή να τροποποιούνται οποιεσδήποτε διατάξεις αντίθετες προς την αρχή της ίσης μεταχείρισης οι οποίες περιέχονται στις ατομικές ή συλλογικές συμβάσεις ή συμφωνίες, τους εσωτερικούς κανονισμούς των επιχειρήσεων, τα καταστατικά κερδοσκοπικών ή μη κερδοσκο-

πικών οργανώσεων και τα καταστατικά ανεξάρτητων επαγγελματικών οργανώσεων και συνδικαλιστικών οργανώσεων εργαζομένων και των εργοδοτών.

Άρθρο 17

Κυρώσεις

Τα κράτη μέλη καθορίζουν τους κανόνες επιβολής κυρώσεων σε περίπτωση παραβίασης των εθνικών διατάξεων που θεσπίζονται κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας και λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα εφαρμογής τους. Οι κυρώσεις, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν την καταβολή αποζημίωσης στο θύμα, πρέπει να είναι αποτελεσματικές, ανάλογες με την παράβαση και αποτρεπτικές. Τα κράτη μέλη κοινοποιούν τις εν λόγω διατάξεις στην Επιτροπή έως τις 2 Δεκεμβρίου 2003 το αργότερο και κοινοποιούν κάθε μεταγενέστερη τροποποίηση το συντομότερο δυνατόν.

Άρθρο 18

Εφαρμογή

Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που είναι αναγκαίες για τη συμμόρφωση προς την παρούσα οδηγία το αργότερο έως τις 2 Δεκεμβρίου 2003 ή μπορούν να αναθέσουν στους κοινωνικούς εταίρους, εφόσον αυτοί το ζητήσουν από κοινού, την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας όσον αφορά τις διατάξεις περί συλλογικών συμβάσεων εργασίας. Στην περίπτωση αυτή, τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίσουν ότι, το αργότερο κατά την 2α Δεκεμβρίου 2003 οι κοινωνικοί εταίροι θα έχουν λάβει τα απαραίτητα μέτρα μέσω συμφωνιών, ενώ παράλληλα τα κράτη μέλη πρέπει να έχουν λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να είναι ανά πάσα στιγμή σε θέση να εγγυώνται τα αποτελέσματα που επιβάλλονται από την εν λόγω οδηγία. Αμέσως ενημερώνουν σχετικά την Επιτροπή.

Προκειμένου να ληφθούν υπόψη ειδικοί όροι και εφόσον είναι αναγκαίο, τα κράτη μέλη διαθέτουν τρία επί πλέον έτη αρχής γενομένης της 2ας Δεκεμβρίου 2003, ήτοι συνολικά 6 έτη, για να θέσουν σε εφαρμογή τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας τις σχετικές με τις διακρίσεις λόγω ηλικίας και ειδικών αναγκών. Στην περίπτωση αυτή ενημερώνουν αμέσως την Επιτροπή. Τα κράτη μέλη που αποφασίζουν να κάνουν χρήση της πρόσθετης αυτής περιόδου υποβάλλουν κάθε χρόνο έκθεση στην Επιτροπή σχετικά με τα μέτρα που λαμβάνουν προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις διακρίσεις λόγω ηλικίας και ειδικών αναγκών και σχετικά με τις προόδους που σημειώνονται ως προς την εφαρμογή της οδηγίας.

Η Επιτροπή υποβάλλει κάθε χρόνο έκθεση στο Συμβούλιο.

Όταν τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις εν λόγω διατάξεις, οι διατάξεις αυτές περιέχουν αναφορά στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από την αναφορά αυτή κατά την επίσημη έκδοσή τους. Ο τρόπος της αναφοράς αποφασίζεται από τα κράτη μέλη.

Άρθρο 19

Έκθεση

1. Τα κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή το αργότερο στις 2 Δεκεμβρίου 2005, και εν συνεχεία ανά πενταετία, όλες τις πληροφορίες που είναι απαραίτητες προκειμένου η Επιτροπή να συντάξει έκθεση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.

2. Η έκθεση της Επιτροπής λαμβάνει δεόντως υπόψη την άποψη των κοινωνικών εταίρων και των οικείων μη κυβερνητικών οργανώσεων. Σύμφωνα με την αρχή της συστηματικής συνεκτίμησης του ζητήματος των ίσων ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών, η έκθεση περιέχει μεταξύ άλλων αξιολόγηση των επιπτώσεων που έχουν τα ληφθέντα μέτρα στους άνδρες και τις γυναίκες. Με βάση τις παραληφθείσες πληροφορίες, η έκθεση περιλαμβάνει, εάν είναι αναγκαίο, προτάσεις για την αναθεώρηση και την ενημέρωση της οδηγίας.

Άρθρο 20

Έναρξη ισχύος

Η παρούσα οδηγία τίθεται σε ισχύ την ημέρα της δημοσίευσής της στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*.

Άρθρο 21

Αποδέκτες

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη.

Βρυξέλλες, 27 Νοεμβρίου 2000.

Για το Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος

Ε. GUIGOU

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3304/2005

Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

(ΦΕΚ 16 /27.1.2005)

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ****Άρθρο 1****Σκοπός**

Σκοπός του παρόντος νόμου είναι η θέσπιση του γενικού πλαισίου ρυθμίσεως για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής καθώς και για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, σύμφωνα με τις Οδηγίες 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Ιουνίου 2000 και 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2000, ώστε να διασφαλίζεται η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Άρθρο 2**Η αρχή της ίσης μεταχείρισης**

1. Απαγορεύεται η άμεση ή έμμεση διάκριση για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1.
2. Ως διάκριση νοείται και η παρενόχληση ή κάθε άλλη προσβλητική ενέργεια, η οποία εκδηλώνεται με ανεπιθύμητη συμπεριφορά που σχετίζεται με έναν από τους λόγους του άρθρου 1 και έχει ως σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος. Κατά την εξειδίκευση της έννοιας της παρενόχλησης λαμβάνονται υπόψη και τα χρηστά και συναλλακτικά ήθη.

3. Ως διάκριση νοείται επίσης οποιαδήποτε εντολή για την εφαρμογή διακριτικής μεταχείρισης σε βάρος προσώπου για οποιονδήποτε από τους αναφερόμενους στο άρθρο 1 λόγους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΙΣΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΣ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ Η ΕΘΝΟΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

Άρθρο 3

Η έννοια των διακρίσεων

Προκειμένου για διακρίσεις ένεκα φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής:

α) Συντρέχει άμεση διάκριση, όταν, για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν της οποίας τυγχάνει, έτυχε ή θα ετύγχανε άλλο πρόσωπο, σε ανάλογη κατάσταση.

β) Συντρέχει έμμεση διάκριση, όταν μία εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική μπορεί να θέσει πρόσωπα ορισμένης φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με άλλα πρόσωπα, εκτός εάν η διάταξη, το κριτήριο ή η πρακτική αυτή δικαιολογείται αντικειμενικά από έναν θεμιτό σκοπό και τα μέσα επίτευξής του είναι πρόσφορα και αναγκαία.

Άρθρο 4

Πεδίο εφαρμογής

1. Με την επιφύλαξη της παραγράφου 2 του παρόντος και του άρθρου 5, οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου εφαρμόζονται σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα όσον αφορά:

α) τους όρους πρόσβασης στην εργασία και την απασχόληση εν γένει, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας, καθώς και τους όρους υπηρεσιακής και επαγγελματικής εξέλιξης,

β) την πρόσβαση σε όλα τα είδη και όλα τα επίπεδα επαγγελματικού προσανατολισμού, επαγγελματικής κατάρτισης, επιμόρφωσης και επαγγελματικού αναπροσανατολισμού, συμπεριλαμβανομένης της απόκτησης πρακτικής επαγγελματικής εμπειρίας,

γ) τους όρους και τις συνθήκες εργασίας και απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αφορούν τις απολύσεις και τις αμοιβές,

δ) την ιδιότητα του μέλους και τη συμμετοχή σε οργάνωση εργαζομένων ή εργοδοτών ή σε οποιαδήποτε επαγγελματική οργάνωση, συμπεριλαμβανομένων των πλεονεκτημάτων που απορρέουν από τη συμμετοχή σε αυτές,

ε) την κοινωνική προστασία, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης,

στ) τις κοινωνικές παροχές,

ζ) την εκπαίδευση,

η) την πρόσβαση στη διάθεση και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται (συναλλακτικά) στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης της στέγης.

2. Οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου δεν εφαρμόζονται στις περιπτώσεις που προβλέπεται διαφορετική μεταχείριση λόγω ιθαγένειας και δεν θίγουν τις διατάξεις που ρυθμίζουν την είσοδο και την παραμονή υπηκόων τρίτων χωρών ή ατόμων άνευ υπηκοότητας στην επικράτεια, ούτε τη μεταχείριση που συνδέεται με τη νομική κατάστασή τους ως ιθαγενών τρίτων χωρών ή ατόμων άνευ ιθαγένειας.

Άρθρο 5

Ουσιαστικές και καθοριστικές επαγγελματικές προϋποθέσεις

Κατά παρέκκλιση των άρθρων 2 παράγραφος 1 και 3, δεν συνιστά ανεπίτρεπτη διάκριση η διαφορετική μεταχείριση που βασίζεται σε χαρακτηριστικό σχετικό με τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, το οποίο, λόγω της φύσης ή του πλαισίου των συγκεκριμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων, αποτελεί ουσιαστική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση και εφόσον ο οικείος σκοπός είναι θεμιτός και η προϋπόθεση ανάλογη.

Άρθρο 6

Θετική δράση

Δεν συνιστά διάκριση η λήψη ή η διατήρηση ειδικών μέτρων με σκοπό την πρόληψη ή την αντιστάθμιση μειονεκτημάτων, λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΙΣΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ Η ΑΛΛΩΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ, ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ, ΗΛΙΚΙΑΣ Η ΓΕΝΕΤΗΣΙΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Άρθρο 7

Η έννοια των διακρίσεων

1. Προκειμένου για διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, στον τομέα της εργασίας και της απασχόλησης:

α) συντρέχει άμεση διάκριση, όταν, για έναν από τους λόγους αυτούς, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν της οποίας τυγχάνει, έτυχε ή θα ετύγχανε άλλο πρόσωπο σε ανάλογη κατάσταση.

β) συντρέχει έμμεση διάκριση, όταν μια φαινομενικά ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική μπορεί να θέσει πρόσωπα ορισμένων θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ορισμένης αναπηρίας, μιας ορισμένης ηλικίας ή ενός ορισμένου γενετήσιου προσανατολισμού, σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με άλλα πρόσωπα. Δεν συνιστά ανεπίτρεπτη έμμεση διάκριση τέτοια διάταξη, κριτήριο ή πρακτική, όταν δικαιολογείται αντικειμενικά από έναν θεμιτό σκοπό και τα μέσα επίτευξής του είναι πρόσφορα και αναγκαία ή όταν αφορά άτομα με αναπηρία και μέτρα που λαμβάνονται υπέρ αυτών, σύμφωνα με το άρθρο 10 του παρόντος και το άρθρο 21 παράγραφος 6 του Συντάγματος.

2. Οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου δεν θίγουν τα μέτρα που είναι αναγκαία για την τήρηση της δημόσιας ασφάλειας, τη διασφάλιση της δημόσιας τάξης, την πρόληψη ποινικών παραβάσεων, την προστασία της υγείας και την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων.

Άρθρο 8 **Πεδίο εφαρμογής 1**

Με την επιφύλαξη των επόμενων παραγράφων του άρθρου τούτου και του άρθρου 9, η κατά τον παρόντα νόμο αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της εργασίας και της απασχόλησης εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, όσον αφορά:

α) τους όρους πρόσβασης στην εργασία και την απασχόληση εν γένει, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας, καθώς και τους όρους υπηρεσιακής και επαγγελματικής εξέλιξης,

β) την πρόσβαση σε όλα τα είδη και όλα τα επίπεδα επαγγελματικού προσανατολισμού, επαγγελματικής κατάρτισης, επιμόρφωσης και επαγγελματικού αναπροσανατολισμού, συμπεριλαμβανομένης της απόκτησης πρακτικής επαγγελματικής εμπειρίας,

γ) τους όρους και τις συνθήκες εργασίας και απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αφορούν τις απολύσεις και τις αμοιβές,

δ) την ιδιότητα του μέλους και τη συμμετοχή σε οργάνωση εργαζομένων ή εργοδοτών ή σε οποιαδήποτε επαγγελματική οργάνωση, συμπεριλαμβανομένων των πλεονεκτημάτων που απορρέουν από τη συμμετοχή σε αυτές.

2. Οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου δεν εφαρμόζονται στις περιπτώσεις που προβλέπεται διαφορετική μεταχείριση λόγω ιθαγένειας και δεν θίγουν τις διατάξεις που ρυθμίζουν την είσοδο και την παραμονή ιθαγενών τρίτων χωρών ή ατόμων άνευ ιθαγένειας στην επικράτεια, ούτε τη μεταχείριση που συνδέεται με τη νομική κατάστασή τους ως ιθαγενών τρίτων χωρών ή ατόμων άνευ ιθαγένειας.

3. Η κατά τον παρόντα νόμο αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού δεν εφαρμόζεται στις πάσης φύσεως παροχές που προσφέρουν τα δημόσια συστήματα ή τα εξομοιούμενα προς τα δημόσια, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης ή πρόνοιας.

4. Οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου δεν εφαρμόζονται στις ένοπλες δυνάμεις και τα σώματα ασφαλείας, καθόσον αφορά σε διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας ή αναπηρίας σχετικής με την Υπηρεσία.

Άρθρο 9

Επαγγελματικές απαιτήσεις

1. Κατά παρέκκλιση των άρθρων 2 παράγραφος 1 και 7 παράγραφος 1, δεν συνιστά ανεπίτρεπτη διάκριση η διαφορετική μεταχείριση που βασίζεται σε χαρακτηριστικό σχετικό με τις θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις, την ηλικία, αναπηρία ή το γενετήσιο προσανατολισμό, το οποίο, λόγω της φύσης των συγκεκριμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων ή του πλαισίου εντός του οποίου αυτές ασκούνται, αποτελεί ουσιαστική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση και εφόσον ο οικείος σκοπός είναι θεμιτός και η προϋπόθεση ανάλογη.

2. Η διαφορετική μεταχείριση που εδράζεται στις θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις ενός προσώπου δεν συνιστά διάκριση, όταν, λόγω της φύσης των δραστηριοτήτων ή του πλαισίου εντός του οποίου ασκούνται, οι πεποιθήσεις αυτές αποτελούν ουσιώδη, θεμιτή και δικαιολογημένη επαγγελματική απαίτηση.

Ο παρών νόμος δεν θίγει υφιστάμενες διατάξεις και πρακτικές που αφορούν σε επαγγελματικές δραστηριότητες στο πλαίσιο των εκκλησιών, καθώς και οργανώσεων ή ενώσεων, η δεοντολογία των οποίων εδράζεται σε θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις. Αυτή η διαφορετική μεταχείριση ασκείται τηρουμένων των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου και δεν μπορεί να αιτιολογεί διάκριση η οποία βασίζεται σε άλλους λόγους. Δεν θίγεται επίσης το δικαίωμα των εκκλησιών ή άλλων δημόσιων ή ιδιωτικών οργανισμών, των οποίων η δεοντολογία εδράζεται σε θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις, να απαιτούν από τα πρόσωπα

που εργάζονται για λογαριασμό τους συμπεριφορά καλής πίστης και συμμόρφωσης προς τη δεοντολογία τους.

Άρθρο 10

Εύλογες προσαρμογές για τα άτομα με αναπηρία

Για την τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης έναντι ατόμων με αναπηρία, ο εργοδότης υποχρεώνεται στη λήψη όλων των ενδεδειγμένων κατά περίπτωση μέτρων, προκειμένου τα άτομα αυτά να έχουν δυνατότητα πρόσβασης σε θέση εργασίας, να ασκούν αυτήν και να εξελίσσονται, καθώς και δυνατότητα συμμετοχής στην επαγγελματική κατάρτιση, εφόσον τα μέτρα αυτά δεν συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση για τον εργοδότη. Δεν θεωρείται δυσανάλογη η επιβάρυνση, όταν αντισταθμίζεται από μέτρα προστασίας που λαμβάνονται στο πλαίσιο άσκησης της πολιτικής υπέρ των ατόμων με αναπηρία.

Άρθρο 11

Δικαιολογημένη διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας

1. Κατά παρέκκλιση του άρθρου 7 παρ. 1 δεν συνιστά διάκριση η διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας, εφόσον η μεταχείριση αυτή προβλέπεται στο νόμο προς εξυπηρέτηση σκοπών της πολιτικής της απασχόλησης, της αγοράς εργασίας και της επαγγελματικής κατάρτισης, τα δε μέσα επίτευξης των σκοπών αυτών είναι πρόσφορα και αναγκαία.

Αυτή η διαφορετική μεταχείριση μπορεί ιδίως να περιλαμβάνει:

α) την καθιέρωση ειδικών συνθηκών τόσο για την πρόσβαση στην απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση, όσο για την απασχόληση και εργασία, συμπεριλαμβανομένων των όρων απόλυσης και αμοιβής, για τους νέους, τους ηλικιωμένους και τους εργαζομένους που συντηρούν άλλα πρόσωπα, προκειμένου να ευνοείται η επαγγελματική τους ένταξη ή να εξασφαλίζεται η προστασία τους,

β) τον καθορισμό ελάχιστων ορίων ηλικίας, επαγγελματικής εμπειρίας ή αρχαιότητας στην απασχόληση για την πρόσβαση σε αυτήν ή σε ορισμένα πλεονεκτήματα που συνδέονται με την απασχόληση,

γ) τον καθορισμό ανώτατου ορίου ηλικίας για την πρόσληψη, με βάση την απαιτούμενη κατάρτιση για τη συγκεκριμένη θέση εργασίας ή την ανάγκη εύλογης περιόδου απασχόλησης πριν από τη συνταξιοδότηση.

2. Κατά παρέκκλιση του άρθρου 7, δεν συνιστά διάκριση λόγω ηλικίας, όσον αφορά στα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, ο καθορισμός ηλικίας για την ένταξη ή την αποδοχή, σε παροχές συνταξιοδότησης ή αναπηρί-

ας, συμπεριλαμβανομένου και του καθορισμού για τα καθεστώτα αυτά διαφορετικού ορίου ηλικίας για εργαζόμενους ή για ομάδες ή κατηγορίες εργαζομένων και της χρήσης στο πλαίσιο των συστημάτων αυτών κριτηρίων ηλικίας στους αναλογιστικούς υπολογισμούς, υπό τον όρο ότι αυτό δεν καταλήγει σε διακρίσεις λόγω φύλου.

Άρθρο 12

Θετική δράση και ειδικά μέτρα

1. Δεν συνιστά διάκριση η λήψη ή η διατήρηση ειδικών μέτρων με σκοπό την πρόληψη ή την αντιστάθμιση μειονεκτημάτων, λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.
2. Δεν συνιστά διάκριση, όσον αφορά στα άτομα με αναπηρία, η θέσπιση ή η διατήρηση διατάξεων που αφορούν στην προστασία της υγείας και της ασφάλειας στο χώρο εργασίας ή μέτρων που αποβλέπουν στη δημιουργία ή τη διατήρηση προϋποθέσεων ή διευκολύνσεων για τη διαφύλαξη ή την ενθάρρυνση της ένταξής τους στην απασχόληση και την εργασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Άρθρο 13

Παροχή προστασίας

1. Σε περίπτωση μη τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στο πλαίσιο διοικητικής δράσης, παρέχεται στον βλαπτόμενο, πέραν της δικαστικής προστασίας, προστασία και κατά τα άρθρα 24 έως και 27 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (ν. 2690/1999 ΦΕΚ 45 Α').
2. Η λήξη της σχέσης, στο πλαίσιο της οποίας συντελέστηκε η προσβολή, δεν αποκλείει την προστασία από παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.
3. Νομικά πρόσωπα τα οποία έχουν σκοπό τη διασφάλιση της τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού μπορούν να αντιπροσωπεύουν τον βλαπτόμενο ενώπιον των δικαστηρίων και να τον εκπροσωπούν ενώπιον οποιασδήποτε διοικητικής αρχής ή διοικητικού οργάνου, εφόσον προηγουμένως παρασχεθεί η συναίνεσή του με συμβολαιογραφικό έγγραφο ή ιδιωτικό έγγραφο, το οποίο θα φέρει θεώρηση του γνησίου της υπογραφής.

Άρθρο 14**Βάρος αποδείξεως**

1. Όταν ο βλαπτόμενος προβάλλει ότι δεν τηρήθηκε η αρχή της ίσης μεταχείρισης και αποδεικνύει ενώπιον δικαστηρίου ή αρμόδιας διοικητικής αρχής πραγματικά γεγονότα από τα οποία μπορεί να συναχθεί άμεση ή έμμεση διάκριση, το αντίδικο μέρος φέρει το βάρος να αποδείξει στο δικαστήριο, ή η διοικητική αρχή να θεμελιώσει, ότι δεν συνέτρεξαν περιστάσεις που συνιστούν παραβίαση της αρχής αυτής.
2. Η ρύθμιση της ανωτέρω παραγράφου δεν ισχύει στην ποινική δίκη.
3. Η ρύθμιση της παραγράφου 1 ισχύει και στην περίπτωση της παραγράφου 1 του προηγούμενου άρθρου.

Άρθρο 15**Προστασία έναντι αντιμέτρων**

Η κατά το άρθρο 13 προστασία καταλαμβάνει και απόλυση ή δυσμενή, εν γένει, μεταχείριση προσώπου, η οποία εκδηλώνεται ως αντίμετρο σε καταγγελία ή αίτημα παροχής έννομης προστασίας, για τη διασφάλιση τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Άρθρο 16**Ποινικές κυρώσεις**

1. Όποιος παραβιάζει την κατά τον παρόντα νόμο απαγόρευση της διακριτικής μεταχείρισης για λόγους εθνοτικής ή φυλετικής καταγωγής ή θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, κατά τη συναλλακτική διάθεση αγαθών ή προσφορά υπηρεσιών στο κοινό τιμωρείται με φυλάκιση έξι (6) μηνών μέχρι τριών (3) ετών και με χρηματική ποινή χιλίων (1.000) έως πέντε χιλιάδων (5.000) ευρώ.
2. Το άρθρο 3 του ν. 927/1979 (ΦΕΚ 139 Α΄) καταργείται.

Άρθρο 17**Διοικητικές κυρώσεις**

Η παραβίαση της κατά τον παρόντα νόμο απαγόρευσης της διακριτικής μεταχείρισης από πρόσωπο που ενεργεί ως εργοδότης, κατά τη σύναψη ή άρνηση σύναψης εργασιακής σχέσης ή στη διάρκεια, λειτουργία, εξέλιξη ή λύση αυτής, συνιστά παραβίαση της εργατικής νομοθεσίας και κατά την έννοια του άρθρου 16 παράγραφος 1 εδάφιο Α΄ του ν. 2639/1998(ΦΕΚ 205 Α΄), όπως ισχύει, για την οποία επιβάλλεται το προβλεπόμενο από αυτήν τη διάταξη πρόστιμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Άρθρο 18 Κοινωνικός διάλογος

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή του ν. 2232/ 1994 (ΦΕΚ 140 Α~), στο πλαίσιο της αποστολής της για τη διεξαγωγή κοινωνικού διαλόγου για τη γενική πολιτική της Χώρας και για θέματα κοινωνικής πολιτικής:

α. Συντάσσει ετήσια έκθεση, η οποία καταγράφει τις εξελίξεις ως προς την εφαρμογή του παρόντος νόμου, με ιδιαίτερη αναφορά στους χώρους εργασίας.

β. Απευθύνει προτάσεις στην Κυβέρνηση και τους κοινωνικούς εταίρους για την προώθηση των αρχών της ίσης μεταχείρισης, καθώς και τη λήψη μέτρων κατά των διακρίσεων.

γ. Ενθαρρύνει το διάλογο με αντιπροσωπευτικές οργανώσεις και εν γένει με μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι οποίες έχουν ως καταστατικό σκοπό την καταπολέμηση των διακρίσεων για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

δ. Μεριμνά για την ευρύτερη δημοσιότητα της σχετικής νομοθεσίας και των μέτρων, που λαμβάνονται σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο, για την προώθηση των σκοπών του παρόντος νόμου.

Άρθρο 19 Φορείς προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης

1. Φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται από δημόσιες υπηρεσίες είναι ο Συνήγορος του Πολίτη. Ως δημόσιες υπηρεσίες νοούνται οι αναφερόμενες στο πρώτο εδάφιο του άρθρου 3 του ν. 3094/2003 (ΦΕΚ 10 Α~).

2. Φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα πέραν εκείνων που αναφέρονται στην πρώτη παράγραφο, και με την επιφύλαξη της επόμενης παραγράφου, είναι η συνιστώμενη με το άρθρο 21 Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης.

3. Στον τομέα απασχόλησης και εργασίας, φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα πέραν εκείνων που αναφέρονται στην πρώτη παράγραφο είναι το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.ΕΠ.Ε.). Κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του Σ.ΕΠ.Ε., ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, εφαρμόζε-

ται συμπληρωματικώς το άρθρο 22 του παρόντος νόμου. Το Σ.ΕΠ.Ε., σε ειδικό κεφάλαιο της ετήσιας έκθεσης πεπραγμένων που δημοσιεύει, αναφέρεται στην εφαρμογή και προώθηση της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της εργασίας και της απασχόλησης

4. Συνιστώνται στο Τμήμα Ισότητας Ευκαιριών της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας πέντε (5) θέσεις μόνιμου προσωπικού του κλάδου ΠΕ Διοικητικού - Οικονομικού για την επισημονική υποβολή του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας, την εξέταση καταγγελιών για παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, τη διενέργεια προσπάθειας συμφιλίωσης, τη σύνταξη και υποβολή στο Σ.ΕΠ.Ε. πορίσματος σε περίπτωση αποτυχίας της συμφιλιωτικής δράσης, καθώς και την πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση εν γένει με στόχο την κοινωνική σύ-γκλιση. Με την προκήρυξη πλήρωσης των θέσεων μπορούν να καθορισθούν ειδικότερα προσόντα διορισμού.

Άρθρο 20

1. Το δεύτερο εδάφιο της πρώτης παραγράφου του άρθρου 1 του ν. 3094/2003 αντικαθίσταται ως εξής:

«Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επίσης ως αποστολή του την προάσπιση και προαγωγή των συμφερόντων του παιδιού, καθώς και την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης όλων των προσώπων χωρίς διάκριση λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ηλικίας, αναπηρίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.»

2. Το τελευταίο εδάφιο της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 3 του ν. 3094/2003 αντικαθίσταται ως εξής:

«Δεν υπάγονται επίσης στην αρμοδιότητά του θέματα που αφορούν την υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού των δημοσίων υπηρεσιών, με εξαίρεση τις περιπτώσεις που ο Συνήγορος του Πολίτη ενεργεί ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ηλικίας, αναπηρίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.»

3. Στην παράγραφο 5 του άρθρου 3 του ν. 3094/2003 προστίθεται τελευταίο εδάφιο, που έχει ως εξής:

«Ο Συνήγορος του Πολίτη διενεργεί έρευνες και δημοσιεύει ειδικές εκθέσεις για την εφαρμογή και την προώθηση της ίσης μεταχείρισης χωρίς διάκριση λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ηλικίας, αναπηρίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.»

Άρθρο 21

Σύσταση Επιτροπής Ίσης Μεταχείρισης

1. Συνιστάται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης, η οποία υπάγεται απευθείας στον Υπουργό Δικαιοσύνης.

2. Η Επιτροπή απαρτίζεται από τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Δικαιοσύνης ως πρόεδρο, τέσσερα τακτικά μέλη και δύο αναπληρωματικά. Η Επιτροπή συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης. Ως μέλη της Επιτροπής επιλέγονται πρόσωπα που διαθέτουν υψηλή επιστημονική κατάρτιση ή επαγγελματική εμπειρία, ιδίως σε τομείς που έχουν σχέση με την αποστολή της Επιτροπής. Η θητεία των μελών είναι τριετής και μπορεί να ανανεώνεται. Η θητεία των μελών παρατείνεται αυτοδικαίως έως το διορισμό νέων, όχι όμως πέραν των τριών (3) μηνών από την ημερομηνία που έληξε. Σε περίπτωση που, κατά τη διάρκεια της θητείας του, μέλος της Επιτροπής απωλέσει την ιδιότητά του, για το υπόλοιπο της θητείας διορίζεται νέο μέλος. Χρέη γραμματέα ασκεί υπάλληλος της κατά το άρθρο 23 Υπηρεσίας Ίσης Μεταχείρισης.

3. Η Επιτροπή συνέρχεται τακτικά τουλάχιστον μία φορά το μήνα και εκτάκτως όποτε συγκληθεί από τον πρόεδρο ή ζητηθεί η σύγκλησή της από δύο τουλάχιστον μέλη. Η Επιτροπή συνεδριάζει νομίμως εφόσον μετέχουν τουλάχιστον τρία μέλη συμπεριλαμβανομένου και του προέδρου. Τα θέματα της ημερήσιας διάταξης καθορίζει ο πρόεδρος, η δε εισήγηση γίνεται από τον πρόεδρο ή το μέλος της Επιτροπής που ο πρόεδρος ορίζει.

4. Στον πρόεδρο, τα μέλη και τον γραμματέα της Επιτροπής καταβάλλεται μηνιαία αποζημίωση, το ύψος της οποίας καθορίζεται με απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Δικαιοσύνης. 5. Τα μέλη της Επιτροπής σε περίπτωση που ενάγονται για πράξεις ή παραλείψεις κατά την άσκηση των καθηκόντων τους μπορούν να παρίστανται ενώπιον των δικαστηρίων με μέλη του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Άρθρο 22

Αρμοδιότητες της Επιτροπής Ίσης Μεταχείρισης

1. Η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης έχει ως αρμοδιότητες:

α) να εποπτεύει την προσπάθεια συμφιλίωσης σε περίπτωση καταγγελίας για παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης,

β) να διατυπώνει πόρισμα σε περίπτωση που αποτυγχάνει η συμφιλιωτική δράση. Εάν πιθανολογείται η τέλεση αξιόποινης πράξης, το πόρισμα διαβιβάζεται στον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών,

γ) να διατυπώνει γνώμη, αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν ερωτήματος του Υπουργού Δικαιοσύνης ή αρχής στο πλαίσιο αρμοδιότητας της οποίας εμπίπτει παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ως προς την ερμηνεία διατάξεων του παρόντος νόμου,

δ) να συντάσσει εκθέσεις για την εφαρμογή και προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

2. Για την άσκηση των αρμοδιοτήτων της η Επιτροπή μπορεί να διενεργεί εξέταση και έρευνα, να εξετάζει μάρτυρες και να ζητά από κάθε δημόσια αρχή και ιδιώτη την παροχή πληροφοριών και εγγράφων. Κάθε δημόσια αρχή ή ιδιώτης έχει υποχρέωση να ανταποκρίνεται χωρίς καθυστέρηση στο αίτημα της Επιτροπής. Η Επιτροπή ή ο πρόεδρός της μπορεί να αναθέτει σε μέλος της τη διενέργεια της εν λόγω έρευνας.

3. Ο πρόεδρος της Επιτροπής αναθέτει, για συγκεκριμένη κάθε φορά περίπτωση, σε πρόσωπο που υπηρετεί στην υπηρεσία του επόμενου άρθρου, τη διενέργεια προσπάθειας συμφιλίωσης μεταξύ των μερών σε περίπτωση καταγγελίας για παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και τη σύνταξη του προβλεπόμενου στην παράγραφο 1 στοιχείο β^ο πορίσματος, παρέχει τις αναγκαίες υποδείξεις και ασκεί τον απαραίτητο έλεγχο.

Άρθρο 23

Υπηρεσία Ίσης Μεταχείρισης

1. Συνιστάται στην Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης Υπηρεσία Ίσης Μεταχείρισης σε επίπεδο τμήματος, το οποίο υπάγεται στη Διεύθυνση Νομοθετικού Συντονισμού και Ειδικών Διεθνών Νομικών Σχέσεων για την εξέταση των καταγγελιών για παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, τη διενέργεια προσπάθειας συμφιλίωσης, τη σύνταξη και υποβολή στην Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης πορίσματος σε περίπτωση αποτυχίας της συμφιλιωτικής δράσης και τη γραμματειακή και επιστημονική υποβοήθηση της Επιτροπής. Της υπηρεσίας προΐσταται υπάλληλος του κλάδου ΠΕ Διοικητικού - Οικονομικού.

2. Για την επίτευξη του έργου της η Υπηρεσία Ίσης Μεταχείρισης στελεχώνεται με ειδικό επιστημονικό και διοικητικό προσωπικό του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Άρθρο 24

Λοιπές διατάξεις

1. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης καθορίζεται κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για την οργάνωση, συγκρότηση και λειτουργία της Επιτροπής.

2. Οι αναγκαίες πιστώσεις για τη λειτουργία της Επιτροπής εγγράφονται στον προϋπολογισμό του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 25

Ο παρών νόμος δεν θίγει ευνοϊκότερες διατάξεις σχετικές με την προώθηση και τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και δεν αποτελεί λόγο μείωσης του υφιστάμενου επιπέδου παρεχόμενης προστασίας.

Άρθρο 26

Με την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού καταργείται κάθε νομοθετική και κανονιστική διάταξη και καθίσταται άκυρη κάθε διάταξη που περιλαμβάνεται σε ατομική ή συλλογική σύμβαση, γενικούς όρους συναλλαγών, εσωτερικούς κανονισμούς επιχειρήσεων, καταστατικά κερδοσκοπικών ή μη οργανώσεων, ανεξάρτητων επαγγελματικών οργανώσεων και συνδικαλιστικών οργανώσεων των εργαζομένων και των εργοδοτών, η οποία είναι αντίθετη προς την, κατά τον παρόντα νόμο, αρχή της ίσης μεταχείρισης.

Άρθρο 27

Με προεδρικό διάταγμα, το οποίο εκδίδεται μετά από πρόταση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών, του Υπουργού Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας και του Υπουργού Δικαιοσύνης, μπορεί να επεκταθεί η προστασία που παρέχεται κατά τον παρόντα νόμο για διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού και πέραν των τομέων εργασίας και απασχόλησης.

Άρθρο 28

Έναρξη ισχύος

Η ισχύς του νόμου αυτού αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 26 Ιανουαρίου 2005

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3896

**Εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης
ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης –
Εναρμόνιση της κείμενης νομοθεσίας με την Οδηγία 2006/54/ΕΚ του
Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006 και
άλλες συναφείς διατάξεις
(ΦΕΚ 207/8.12.2010)**

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ**ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 2006/54/ΕΚ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ****ΤΙΤΛΟΣ Ι****ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ****Άρθρο 1****Σκοπός****(Άρθρο 1 της Οδηγίας)**

Σκοπός του παρόντος νόμου είναι να εξασφαλισθεί η εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης, όσον αφορά:

α) την πρόσβαση στην απασχόληση, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής εξέλιξης, και στην επαγγελματική κατάρτιση, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης με σκοπό την απασχόληση («vocational training»),

β) τις συνθήκες και τους όρους εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της αμοιβής και

γ) τα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, όπως προβλέπεται από τις διατάξεις της Οδηγίας 2006/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.

Άρθρο 2**Ορισμοί****(Άρθρο 2 παρ. 1 της Οδηγίας)**

Για την εφαρμογή του παρόντος νόμου, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

α. «άμεση διάκριση»: όταν ένα πρόσωπο υφίσταται, για λόγους φύλου, μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο ένα άλλο πρόσωπο σε ανάλογη κατάσταση,

β. «έμμεση διάκριση»: όταν μία εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική ενδέχεται να θέσει σε μειονεκτική θέση πρόσωπα του ενός φύλου σε σύγκριση με πρόσωπα του άλλου φύλου, εκτός αν αυτή η διάταξη, το κριτήριο ή η πρακτική δικαιολογείται αντικειμενικά από ένα θεμιτό σκοπό και τα μέσα επίτευξης του σκοπού αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία,

γ. «παρενόχληση»: όταν εκδηλώνεται ανεπιθύμητη συμπεριφορά συνδεδεμένη με το φύλο ενός προσώπου, με σκοπό ή αποτέλεσμα την παραβίαση της αξιοπρέπειας του προσώπου αυτού και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος,

δ. «σεξουαλική παρενόχληση»: όταν εκδηλώνεται οποιαδήποτε μορφή ανεπιθύμητης λεκτικής, μη λεκτικής ή σωματικής συμπεριφοράς σεξουαλικού χαρακτήρα, με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός προσώπου, ιδίως με τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος,

ε. «αμοιβή»: οι πάσης φύσεως μισθοί και αποδοχές και όλα τα άλλα οφέλη που παρέχονται άμεσα ή έμμεσα από κάθε πηγή, σε χρήματα ή σε είδος, από τον εργοδότη στον εργαζόμενο, εξαιτίας ή και με αφορμή την απασχόληση του τελευταίου,

στ. «επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης»: συστήματα που δεν διέπονται από την Οδηγία 79/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1978, περί της προοδευτικής εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης μεταξύ ανδρών και γυναικών σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης (ΕΕΛ 6 της 10.1.1979), και που έχουν ως αντικείμενο τη χορήγηση στους εργαζόμενους, μισθωτούς ή αυτοαπασχολούμενους, στα πλαίσια επιχείρησης ή ομάδας επιχειρήσεων, οικονομικού κλάδου ή επαγγελματικού ή διεπαγγελματικού τομέα, παροχών που προορίζονται να συμπληρώσουν ή να υποκαταστήσουν τις παροχές των εκ του νόμου συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, ανεξαρτήτως του αν η υπαγωγή στα συστήματα αυτά είναι υποχρεωτική.

Άρθρο 3

Αρχή ίσης μεταχείρισης – Απαγόρευση διακρίσεων (Άρθρο 2 παρ. 2 της Οδηγίας)

1. Απαγορεύεται κάθε μορφής άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω φύλου, σε συσχέτισμό ιδίως με την οικογενειακή κατάσταση, σε όλους τους τομείς που περιλαμ-

βάνονται στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος νόμου, όπως εξειδικεύονται στις κατωτέρω διατάξεις.

2. α) Η παρενόχληση, η σεξουαλική παρενόχληση, καθώς και οποιαδήποτε λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση που οφείλεται στην ανοχή ή στην απόρριψη αυτής της συμπεριφοράς, συνιστούν διάκριση λόγω φύλου και απαγορεύονται.

β) Διάκριση λόγω φύλου συνιστά, επίσης, οποιαδήποτε λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση προσώπου που συνδέεται με αλλαγή φύλου.

3. Η εντολή που ενέχει διάκριση εις βάρος ενός προσώπου λόγω φύλου συνιστά διάκριση κατά την έννοια του παρόντος νόμου.

4. Συνιστά επίσης διάκριση κατά την έννοια του παρόντος νόμου η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση γυναικών λόγω εγκυμοσύνης ή μητρότητας, στις περιπτώσεις των προεδρικών διαταγμάτων 176/1997 (ΦΕΚ 150 Α'), 41/2003 (ΦΕΚ 44 Α') και του άρθρου 142 του ν. 3655/2008 (ΦΕΚ 58 Α').

ΤΙΤΛΟΣ II

ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΙΣΟΤΗΤΑ ΑΜΟΙΒΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΔΡΩΝ

Άρθρο 4

Απαγόρευση διακρίσεων ως προς τις αμοιβές (Άρθρο 4 της Οδηγίας)

1. Άνδρες και γυναίκες δικαιούνται ίση αμοιβή για όμοια εργασία ή για εργασία ίσης αξίας.

2. α) Όταν χρησιμοποιείται σύστημα επαγγελματικής κατάταξης για τον καθορισμό των αμοιβών, το σύστημα αυτό πρέπει να βασίζεται σε κοινά κριτήρια για εργαζόμενους άνδρες και γυναίκες και να επιβάλλεται κατά τρόπο που να αποκλείει τις διακρίσεις που βασίζονται στο φύλο.

β) Κατά το σχεδιασμό και την εφαρμογή συστημάτων αξιολόγησης του προσωπικού που συνδέονται με τη μισθολογική εξέλιξή του, πρέπει να τηρείται η αρχή της ίσης μεταχείρισης και να μην επιτρέπεται διάκριση λόγω φύλου ή οικογενειακής κατάστασης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΙΣΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

Άρθρο 5

Πεδίο εφαρμογής

(Άρθρα 6, 7 και 8 της Οδηγίας)

1. Πρόσωπα

Οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου εφαρμόζονται στον ενεργό πληθυσμό, συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολούμενων, των εργαζόμενων των οποίων η δραστηριότητα διακόπτεται λόγω ασθένειας, μητρότητας, ατυχήματος ή μη ηθελημένης ανεργίας και των προσώπων που αναζητούν εργασία, στους συνταξιούχους και στους αναπήρους εργαζομένους, καθώς και στους εξ αυτών έλκοντες δικαιώματα, σύμφωνα με το εσωτερικό δίκαιο ή/και την πρακτική.

2. Καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής

α) Στα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης που εξασφαλίζουν προστασία κατά των κινδύνων ασθένειας, αναπηρίας, γήρατος, συμπεριλαμβανομένης και της περίπτωσης πρόωρης συνταξιοδότησης, εργατικού ατυχήματος και επαγγελματικής ασθένειας, καθώς και ανεργίας.

β) Στα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης που προβλέπουν άλλες κοινωνικές παροχές σε είδος ή σε χρήμα και ιδίως παροχές επιζώντων και οικογενειακές παροχές, εφόσον οι παροχές αυτές προορίζονται για μισθωτούς και επομένως αποτελούν οφέλη που παρέχονται από τον εργοδότη στον εργαζόμενο λόγω της απασχόλησης αυτού.

3. Εξαιρέσεις από το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής 3.1. Οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου δεν εφαρμόζονται:

α. στις ατομικές συμβάσεις των αυτοαπασχολούμενων,

β. στα συστήματα των αυτοαπασχολούμενων που έχουν μόνο ένα μέλος,

γ. στις ασφαλιστήριες συμβάσεις στις οποίες δεν μετέχει ο εργοδότης, στην περίπτωση των μισθωτών,

δ. στις προαιρετικές διατάξεις επαγγελματικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης που προσφέρονται ατομικά στους μετέχοντες για να εξασφαλίσουν:

–είτε συμπληρωματικές παροχές

–είτε την επιλογή ημερομηνίας έναρξης των κανονικών παροχών των αυτοαπασχολούμενων ή την επιλογή μεταξύ πολλών παροχών,

ε. στα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης στα οποία οι παροχές χρηματοδοτούνται από εισφορές που καταβάλλουν οι εργαζόμενοι σε εθελοντική βάση.

3.2. Οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου δεν εμποδίζουν τον εργοδότη να χορηγήσει συμπληρωματικό ποσό σύνταξης σε άτομα τα οποία έχουν ήδη συμπληρώσει την ηλικία συνταξιοδότησης όσον αφορά τη χορήγηση σύνταξης δυνάμει επαγγελματικού συστήματος, αλλά τα οποία δεν έχουν ακόμη συμπληρώσει το προβλεπόμενο όριο ηλικίας για τη χορήγηση σύνταξης από το εκ του νόμου σύστημα, με σκοπό την εξίσωση ή την προσέγγιση του ποσού των συνολικών παροχών που καταβάλλεται στα άτομα αυτά με το ποσό που καταβάλλεται σε ετερόφυλα άτομα τα οποία βρίσκονται στην ίδια κατάσταση και έχουν ήδη συμπληρώσει την ηλικία για συνταξιοδότηση από το εκ του νόμου σύστημα, έως ότου οι δικαιούχοι του συμπληρωματικού ποσού συμπληρώσουν το προβλεπόμενο από το εκ του νόμου σύστημα όριο ηλικίας.

Άρθρο 6

Έκταση της απαγόρευσης (Άρθρο 5 της Οδηγίας)

Υπό τους όρους που καθορίζονται στις ακόλουθες διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου, απαγορεύεται κάθε άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω φύλου, ιδίως σε συσχετισμό με την ύπαρξη γάμου ή την εν γένει οικογενειακή κατάσταση, όσον αφορά:

- το πεδίο εφαρμογής των επαγγελματικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης και τους όρους της υπαγωγής στα συστήματα αυτά,
- την υποχρέωση καταβολής εισφορών και τον υπολογισμό των εισφορών,
- τον υπολογισμό των παροχών, συμπεριλαμβανομένων των προσαυξήσεων λόγω συζύγου και προστατευόμενων προσώπων, καθώς και τις προϋποθέσεις διάρκειας και διατήρησης του δικαιώματος παροχών.

Άρθρο 7

Περιπτώσεις διακρίσεων (Άρθρο 9 της Οδηγίας)

1. Αντιβαίνουν στην αρχή της ίσης μεταχείρισης διατάξεις που βασίζονται στο φύλο, είτε άμεσα είτε έμμεσα, ιδίως σε σχέση με την ύπαρξη γάμου ή την εν γένει οικογενειακή κατάσταση, προκειμένου:

- α) να προσδιορίσουν τα πρόσωπα που δικαιούνται να συμμετέχουν σε επαγγελματικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης,

β) να καθορίσουν τον υποχρεωτικό ή προαιρετικό χαρακτήρα της συμμετοχής σε ένα επαγγελματικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης,

γ) να διαμορφώσουν διαφορετικούς κανόνες σχετικά με την ηλικία εισόδου στο επαγγελματικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης ή με την ελάχιστη διάρκεια της απασχόλησης ή της υπαγωγής στο επαγγελματικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, για τη λήψη παροχών από το σύστημα αυτό,

δ) να προβλέψουν διαφορετικούς κανόνες, εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στα στοιχεία η) και θ)ββ, για την απόδοση των εισφορών όταν ο εργαζόμενος αποχωρεί από το επαγγελματικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης χωρίς να έχει συμπληρώσει τις προϋποθέσεις που θα του εξασφάλιζαν μεταγενέστερο δικαίωμα για τις μακροπρόθεσμες παροχές,

ε) να καθορίσουν διαφορετικές προϋποθέσεις για τη χορήγηση παροχών ή να τις περιορίσουν μόνο στους εργαζόμενους του ενός ή του άλλου φύλου,

στ) να επιβάλουν διαφορετικά όρια ηλικίας για τη συνταξιοδότηση,

ζ) να διακόψουν τη διατήρηση ή την απόκτηση δικαιωμάτων κατά τη διάρκεια των αδειών λόγω μητρότητας ή για οικογενειακούς λόγους, οι οποίες ορίζονται με νόμο ή με σύμβαση και κατά τις οποίες καταβάλλονται αποδοχές από τον εργοδότη,

η) να καθορίσουν διαφορετικά επίπεδα για τις παροχές, εκτός εάν αυτό είναι αναγκαίο προκειμένου να ληφθούν υπόψη αναλογιστικά στοιχεία υπολογισμού, τα οποία είναι διαφορετικά για τα δύο φύλα, στην περίπτωση συστημάτων καθορισμένων εισφορών.

Στην περίπτωση επαγγελματικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης καθορισμένων παροχών τα οποία χρηματοδοτούνται με κεφαλαιοποίηση, ορισμένα στοιχεία μπορεί να είναι άνισα, στο βαθμό που η ανισότητα των ποσών οφείλεται στις συνέπειες της χρησιμοποίησης διαφορετικών αναλογιστικών συντελεστών σύμφωνα με το φύλο κατά την εφαρμογή της χρηματοδότησης του επαγγελματικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης,

θ) να καθορίσουν διαφορετικά επίπεδα:

αα. για τις εισφορές των εργαζόμενων,

ββ. για τις εισφορές των εργοδοτών εκτός από:

–την περίπτωση επαγγελματικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης καθορισμένων εισφορών εάν στόχος είναι η εξίσωση ή η προσέγγιση των τελικών παροχών των δύο φύλων,

–την περίπτωση επαγγελματικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης καθορισμένων παροχών, χρηματοδοτούμενων με κεφαλαιοποίηση, εφόσον οι εργοδοτικές εισφορές προορίζονται να συμπληρώσουν το χρηματικό ποσό το οποίο είναι απαραίτητο για να καλυφθεί το κόστος των καθορισμένων αυτών παροχών,

ι) να προβλέψουν διαφορετικούς κανόνες ή κανόνες που εφαρμόζονται μόνο για τους εργαζόμενους συγκεκριμένου φύλου, εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στα στοιχεία η) και θ)ββ όσον αφορά την εξασφάλιση ή τη διατήρηση του δικαιώματος για μεταγενέστερες παροχές, όταν ο εργαζόμενος αποχωρεί από το επαγγελματικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης.

2. Στις περιπτώσεις που η χορήγηση των παροχών που απορρέουν από το παρόν κεφάλαιο επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των οργάνων διαχείρισης του επαγγελματικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, τα όργανα αυτά πρέπει να τηρούν την αρχή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών.

Άρθρο 8

Εφαρμογή ως προς τους αυτοαπασχολούμενους (Άρθρα 10 και 11 της Οδηγίας)

1. Από 1.1.1993 παύουν να ισχύουν διατάξεις των επαγγελματικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης των αυτοαπασχολούμενων οι οποίες αντιβαίνουν προς την αρχή της ίσης μεταχείρισης.

2. Δικαιώματα και υποχρεώσεις που συνδέονται με περίοδο υπαγωγής σε επαγγελματικό σύστημα αυτοαπασχολούμενων χρονικώς προγενέστερη της 1.1.1993, εξακολουθούν να διέπονται από τις διατάξεις του συστήματος που ίσχυε κατά την περίοδο εκείνη.

3. Η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης στα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης των αυτοαπασχολούμενων ως προς τον καθορισμό της ηλικίας συνταξιοδότησης για τη χορήγηση συντάξεων γήρατος ή αποχώρησης, καθώς και τις συνέπειες που είναι δυνατόν να προκύψουν για άλλες παροχές, αναβάλλεται μέχρι την ημερομηνία κατά την οποία η ίση μεταχείριση θα επιτευχθεί στα εκ του νόμου συστήματα.

4. Η αρχή της ίσης μεταχείρισης στα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης των αυτοαπασχολούμενων ως προς τη σύνταξη επιζώντων ισχύει από 5.1.1999.

5. Η αρχή της ίσης μεταχείρισης στα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης των αυτοαπασχολούμενων στις περιπτώσεις εφαρμογής του στοιχείου θ)ββ του άρθρου 8 ισχύει από 1.1.1999.

Άρθρο 9**Αναδρομική εφαρμογή ως προς τους μισθωτούς
(Άρθρο 12 της Οδηγίας)**

Οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου όσον αφορά τους μισθωτούς εφαρμόζονται σε όλες τις παροχές που οφείλονται σε σχέση με περιόδους απασχόλησης μεταγενέστερες της 17ης Μαΐου 1990 και ισχύουν αναδρομικά από την ημερομηνία αυτή, με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων των εργαζομένων ή των εξ αυτών ελκόντων δικαιώματα, οι οποίοι πριν από την ημερομηνία αυτή είχαν ασκήσει τα προβλεπόμενα στην ισχύουσα νομοθεσία ένδικα μέσα. Στην περίπτωση αυτή, οι δια-

τάξεις του παρόντος νόμου ισχύουν αναδρομικά από 1.1.1981 και καλύπτουν όλες τις παροχές που οφείλονται σε σχέση με περιόδους απασχόλησης μεταγενέστερες της ημερομηνίας αυτής.

Άρθρο 10**Μεταβλητή ηλικία συνταξιοδότησης
(Άρθρο 13 της Οδηγίας)**

Οι περιπτώσεις όπου άνδρες και γυναίκες έχουν τη δυνατότητα μεταβλητής ηλικίας συνταξιοδότησης υπό τους ίδιους όρους, δεν θεωρούνται ασύμβατες με τον παρόντα νόμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄**ΙΣΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΟΡΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ****Άρθρο 11****Πρόσβαση στην απασχόληση – Όροι πρόσληψης
(Άρθρο 14 παρ. 1 περ. α΄ της Οδηγίας)**

1. Απαγορεύεται κάθε μορφής άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω φύλου ή λόγω οικογενειακής κατάστασης, όσον αφορά στους όρους πρόσβασης στη μισθωτή ή μη απασχόληση ή γενικά στην επαγγελματική ζωή, περιλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ανεξαρτήτως του κλάδου δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας.

2. Απαγορεύεται κάθε αναφορά στο φύλο ή στην οικογενειακή κατάσταση ή η χρήση κριτηρίων και στοιχείων που καταλήγουν σε άμεση ή έμμεση διάκριση με βάση το φύλο, σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 2, όσον αφορά στις δημοσιεύσεις, αγγελίες, διαφημίσεις, προκηρύξεις, εγκυκλίους και κανονισμούς, που αφορούν σε επιλογή προσώπων για την κάλυψη κενών θέσεων εργασίας,

την παροχή εκπαίδευσης ή επαγγελματικής κατάρτισης ή τη χορήγηση επαγγελματικών αδειών.

Άρθρο 12

Συνθήκες και όροι απασχόλησης – Επαγγελματική εξέλιξη (Άρθρο 14 παρ. 1 περ. γ' της Οδηγίας)

Απαγορεύεται κάθε μορφής άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω του φύλου ή της οικογενειακής κατάστασης του εργαζομένου όσον αφορά στους όρους, στις συνθήκες απασχόλησης και εργασίας, στις προαγωγές, καθώς και στο σχεδιασμό και την εφαρμογή συστημάτων αξιολόγησης προσωπικού.

Άρθρο 13

Επαγγελματικός προσανατολισμός και επαγγελματική κατάρτιση και επιμόρφωση (Άρθρο 14 παρ. 1 περ. β' της Οδηγίας)

Απαγορεύεται κάθε μορφής άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω φύλου ή λόγω οικογενειακής κατάστασης, όσον αφορά:

α) στην πρόσβαση στο περιεχόμενο και στην εφαρμογή προγραμμάτων ή συστημάτων επαγγελματικού προσανατολισμού και επαναπροσανατολισμού κάθε τύπου και βαθμίδας, επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης, μαθητείας, μετεκπαίδευσης, εκπαίδευσης για αλλαγή επαγγέλματος, λαϊκής επιμόρφωσης, ενημέρωσης και πληροφόρησης των εργαζομένων ή των οικογενειών τους και γενικά προγραμμάτων που συντελούν στην πνευματική, οικονομική και κοινωνική τους εξέλιξη και ανάπτυξη, περιλαμβανομένης της απόκτησης πρακτικής ή εργασιακής εμπειρίας και της δοκιμαστικής υπηρεσίας,

β) στον καθορισμό των προϋποθέσεων και στη συμμετοχή σε εξετάσεις απόκτησης ή απονομής διπλωμάτων, πιστοποιητικών ή άλλων τίτλων ή αδειών ασκήσεως επαγγέλματος, καθώς και στη χορήγηση υποτροφιών και εκπαιδευτικών αδειών ή στην παροχή σπουδαστικών ή άλλων συναφών ευεργετημάτων.

Άρθρο 14

Λύση της σχέσεως εργασίας και της υπαλληλικής σχέσεως – Προστασία έναντι αντιποίνων

(Άρθρο 14 παρ. 1 περ. γ' και άρθρο 24 της Οδηγίας)

Απαγορεύεται η καταγγελία ή η με οποιονδήποτε τρόπο λύση της σχέσεως εργασίας και της υπαλληλικής σχέσεως, καθώς και κάθε άλλη δυσμενής μεταχείριση:

α) για λόγους φύλου ή οικογενειακής κατάστασης,

β) όταν συνιστά εκδικητική συμπεριφορά του εργοδότη, λόγω μη ενδοτικότητας του εργαζομένου σε σεξουαλική ή άλλη παρενόχληση σε βάρος του, σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 2,

γ) όταν γίνεται ως αντίδραση του εργοδότη, ή υπεύθυνου για επαγγελματική κατάρτιση, σε διαμαρτυρία, καταγγελία, μαρτυρία ή οποιαδήποτε άλλη ενέργεια προσώπου εργαζομένου επαγγελματικά καταρτιζόμενου, ή εκπροσώπου του, στο χώρο της επιχείρησης ή επαγγελματικής κατάρτισης, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρχής, η οποία είναι σχετική με την εφαρμογή του παρόντος νόμου.

Άρθρο 15

Συμμετοχή σε σωματεία και ενώσεις (Άρθρο 14 παρ. 1 περ. δ' της Οδηγίας)

Απαγορεύεται κάθε μορφής άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω φύλου ή οικογενειακής κατάστασης όσον αφορά στην ιδιότητα του μέλους ή στη συμμετοχή σε σωματεία ή ενώσεις εργαζομένων ή εργοδοτών ή σε οποιοδήποτε επαγγελματικό σωματείο, περιλαμβανομένων των πλεονεκτημάτων που χορηγούνται από τέτοια σωματεία ή ενώσεις. Επιτρέπεται η διατήρηση ή ίδρυση οργανώσεων προσώπων του ενός μόνο φύλου, εφόσον κύριος σκοπός τους είναι η προώθηση της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών.

Άρθρο 16

Επιστροφή στην εργασία μετά από άδεια μητρότητας (Άρθρο 15 της Οδηγίας)

Η εργαζόμενη που έχει λάβει την εκάστοτε ισχύουσα άδεια μητρότητας ή την ειδική άδεια του άρθρου 142 του ν. 3655/2008 (ΦΕΚ 58 Α') δικαιούται, μετά το πέρας των αδειών αυτών, να επιστρέψει στη θέση εργασίας της ή σε ισοδύναμη θέση, με όχι λιγότερο ευνοϊκούς επαγγελματικούς όρους και συνθήκες και να επωφεληθεί από οποιαδήποτε βελτίωση των συνθηκών εργασίας, την οποία θα εδικαιούτο κατά την απουσία της.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΝΟΜΟΘΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΩΝ ΙΣΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Άρθρο 17

Πεδίο εφαρμογής

Οι διατάξεις του παρόντος νόμου εφαρμόζονται στα άτομα που απασχολούνται ή είναι υποψήφια για απασχόληση στο Δημόσιο και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, καθώς και στον ιδιωτικό τομέα, με οποιαδήποτε σχέση εργασίας ή μορφή

απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της σύμβασης έργου και της έμμισθης εντολής, και ανεξάρτητα από τη φύση των παρεχόμενων υπηρεσιών, στα άτομα που ασκούν ελευθέρια επαγγέλματα, καθώς και στα άτομα που λαμβάνουν επαγγελματική εκπαίδευση.

Οι διατάξεις του παρόντος νόμου εφαρμόζονται επίσης στα άτομα που λαμβάνουν επαγγελματική εκπαίδευση ή είναι υποψήφια για επαγγελματική εκπαίδευση οποιουδήποτε είδους και μορφής.

Άρθρο 18

Διάκριση λόγω γονικής άδειας ανατροφής και υιοθεσίας

Πέρα από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 3 παράγραφοι 2 έως 4 του παρόντος νόμου, συνιστά διάκριση και η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση γονέων λόγω άδειας ανατροφής, φροντίδας, υιοθεσίας ή αναδοχής παιδιού.

Άρθρο 19

Θετικά μέτρα

(Άρθρο 3 της Οδηγίας)

Δεν συνιστά διάκριση η λήψη ή η διατήρηση ειδικών ή θετικών μέτρων με σκοπό την εξάλειψη τυχόν υφιστάμενων διακρίσεων εις βάρος του λιγότερο εκπροσωπούμενου φύλου και την επίτευξη της ουσιαστικής ισότητας στους τομείς που περιλαμβάνονται στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος νόμου, όπως εξειδικεύονται στις διατάξεις του πρώτου μέρους.

Άρθρο 20

Προστασία μητρότητας, πατρότητας και οικογενειακής ζωής

1. Δεν θίγονται με τον παρόντα νόμο ειδικές διατάξεις νόμων, διαταγμάτων ή κανονισμών που ρυθμίζουν θέματα προστασίας της εγκυμοσύνης και της μητρότητας ή την προστασία της πατρότητας ή την προστασία της οικογενειακής ζωής.
2. Ο εργοδότης δεν μπορεί να αρνηθεί την πρόσληψη γυναίκας λόγω εγκυμοσύνης ή μητρότητας. Σε εργασίες όπου για την πρόσληψη απαιτείται η προσκόμιση ιατρικής βεβαίωσης, η έγκυος προσλαμβάνεται χωρίς την ιατρική αυτή βεβαίωση, εφόσον οι ιατρικές εξετάσεις που απαιτούνται είναι επικίνδυνες για την υγεία της ίδιας ή του εμβρύου. Στην περίπτωση αυτή, η προσκόμιση της ιατρικής βεβαίωσης γίνεται μετά τη λήξη της άδειας μητρότητας, με την επιφύλαξη των διατάξεων του π.δ. 176/1997 (ΦΕΚ 150 Α') και του π.δ. 41/2003 (ΦΕΚ 44 Α').
3. Η προστασία του άρθρου 16 του παρόντος νόμου ισχύει και για τους εργαζόμενους που κάνουν χρήση οποιασδήποτε αδειάς, η οποία προβλέπεται για τη γέννηση, ανατροφή ή υιοθεσία παιδιού.

4. Οι ρυθμίσεις του άρθρου 15 του ν. 1483/1984 (ΦΕΚ 153 Α'), επεκτείνονται και ισχύουν για τρεις επιπλέον μήνες στην περίπτωση χρήσης της ειδικής παροχής προστασίας της μητρότητας του άρθρου 142 του ν. 3655/2008 (ΦΕΚ 58 Α').

5. Τα άρθρα 7 και 9 του ν. 1483/1984 (ΦΕΚ 153 Α'), όπως ισχύουν, έχουν εφαρμογή και στους μερικώς απασχολούμενους.

Άρθρο 21

Δικαιούχοι επιδόματος γάμου και παιδιών

1. α) Δικαιούχος του επιδόματος γάμου είναι κάθε εργαζόμενος σύζυγος, χήρος ή διαζευγμένος, καθώς και ο άγαμος γονέας, ανεξαρτήτως φύλου.

β) Δικαιούχος του επιδόματος παιδιών είναι κάθε εργαζόμενος γονέας, φυσικός ή θετός, ή εκείνος στον οποίο έχει ανατεθεί η επιμέλεια του παιδιού με δικαστική απόφαση.

γ) Οι ρυθμίσεις της παρούσας παραγράφου δεν θίγουν τις προϋποθέσεις χορήγησης των ανωτέρω επιδομάτων που δεν συνδέονται με το φύλο του εργαζόμενου, τα οποία κατά τα λοιπά χορηγούνται με βάση τις ισχύουσες κάθε φορά διατάξεις. Επίσης, οι ρυθμίσεις της παρούσας παραγράφου δεν επεκτείνονται επί των προϋποθέσεων χορήγησης της οικογενειακής παροχής των υπαλλήλων του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α., η οποία εξακολουθεί να χορηγείται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 11 του ν. 3205/2003 (ΦΕΚ 297 Α'), όπως κάθε φορά ισχύουν.

2. Το εδάφιο δ' της παρ. 4 του άρθρου 3 του από 20/23.12.1959 β.δ. (ΦΕΚ 279 Α'), όπως ισχύει, αντικαθίσταται ως εξής:

«δ) Αν η επιμέλεια των παιδιών έχει ανατεθεί με δικαστική απόφαση σε τρίτο πρόσωπο, το επίδομα καταβάλλεται στο τρίτο αυτό πρόσωπο, έστω και αν δεν εργάζεται.»

Άρθρο 22

Έννομη προστασία

(Άρθρο 17 της Οδηγίας)

1. Κάθε πρόσωπο που θεωρεί ότι ζημιώθηκε από τη μη τήρηση των διατάξεων του παρόντος νόμου, ακόμη και αν έχει λήξει η σχέση, στο πλαίσιο της οποίας φέρεται ότι σημειώθηκε η διάκριση, έχει δικαίωμα δικαστικής προστασίας, καθώς και δικαίωμα προσφυγής ενώπιον των αρμόδιων διοικητικών αρχών, συμπεριλαμβανομένων των διαδικασιών διαμεσολάβησης από το φορέα του άρθρου 25 του παρόντος νόμου. Η άσκηση των δικαιωμάτων αυτών δεν επηρεάζει τις προβλεπόμενες προθεσμίες δικαστικής και διοικητικής προσφυγής.

2. Νομικά πρόσωπα και ενώσεις προσώπων που δικαιολογούν σχετικό έννομο συμφέρον μπορούν, κατόπιν συναίνεσης του θιγόμενου από παραβάσεις του παρόντος νόμου, να ασκούν στο όνομά του προσφυγή ενώπιον των αρμόδιων διοικητικών ή δικαστικών αρχών. Μπορούν επίσης να παρεμβαίνουν προς υπεράσπισή του ενώπιον των διοικητικών ή δικαστικών αρχών.

Άρθρο 23

Αστικές, διοικητικές και ποινικές κυρώσεις (Άρθρα 18 και 25 της Οδηγίας)

1. Η παραβίαση της κατά τον παρόντα νόμο απαγόρευσης διακρίσεων λόγω φύλου γεννά, εκτός των άλλων, και αξίωση προς πλήρη αποζημίωση του θύματος, η οποία θα καλύπτει τη θετική και την αποθετική ζημία, καθώς και την ηθική βλάβη.

Στο άρθρο 663 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προστίθεται περίπτωση 6 ως εξής:

«6) όλες οι διαφορές μεταξύ ιδιωτών από την παραβίαση της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης, όπως αυτή κατοχυρώνεται στην κείμενη νομοθεσία που ενσωμάτωσε την οδηγία 2006/54/ΕΚ στην ελληνική έννομη τάξη.»

2. Η παραβίαση της κατά τον παρόντα νόμο απαγόρευσης διακρίσεων λόγω φύλου από πρόσωπο που ενεργεί ως εργοδότης ή από τον ασκούντα το διευθυντικό δικαίωμα ή εκπρόσωπο ή προστηθέντα υπ' αυτών, κατά τη σύναψη ή άρνηση σύναψης εργασιακής σχέσης ή κατά τη διάρκεια, λειτουργία, εξέλιξη ή λύση αυτής, συνιστά παραβίαση της εργατικής νομοθεσίας και κατά την έννοια του άρθρου 16 του ν. 2639/1998 (ΦΕΚ 205 Α'), για την οποία επιβάλλονται οι προβλεπόμενες στο άρθρο αυτό διοικητικές κυρώσεις σύμφωνα με τα κριτήρια της παραγράφου 3 αυτού, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει.

3. Στην παράγραφο 1 του άρθρου 107 του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. που κυρώθηκε με το ν. 3528/2007 (ΦΕΚ 26 Α') προστίθεται περίπτωση κδ' ως εξής:

«κδ) η παραβίαση της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία που ενσωμάτωσε την οδηγία 2006/54/ΕΚ στην ελληνική έννομη τάξη.»

4. Στο άρθρο 337 του Ποινικού Κώδικα προστίθεται παράγραφος 5 ως εξής:

«5. Όποιος τελεί την πράξη της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού, εκμεταλλευόμενος την εργασιακή θέση του παθόντος ή τη θέση προσώπου που έχει ενταχθεί σε διαδικασία αναζήτησης θέσης εργασίας διώκεται κατ' έγκληση και τιμωρείται με φυλάκιση από έξι (6) μήνες μέχρι τρία (3) έτη και με χρηματική ποινή τουλάχιστον χιλίων (1.000) ευρώ.»

Άρθρο 24 **Βάρος απόδειξης** **(Άρθρο 19 της Οδηγίας)**

1. Όταν ένα πρόσωπο που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος νόμου ισχυρίζεται ότι υφίσταται μεταχείριση που ενέχει διάκριση λόγω φύλου, κατά τις ανωτέρω διατάξεις, και επικαλείται, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, γεγονότα ή στοιχεία από τα οποία πιθανολογείται άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω φύλου, ή ότι εκδηλώθηκε σεξουαλική ή άλλη παρενόχληση κατά την έννοια του παρόντος νόμου, ο καθ' ου φέρει το βάρος να αποδείξει στο δικαστήριο ή σε άλλη αρμόδια αρχή, ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών.

Η ανωτέρω ρύθμιση δεν ισχύει στην ποινική διαδικασία.

2. Η παράγραφος 1 εφαρμόζεται επίσης στις περιπτώσεις που τίθεται ζήτημα άνισης μεταχείρισης λόγω φύλου, οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 92/85/ΕΟΚ, όπως ενσωματώθηκε ιδίως με τα προεδρικά διατάγματα 176/1997 (ΦΕΚ 50 Α') και 41/2003 (ΦΕΚ 44 Α'), καθώς και της οδηγίας 96/34/ΕΚ, όπως ενσωματώθηκε ιδίως με τα άρθρα 5 και 6 του ν. 1483/1984 (ΦΕΚ 153 Α'), 25 του ν. 2639/1998 (ΦΕΚ 205 Α'), 53 παρ. 2 του ν. 3528/2007 (ΦΕΚ 26 Α'), 6 του π.δ. 193/1988 (ΦΕΚ 84 Α') και 8 της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας έτους 2003.

Άρθρο 25 **Φορέας παρακολούθησης και προώθησης της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών** **(Άρθρο 20 της Οδηγίας)**

1. Φορέας για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του παρόντος νόμου ορίζεται ο Συνήγορος του Πολίτη.

2. Στην παρ. 1 του άρθρου 1 του ν. 3094/2003 (ΦΕΚ 10 Α') προστίθεται τελευταίο εδάφιο ως εξής:

«Ο Συνήγορος του Πολίτη ορίζεται φορέας για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής, στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, της αρχής των ίσων ευκαι-

ριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά: α) την πρόσβαση στην απασχόληση, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής εξέλιξης και στην επαγγελματική κατάρτιση, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης με σκοπό την απασχόληση, β) τις συνθήκες και τους όρους εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της αμοιβής και γ) τα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, κατ' εφαρμογή του άρθρου 20 της Οδηγίας 2006/54/ΕΚ.»

3. Το πρώτο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 1 του ν. 3094/2003 αντικαθίσταται ως εξής:

«2. Ο Συνήγορος του Πολίτη επικουρείται από έξι Βοηθούς Συνηγόρους. Ο Συνήγορος του Πολίτη αναθέτει σε Βοηθούς Συνηγόρους την εκτέλεση των καθηκόντων του Συνηγόρου για το Παιδί, καθώς και την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, κατά την πρώτη παράγραφο του άρθρου αυτού.»

4. Στην παρ. 1 του άρθρου 3 του ν. 3094/2003, προστίθεται προτελευταίο εδάφιο ως εξής:

«Φυσικά ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των τραπεζών, υπάγονται στην αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη για την εκπλήρωση της κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 1 αποστολής αυτού ως φορέα για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, βάσει της οδηγίας 2006/54/ΕΚ, όπως ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη.»

5. Όπου στα άρθρα 1 έως και 4 του ν. 3094/2003 αναφέρονται οι όροι «δημόσιες υπηρεσίες» ή «υπάλληλος», προστίθεται «και ιδιώτες/ιδιώτης, για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, βάσει της Οδηγίας 2006/54/ΕΚ, όπως ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη».

6. Το τελευταίο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 3 του ν. 3094/2003 αντικαθίσταται ως εξής:

«Δεν υπάγονται επίσης στην αρμοδιότητά του θέματα που αφορούν την υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού των δημοσίων υπηρεσιών, με εξαίρεση τις περιπτώσεις όπου ο Συνήγορος του Πολίτη ενεργεί ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ηλικίας, αναπηρίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, καθώς και τις περιπτώσεις όπου ενεργεί ως φορέας για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της

ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, βάσει της Οδηγίας 2006/54/ΕΚ, όπως ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη.»

7. Στην παρ. 4 του άρθρου 3 του ν. 3094/2003 προστίθεται δεύτερο εδάφιο ως εξής:

«Όταν ο Συνήγορος του Πολίτη ενεργεί ως φορέας για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 1 του νόμου αυτού, επιλαμβάνεται υποθέσεων που εκκρεμούν ενώπιον δικαστηρίων, δικαστικών ή εισαγγελικών αρχών, έως τη διεξαγωγή της πρώτης συζήτησης στο ακροατήριο ή την άσκηση ποινικής δίωξης ή έως ότου το αρμόδιο δικαστήριο ή η αρμόδια δικαστική αρχή αποφανθεί επί αιτήσεως παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας.»

8. Στο άρθρο 3 του ν. 3094/2003 προστίθεται παράγραφος 6 ως εξής:

«6. Στο πλαίσιο της κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 1 αποστολής του ως φορέα για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών και πέραν των λοιπών κατά τον παρόντα νόμο αρμοδιοτήτων του, ο Συνήγορος του Πολίτη,

α) παρέχει συνδρομή προς τα θύματα διακρίσεων λόγω φύλου, διαμεσολαβώντας με κάθε πρόσφορο τρόπο για την αποκατάσταση της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών. Εφόσον η διαμεσολάβηση αυτή δεν επιφέρει ικανοποιητικά αποτελέσματα, ο Συνήγορος του Πολίτη διαβιβάζει το πόρισμά του στον καθ' ύλην αρμόδιο φορέα για την άσκηση της πειθαρχικής ή και κυρωτικής αρμοδιότητάς, ο οποίος οφείλει να ενημερώσει περί αυτού τον Συνήγορο του Πολίτη.

β) διενεργεί έρευνα σύμφωνα με το άρθρο 4,

γ) δημοσιεύει ειδικές εκθέσεις για την εφαρμογή των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, οι οποίες περιλαμβάνουν και εισηγήσεις μέτρων για την εξάλειψη των διακρίσεων λόγω φύλου. Οι εκθέσεις αυτές κοινοποιούνται, πέραν των οριζόμενων στο τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 5 του άρθρου 3 του παρόντος νόμου, στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης και στη Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων του Υπουργείου Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης,

δ) διατυπώνει γνώμη, αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν ερωτήματος άλλης δημόσιας αρχής, ως προς την ερμηνεία διατάξεων του παρόντος νόμου,

ε) ανταλλάσσει πληροφορίες με ομόλογους φορείς των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και με αρμόδιους ευρωπαϊκούς οργανισμούς, όπως το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων που έχει συσταθεί με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1922/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Δεκεμβρίου 2006 (ΕΕ L 403) και

στ) συνεργάζεται με τη Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων του Υπουργείου Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, τους κοινωνικούς εταίρους, τις επιχειρήσεις και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις προς ενημέρωση και διάδοση των καλών πρακτικών ίσης μεταχείρισης και ίσων ευκαιριών για άνδρες και γυναίκες στην απασχόληση, την εργασία και την εν γένει επαγγελματική δραστηριότητα και για τη διοργάνωση σχετικών επιμορφωτικών εκδηλώσεων.»

9. Τα εδάφια 6 έως 9 της παρ. 5 του άρθρου 4 του ν. 3094/2003 αντικαθίστανται ως εξής:

«Για την προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού και για την παρακολούθηση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 1 του παρόντος, ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να ζητεί, με ειδικά αιτιολογημένο έγγραφό του, από ιδιώτη που κατονομάζεται στην αναφορά, έγγραφα ή άλλα στοιχεία για την υπόθεση. Τα στοιχεία αυτά παρέχονται εφόσον δεν παραβιάζεται η νομοθεσία περί προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Στο πλαίσιο έρευνας για την προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού, δεν μπορεί να αντιταχθεί στον Συνήγορο ο χαρακτηρισμός των αιτούμενων στοιχείων ως απορρήτων. Ο Συνήγορος του Πολίτη υποχρεούται να διασφαλίζει το προσωπικό και επαγγελματικό απόρρητο των ιδιωτών και να μη δημοσιοποιεί στοιχεία που μπορεί να καταστήσουν δυνατό τον προσδιορισμό τους. Αν ο ιδιώτης αρνείται να παράσχει τα παραπάνω στοιχεία, ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να ζητήσει τη συνδρομή δημόσιας υπηρεσίας ή επαγγελματικού συλλόγου κατά περίπτωση, καθώς και της εισαγγελικής αρχής.»

10. Καταγγελίες ή πληροφορίες που περιέχονται σε δημόσια αρχή σχετικά με την εφαρμογή του παρόντος νόμου διαβιβάζονται από αυτήν στο Συνήγορο του Πολίτη. Όσον αφορά το πεδίο αρμοδιότητας του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.ΕΠ.Ε.), οι κατά τόπο Επιθεωρήσεις Εργασίας επιλαμβάνονται των παραπάνω καταγγελιών και ενημερώνουν άμεσα το Συνήγορο του Πολίτη, έχουν δε την υποχρέωση να του υποβάλουν τα αποτελέσματα των ενεργειών αρμοδιότητάς τους, επιφυλασσομένης, σε κάθε περίπτωση, της αρμοδιότητας του Συνηγόρου του Πολίτη προς ιδίαν έρευνα και διαμόρφωση του τελικού πορίσματος επί της καταγγελίας.

Άρθρο 26**Υποχρέωση πληροφόρησης και παροχής στοιχείων
(Άρθρα 26 και 30 της Οδηγίας)**

1. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις οφείλουν να ενημερώνουν τα μέλη τους για το περιεχόμενο του παρόντος νόμου και για τα μέτρα που λαμβάνονται για την εφαρμογή του και για την εξασφάλιση της αρχής της ισότητας αμοιβής και ίσης μεταχείρισης των δύο φύλων.

2. Οι εργοδότες υποχρεούνται να διευκολύνουν τις συνδικαλιστικές οργανώσεις στην ενημέρωση αυτή, που γίνεται είτε εγγράφως, σε πίνακες ανακοινώσεων που βρίσκονται στην επιχείρηση, είτε προφορικά είτε με διανομή εντύπων στους χώρους εργασίας, εκτός του χρόνου απασχόλησης, ή με άλλο πρόσφορο τρόπο.

3. Οι εργοδότες, καθώς και οι υπεύθυνοι για θέματα επαγγελματικής κατάρτισης, οφείλουν να προάγουν την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών στο χώρο εργασίας με τρόπο προγραμματισμένο και συστηματικό. Για το σκοπό αυτόν λαμβάνουν μέτρα για την πρόληψη και την αντιμετώπιση κάθε μορφής διάκρισης λόγω φύλου, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος και ιδίως για την πρόληψη της παρενόχλησης και της σεξουαλικής παρενόχλησης, αλλά και ως προς την πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική κατάρτιση και στην επαγγελματική, μισθολογική και βαθμολογική εξέλιξη.

Οι εργοδότες οφείλουν να παρέχουν, σε τακτά χρονικά διαστήματα, τις κατάλληλες πληροφορίες στους εργαζόμενους και στους εκπροσώπους τους, καθώς και στους αρμόδιους φορείς των άρθρων 25 και 28 του παρόντος νόμου, όταν οι πληροφορίες αυτές τους ζητούνται. Οι πληροφορίες αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν στοιχεία για την αναλογία ανδρών και γυναικών στα διάφορα επίπεδα οργάνωσης του φορέα απασχόλησης, καθώς και για τα μέτρα που ενδεχομένως προτίθενται να λάβουν για τη βελτίωση της κατάστασης, σε συνεργασία με τους εκπροσώπους των εργαζομένων.

4. Οι υπηρεσίες του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης υποχρεούνται να παρέχουν στις συνδικαλιστικές οργανώσεις και στους εργαζομένους, ατομικά, κάθε πληροφορία και στοιχείο που αναφέρεται στα θέματα που ρυθμίζονται με τον παρόντα νόμο.

Άρθρο 27**Τμήμα Ισότητας των Φύλων του Ανωτάτου Συμβουλίου Εργασίας**

1. Στο Ανώτατο Συμβούλιο Εργασίας της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης λειτουργεί από 2.2.1984 Ειδικό Τμήμα «Ισό-

τητας των Φύλων». Η λειτουργία του Τμήματος «Ισότητας των Φύλων» στο Ανώτατο Συμβούλιο Εργασίας της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Εργασίας, η απαρτία και η θητεία των μελών διέπονται από τις διατάξεις του άρθρου 25 του π.δ. 368/1989 (ΦΕΚ 163 Α') όπως ισχύουν. Τα μέλη του Τμήματος, τακτικά και αναπληρωματικά, και ο γραμματέας του ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης.

2. Η παράγραφος 6 του άρθρου 25 του π.δ. 368/1989 αντικαθίσταται ως εξής:

«6. Το Τμήμα Ισότητας των Φύλων συγκροτείται από:

α) τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, ως Πρόεδρο, ο οποίος σε περίπτωση απουσίας ή κωλύματος αναπληρώνεται από τον Γενικό Διευθυντή Εργασίας,

β) έναν εκπρόσωπο της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων του Υπουργείου Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, με τον αναπληρωτή του,

γ) έναν ανώτερο υπάλληλο της Διεύθυνσης Όρων Εργασίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, με τον αναπληρωτή του,

δ) έναν εκπρόσωπο των εργαζομένων με τον αναπληρωτή του, όπως υποδεικνύεται από τους φορείς τους και

ε) έναν εκπρόσωπο των εργοδοτών με τον αναπληρωτή του, όπως υποδεικνύεται από τους φορείς τους.

Εισηγητής είναι ο κατά περίπτωση αρμόδιος υπάλληλος της Διεύθυνσης Όρων Εργασίας, Τμήμα Ισότητας των Φύλων του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης.»

3. Η παράγραφος 14 του άρθρου 25 του π.δ. 368/1989 αντικαθίσταται ως εξής:

«14. Στην αρμοδιότητα του Τμήματος Ισότητας των Φύλων ανήκει η γνωμοδότηση για σχέδια νόμων, διοικητικών πράξεων και γενικά για θέματα που αναφέρονται στην εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στις εργασιακές σχέσεις, εφόσον παραπέμπονται σε αυτό από τις αρμόδιες υπηρεσίες.»

Άρθρο 28

Θέματα Υπηρεσιών Ισότητας των Φύλων του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης και αρμοδιότητες αυτών

1. Τμήμα Ισότητας των Φύλων

α. Στη Διεύθυνση Όρων Εργασίας της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης λειτουργεί από 2.2.1984 Τμήμα «Ισότητας των Φύλων».

β. Η περίπτωση δ' της παρ. 2 του άρθρου 4 του π.δ. 368/1989 αντικαθίσταται ως εξής:

«δ) Τμήμα Ισότητας των Φύλων, στο οποίο ανήκουν:

αα) Η νομοθετική πρωτοβουλία και η επεξεργασία σχεδίων νόμων και κανονιστικών διοικητικών πράξεων που αναφέρονται στην εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης και στην ισότητα ευκαιριών ανδρών και γυναικών στις εργασιακές σχέσεις, στην προστασία της μητρότητας και στη συμφιλίωση επαγγελματικού, ιδιωτικού και οικογενειακού βίου, σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων του Υπουργείου Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης.

ββ) Η παρακολούθηση του διεθνούς και κοινοτικού δικαίου σχετικά με τα θέματα της ανωτέρω παραγράφου, σε συνεργασία με τους συναρμόδιους κάθε φορά φορείς. Εκπρόσωπος του Τμήματος Ισότητας των Φύλων μετέχει στις ελληνικές, ευρωπαϊκές και διεθνείς επιτροπές και ομάδες εργασίας, σχετικά με τα αντικείμενα αρμοδιότητάς του.

γγ) Η παρακολούθηση των συλλογικών συμβάσεων εργασίας, των διαιτητικών αποφάσεων, των εσωτερικών κανονισμών προσωπικού και των εν γένει πρακτικών στο χώρο εργασίας ως προς την τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών και την υιοθέτηση θετικών δράσεων στο πλαίσιο αυτής. Για το σκοπό αυτόν συνεργάζεται με κάθε αρμόδια Υπηρεσία συμπεριλαμβανομένων του Σ.ΕΠ.Ε. και του Οργανισμού Μεσολάβησης και Διαιτησίας (Ο.ΜΕ.Δ.), οι οποίες υποχρεούνται να αποστέλλουν σε αυτό όλα τα σχετικά στοιχεία, λαμβάνει δε υπόψη σχετικές απόψεις, πληροφορίες ή στοιχεία των κοινωνικών εταίρων.

δδ) Η συλλογή στοιχείων και στατιστικών δεδομένων για τη θέση των εργαζομένων και των δύο φύλων στην Ελλάδα και η παρακολούθηση της εφαρμογής ειδικών θετικών μέτρων για την προώθηση της ισότητας ευκαιριών για τα δύο φύλα και την εξάλειψη των ανισοτήτων στις εργασιακές σχέσεις.

εε) Η ενημέρωση σχετικά με τις «καλές πρακτικές» στα θέματα που ρυθμίζει ο παρών νόμος. Για το σκοπό αυτόν ζητούνται σχετικές πληροφορίες και στοιχεία από Δημόσιες Υπηρεσίες, Ανεξάρτητες Αρχές, Διαχειριστικές Αρχές κοινοτικών και άλλων πόρων ή από άλλον αρμόδιο φορέα.

στοι) Η ενημέρωση των εργοδοτών, των εργαζομένων, των συνδικαλιστικών και των μη κυβερνητικών οργανώσεων που ασχολούνται με την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, σχετικά με τα μέτρα που λαμβάνονται για την ισότητα των φύλων στις εργασιακές σχέσεις.»

2. Γραφεία Ισότητας των Φύλων

α. Σε όλες τις Επιθεωρήσεις Εργασίας (Διευθύνσεις, Τμήματα και Γραφεία) λειτουργούν από 2.2.1984 «Γραφεία Ισότητας των Φύλων».

β. Στο άρθρο 9 του π.δ. 136/1999 (ΦΕΚ 134 Α') προστίθεται παράγραφος 3 ως εξής:

«3. Γραφείο Ισότητας των Φύλων: (μη αυτοτελές)

α) Ενημέρωση και συνεργασία με τον Συνήγορο του Πολίτη, σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 8 περ. α' και 11 του άρθρου 25.

β) Ενημέρωση του Τμήματος Ισότητας των Φύλων της Διεύθυνσης Όρων Εργασίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης για θέματα του παρόντος νόμου.

γ) Συνεργασία με το Τμήμα Ισότητας των Φύλων της Διεύθυνσης Όρων Εργασίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, τον Συνήγορο του Πολίτη και τη Γενική Γραμματεία Ισότητας του Υπουργείου Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, για την ενημέρωση και για την εφαρμογή από τους Κοινωνικούς Επιθεωρητές Εργασίας των ρυθμίσεων του παρόντος. Για το σκοπό αυτόν τα σχετικά στατιστικά στοιχεία τηρούνται ανά φύλο.

Ο Προϊστάμενος της Διεύθυνσης ορίζει τον υπεύθυνο του Γραφείου Ισότητας των Φύλων.»

3. Μονάδα Ανάλυσης και Τεκμηρίωσης

Το εδάφιο β' της παρ. 4 του άρθρου 2 του ν. 2874/2000 (ΦΕΚ 286 Α') αντικαθίσταται ως ακολούθως: «Η Μονάδα Ανάλυσης και Τεκμηρίωσης έχει ως έργο την παρακολούθηση των πολιτικών απασχόλησης, κοινωνικής ασφάλισης και ισότητας των φύλων και την κατάρτιση μελετών και εκθέσεων για τα θέματα αυτά και γενικώς την επιστημονική και γραμματειακή υποστήριξη του Συμβουλίου Εμπειρογνομόνων για την προώθηση του έργου του.»

4. Με απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης μπορούν να ρυθμίζονται ειδικότερα θέματα οργάνωσης και λειτουργίας των υπηρεσιών του Υπουργείου που αναφέρονται στο παρόν άρθρο.

Άρθρο 29
Κοινωνικός διάλογος
(Άρθρα 21, 22 και 29 της Οδηγίας)

1. Το Κράτος ενθαρρύνει το διάλογο μεταξύ των κοινωνικών εταίρων, καθώς και το διάλογο με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι οποίες προωθούν την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, με στόχο την προαγωγή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην απασχόληση και την εργασία ως και τη συμφιλίωση επαγγελματικού, οικογενειακού και ιδιωτικού βίου.

2. Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, στο πλαίσιο της αποστολής της για τη διεξαγωγή κοινωνικού διαλόγου για τη γενική πολιτική της χώρας και ειδικότερα για θέματα κοινωνικής πολιτικής, ενθαρρύνει το διάλογο με τις οργανώσεις – μέλη της, με σκοπό την ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και ενεργό συμμετοχή τους στην προώθηση της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης, σύμφωνα με τους σκοπούς και κατά τις διατάξεις του παρόντος νόμου.

3. Κατά τη σύνταξη και εφαρμογή κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων ή πράξεων, καθώς και κάθε μορφής προγραμμάτων για την εργασία, την απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση, πρέπει να λαμβάνεται ιδιαίτέρως υπόψη η αρχή των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
ΚΑΤΑΡΓΟΥΜΕΝΕΣ – ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 30
Καταργούμενες διατάξεις
(Άρθρο 23 της Οδηγίας)

1. Από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου καταργείται κάθε γενική ή ειδική διάταξη νόμων, διαταγμάτων, υπουργικών αποφάσεων, εσωτερικών κανονισμών επιχειρήσεων που έχουν ισχύ νόμου ή κανονιστικής πράξης, καθώς και διατάξεις που ρυθμίζουν την άσκηση ελευθέρου επαγγέλματος ή ανεξάρτητης δραστηριότητας, εφόσον αντίκεινται στις διατάξεις του παρόντος νόμου.

2. Από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου καταργούνται, επίσης, όροι συλλογικών συμβάσεων εργασίας ή άλλων συλλογικών συμφωνιών, διαιτητικών αποφάσεων του ν. 1876/1990 (ΦΕΚ 27 Α'), εσωτερικών κανονισμών επιχειρήσεων ή εκμεταλλεύσεων συμβατικής ισχύος, καθώς και ατομικών συμβάσεων εργασίας, εφόσον αντίκεινται στις διατάξεις του παρόντος.

3. Ο ν. 3488/2006 (ΦΕΚ 191 Α') καταργείται, εξαιρουμένων των διατάξεων της παραγράφου 7 του άρθρου 13 και των άρθρων 21 και 23.

4. Καταργούνται οι διατάξεις των παραγράφων 4 και 5 του άρθρου 4, του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 και της παραγράφου 2 του άρθρου 8 και του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 9 του ν. 1414/1984 (ΦΕΚ 10 Α').

5. Τα προεδρικά διατάγματα 87/2002 (ΦΕΚ 66 Α') και 105/2003 (ΦΕΚ 96 Α') καταργούνται.

(...)¹⁴³

Άρθρο 38

Έναρξη ισχύος

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στις επί μέρους διατάξεις του.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 6 Δεκεμβρίου 2010

143. Ακολουθούν άρθρα που αφορούν οικονομική ενίσχυση και επιδόματα συνταξιούχων, τη διοίκηση και λειτουργία νοσοκομείων και κέντρων υγείας, την επιβολή προστίμων ΚΟΚ και την αναδιάρθρωση του ΟΑΕΔ.

ΠΡΟΕΔΡΙΚΑ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

131. Τροποποίηση του π.δ. 85/2012 «Ίδρυση και μετονομασία Υπουργείων, μεταφορά και κατάργηση υπηρεσιών» (Α' 141).

132. Σύσταση Τμημάτων και Γραφείων Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας – Τροποποίηση διατάξεων π.δ. 14/2001 (Α' 12)

(...)¹⁴⁴

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ 132/2012

Σύσταση Τμημάτων και Γραφείων Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας - Τροποποίηση διατάξεων ΠΔ 14/2001 (Α' 12)

(ΦΕΚ 239/11.12.2012)

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρου 11 παρ. 1 περιπτ. α', β' και στ' του ν. 1481/1984 «Οργανισμός Υπουργείου Δημόσιας Τάξης» (Α' 152), όπως το άρθρο αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 παρ. 1 του ν. 1590/1986 (Α' 49).
2. Τις διατάξεις των άρθρων 14 παρ. 7 και 28 παρ. 1 του ν. 2800/2000 «Αναδιάρθρωση Υπηρεσιών Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, σύσταση Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας και άλλες διατάξεις» (Α' 41).
3. Τις διατάξεις του άρθρου 90 του Κώδικα Νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα κυβερνητικά όργανα, που κωδικοποιήθηκε με το άρθρο πρώτο του π.δ/τος 63/2005 (Α' 98).
4. Τις διατάξεις του π.δ. 184/2009 «Σύσταση Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη και καθορισμός των αρμοδιοτήτων του» (Α' 213).
5. Τις διατάξεις του π.δ.85/2012 «Ίδρυση και μετονομασία Υπουργείων, μεταφορά και κατάργηση υπηρεσιών» (Α' 141), όπως τροποποιήθηκε με τα π.δ.88/2012 (Α' 143), 94/2012 (Α' 149) και 98/2012 (Α' 160).
6. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις του παρόντος διατάγματος δεν προκαλούνται δαπάνες σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού.

144. Ακολουθεί το ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ 131.

7. Την υπ' αριθμ. 209/2012 Γνωμοδότηση του Συμβουλίου της Επικρατείας, ύστερα από πρόταση του Υπουργού Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, αποφασίζουμε:

Άρθρο 1

Σύσταση Τμημάτων Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας

Στις Υποδιευθύνσεις Κρατικής Ασφάλειας των Διευθύνσεων Ασφάλειας Αττικής και Θεσσαλονίκης, των άρθρων 19 του π.δ. 1/2001 (Α' 1) και 11 παράγραφος 4, περίπτωση στ' του π.δ.48/2006 (Α' 50), αντίστοιχα, συνιστάται από ένα Τμήμα Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας. Το Τμήμα αυτό αποτελεί εσωτερική διάρθρωση της οικείας Υποδιεύθυνσης και έχει ως αποστολή την πρόληψη και δίωξη αδικημάτων που διαπράττονται σε βάρος προσώπων ή ομάδας προσώπων αποκλειστικά και μόνο λόγω της φυλετικής ή εθνικής καταγωγής ή του θρησκευμάτος τους. Ειδικότερα, το Τμήμα Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας, για την εκπλήρωση της αποστολής του:

α. παρεμβαίνει αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν υποβολής σχετικής έγκλησης, μήνυσης ή καταγγελίας στη διερεύνηση και δίωξη εγκλημάτων που αφορούν στη διάπραξη, στην προπαρασκευή ή στην καθ' οιονδήποτε τρόπον δημόσια προτροπή, πρόκληση ή διέγερση σε διάπραξη, αδικημάτων ή στην εκδήλωση πράξεων ή ενεργειών που μπορούν να προκαλέσουν διακρίσεις, μίσος ή βία σε βάρος προσώπων ή ομάδας προσώπων λόγω της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, των γενεαλογικών καταβολών και της εθνικής ή εθνοτικής τους καταγωγής,

β. συλλέγει, επεξεργάζεται και αξιοποιεί κατάλληλα πληροφορίες και στοιχεία που αφορούν στη διάπραξη ή την προπαρασκευή αδικημάτων με ρατσιστικά χαρακτηριστικά,

γ. συντονίζει και καθοδηγεί τα Γραφεία Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας των Τμημάτων Ασφαλείας της οικείας Διεύθυνσης Ασφάλειας στην εκπλήρωση της αποστολής τους.

δ. αναπτύσσει συνεργασίες με συναρμόδιες κρατικές Υπηρεσίες και Φορείς, καθώς και με άλλους κοινωνικούς Φορείς και Οργανώσεις, στο πλαίσιο εκπλήρωσης της αποστολής του και της αποτελεσματικότερης διαχείρισης περιστατικών ρατσιστικής βίας,

ε. αναλαμβάνει πρωτοβουλίες ή παρέχει συνδρομή σε πρωτοβουλίες άλλων αρχών, Υπηρεσιών και Φορέων που έχουν σκοπό την πρόληψη και την αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας,

στ. επιτηρεί χώρους και περιοχές στις οποίες υπάρχει αυξημένος κίνδυνος εκδήλωσης ρατσιστικών επιθέσεων,

ζ. συνεργάζεται με διεθνείς Οργανισμούς και Φορείς, καθώς και με Φορείς και εκπροσώπους ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων που έχουν δεχθεί ή υπάρχει κίνδυνος να δεχθούν ρατσιστικές επιθέσεις, προς το σκοπό αποτελεσματικότερης διαχείρισης του περιστατικού και πληρέστερης προστασίας των ομάδων αυτών, η. τηρεί ειδικό αρχείο καταγραφής των περιστατικών ρατσιστικής βίας στα οποία επιλαμβάνεται, θ. ενημερώνει τα θύματα ή τους καταγγέλλοντες περιστατικά ρατσιστικής βίας για τα δικαιώματά τους,

ι. μεριμνά για την ενημέρωση των αρμοδίων Υπηρεσιών σε περιπτώσεις που απαιτείται η παροχή ιατροφαρμακευτικής ή νοσοκομειακής περίθαλψης ή ψυχολογικής υποστήριξης σε θύματα ρατσιστικής επίθεσης, καθώς και για την παρουσία διερμηνέα εφόσον αυτό ζητηθεί ή κριθεί αναγκαίο,

ια. ενημερώνει άμεσα τον αρμόδιο εισαγγελέα, σε κάθε περίπτωση που επιλαμβάνεται προανακριτικά σε υποθέσεις ρατσιστικής βίας και σε σοβαρά περιστατικά το Υπουργείο Εξωτερικών της χώρας μας και τις προξενικές αρχές της χώρας των θυμάτων της ρατσιστικής επίθεσης,

ιβ. συντάσσει, κατά το μήνα Ιανουάριο κάθε έτους, έκθεση αναφορικά με τις υποθέσεις ρατσιστικής βίας στις οποίες επιλήφθηκε κατά το προηγούμενο έτος, την οποία υποβάλλει ιεραρχικά στο 1ο Τμήμα Κοινωνικών Ζητημάτων και Αντιμετώπισης Ρατσισμού της Διεύθυνσης Κρατικής Ασφάλειας του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας.

Άρθρο 2

Σύσταση Γραφείων Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας

Στο Τμήμα Κρατικής Ασφάλειας των Υποδιευθύνσεων Ασφάλειας της Διεύθυνσης Ασφάλειας Αττικής καθώς και στις Υποδιευθύνσεις Ασφάλειας και τα Τμήματα Ασφάλειας των Αστυνομικών Διευθύνσεων Νομών συνιστάται Γραφείο Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας. Το Γραφείο αυτό ασκεί εντός της τοπικής αρμοδιότητας της οικείας Υποδιεύθυνσης Ασφάλειας ή Τμήματος Ασφάλειας, αντίστοιχα, τις αρμοδιότητες του προηγούμενου άρθρου.

Άρθρο 3

Τροποποίηση διατάξεων π.δ. 14/2001

1. Η περίπτωση α' της παραγράφου 1 του άρθρου 9 του π.δ.14/2001, όπως το άρθρο αυτό αναριθμήθηκε με την παράγραφο 6 του άρθρου 1 του π.δ.26/2011 (Α' 75), αντικαθίσταται ως εξής:

«α. 1ο Τμήμα Κοινωνικών Ζητημάτων και Αντιμετώπισης Ρατσισμού».

2. Μετά την περίπτωση ια' της παραγράφου 2 του άρθρου 9 του π.δ. 14/2001 προστίθενται περιπτώσεις ιβ', ιγ', ιε' και ιστ' ως εξής:

«ιβ. Ο χειρισμός θεμάτων ρατσισμού και ξενοφοβίας και η καθοδήγηση των περιφερειακών Υπηρεσιών για την αντιμετώπισή τους.

ιγ. Η συνεργασία με συναρμόδιους κρατικούς ή μη φορείς, καθώς και με Υπηρεσίες, Αρχές, Φορείς και Οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων χωρών σε επίπεδο ανταλλαγής πληροφοριών, για την πληρέστερη αντιμετώπιση του ρατσιστικού φαινομένου.

ιδ. Η μελέτη, ανάλυση και κατάλληλη αξιοποίηση των σχετικών ιστορικών, κοινωνικών, πολιτισμικών και άλλων στοιχείων και δεδομένων, προς το σκοπό πληρέστερης αξιολόγησης των ρατσιστικών τάσεων και αντιδράσεων και της έγκαιρης και αποτελεσματικής διαχείρισης του φαινομένου.

ιε. Η τήρηση στατιστικών στοιχείων αναφορικά με περιστατικά ρατσιστικής βίας, η συλλογή, μελέτη και αξιολόγηση της ετήσιας έκθεσης που υποβάλλεται από τα Τμήματα και τα Γραφεία Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας και η κατάρτιση και η υποβολή στον Προϊστάμενο Επιτελείου του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, με κοινοποίηση στον Αρχηγό του Σώματος, το μήνα Φεβρουάριο κάθε έτους, συνολικής έκθεσης πεπραγμένων, αναφορικά με τις υποθέσεις ρατσιστικής βίας στις οποίες επιλήφθηκαν οι αστυνομικές Υπηρεσίες κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους.

ιστ. Η εκπροσώπηση της Ελληνικής Αστυνομίας σε εσωτερικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο σε συνέδρια, ημερίδες και εκδηλώσεις με αντικείμενο θέματα ρατσισμού και ξενοφοβίας, κατόπιν εγκρίσεως σχετικής ή εντολής του Αρχηγού».

Άρθρο 4

Τελικές διατάξεις - Ρύθμιση λεπτομερειών

1. Στα Τμήματα και τα Γραφεία Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας των άρθρων 1 και 2 λειτουργεί ενιαίος αριθμός τηλεφωνικών καταγγελιών και ενημέρωσης, μέσω του οποίου είναι δυνατή η άμεση υποβολή καταγγελιών για περιστατικά ρατσιστικής βίας και η παροχή σχετικής ενημέρωσης στους ενδιαφερόμενους.

2. Οι λοιπές Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας συνεργάζονται με τα Τμήματα και τα Γραφεία Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας, στο πλαίσιο της κατά τόπο αρμοδιότητάς τους και υποχρεούνται να ενημερώνουν και να παρέχουν τη συνδρομή τους σ' αυτά για την εκπλήρωση της αποστολής τους.

3. Τα Τμήματα Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας των Υποδιευθύνσεων Κρατικής Ασφάλειας Αττικής και Θεσσαλονίκης, μετά από έγκριση ή διαταγή του Αρχηγού

της Ελληνικής Αστυνομίας δύνανται να επιλαμβάνονται της διερεύνησης αδικημάτων της καθ' ύλην αρμοδιότητάς τους και σε περιοχές δικαιοδοσίας των Γενικών Επιθεωρητών Αστυνομίας Νοτίου Ελλάδος και Βορείου Ελλάδος, αντίστοιχα, αν λόγω της βαρύτητας του τρόπου, των μέσων και των ειδικών συνθηκών τέλεσής τους συγκινούν ιδιαίτερα την κοινή γνώμη ή είναι δυνατόν να επηρεάσουν δυσμενώς το αίσθημα ασφάλειας των πολιτών ή απαιτούν ιδιαίτερη εμπειρία και εξειδικευμένη γνώση προς αποκάλυψη των δραστών και συλλογή των απαραίτητων στοιχείων για την παραπομπή τους στη δικαιοσύνη ή πιθανολογείται η ανάπτυξη οργανωμένης ρατσιστικής δράσης σε ευρύτερες περιοχές μιας ή περισσότερων Αστυνομικών Διευθύνσεων. Σε κάθε περίπτωση, ενημερώνονται αρμοδίως ο Γενικός Αστυνομικός Διευθυντής Περιφέρειας και ο Διευθυντής της Αστυνομικής Διεύθυνσης οι οποίοι παρέχουν, εφόσον ζητείται, κάθε σχετική συνδρομή και διευκόλυνση μέσω των καθ' ύλην αρμοδίων Υπηρεσιών τους. Μετά την ολοκλήρωση των ενεργειών του προσωπικού των Τμημάτων Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας που επιλαμβάνονται κατά τα προαναφερόμενα υποβάλλεται από τον Διευθυντή της οικείας Υποδιεύθυνσης Κρατικής Ασφάλειας σχετική αναφορά στον Αρχηγό της Ελληνικής Αστυνομίας, στην οποία εκτίθενται τα αδικήματα που διαπιστώθηκαν, οι συνθήκες βεβαίωσής τους και κάθε άλλο σχετικό με αυτά στοιχείο.

4. Με τις διατάξεις του παρόντος διατάγματος δεν θίγονται οι αρμοδιότητες της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας καθώς επίσης και οι συναφείς αρμοδιότητες άλλων Υπηρεσιών του Σώματος που προβλέπονται από τις ισχύουσες διατάξεις.

Άρθρο 5 **Έναρξη ισχύος**

Η ισχύς του παρόντος διατάγματος αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Στον Υπουργό Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη αναθέτουμε τη δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος διατάγματος.

Αθήνα, 10 Δεκεμβρίου 2012

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4285/2014

Τροποποίηση του ν. 927/1979 (Α 139) και προσαρμογή του στην απόφαση - πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ της 28ης Νοεμβρίου 2008, για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου (L 328) και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ 191/10.9.2014)

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

Άρθρο 1

Το άρθρο 1 του ν. 927/1979 αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 1**Δημόσια υποκίνηση βίας ή μίσους**

1. Όποιος με πρόθεση, δημόσια, προφορικά ή δια του τύπου, μέσω του διαδικτύου ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο ή τρόπο, υποκινεί, προκαλεί, διεγείρει ή προτρέπει σε πράξεις ή ενέργειες που μπορούν να προκαλέσουν διακρίσεις, μίσος ή βία κατά προσώπου ή ομάδας προσώπων, που προσδιορίζονται με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, τις γενεαλογικές καταβολές, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου ή την αναπηρία, κατά τρόπο που εκθέτει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή ενέχει απειλή για τη ζωή, την ελευθερία ή τη σωματική ακεραιότητα των ως άνω προσώπων, τιμωρείται με φυλάκιση τριών (3) μηνών έως τριών (3) ετών και με χρηματική ποινή πέντε έως είκοσι χιλιάδων (5.000 – 20.000) ευρώ.

2. Με τις ίδιες ποινές τιμωρείται όποιος με πρόθεση και με τα μέσα και τους τρόπους που αναφέρονται στην παράγραφο 1, υποκινεί, προτρέπει, προκαλεί ή διεγείρει σε διάπραξη φθοράς ή βλάβης πραγμάτων, εφόσον αυτά χρησιμοποιούνταν από τις παραπάνω ομάδες ή πρόσωπα, κατά τρόπο που εκθέτει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη.

3. Αν η πρόκληση, προτροπή, διέγερση ή υποκίνηση των προηγούμενων παραγράφων είχε ως αποτέλεσμα την τέλεση εγκλήματος, επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον έξι (6) μηνών και χρηματική ποινή δεκαπέντε έως τριάντα χιλιάδων (15.000-30.000) ευρώ.

Σε περίπτωση επιβολής ποινής φυλάκισης τουλάχιστον ενός (1) έτους, επιβάλλεται η αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων από ένα έως πέντε έτη.

4. Όποιος συγκροτεί ή συμμετέχει σε οργάνωση ή ένωση προσώπων οποιασδήποτε μορφής που επιδιώκει συστηματικά την τέλεση των πράξεων των παραγράφων 1 και 2, τιμωρείται με τις ποινές της παραγράφου 1, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη.

5. Αν η πράξη των προηγούμενων παραγράφων τελέστηκε από δημόσιο λειτουργό ή υπάλληλο, κατά την άσκηση των ανατεθειμένων σε αυτόν καθηκόντων, επιβάλλεται: α) στις περιπτώσεις των παραγράφων 1 και 2, φυλάκιση έξι (6) μηνών έως τριών (3) ετών και χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως είκοσι πέντε χιλιάδων (10.000 – 25.000) ευρώ και β) στην περίπτωση της παραγράφου 3, φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους και χρηματική ποινή είκοσι πέντε χιλιάδων έως πενήντα χιλιάδων (25.000 – 50.000) ευρώ.»

Άρθρο 2

Το άρθρο 2 του ν. 927/1979 αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 2

Δημόσια επιδοκimasία ή άρνηση εγκλημάτων

1. Όποιος με πρόθεση, δημόσια, προφορικά ή δια του τύπου, μέσω του διαδικτύου ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο ή τρόπο, επιδοκimasί, ευτελίζει ή κακόβουλα αρνείται την ύπαρξη ή τη σοβαρότητα εγκλημάτων γενοκτονιών, εγκλημάτων πολέμου, εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, του Ολοκαυτώματος και των εγκλημάτων του ναζισμού που έχουν αναγνωριστεί με αποφάσεις διεθνών δικαστηρίων ή της Βουλής των Ελλήνων και η συμπεριφορά αυτή στρέφεται κατά ομάδας προσώπων ή μέλους της που προσδιορίζεται με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, τις γενοαλογικές καταβολές, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου ή την αναπηρία, όταν η συμπεριφορά αυτή εκδηλώνεται κατά τρόπο που μπορεί να υποκινήσει βία ή μίσος ή ενέχει απειλητικό ή υβριστικό χαρακτήρα κατά μίας τέτοιας ομάδας ή μέλους της, τιμωρείται με τις ποινές της παραγράφου 1 του προηγούμενου άρθρου.

2. Αν η πράξη της προηγούμενης παραγράφου τελέστηκε από δημόσιο λειτουργό ή υπάλληλο, κατά την άσκηση των ανατεθειμένων σε αυτόν καθηκόντων, επιβάλλεται φυλάκιση έξι (6) μηνών έως τριών (3) ετών και χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως είκοσι πέντε χιλιάδων (10.000 – 25.000) ευρώ.»

Άρθρο 3

Μετά το άρθρο 2 του ν. 927/1979 προστίθεται άρθρο 3 ως εξής:

«Άρθρο 3

Τέλεση μέσω διαδικτύου

Όταν οι πράξεις των προηγούμενων άρθρων τελούνται μέσω διαδικτύου ή άλλου μέσου επικοινωνίας, τόπος τέλεσης θεωρείται και η Ελληνική Επικράτεια, εφόσον στο έδαφος της παρέχεται πρόσβαση στα συγκεκριμένα μέσα, ανεξάρτητα από τον τόπο εγκατάστασής τους.»

Άρθρο 4

Μετά το άρθρο 3 του ν. 927/1979 προστίθεται άρθρο 4 ως εξής:

«Άρθρο 4

Ευθύνη νομικών προσώπων ή ενώσεων προσώπων

1. Αν κάποια από τις αξιόποινες πράξεις του παρόντος νόμου τελέσθηκε προς όφελος ή για λογαριασμό νομικού προσώπου ή ενώσεως προσώπων, από φυσικό πρόσωπο που ενεργεί είτε ατομικά είτε ως μέλος οργάνου του νομικού προσώπου ή της ενώσεως προσώπων και που καθ' οιονδήποτε τρόπο το εκπροσωπεί, επιβάλλονται στο νομικό πρόσωπο ή στην ένωση προσώπων, με κοινή απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, σωρευτικά ή διαζευκτικά, μετά από αμετάκλητη παραπομπή του φυσικού προσώπου σε δίκη, οι ακόλουθες διοικητικές κυρώσεις: α) πρόστιμο από δέκα χιλιάδες (10.000) έως εκατό χιλιάδες (100.000) ευρώ, β) αποκλεισμός από δημόσιες παροχές, επιχορηγήσεις, ενισχύσεις, επιδοτήσεις ή αναθέσεις έργων και υπηρεσιών, προμήθειες, διαφημίσεις και διαγωνισμούς του δημοσίου ή των νομικών προσώπων του δημόσιου τομέα από έναν έως έξι μήνες. Η διοικητική κύρωση του στοιχείου α' επιβάλλεται πάντοτε, ανεξαρτήτως της επιβολής άλλων κυρώσεων. Σε περίπτωση υποτροπής οι κυρώσεις του στοιχείου β' μπορεί να προσαυξηθούν μέχρι του διπλασίου του ανωτάτου ορίου.

2. Όταν η έλλειψη εποπτείας ή ελέγχου από φυσικό πρόσωπο που αναφέρεται στην παράγραφο 1, κατέστησε δυνατή την τέλεση κάποιας από τις αξιόποινες πράξεις του παρόντος νόμου από πρόσωπο που τελεί υπό την εξουσία του, προς όφελος ή για λογαριασμό νομικού προσώπου ή της ενώσεως προσώπων, επιβάλλονται στο νομικό πρόσωπο ή στην ένωση προσώπων, σωρευτικά ή διαζευκτικά, μετά την αμετάκλητη παραπομπή του τελούντος υπό την εξουσία ή εποπτεία σε δίκη, οι ακόλουθες διοικητικές κυρώσεις: α) πρόστιμο από πέντε χιλιάδες (5.000) έως πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ, β) οι προβλεπόμενες στο στοιχείο β' της προηγούμενης παραγράφου, για χρονικό διάστημα έως έξι μήνες.

3. Ουδεμία κύρωση επιβάλλεται χωρίς προηγούμενη κλήτευση του νομικού προσώπου ή της ενώσεως προσώπων προς παροχή εξηγήσεων. Η κλήση κοινοποιείται τουλάχιστον δέκα ημέρες πριν από την ημέρα της ακρόασης. Κατά τα λοιπά, εφαρμόζονται οι διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 6 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας.

4. Οι εισαγγελικές αρχές ενημερώνουν τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων μετά την αμετάκλητη παραπομπή, για υποθέσεις στις οποίες υπάρχει εμπλοκή φυσικού προσώπου, υπό την έννοια των παραγράφων 1 και 2 και του κοινοποιούν τις εκδιδόμενες σχετικές δικαστικές αποφάσεις.

5. Εάν η πράξη τελέστηκε σε ραδιοφωνική ή τηλεοπτική εκπομπή, οι κυρώσεις που προβλέπονται από το παρόν άρθρο επιβάλλονται από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, προς το οποίο διαβιβάζεται ο φάκελος από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

6. Σε περίπτωση αμετάκλητης απαλλαγής του παραπεμφθέντος οι κατά τα ανωτέρω αποφάσεις επιβολής διοικητικών κυρώσεων ανακαλούνται.

7. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων δεν εφαρμόζονται ως προς το κράτος, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τα δημόσια νομικά πρόσωπα κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας και τους διεθνείς οργανισμούς δημοσίου δικαίου.»

Άρθρο 5

Μετά το άρθρο 4 του ν. 927/1979 προστίθεται άρθρο 5 ως εξής:

«Άρθρο 5

1. Οι πράξεις που περιγράφονται στον παρόντα νόμο, καθώς και τα εγκλήματα που τελούνται συνεπεία αυτών, διώκονται αυτεπαγγέλτως. Ο παθών, κατά την υποβολή της έγκλησης, όπως και όταν παρίσταται ως πολιτικώς ενάγων, δεν καταβάλλει το σχετικό παράβολο υπέρ του Δημοσίου.

2. Η παρ. 4 του άρθρου 39 του ν. 2910/2001 (Α' 91) καταργείται.»

(...)¹⁴⁵

145. Ακολουθούν άρθρα που αφορούν άλλα θέματα όπως οργανικές θέσεις δικαστικών λειτουργών, προμήθειες καταστημάτων κράτησης ανηλίκων, σπουδαστές της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργών, εγκλήματα βία/τρομοκρατικών πράξεων κ.λπ.

Άρθρο 10 **Τροποποιήσεις του Ποινικού Κώδικα**

1. Στον Ποινικό Κώδικα διαγράφεται το τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 3 του άρθρου 79.
2. Μετά το άρθρο 81 του Ποινικού Κώδικα προστίθεται άρθρο 81Α ως εξής:

«Άρθρο 81Α *Ρατσιστικό έγκλημα*

Εάν η πράξη τελείται από μίσος λόγω της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, των γενεαλογικών καταβολών, της εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου ή της αναπηρίας κατά του παθόντος, το κατώτερο όριο ποινής αυξάνεται ως εξής:

Α) Σε περίπτωση πλημμελήματος, που το προβλεπόμενο όριο ποινής ορίζεται σε δέκα ημέρες έως ένα έτος φυλάκισης, το κατώτερο όριο ποινής αυξάνεται κατά έξι μήνες και κατά ένα έτος στις λοιπές περιπτώσεις πλημμελημάτων.

Β) Σε περίπτωση κακουργήματος, που το προβλεπόμενο όριο ποινής ορίζεται σε πέντε έως δέκα έτη κάθειρξης, το κατώτερο όριο ποινής αυξάνεται κατά δύο έτη και κατά τρία έτη στις λοιπές περιπτώσεις κακουργημάτων.

Γ) Το προβλεπόμενο για οποιοδήποτε έγκλημα κατώτερο όριο χρηματικής ποινής διπλασιάζεται.

Η κατά τα ανωτέρω επιβαλλόμενη ποινή δεν αναστέλλεται.»

3. Στο στοιχείο β' του άρθρου 61 ΠΚ, μετά τις λέξεις «χαρακτήρα του δράστη», προστίθεται η φράση «ή συντρέχει περίπτωση του άρθρου 81Α ΠΚ».

Άρθρο 11 **Έναρξη ισχύος**

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 10 Σεπτεμβρίου 2014

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 2101

Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού
(ΦΕΚ 192/2.12.1992)

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1992	ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 192
----------------------------	--------------	-----------------------

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2101

Κύρωση της διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδωμε τον ακόλουθο νόμο που φέρωσε η Βουλή:

Άρθρο πρώτο

Κυρώνεται και έχει την ισχύ που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος η διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, που υπογράφηκε στη Ν.Υόρκη στις 26 Ιανουαρίου 1990, της οποίας το κείμενο στο πρωτότυπο στη γαλλική γλώσσα και σε μετάφραση στην ελληνική έχει ως εξής:

Convention relative aux droits de l'enfant

PREAMBULE

Les Etats parties à la présente Convention,

Considérant que, conformément aux principes proclamés dans la Charte des Nations Unies, la reconnaissance de la dignité inhérente à tous les membres de la famille humaine ainsi que l'égalité et le caractère inaliénable de leurs droits sont le fondement de la liberté, de la justice et de la paix dans le monde,

Ayant présent à l'esprit le fait que les peuples des Nations Unies ont, dans la Charte, proclamé à nouveau leur foi dans les droits fondamentaux de l'homme et dans la dignité et la valeur de la personne humaine, et qu'ils ont résolu de favoriser le progrès social et d'instaurer de meilleures conditions de vie dans une liberté plus grande,

Reconnaissant que les Nations Unies, dans la Déclaration universelle des droits de l'homme et dans les Pactes internationaux relatifs aux droits de l'homme, ont proclamé et sont

convenues que chacun peut se prévaloir de tous les droits et de toutes les libertés qui y sont énoncés, sans distinction aucune, notamment de race, de couleur, de sexe, de langue, de religion, d'opinion politique ou de toute autre opinion, d'origine nationale ou sociale, de fortune, de naissance ou de toute autre situation,

Rappelant que, dans la Déclaration universelle des droits de l'homme, les Nations Unies ont proclamé que l'enfance a droit à une aide et à une assistance spéciales,

Convaincus que la famille, unité fondamentale de la société et milieu naturel pour la croissance et le bien-être de tous ses membres, et en particulier des enfants, doit recevoir la protection et l'assistance dont elle a besoin pour pouvoir jouer pleinement son rôle dans la communauté,

Reconnaissant que l'enfant, pour l'épanouissement harmonieux de sa personnalité, doit grandir dans le milieu familial, dans un climat de bonheur, d'amour et de compréhension,

Considérant qu'il importe de préparer pleinement l'enfant à avoir une vie individuelle dans la société, et de l'élever dans l'esprit des idéaux proclamés dans la Charte des Nations Unies, et en particulier dans un esprit de paix, de dignité, de tolérance, de liberté, d'égalité et de solidarité,

Ayant présent à l'esprit que la nécessité d'accorder une protection spéciale à l'enfant a été énoncée dans la Déclaration de Genève de 1924 sur les droits de l'enfant et dans la Déclaration des droits de l'enfant adoptée par l'Assemblée générale le 20 novembre 1959, et qu'elle a été reconnue dans la Déclaration universelle des droits de l'homme, dans le Pacte international relatif aux droits civils et politiques (en particulier aux articles 23 et 24), dans le Pacte international relatif aux droits économiques, sociaux et culturels (en particulier à l'article 10) et dans les statuts et instruments pertinents des institutions spécialisées et des organisations internationales qui se préoccupent du bien-être de l'enfant,

Ayant présent à l'esprit que, comme indiqué dans la Déclaration des droits de l'enfant, "l'enfant, en raison de son manque de maturité physique et intellectuelle, a besoin d'une protection spéciale et de soins spéciaux, notamment d'une protection

(…)¹⁴⁶

4110

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ (ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ)

ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Τα Συμβαλλόμενα στην παρούσα Σύμβαση Κράτη

Επιδοί, σύμφωνα με τις αρχές που διακρύπτουν στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, η αναγνώριση της εγγενούς αξιοπρέπειας και των ίσων και αναφαίρετων δικαιωμάτων όλων των μελών της ανθρωπίνης οικογένειας, αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο,

Έχοντας υπόψη ότι οι λαοί των Ηνωμένων Εθνών έχουν διακηρύξει εκ νέου, στον Καταστατικό Χάρτη, την πίστη τους στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και στην αξιοπρέπεια και την αξία του ανθρώπου, και έχουν αποφασίσει να προαγάγουν την κοινωνική πρόοδο και να καθορίσουν καλύτερες συνθήκες ζωής μέσα στα πλαίσια μιας μεγαλύτερης ελευθερίας,

Αναγνωρίζοντας ότι τα Ηνωμένα Έθνη, στην Παγκόσμια Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και στις διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα διακηρύξαν και συμφώνησαν ότι καθένος δικαίωμα να απολαμβάνει όλα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που αναφέρονται σε αυτές, χωρίς καμία απολύτως διάκριση ιδίως εξαιτίας της φυλής, του χρώματος, του φύλου, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών του ή άλλων πεποιθήσεων, της εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, της περιουσίας, της γέννησης ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης,

Υπενθυμίζοντας ότι, στην παγκόσμια Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου, τα Ηνωμένα Έθνη διακήρυξαν ότι τα παιδιά δικαιούνται ειδική βοήθεια και υποστήριξη,

Έχοντας πιστέψει ότι η οικογένεια όντας η θεμελιώδης μονάδα της κοινωνίας και το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία όλων των μελών της, και ιδιαίτερα των παιδιών, πρέπει να έχει την προστασία και την υποστήριξη που χρειάζεται για να μπορέσει να διαδραματίσει πληρότητα το ρόλο της στην κοινότητα,

Αναγνωρίζοντας ότι το παιδί, για την αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, πρέπει να μεγαλώνει μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, σ' ένα κλίμα ευτυχίας, αγάπης και κατανόησης,

Επιδοί είναι σημαντικό να προετοιμαστεί πλήρως το παιδί για να ζήσει μία ατομική ζωή στην κοινωνία και να αναπαραεί μέσα στο πνεύμα των ιδανικών που διακρύπτονται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και ειδικότερα μέσα σε πνεύμα ειρήνης, αξιοπρέπειας, ανοχής, ελευθερίας, ισότητας και αλληλεγγύης,

Έχοντας υπόψη ότι η ανάγκη να παροσχεθεί στο παιδί ειδική προστασία εξαγγέλθηκε στη Διακήρυξη της Γενεύης του 1924 για τα δικαιώματα του παιδιού και στη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού, που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση στη 20 Νοεμβρίου 1959 και που αναγνωρίστηκε στην παγκόσμια Διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα, στο διεθνές Σύμφωνο για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα (ιδιαίτερα στα άρθρα 23 και 24), στο διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, τα κοινωνικά και τα πολιτιστικά δικαιώματα (ιδιαίτερα στο άρθρο 10) και στο καταστατικό και στα αρμόδια όργανα των ειδικευμένων οργανισμών και των διεθνών οργανώσεων που μεριμνούν για την ευημερία του παιδιού,

Έχοντας υπόψη ότι, όπως αναφέρεται στη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού, "το παιδί λόγω της φυσικής και διανοητικής του ανωριμότητας, χρειάζεται ειδική προστασία και μέριμνα, συμπεριλαμβανομένης και της νομικής

προστασίας, τόσο πριν όσο και μετά τη γέννησή του",

Υπενθυμίζοντας τις διατάξεις της Διακήρυξης για τις νομικές και κοινωνικές αρχές σχετικά με την προστασία και την ευημερία των παιδιών, ειδικά όσον αφορά την υιοθεσία και την τοποθέτηση σε ανάδοχες οικογένειες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, τις διατάξεις του συνόλου των ελάχιστων κανόνων των Ηνωμένων Εθνών για τη διοίκηση της δικαιοσύνης για ανήλικους (Κανόνες του Πικινού), και της Διακήρυξης για την προστασία των γυναικών και των παιδιών σε περίοδο επείγουσας ανάγκης και έντολης σύρραξης,

Αναγνωρίζοντας ότι σε όλες τις χώρες του κόσμου υπάρχουν παιδιά που ζουν κάτω από ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες, και ότι είναι αναγκαίο να δοθεί στα παιδιά αυτά ιδιαίτερη προσοχή,

Λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τη σημασία των πολιτιστικών παραδόσεων και αξιών κάθε λαού για την προστασία και την αρμονική ανάπτυξη του παιδιού,

Αναγνωρίζοντας τη σημασία της θετικής συνεισφοράς για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των παιδιών σε όλες τις χώρες, και ιδιαίτερα στις υπό ανάπτυξη χώρες,

Συμφώνησαν τα εξής:

ΜΕΡΟΣ I

Άρθρο 1

Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, θεωρείται παιδί κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία.

Άρθρο 2

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα, που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διακρίσης ή κύρωσης, βασισμένης στη νομική κατάσταση, στις δραστηριότητες, στις εκφρασμένες απόψεις ή στις πεποιθήσεις των γονέων του, των νόμιμων εκπροσώπων του ή των μελών της οικογένειάς του.

Άρθρο 3

1. Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να εξασφαλίζουν στο παιδί την αναγκαία για την ευημερία του προστασία και φροντίδα, λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων του, των επιτρόπων του ή των άλλων προσώπων που είναι νόμιμα υπεύθυνοι γι' αυτό, και παίρνουν για το σκοπό αυτόν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά και

διοικητικά μέτρα.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε η λειτουργία των οργανισμών, των υπηρεσιών και των ιδρυμάτων που αναλαμβάνουν παιδιά και που είναι υπεύθυνα για την προστασία τους να είναι σύμφωνη με τους κανόνες που έχουν θεσπιστεί από τις αρμόδιες αρχές, ιδιαίτερα στον τομέα της ασφάλειας και της υγείας και σε ό,τι αφορά τον αριθμό και την αρμοδιότητα του προσωπικού τους, καθώς και την ύπαρξη μιας κατάλληλης εποπτείας.

Άρθρο 4

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να παίρνουν όλα τα νομοθετικά, διοικητικά και άλλα μέτρα που είναι αναγκαία για την εφαρμογή των αναγνωρισμένων στην παρούσα Σύμβαση δικαιωμάτων. Στην περίπτωση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, παίρνουν τα μέτρα αυτά μέσα στα όρια των πόρων που διαθέτουν και, όπου είναι αναγκαίο, μέσα στα πλαίσια της διεθνούς συνεργασίας.

Άρθρο 5

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται την ευθύνη, το δικαίωμα και το καθήκον που έχουν οι γονείς ή, κατά περίπτωση, τα μέλη της διευρυμένης οικογένειας ή της κοινότητας, όπως προβλέπεται από τα τοπικά έθνη, οι επίτροποι ή άλλα πρόσωπα που έχουν νόμιμη την ευθύνη για το παιδί, να του παράσχουν, κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των κανονικών του, τον προσανατολισμό και τις κατάλληλες συμβουλές για την άσκηση των δικαιωμάτων που του αναγνωρίζει η παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 6

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι κάθε παιδί έχει εγγενές δικαίωμα στη ζωή.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μέλη εξασφαλίζουν, στο μέτρο του δυνατού, την επιβίωση και την ανάπτυξη του παιδιού.

Άρθρο 7

1. Το παιδί εγγράφεται στο ληξιαρχείο αμέσως μετά τη γέννησή του και έχει από εκείνη τη στιγμή το δικαίωμα ονόματος, το δικαίωμα να αποκτήσει ιδιγένεια και, στο μέτρο του δυνατού, το δικαίωμα να γνωρίζει τους γονείς του και να ανατραφεί από αυτούς.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν για τη θέση σε εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους και με τις υποχρεώσεις που τους επιβάλλουν οι ισχύουσες σε αυτό το πεδίο διεθνείς συνθήκες, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις κατά τις οποίες, ελλείψει αυτών, το παιδί θα ήταν άποτρος.

Άρθρο 8

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για διατήρηση της ταυτότητάς του, συμπεριλαμβανομένης της ιδιγένειάς του, του ονόματός του και των οικογενειακών σχέσεών του, όπως αυτά αναγνωρίζονται από το νόμο, χωρίς παράνομη ανάμειξη.
2. Εάν ένα παιδί στερείται παράνομα ορισμένα ή όλα τα στοιχεία που συνιστούν την ταυτότητά του, τα Συμβαλλόμενα

Κράτη οφείλουν να του παράσχουν κατάλληλη υποστήριξη και προστασία, ώστε η ταυτότητά του να αποκατασταθεί το συντομότερο δυνατόν.

Άρθρο 9

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε το παιδί να μην αποχωρίζεται από τους γονείς του, παρά τη θέλησή τους, εκτός εάν οι αρμόδιες αρχές αποφασίσουν, με την επιφύλαξη δικαστικής αναθεώρησης και σύμφωνα με τους εφαρμοζόμενους νόμους και διαδικασίες, ότι ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού. Μια τέτοια απόφαση μπορεί να είναι αναγκαία σε ειδικές περιπτώσεις, για παράδειγμα όταν οι γονείς κακομεταχειρίζονται ή παραμελούν το παιδί, ή όταν ζούν χωριστά και πρέπει να ληφθεί απόφαση σχετικά με τον τόπο διαμονής του παιδιού.

2. Σε όλες τις περιπτώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις διαδικασίες και να γνωστοποιούν τις απόψεις τους.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού που ζει χωριστά από τους δύο γονείς του ή από τον έναν από αυτούς να διατηρεί κανονικά προσωπικές σχέσεις και να έχει άμεση επαφή με τους δύο γονείς του, εκτός εάν αυτό είναι αντίθετο με το συμφέρον του παιδιού.

4. Όταν ο χωρισμός είναι αποτέλεσμα μέτρων που έχει πάρει ένα Συμβαλλόμενο Κράτος, όπως η κράτηση, η φυλάκιση, η εξορία, η απέλαση ή ο θάνατος (συμπεριλαμβανομένου του θανάτου από οποιαδήποτε αιτία, ο οποίος επήλθε κατά το χρόνο κράτησης) των δύο γονέων ή του ενός από αυτούς ή του παιδιού το Συμβαλλόμενο Κράτος δίνει, μετά από αίτηση, στους γονείς, στο παιδί ή, εάν χρειαστεί, σε ένα άλλο μέλος της οικογένειας της συστάδας πληροφορίες σχετικά με τον τόπο όπου βρίσκονται το απόν μέλος ή τα απόντα μέλη της οικογένειας, εκτός εάν η αποκάλυψη των πληροφοριών αυτών θα είναι επιζήμια για την ευμηνία του παιδιού. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη φροντίζουν εξάλλου ώστε η υποβολή ενός τέτοιου αιτήματος να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για το ενδιαφερόμενο ή τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα.

Άρθρο 10

1. Σύμφωνα με την υποχρέωση των Συμβαλλόμενων Κρατών δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 9, κάθε αίτηση από ένα παιδί ή από τους γονείς του για την είσοδο σε ένα Συμβαλλόμενο Κράτος ή την έξοδο από αυτό με σκοπό την οικογενειακή επανένωση αντιμετωπίζεται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη με θετικό πνεύμα, ανθρωπισμό και ταχύτητα. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη φροντίζουν επιπλέον ώστε η υποβολή μιας τέτοιας αίτησης να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για τον αιτούντα ή για τα μέλη της οικογένειάς του.

2. Το παιδί του οποίου οι γονείς διαμένουν σε διαφορετικά Κράτη έχει το δικαίωμα να διατηρεί, εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων, προσωπικές σχέσεις και τακτική άμεση επαφή με τους δύο γονείς του. Για το σκοπό αυτόν και σύμφωνα με την υποχρέωση που βαρύνει τα Συμβαλλόμενα Κράτη δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 9, τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα που έχουν το παιδί και οι γονείς του να εγκαταλείψουν οποιοδήποτε χώρο, συμπεριλαμβανομένης της χώρας αυτού του ίδιου του Συμβαλ-

λόγους Κράτους και να επιστρέψουν στη δική τους χώρα. Το δικαίωμα εγκατάλειψης οποιασδήποτε χώρας μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημοσίων ηθών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και που είναι συμβατοί με τα υπόλοιπα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 11

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν μέτρα εναντίον των αθέματων μετακινήσεων παιδιών στο εξωτερικό και εναντίον της μη επανόδου τους.
2. Για το σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν τη σύναψη διμερών ή πολυμερών συμφωνιών ή την προ-σχώρηση στις ήδη υπάρχουσες συμφωνίες.

Άρθρο 12

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στο παιδί που έχει κανότητα διάκρισης το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του και με το βαθμό ωριμότητάς του.
2. Για το σκοπό αυτόν θα πρέπει ιδίως να δίνεται στο παιδί η δυνατότητα να ακούγεται σε οποιαδήποτε διοικητική ή δικαστική διαδικασία που το αφορά, είτε άμεσα είτε μέσω ενός εκπροσώπου ή ενός αρμόδιου οργανισμού, κατά τρόπο συμβατό με τους διαδικαστικούς κανόνες της εθνικής νομοθεσίας.

Άρθρο 13

1. Το παιδί έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία αναζήτησης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών και ιδεών οποιασδήποτε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, υπό μορφή προφορική, γραπτή ή τυπωμένη, ή καλλιτεχνική ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο της επικοινωνίας του.
2. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού μπορεί να αποτελείται αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι:
 - α) Για το σεβασμό των δικαιωμάτων και της υπόληψης των άλλων ή
 - β) Για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημοσίων ηθών.

Άρθρο 14

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα και το καθήκον των γονέων ή, κατά περίπτωση, των νόμιμων εκπροσώπων του παιδιού, να το καθοδηγούν στην άσκηση του παραπάνω δικαιώματος κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των κανονισμών του.
3. Η ελευθερία της δήλωσης της θρησκείας του ή των πεποιθήσεών του μπορεί να υπόκειται μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι για τη διαφύλαξη της δημόσιας ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημοσίων ηθών, ή των ελευθεριών και των θεμελιωδών δικαιωμάτων των άλλων.

Άρθρο 15

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τα δικαιώματα του παιδιού στην ελευθερία του να συσταρίζεται και του να συνέρχεται ειρηνικά.
2. Δεν τίθενται περιορισμοί για την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών, εκτός από αυτούς που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι σε μια δημοκρατική κοινωνία, προς το συμφέρον της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης ή για την προστασία της δημόσιας υγείας ή των δημοσίων ηθών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων.

Άρθρο 16

1. Κανένα παιδί δεν μπορεί να αποτελεί αντικείμενο αυθαίρετης ή παράνομης επέμβασης στην ιδιωτική του ζωή, στην οικογένειά του, στην κατοικία του ή στην αλληλογραφία του, ούτε παράνομων προσβολών της τιμής και της υπόληψής του.
2. Το παιδί δικαιούται να προστατεύεται από το νόμο έναντι τέτοιων επεμβάσεων ή προσβολών.

Άρθρο 17

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τη σημασία του έργου που επιτελούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και φροντίζουν ώστε το παιδί να έχει πρόσβαση σε ενημέρωση και σε υλικό, που προέρχονται από διάφορες εθνικές και διεθνείς πηγές, ιδίως σ' αυτά που αποσκοπούν στην προαγωγή της κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής ευμερείας του, καθώς και της σωματικής και πνευματικής υγείας του. Για το σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη:

- α) Ενθαρρύνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στη διάδοση πληροφοριών και υλικού που παρουσιάζουν κοινωνική και πολιτιστική χρησιμότητα για το παιδί και που είναι σύμφωνα με το πνεύμα του άρθρου 29.
- β) Ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία για την παραγωγή, ανταλλαγή και διάδοση πληροφοριών και υλικού αυτού του τύπου, που προέρχονται από διάφορες πολιτιστικές, εθνικές και διεθνείς πηγές.
- γ) Ενθαρρύνουν την παραγωγή και τη διάδοση παιδικών βιβλίων.
- δ) Ενθαρρύνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης να λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη τους τις γλωσσολογικές ανάγκες των αυτόχθονων παιδιών ή των παιδιών που ανήκουν σε μια μειονότητα.
- ε) Ευνοούν την επεξεργασία κατάλληλων κατευθυντήριων αρχών που να προαρίζονται για την προστασία του παιδιού από την ενημέρωση και το υλικό που βλάπτουν την ευμερεία του, λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις των άρθρων 13 και 18.

Άρθρο 18

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την εξασφάλιση της αναγνώρισης της αρχής, σύμφωνα με την οποία και οι δύο γονείς είναι από κοινού υπεύθυνοι για την ανατροφή του παιδιού και την ανάπτυξη του. Η ευθύνη για την ανατροφή του παιδιού και για την ανάπτυξη του ανήκει κατά κύριο λόγο στους γονείς ή, κατά περίπτωση, στους νόμιμους εκπροσώπους του. Το συμφέρον του παιδιού πρέπει να αποτελεί τη βασική τους μέριμνα.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ (ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ)

4113

2. Για την εγγύηση και την προώθηση των δικαιωμάτων που εκφράζονται στην παρούσα Σύμβαση, τα Συμβαλλόμενα Κράτη παρέχουν την κατάλληλη βοήθεια στους γονείς και στους νόμιμους εκπροσώπους του παιδιού, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους για την ανατροφή του παιδιού, και εξασφαλίζουν τη δημιουργία οργανισμών, ιδρυμάτων και υπηρεσιών επιφορτισμένων να μεριμνούν για την ευημερία των παιδιών.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσουν στα παιδιά των οποίων οι γονείς εργάζονται το δικαίωμα να επωφεληθούν από τις υπηρεσίες και τα ιδρύματα φύλαξης παιδιών, εφόσον τα παιδιά πληρούν τους απαιτούμενους όρους.

Άρθρο 19

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα, προκειμένου να προστατεύουν το παιδί από κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών, εγκατάλειψης ή παραμέλησης, κακής μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής βίας, κατά το χρόνο που βρίσκεται υπό την επιμέλεια των γονέων του ή του ενός από τους δύο, του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου στο οποίο το έχουν εμπιστευθεί.

2. Αυτά τα προστατευτικά μέτρα θα πρέπει να περιλαμβάνουν, όπου χρειάζεται, αποτελεσματικές διαδικασίες για την εκπόνηση κοινωνικών προγραμμάτων, που θα αποσκοπούν στην παροχή της απαραίτητης υποστήριξης στο παιδί και σε αυτούς οι οποίοι έχουν την επιμέλειά του, καθώς και για άλλες μορφές πρόνοιας και για το χαρακτηρισμό, την αναφορά, την παραπομπή, την ανάκριση, την περιθάλψη και την παρακολούθηση της εξέλιξής τους στις περιπτώσεις κακής μεταχείρισης του παιδιού που περιγράφονται πιο πάνω, και όπου χρειάζεται, για διαδικασίες δικαστικής παρέμβασης.

Άρθρο 20

1. Κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για το δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό δικαιούται ειδική προστασία και βοήθεια εκ μέρους του Κράτους.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προβλέπουν γι' αυτό το παιδί μια εναλλακτική επιμέλεια, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.

3. Αυτή η επιμέλεια μπορεί να έχει, μεταξύ άλλων, τη μορφή της τοποθέτησης σε μία οικογένεια, της ΚΑΦΑΛΙΑ του ισλαμικού δικαίου, της υιοθεσίας ή, σε περίπτωση ανάγκης, της τοποθέτησης σε ένα κατάλληλο για την περίπτωση ίδρυμα για παιδιά. Κατά την επιλογή ανάμεσα σ' αυτές τις λύσεις, λαμβάνεται δεόντως υπόψη η ανάγκη μιας συνέχειας στην εκπαίδευση του παιδιού, καθώς και η εθνική, θρησκευτική, πολιτιστική και γλωσσολογική καταγωγή του.

Άρθρο 21

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη που αναγνωρίζουν και/ή επιτρέπουν την υιοθεσία διασφαλίζουν ότι εκείνο που λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη στην προκειμένη περίπτωση είναι το συμφέρον του παιδιού και:

α) Μεριμνούν ώστε η υιοθεσία ενός παιδιού να μην επιτρέπεται παρά μόνο από τις αρμόδιες αρχές, οι οποίες απορρίπτονται, σύμφωνα με το νόμο και με τις εφαρμοζόμενες διαδικασίες και επί τη βάση όλων των αξιόπιστων σχετικών πληροφοριών, εάν η υιοθεσία είναι δυνατή εν όψει της κατάστασης του παιδιού σε σχέση με τον πατέρα και τη μητέρα του, τους συγγενείς του και τους νόμιμους εκπροσώπους του και εάν, εφόσον αυτό απαιτείται, τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα έδωσαν τη συναίνεσή τους για την υιοθεσία, έχοντας γνώση των πραγμάτων και μετά από την αναγκαία παροχή συμβουλών.

β) Αναγνωρίζουν ότι η υιοθεσία στο εξωτερικό μπορεί να αντιμετωπισθεί ως ένα άλλο μέσο εξασφάλισης στο παιδί της αναγκαίας φροντίδας, εάν αυτό δεν μπορεί να τοποθετηθεί σε μία ανάδοχη ή σε μία υιοθετούσα οικογένεια ή να ανατραφεί σωστά στη χώρα της καταγωγής του.

γ) Μεριμνούν ώστε, σε περίπτωση υιοθεσίας στο εξωτερικό, το παιδί να απολαμβάνει των ίδιων προστατευτικών μέτρων και προδιαγραφών με εκείνα που υπάρχουν στην περίπτωση εθνικής υιοθεσίας.

δ) Πάρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι, σε περίπτωση διακρατικής υιοθεσίας, η τοποθέτηση του παιδιού δεν απολήγει σε ανάρμοστο υλικό όφελος για τα πρόσωπα που είναι αναμειγμένα σ' αυτή.

ε) Προωθούν τους αντικειμενικούς σκοπούς του παρόντος άρθρου με τη σύναψη διμερών ή πολυμερών διακανονισμών ή συμφωνιών, ανάλογα με την περίπτωση, και προσπαθούν, μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, να επιτύχουν οι τοποθετήσεις παιδιών στο εξωτερικό να πραγματοποιούνται από αρμόδιες αρχές ή αρμόδια όργανα.

Άρθρο 22

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου ένα παιδί, το οποίο επιζητεί να αποκτήσει το νομικό καθεστώς του πρόσφυγα ή που θεωρείται πρόσφυγας δύναμι των κανόνων και των διαδικασιών του ισχύοντος διεθνούς ή εθνικού δικαίου, είτε αυτό είναι μόνο είτε συνοδεύεται από τους γονείς του ή από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, να χαιρεί της κατάλληλης προστασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας, που θα του επιτρέψουν να απολαμβάνει τα δικαιώματα που του αναγνωρίζουν η παρούσα Σύμβαση και τα άλλα διεθνή όργανα τα σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου ή ανθρωπιστικού χαρακτήρα, στα οποία μετέχουν τα εν λόγω Κράτη.

2. Για το σκοπό αυτόν τα Συμβαλλόμενα Κράτη συνεργάζονται, όπως αυτά το κρίνουν αναγκαίο, σε όλες τις προσπάθειες που γίνονται από τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών και τους άλλους αρμόδιους διακυβερνητικούς ή μη κυβερνητικούς οργανισμούς που συνεργάζονται με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, προκειμένου να προστατεύσουν και να βοηθήσουν τα παιδιά που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση, και προκειμένου να αναζητήσουν τους γονείς ή άλλα μέλη της οικογένειας κάθε παιδιού πρόσφυγα και για να συλλέξουν πληροφορίες αναγκαίες για την επανένωση του παιδιού με την οικογένειά του. Σε περίπτωση που ούτε ο πατέρας ούτε η μητέρα ούτε κανένα άλλο μέλος της οικογένειας είναι δυνατόν να ανευρεθεί, το παιδί έχει δικαίωμα να τύχει της ίδιας προστασίας που παρέχεται σε οποιοδήποτε άλλο παιδί στερμένο οριστικά ή προσωρινά του οικογενειακού του περιβάλλοντος για οποιονδήποτε λόγο, σύμφωνα με τις αρχές της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 23

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι τα πνευματικώς ή σωματικώς ανάπηρα παιδιά πρέπει να διάγουν πλήρη και αξιοπρεπή ζωή, σε συνθήκες οι οποίες εγγυώνται την αξιοπρεπεία τους, ευνοούν την αυτονομία τους και διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή τους στη ζωή του συνόλου.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ανήλικων παιδιών να τυγχάνουν ειδικής φροντίδας και ενθαρρύνουν και εξασφαλίζουν, στο μέτρο των διαθέσιμων πόρων, την παροχή, μετά από αίτηση, στα ανάπηρα παιδιά που πληρούν τους απαιτούμενους όρους και σε αυτούς που τα έχουν αναλάβει, μιας βοήθειας προσαρμοσμένης στην κατάσταση του παιδιού και στις περιστάσεις των γονέων του ή αλλιώς στους οποίους τα έχουν εμπιστευθεί.

3. Εν όψει των ειδικών αναγκών των ανήλικων παιδιών, η χορηγούμενη σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου βοήθεια παρέχεται δωρεάν, εφόσον αυτό είναι δυνατό, κατόπιν υπολογισμού των οικονομικών πόρων των γονέων τους και αυτών στους οποίους έχουν εμπιστευθεί το παιδί, και σχεδιάζεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε τα ανάπηρα παιδιά να έχουν αποκλειστική πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην επινόηση, στην περιθαλψή, στην αποκατάσταση ανήλικων, στην επαγγελματική εκπαίδευση και στις ψυχολογικές δραστηριότητες, έτσι που να επιτυγχάνεται η όσο το δυνατόν πληρέστερη κοινωνική ένταξη και προσωπική τους ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένης της πολιτικής και πνευματικής τους εξέλιξης.

4. Μέσα σε πνεύμα διεθνούς συνεργασίας, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προωθούν την ανταλλαγή κατάλληλων πληροφοριών στον τομέα της προληπτικής περιθαλψής και της ιατρικής, ψυχολογικής και λειτουργικής θεραπείας των ανήλικων παιδιών, συμπεριλαμβανομένης της διάδοσης και της πρόσβασης στις πληροφορίες που αφορούν τις μεθόδους αποκατάστασης ανήλικων και τις υπηρεσίες επαγγελματικής κατάρτισης, με σκοπό να επιτραπεί στα Συμβαλλόμενα Κράτη να βελτιώσουν τις δυνατότητες και τις αρμοδιότητές τους και να διευρύνουν την πεύρα τους σε αυτούς τους τομείς. Σ' αυτό το πεδίο λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 24

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να απολαμβάνει το καλύτερο δυνατόν επίπεδο υγείας και να επωφελείται από τις υπηρεσίες ιατρικής θεραπείας και αποκατάστασης ανήλικων. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιδιώκουν να διασφαλίσουν το ότι κανένα παιδί δεν θα στερείται το δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες αυτές.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την πλήρη εφαρμογή του παραπάνω δικαιώματος και ιδιαίτερα παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα για:

α) Να μωσούν τη βρεφική και παιδική θνησιμότητα.

β) Να εξασφαλίσουν σε κάθε παιδί την απαραίτητη ιατρική αντίληψη και περιθαλψή δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη της στοιχειώδους περιθαλψής.

γ) Να αγωνιστούν κατά της ασθένειας και της κακής διατροφής και μέσα στα πλαίσια της στοιχειώδους περιθαλψής, με την εφαρμογή -ανάμεσα στα άλλα- της ήδη διαθέσιμης τεχνολογίας και με την παροχή βρεφικών τροφών και καθαρού πόσιμου νερού, λαμβάνοντας υπόψη τους κινδύνους της μόλυνσης του φυσικού περιβάλλοντος.

δ) Να εξασφαλίσουν στις μητέρες κατάλληλη περιθαλψή πριν και μετά από τον τοκετό.

ε) Να μπορούν όλες οι ομάδες της κοινωνίας, ιδιαίτερα οι γονείς και τα παιδιά, να ενημερώνονται για τα θέματα της υγείας και της διατροφής του παιδιού, για τα πλεονεκτήματα του φυσικού θηλασμού, την υγιεινή και την καθαριότητα του περιβάλλοντος και την πρόληψη των ατυχημάτων και να βρίσκουν υποστήριξη στη χρήση των παραπάνω βασικών γνώσεων.

στ) Να αναπτύξουν την προληπτική ιατρική φροντίδα, την καθοδήγηση των γονέων και την εκπαίδευση και τις υπηρεσίες του οικογενειακού προγραμματισμού.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα για να καταργηθούν οι παραδοσιακές πρακτικές που βλάπτουν την υγεία των παιδιών.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προωθήσουν και να ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία, ώστε να επιτύχουν σταδιακά την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος που αναγνωρίζεται στο παρόν άρθρο. Εν όψει αυτού, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 25

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί, που τοποθετήθηκε από τις αρμόδιες αρχές σε μία οικογένεια, με σκοπό την παροχή φροντίδας, προστασίας ή θεραπείας της σωματικής ή πνευματικής του υγείας, το δικαίωμα σε μια περιοδική ανανέωση της παραπάνω θεραπείας και κάθε άλλης περίπτωσης σχετικής με την τοποθέτησή του.

Άρθρο 26

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί το δικαίωμα να επωφελείται από την κοινωνική πρόνοια, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών ασφαλίσεων, και παίρνουν τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίσουν την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος αυτού, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.

2. Τα κληθήματα, όπου είναι αναγκαία, πρέπει να δίνονται, αφού ληφθούν υπόψη οι πόροι και η κατάσταση του παιδιού και των προσώπων που έχουν αναλάβει την ευθύνη της συντήρησής του, καθώς και κάθε άλλη εκτίμηση σχετιζόμενη με την αίτηση παροχής κληθμάτων που γίνεται από το παιδί ή για λογαριασμό του.

Άρθρο 27

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε παιδιού για ένα κατάλληλο επίπεδο ζωής, που να επιτρέπει τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξη του.

2. Στους γονείς ή στα άλλα πρόσωπα που έχουν αναλάβει το παιδί ανήκει κατά κύριο λόγο η ευθύνη της εξασφάλισης, μέσα στα όρια των δυνατοτήτων τους και των οικονομικών μέσων τους, των απαραίτητων για την ανάπτυξη του παιδιού συνθηκών ζωής.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποθέτουν τα κατάλληλα μέτρα, σύμφωνα με τις εθνικές τους συνθήκες και στο μέτρο των δυνατοτήτων τους, για να βοηθήσουν τους γονείς και τα άλλα πρόσωπα που είναι υπεύθυνα για το παιδί, να εφαρμόσουν το δικαίωμα αυτό και προσφέρουν, σε περίπτωση ανάγκης, υλική βοήθεια και προγράμματα υποστήριξης, κυ-

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ (ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ)

4115

ρίως σε σχέση με τη διατροφή, το ρουχισμό και την κατοικία.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν την είσπραξη της διατροφής του παιδιού από τους γονείς του ή από τα άλλα πρόσωπα που έχουν την οικονομική ευθύνη γι' αυτό, είτε εντός της επικράτειας είτε στο εξωτερικό. Ειδικά στην περίπτωση που το πρόσωπο το οποίο έχει την οικονομική ευθύνη για το παιδί ζει σε ένα Κράτος διαφορετικό από εκείνο του παιδιού, τα Συμβαλλόμενα Κράτη εννοούν την προσχώρηση σε διεθνείς συμφωνίες ή τη σύναψη τέτοιων συμφωνιών, καθώς και την υιοθέτηση κάθε άλλης κατάλληλης ρύθμισης.

Άρθρο 28

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση και, ιδιαίτερα, για να επιτευχθεί η άσκηση του δικαιώματος αυτού προοδευτικά και στη βάση της ισότητας των ευκαιριών:

α) Καθιστούν τη στοιχειώδη εκπαίδευση υποχρεωτική και δωρεάν για όλους.

β) Ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διαφόρων μορφών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τόσο γενικής όσο και επαγγελματικής, τις καθιστούν ανοιχτές και προσεγμένες σε κάθε παιδί και παίρνουν κατάλληλα μέτρα, όπως η θέσπιση της δωρεάν εκπαίδευσης και της προσφοράς χρηματικής βοήθειας σε περίπτωση ανάγκης.

γ) Εξασφαλίζουν σε όλους την πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία με όλα τα κατάλληλα μέσα, σε συνάτηση με τις ικανότητες του καθενός.

δ) Καθιστούν ανοιχτές και προσεγμένες σε κάθε παιδί τη σχολική και την επαγγελματική ενημέρωση και τον προσανατολισμό.

ε) Παίρνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την τακτική σχολική φοίτηση και τη μείωση του ποσοστού εγκατάλειψης των σχολικών σπουδών.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή της σχολικής πενταχώρας με τρόπο που να ταυρίζει στην αξιοπρέπεια του παιδιού ως ανθρώπινου όντος, και σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προάγουν και ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία στον τομέα της παιδείας, με σκοπό να συμβάλλουν κυρίως στην εξάλειψη της άγνοιας και του αναλφαριθμητισμού στον κόσμο και να διευκολύνουν την πρόσβαση στις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και στις σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους. Για το σκοπό αυτόν, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 29

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμφωνούν ότι η εκπαίδευση του παιδιού πρέπει να αποσκοπεί:

α) Στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και στην πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των χαρακτηρισμών του και των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του.

β) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες και για τις αρχές που καθορίζονται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

γ) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τους γονείς του παιδιού, την ταυτότητά του, τη γλώσσα του και τις πολιτιστικές του αξίες, καθώς και του σεβασμού του για τις εθνικές αξίες της χώρας στην οποία ζει, της χώρας από την οποία μπορεί να κατάγεται και για τους πολιτισμούς

που διαφέρουν από το δικό του.

δ) Στην προετοιμασία του παιδιού για μία υπεύθυνη ζωή σε μία ελεύθερη κοινωνία μέσα σε πνεύμα κατανόησης, ειρήνης, ανοχής, ισότητας των φύλων και φιλίας ανάμεσα σε όλους τους λαούς και τις εθνικιστικές, εθνικές και θρησκευτικές ομάδες και στα πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής.

ε) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για το φυσικό περιβάλλον.

2. Καμία διάταξη του παρόντος άρθρου ή του άρθρου 28 δεν μπορεί να ερμηνευτεί με τρόπο που να θίγει την ελευθερία των φυσικών ή νομικών προσώπων για τη δημιουργία και τη διεύθυνση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, υπό τον όρο ότι θα τηρούνται οι εκφρασμένες στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου αρχές και ότι η παρεχόμενη στα ιδρύματα αυτά εκπαίδευση θα είναι σύμφωνη με τις ελάχιστες προδιαγραφές που θα έχει ορίσει το Κράτος.

Άρθρο 30

Στα Κράτη όπου υπάρχουν εθνικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές μειονότητες ή πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής, ένα παιδί αυτόχθονος ή που ανήκει σε μία από αυτές τις μειονότητες δεν μπορεί να στερθεί το δικαίωμα να έχει τη δική του πολιτιστική ζωή, να προσβεί και να ασκεί τη δική του θρησκεία ή να χρησιμοποιεί τη δική του γλώσσα από κοινού με τα άλλα μέλη της ομάδας του.

Άρθρο 31

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί το δικαίωμα στην ανάπαυση και στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, στην ενασχόληση με ψυχαγωγικά παιχνίδια και δραστηριότητες που είναι κατάλληλες για την ηλικία του και στην ελεύθερη συμμετοχή στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σεβονται και προάγουν το δικαίωμα του παιδιού να συμμετέχει πλήρως στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή και ενθαρρύνουν την προσφορά κατ'άλληλων και ίσων ευκαιριών για πολιτιστικές, καλλιτεχνικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες και για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.

Άρθρο 32

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να προστατεύεται από την οικονομική εκμετάλλευση και από την εκτέλεση οποιασδήποτε εργασίας που ενέχει κινδύνους ή που μπορεί να εκθέσει σε κίνδυνο την εκπαίδευσή του ή να βλάψει την υγεία του ή τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική ή κοινωνική ανάπτυξή του.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή του παρόντος άρθρου. Για το σκοπό αυτόν, και λαμβάνοντας υπόψη τις εθνικές διατάξεις των άλλων διεθνών οργάνων, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ειδικότερα:

α) Ορίζουν ένα κατώτατο όριο ή κατώτατα όρια ηλικίας για την είσοδο στην επαγγελματική απασχόληση.

β) Προβλέπουν μία κατάλληλη ρύθμιση των ωραρίων και των συνθηκών εργασίας.

γ) Προβλέπουν κατάλληλες ποινές και άλλες κυρώσεις, για να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική εφαρμογή του παρόντος άρθρου.

Άρθρο 33

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων νομοθετικών, διοικητικών, κοινωνικών και εκπαιδευτικών μέτρων, για να προστατεύσουν τα παιδιά από την παράνομη χρήση ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών, όπως αυτές προσδιορίζονται στις σχετικές διεθνείς συμβάσεις, και για να εμποδίσουν τη χρησιμοποίηση των παιδιών στην παραγωγή και την παράνομη διακίνηση αυτών των ουσιών.

Άρθρο 34

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προστατεύουν το παιδί από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής βίας. Για το σκοπό αυτόν, τα Κράτη, ειδικότερα, παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν:

- α) Την παρακίνηση ή τον εξαναγκασμό των παιδιών σε παράνομη σεξουαλική δραστηριότητα.
- β) Την εκμετάλλευση των παιδιών για πορνεία ή για άλλες παράνομες σεξουαλικές δραστηριότητες.
- γ) Την εκμετάλλευση των παιδιών για την παραγωγή θαμάτων ή υλικού πορνογραφικού χαρακτήρα.

Άρθρο 35

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν την απώγηση, την πώληση ή το δουλεμπόριο παιδιών, για οποιονδήποτε σκοπό και με οποιαδήποτε μορφή.

Άρθρο 36

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προστατεύουν το παιδί από κάθε άλλη μορφή εκμετάλλευσης επιβλαβή για οποιαδήποτε πλευρά της ευημερίας του.

Άρθρο 37

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ώστε:

- α) Κανένα παιδί να μην υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σε άλλες σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές τιμωρίες ή μεταχείριση. Θανατική ποινή ή ισόβια κάθειρξη χωρίς δυνατότητα απελευθέρωσης δεν πρέπει να απαγγέλλονται για παραβάσεις τις οποίες έχουν διαπράξει πρόσωπα κάτω των δεκαοκτώ ετών.
- β) Κανένα παιδί να μη στερείται την ελευθερία του κατά τρόπο παράνομο ή αυθαίρετο. Η σύλληψη, κράτηση ή φυλάκιση ενός παιδιού πρέπει να είναι σύμφωνη με το νόμο, να μην αποτελεί παρά ένα έσχατο μέτρο και να είναι της μικρότερης δυνατής χρονικής διάρκειας.
- γ) Κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία να αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και με τον οφειλόμενο στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου σεβασμό, και κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ηλικίας του. Ειδικότερα, κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία θα χωρίζεται από τους ενήλικες, εκτός εάν θεωρηθεί ότι είναι προτιμότερο να μη γίνει αυτό για το συμφέρον του παιδιού, και έχει το δικαίωμα να διατηρήσει την επαφή με την οικογένειά του δι' αλληλογραφίας και με επισκέψεις, εκτός εξαιρετικών περιστάσεων.
- δ) Τα παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους να έχουν το δικαίωμα για ταχεία πρόσβαση σε νομική ή σε άλλη

κατάλληλη συμπαράσταση, καθώς και το δικαίωμα να αμφισβητούν τη νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας τους ενώπιον ενός δικαστηρίου ή μιας άλλης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής, και για τη λήψη μιας ταχείας απόφασης πάνω σ' αυτό το ζήτημα.

Άρθρο 38

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται και να διασφαλίζουν το σεβασμό στους κανόνες του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου που εφαρμόζονται σε αυτά σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, και των οποίων η προστασία επεκτείνεται στα παιδιά.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα δυνατά μέτρα για να διασφαλίσουν ότι τα πρόσωπα κάτω των δεκαπέντε ετών δεν θα συμμετέχουν άμεσα στις εχθροπραξίες.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη απέχουν από την επιστράτευση στις ένοπλες δυνάμεις τους κάθε προσώπου κάτω των δεκαπέντε ετών. Κατά την επιστράτευση ανάμεσα σε πρόσωπα άνω των δεκαπέντε ετών αλλά κάτω των δεκαοκτώ ετών, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προσπαθούν να δίνουν προτεραιότητα στα πρόσωπα μεγαλύτερης ηλικίας.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη, σύμφωνα με την υποχρέωση που έχουν, δυνάμει του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, να προστατεύουν τον άμαχο πληθυσμό σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, παίρνουν όλα τα δυνατά μέτρα για την προστασία και τη φροντίδα των παιδιών, που θίνονται από την ένοπλη σύρραξη.

Άρθρο 39

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διευκολύνουν τη σωματική και ψυχολογική ανάρρωση και την κοινωνική επανένταξη κάθε παιδιού θύματος: οποιασδήποτε μορφής παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, βασανισμού ή κάθε άλλης μορφής σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ή ένοπλης σύρραξης. Η ανάρρωση αυτή και η επανένταξη γίνονται μέσα σε περιβάλλον, που ευνοεί την υγεία, τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπεια του παιδιού.

Άρθρο 40

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί ύποπτο, κατηγορούμενο ή καταδικασμένο για παράβαση του ποινικού νόμου το δικαίωμα σε μεταχείριση που να συνάδει με το αίσθημα της αξιοπρέπειάς του και της προσωπικής αξίας, που να ενισχύει το σεβασμό του για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες των άλλων και που να λαμβάνει υπόψη την ηλικία του, καθώς και την ανάγκη για επανένταξη στην κοινωνία και την ανάληψη από το παιδί ενός εποικοδομητικού ρόλου στην κοινωνία.

2. Για το σκοπό αυτόν, και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις των διεθνών οργάνων, τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ιδιαίτερα ώστε:

- α) Κανένα παιδί να μην καθίσταται ύποπτο, να μην κατηγορείται και να μην καταδικάζεται για παράβαση του ποινικού νόμου λόγω πράξεων ή παραλείψεων, που δεν απαγορεύονται από το εθνικό ή διεθνές δίκαιο κατά το χρόνο που διαπράχθηκαν.

β) Κάθε παιδί ύποπτο ή κατηγορούμενο για παράβαση του ποινικού νόμου να έχει τουλάχιστον το δικαίωμα στις ακόλουθες εγγυήσεις:

ι) Να θεωρείται αθώο μέχρι να αποδειχθεί νόμιμη η ενοχή του.

α) Να ενημερώνεται χωρίς καθυστέρηση και απειθείας για τις εναντίον του κατηγορίες ή, κατά περίπτωση, μέσω των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του και να έχει νομική ή οποιαδήποτε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση για την προετοιμασία και την παρουσίαση της υπεράσπισης του.

ii) Να κρίνεται η υπόθεση του χωρίς καθυστέρηση από μία αρμόδια, ανεξάρτητη και αμερόληπτη αρχή ή δικαστικό σώμα, σύμφωνα με μία δίκαιη κατά το νόμο διαδικασία, με την παρουσία ενός νομικού ή άλλου συμβούλου και την παρουσία των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του, εκτός αν αυτό θεωρηθεί αντίθετο προς το συμφέρον του παιδιού, λόγω κυρίως της ηλικίας ή της κατάστασής του.

iv) Να μην υποχρεώνεται να καταθέσει ως μάρτυρας ή να ομολογήσει την ενοχή του, να υποβάλλει ερωτήσεις το ίδιο ή μέσω άλλου στους μάρτυρες κατηγορίας και να επιπυνχάνει την παράσταση και την εξέταση μαρτύρων υπεράσπισης κάτω από συνθήκες ισότητας.

v) Εάν κριθεί ότι παρέβη την ποινικό νόμο, να μπορεί να προσφύγει κατ' αυτής της απόφασης και κατά οποιουδήποτε μέτρου που λήφθηκε ως συνέπεια αυτής ενώπιον μιας ανώτερης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής ή δικαστικού σώματος, σύμφωνα με το νόμο.

vi) Να έχει τη δωρεάν βοήθεια ενός δικηγόρου, σε περίπτωση που δεν καταλαβαίνει ή δεν μιλάει τη γλώσσα που χρησιμοποιείται.

vii) Να αντιμετωπίζεται η ιδιωτική του ζωή με απόλυτο σεβασμό σε όλα τα στάδια της διαδικασίας.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προσπαθούν να προαγάγουν τη θέσπιση νόμων, διαδικασιών, αρχών και θεσμών εφαρμοζόμενων ειδικώς στα παιδιά που είναι ύποπτα, κατηγορούμενα ή καταδικασμένα για παράβαση του ποινικού νόμου και ιδιαίτερα:

α) Τη θέσπιση ενός ελάχιστου ορίου ηλικίας κάτω απ' το οποίο τα παιδιά θα θεωρούνται ότι δεν έχουν την ικανότητα παράβασης του ποινικού νόμου.

β) Την εισαγωγή μέτρων, εφόσον αυτό είναι δυνατόν και εικταίο, για την αντιμετώπιση τέτοιων παιδιών, χωρίς ανάγκη προσφυγής στη δικαιοσύνη, με την προϋπόθεση βέβαια ότι τηρείται ο απόλυτος σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα και στις νόμιμες εγγυήσεις.

4. Μία σειρά διατάξεων σχετικών κυρίως με την επιμέλεια, την καθοδήγηση και την επιτήρηση, τους συμβούλους, τη δοκιμασία, την τοποθέτηση σε οικογένεια, τα προγράμματα γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και τις άλλες εναλλακτικές δυνατότητες πλην της επιμέλειας, θα εξασφαλίζει στα παιδιά μια μεταχείριση που να εγγυάται την ευμηνία τους και που να είναι ανάλογη και με την κατάσταση τους και με την παράβαση.

Άρθρο 41

Καμιά από τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης δεν θίγει διατάξεις ευνοικότερες για την πραγματοποίηση των δικαιωμάτων του παιδιού και οι οποίες είναι δυνατόν να περιέχονται:

- α) Στη νομοθεσία ενός Συμβαλλόμενου Κράτους ή
- β) Στο ισχύον για το Κράτος αυτό διεθνές δίκαιο.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Άρθρο 42

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν να κάνουν ευρέως γνωστές τόσο στους ενήλικες όσο και στα παιδιά, τις αρχές και τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης με δραστήρια και κατάλληλα μέσα.

Άρθρο 43

1. Με σκοπό την έρευνα της πρόοδου που έχει συντελεστεί από τα Συμβαλλόμενα Κράτη σε σχέση με την τήρηση των υποχρεώσεων, οι οποίες συμφωνήθηκαν δυνάμει της παρούσας Σύμβασης, συγκροτείται Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία επιτελεί τα καθήκοντα που ορίζονται παρακάτω.

2. Η Επιτροπή αποτελείται από δέκα εμπειρογνώμονες υψηλού ήθους και αναγνωρισμένης ικανότητας στον τομέα που καλύπτει η παρούσα Σύμβαση. Τα μέλη της εκλέγονται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη ανάμεσα στους υπηκόους τους και συμμετέχουν υπό την ατομική τους ιδιότητα, αφού ληφθούν υπόψη η ανάγκη εξασφάλισης δικαστικής γεωγραφικής κατανομής και τα κύρια νομικά συστήματα.

3. Η εκλογή των μελών της Επιτροπής γίνεται με μυστική ψηφοφορία από έναν κατάλογο προσώπων που υποβάλλουν τα Συμβαλλόμενα Κράτη. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος έχει τη δυνατότητα να υποδεικνύει έναν υποψήφιο από τους υπηκόους του.

4. Η διεξαγωγή των πρώτων εκλογών θα γίνει το αργότερο έξι μήνες μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας Σύμβασης. Στη συνέχεια οι εκλογές θα γίνονται κάθε δύο χρόνια. Τέσσερις τουλάχιστο μήνες πριν από την ημερομηνία κάθε εκλογής ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών καλεί γραπτώς τα Συμβαλλόμενα Κράτη να προτείνουν τους υποψηφίους τους εντός δύο μηνών. Στη συνέχεια, ο Γενικός Γραμματέας ετοιμάζει έναν κατάλογο με τα ονόματα όλων των υποψηφίων σε αλφαβητική σειρά, αναφέροντας τα Συμβαλλόμενα Κράτη που έχουν υποδείξει αυτούς και τον υποβάλλει στα Συμβαλλόμενα στην παρούσα Σύμβαση Κράτη.

5. Οι εκλογές γίνονται κατά τις συνόδους των Συμβαλλόμενων Κρατών, οι οποίες συγκαλούνται από το Γενικό Γραμματέα στην Έδρα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Στις συνόδους αυτές, κατά τις οποίες η απαρτία σχηματίζεται από τα δύο τρίτα των Συμβαλλόμενων Κρατών, εκλέγονται μέλη της Επιτροπής εκείνοι που έλαβαν το μεγαλύτερο αριθμό ψήφων και την απόλυτη πλειοψηφία από τους παρόντες και ψηφίσαντες εκπροσώπους των Συμβαλλόμενων Κρατών.

6. Τα μέλη της Επιτροπής εκλέγονται για χρονική περίοδο τεσσάρων ετών. Είναι επανεκλέξιμα εάν προταθεί εκ νέου η υποψηφιότητά τους. Η θητεία πέντε μελών από τα εκλεγμένα κατά την πρώτη εκλογή λήγει μετά τη συμπλήρωση δύο ετών. Τα ονόματα των πέντε αυτών μελών εκλέγονται με κλήρο από τον πρόεδρο της συνόδου, αμέσως μετά από την πρώτη εκλογή.

7. Σε περίπτωση θανάτου ή παραιτήσης ενός μέλους της Επιτροπής, ή εάν, για έναν οποιονδήποτε άλλο λόγο, ένα μέλος δηλώσει ότι δεν μπορεί πλέον να ασκεί τα καθήκοντά του στα πλαίσια της Επιτροπής, το Συμβαλλόμενο Κράτος,

που είχε υποδείξει αυτό το μέλος, διορίζει έναν άλλο εμπειρογνώμονα από τους υπηκόους του, για να υπηρετήσει για το υπόλοιπο της θητείας, με την επιφύλαξη της έγκρισης της Επιτροπής.

8. Η Επιτροπή θεσπίζει η ίδια τον εσωτερικό κανονισμό της.

9. Η Επιτροπή εκλέγει τους αξιωματούς της για μία περίοδο δύο ετών.

10. Οι συνέδαι της Επιτροπής συγκαλούνται κανονικά στην Έδρα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών ή σε οποιοδήποτε άλλο κατάλληλο τόπο, που καθορίζεται από την Επιτροπή.

Η Επιτροπή συνέρχεται κανονικά κάθε χρόνο.

Η διάρκεια των συνόδων της καθορίζεται και τροποποιείται, εάν είναι αναγκαίο, από μία συνέλευση των Κρατών Μελών στην παρούσα Σύμβαση, με την επιφύλαξη της έγκρισης από τη Γενική Συνέλευση.

11. Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών θέτει στη διάθεση της Επιτροπής το απαραίτητο προσωπικό και τις εγκαταστάσεις για την αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων που της έχουν ανατεθεί, δυνάμει της παρούσας Σύμβασης.

12. Τα μέλη της Επιτροπής που συγκροτήθηκε δυνάμει της παρούσας Σύμβασης εισπράττουν, με την έγκριση της Γενικής Συνέλευσης, απολαβές από τους πόρους του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με τους όρους και με τις προϋποθέσεις που ορίζει η Γενική Συνέλευση.

Άρθρο 44

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να υποβάλλουν στην Επιτροπή, μέσω του Γενικού Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, εκθέσεις σχετικά με τα μέτρα που έχουν υιοθετήσει για την ενεργοποίηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση, καθώς και σχετικά με την πρόοδο που σημειώθηκε ως προς την απόλαυση αυτών των δικαιωμάτων:

α) Εντός των δύο πρώτων ετών από την έναρξη ισχύος της παρούσας Σύμβασης για κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος.

β) Κατόπιν, κάθε πέντε χρόνια.

2. Οι εκθέσεις που συντάσσονται σε εφαρμογή του παρόντος άρθρου, πρέπει να επισημαίνουν τους παράγοντες και τις δυσκολίες, εάν υπάρχουν, που εμποδίζουν τα Συμβαλλόμενα Κράτη να τηρήσουν πλήρως τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στην παρούσα Σύμβαση. Πρέπει επίσης να περιέχουν επαρκείς πληροφορίες, για να δώσουν στην Επιτροπή μια ακριφή εικόνα της εφαρμογής της Σύμβασης στην εν λόγω χώρα.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη τα οποία έχουν υποβάλει στην Επιτροπή μια αρχική πλήρη έκθεση, δεν χρειάζεται να επαναλάβουν στις επόμενες εκθέσεις που υποβάλλουν, σύμφωνα με το εδάφιο β' της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, τις βασικές πληροφορίες που έχουν ήδη κοινοποιήσει.

4. Η Επιτροπή μπορεί να ζητά από τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμπληρωματικές πληροφορίες, σχετικές με την εφαρμογή της Σύμβασης.

5. Η Επιτροπή υποβάλλει κάθε δύο χρόνια στη Γενική Συνέλευση, μέσω του Κοινωνικού και Οικονομικού Συμβουλίου, εκθέσεις για τις δραστηριότητές της.

6. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καθιστούν ευρέως προσιτές

τις εκθέσεις τους στο κοινό της χώρας τους.

Άρθρο 45

Για την προώθηση της αποτελεσματικής εφαρμογής της Σύμβασης και για την ενθάρρυνση της διεθνούς συνεργασίας στο πεδίο το οποίο καλύπτει η Σύμβαση:

α) Οι ειδικοί οργανισμοί, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών έχουν το δικαίωμα να εκπροσωπούνται κατά την εξέταση της εφαρμογής των διατάξεων της παρούσας Σύμβασης, οι οποίες εμπήκουν στην αρμοδιότητά τους. Η Επιτροπή μπορεί να καλέσει τις ειδικευμένες οργανώσεις, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και άλλους αρμόδιους οργανισμούς, τους οποίους κρίνει κατάλληλους, να παράσχουν ειδικευμένες γνώμες για την εφαρμογή της Σύμβασης στους τομείς που ανήκουν στις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους. Μπορεί να καλέσει τις ειδικευμένες οργανώσεις, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών να της υποβάλουν εκθέσεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στους τομείς που ανήκουν στο πεδίο δραστηριότητάς τους.

β) Η Επιτροπή διαβάζει, εάν το κρίνει αναγκαίο, στις ειδικευμένες οργανώσεις, στο Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και στους άλλους αρμόδιους οργανισμούς κάθε έκθεση των Συμβαλλόμενων Κρατών που περιέχει ένα αίτημα ή υποδεικνύει μια ανάγκη για τεχνική συμβουλή ή βοήθεια, μαζί με τις παρατηρήσεις και τις προτάσεις της Επιτροπής, εάν υπάρχουν, σχετικά με το παραπάνω αίτημα ή υπόδειξη.

γ) Η Επιτροπή μπορεί να συστήσει στη Γενική Συνέλευση να ζητήσει από το Γενικό Γραμματέα να αναλάβει για λογαριασμό της μελέτες πάνω σε ειδικά θέματα, σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού.

δ) Η Επιτροπή μπορεί να κάνει υποδείξεις και συστάσεις γενικής φύσεως βασισμένες στις πληροφορίες που έχει δεχτεί κατ' εφαρμογήν των άρθρων 44 και 45 της παρούσας Σύμβασης. Οι υποδείξεις αυτές και οι συστάσεις γενικής φύσεως διαβιβάζονται σε κάθε ενδιαφερόμενο Συμβαλλόμενο Κράτος και αναφέρονται στη Γενική Συνέλευση, μαζί με τις παρατηρήσεις των Συμβαλλόμενων Κρατών μερών, όπου υπάρχουν.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

Άρθρο 46

Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή για υπογραφή σε όλα τα Κράτη.

Άρθρο 47

Η παρούσα Σύμβαση υποβάλλεται σε επικύρωση. Τα έγγραφα της επικύρωσης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 48

Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή για προσχώρηση οποιουδήποτε Κράτους. Τα έγγραφα της προσχώρησης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ (ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ)

4119

Άρθρο 49

1. Η παρούσα Σύμβαση θα αρχίσει να ισχύει την τριακοστή ημέρα μετά από την ημερομηνία κατάθεσης στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών του εικοστού εγγραφού επικύρωσης ή προσχώρησης.

2. Για κάθε Κράτος που επικυρώνει την παρούσα Σύμβαση ή προσχωρεί σε αυτήν μετά την κατάθεση του εικοστού εγγραφού επικύρωσης ή προσχώρησης, η Σύμβαση θα αρχίσει να ισχύει την τριακοστή ημέρα μετά από την ημερομηνία κατάθεσης από το Κράτος αυτό του δικού του εγγραφού επικύρωσης ή προσχώρησης.

Άρθρο 50

1. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να προτείνει μια τροπολογία και να καταθέσει το κείμενό της στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Εν συνεχεία ο Γενικός Γραμματέας διαβάζει όλα τα σχέδια τροπολογιών στα Συμβαλλόμενα Κράτη ζητώντας τους να του γνωρίζουν εάν επιθυμούν να συζητηθεί διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Κρατών, με σκοπό να εξεταστούν και να τεθούν σε ψηφοφορία αυτά τα σχέδια. Εάν, εντός τεσσάρων μηνών από την ημερομηνία της διαβίβασης αυτής, το ένα τρίτο τουλάχιστον των Συμβαλλόμενων Κρατών κηρυχτεί υπέρ της σύγκλησης μιας τέτοιας διάσκεψης, ο Γενικός Γραμματέας συγκαλεί τη διάσκεψη υπό την αιγίδα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Κάθε τροπολογία, που υποβάλλεται από την πλειοψηφία των παρόντων και ψηφισάντων στη διάσκεψη Συμβαλλόμενων Κρατών, υποβάλλεται για έγκριση στη Γενική Συνέλευση.

2. Κάθε τροπολογία, που υποβλήθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, αρχίζει να ισχύει όταν εγκριθεί από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και γίνει δεκτή με πλειοψηφία των δύο τρίτων των Συμβαλλόμενων Κρατών.

3. Όταν μια τροπολογία αρχίζει να ισχύει έχει αναγκαστική ισχύ για τα Συμβαλλόμενα Κράτη που την αποδέχτηκαν, ενώ τα υπόλοιπα Συμβαλλόμενα Κράτη παραμένουν δεσμευμένα από τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης και από όλες τις προηγούμενες τροπολογίες που έχουν αποδεχτεί.

Άρθρο 51

1. Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών θα δεχτεί και θα διαβιβάσει σε όλα τα Κράτη το κείμενο των επικυλώσεων που έκαναν τα Κράτη κατά το χρόνο της επικύρωσης ή της προσχώρησης.

2. Δεν επιτρέπεται καμία επιφύλαξη, που είναι ασυμβατή με το αντικείμενο και το σκοπό της παρούσας Σύμβασης.

Οι επιφυλάξεις μπορούν να αποσυρθούν ανά πάσα στιγμή με γνωστοποίηση προς το Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, ο οποίος ενημερώνει γι' αυτό όλα τα Συμβαλλόμενα στη Σύμβαση Κράτη. Η γνωστοποίηση παράγει τα αποτελέσματά της από την ημερομηνία κατά την οποία παρέρχεται από το Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο 52

Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να καταγγείλει την παρούσα Σύμβαση με γραπτή γνωστοποίηση προς το Γενικό

Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Η καταγγελία παράγει τα αποτελέσματά της ένα χρόνο μετά από την ημερομηνία κατά την οποία η γνωστοποίηση παρέρχεται από το Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο 53

Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών ορίζεται θεματοφύλακας της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 54

Το πρωτότυπο της παρούσας Σύμβασης, της οποίας τα κείμενα στην αγγλική, αραβική, κινεζική, ισπανική, γαλλική και ρωσική γλώσσα έχουν την ίδια ισχύ, θα κατατεθεί στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

Για να πιστοποιηθούν τα παραπάνω οι υπογράφοντες, ειδικά εξουσιοδοτημένοι από τις αντίστοιχες Κυβερνήσεις τους, υπέγραψαν την παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο δεύτερο

Η ισχύς του νόμου αυτού αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, της δε κυρομένης Σύμβασης από την ολοκλήρωση των προϋποθέσεων που καθορίζονται στο άρθρο 49 αυτής.

Παραγγέλλομαι τη δημοσίευσή του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 2 Δεκεμβρίου 1992

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΑΡ. ΚΑΛΑΝΤΖΑΚΟΣ

ΥΠΕΞ, ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ
ΕΚΘΕΤΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΕΣΕΩΝ
Γ. ΣΟΥΡΛΑΣ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
ΙΩ. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ

Η ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΕΣΤΕΡΙΚΩΝ
Β. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

Θεωρήθηκε και τέθηκε η Μεγάλη Σφραγίδα του Κράτους.

Αθήνα, 2 Δεκεμβρίου 1992

Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΙΩΑΝ. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ

ΝΟΜΟΣ ΥΠ'ΑΡΙΘ. 3500/2006

**Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας
και άλλες διατάξεις
(ΦΕΚ 232/24.10.2006)**

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄
ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ**

**Άρθρο 1
Ορισμοί**

Για τον παρόντα νόμο θεωρείται:

1. ενδοοικογενειακή βία, η τέλεση αξιόποινης πράξης, σε βάρος μέλους της οικογένειας, σύμφωνα με τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του παρόντος και τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα.
2. α. οικογένεια ή κοινότητα που αποτελείται από συζύγους ή γονείς και συγγενείς πρώτου και δεύτερου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας και τα εξ υιοθεσίας τέκνα τους.
β. στην οικογένεια περιλαμβάνονται, εφόσον συννοικούν, συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι τετάρτου βαθμού και πρόσωπα των οποίων επίτροπος, δικαστικός παραστάτης ή ανάδοχος γονέας έχει ορισθεί μέλος της οικογένειας, καθώς και κάθε ανήλικο πρόσωπο που συννοικεί στην οικογένεια.
γ. οι διατάξεις του παρόντος νόμου εφαρμόζονται και στην μόνιμη σύντροφο του άνδρα ή στον μόνιμο σύντροφο της γυναίκας και στα τέκνα, κοινά ή ενός εξ αυτών, εφόσον τα πρόσωπα αυτά συννοικούν, ως και στους τέως συζύγους.
3. θύμα ενδοοικογενειακής βίας κάθε πρόσωπο της προηγούμενης παραγράφου σε βάρος του οποίου τελείται αξιόποινη πράξη κατά τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του παρόντος. Θύμα είναι και το μέλος, στην οικογένεια του οποίου τελέσθηκε αξιόποινη πράξη, κατά τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα, καθώς και ο ανήλικος κατά την παράγραφο 2, ενώπιον του οποίου τελείται μία από τις αξιόποινες πράξεις της παρούσας.

Άρθρο 2**Απαγόρευση χρήσης βίας**

Η άσκηση βίας κάθε μορφής μεταξύ των μελών της οικογένειας απαγορεύεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄**ΑΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ****Άρθρο 3****Η ενδοοικογενειακή βία ως τεκμήριο κλονισμού του γάμου**

Το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 1439 του Αστικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«Εφόσον ο εναγόμενος δεν αποδεικνύει το αντίθετο, ο κλονισμός τεκμαίρεται σε περίπτωση διγαμίας ή μοιχείας αυτού, εγκατάλειψης του ενάγοντος ή επιβουλής της ζωής του από τον εναγόμενο, καθώς και σε περίπτωση άσκησης από τον εναγόμενο ενδοοικογενειακής βίας εναντίον του ενάγοντος.»

Άρθρο 4**Σωματική βία σε βάρος ανηλίκων**

Επί ασκήσεως σωματικής βίας σε βάρος ανηλίκου, ως μέσου σωφρονισμού στο πλαίσιο της ανατροφής του, εφαρμόζεται το άρθρο 1532 του Αστικού Κώδικα.

Άρθρο 5**Χρηματική ικανοποίηση**

Η κατά το άρθρο 932 του Αστικού Κώδικα χρηματική ικανοποίηση, λόγω ηθικής βλάβης του παθόντος για μία από τις πράξεις του παρόντος νόμου, δεν μπορεί να είναι κατώτερη των χιλίων (1.000) ευρώ, εκτός αν ο ίδιος ο παθών ζήτησε μικρότερο ποσό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄**ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ****Άρθρο 6****Ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη**

1. Το μέλος της οικογένειας το οποίο προξενεί σε άλλο μέλος αυτής σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας του, υπό την έννοια του εδαφίου α΄ της παρ. 1 του άρθρου 308 του Ποινικού Κώδικα, ή με συνεχή συμπεριφορά προξενεί εντελώς ελαφρά κάκωση ή βλάβη της υγείας του, με την έννοια του εδαφίου β΄ της παραπάνω διάταξης, τιμωρείται με φυλάκιση, τουλάχιστον, ενός έτους.

2. Αν η πράξη της πρώτης παραγράφου είναι δυνατόν να προκαλέσει στο θύμα κίνδυνο για τη ζωή του ή βαριά σωματική βλάβη, επιβάλλεται φυλάκιση, τουλάχιστον,

χιστον, δύο ετών. Αν επακολουθήσει βαριά σωματική ή διανοητική πάθηση του θύματος, επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. Αν ο υπαίτιος επεδίωκε ή γνώριζε και αποδέχθηκε το αποτέλεσμα της πράξης του, τιμωρείται με κάθειρξη.

3. Αν η πράξη της πρώτης παραγράφου τελέσθηκε σε βάρος εγκύου ή σε βάρος μέλους της οικογένειας το οποίο, από οποιαδήποτε αιτία, είναι ανίκανο να αντισταθεί, τιμωρείται με φυλάκιση, τουλάχιστον, δύο ετών και αν η πράξη τελέσθηκε ενώπιον ανήλικου μέλους της οικογένειας, τιμωρείται με φυλάκιση, τουλάχιστον, ενός έτους.

4. Αν η πράξη της πρώτης παραγράφου συνιστά μεθοδευμένη πρόκληση έντονου σωματικού πόνου ή σωματικής εξάντλησης, επικίνδυνης για την υγεία, ή ψυχικού πόνου, ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη, ιδίως με την παρατεταμένη απομόνωση του θύματος, επιβάλλεται κάθειρξη. Αν το θύμα είναι ανήλικος, επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών.

5. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται αντίστοιχα και όταν ο δράστης εργάζεται σε φορέα παροχής κοινωνικής μέριμνας, η δε πράξη του στρέφεται σε βάρος προσώπου, το οποίο δέχεται τις υπηρεσίες του φορέα αυτού.

Άρθρο 7

Ενδοοικογενειακή παράνομη βία και απειλή

1. Το μέλος της οικογένειας το οποίο εξαναγκάζει άλλο μέλος χρησιμοποιώντας βία ή απειλή με σπουδαίο και άμεσο κίνδυνο σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή χωρίς το θύμα να υποχρεούται προς τούτο τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών, ανεξάρτητα από το αν το απειλούμενο κακό στρέφεται εναντίον του ίδιου του θύματος ή κάποιου από τους οικείους του υπό την έννοια της περίπτωσης β' του άρθρου 13 του Ποινικού Κώδικα.

2. Το μέλος της οικογένειας το οποίο προκαλεί τρόμο ή ανησυχία σε άλλο μέλος της οικογένειας, απειλώντας το με βία ή άλλη παράνομη πράξη ή παράλειψη, τιμωρείται με φυλάκιση.

Άρθρο 8

Βιασμός και κατάχρηση σε ασέλγεια

1. Η παρ. 1 του άρθρου 336 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«1. Όποιος με σωματική βία ή με απειλή σπουδαίου και άμεσου κινδύνου εξαναγκάζει άλλον σε συνουσία ή σε άλλη ασελγή πράξη ή σε ανοχή της τιμωρείται με κάθειρξη.»

2. Η παρ. 1 του άρθρου 338 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«1. Όποιος με κατάχρηση της παραφροσύνης άλλου ή της από οποιαδήποτε αιτία προερχόμενης ανικανότητάς του να αντισταθεί, ενεργεί επ' αυτού συνουσία ή άλλη ασελγή πράξη τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών.»

Άρθρο 9

Ενδοοικογενειακή προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας

1. Το μέλος της οικογένειας το οποίο προσβάλλει την αξιοπρέπεια άλλου μέλους της, με ιδιαίτερα ταπεινωτικό λόγο ή έργο που ανάγεται στη γενετήσια ζωή του, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών.
2. Με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών μέχρι τριών ετών τιμωρείται η πράξη της προηγούμενης παραγράφου, αν ο παθών είναι ανήλικος.
3. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται αντίστοιχα και όταν ο δράστης εργάζεται σε φορέα παροχής κοινωνικής μέριμνας, η δε πράξη του στρέφεται σε βάρος προσώπου, το οποίο δέχεται τις υπηρεσίες του φορέα αυτού.

Άρθρο 10

Παρακώλυση απονομής της δικαιοσύνης

Όποιος σε υπόθεση ενδοοικογενειακής βίας απειλεί μάρτυρα ή μέλος της οικογένειάς του ή ασκεί βία εναντίον του ή τον δωροδοκεί, με σκοπό την παρακώλυση απονομής της δικαιοσύνης, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών μέχρι τριών ετών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ

Άρθρο 11

Προϋποθέσεις

1. Στα πλημμελήματα ενδοοικογενειακής βίας ο αρμόδιος για την άσκηση ποινικής δίωξης εισαγγελέας διερευνά τη δυνατότητα διαμεσολάβησης κατά τη διαδικασία των επόμενων άρθρων.
2. Προϋπόθεση για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης είναι η υποβολή ανεπιφύλακτης δήλωσης εκ μέρους του προσώπου στο οποίο αποδίδεται η τέλεση του εγκλήματος, ότι είναι πρόθυμο σωρευτικά:
 - α) να υποσχεθεί ότι δεν θα τελέσει στο μέλλον οποιαδήποτε πράξη ενδοοικογενειακής βίας (λόγος τιμής) και ότι, σε περίπτωση συνοίκησης, δέχεται να μείνει εκτός οικογενειακής κατοικίας για εύλογο χρονικό διάστημα, εάν το προτείνει το θύμα. Για την υπόσχεση αυτή συντάσσεται έκθεση κατά τα άρθρα 148 επ. του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

β) να παρακολουθήσει ειδικό συμβουλευτικό – θεραπευτικό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας σε δημόσιο φορέα, σε όποιον τόπο και για όσο χρονικό διάστημα κρίνεται τούτο αναγκαίο από τους αρμόδιους θεραπευτές. Ο υπεύθυνος του προγράμματος πιστοποιεί την ολοκλήρωση της παρακολούθησής του. Το σχετικό πιστοποιητικό επισυνάπτεται στο φάκελο της δικογραφίας. Αναφέρονται δε σε αυτό, αναλυτικά, το αντικείμενο του συμβουλευτικού - θεραπευτικού προγράμματος και ο αριθμός των συνεδριών που παρακολούθησε ο ενδιαφερόμενος.

γ) να άρει ή να αποκαταστήσει, εφόσον είναι δυνατόν, αμέσως τις συνέπειες που προκλήθηκαν από την πράξη και να καταβάλει εύλογη χρηματική ικανοποίηση στον παθόντα.

3. Αν το θύμα της ενδοοικογενειακής βίας είναι ανήλικος, η ποινική διαμεσολάβηση ενεργείται υπέρ αυτού και από κοινού από τον κατά τόπον αρμόδιο εισαγγελέα ανηλίκων και τον ασκούντα την επιμέλεια, εφόσον αυτός δεν είναι το ίδιο πρόσωπο με τον φερόμενο ως δράστη του εγκλήματος. Αν δεν υπάρξει ομοφωνία, η διαμεσολάβηση δεν είναι δυνατή. Ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δέκατο τέταρτο έτος της ηλικίας του μπορεί, εφόσον το επιθυμεί, να παρίσταται κατ' αυτήν και να ακούγεται. Τα πρόσωπα του πρώτου εδαφίου αντιπροσωπεύουν τον ανήλικο στη διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης και για τις αστικές αξιώσεις.

4. Οι σχετικές με την ποινική διαμεσολάβηση διατάξεις του παρόντος νόμου δεν εφαρμόζονται, αν ο φερόμενος ως δράστης της πράξεως ενδοοικογενειακής βίας είναι επίτροπος, δικαστικός συμπαραστάτης ή ανάδοχος γονέας του ανηλίκου.

5. Αν την πράξη ενδοοικογενειακής βίας σε βαθμό πλημμελήματος φέρεται να έχει τελέσει ανήλικος, εφαρμόζεται το άρθρο 45Α του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Άρθρο 12

Διαδικασία

1. Αν σε βάρος του υπαιτίου κινηθεί η διαδικασία των άρθρων 417 επ. του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ποινική διαμεσολάβηση επιτρέπεται μόνον εφόσον το δικαστήριο αναβάλει την εκδίκαση της υπόθεσης κατά τις διατάξεις του άρθρου 423 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Στην περίπτωση αυτή, η σχετική διαδικασία χωρεί κατά τις παραγράφους 3 έως 6 του παρόντος άρθρου. Το δικαστήριο που αναβάλλει την εκδίκαση της υπόθεσης, κατά το πρώτο εδάφιο, εξετάζει αυτεπαγγέλτως αν συντρέχει περίπτωση να επιβληθούν στον υπαίτιο περιοριστικοί όροι κατά το άρθρο 18 του παρόντος νόμου.

2. Αν σε βάρος του φερόμενου ως δράστη ενεργείται προκαταρκτική εξέταση, ο εισαγγελέας, πριν από κάθε άλλη ενέργεια:

α) μπορεί να διατάσσει τη διενέργεια ιατρικής πραγματογνωμοσύνης στο φερόμενο ως θύμα, προκειμένου να ερευνηθεί η βασιμότητα της καταγγελίας για την σε βάρος του τέλεση της πράξεως,

β) εξετάζει ο ίδιος κάθε μάρτυρα που προτείνεται, καθώς και τα πρόσωπα της οικογένειας ή παραγγέλλει την εξέταση αυτών από τους αρμόδιους ανακριτικούς υπαλλήλους, και

γ) καλεί το πρόσωπο στο οποίο αποδίδεται η τέλεση της πράξεως να παράσχει στον ίδιο ή στον αρμόδιο ανακριτικό υπάλληλο εξηγήσεις υπό τους όρους του άρθρου 31 παρ. 2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

3. Αν ο παρέχων εξηγήσεις δεν υποβάλει ο ίδιος, ή μέσω του συνηγόρου του, την κατά την παρ. 2 του άρθρου 11 δήλωση περί ποινικής διαμεσολάβησης, καλείται, προς τούτο, από τον αρμόδιο εισαγγελέα. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να λάβει προθεσμία τριών ημερών για να απαντήσει.

4. Αν η απάντηση του παρέχοντος εξηγήσεις είναι αρνητική ή αυτός δεν απαντήσει, κινείται η ποινική διαδικασία κατά τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Αν η απάντηση του παρέχοντος εξηγήσεις είναι θετική, ο εισαγγελέας ενημερώνει τον παθόντα ή τον συνήγορό του για την κατά τα ανωτέρω δήλωση του ενδιαφερομένου και, αν υποβληθεί σχετικό αίτημα, παρέχεται στον παθόντα προθεσμία, το πολύ τριών ημερών, για να δηλώσει αν δέχεται τη διαμεσολάβηση.

5. Αν η απάντηση του παθόντος είναι αρνητική ή αυτός δεν απαντήσει ή δεν επέλθει συμφωνία ως προς τους όρους της περίπτωσης α' της παραγράφου 2 του άρθρου 11, κινείται η ποινική διαδικασία κατά τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Αν η απάντηση του παθόντος είναι θετική, ο εισαγγελέας με διάταξή του θέτει τη δικογραφία σε ειδικό αρχείο της εισαγγελίας. Κατά της διάταξης αυτής δεν χωρεί προσφυγή.

6. Αν τα πρόσωπα στα οποία αποδίδεται η τέλεση της πράξης είναι περισσότερα, για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης απαιτείται μεταξύ τους συμφωνία. Το ίδιο ισχύει και αν η φερόμενη ως τελεσθείσα πράξη αφορά περισσότερα θύματα. Αν δεν επιτευχθεί συμφωνία κατά τα προηγούμενα εδάφια, η διαμεσολάβηση δεν είναι δυνατή.

7. Η συμφωνία των διαδίκων μερών για την κατά την παρ. 2 του άρθρου 11 του παρόντος έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης μπορεί να υποβλη-

θεί στον αρμόδιο εισαγγελέα και με σχετικό πρακτικό εκ μέρους των συνηγόρων τους.

Άρθρο 13

Ποινικές συνέπειες

1. Η διάταξη του εισαγγελέα που εκδίδεται κατόπιν ποινικής διαμεσολάβησης καταχωρίζεται σε ειδική μερίδα στο δελτίο ποινικού μητρώου και τηρείται για χρονικό διάστημα ίσο προς τον εκ του νόμου προβλεπόμενο χρόνο παραγραφής του εγκλήματος στο οποίο αφορά.

2. Αν ο ενδιαφερόμενος συμμορφωθεί προς τους όρους της ποινικής διαμεσολάβησης για χρονικό διάστημα τριών ετών, τότε η σχετική διαδικασία ολοκληρώνεται και εξαλείφεται η ποινική αξίωση της πολιτείας για το έγκλημα που αφορά.

3. Η διαπιστούμενη από τον εισαγγελέα υπαίτια μη ολοκλήρωση της ποινικής διαμεσολάβησης διακόπτει τη διαδικασία και προκαλεί την αναδρομική άρση των επελθόντων αποτελεσμάτων. Στην περίπτωση αυτή ο εισαγγελέας ανασύρει τη δικογραφία από το αρχείο, η δε ποινική διαδικασία συνεχίζεται κατά τις οικείες διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, χωρίς να επιτρέπεται πλέον η υποβολή νέου αιτήματος για ποινική διαμεσολάβηση.

4. Ενώσω διαρκεί η διαδικασία ποινικής διαμεσολάβησης, τελεί σε εκκρεμοδικία η πράξη στην οποία αυτή αφορά. Η άσκηση ποινικής δίωξης για πράξη για την οποία εξαλείφθηκε η ποινική αξίωση της πολιτείας, λόγω ολοκληρώσεως της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης, είναι απαράδεκτη. Η παραγραφή της πράξης αναστέλλεται μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης.

5. Η άρνηση ενός εκ των διαδίκων μερών να δεχθεί τη διαμεσολάβηση ή η αποτυχία ολοκληρώσεώς της, για οποιαδήποτε αιτία, δεν επάγονται σε βάρος αυτών καμία αρνητική ουσιαστική ή δικονομική συνέπεια στην ποινική δίκη που επακολουθεί.

6. Στην παρ. 3 του άρθρου 574 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προστίθεται στοιχείο γ', το οποίο έχει ως εξής:

«γ) η διάταξη του εισαγγελέα που εκδίδεται κατόπιν ποινικής διαμεσολάβησης σε εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας.»

Άρθρο 14

Αστικές συνέπειες

1. Η συμφωνία των διαδίκων για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης ισχύει ως συμβιβασμός ως προς τις χρηματικές αξιώσεις από το έγκλη-

μα ενδοοικογενειακής βίας. Μόνη η συμφωνία του παθόντος συζύγου για την έναρξη της διαδικασίας δεν εμποδίζει την άσκηση αγωγής διαζυγίου ή την υποβολή αιτήσεως συναινετικής λύσεως του γάμου, την πρόοδο της δίκης και τη λύση του γάμου.

2. Η εντός τριετίας από την αρχειοθέτηση της υπόθεσης μη συμμόρφωση του φερόμενου ως δράστη προς τους όρους της ποινικής διαμεσολάβησης παρέχει στο θύμα του εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας το δικαίωμα να ζητήσει, με αγωγή του, την ανατροπή της συμφωνίας, όσον αφορά στις χρηματικές αξιώσεις. Με την άσκηση της αγωγής ανατροπής αναβιώνουν οι χρηματικές αξιώσεις του παθόντος, τα δε καταβληθέντα λόγω της συμφωνίας αναζητούνται κατά τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού.

3. Μετά την ολοκλήρωση της ποινικής διαμεσολάβησης αποκλείεται η ανατροπή της συμφωνίας, εξ οιαδήποτε λόγου και η αναζήτηση των καταβληθέντων σε συμμόρφωση αυτής. Τα ίδια αποτελέσματα επιφέρει και η λύση του γάμου μεταξύ των συζύγων εντός της τριετίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 15

Προσωρινή ρύθμιση της κατάστασης

Στο τέλος του άρθρου 735 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προστίθεται εδάφιο, το οποίο έχει ως εξής:

«Σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας μπορεί να διατάσσεται ιδίως η απομάκρυνση του καθ' ου από την οικογενειακή κατοικία, η μετοίκησή του, η απαγόρευση να προσεγγίζει τους χώρους κατοικίας ή και εργασίας του αιτούντος, κατοικίες στενών συγγενών του, τα εκπαιδευτήρια των παιδιών και ξενώνες φιλοξενίας.»

Άρθρο 16

Παραγραφή

Αν οι πράξεις των άρθρων 6, 7 και 9 του παρόντος στρέφονται κατά ανηλίκου, η έναρξη της προθεσμίας παραγραφής αναστέλλεται μέχρι την ενηλικίωσή του.

Άρθρο 17

Ποινική δίωξη

1. Η ποινική δίωξη για τα εγκλήματα των άρθρων 6, 7, 9 και 10 ασκείται αυτεπαγγέλτως.

2. Σε βάρος του υπαιτίου εφαρμόζεται η διαδικασία των άρθρων 417 επ. του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Άρθρο 18 **Περιοριστικοί όροι**

1. Σε περίπτωση διαπράξεως εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας είναι δυνατόν, αν υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες κρίνεται απαραίτητο για την προστασία της σωματικής και ψυχικής υγείας του θύματος, να επιβληθεί στον κατηγορούμενο από το αρμόδιο ποινικό δικαστήριο στο οποίο παραπέμπεται να δικασθεί ή από τον αρμόδιο ανακριτή ή από το δικαστικό συμβούλιο και για όσο χρονικό διάστημα απαιτείται, ο περιοριστικός όρος της απομάκρυνσής του από την οικογενειακή κατοικία, η μετοίκησή του, η απαγόρευση να προσεγγίζει τους χώρους κατοικίας ή και εργασίας του θύματος, κατοικίες στενών συγγενών του, τα εκπαιδευτήρια των παιδιών και ξενώνες φιλοξενίας. Η ισχύς του παραπάνω περιοριστικού όρου παύει αυτοδικαίως μετά την έκδοση οριστικής απόφασης ή της διατάξεως του εισαγγελέα με την οποία αρχειοθετείται η υπόθεση λόγω ποινικής διαμεσολάβησης.

2. Ο περιοριστικός όρος που έχει επιβληθεί σύμφωνα με τις διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου είναι δυνατόν να ανακληθεί, αντικατασταθεί ή τροποποιηθεί από το αρμόδιο δικαστικό όργανο που τον επέβαλε, με αίτηση του κατηγορουμένου, στην οποία αναφέρονται οι λόγοι για τους οποίους επιβάλλεται η ανάκληση, αντικατάσταση ή τροποποίησή του. Για τη συζήτηση της αιτήσεως κλητεύεται υποχρεωτικά ο παθών, σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν κάθε φορά.

3. Το δικαστικό όργανο που είναι αρμόδιο κατά την παράγραφο 1 για την επιβολή, ανάκληση, αντικατάσταση ή τροποποίηση των περιοριστικών όρων, μπορεί να ζητήσει, συμβουλευτικά, τη γνώμη ψυχιάτρων, ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών και άλλων επιστημόνων με ειδικές γνώσεις σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας, εφόσον τα πρόσωπα αυτά εργάζονται σε δημόσιο φορέα υγείας.

Άρθρο 19 **Εξέταση μαρτύρων**

1. Σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας, μέλη της οικογένειας εξετάζονται ως μάρτυρες χωρίς όρκο.

2. Οι ανήλικοι κατά την εκδίκαση των υποθέσεων της προηγούμενης παραγράφου δεν κλητεύονται ως μάρτυρες στο ακροατήριο, αλλά αναγιγνώσκεται η κατάθεσή τους, εφόσον υπάρχει, εκτός εάν η εξέτασή τους κρίνεται αναγκαία από το δικαστήριο.

Άρθρο 20**Υποχρέωση τήρησης εχεμύθειας**

1. Σε περίπτωση διαπράξεως εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας, οι αρμόδιες αστυνομικές αρχές που διενεργούν προανάκριση, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 243 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, απαγορεύεται να ανακοινώνουν με οποιονδήποτε τρόπο το ονοματεπώνυμο του θύματος και του κατηγορουμένου, τη διεύθυνση κατοικίας τους, καθώς και οποιαδήποτε άλλα στοιχεία είναι δυνατόν να αποκαλύψουν την ταυτότητά τους.
2. Οι παραβάτες της διατάξεως αυτής τιμωρούνται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄**ΑΡΩΓΗ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ****Άρθρο 21****Κοινωνική συμπαράσταση**

1. Τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας δικαιούνται ηθικής συμπαράστασης και της αναγκαίας υλικής συνδρομής από νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, που λειτουργούν ειδικά για τους σκοπούς αυτούς υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, και από κοινωνικές υπηρεσίες των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης.
2. Οι αστυνομικές αρχές που επιλαμβάνονται, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας υποχρεούνται, εφόσον το ζητήσει το θύμα, να ενημερώσουν αυτό και τους παραπάνω φορείς, ώστε να παρασχεθεί αμέσως η απαραίτητη, κατά περίπτωση, αρωγή.

Άρθρο 22**Ευεργέτημα πενίας**

Στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, τα οποία ζητούν τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων για προσωρινή ρύθμιση της κατάστασης, εξαιτίας του συγκεκριμένου περιστατικού, παρέχεται το ευεργέτημα της πενίας με μόνη την απόδειξη του περιστατικού βίας, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 194 επ. του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, αν αδυνατούν να καταβάλουν, έστω και προσωρινά, τις απαιτούμενες δικαστικές δαπάνες.

Άρθρο 23**Υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών**

1. Εκπαιδευτικός της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ο οποίος, κατά την εκτέλεση του εκπαιδευτικού του έργου, με οποιονδήποτε τρόπο πληροφορείται ή διαπιστώνει ότι έχει διαπραχθεί σε βάρος μαθητή έγκλημα ενδο-

οικογενειακής βίας, ενημερώνει, χωρίς καθυστέρηση, τον διευθυντή της σχολικής μονάδας.

Ο διευθυντής της σχολικής μονάδας ανακοινώνει, αμέσως, την αξιόποινη πράξη στον αρμόδιο εισαγγελέα, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 37 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ή στην πλησιέστερη αστυνομική αρχή.

Την ίδια υποχρέωση έχουν οι εκπαιδευτικοί και οι διευθυντές των ιδιωτικών σχολείων, καθώς και οι υπεύθυνοι των πάσης φύσεως Μονάδων Προσχολικής Αγωγής.

2. Κατά την προδικασία και τη διαδικασία στο ακροατήριο, ο διευθυντής της σχολικής μονάδας, ο οποίος ανακοίνωσε την αξιόποινη πράξη στις παραπάνω αρμόδιες αρχές, και ο εκπαιδευτικός, ο οποίος την πληροφορήθηκε ή τη διαπίστωσε, καλούνται να εξετασθούν ως μάρτυρες, μόνο αν η πληροφορία δεν αποδεικνύεται με οποιοδήποτε άλλο αποδεικτικό μέσο.

Άρθρο 24

Το άρθρο 342 του Ποινικού Κώδικα (κατάχρηση ανηλίκων σε ασέλγεια) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 342.

Κατάχρηση ανηλίκων σε ασέλγεια

1. Ο ενήλικος ο οποίος ενεργεί ασελγείς πράξεις με ανήλικο, τον οποίον του έχουν εμπιστευθεί για να τον επιβλέπει ή να τον φυλάσσει, έστω και προσωρινά, τιμωρείται ως εξής:

α) αν ο παθών δεν συμπλήρωσε τα δεκατέσσερα έτη, με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών,

β) αν ο παθών συμπλήρωσε τα δεκατέσσερα, όχι όμως και τα δεκαοκτώ έτη, με κάθειρξη.

2. Συνιστά επιβαρυντική περίσταση η τέλεση της πράξης της πρώτης παραγράφου:

α) από οικείο,

β) από πρόσωπο που συνοικεί με τον ανήλικο ή διατηρεί φιλικές σχέσεις με τους οικείους του,

γ) από εκπαιδευτικό, παιδαγωγό, γυμναστή ή άλλο πρόσωπο που παραδίδει μαθήματα στον ανήλικο,

δ) από πρόσωπο που δέχεται τις υπηρεσίες του ανηλίκου,

ε) από κληρικό με τον οποίο ο ανήλικος διατηρεί πνευματική σχέση,
στ) από ψυχολόγο, ιατρό, νοσοκόμο ή από ειδικό επιστήμονα που παρέχει τις υπηρεσίες του στον ανήλικο.

3. Ο ενήλικος ο οποίος με χειρονομίες, με προτάσεις ή με εξιστόρηση, απεικόνιση ή παρουσίαση πράξεων που αφορούν τη γενετήσια ζωή προσβάλλει την αιδώς ανηλίκου, τον οποίον του έχουν εμπιστευθεί για να τον επιβλέπει ή να τον φυλάσσει, έστω και προσωρινά, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών και αν η πράξη τελείται κατά συνήθεια με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών. Η παράγραφος 2 εφαρμόζεται αναλόγως και στις περιπτώσεις αυτές.

4. Ο ενήλικος, ο οποίος μέσω διαδικτύου ή άλλου μέσου επικοινωνίας, αποκτά επαφή με πρόσωπο που δεν συμπλήρωσε τα δεκαέξι έτη και με προτάσεις ή με εξιστόρηση, απεικόνιση ή παρουσίαση πράξεων που αφορούν τη γενετήσια ζωή προσβάλλει την αιδώς του, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και αν η πράξη τελείται κατά συνήθεια με φυλάκιση τουλάχιστον τριών ετών.

5. Η παραγραφή των πράξεων των προηγούμενων παραγράφων αναστέλλεται μέχρι την ενηλικίωση του ανηλίκου.»

(...)¹⁴⁷

Άρθρο 28

Έναρξη ισχύος

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει τρεις μήνες μετά τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 23 Οκτωβρίου 2006

147. Ακολουθούν άρθρα που αφορούν Ειδικούς Φρουρούς της ΕΛ.ΑΣ.

**ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ¹⁴⁸**

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ, 11.5.2011

ΕΠΕΞΗΓΗΜΑΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

ΓΑΛΛΙΚΑ

ΙΣΤΟΤΟΠΟΣ ΣΑΗΝΙΟ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης καθώς και τα άλλα υπογράψαντα το παρόν κράτη.

Υπενθυμίζοντας τη Σύμβαση για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Θεμελιωδών Ελευθεριών (ETS No 5, 1950) και των Πρωτοκόλλων της, τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη (ETS No 35, 1961, όπως αναθεωρήθηκε το 1996, ETS No 163), τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για Δράση κατά της Εμπορίας (παράνομης διακίνησης) Ανθρώπων (CETS No 197, 2005) καθώς και τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών κατά της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης και Σεξουαλικής Κακοποίησης (CETS No 201, 2007).

Υπενθυμίζοντας τις ακόλουθες συστάσεις της Επιτροπής των Υπουργών των Κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης: σύσταση REC(2002)5 για την προστασία των γυναικών κατά της βίας, Σύσταση CM/REC(2007) 17 για τα πρότυπα και τους μηχανισμούς ισότητας των φύλων, Σύσταση CM/REC(2010)10 σχετικά με το ρόλο των γυναικών και των ανδρών στην πρόληψη και επίλυση των (ενόπλων) συγκρούσεων και στην οικοδόμηση της ειρήνης καθώς και άλλες συναφείς συστάσεις.

Λαμβάνοντας υπόψη τον αυξανόμενο όγκο νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων το οποίο θεσπίζει σημαντικούς κανόνες (καταστατικές αρχές) στον τομέα της βίας κατά των γυναικών.

Έχοντας υπόψη το Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων(1966), το Διεθνές Σύμφωνο Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτισμικών Δικαιωμάτων(1966), τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη όλων των

148. Η Ελλάδα ανήκει στην ομάδα των πρώτων 13 κρατών που υπέγραψαν αυτή τη Σύμβαση.

μορφών Διακρίσεων κατά των γυναικών ("CEDAW", 1979) και του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου της (1999), καθώς και τη Γενική Σύσταση υπ' αριθμ. 19 της Επιτροπής CEDAW για τη βία κατά των γυναικών, τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989) και των προαιρετικών πρωτοκόλλων της, καθώς και τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με αναπηρίες(2006).

Λαμβάνοντας υπόψη το καταστατικό της Ρώμης για το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (2002).

Υπενθυμίζοντας τις βασικές αρχές του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, και ειδικότερα τη Σύμβαση της Γενεύης (IV) που αφορά στην προστασία των Αμάχων σε περίοδο πολέμου, καθώς και τα Συμπληρωματικά πρωτόκολλα I και II(1977) που επισυνάπτονται σε αυτή.

Καταδικάζοντας όλες τις μορφές βίας κατά των γυναικών και την ενδοοικογενειακή βία.

Αναγνωρίζοντας ότι η υλοποίηση της de jure και de facto ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών αποτελεί βασικό στοιχείο για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών

Αναγνωρίζοντας ότι η βία κατά των γυναικών συνιστά εκδήλωση των ιστορικά άνισων σχέσεων ισχύος μεταξύ των γυναικών και των ανδρών, οι οποίες έχουν οδηγήσει σε επικυριαρχία και διακρίσεις κατά των γυναικών από τους άνδρες και στην παρακώλυση της πλήρους προόδου των γυναικών.

Αναγνωρίζοντας τη δομική φύση της βίας κατά των γυναικών ως βίας βασιζόμενης στο φύλο, και ότι η βία κατά των γυναικών αποτελεί έναν από τους ζωτικής σημασίας κοινωνικούς μηχανισμούς μέσω των οποίων οι γυναίκες εξαναγκάζονται σε υποδεέστερη θέση σε σύγκριση με τους άνδρες.

Αναγνωρίζοντας με αύξουσα ανησυχία, ότι οι γυναίκες και τα νεαρά κορίτσια συχνά εκτίθενται σε σοβαρές μορφές βίας, όπως η ενδοοικογενειακή βία, η σεξουαλική παρενόχληση, ο βιασμός, ο εξαναγκασμός σε σύναψη γάμου, τα εγκλήματα που διαπράττονται στο όνομα της ούτως-αποκαλουμένης «τιμής» και ο ακρωτηριασμός των γεννητικών οργάνων, τα οποία συνιστούν σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών και των νεαρών κοριτσιών, καθώς και μείζον εμπόδιο στην επίτευξη ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών.

Αναγνωρίζοντας τις συνεχιζόμενες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά τη διάρκεια ενόπλων συγκρούσεων οι οποίες συνεπάγονται επιπτώσεις για τον άμαχο πληθυσμό, ειδικότερα για τις γυναίκες, και οι οποίες προσλαμβάνουν τη μορφή εκτεταμένου ή συστηματικού βιασμού και σεξουαλικής βίας και συνθέ-

τούν το δυναμικό υπόστρωμα για αυξανόμενη βία που βασίζεται στο φύλο, τόσο κατά τη διάρκεια όσο και μετά τη διεξαγωγή των (ενόπλων) συγκρούσεων.

Αναγνωρίζοντας ότι οι γυναίκες και τα νεαρά κορίτσια είναι εκτεθειμένες σε μεγαλύτερο κίνδυνο βίας που συνδέεται με το φύλο απ' ότι οι άνδρες. Αναγνωρίζοντας ότι η ενδοοικογενειακή βία επηρεάζει τις γυναίκες σε δυσανάλογο βαθμό, και ότι οι άνδρες δύνανται επίσης να αποτελέσουν θύματα ενδοοικογενειακής βίας.

Αναγνωρίζοντας ότι τα παιδιά αποτελούν θύματα ενδοοικογενειακής βίας, συμπεριλαμβανομένης της περίπτωσης να αποτελούν αυτόπτες μάρτυρες βίας στην οικογένεια.

Φιλοδοξώντας να δημιουργήσουν μία Ευρώπη απαλλαγμένη από τη βία κατά των γυναικών και την ενδοοικογενειακή βία.

Συμφώνησαν τα ακόλουθα:

Κεφάλαιο Ι - Σκοποί, ορισμοί, ισότητα και μη-διακριτική μεταχείριση, γενικές υποχρεώσεις

Άρθρο 1 - Σκοποί της Σύμβασης

1. Οι σκοποί της παρούσας Σύμβασης συνίστανται στα εξής:

α. την προστασία των γυναικών ενάντια σε όλες τις μορφές βίας, καθώς και την πρόληψη, την ποινική δίωξη και εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών καθώς και της ενδοοικογενειακής βίας.

β. τη συνεισφορά στην εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών και στην προώθηση ουσιαστικής ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών συμπεριλαμβανομένης της παροχής ενδυνάμωσης στις γυναίκες.

γ. το σχεδιασμό ενός ολοκληρωμένου πλαισίου, πολιτικών και μέτρων για την προστασία και την υποβοήθηση όλων των θυμάτων βίας κατά των γυναικών καθώς και της ενδοοικογενειακής βίας.

δ. την προαγωγή διεθνούς συνεργασίας με σκοπό την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας. ε. την παροχή υποστήριξης και συνδρομής σε οργανισμούς και φορείς επιβολής του δικαίου για αποτελεσματική συνεργασία τους με στόχο την υιοθέτηση μίας συνεκτικής προσέγγισης που οδηγεί στην εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας.

2.Προς το σκοπό της διασφάλισης της αποτελεσματικής εφαρμογής των διατάξεων της από τα μέρη, η παρούσα Σύμβαση θεσπίζει έναν ειδικό μηχανισμό παρακολούθησης.

Άρθρο 2 - Πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης

1.Η παρούσα Σύμβαση θα τυγχάνει εφαρμογής αναφορικά με όλες τις μορφές βίας κατά των γυναικών, συμπεριλαμβανομένης της ενδοοικογενειακής βίας, η οποία έχει δυσανάλογη επίπτωση επί των γυναικών.

2. Τα μέρη ενθαρρύνονται σε εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης αναφορικά με όλα τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Τα μέρη θα καταβάλλουν ιδιαίτερη προσοχή όσον αφορά τις γυναίκες θύματα βίας που συνδέεται με το φύλο κατά την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας Σύμβασης.

3. Η παρούσα Σύμβαση θα τυγχάνει εφαρμογής τόσο σε περιόδους ειρήνης όσο και σε περιστάσεις ενόπλων συγκρούσεων.

Άρθρο 3 - Ορισμοί

Προς τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης:

α. Ο όρος «βία κατά των γυναικών» νοείται ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μία μορφή διάκρισης κατά των γυναικών και σημαίνει όλες τις πράξεις μίας βίας βασιζόμενης στο φύλο οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα ή ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα, φυσική, σεξουαλική, ψυχολογική ή οικονομική βλάβη ή πόνο για τις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των απειλών τέλεσης τοιούτων πράξεων, τον εξαναγκασμό ή την αυθαίρετη αποστέρηση της ελευθερίας, είτε αυτή συμβαίνει στο δημόσιο ή τον ιδιωτικό βίο.

β. Ο όρος «ενδοοικογενειακή βία» σημαίνει όλες τις πράξεις φυσικής, σεξουαλικής, ψυχολογικής ή οικονομικής βίας οι οποίες συμβαίνουν εντός της οικογένειας ή οικογενειακής μονάδας ή μεταξύ πρώην ή νυν συζύγων ή συντρόφων, ανεξάρτητα ή όχι του κατά πόσο ο δράστης μοιράζεται ή έχει μοιρασθεί την ίδια κατοικία με το θύμα.

γ. Ο όρος «φύλο» υποδηλοί τους κοινωνικά δομημένους ρόλους, συμπεριφορές, δραστηριότητες και ιδιότητες (χαρακτηριστικά γνωρίσματα) τις οποίες μια δεδομένη κοινωνία θεωρεί προσήκουσες και ενδεδειγμένες για τις γυναίκες και τους άνδρες.

δ. Ο όρος «βία κατά των γυναικών» που βασίζεται στο φύλο σημαίνει τη βία η οποία έχει ως αντικείμενο τη γυναίκα για μόνο το λόγο ότι είναι γυναίκα ή η οποία επηρεάζει τη γυναίκα κατά τρόπο δυσανάλογο.

ε. Ο όρος «θύμα» σημαίνει οποιοδήποτε φυσικό πρόσωπο το οποίο αποτελεί αντικείμενο συμπεριφοράς η οποία προσδιορίζεται στα εδάφια α και β. στ. ο όρος «γυναίκες» συμπεριλαμβάνει κορίτσια ηλικίας κάτω των 18 ετών.

Άρθρο 4- Θεμελιώδη δικαιώματα, ισότητα και μη διακριτική μεταχείριση

1.Τα μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να προωθήσουν και προστατέψουν το δικαίωμα του καθενός, ιδιαίτερα των γυναικών, να ζει ελεύθερος από την άσκηση βίας τόσο όσον αφορά τη δημόσια όσο και την ιδιωτική σφαίρα.

2.Τα μέρη θα καταδικάζουν όλες τις μορφές διακριτικής μεταχείρισης κατά των γυναικών και θα λαμβάνουν χωρίς καθυστέρηση, τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα αναφορικά με την πρόληψή της, συγκεκριμένα μέσω: - της ενσωμάτωσης στα εθνικά συντάγματά τους ή σε άλλη προσήκουσα νομοθεσία την αρχή της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών, ως και τη διασφάλιση της πρακτικής υλοποίησης αυτής της αρχής -της απαγόρευσης της άσκησης διακριτικής μεταχείρισης κατά των γυναικών, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης κυρώσεων όπου απαιτείται - την κατάργηση νόμων και πρακτικών οι οποίες συνεπάγονται διακριτική μεταχείριση κατά των γυναικών

3. Η εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας Σύμβασης από τα μέρη, συγκεκριμένα τα μέτρα προστασίας των δικαιωμάτων των θυμάτων, θα διασφαλίζονται άνευ διακρίσεων με γνώμονα το φύλο, το γένος, τη φυλή, το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική προέλευση, τη σύνδεση με εθνική μειονότητα, την περιουσία, την καταγωγή, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα του φύλου, την ηλικία, την κατάσταση της υγείας, την αναπηρία, την οικογενειακή κατάσταση, την κατάσταση μετανάστη ή πρόσφυγα, ή άλλη κατάσταση.

4. Ειδικά μέτρα τα οποία είναι αναγκαία για την πρόληψη και προστασία των γυναικών από τη βία που βασίζεται στο φύλο δεν θα θεωρούνται ως συνιστώντα διακριτική μεταχείριση σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 5- Κρατικές υποχρεώσεις και δέουσα επιμέλεια

1.Τα Μέρη θα πρέπει να απέχουν από οποιαδήποτε πράξη βίας κατά των γυναικών και θα διασφαλίζουν ότι οι κρατικές αρχές, αξιωματούχοι, αντιπρόσωποι, θεσμικοί και άλλοι φορείς, ενεργούντες για λογαριασμό του κράτους, θα ενεργούν κατ' εφαρμογή της παραπάνω υποχρέωσης.

2.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά και άλλα μέτρα προκειμένου, ασκώντας τη δέουσα επιμέλεια, να προλάβουν, διερευνήσουν, τιμωρήσουν και παράσχουν επανορθώσεις αναφορικά με πράξεις βίας οι οποίες καλύπτο-

νται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης και διαπράττονται από μη κρατικούς φορείς.

Άρθρο 6- (Φύλο-ευαίσθητες) Πολιτικές ευαίσθητες ως προς το Φύλο

Τα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση της συμπερίληψης της προοπτικής του φύλου κατά τη διαδικασία εφαρμογής και αξιολόγησης των επιπτώσεων των διατάξεων της παρούσας Σύμβασης καθώς και την προώθηση και αποτελεσματική εφαρμογή πολιτικών ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών καθώς και την ενδυνάμωση των γυναικών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ- Ολοκληρωμένες πολιτικές και συλλογή δεδομένων

Άρθρο 7- Συνεκτικές και συντονισμένες πολιτικές

1.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά και άλλα μέτρα προκειμένου να υιοθετήσουν και εφαρμόσουν ευρύτατες αποτελεσματικές, συνεκτικές και συντονισμένες πολιτικές μέσω της ενσωμάτωσης όλων των συναφών μέτρων πρόληψης και καταπολέμησης όλων των μορφών βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης και θα προσφέρουν ολιστική απάντηση στη βία κατά των γυναικών.

2. Τα Μέρη θα διασφαλίζουν ότι οι πολιτικές που αναφέρονται στην παράγραφο 1 τοποθετούν τα δικαιώματα του θύματος στο επίκεντρο όλων των μέτρων και εφαρμόζονται μέσω αποτελεσματικής συνεργασίας, μεταξύ όλων των σχετικών φορέων, ιδρυμάτων και οργανισμών.

3.Τα μέτρα που λαμβάνονται κατ' εφαρμογή του παρόντος άρθρου θα εμπλέκουν όπου απαιτείται, όλους τους σχετικούς φορείς, όπως κυβερνητικές οργανώσεις, εθνικά περιφερειακά και τοπικά κοινοβούλια και αρχές, εθνικά ιδρύματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οργανισμούς της κοινωνίας των πολιτών.

Άρθρο 8 - Οικονομικοί Πόροι

Τα Μέρη θα διαθέτουν τους αναγκαίους οικονομικούς και ανθρώπινους πόρους για την επαρκή εφαρμογή των ολοκληρωμένων πολιτικών, μέτρων και προγραμμάτων με στόχο την πρόληψη και καταπολέμηση όλων των μορφών βίας, που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που εφαρμόζονται από Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς και την κοινωνία των πολιτών.

Άρθρο 9 - Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί και Κοινωνία των Πολιτών

Τα Μέρη θα αναγνωρίζουν, ενθαρρύνουν και υποστηρίζουν σε όλα τα επίπεδα την εργασία των συναφών μη κυβερνητικών οργανισμών και της κοινωνίας των

πολιτών που ενεργοποιούνται στην καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και θεσπίζουν αποτελεσματική συνεργασία με αυτούς τους οργανισμούς.

Άρθρο 10-Συντονιστικός φορέας

1.Τα Μέρη θα καθορίζουν ή συνιστούν έναν ή περισσότερους επίσημους φορείς που θα είναι υπεύθυνοι για τον συντονισμό, την υλοποίηση, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών και των μέτρων πρόληψης και καταπολέμησης όλων των μορφών βίας που καλύπτονται από την παρούσα Σύμβαση. Αυτοί οι φορείς θα συντονίζουν τη συλλογή στοιχείων όπως αυτά διαλαμβάνονται στο Άρθρο II, καθώς και θα αναλύουν και δημοσιοποιούν τα αποτελέσματά τους.

2.Τα Μέρη θα διασφαλίζουν ότι οι φορείς που καθορίζονται ή συνιστώνται σύμφωνα με το παρόν άρθρο θα λαμβάνουν πληροφόρηση γενικής φύσεως αναφορικά με μέτρα που ελήφθησαν κατ' εφαρμογή του κεφαλαίου VIII.

3.Τα Μέρη θα διασφαλίζουν ότι οι φορείς που καθορίζονται ή συνιστώνται σύμφωνα με το παρόν άρθρο θα έχουν τη δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας και σφυρηλάτησης σχέσεων με τους ομολόγους τους άλλων Μερών.

Άρθρο 11- Συλλογή δεδομένων και έρευνα

1.Προς τους σκοπούς της εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης, τα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση:

α. συλλογής αναλυτικών σχετικών στατιστικών στοιχείων κατά τακτά χρονικά διαστήματα σε περιπτώσεις όλων των μορφών βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης.

β. Υποστήριξης της έρευνας στον τομέα όλων των μορφών βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης με στόχο τη μελέτη των βασικών αιτιών και επενεργειών της, τη συχνότητα εμφανίσεως και των δεικτών καταδίκης, καθώς και της αποτελεσματικότητας των μέτρων που έχουν ληφθεί προς το σκοπό της εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης.

2.Τα Μέρη θα καταβάλλουν προσπάθεια διενέργειας ερευνών με βάση το πληθυσμιακό κριτήριο κατά τακτά χρονικά διαστήματα προκειμένου να αξιολογήσουν την κατίσχυση των τάσεων αναφορικά με όλες τις μορφές βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης.

3.Τα Μέρη θα παρέχουν στην ομάδα των εμπειρογνομόνων, όπως αυτή αναφέρεται στο άρθρο 66 της παρούσας Σύμβασης πληροφορίες που συλλέγησαν σύμφωνα με το παρόν άρθρο με σκοπό την τόνωση της διεθνούς συνεργασίας και τη δυνατότητα άντλησης συγκριτικών προτύπων.

4.Τα Μέρη θα διασφαλίζουν ότι η πληροφόρηση που συλλέγεται σύμφωνα με το παρόν άρθρο καθίσταται προσιτή στο ευρύ κοινό.

Κεφάλαιο III- Πρόληψη

Άρθρο 12- Γενικές υποχρεώσεις

1.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προώθησης αλλαγών αναφορικά με τα κοινωνικά και πολιτισμικά πρότυπα συμπεριφοράς γυναικών και ανδρών με σκοπό την εκρίζωση των προκαταλήψεων, εθίμων, παραδόσεων και όλων των άλλων πρακτικών οι οποίες βασίζονται στην ιδέα της κατωτερότητας των γυναικών ή στους στερεότυπους ρόλους γυναικών και ανδρών.

2.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά και άλλα μέτρα για την πρόληψη όλων των μορφών βίας που ασκούνται από οποιοδήποτε φυσικό και νομικό πρόσωπο και οι οποίες καλύπτονται από το εύρος εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης.

3.Οποιαδήποτε μέτρα λαμβάνονται σύμφωνα με το παρόν κεφάλαιο θα λαμβάνουν υπόψη και θα αντιμετωπίζουν τις ειδικές ανάγκες ατόμων τα οποία έχουν καταστεί ευάλωτα συνέπεια ιδιαιτέρων περιστάσεων και θα τοποθετούν τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων των θυμάτων στο επίκεντρό τους.

4.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να ενθαρρύνουν όλα τα μέλη της κοινωνίας, ειδικότερα τους άνδρες και τα παιδιά, με σκοπό να συμβάλλουν ενεργά στην πρόληψη όλων των μορφών βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης.

5.Τα μέρη θα διασφαλίζουν ότι ο πολιτισμός, τα έθιμα, η θρησκεία, οι παραδόσεις ή η ούτως- αποκαλούμενη «τιμή» δε θα εκλαμβάνονται ως δικαιολογία για οποιεσδήποτε πράξεις βίας καλύπτονται από το εύρος εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης.

6.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προώθησης προγραμμάτων και δραστηριοτήτων με στόχο την παροχή δυνατότητας στις γυναίκες.

Άρθρο 13- Έγερση ευαισθητοποίησης

1.Τα Μέρη θα προωθούν ή διεξάγουν σε τακτική βάση και σε όλα τα επίπεδα, εκστρατείες ή προγράμματα ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης, συμπεριλαμβανομένων της συνεργασίας με εθνικά ιδρύματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και φορείς ισότητας, την κοινωνία των πολιτών και τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς, ειδικότερα τις οργανώσεις γυναικών, όπου απαιτείται, να ενισχύουν το αίσθημα ευαισθητοποίησης και κατανόησης ανάμεσα στο ευρύ κοινό σχετικά με τις διάφορες εκδηλώσεις όλων των μορφών βίας που καλύπτονται από το πε-

δίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης, των συνεπειών τους στα παιδιά και την ανάγκη πρόληψης αυτής της βίας.

2.Τα Μέρη θα διασφαλίζουν την ευρεία διάδοση ανάμεσα στο ευρύ κοινό πληροφοριών σχετικά με τα μέτρα που είναι διαθέσιμα για την πρόληψη πράξεων βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 14- Εκπαίδευση

1.Τα Μέρη θα λαμβάνουν, όπου απαιτείται, τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να συμπεριληφθεί διδακτικό υλικό πάνω σε θέματα όπως η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, οι μη στερεότυποι ρόλοι των δύο φύλων, ο αμοιβαίος σεβασμός, η μη βίαιη επίλυση των συγκρούσεων στις διαπροσωπικές σχέσεις, η βασιζόμενη στο φύλο βία κατά των γυναικών και το δικαίωμα στην προσωπική ακεραιότητα προσαρμοσμένα στην βαθμιαία εξελισσόμενη ικανότητα των μαθητών στα επίσημα αναλυτικά προγράμματα μαθημάτων και σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης.

2.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προώθησης των αρχών που διαλαμβάνονται στην παράγραφο 1 σε ανεπίσημους εκπαιδευτικούς χώρους, καθώς και σε χώρους αθλήσεως και αναψυχής, σε πολιτιστικούς χώρους και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Άρθρο 15- Εκπαίδευση επαγγελματιών

1.Τα Μέρη θα παρέχουν ή θα ενισχύουν την κατάλληλη εκπαίδευση προς τους επαγγελματίες του κλάδου οι οποίοι ασχολούνται με τα θύματα ή τους δράστες όλων των πράξεων βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης, σχετικά με την πρόληψη και τον εντοπισμό αυτής της βίας, την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών, τις ανάγκες και τα δικαιώματα των θυμάτων, καθώς και τον τρόπο πρόληψης της δευτερεύουσας θυματοποίησης.

2.Τα Μέρη θα ενθαρρύνουν όπως η εκπαίδευση που αναφέρεται στην παράγραφο 1 συμπεριλάβει εκπαίδευση πάνω στο συντονισμό συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων φορέων που θα δώσει τη δυνατότητα για ένα εμπεριστατωμένο και κατάλληλο χειρισμό των 9 παραπομπών σε περιπτώσεις βίας που καλύπτονται από την έκταση εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 16- Προληπτική παρέμβαση και θεραπευτικά προγράμματα

1.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα για την εκπόνηση ή υποστήριξη προγραμμάτων που αποσκοπούν στο να διδάξουν τους δράστες ενδοοικογενειακής βίας να υιοθετούν μία μη βίαιη συμπεριφορά στις δια-

προσωπικές σχέσεις με αντικειμενικό σκοπό την πρόληψη της περαιτέρω βίας και την αλλαγή των βίαιων συμπεριφορικών προτύπων.

2.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να καταρτίσουν ή υποστηρίξουν προγράμματα θεραπευτικής αντιμετώπισης που αποσκοπούν στο να αποτρέψουν τους δράστες, συγκεκριμένα τους δράστες σεξουαλικών αδικημάτων, να κατολισθήσουν σε επανάληψη της εγκληματικής τους πράξης.

3.Κατά τη λήψη των μέτρων που περιγράφονται στις παραγράφους 1 και 2, τα Μέρη θα διασφαλίσουν όπως η προστασία ή η υποστήριξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων αποτελέσουν πρωταρχικό μέλημα και ότι, όπου απαιτείται, τα προγράμματα αυτά θα εκπονούνται και θα εφαρμόζονται σε στενή συνεργασία με τις εξειδικευμένες υποστηρικτικές υπηρεσίες που παρέχονται στα θύματα.

Άρθρο 17- Συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα και των μέσων μαζικής ενημέρωσης

1.Τα Μέρη θα ενθαρρύνουν τον ιδιωτικό τομέα, τον τομέα της τεχνολογίας, πληροφόρησης και επικοινωνίας καθώς και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, με τον δέοντα σεβασμό προς την ελευθερία της έκφρασης και της ανεξαρτησίας τους, να συμμετέχουν στην κατάστρωση και την υλοποίηση πολιτικών και να θέτουν κατευθυντήριες γραμμές και αυτορρυθμιστικά πρότυπα πρόληψης της βίας κατά των γυναικών, καθώς και να ενισχύουν το σεβασμό προς την αξιοπρέπειά τους.

2.Τα Μέρη θα αναπτύσσουν και προωθούν, σε συνεργασία με τους φορείς του ιδιωτικού τομέα, δεξιότητες μεταξύ των παιδιών, των γονέων και των εκπαιδευτικών αναφορικά με τον τρόπο αντιμετώπισης του πληροφοριακού και επικοινωνιακού περιβάλλοντος που παρέχει πρόσβαση σε ταπεινωτικό και μειωτικό περιεχόμενο σεξουαλικής ή βίαιης φύσης το οποίο θα μπορούσε να καταστεί επιβλαβές.

Κεφάλαιο IV- Προστασία και υποστήριξη

Άρθρο 18- Υποχρεώσεις γενικού χαρακτήρα

1.Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα για την προστασία όλων των θυμάτων έναντι οποιονδήποτε περαιτέρω πράξεων βίας.

2.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα κατάλληλα νομοθετικά ή άλλα μέτρα, σύμφωνα με την εγχώρια νομοθεσία τους προκειμένου να διασφαλίσουν ότι υφίστανται οι ενδεδειγμένοι μηχανισμοί παροχής αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ όλων των σχετικών κρατικών φορέων συμπεριλαμβανομένων του δικαστικού σώματος, των εισαγγελιών, των φορέων επιβολής του νόμου, των τοπικών και περι-

φερειακών αρχών, καθώς και των μη κυβερνητικών οργανισμών και άλλων συναφών οργανισμών και οντοτήτων αναφορικά με την προστασία και την παροχή συνδρομής και υποστήριξης σε θύματα και μάρτυρες όλων των μορφών βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης συμπεριλαμβανομένης της παραπομπής σε γενικές και εξειδικευμένες υποστηρικτικές υπηρεσίες όπως αυτές καταγράφονται λεπτομερώς στα άρθρα 20 και 22 της παρούσας Σύμβασης.

3.Τα Μέρη θα διασφαλίζουν όπως τα μέτρα που έχουν παρθεί σύμφωνα με το παρόν κεφάλαιο: -θα βασίζονται σε μία έμφυλη κατανόηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας και θα εστιάζουν στα ανθρώπινα δικαιώματα και στην προστασία του θύματος -θα βασίζονται σε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση η οποία λαμβάνει υπόψη τη σχέση μεταξύ των θυμάτων, των δραστών, των παιδιών και του ευρύτερου κοινωνικού τους περιβάλλοντος -αποσκοπούν στο να αποφύγουν τη δευτερογενή θυματοποίηση -αποσκοπούν στην ενδυνάμωση και οικονομική ανεξαρτησία των γυναικών θυμάτων της βίας -επιτρέπουν, όπου απαιτείται, τη δημιουργία ενός πλέγματος προστασίας και υποστηρικτικών υπηρεσιών, οι οποίες θα πρέπει να στεγάζονται στους ίδιους χώρους -θα αντιμετωπίζουν τις ειδικότερες ανάγκες των κοινωνικά ευάλωτων ατόμων, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών θυμάτων, και θα καθίστανται προσιτά σε αυτά

4.Η παροχή υπηρεσιών δεν θα εξαρτάται από την επιθυμία του θύματος να ασκήσει ποινική δίωξη ή να προβεί σε μαρτυρική κατάθεση εναντίον οποιουδήποτε δράστη.

5.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα παροχής προξενικής και άλλης προστασίας και υποστήριξης στους πολίτες τους και σε άλλα θύματα που δικαιούνται αυτής της προστασίας σύμφωνα με τις υποχρεώσεις τους που πηγάζουν από το διεθνές δίκαιο.

Άρθρο 19- Πληροφόρηση

Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι τα θύματα καθίστανται δέκτες επαρκούς και έγκαιρης πληροφόρησης σχετικά με τις διαθέσιμες υποστηρικτικές υπηρεσίες και τα νομικά μέτρα σε γλώσσα που κατανοούν.

Άρθρο 20-Γενικές υποστηρικτικές υπηρεσίες

1.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι τα θύματα έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες οι οποίες διευκολύνουν την αποκατάστασή τους από τις συνέπειες της βίας. Τα μέτρα αυτά

θα περιλαμβάνουν, όπου απαιτείται, υπηρεσίες όπως νομικές και ψυχολογικές συμβουλές, οικονομική βοήθεια, στέγαση, μόρφωση, εκπαίδευση και παροχή συνδρομής στην εξεύρεση απασχόλησης.

2.Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι τα θύματα έχουν πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη και κοινωνικές υπηρεσίες και ότι οι υπηρεσίες αυτές είναι επαρκώς χρηματοδοτημένες και ότι οι επαγγελματίες έχουν εκπαιδευτεί να παρέχουν βοήθεια στα θύματα και να τα παραπέμπουν στις ενδεδειγμένες υπηρεσίες.

Άρθρο 21- Παροχή συνδρομής σε ατομικές /συλλογικές προσφυγές

Τα Μέρη θα διασφαλίζουν όπως τα θύματα λαμβάνουν πληροφόρηση και έχουν πρόσβαση σε εφαρμοστέους περιφερειακούς και διεθνείς μηχανισμούς ατομικών και συλλογικών προσφυγών. Τα Μέρη θα προωθούν την παροχή ευαίσθητης και εξειδικευμένης βοήθειας σε θύματα προκειμένου αυτά να καταθέσουν τις παραπάνω προσφυγές.

Άρθρο 22-Ειδικές υποστηρικτικές υπηρεσίες

1.Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να παράσχουν ή προβούν σε διευθετήσεις παροχής υπό όρους επαρκούς γεωγραφικής κατανομής, άμεσων, βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων εξειδικευμένων(ήτοι παρεχόμενων από ειδικούς) υποστηρικτικών υπηρεσιών σε οποιοδήποτε θύμα εκτίθεται σε οποιοσδήποτε πράξεις βίας οι οποίες καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης.

2.Τα Μέρη θα παρέχουν ή θα προβαίνουν σε διευθετήσεις παροχής των ειδικών υποστηρικτικών υπηρεσιών σε όλες τις γυναίκες θύματα βίας καθώς και στα παιδιά τους.

Άρθρο 23- Καταφύγια (Ξενώνες)

Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα που προβλέπουν τη δημιουργία κατάλληλων, εύκολα προσβάσιμων καταφυγίων σε επαρκείς αριθμούς για να παρέχουν ασφαλή διαμονή με στόχο να προσεγγίσουν ενεργά τα θύματα, ειδικότερα τις γυναίκες και τα παιδιά τους.

Άρθρο 24-Τηλεφωνικές γραμμές παροχής βοήθειας

Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα για την εγκατάσταση πανεθνικής εμβέλειας και καθ' όλο το 24ωρο τηλεφωνικών γραμμών παροχής βοήθειας σε δωρεάν βάση με στόχο την παροχή συμβουλών στους καλούντες υπό τον όρο της εμπιστευτικότητας και με το δέοντα σεβασμό στην ανωνυ-

μία τους σε σχέση με όλες τις μορφές βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 25- Παροχή υποστήριξης σε θύματα σεξουαλικής βίας

Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα που προβλέπουν τη δημιουργία κατάλληλων, εύκολα προσβάσιμων κέντρων παραπομπής ή διαχείρισης κρίσεων για τα θύματα βιασμού ή σεξουαλικής βίας σε επαρκείς αριθμούς για την παροχή ιατρικής και ιατροδικαστικής εξέτασης, καθώς και υποστήριξης ψυχικών τραυμάτων και συμβουλευτικής στα θύματα.

Άρθρο 26-Παροχή προστασίας και υποστήριξης σε παιδιά μάρτυρες

1.Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι κατά την παροχή προστασίας και υποστηρικτικών υπηρεσιών στα θύματα, θα λαμβάνονται δεόντως υπόψη τα δικαιώματα και οι ανάγκες των παιδιών-μαρτύρων αναφορικά με όλες τις μορφές βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης.

2.Τα μέτρα που έχουν ληφθεί σύμφωνα με το παρόν άρθρο θα περιλαμβάνουν την ηλικιακά ενδεδειγμένη ψυχοκοινωνική συμβουλευτική σε παιδιά μάρτυρες όλων των μορφών βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης και θα λαμβάνουν δεόντως υπόψη το καλύτερο συμφέρον του παιδιού.

Άρθρο 27- Υποχρέωση αναφοράς(επεισοδίων βίας)

Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να ενθαρρύνουν οποιοδήποτε πρόσωπο είναι μάρτυρας διάπραξης πράξεων βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης, ή το οποίο έχει βάσιμους λόγους να πιστεύει ότι μία τέτοια πράξη ενδέχεται να διαπραχθεί, ή ότι περαιτέρω πράξεις βίας θα πρέπει να αναμένονται, να ανακοινώσει και αναφέρει τούτο στις αρμόδιες οργανώσεις ή αρχές.

Άρθρο 28- Υποχρέωση αναφοράς από επαγγελματίες

Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι οι κανόνες εμπιστευτικότητας που επιβάλλονται από την εσωτερική νομοθεσία σε ορισμένους επαγγελματίες δεν συνιστούν εμπόδιο στη δυνατότητά τους, κάτω από κατάλληλες συνθήκες, ν' αναφέρουν στις αρμόδιες οργανώσεις ή αρχές εάν έχουν βάσιμους λόγους να πιστεύουν ότι μία σοβαρή πράξη βίας, καλυπτόμενη από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης έχει διαπραχθεί και ότι περαιτέρω σοβαρές πράξεις βίας θα πρέπει να αναμένονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V- Ουσιαστικό δίκαιο**Άρθρο 29- Αστικές αγωγές και ένδικα μέσα**

1.Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να παράσχουν στα θύματα επαρκή αστικά ένδικα μέσα κατά του δράστη.

2.Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να παράσχουν στα θύματα, σύμφωνα με τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου, επαρκή αστικά ένδικα μέσα κατά των κρατικών αρχών οι οποίες έχουν αποτύχει όσον αφορά το καθήκον τους να λαμβάνουν τα αναγκαία προληπτικά ή προστατευτικά μέσα εντός του πεδίου ασκήσεως των εξουσιών τους.

Άρθρο 30- Παροχή αποζημίωσης

1.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι τα θύματα δικαιούνται να διεκδικήσουν αποζημίωση από τους δράστες οποιωνδήποτε αδικημάτων έχουν θεσπιστεί σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης.

2.Επαρκή κρατική αποζημίωση θα χορηγείται σε εκείνα τα άτομα τα οποία έχουν υποστεί σοβαρή σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας τους, στο βαθμό που αυτή η βλάβη δεν καλύπτεται από άλλες πηγές όπως ο δράστης, οι ασφαλιστικές ή κρατικά επιδοτούμενες υγειονομικές και κοινωνικές προβλέψεις. Αυτό δεν αποκλείει τα Μέρη από το να διεκδικήσουν δικαίωμα για επιδικασθείσα αποζημίωση από το δράστη, εφόσον καταβάλλεται η δέουσα προσοχή για την προστασία του θύματος.

3.Τα μέτρα που έχουν ληφθεί σύμφωνα με την παράγραφο 2 θα διασφαλίζουν τη χορήγηση αποζημίωσης εντός εύλογου χρονικού διαστήματος.

Άρθρο 31- Επιμέλεια, δικαιώματα επίσκεψης και προστασία

1.Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι κατά τον καθορισμό της επιμέλειας και των δικαιωμάτων επίσκεψης των παιδιών, θα λαμβάνονται υπόψη τα κρούσματα βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης.

2.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι η άσκηση οποιονδήποτε δικαιωμάτων ή επιμέλειας δεν θίγει τα δικαιώματα και την προστασία του θύματος ή των παιδιών.

Άρθρο 32- Αστικές συνέπειες γάμων τελεσθέντων υπό το κράτος εξαναγκασμού

Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι γάμοι οι οποίοι συνάφθηκαν κάτω από πίεση δύνανται να κηρυχθούν ακυρώσιμοι, να ακυρωθούν ή να λυθούν χωρίς το θύμα να υποστεί υπερβολικό οικονομικό ή διοικητικό βάρος.

Άρθρο 33- Ψυχολογική βία

Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλισθεί ότι η εσκεμμένη συμπεριφορά που κατατείνει στην σοβαρή πρόκληση βλάβης, στην ψυχολογική ακεραιότητα του ατόμου μέσω καταναγκασμού ή απειλών, θα ποινικοποιηθεί.

Άρθρο 34- Μη εμφανής παρακολούθηση ή παρενόχληση (Stalking)

Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν την ποινικοποίηση της εσκεμμένης συμπεριφοράς η οποία κατατείνει στην επαναλαμβανόμενη απειλητική συμπεριφορά κατά άλλου προσώπου, προκαλώντας τον φόβο για τον ίδιο ή την ασφάλειά του.

Άρθρο 35- Σωματική βία

Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα που θα διασφαλίζουν την ποινικοποίηση της εκ προθέσεως συμπεριφοράς η οποία κατατείνει στην διάπραξη πράξεων σωματικής βίας κατά άλλου προσώπου.

Άρθρο 36- Σεξουαλική βία συμπεριλαμβανομένου του βιασμού

1. Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί η ποινικοποίηση των ακόλουθων εκ προθέσεως συμπεριφορών:

α. διάπραξη μη συναινετικής κολπικής, πρωκτικής ή στοματικής διείσδυσης σεξουαλικού χαρακτήρα στο σώμα άλλου ατόμου με τη χρησιμοποίηση οποιουδήποτε σωματικού μέρους ή αντικειμένου.

β. διάπραξη άλλων μη συναινετικών πράξεων σεξουαλικού χαρακτήρα με άτομο.

γ. πρόκληση σε άλλο άτομο της πρόθεσης διάπραξης μη συναινετικών πράξεων σεξουαλικού χαρακτήρα με τρίτο άτομο.

2. Η συγκατάθεση πρέπει να παρέχεται εκουσίως, ως αποτέλεσμα της ελεύθερης βούλησης του ατόμου η οποία αξιολογείται στο πλαίσιο των συνοδών περιστάσεων.

3.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι διατάξεις της παραγράφου 1 θα εφαρμόζονται επίσης αναφορικά με πράξεις οι οποίες διεπράχθησαν κατά των πρώην ή νυν συζύγων ή συντρόφων όπως διαλαμβάνεται στην εγχώρια νομοθεσία.

Άρθρο 37- Καταναγκαστικός γάμος (Γάμος τελεσθείς υπό το κράτος καταναγκασμού)

1.Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί η ποινικοποίηση της εκ προθέσεως συμπεριφοράς η οποία κατατείνει στον εξαναγκασμό ενήλικου ή παιδιού να συνάψει γάμο.

2.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί η ποινικοποίηση της εκ προθέσεως(ηθελημένης) συμπεριφοράς η οποία κατατείνει στο να δελεάσει ενήλικα ή παιδί να μεταβούν στο έδαφος (επικράτεια) Μέρους ή Κράτους άλλου από εκείνο στο οποίο κατοικούν με σκοπό να εξαναγκαστούν σε σύναψη γάμου.

Άρθρο 38- Ακρωτηριασμός των γεννητικών οργάνων γυναικός

Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί η ποινικοποίηση των ακόλουθων εσκεμμένων συμπεριφορών:

α. της εκτομής, του ακρωτηριασμού ή της εκτέλεσης οποιουδήποτε άλλου ακρωτηριασμού σε ολόκληρο το εύρος ή σε οποιοδήποτε τμήμα των μεγάλων ή μικρών αιδοϊκών χειλέων ή της κλειτορίδας γυναικός.

β. του εξαναγκασμού ή της παρότρυνσης γυναικός να υποβληθεί σε οποιαδήποτε των πράξεων που αναφέρονται στο εδάφιο α. 15

γ. την υποκίνηση, τον εξαναγκασμό ή την παρότρυνση κοριτσιού να υποβληθεί σε οποιαδήποτε των πράξεων που εκτίθενται στο εδάφιο α.

Άρθρο 39-Καταναγκαστική έκτρωση και καταναγκαστική στείρωση.

Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί η ποινικοποίηση των ακόλουθων εσκεμμένων συμπεριφορών:

α. της εκτέλεσης έκτρωσης σε γυναίκα χωρίς την προηγούμενη και ρητή συγκατάθεσή της

β. την πραγματοποίηση χειρουργικής επέμβασης η οποία έχει ως σκοπό ή αποτέλεσμα τη παύση της ικανότητας της γυναίκας να αναπαράγει κατά φυσικό τρόπο χωρίς την προηγούμενη και ρητή συγκατάθεση ή κατανόηση της διαδικασίας.

Άρθρο 40- Σεξουαλική παρενόχληση

Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οποιαδήποτε μορφή ανεπιθύμητης λεκτικής, μη λεκτικής ή φυσικής συμπεριφοράς σεξουαλικής φύσεως η οποία αποσκοπεί ή κατατείνει στην παραβίαση της αξιοπρέπειας του ατόμου, συγκεκριμένα σε περίπτωση δημιουργίας ενός εκφοβιστικού, εχθρικού, μειωτικού, ταπεινωτικού ή προσβλητικού περιβάλλοντος, θα υπόκειται σε ποινικές ή άλλες νομικές κυρώσεις.

Άρθρο 41- Προτροπή ή παρακίνηση σε διάπραξη αδικήματος και απόπειρα

1.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα για τη θέσπιση ως αδικήματος, οσάκις διαπράττεται εκ προθέσεως, των αδικημάτων της προτροπής ή εξώθησης σε διάπραξη, που καθιερώνονται σύμφωνα με τα άρθρα 35,36,37,38 παρ. α και 39 της παρούσας Σύμβασης.

2. Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα για τη θέσπιση ως αδικημάτων, οσάκις διαπράττονται εκ προθέσεως, των αποπειρών προς διάπραξη αδικημάτων που θεσπίζονται σύμφωνα με τα άρθρα 35,36,37,38 παρ. α και 39 της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 42- Απαράδεκτες δικαιολογήσεις εγκλημάτων, συμπεριλαμβανομένων των εγκλημάτων που διαπράττονται στο όνομα της ούτως- αποκαλούμενης "τιμής".

1.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι, κατά τη διάρκεια της άσκησης ποινικής δίωξης που έπεται της διάπραξης οποιασδήποτε των πράξεων βίας, που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης, ο πολιτισμός, τα έθιμα, η θρησκεία, οι παραδόσεις ή η ούτως-αποκαλούμενη «τιμή» δεν θα θεωρούνται ως δικαιολογία για τη διάπραξη αυτών των πράξεων. Τα παραπάνω καλύπτουν, συγκεκριμένα τους ισχυρισμούς ότι το θύμα έχει παραβιάσει τους πολιτισμικούς, θρησκευτικούς, κοινωνικούς ή παραδοσιακούς κανόνες ή έθιμα ορθής συμπεριφοράς.

2.Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η υποκίνηση και προτροπή από οποιοδήποτε άτομο παιδιού σε διάπραξη οποιασδήποτε των πράξεων που αναφέρονται στην παράγραφο 1 δε θα συνεπάγονται μείωση του αξιόποινου του ατόμου αυτού αναφορικά με τις διαπραχθείσες πράξεις.

Άρθρο 43- Εφαρμογή των ποινικών αδικημάτων

Τα αδικήματα που θεσπίστηκαν σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση θα τυγχάνουν εφαρμογής ανεξάρτητα από τη φύση της σχέσης ανάμεσα στο θύμα και τον δράστη.

Άρθρο 44- Δικαιοδοσία

1. Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα με σκοπό τη θέσπιση δικαιοδοσίας αναφορικά με αδίκημα που στοιχειοθετήθηκε σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση οσάκις το αδίκημα διαπράττεται:

α. στο έδαφός τους

β. επί πλοίου φέροντος τη σημαία τους, ή

γ. επί αεροσκάφους το οποίο είναι καταχωρημένο σύμφωνα με τη νομοθεσία τους, ή

δ. από έναν των πολιτών τους, ή

ε. από άτομο το οποίο έχει το συνήθη τόπο διαμονής του στην επικράτειά τους.

2. Τα Μέρη θα καταβάλλουν κάθε προσπάθεια προκειμένου να λάβουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα με στόχο τη θέσπιση δικαιοδοσίας επί παντός αδικήματος που στοιχειοθετήθηκε σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση οσάκις το αδίκημα διαπράττεται εναντίον ενός των υπηκόων τους ή κατά άτομου το οποίο έχει τον συνήθη τόπο διαμονής του στο έδαφός τους.

3. Για την ποινική δίωξη των αδικημάτων που θεσπίστηκαν σύμφωνα με τα άρθρα 36, 37, 38, και 39 της παρούσας Σύμβασης, τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι η δικαιοδοσία τους δεν τελεί υπό την αίρεση της ποινικοποίησης των πράξεων στο έδαφος που διαπράχθηκαν.

4. Για την ποινική δίωξη των αδικημάτων που θεσπίστηκαν σύμφωνα με τα άρθρα 36, 37, 38, και 39 της παρούσας Σύμβασης, τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι η δικαιοδοσία τους αναφορικά με τα εδάφια δ και ε της παραγράφου 1, δεν τελεί υπό την αίρεση ότι η ποινική δίωξη μπορεί μόνο να ασκηθεί κατόπιν αναφοράς (εγκλήσεως) από το θύμα του αδικήματος ή την κατάθεση πληροφοριών από το κράτος του τόπου που διαπράχθηκε το αδίκημα.

5. Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα για τη θέσπιση δικαιοδοσίας αναφορικά με αδικήματα που στοιχειοθετήθηκαν σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση, σε περιπτώσεις που ο φερόμενος ως δράστης βρίσκεται στο έδαφός τους και δεν προχωρούν στην έκδοσή του/της σε άλλο Μέρος, αποκλειστικά με βάση την εθνικότητά (ιθαγένεια) του.

6. Οσάκις περισσότερα του ενός Μέρη διεκδικούν δικαιοδοσία επί υποτιθέμενου (φερόμενου) αδικήματος που στοιχειοθετήθηκε σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση, τα εμπλεκόμενα Μέρη θα έρχονται σε διαβουλεύσεις, όπου απαιτεί-

ται, το ένα με το άλλο προς το σκοπό του καθορισμού της πλέον προσήκουσας δικαιοδοσίας για την άσκηση ποινικής δίωξης.

7. Με την επιφύλαξη των γενικών νόμων του διεθνούς δικαίου η παρούσα Σύμβαση δεν θα αποκλείει οποιαδήποτε ποινική δικαιοδοσία η οποία ασκείται από Μέρος σύμφωνα με την εγχώρια νομοθεσία του.

Άρθρο 45- Κυρώσεις και Μέτρα

1. Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι τα αδικήματα που στοιχειοθετούνται σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση τιμωρούνται με αποτελεσματικές, ανάλογες και αποτρεπτικές κυρώσεις, λαμβάνοντας υπόψη τη βαρύτητά τους. Οι κυρώσεις αυτές θα περιλαμβάνουν, όπου απαιτείται, καταδικαστικές αποφάσεις που συνεπάγονται στέρηση της ελευθερίας και οι οποίες μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα την κίνηση της διαδικασίας έκδοσης.

2. Τα Μέρη μπορούν να υιοθετήσουν άλλα μέτρα αναφορικά με τους δράστες όπως: - την παρακολούθηση ή επιτήρηση των καταδικασθέντων ατόμων -την απόσυρση των γονεϊκών δικαιωμάτων, εάν τα ύψιστα συμφέροντα του παιδιού, τα οποία δύνανται να συμπεριλάβουν την προστασία του θύματος, δεν μπορούν να τύχουν εγγύηση κατά οποιοδήποτε άλλο τρόπο.

Άρθρο 46-Επιβαρυντικές περιστάσεις

Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι ακόλουθες περιστάσεις, στο βαθμό που δεν αποτελούν ήδη μέρος των στοιχείων της αντικειμενικής υποστάσεως του εγκλήματος, δύνανται, σύμφωνα προς τις συναφείς διατάξεις της εγχώριας νομοθεσίας, να ληφθούν υπόψη ως συνιστώσες επιβαρυντικές περιστάσεις κατά την κατάγνωση της ποινής αναφορικά με τα αδικήματα που στοιχειοθετήθηκαν σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση

α. το αδίκημα διαπράχθηκε κατά του πρώην ή του νυν συζύγου ή συντρόφου, όπως διαλαμβάνεται στην εθνική νομοθεσία, από μέλος της οικογένειας, από άτομο που συγκατοικούσε με το θύμα ή άτομο που είχε προβεί σε κατάχρηση της εξουσίας του,

β. το αδίκημα ή τα συναφή αδικήματα διαπράχθηκαν κατά συρροή,

γ. το αδίκημα διαπράχθηκε εναντίον ατόμου το οποίο είχε καταστεί ευάλωτο συνεπεία ειδικών συνθηκών,

δ. το αδίκημα διαπράχθηκε κατά η ενώπιον παιδιού,

ε. το αδίκημα διαπράχθηκε από δύο ή περισσότερα άτομα ενεργώντας από κοινού,

στ. το αδίκημα συνοδεύτηκε από ακραία επίπεδα βίας ή του αδικήματος προηγήθηκαν ακραία επίπεδα βίας,

ζ. το αδίκημα διαπράχθηκε με την χρήση ή υπό την απειλή όπλου,

η. το αδίκημα είχε ως αποτέλεσμα σοβαρή φυσική ή ψυχολογική βλάβη στο θύμα,

θ. ο δράστης είχε καταδικαστεί προηγουμένως για αδικήματα παρόμοιας φύσεως.

Άρθρο 47 - Ποινές που καταγνώσθηκαν από άλλο Μέρος

Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα που προβλέπουν τη δυνατότητα λήψεως υπόψη των τελεσίδικων ποινών που καταγνώσθηκαν από άλλο μέρος αναφορικά με τα αδικήματα που θεσπίσθηκαν σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση κατά τον καθορισμό της ποινής.

Άρθρο 48 – Απαγόρευση των υποχρεωτικών εναλλακτικών διαδικασιών επίλυσης της διαφοράς ή επιβολής ποινής.

1. Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα που αποσκοπούν στην απαγόρευση των υποχρεωτικών εναλλακτικών διεργασιών επίλυσης της διαφοράς, συμπεριλαμβανομένης της διαμεσολάβησης και του συμβιβασμού, αναφορικά με όλες τις μορφές βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης.

2. Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι σε περίπτωση που διατάσσεται η καταβολή προστίμου, θα πρέπει να λαμβάνεται δεόντως υπόψη η ικανότητα του δράστη να αναλαμβάνει τις οικονομικές του υποχρεώσεις έναντι του θύματος.

Κεφάλαιο VI – Ανάκριση, ποινική δίωξη, δικονομικό δίκαιο και προστατευτικά μέτρα.

Άρθρο 49 – Γενικές υποχρεώσεις

1. Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι οι ανακρίσεις και δικαστικές διαδικασίες αναφορικά με όλες τις μορφές βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης διεξάγονται χωρίς υπαίτιο καθυστέρηση, ενώ θα λαμβάνονται υπόψη τα δικαιώματα του θύματος καθ' όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας.

2. Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα, σε συμμόρφωση προς τις θεμελιώδεις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και λαμβάνοντας υπ' όψη την έμφυλη κατανόηση της βίας, προκειμένου να διασφαλισθεί η αποτελεσματική διερεύνηση και δικαστική δίωξη των αδικημάτων που καθιερώνονται από τους όρους της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 50 – Άμεση ανταπόκριση, πρόληψη και προστασία.

1. Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλισθεί ότι οι αρμόδιοι φορείς επιβολής του νόμου ανταποκρίνονται σε όλες τις μορφές βίας που καλύπτονται από την έκταση εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης άμεσα και κατά τον προσήκοντα τρόπο προσφέροντας επαρκή και άμεση προστασία στα θύματα.

2. Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλισθεί ότι οι αρμόδιοι φορείς επιβολής του νόμου ασχολούνται άμεσα και κατά τον προσήκοντα τρόπο όσον αφορά την πρόληψη και προστασία ενάντια σε όλες τις μορφές βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης, συμπεριλαμβανομένης της χρησιμοποίησης προληπτικών επιχειρησιακών μέτρων καθώς και τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων.

Άρθρο 51 - Αξιολόγηση και διαχείριση του κινδύνου.

1. Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλισθεί ότι η εκτίμηση του κινδύνου φονικότητας, η σοβαρότητα της κατάστασης και ο κίνδυνος επανάληψης της βίας πραγματοποιούνται από όλες τις σχετικές αρχές με στόχο τη διαχείριση του κινδύνου και εφ' όσον απαιτείται, την παροχή συντονισμένης προστασίας και υποστήριξης.

2. Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλισθεί ότι η εκτίμηση που διαλαμβάνεται στην παράγραφο 1 λαμβάνει δεόντως υπ' όψη καθ' όλα τα στάδια της διερεύνησης και εφαρμογής των προστατευτικών μέτρων, το γεγονός ότι οι δράστες των πράξεων βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης διαθέτουν ή έχουν πρόσβαση σε πυροβόλα όπλα.

Άρθρο 52 – Διαταγές αποκλεισμού ή περιορισμού έκτακτης ανάγκης

Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλισθεί ότι παρέχεται στις αρμόδιες αρχές η δυνατότητα να διατάξουν, σε περιστάσεις και καταστάσεις άμεσης ανάγκης, τον δράστη ενδοοικογενειακής βίας να εκκενώσει (απομακρυνθεί) την κατοικία του θύματος ή του ατόμου που βρίσκεται εν κινδύνω για επαρκή χρονική περίοδο και να απαγορεύσει στον δράστη την είσοδο στην κατοικία ή την επαφή με το θύμα ή το άτομο που

τελεί σε κίνδυνο. Τα μέτρα που λαμβάνονται σύμφωνα με το παρόν άρθρο θα δίνουν προτεραιότητα στην προστασία των θυμάτων ή των ατόμων που τελούν σε κίνδυνο.

Άρθρο 53 – Περιοριστικοί όροι

1. Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλισθεί ότι οι κατάλληλοι περιοριστικοί ή προστατευτικοί όροι είναι διαθέσιμοι στα θύματα όλων των μορφών βίας που καλύπτονται από το εύρος εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης,

2. Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλισθεί ότι οι περιοριστικοί ή προστατευτικοί όροι που αναφέρονται στην παράγραφο 1 είναι: - διαθέσιμοι προς το σκοπό της άμεσης προστασίας και χωρίς το θύμα να υπόκειται σε υπερβολικά οικονομικά ή διοικητικά βάρη, - εκδίδονται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα ή μέχρι να τροποποιηθούν ή παυθούν, - όπου απαιτείται, εκδίδονται σε μονομερή βάση η οποία έχει άμεση ισχύ, - καθίστανται διαθέσιμα ανεξάρτητα από ή συμπληρωματικά προς άλλες νομικές διαδικασίες, - επιτρέπεται να παρουσιασθούν σε ακόλουθες νομικές διαδικασίες.

3. Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλισθεί ότι οι παραβιάσεις των ασφαλιστικών ή προστατευτικών μέτρων που εκδίδονται σύμφωνα με την παράγραφο 7, θα υπόκεινται σε αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές ποινικές ή άλλες νομικές κυρώσεις.

Άρθρο 54 – Ανακρίσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλισθεί ότι, σε οποιαδήποτε αστική ή ποινική διαδικασία, τα αποδεικτικά στοιχεία που αναφέρονται στο σεξουαλικό ιστορικό και τη διαγωγή του θύματος θα επιτρέπονται μόνον οσάκις παρίστανται ως σχετικά και αναγκαία.

Άρθρο 55 – Εκούσια και αυτεπάγγελη δικαιοδοσία

1. Τα Μέρη διασφαλίζουν ότι οι ανακρίσεις ή η δίωξη των αδικημάτων που έχουν συσταθεί σύμφωνα με τα Άρθρα 35, 36, 37, 38 και 39 της παρούσας Σύμβασης δεν θα στηρίζονται εξ ολοκλήρου στην αναφορά ή έγκληση που υπέβαλε το θύμα εφόσον το αδίκημα διαπράχτηκε εν όλο ή εν μέρει στο έδαφος του και ότι η διαδικασία δύναται να συνεχισθεί ακόμη κι αν το θύμα ανακαλέσει τη δήλωση ή έγκληση του.

2. Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν, σύμφωνα με τους όρους οι οποίοι προβλέπονται από την

εσωτερική τους νομοθεσία, τη δυνατότητα των κυβερνητικών και μη κυβερνητικών οργανώσεων καθώς και των συμβούλων ενδοοικογενειακής βίας να παράσχουν συνδρομή και/ή υποστήριξη στα θύματα κατόπιν αιτήσεώς τους κατά την διάρκεια ανακρίσεων και δικαστικών διαδικασιών που αφορούν στα αδικήματα που θεσπίστηκαν σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 56 – Μέτρα προστασίας

1. Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να προστατέψουν τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των θυμάτων, συμπεριλαμβανομένων και των ειδικών αναγκών τους ως μαρτύρων, καθ' όλα τα στάδια των ανακρίσεων και των δικαστικών διαδικασιών, συγκεκριμένα:

α. λαμβάνοντας πρόνοια για την προστασία τους, καθώς και εκείνη των οικογενειών και των μαρτύρων τους, από τον εκφοβισμό, τα αντίποινα και την επανειλημμένη θυματοποίηση,

β. διασφαλίζοντας ότι τα θύματα ενημερώνονται, τουλάχιστον σε περιπτώσεις όπου τα θύματα ή η οικογένεια μπορούν να βρεθούν σε κίνδυνο, οσάκις ο δράστης δραπετεύει ή αφήνεται προσωρινά ή οριστικά ελεύθερος,

γ. πληροφωρώντας τα, σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από την εσωτερική τους νομοθεσία, σχετικά με τα δικαιώματά τους και τις υπηρεσίες που τίθενται στην διάθεσή τους καθώς και τον παρακολουθηματικό χαρακτήρα που συνδέεται με την έγκλησή τους, τις κατηγορίες, τη γενική πρόοδο των ερευνών ή διαδικασιών, τον ρόλο που διαδραματίζουν σ' αυτές, καθώς και την έκβαση της υποθέσεώς τους,

δ. παρέχοντας τη δυνατότητα στα θύματα, κατά τρόπο συμβατό με τους δικονομικούς κανόνες της εγχώριας νομοθεσίας, να ακουσθούν, να προσαγάγουν αποδεικτικά στοιχεία, να παρουσιάσουν τις απόψεις, τις ανάγκες και τις ανησυχίες τους, ευθέως ή μέσω ενδιάμεσου προσώπου και να προκαλέσουν τη μελέτη τους,

ε. παρέχοντας στα θύματα τις κατάλληλες υποστηρικτικές υπηρεσίες, έτσι ώστε τα δικαιώματα και ενδιαφέροντα τους παρουσιασθούν κατά τον δέοντα τρόπο και ληφθούν υπόψη,

στ. διασφαλίζοντας ότι μέτρα δύνανται να υιοθετηθούν για να προστατέψουν την ιδιωτικότητα και την εικόνα του θύματος,

ζ. διασφαλίζοντας, όπου είναι δυνατόν, την αποφυγή επαφής μεταξύ των θυμάτων και των δραστών εντός του δικαστηρίου καθώς και στους χώρους των φορέων επιβολής του νόμου,

η. παρέχοντας στα θύματα ανεξάρτητους και ικανούς διερμηνείς, οσάκις τα θύματα είναι διάδικοι σε δικαστική διαδικασία ή οσάκις καταθέτουν αποδεικτικά στοιχεία,

θ. δίνοντας τη δυνατότητα στα θύματα να καταθέσουν, σύμφωνα με τους κανόνες που προβλέπονται από την εσωτερική τους νομοθεσία στην αίθουσα του δικαστηρίου χωρίς να είναι παρόντα ή τουλάχιστον χωρίς την παρουσία του φερομένου ως δράστη, συγκεκριμένα μέσω της χρήσης των κατάλληλων επικοινωνιακών τεχνολογιών, όπου αυτές είναι προσιτές,

2. Θα παρέχονται, όπου απαιτείται, ειδικά μέτρα προστασίας σε παιδί–θύμα και παιδί–μάρτυρα βίας κατά γυναικών και ενδοοικογενειακής βίας, λαμβανομένων υπόψη των καλώς εννοούμενων συμφερόντων του παιδιού.

Άρθρο 57 – Νομική βοήθεια 22

Τα Μέρη θα προβλέπουν το δικαίωμα παροχής νομικής συνδρομής και δωρεάν νομικής βοήθειας σε θύματα σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από την εσωτερική τους νομοθεσία.

Άρθρο 58 – Παραγραφή

Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλισθεί ότι η παραγραφή για την έναρξη νομικών διαδικασιών αναφορικά με τα αδικήματα που διατυπώνονται στα άρθρα 36, 37, 38 και 39 της παρούσας Σύμβασης θα συνεχίζεται για χρονική περίοδο η οποία είναι επαρκής και ανάλογη προς την βαρύτητα του εν θέματι αδικήματος, προκειμένου να ληφθεί υπόψη η νομικά ισχυρή έναρξη της διαδικασίας που συμπίπτει με την ενηλικίωση του θύματος.

Κεφάλαιο VII – Μετανάστευση και άσυλο

Άρθρο 59 – Καθεστώς διαμονής

1. Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι τα θύματα των οποίων το καθεστώς διαμονής εξαρτάται από εκείνο του/της συζύγου ή συντρόφου όπως διαλαμβάνεται στην εγχώρια νομοθεσία, σε περίπτωση λύσης του γάμου ή της σχέσης, θα δικαιούνται αυτοτελούς αδείας διαμονής σε περίπτωση ιδιαιτέρως δύσκολων συνθηκών, ανεξάρτητα από τη διάρκεια του γάμου ή της σχέσης. Οι όροι οι οποίοι αναφέρονται στη χορήγηση και διάρκεια αυτοτελούς άδειας διαμονής θα διατυπώνονται στην εγχώρια νομοθεσία.

2. Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι δύναται να χορηγηθεί στα θύματα αναστολή των δι-

αδικασιών απέλασης αναφορικά με το καθεστώς διαμονής, το οποίο εξαρτάται από εκείνο του/της συζύγου ή συντρόφου όπως εμφανίζεται στην εγχώρια νομοθεσία προκειμένου να τους δοθεί η δυνατότητα υποβολής αίτησης περί παροχής αυτόνομης άδειας διαμονής.

3. Τα Μέρη θα εκδίδουν ανανεώσιμη άδεια διαμονής στα θύματα σε μία εκ των δύο ακόλουθων περιπτώσεων ή και στις δύο:

α. σε περίπτωση που η αρμόδια αρχή θεωρεί ότι η διαμονή τους είναι αναγκαία λόγω της προσωπικής τους κατάστασης

β. σε περίπτωση που η αρμόδια αρχή θεωρεί ότι η διαμονή τους είναι αναγκαία προς το σκοπό της συνεργασίας τους με τις αρμόδιες αρχές κατά το στάδιο της ανακρίσεως ή της ποινικής διαδικασίας.

4. Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλισθεί ότι τα θύματα γάμου τελεσθέντος υπό το κράτος εξαναγκασμού, τα οποία μεταφέρθηκαν σε άλλο κράτος με σκοπό τη σύναψη γάμου και οι οποίοι, συνεπεία του γεγονότος τούτου, απώλεσαν το καθεστώς κατοικίας της χώρας, στην οποία συνήθως διαμένουν, δύνανται να επανακτήσουν αυτό το καθεστώς.

Άρθρο 60 – Διεκδικήσεις ασύλου βασισμένες στο φύλο

1. Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι η βασιζόμενη στο φύλο βία κατά των γυναικών δύναται να αναγνωρισθεί ως μία μορφή δίωξης εντός της έννοιας του άρθρου 1, Α(2) της Σύμβασης του 1951 που αναφέρεται στο καθεστώς των προσφύγων, καθώς και ως μορφή σοβαρής βλάβης που δίνει λαβή σε συμπληρωματική /επικουρική προστασία.

2. Τα Μέρη θα διασφαλίζουν ότι μία ερμηνεία με τη διάσταση του φύλου θα δίδεται για κάθε έναν από τους λόγους που αναφέρονται στην Σύμβαση και ότι, οσάκις στοιχειοθετείται ότι ο φόβος δίωξης αναφέρεται σε έναν ή περισσότερους από τους παραπάνω λόγους, οι υποβάλλοντες αίτηση θα χορηγούνται καθεστώς πρόσφυγα σύμφωνα με τα εφαρμοστέα σχετικά όργανα.

3. Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να αναπτύξουν ευαίσθητες προς το φύλο διαδικασίες υποδοχής και υποστηρικτικές υπηρεσίες για τους αιτούντες άσυλο, καθώς και έμφυλες κατευθυντήριες γραμμές και ευαίσθητες προς το φύλο διαδικασίες παροχής ασύλου, συμπεριλαμβανομένων του καθορισμού καθεστώτος πρόσφυγα και αίτησης παροχής διεθνούς προστασίας.

Άρθρο 61 – Μη επαναπροώθηση

1. Τα μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα σεβασμού της αρχής της μη επαναπροώθησης σύμφωνα με τις υφιστάμενες υποχρεώσεις που πηγάζουν από το διεθνές δίκαιο.
2. Τα Μέρη θα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι τα θύματα της βίας κατά των γυναικών που χρειάζονται προστασία, ανεξάρτητα από το καθεστώς ή τον τόπο διαμονής τους, δεν θα επαναπροωθούνται κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες σε οποιαδήποτε χώρα όπου η ζωή τους θα μπορούσε να τεθεί σε κίνδυνο ή όπου θα μπορούσαν να υποβληθούν σε βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία.

Κεφάλαιο VIII – Διεθνής συνεργασία**Άρθρο 62- Γενικές αρχές**

1. Τα Μέρη θα συνεργάζονται το ένα με το άλλο, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης και μέσω της εφαρμογής των σχετικών διεθνών και περιφερειακών οργάνων αναφορικά με συνεργασία σε αστικά και ποινικά θέματα με διακανονισμούς που έχουν συμφωνηθεί με βάση την ενιαία (ομοιόμορφη) και 24 αμοιβαία νομοθεσία και εγχώριους νόμους, στο μέγιστο δυνατό βαθμό, προς τους σκοπούς της:
 - α. πρόληψης, καταπολέμησης και δίωξης όλων των μορφών της βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης,
 - β. προστασίας και παροχής βοήθειας στα θύματα,
 - γ. των ανακρίσεων ή διαδικασιών που αφορούν αδικήματα τα οποία έχουν θεσπισθεί σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση,
 - δ. εκτέλεσης των συναφών αστικών και ποινικών αποφάσεων που έχουν εκδοθεί από τις δικαστικές αρχές των Μερών, συμπεριλαμβανομένων των προστατευτικών όρων.
2. Τα Μέρη θα λαμβάνουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι τα θύματα αδικήματος που έχει θεσπισθεί σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση και διαπραχθεί στο έδαφος μέρους άλλου από εκείνο στο οποίο κατοικούν δύνανται να υποβάλλουν έγκληση ενώπιον των αρμοδίων αρχών του κράτους διαμονής τους.
3. Εάν Μέρος, το οποίο προβαίνει σε αμοιβαία νομική συνδρομή σε ποινικές υποθέσεις, έκδοση ή εκτέλεση αστικών ή ποινικών αποφάσεων που έχουν επιβληθεί από άλλο Μέρος της παρούσας Σύμβασης υπό την αίρεση της ύπαρξης

σχετικής συνθήκης, λάβει αίτηση για μια τέτοια νομική συνεργασία από Μέρος με το οποίο δεν έχει συνάψει μια τέτοια συνθήκη, μπορεί να θεωρήσει την παρούσα Σύμβαση ότι συνιστά τη νομική βάση για αμοιβαία νομική συνδρομή σε ποινικές υποθέσεις, έκδοση ή εκτέλεση αστικών ή ποινικών αποφάσεων που έχουν επιβληθεί από το άλλο Μέρος αναφορικά με αδικήματα θεσπισθέντα σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση.

4. Τα Μέρη θα καταβάλλουν κάθε προσπάθεια ενσωμάτωσης, όπου απαιτείται, της πρόληψης και του αγώνα κατά της βίας εναντίον γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας σε προγράμματα βοήθειας για ανάπτυξη που παρέχονται προς όφελος τρίτων κρατών, συμπεριλαμβανομένης της σύναψης διμερών και πολυμερών συμφωνιών με τρίτα κράτη προς το σκοπό της διευκόλυνσης της προστασίας θυμάτων σύμφωνα με το άρθρο 18, παράγραφος 5.

Άρθρο 63 – Μέτρα αναφερόμενα σε άτομα που διατρέχουν κίνδυνο

Οσάκις Μέρος, με βάση πληροφόρηση που έχει στη διάθεσή του, έχει βάσιμο λόγο να πιστεύει ότι άτομο βρίσκεται σε άμεσο κίνδυνο να υποστεί οποιοσδήποτε από τις πράξεις βίας που διαλαμβάνονται στα άρθρα 36, 37, 38 και 39 της παρούσας Σύμβασης στο έδαφος άλλου Μέρους, το Μέρος που διαθέτει την πληροφόρηση ενθαρρύνεται να τη διαβιβάσει χωρίς υπαίτιο βραδύτητα στο τελευταίο προς το σκοπό της διασφάλισης ότι έχουν ληφθεί τα ενδεδειγμένα μέτρα προστασίας. Όπου ισχύει η πληροφόρηση αυτή θα περιλαμβάνει λεπτομέρειες σχετικά με τις 25 υφιστάμενες διατάξεις προστασίας προς το όφελος του ατόμου που βρίσκεται σε κίνδυνο.

Άρθρο 64- Πληροφόρηση

1. Το αιτούμενο Μέρος θα ενημερώσει άμεσα το αιτούν Μέρος σχετικά με την τελική έκβαση της δράσης που έχει αναληφθεί σύμφωνα με το παρόν κεφάλαιο. Το αιτούμενο Μέρος θα ενημερώνει άμεσα το αιτούν Μέρος σχετικά με οποιοσδήποτε συνθήκες οι οποίες καθιστούν αδύνατη την πραγματοποίηση της επιδιωκόμενης δράσης ή ενδέχεται να την καθυστερήσουν σημαντικά.

2. Το Μέρος δύναται, εντός των ορίων της εσωτερικής του νομοθεσίας, χωρίς προηγούμενη αίτηση, να διαβιβάσει στο άλλο Μέρος παραχθείσα πληροφόρηση μέσα στο πλαίσιο των δικών του ερευνών, οσάκις θεωρεί ότι η αποκάλυψη μιας τέτοιας πληροφόρησης θα μπορούσε να βοηθήσει το λαμβάνον Μέρος αναφορικά με την πρόληψη ποινικών αδικημάτων που θεσπίσθηκαν σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση, ή αναφορικά με την έναρξη ή τη διεξαγωγή ερευνών ή διαδικασιών που αφορούν στα ποινικά αυτά αδικήματα ή ότι θα μπορούσε να οδηγήσει σε αίτηση για συνεργασία με το Μέρος αυτό υπό τους όρους του παρόντος κεφαλαίου.

3. Μέρος λαμβάνον οποιαδήποτε πληροφόρηση σύμφωνα με την παράγραφο 2, θα διαβιβάζει αυτή στις αρμόδιες αρχές με σκοπό να αναληφθούν οι διαδικασίες οι οποίες θεωρούνται προσηκουσες: η πληροφόρηση αυτή δύναται ωσαύτως να ληφθεί υπόψη σε σχετικές αστικές και ποινικές διαδικασίες.

Άρθρο 65 – Προστασία δεδομένων

Προσωπικά δεδομένα δύνανται να αποθηκευτούν και χρησιμοποιηθούν σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που έχουν αναληφθεί από τα Μέρη κατ' εφαρμογή της Σύμβασης για την προστασία ατόμων αναφορικά με την Αυτόματη Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων (ETS υπ' αριθ. 108).

Κεφάλαιο ΙΧ – Μηχανισμός Παρακολούθησης

Άρθρο 66 - Ομάδα εμπειρογνομόνων σχετικά με τη δράση κατά της βίας εναντίον γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας.

1. Η Ομάδα Εμπειρογνομόνων η επιφορτισμένη με τη δράση κατά της βίας εναντίον γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (εφεξής αποκαλούμενη ως «GREVIO») θα παρακολουθεί την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης από τα Μέρη.

2. Η Ομάδα GREVIO θα αποτελείται από έναν ελάχιστο αριθμό 10 μελών και έναν μέγιστο 15 μελών λαμβάνοντας υπόψη την έμφυλη και γεωγραφική αναλογία (κατανομή), καθώς και την πολυεπιστημονική τεχνογνωσία. Τα μέλη της θα εκλέγονται από την Επιτροπή των Μερών μεταξύ υποψηφίων που έχουν προταθεί από τα Μέρη για μια θητεία 4 ετών, άπαξ ανανεούμενης, και έχουν επιλεγεί μεταξύ υπηκόων των μερών.

3. Η αρχική επιλογή 10 μελών θα πραγματοποιείται εντός χρονικής περιόδου ενός έτους από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης. Η επιλογή πέντε επιπρόσθετων μελών θα διεξαχθεί μετά την 25η επικύρωση ή προσχώρηση.

4. Η επιλογή των μελών της GREVIO θα βασίζεται στις ακόλουθες αρχές:

α. θα επιλέγονται σύμφωνα με διαφανή διαδικασία μεταξύ ατόμων υψηλής ηθικής υποστάσεως, γνωστών για την εγνωσμένη τους ικανότητα στους τομείς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας των φύλων, της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, ή της βοήθειας και προστασίας προς τα θύματα, ή μεταξύ εκείνων οι οποίοι έχουν επιδείξει επαγγελματική πείρα στους τομείς που καλύπτονται από την παρούσα Σύμβαση,

β. δύο μέλη της GREVIO δεν μπορούν να είναι υπήκοοι του αυτού κράτους,

γ. θα πρέπει να εκπροσωπούν τα κύρια νομικά συστήματα,

δ. Θα πρέπει να εκπροσωπούν συναφείς φορείς και οργανώσεις στον τομέα της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας,

ε. Θα συμμετέχουν με την ατομική τους ιδιότητα και θα είναι ανεξάρτητοι και αμερόληπτοι κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, και θα είναι διαθέσιμοι για να εκτελούν τα καθήκοντά τους με αποτελεσματικό τρόπο.

5. Η διαδικασία επιλογής των μελών της GREVIO θα καθορίζεται από την Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, κατόπιν διαβουλεύσεως με και απόκτησης της ομόφωνης συγκατάθεσης των Μερών, εντός περιόδου έξι μηνών από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης.

6. Η GREVIO θα υιοθετεί τον δικό της κανονισμό.

7. Τα μέλη της GREVIO, καθώς και άλλα μέλη των αντιπροσωπειών που πραγματοποιούν επισκέψεις στη χώρα, όπως διαλαμβάνεται στο άρθρο 68, παράγραφος 9 και 14, θα απολαμβάνουν των προνομίων και ασυλιών που εκτίθενται στο παράρτημα της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 67 - Επιτροπή των Μερών

1. Η Επιτροπή των Μερών θα αποτελείται από τους εκπροσώπους των Μερών της Σύμβασης.

2. Η Επιτροπή των Μερών θα συγκαλείται από τον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η πρώτη της συνεδρίαση θα διεξαχθεί εντός περιόδου ενός έτους από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης με σκοπό την εκλογή των μελών της GREVIO. Θα συνέρχεται ακολούθως εφόσον το ένα τρίτο των Μερών, ο Πρόεδρος της Επιτροπής των Μερών ή ο Γενικός Γραμματέας ζητήσουν τούτο.

3. Η Επιτροπή των Μερών θα υιοθετεί τον δικό της κανονισμό.

Άρθρο 68 – Διαδικασία

1. Τα Μέρη θα υποβάλλουν στον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, βασισμένα σε ερωτηματολόγιο που έχει συνταχθεί από την GREVIO, έκθεση αναφορικά με τα νομοθετικά και άλλα μέτρα που προσδίδουν ισχύ στις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης για θεώρηση από την GREVIO.

2. Η GREVIO θα εξετάζει την υποβαλλόμενη έκθεση σύμφωνα με την παράγραφο 1 ομού με τους εκπροσώπους του ενδιαφερομένου Μέρους.

3. Οι μεταγενέστερες διαδικασίες αξιολόγησης θα διαιρούνται σε γύρους, η διάρκεια των οποίων θα καθορίζεται από την GREVIO. Στην αρχή του κάθε γύρου η GREVIO θα επιλέγει τις ειδικές διατάξεις πάνω στις οποίες θα βασίζεται η διαδικασία αξιολόγησης και θα αποστέλλει ερωτηματολόγιο.

4. Η GREVIO θα προσδιορίζει τα κατάλληλα μέσα διεξαγωγής αυτής της διαδικασίας παρακολούθησης. Δύναται, συγκεκριμένα, να εγκρίνει ερωτηματολόγιο για κάθε γύρο αξιολόγησης, το οποίο θα χρησιμεύει ως βάση για την διαδικασία αξιολόγησης της εφαρμογής από τα Μέρη. Το ερωτηματολόγιο αυτό θα απευθύνεται σε όλα τα μέρη. Τα Μέρη θα ανταποκρίνονται σ' αυτό το ερωτηματολόγιο, καθώς και σε οποιαδήποτε άλλη αίτηση παροχής πληροφοριών από τη GREVIO.

5. Η GREVIO δύναται να αποκτά πληροφόρηση σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης από μη κυβερνητικούς οργανισμούς και την κοινωνία των πολιτών, καθώς από εθνικά ιδρύματα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

6. Η GREVIO θα λαμβάνει δεόντως υπόψη την υφιστάμενη πληροφόρηση που είναι διαθέσιμη από άλλα περιφερειακά και διεθνή όργανα και φορείς σε τομείς που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης.

7. Κατά την υιοθέτηση του ερωτηματολογίου για κάθε γύρο αξιολόγησης, η GREVIO θα λαμβάνει δεόντως υπόψη την υφιστάμενη συλλογή δεδομένων και έρευνας που πραγματοποιείται στα Μέρη όπως διαλαμβάνεται στο Άρθρο II της παρούσας Σύμβασης.

8. Η GREVIO δύναται να λάβει πληροφόρηση αναφορικά με την εφαρμογή της Σύμβασης από τον Επίτροπο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, την Κοινοβουλευτική Συνέλευση και τους σχετικούς εξειδικευμένους φορείς του Συμβουλίου της Ευρώπης, καθώς και από εκείνους οι οποίοι έχουν συσταθεί σύμφωνα με τα άλλα διεθνή όργανα. Οι προσφυγές που υποβάλλονται σ' αυτούς τους φορείς καθώς και η έκβασή τους θα καθίσταται προσιτή από την GREVIO.

9. Η GREVIO δύναται επικουρικώς να οργανώνει, σε συνεργασία με τις εθνικές αρχές και με την βοήθεια ανεξάρτητων διεθνών εμπειρογνομόνων, επισκέψεις σε χώρα, εάν η αποκτηθείσα πληροφόρηση θεωρηθεί ανεπαρκής ή σε περιπτώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 14. Κατά τη διάρκεια αυτών των επισκέψεων, η GREVIO δύναται να υποβοηθείται από ειδικούς σε συγκεκριμένους τομείς.

10. Η GREVIO θα καταρτίσει σχέδιο έκθεσης που θα περιλαμβάνει την ανάλυσή της αναφορικά με την εφαρμογή των διατάξεων πάνω στις οποίες εδράζεται η αξιολόγηση, καθώς και των υποδείξεων και προτάσεών της που αφορούν τον τρόπο κατά τον οποίο το ενδιαφερόμενο μέρος δύναται να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που έχουν προσδιορισθεί. Το σχέδιο έκθεσης θα διαβιβάζεται για κατάθεση παρατηρήσεων και σχολίων στο Μέρος το οποίο έχει αναλάβει την αξιολόγηση. Τα σχόλιά του θα λαμβάνονται υπόψη από την GREVIO κατά την έγκριση της έκθεσής της.

11. Με βάση όλες τις ληφθείσες πληροφορίες και τα σχόλια από τα Μέρη, η GREVIO θα εγκρίνει την έκθεσή της και τα συμπεράσματα που αφορούν στα μέτρα που έχουν παρθεί από το ενδιαφερόμενο Μέρος με σκοπό την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας Σύμβασης. Η έκθεση αυτή και τα συμπεράσματα θα αποστέλλονται στο ενδιαφερόμενο Μέρος και στην Επιτροπή των Μερών. Η έκθεση και τα συμπεράσματα της GREVIO θα δημοσιοποιούνται από την έγκρισή τους μαζί με τα ενδεχόμενα σχόλια του ενδιαφερόμενου Μέρους.

12. Με την επιφύλαξη της διαδικασίας που διαλαμβάνεται στις παραγράφους 1 έως 8, η Επιτροπή των Μερών δύναται να εγκρίνει, με βάση την έκθεση και τα συμπεράσματα της GREVIO, τις συστάσεις που απευθύνονται στο Μέρος αυτό(α) και οι οποίες αφορούν στα μέτρα που έχουν ληφθεί προκειμένου να εφαρμοστούν τα συμπεράσματα της GREVIO, ορίζοντας ημερομηνία, εφόσον απαιτείται, για την κατάθεση πληροφοριών που αφορούν στην εφαρμογή τους, και (β) αποσκοπώντας στη συνεργασία με το Μέρος αυτό με στόχο τη προσήκουσα εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης.

13. Εάν η GREVIO λάβει αξιόπιστες πληροφορίες που μαρτυρούν μια κατάσταση όπου τα προβλήματα απαιτούν άμεση προσοχή προκειμένου να αποτραπεί η περιορισθεί η έκταση ή ο αριθμός των σοβαρών παραβιάσεων της Σύμβασης, δύναται να ζητήσει την άμεση κατάθεση ειδικής έκθεσης που αφορά στα μέτρα που έχουν ληφθεί προκειμένου να αποτραπεί ένα σοβαρό, μαζικό και επίμονο πλέγμα στοιχείων βίας κατά των γυναικών.

14. Λαμβάνοντας υπόψη τις πληροφορίες που κατατέθηκαν από το ενδιαφερόμενο Μέρος, καθώς και οποιαδήποτε άλλη αξιόπιστη πληροφόρηση διαθέτει, η GREVIO δύναται να προσδιορίσει ένα ή περισσότερα των μελών της προκειμένου να διεξάγουν έρευνα και να αναφέρουν επειγόντως στην GREVIO. Όπου υφίστανται εγγυήσεις και με την συγκατάθεση του Μέρους, η έρευνα δύναται να συμπεριλάβει επίσκεψη στο έδαφός του.

15. Αφού εξετασθούν τα ευρήματα της έρευνας που αναφέρεται στην παράγραφο 14, η GREVIO θα διαβιβάσει αυτά τα ευρήματα στο ενδιαφερόμενο Μέρος και, όπου απαιτείται, στην Επιτροπή των Μερών και στην Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης μαζί με οποιαδήποτε σχόλια και συστάσεις.

Άρθρο 69 – Γενικές συστάσεις

Η GREVIO δύναται να εγκρίνει, όπου απαιτείται, τις γενικές συστάσεις που αφορούν στην εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 70 – Συμμετοχή των Κοινοβουλίων στην παρακολούθηση

Τα εθνικά κοινοβούλια θα προσκαλούνται να συμμετάσχουν στην παρακολούθηση των μέτρων που έχουν ληφθεί για την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης.

1. Τα Μέρη θα υποβάλλουν τις εκθέσεις της GREVIO στα εθνικά τους κοινοβούλια.
2. Η κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης θα προσκαλείται προκειμένου να ενεργήσει τακτική απογραφή της εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης.

Κεφάλαιο X – Σχέση με άλλα διεθνή όργανα**Άρθρο 71 - Σχέση με άλλα διεθνή όργανα.**

1. Η παρούσα Σύμβαση δεν θα θίγει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από άλλα διεθνή όργανα στα οποία τα Μέρη της παρούσας Σύμβασης αποτελούν Μέλη ή θα καταστούν Μέρη και τα οποία περιλαμβάνουν διατάξεις πάνω σε θέματα που διέπονται από την παρούσα Σύμβαση.
2. Τα Μέρη της παρούσας Σύμβασης δύνανται να συνάπτουν διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες μεταξύ τους πάνω σε θέματα που τυγχάνουν αντιμετώπισης στην παρούσα Σύμβαση, προς τους σκοπούς της συμπλήρωσης ή ενίσχυσης των διατάξεων της ή διευκόλυνσης της εφαρμογής των αρχών που ενσωματώνονται σ' αυτήν.

Κεφάλαιο XI – Τροποποιήσεις της Σύμβασης**Άρθρο 72 – Τροποποιήσεις**

1. Οποιαδήποτε πρόταση τροποποίησης της παρούσας Σύμβασης που κατατίθεται από Μέρος θα διαβιβάζεται στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης και θα αποστέλλεται από αυτόν στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, σε οποιοδήποτε υπογράψαν κράτος, σε οποιοδήποτε Μέρος, στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε οποιοδήποτε κράτος έχει προσκληθεί να υπογράψει την παρούσα Σύμβαση σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 75, καθώς και σε 30 οποιοδήποτε κράτος έχει προσκληθεί να προσχωρήσει στην παρούσα Σύμβαση σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 76.
2. Η Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης θα εξετάσει την προτεινόμενη τροποποίηση και κατόπιν διαβουλεύσεων με τα Μέρη της παρούσας Σύμβασης τα οποία δεν αποτελούν μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, δύνανται να εγκρίνει την τροποποίηση με την πλειοψηφία που προβλέπεται στο άρθρο 20.εδ.δ του κανονισμού του Συμβουλίου της Ευρώπης.

3. Το κείμενο οποιασδήποτε τροποποίησης υιοθετήθηκε από την Επιτροπή των Υπουργών σύμφωνα με την παράγραφο 2 θα αποστέλλεται στα Μέρη για αποδοχή.

4. Οποιαδήποτε τροποποίηση υιοθετήθηκε σύμφωνα με την παράγραφο 2 θα τίθεται σε ισχύ την πρώτη ημέρα του μηνός που έπεται της λήξης της περιόδου του ενός μηνός μετά την ημερομηνία κατά την οποία όλα τα Μέρη γνωστοποίησαν την αποδοχή τους στον Γενικό Γραμματέα.

Κεφάλαιο XII – Ακροτελεύτιες ρήτρες

Άρθρο 73 – Αποτελέσματα της παρούσας Σύμβασης.

Οι διατάξεις της παρούσας Σύμβασης δεν θα θίγουν τις διατάξεις της εσωτερικής (εγχώριας) νομοθεσίας και των δεσμευτικών διεθνών οργάνων τα οποία είναι ήδη σε ισχύ ή τα οποία δύνανται να τεθούν σε ισχύ, σύμφωνα με τα οποία περισσότερα ευνοϊκά δικαιώματα παρέχονται ή θα παρασχεθούν σε άτομα με σκοπό την πρόληψη ή την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας.

Άρθρο 74 – Διευθέτηση των διαφορών

1. Τα Μέρη οποιασδήποτε διαφοράς η οποία δύναται να προκύψει αναφορικά με την εφαρμογή ή ερμηνεία των διατάξεων της παρούσας Σύμβασης θα επιδιώκουν το πρώτο την επίλυσή της μέσω των διαπραγματεύσεων, του συμβιβασμού, της διαιτησίας ή μέσω οποιωνδήποτε άλλων μεθόδων ειρηνικής διευθέτησης που έχουν γίνει αποδεκτές με αμοιβαία συμφωνία μεταξύ τους.

2. Η Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης δύναται να θεσπίσει διαδικασίες διευθέτησης, οι οποίες θα καθίστανται προσιτές για χρήση από τα ενεχόμενα στη διαφορά Μέρη εφόσον αυτά συμφωνήσουν προς τούτο.

Άρθρο 75 – Υπογραφή και θέση σε ισχύ

1. Η παρούσα Σύμβαση θα είναι ανοιχτή για υπογραφή από τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, τα μη κράτη μέλη τα οποία έχουν συμμετάσχει στην εκπόνησή της καθώς και από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

2. Η παρούσα Σύμβαση υπόκειται σε επικύρωση, αποδοχή ή έγκριση. Τα όργανα επικύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης θα κατατίθενται στον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης.

3. Η παρούσα Σύμβαση θα τεθεί σε ισχύ την πρώτη ημέρα του μηνός που έπεται της λήξης περιόδου τριών μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία 10 υπογράφαντα κράτη, συμπεριλαμβανομένων τουλάχιστον οκτώ κρατών μελών του

Συμβουλίου της Ευρώπης, έχουν εκφράσει τη συγκατάθεσή τους να δεσμευθούν από τη Σύμβαση σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 2.

4. Αναφορικά με οποιοδήποτε κράτος αναφέρεται στην παράγραφο 1, ή την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία συνακόλουθα εκφράζει τη συγκατάθεσή της να δεσμευτεί από αυτή, η σύμβαση θα τεθεί σε ισχύ κατά την πρώτη ημέρα του μηνός που έπεται της λήξης της περιόδου τριών μηνών μετά την ημερομηνία κατάθεσης του οργάνου επικύρωσης, αποδοχής ή έγκρισής της.

Άρθρο 76 – Προσχώρηση στη Σύμβαση

1. Μετά τη θέση σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης, η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης δύναται, κατόπιν διαβουλεύσεων με τα Μέρη της παρούσας Σύμβασης και απόκτησης της ομόφωνης συγκατάθεσής τους, να προσκαλέσει οποιοδήποτε μη-κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης, το οποίο δεν έχει συμμετάσχει στην κατάρτιση της Σύμβασης, να προχωρήσει στη Σύμβαση αυτή με απόφαση της πλειοψηφίας που προβλέπεται στο Άρθρο 20 εδ.δ του εσωτερικού κανονισμού του Συμβουλίου της Ευρώπης και με την ομόφωνη ψήφο των αντιπροσώπων των Μερών που δικαιούνται να παραστούν στη συνεδρίαση της Επιτροπής των Υπουργών.

2. Αναφορικά με οποιοδήποτε προσχωρούν κράτος, η Σύμβαση θα τεθεί σε ισχύ την πρώτη ημέρα του μηνός που έπεται της λήξης της περιόδου των τριών μηνών μετά την ημερομηνία κατάθεσης του οργάνου προσχώρησης στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Άρθρο 77 – Εδαφική εφαρμογή

1. Οποιοδήποτε κράτος ή η Ευρωπαϊκή Ένωση δύνανται, κατά τον χρόνο της υπογραφής ή κατά την κατάθεση των οργάνων επικύρωσης, αποδοχής, έγκρισης ή προσχώρησης, να προσδιορίζουν την επικράτεια ή τις επικράτειες στις οποίες τυγχάνει εφαρμογής η παρούσα Σύμβαση.

2. Οποιοδήποτε κράτος δύναται, σε οποιαδήποτε μετέπειτα ημερομηνία, με δήλωση απευθυνόμενη στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, να επεκτείνει την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης, σε οποιαδήποτε άλλη επικράτεια προσδιορίζεται στη δήλωση και της οποίας έχει την ευθύνη των διεθνών σχέσεων ή για λογαριασμό της οποίας είναι εξουσιοδοτημένο να αναθέτει εργοληψίες (ή επιχειρηματικά εγχειρήματα ή εργασίες). Αναφορικά με την επικράτεια αυτή, η Σύμβαση θα τεθεί σε ισχύ την πρώτη ημέρα του μηνός που έπεται της εκπνοής περιόδου τριών μηνών μετά την ημερομηνία λήψης αυτής της διακήρυξης από το Γενικό Γραμματέα.

3. Οποιαδήποτε δήλωση πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τις δύο προηγούμενες παραγράφους δύναται, αναφορικά με οποιαδήποτε επικράτεια προσδιορίζεται σε αυτή τη δήλωση, να ανακληθεί μέσω γνωστοποίησης απευθυνόμενης στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η ανάκληση θα καθίσταται νομικώς ισχυρά την πρώτη ημέρα του μηνός που έπεται της λήξης περιόδου τριών μηνών από την ημερομηνία λήψης μιας τέτοιας γνωστοποίησης από το Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο 78 – Επιφυλάξεις

1. Καμιά επιφύλαξη δεν δύναται να διατυπωθεί αναφορικά με οποιαδήποτε διάταξη της παρούσας Σύμβασης, πλην των εξαιρέσεων που προβλέπονται στις παραγράφους 2 και 3.

2. Οποιοδήποτε κράτος ή η Ευρωπαϊκή Ένωση δύνανται, κατά το χρόνο της υπογραφής ή κατά την κατάθεση των οργάνων επικύρωσης, αποδοχής, έγκρισης ή προσχώρησης, με δήλωση απευθυνόμενη στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, να δηλώσει ότι επιφυλάσσεται του δικαιώματος να μην εφαρμόσει ή να εφαρμόσει μόνο σε ειδικές περιπτώσεις ή συνθήκες τις διατάξεις που διαλαμβάνονται στο:

- Άρθρο 30, παράγραφος 2

- Άρθρο 44, παρ. 1 εδ.ε, 3 και 4

- Άρθρο 55, παράγραφος 1 σχετικά με το Άρθρο 35 που αφορά μικροπταίσματα - Άρθρο 58 αναφορικά με τα Άρθρα 37, 38, και 39

- Άρθρο 59

3. Κάθε κράτος ή η Ευρωπαϊκή Ένωση δύνανται, κατά το χρόνο της υπογραφής ή κατά την κατάθεση των οργάνων επικύρωσης, αποδοχής, έγκρισης ή προσχώρησης, με δήλωση απευθυνόμενη στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, να δηλώσει ότι επιφυλάσσεται του δικαιώματος της επιβολής μη ποινικών κυρώσεων αντί των ποινικών τοιούτων, σχετικά με συμπεριφορές που αναφέρονται στα Άρθρα 33 και 34.

4. Οποιοδήποτε Μέρος δύναται εν όλο ή εν μέρει να ανακαλέσει την επιφύλαξη μέσω δήλωσης απευθυνόμενης στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η δήλωση αυτή θα καθίσταται ισχυρά από την ημερομηνία λήψης της από το Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο 79 – Νομική ισχύς και αναθεώρηση των επιφυλάξεων.

1. Οι επιφυλάξεις που αναφέρονται στο Άρθρο 78, παράγραφοι 2 και 3, θα ισχύουν για περίοδο πέντε ετών από την ημέρα θέσεως σε ισχύ της παρούσας Σύμ-

βασης αναφορικά με το ενδιαφερόμενο Μέρος. Παραταύτα, οι παραπάνω επιφυλάξεις δύνανται να ανανεώνονται για περιόδους ίδιας διάρκειας.

2. Δεκαοκτώ μήνες πριν από την ημερομηνία λήξης της επιφύλαξης, ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρώπης θα παρέχει γνωστοποίηση λήξης αυτής στο ενδιαφερόμενο Μέρος. Όχι αργότερα των τριών μηνών πριν από τη λήξη, το Μέρος θα γνωστοποιεί στο Γενικό Γραμματέα την τήρηση, τροποποίηση ή ανάκληση της επιφύλαξης του. Σε περίπτωση μη γνωστοποίησης από το ενδιαφερόμενο Μέρος, ο Γενικός Γραμματέας θα γνωστοποιεί στο Μέρος ότι η επιφύλαξή του θεωρείται ότι έχει αυτόματα ανανεωθεί για περίοδο έξι μηνών. Αδυναμία εκ μέρους του ενδιαφερόμενου Μέρους να γνωστοποιήσει την πρόθεση περρί διατήρησης ή τροποποίησης της επιφύλαξής του πριν από την εκπνοή της παραπάνω περιόδου θα συνεπάγεται άρση ή παύση της επιφύλαξης.

3. Εάν το Μέρος προβαίνει σε επιφύλαξη κατά εφαρμογή του Άρθρου 78, παράγραφος 2 και 3, θα παρέχει, πριν από την ανανέωσή της ή κατόπιν αιτήσεως, εξήγηση στην GREVIO, αναφορικά με τους λόγους που δικαιολογούν τη συνέχισή της.

Άρθρο 80 – Καταγγελία

1. Οποιοδήποτε Μέρος δύναται, καθ' οποιονδήποτε χρόνο, να προβαίνει σε καταγγελία της παρούσας Σύμβασης μέσω γνωστοποίησης απευθυνόμενης στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης.

2. Η καταγγελία αυτή θα καθίσταται νομικώς ισχυρά την πρώτη ημέρα του μηνός που έπεται της εκπνοής περιόδου τριών μηνών μετά την ημερομηνία λήψης της γνωστοποίησης από τον Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο 81 – Γνωστοποίηση

Ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρώπης θα παρέχει γνωστοποίηση στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, στα μη κράτη μέλη τα οποία συμμετείχαν στην κατάρτιση της Σύμβασης, σε οποιοδήποτε υπογράψαν κράτος, σε οποιοδήποτε Μέρος στην Ευρωπαϊκή ένωση, καθώς και σε οποιοδήποτε κράτος προσεκλήθη να προσχωρήσει στην παρούσα Σύμβαση σχετικά με:

α. οποιαδήποτε υπογραφή,

β. την κατάθεση οποιουδήποτε οργάνου επικύρωσης, αποδοχής, έγκρισης ή προσχώρησης,

γ. οποιαδήποτε ημερομηνία θέσης σε ισχύ της παρούσας Σύμβασης σύμφωνα με τα Άρθρα 75 και 76,

δ. οποιαδήποτε τροποποίηση υιοθετήθηκε σύμφωνα με το άρθρο 72, καθώς και την ημερομηνία θέσης σε ισχύ αυτής της τροποποίησης,

ε. οποιαδήποτε επιφύλαξη και ανάκληση επιφύλαξης διατυπώθηκαν κατ' εφαρμογή του Άρθρου 78,

στ. οποιαδήποτε καταγγελία έγινε σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 80,

ζ. οποιαδήποτε άλλη πράξη, γνωστοποίηση ή επικοινωνία αναφέρεται στην παρούσα Σύμβαση.

Σε πίστωση των ανωτέρω, οι κάτωθι υπογεγραμμένοι όντας δεόντως εξουσιοδοτημένοι προς τούτο, υπέγραψαν την παρούσα Σύμβαση.

Έγινε στην Κωνσταντινούπολη, σήμερα την ενδεκάτη (11η) ημέρα του μηνός Μαΐου 2011, στην Αγγλική και Γαλλική γλώσσα, και των δύο κειμένων όντων εξίσου αυθεντικών σε ένα μοναδικό αντίγραφο το οποίο θα καταθέσει στα αρχεία του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρώπης θα διαβιβάσει επικυρωμένα αντίγραφα σε κάθε κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης, σε μη κράτη μέλη τα οποία συμμετείχαν στην εκπόνηση της παρούσας Σύμβασης, στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και σε οποιοδήποτε κράτος προσεκλήθη προκειμένου να προσχωρήσει στην παρούσα Σύμβαση.

Παράρτημα – Προνόμια και ασυλίες (Άρθρο 66)

1. Το παρόν παράρτημα θα τυγχάνει εφαρμογής ως προς τα μέλη της GREVIO που αναφέρονται στο άρθρο 66 της Σύμβασης, καθώς και ως προς άλλα μέλη των αντιπροσωπειών επίσκεψης χώρας. Προς τους σκοπούς του παρόντος παραρτήματος ο όρος <>, θα περιλαμβάνει τους ανεξάρτητους εθνικούς εμπειρογνώμονες και ειδικούς που αναφέρονται στο Άρθρο 68, παράγραφος 9, της Σύμβασης, μέλη του προσωπικού του Συμβουλίου της Ευρώπης, καθώς και διερμηνείς που προσλαμβάνονται από το Συμβούλιο της Ευρώπης και τα οποία συνοδεύουν την GREVIO κατά τη διάρκεια των επισκέψεων σε χώρα.

2. Τα μέλη της GREVIO, καθώς και τα άλλα μέλη των αντιπροσωπειών επίσκεψης σε χώρα κατά την άσκηση των καθηκόντων τους που αναφέρονται στην προετοιμασία και διεξαγωγή κρατικών επισκέψεων και τον παρακολουθηματικό χαρακτήρα αυτών των επισκέψεων, καθώς και κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους, του συνδεόμενου με την εκτέλεση αυτών των καθηκόντων, θα απολαμβάνουν των ακόλουθων προνομίων και ασυλιών:

α. ασυλία αναφορικά με προσωπική σύλληψη ή κράτηση και κατάσχεση των προσωπικών τους αντικειμένων, καθώς και ασυλία έναντι της άσκησης δικαστικών διαδικασιών(δίωξης) αναφορικά με λόγια που ειπώθηκαν ή γράφηκαν, κα-

θώς και αναφορικά με όλες τις πράξεις που ενεργήθηκαν από αυτά υπό την επίσημη ιδιότητά τους,

β. εξαίρεση από όλους τους περιορισμούς που αφορούν στην ελευθερία κίνησης κατά τη διάρκεια της εξόδου από και επιστροφής στη χώρα κατοικίας τους, καθώς και της εισόδου και εξόδου από τη χώρα στην οποία επιτελούν τα καθήκοντά τους και της καταχώρησής τους σε μητρώα αλλοδαπών της χώρας την οποία επισκέπτονται ή μέσω της οποίας διέρχονται κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους.

3. Κατά τη διάρκεια των ταξιδιών που πραγματοποιούνται με σκοπό την άσκηση των καθηκόντων τους, τα μέλη της GREVIO καθώς και τα άλλα μέλη των αντιπροσωπειών στη χώρα επίσκεψης, αναφορικά με τον τελωνειακό έλεγχο και τον έλεγχο συναλλάγματος, θα γίνονται δέκτες παροχής των ίδιων διευκολύνσεων με εκείνες που παρέχονται στους εκπροσώπους των ξένων κυβερνήσεων οι οποίοι τελούν υπό καθεστώς προσωρινών επίσημων καθηκόντων.

4. Τα έγγραφα τα αναφερόμενα στην αξιολόγηση της εφαρμογής της Σύμβασης που πραγματοποιείται από τα μέλη της GREVIO και από άλλα μέλη των αντιπροσωπειών επίσκεψης σε χώρα θα είναι απαραβίαστα στο βαθμό που αφορούν δραστηριότητες της GREVIO. Καμία παύση ή λογοκρισία δε θα εφαρμόζεται σχετικά με την επίσημη αλληλογραφία της GREVIO ή τις επίσημες επικοινωνίες των μελών της GREVIO καθώς και άλλων μελών των αντιπροσωπειών που επισκέπτονται μια χώρα.

5. Προκειμένου να διασφαλισθεί για τα μέλη της GREVIO, καθώς και για τα άλλα μέλη των αντιπροσωπειών επίσκεψης σε χώρα, η απόλυτη ελευθερία έκφρασης και η πλήρης ανεξαρτησία κατά την επιτέλεση των καθηκόντων τους, η ασυλία από άσκηση δίωξης αναφορικά με λόγια που ειπώθηκαν ή γράφηκαν καθώς και η ασυλία για όλες τις πράξεις που τελέσθηκαν από αυτά κατά την άσκηση των καθηκόντων τους θα συνεχίσουν να παρέχονται, ανεξάρτητα από του αν τα πρόσωπα αυτά έχουν παύσει να ασχολούνται με την εκτέλεση αυτών των καθηκόντων.

6. Τα προνόμια και οι ασυλίες χορηγούνται στα άτομα που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του παρόντος παραρτήματος, με σκοπό τη διαφύλαξη της ανεξαρτητής επιτέλεσης των λειτουργιών τους σε σχέση με τα συμφέροντα της GREVIO και όχι για το προσωπικό τους όφελος. Η παραίτηση από τις ασυλίες για τα πρόσωπα που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του παρόντος παραρτήματος θα γίνεται από τον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης σε κάθε περίπτωση όπου, κατά τη γνώμη του, η ασυλία θα μπορούσε να παρεμποδίσει την πορεία απονομής της δικαιοσύνης και όπου η παραίτηση αυτή θα μπορούσε να γίνει χωρίς βλάβη για τα συμφέροντα της GREVIO.

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΝΘΡΩΠΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 3938

**Σύσταση Γραφείου Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας
στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και άλλες διατάξεις
(ΦΕΚ 61/31.3.2011)**

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΣΥΣΤΑΣΗ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑΣ – ΘΕΜΑΤΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Άρθρο 1

Σύσταση Γραφείου Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας

1. Στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη συνιστάται και λειτουργεί Γραφείο Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, υπαγόμενο απευθείας στον Υπουργό. Το Γραφείο είναι αρμόδιο για τη συλλογή, την καταγραφή, την αξιολόγηση και την περαιτέρω προώθηση προς διερεύνηση στις αρμόδιες Υπηρεσίες ή Αρχές καταγγελιών για πράξεις του ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής και του Πυροσβεστικού Σώματος, οι οποίες εκδηλώθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων του ή κατά κατάχρηση της ιδιότητάς του και αφορούν:

α. βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κατά την έννοια του άρθρου 137Α του Ποινικού Κώδικα,

β. παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή υγείας ή της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας,

γ. παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου και

δ. κάθε άλλη προσβλητική της προσωπικότητας συμπεριφορά σε βάρος κάθε ατόμου που βρίσκεται στην Ελληνική Επικράτεια, καθώς και τις συναφείς πράξεις, εφόσον αυτές εκδηλώθηκαν από το ίδιο πρόσωπο στον ίδιο τόπο και χρόνο.

2. Οι καταγγελίες πρέπει να είναι επώνυμες και γραπτές και να υποβάλλονται στο Γραφείο ή στα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών, αυτοπροσώπως ή μέσω πληρεξουσίου δικηγόρου. Το όνομα και τα άλλα στοιχεία ταυτότητας του καταγγέλλοντος μπορεί να μην ανακοινώνονται κατά το στάδιο της διερεύνησης αν το ζητήσει εγγράφως ο ενδιαφερόμενος. Αν κατά την κρίση της Επιτροπής η διερεύνηση δεν είναι δυνατή χωρίς ανακοίνωση του ονόματος, ο ενδιαφερόμενος ενημερώνεται ότι η καταγγελία του θα τεθεί στο αρχείο, εφόσον ο ίδιος δεν συναινέσει εγγράφως στην ανακοίνωση του ονόματός του. Αν ο καταγγέλλων αγνοεί την ελληνική γλώσσα, μπορεί να παραστεί με διερμηνέα. Αν ο καταγγέλλων αδυνατεί να γράψει, η καταγγελία γίνεται προφορικά, καταγράφεται από υπάλληλο του Γραφείου και συντάσσεται έκθεση στην οποία γίνεται ειδική μνεία της αδυναμίας του καταγγέλλοντος να γράψει. Η έκθεση υπογράφεται από τον καταγγέλλοντα και τον υπάλληλο του Γραφείου που τη συνέταξε. Όταν η καταγγελία είναι ανώνυμη διερευνάται μόνο εφόσον περιέχει συγκεκριμένα στοιχεία που παρέχουν βάση για τη διερεύνησή της, άλλως τίθεται στο αρχείο με πράξη της Επιτροπής της επόμενης παραγράφου. Το Γραφείο επιλαμβάνεται και αυτεπαγγέλτως, παραγγέλλοντας σχετική έρευνα, μετά από πληροφορίες με συγκεκριμένα στοιχεία για περιστατικά της παραγράφου 1 και ιδίως όσων προέρχονται από δημοσιεύματα ή εκπομπές Μ.Μ.Ε.. Το Γραφείο επιλαμβάνεται επίσης περιστατικών αρμοδιότητάς του μετά από εντολή του Υπουργού Προστασίας του Πολίτη.

3. Στο Γραφείο συνιστάται Τριμελής Επιτροπή, η οποία συγκροτείται από έναν επίτιμο αρεοπαγίτη ως πρόεδρο, ένα μέλος του Γραφείου του Νομικού Συμβούλου του Κράτους στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και έναν επίτιμο εισαγγελέα ή αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου ή εφετών, ως μέλη. Η Επιτροπή αξιολογεί κάθε καταγγελία ή περιστατικό για το αν εμπίπτει στις αρμοδιότητες του Γραφείου και αποφασίζει με πράξη της είτε για την υποβολή πρότασης διερεύνησης σύμφωνα με την παράγραφο 4 είτε για την προώθηση προς διερεύνηση στις αρμόδιες Υπηρεσίες είτε για τη θέση τους στο αρχείο ως αβάσιμα ή ανεπίδεκτα εκτίμησης. Αν η καταγγελία ή το περιστατικό αφορά και αξιόποινη πράξη αυτεπαγγέλτως διωκόμενη, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 37 του Κ.Π.Δ.. Η Επιτροπή υποχρεούται να γνωστοποιεί στις αρμόδιες αρχές κάθε καταγγελία που περιέχεται σε αυτή και δεν ανάγεται στις αρμοδιότητες του Γραφείου.

4. Σε περιπτώσεις σοβαρών καταγγελιών ή περιστατικών της παραγράφου 1 ο Υπουργός Προστασίας του Πολίτη μπορεί, ύστερα από πρόταση της Επιτροπής,

να αναθέτει τη διερεύνηση σε ένα από τα μέλη της Επιτροπής. Η διερεύνηση της πειθαρχικής υπόθεσης γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του οικείου πειθαρχικού δικαίου. Στην περίπτωση αυτή το Γραφείο ενημερώνει αμέσως τον Αρχηγό του οικείου Σώματος, για την αναστολή της τυχόν ασκηθείσας πειθαρχικής δίωξης και τη διαβίβαση αμέσως στο Γραφείο των συλλεχθέντων στοιχείων για συσχέτιση. Διοικητικά μέτρα που προβλέπονται από το πειθαρχικό δίκαιο του οικείου Σώματος και έχουν ληφθεί σε βάρος του πειθαρχικά ελεγχόμενου δεν τίγονται. Μετά το πέρας της πειθαρχικής έρευνας, το πόρισμα αυτής με το φάκελο της πειθαρχικής δικογραφίας υποβάλλεται στον Αρχηγό του οικείου Σώματος για την άσκηση του πειθαρχικού ελέγχου, χωρίς τη διενέργεια άλλης έρευνας.

5. Η Επιτροπή της παραγράφου 3 επιλαμβάνεται επίσης υποθέσεων για τις οποίες έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε βάρος της Ελλάδας για παράβαση των διατάξεων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ν.δ. 53/1974), με την οποία διαπιστώνονται ελλείψεις της πειθαρχικής διαδικασίας ή νέα στοιχεία που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική έρευνα ή την εκδίκαση της υπόθεσης. Στις περιπτώσεις αυτές η Διεύθυνση Αστυνομικού Προσωπικού του Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας και οι αντίστοιχες Υπηρεσίες προσωπικού των άλλων Σωμάτων διαβιβάζουν την ως άνω απόφαση και το σχετικό πειθαρχικό φάκελο στην Επιτροπή, η οποία επανεξετάζει την υπόθεση λαμβάνοντας υπόψη της ιδίως όσα έκανε δεκτά το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και αποφασίζει την εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης.

6. Η Επιτροπή διαβιβάζει την απόφαση για την εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης με όλα τα στοιχεία του φακέλου στον Αρχηγό του οικείου Σώματος, ο οποίος δεσμεύεται από την απόφαση και διατάσσει νέα έρευνα, σύμφωνα και με όσα γίνονται δεκτά από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Στο πλαίσιο της επανάληψης της πειθαρχικής διαδικασίας είναι δυνατόν να ασκηθεί ή να συμπληρωθεί η πειθαρχική δίωξη και να επιβληθεί η προσήκουσα πειθαρχική ποινή ανεξάρτητα από την αρχική εκδίκαση της υπόθεσης. Για τον υπολογισμό του χρόνου παραγραφής που προβλέπεται από τις πειθαρχικές διατάξεις κάθε Σώματος δεν υπολογίζεται το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από την έκδοση της απόφασης του αρμόδιου, κατά περίπτωση, πειθαρχικού οργάνου, σύμφωνα με το άρθρο 39 του π.δ. 120/2008 (ΦΕΚ 182 Α'), το άρθρο 5 του π.δ. 187/2004 (ΦΕΚ 187 Α'), το άρθρο 25 παρ. 9 του ν.δ. 343/1969 (ΦΕΚ 238 Α') και το άρθρο 18 παράγραφοι 9 και 10 του ν.δ. 935/1971 (ΦΕΚ 149 Α') μέχρι την περιέλευση στην Επιτροπή της απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Κατά τα λοιπά ακολουθείται η διαδικασία που προβλέπεται από το πειθαρχικό δίκαιο του Σώματος στο οποίο ανήκει το προσωπικό. Αν η Επιτρο-

πή κρίνει ότι δεν απαιτείται η εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης διαβιβάζει την απόφασή της στη Διεύθυνση Προσωπικού του οικείου Αρχηγείου προκειμένου να τεθεί η υπόθεση στο αρχείο.

7. Το Γραφείο Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας μπορεί να ζητεί στοιχεία από οποιαδήποτε δημόσια υπηρεσία ή Υπηρεσία του ευρύτερου δημόσιου τομέα, οι οποίες υποχρεούνται να τα γνωστοποιούν ή να διαβιβάζουν αντίγραφα εγγράφων που αφορούν την υπόθεση, εκτός αν προστατεύονται από απόρρητο. Δεν ισχύει το ιατρικό απόρρητο για τα στοιχεία που ζητούνται με αιτιολογημένο έγγραφο του Γραφείου και είναι αναγκαία για τη διερεύνηση των υποθέσεων της παραγράφου 1. Τα στοιχεία της παρούσας παραγράφου χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για την εκπλήρωση της αποστολής του Γραφείου Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας.

8. Τα πειθαρχικά όργανα της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής και του Πυροσβεστικού Σώματος υποχρεούνται να εξετάζουν κατά προτεραιότητα κάθε πειθαρχική υπόθεση που τους ανατίθεται από την Επιτροπή και αφορά σε πράξεις της παραγράφου 1 και να ενημερώνουν το Γραφείο Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας για το αποτέλεσμα της εξέτασης κάθε υπόθεσης που τους ανατέθηκε από την Επιτροπή. Τα ίδια πειθαρχικά όργανα υποχρεούνται να συμμορφώνονται προς τυχόν παρατηρήσεις της Επιτροπής που αφορούν την πειθαρχική έρευνα. Αυτός που υποβάλλει καταγγελία σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος άρθρου δικαιούται να πληροφορείται, ύστερα από αίτησή του, το αποτέλεσμα της καταγγελίας του, ενώ πρόσβαση επί των στοιχείων του φακέλου μπορεί να αποκτήσει οποιοσδήποτε υπό τις προϋποθέσεις και τους περιορισμούς του άρθρου 5 του ν. 2690/1999 (ΦΕΚ 45 Α').

9. Η Επιτροπή υποβάλλει κατ' έτος έκθεση στον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη για τις δραστηριότητες του Γραφείου και τα προτεινόμενα μέτρα βελτίωσης της λειτουργίας του. Στην έκθεση επισημαίνονται οι διαπιστώσεις της Επιτροπής, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, για τα αίτια της παραβατικής συμπεριφοράς του ένστολου προσωπικού των Σωμάτων, αξιολογούνται τα πορίσματα των πειθαρχικών οργάνων και προτείνονται μέτρα για την αντιμετώπιση της παραβατικής συμπεριφοράς του προσωπικού και τη βελτίωση του πειθαρχικού ελέγχου. Η έκθεση αυτή διαβιβάζεται από τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη στην αρμόδια Διαρκή Επιτροπή της Βουλής, προς ενημέρωση των μελών της. Στον ιστότοπο του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη αναρτώνται κατ' έτος στατιστικά στοιχεία των υποθέσεων που επελήφθη η Επιτροπή.

10. Οι Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής και του Πυροσβεστικού Σώματος, καθώς και κάθε άλλη δημόσια

αρχή ή Υπηρεσία, υποχρεούνται να παρέχουν άμεση και ουσιαστική συνδρομή στο προσωπικό του Γραφείου για την εκπλήρωση της αποστολής του.

11. Το Γραφείο εδρεύει στο Νομό Αττικής και διαθέτει πρόσβαση σε άτομα με αναπηρία. Οι απαιτούμενες πιστώσεις για τον υλικοτεχνικό εξοπλισμό και τις δαπάνες λειτουργίας του εγγράφονται στον προϋπολογισμό του ειδικού φορέα «Ελληνική Αστυνομία».

12. Η λειτουργία του Γραφείου Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας δεν υποκαθιστά τις υφιστάμενες δομές υποβολής και εξέτασης καταγγελιών αυθαιρεσίας σε άλλα όργανα ή αρχές.

13. Το Γραφείο στελεχώνεται με το αναγκαίο και κατάλληλο για τη λειτουργία του προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής και του Πυροσβεστικού Σώματος, το οποίο αποσπάται σε αυτό, με απόφαση του Υπουργού Προστασίας του Πολίτη, για χρονικό διάστημα μέχρι τριών ετών που μπορεί να ανανεώνεται μία φορά. Το προσωπικό αυτό πρέπει να διακρίνεται για την αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητά του, το ήθος και τη διαγωγή του, την υπευθυνότητα και αποφασιστικότητά του. Το ένστολο προσωπικό των ως άνω Σωμάτων απαιτείται επιπλέον να έχει αξιολογηθεί, κατά τη διάρκεια των πέντε τελευταίων ετών, με το γενικό χαρακτηρισμό «εξάίρετος» και να έχει κριθεί ευμενώς από τα αρμόδια συμβούλια κρίσεων.

14. Οι επίτιμοι δικαστικοί λειτουργοί της Επιτροπής διορίζονται με τους αναπληρωτές τους με απόφαση του Υπουργού Προστασίας του Πολίτη, μετά από δημόσια πρόσκληση ενδιαφέροντος. Το μέλος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και ο αναπληρωτής του προτείνονται από τον Πρόεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, ύστερα από σχετικό έγγραφο του Υπουργού Προστασίας του Πολίτη. Ο πρόεδρος της Επιτροπής ασκεί και τη διοίκηση του Γραφείου. Η θητεία των επίτιμων δικαστικών λειτουργών στις εν λόγω θέσεις ορίζεται διετής και μπορεί να ανανεωθεί μία φορά για δύο ακόμη έτη.

15. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργού Προστασίας του Πολίτη, καθορίζονται οι οργανικές θέσεις του Γραφείου Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, ρυθμίζονται τα θέματα οργάνωσης και λειτουργίας αυτού, καθορισμού των επί μέρους αρμοδιοτήτων και καθηκόντων των οργάνων και του προσωπικού του, διαδικασιών υποδοχής και ενημέρωσης των πολιτών, συνεργασίας με τα Σώματα, τις Υπηρεσίες και τους φορείς και κάθε άλλο σχετικό με αυτά θέμα.

16. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Προστασίας του Πολίτη καθορίζονται οι αποδοχές των επίτιμων δικαστικών λειτουργών που μετέχουν στην Επιτροπή της παραγράφου 3.

(...)¹⁴⁹

Άρθρο 28

Έναρξη ισχύος

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 28 Μαρτίου 2011

149. Ακολουθούν άρθρα που αφορούν στο Συμβούλιο Συντονισμού και Στρατηγικής Εσωτερικής Ασφάλειας, την Υπηρεσία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών και Αναπτυξιακών Προγραμμάτων, ΘΕΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ, ΘΕΜΑΤΑ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ, ΛΟΙΠΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ κ.λπ.

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4228

Κύρωση του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών
(ΦΕΚ 7/10.1.2014)

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

Άρθρο πρώτο

Κυρώνεται και έχει την ισχύ, που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (κυρωτικός νόμος της Σύμβασης 1782/1988, Α' 116), που υιοθετήθηκε με το ψήφισμα 57/199 (18 Δεκεμβρίου 2002) της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, το κείμενο του οποίου στο πρωτότυπο στην αγγλική γλώσσα και σε μετάφραση στην ελληνική έχει ως εξής:

Άρθρο δεύτερο**Σύσταση Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης**

1. Ως «Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης», κατά τα άρθρα 3 και 17 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (καλούμενου εφεξής «Προαιρετικό Πρωτόκολλο»), ορίζεται ο Συνήγορος του Πολίτη.

2. Στην παρ. 1 του άρθρου 1 του ν. 3094/2003 (Α' 10) προστίθεται τελευταίο εδάφιο ως εξής: «Ο Συνήγορος του Πολίτη ορίζεται ως «Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης, για την πρόληψη των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας» σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 3 και 17 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου, στη σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, που υιοθετήθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2002.»

3. Κατά την ενάσκηση των καθηκόντων του, ο Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης δύναται να συνεργάζεται με άλλους φορείς που δραστηριοποιούνται στο πεδίο

της προάσπισης ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ειδικότερα της πρόληψης των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης, ιδίως με την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, την Ειδική Επιτροπή Ελέγχου – Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές (άρθρο 2 του ν. 2716/1999), το Γραφείο Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη (ν. 3938/2011) και το Σώμα Επιθεώρησης και Ελέγχου Καταστημάτων Κράτησης (ν. 3090/ 2002).

Άρθρο τρίτο

Στελέχωση Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης

1. Για την άσκηση των αρμοδιοτήτων που προβλέπονται από τις διατάξεις του παρόντος νόμου, ο Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης στελεχώνεται από μέλη του προβλεπόμενου στο άρθρο 5 του ν. 3094/2003 «Συνήγορος του Πολίτη και άλλες διατάξεις» ειδικού επιστημονικού προσωπικού.

2. Για την επάρκεια στελέχωσης του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης συνιστώνται στο Σ.τ.Π. τρεις (3) οργανικές θέσεις μόνιμου προσωπικού κλάδου ΠΕ Ειδικού Επιστημονικού Προσωπικού ή με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου της ίδιας ειδικότητας της παρ. 3 του άρθρου 5 του ν. 3094/2003, όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 7 του άρθρου 284 του ν. 3852/2010, που προστέθηκε με την παρ. 1α του άρθρου 9 του ν. 3861/2010. Οι θέσεις αυτές καλύπτονται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από τις διατάξεις του προηγούμενου εδαφίου, οι οποίες διατάξεις διέπουν και το καθεστώς του υπηρετούντος σε αυτές προσωπικού.

3. Για την αποτελεσματικότερη άσκηση των αρμοδιοτήτων του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης δύναται να αποσπώνται στο Συνήγορο του Πολίτη μόνιμοι ή με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου υπάλληλοι από υπηρεσίες του Δημοσίου ή των Ν.Π.Δ.Δ. ή των Ν.Π.Ι.Δ. του ευρύτερου δημόσιου τομέα, όπως αυτός εκάστοτε οριοθετείται από τις ισχύουσες διατάξεις, για τη διοικητική και γραμματειακή υποστήριξη του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης. Η απόσπαση διενεργείται με κοινή απόφαση των Υπουργών Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, ύστερα από αίτημα του Σ.τ.Π., χωρίς γνώμη υπηρεσιακών συμβουλίων, κατά παρέκκλιση των ισχυουσών γενικών ή ειδικών διατάξεων. Η διάρκεια της απόσπασης ορίζεται τριετής, δύναται να παρατείνεται δύο ακόμη φορές για ίσο χρονικό διάστημα με διαπιστωτική πράξη του Συνηγόρου του Πολίτη και είναι υποχρεωτική για την υπηρεσία του υπαλλήλου. Κατά τα λοιπά για τις αποσπά-

σεις ή μετατάξεις υπαλλήλων εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 25 του ν. 4024/2011 και της παρ. 22 του άρθρου τρίτου του ν. 3845/2010.

4. Ο Συνήγορος του Πολίτη αναθέτει την εκτέλεση των αρμοδιοτήτων του Ε.Μ.Π. που προβλέπονται από τις παρούσες διατάξεις, σε έναν από τους Βοηθούς Συνηγόρους.

Άρθρο τέταρτο

Διενέργεια επισκέψεων – Πραγματογνωμοσύνη

1. Κατά την ενάσκηση των καθηκόντων του, ο Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης διενεργεί επισκέψεις σε όλους τους χώρους στέρησης της ελευθερίας, με ή χωρίς προηγούμενη ενημέρωση των αρμόδιων αρχών που προΐστανται των χώρων αυτών. Αιτιολογημένη αντίρρηση για επίσκεψη σε συγκεκριμένο χώρο στέρησης της ελευθερίας μπορεί να προβληθεί, υπό την αίρεση της έγκρισής της από την αμέσως ανώτερη αρχή εντός είκοσι τεσσάρων ωρών, μόνο για επείγοντες και επιτακτικούς λόγους εθνικής άμυνας, δημόσιας ασφάλειας, φυσικών καταστροφών ή σοβαρής αναταραχής στο χώρο στον οποίο πρόκειται να πραγματοποιηθεί η επίσκεψη, οι οποίοι αποτρέπουν προσωρινά την πραγματοποίηση μιας τέτοιας επίσκεψης.

2. Ο Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης δύναται να παραγγέλλει πραγματογνωμοσύνη, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 6 παρ. 1 του π.δ. 273/1999 «Κανονισμός Λειτουργίας του Συνηγόρου του Πολίτη».

Άρθρο πέμπτο

Σύνταξη εκθέσεων

Στην παρ. 5 του άρθρου 3 του ν. 3094/2003 (Α' 10) προστίθεται τελευταίο εδάφιο ως εξής:

«Ο Συνήγορος του Πολίτη, ως Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης, για την πρόληψη των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, διενεργεί έρευνες και δημοσιεύει εκθέσεις σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του «Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας», όπως αυτό κυρώνεται δια του παρόντος νόμου.»

Άρθρο έκτο

Οι δαπάνες που προκαλούνται από τη λειτουργία του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης και την εκτέλεση του έργου του, αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο των κατ' έτος εγγεγραμμένων στον προϋπολογισμό του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρ-

ρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης πιστώσεων, ύστερα από πρόταση του Συνηγόρου του Πολίτη.

Άρθρο έβδομο

Με απόφαση του Συνηγόρου του Πολίτη που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, δύναται να καθορίζονται θέματα λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης.

Άρθρο όγδοο

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και του Πρωτοκόλλου που κυρώνεται από την πλήρωση των προϋποθέσεων του άρθρου 28 αυτού.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 9 Ιανουαρίου 2014

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ο Θανάσης Θεοφιλόπουλος γεννήθηκε το 1983. Σπούδασε Κοινωνιολογία στο Πάντειο Πανεπιστήμιο. Στη συνέχεια, ολοκλήρωσε το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου, με κατεύθυνση «Κοινωνικός Αποκλεισμός και Μειονότητες», αποφοιτώντας με άριστα. Είναι υποψήφιος διδάκτορας του ίδιου Τμήματος και υπότροφος του Ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη. Έχει συμμετάσχει ως εισηγητής σε επιστημονικά συνέδρια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό και είναι μέλος του Συλλόγου Ελλήνων Κοινωνιολόγων. Στα επιστημονικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνονται ο ρατσισμός, η ξενοφοβία, η λαϊκιστική ριζοσπαστική και εξτρεμιστική δεξιά, η τρομοκρατία.

Η Εύα Σπίνου γεννήθηκε στην Αθήνα το 1981. Είναι ψυχολόγος, απόφοιτος του Παντείου Πανεπιστημίου. Εκπαιδεύτηκε στο Λονδίνο πάνω στις Θεραπευτικές Ομάδες για Σεξουαλικές Μειονότητες (Therapeutic groups on Sexual Minorities). Επίσης, ολοκλήρωσε την Εκπαίδευση στην Θεραπεία Μετατραυματικού Στρες (Bodynamic PTSD Training), όπως και την βασική εκπαίδευση στην Σωματοδυναμική Ψυχοθεραπεία (Bodynamic Foundation Training). Εξειδικεύεται στην Συμβουλευτική σε θέματα Σεξουαλικού προσανατολισμού και Ταυτότητας φύλου και η θεραπευτική της προσέγγιση βασίζεται στην Ολιστική θεώρηση του Ανθρώπου ως Σώμα-Νους-Πνεύμα, κατά την οποία η ύπαρξη δυναμικής ισορροπίας ανάμεσα σε αυτούς τους παράγοντες επιτρέπει στο άτομο να ζει δημιουργικά και ελεύθερα, σύμφωνα με τις πεποιθήσεις και τις επιδιώξεις του.

Το έργο χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία στο πλαίσιο του Προγράμματος «Είμαστε όλοι Πολίτες», το οποίο είναι μέρος του συνολικού Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του ΕΟΧ για την Ελλάδα, γνωστού ως EEA Grants. Διαχειριστής Επιχορήγησης του Προγράμματος είναι το Ίδρυμα Μποδοσάκη. Στόχος του Προγράμματος είναι η ενδυνάμωση της κοινωνίας των πολιτών στη χώρα μας και η ενίσχυση της κοινωνικής δικαιοσύνης, της δημοκρατίας και της βιώσιμης ανάπτυξης.

